

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

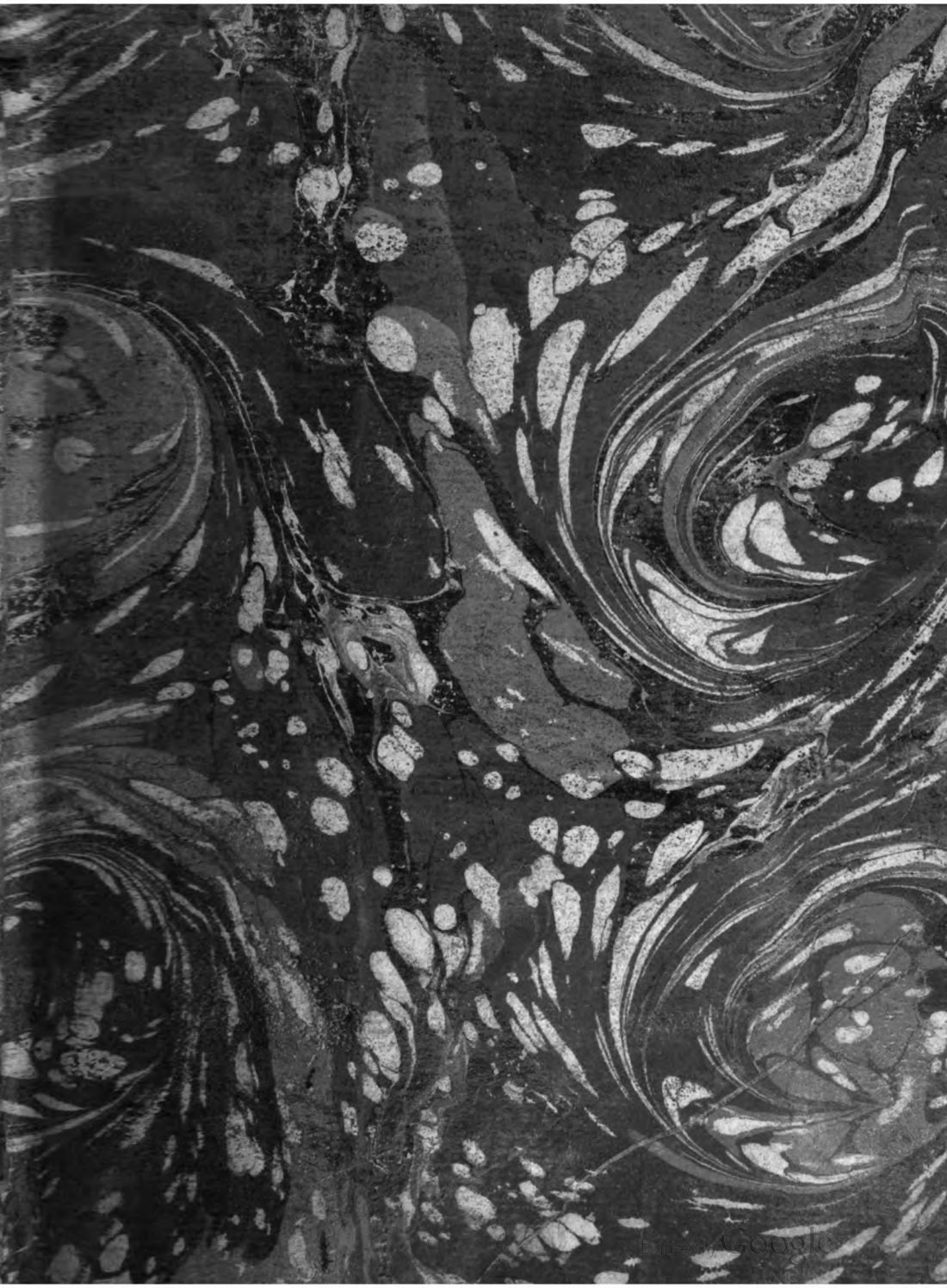
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~90-6~~
90-5.

36

FLL
70.65

116-8-N. 39,049.

20655

PETRI MARIAE
CANEPARII
DE
ATRAMENTIS
CUJUSCUNQUE GENERIS.

ROTTERDAMI,
SUMPTIBUS CASPARIS FRITSCH.
MDCCXVIII.

IN THE YEAR 1870

THE

THE

THE

SERENISSIMO
ET CLEMENTISSIMO PRINCIPI, D. D.
ANTONIO PRIOLO
DEI GRATIA DUCI VENETARUM &c.

DUabus de causis, equidem præcipuis, onus suscepi libentius, tam sublime ac summe necessarium opus scribere: Una autem fuit ut detraherem Sory abusum, & in analogum integrumque statum restituisssem Chalcitim, pro recta ac vera compositione Theriacæ, quod summum fore utile deprehendi humanæ saluti abolere hujuscemodi lapsum, hucusque imprudenter admissum, per multos enim annos præposterè finxerunt præscriptam compositionem, ut semisopita ejus virtus ostendit, cum satis non respondeat ipsa veterum Theriacæ, hoc erat antiquitus celebre medicamentum penes Romanos Imperatores cæterosque Principes. Altera fuit causa ut fidelissimi obsequii, quo multis jam annis Celsitudini Vestræ addictus, testimonium exhibeam, Serenissime Princeps, præter suam erga me benevolentiam majorem quam ipse viderer promeritus noverim, quamobrem Serenitati Vestræ mei ingenii laborisque monumentum consecro, ut cum CICERONE 8. *Philipp.* proferam, O Dii immortales, quam magnum est, personam in Republica tueri Principis, merito equidem ei dedicandum duxi, cum præ cæteris Principibus Romanisque Imperatoribus neminem noverim laude digniorem

a 2

Se-

Serenitate Vestra, quæ aliis eminet Munificentia, Humanitate, Prudentia, ac Generositate quibus per-
 lucet Serenitas Vestra Clementia Cœli ac larga libe-
 ralique Syderum benignitate, nedum Dei optimi
 profusa indulgentia, quamobrem Principem ac Pa-
 triæ Patrem & Ducem Deus Maximus Serenitatem
 Vestram constituit, omnium Principum summum
 nostri Seculi singulare Decus, quod Illustrissimis
 meritis obtinuisset nemini est ignotum, ut argumento
 sunt amplissima gesta sua summa industria, ac cando-
 re acta cum fœlicitate, ac laudes Serenitatis Vestræ,
 quæ ubique decantantur, ut in eis recensendis non
 minus esset laboris, quam si quis veller Sydera Cœli,
 aut fluctus maris, aut ejus arenam enumerare,
 idcirco Principes externi exemplum capiant à Ser.
 Vestra operæ pretium censeo: merito itaque Deum
 maximum in Trinitate unum supplico, ut Serenita-
 tem Vestram cum Ser. Republica, in majus semper
 & melius augere, ac tueri dignetur, & in submissi
 animi mei testimonium hanc meam lucubrationem
 cum ei me, omniave mea debeam, offerre vólui, ut
 debui: hunc itaque fœtum meum fronte serena susci-
 pere minime diffido, Invictissime Princeps, fœlicissi-
 me valeas in Nestoreos usque annos. Datum ex
 Museo meo Venetiis,

SERENITATIS VESTRÆ,

Deditissimus, ac humillimus Servus,

PETRUS MARIA CANEPARIUS.

IPSE AUCTOR, BENEVOLO LECTORI.

EX Monumentis Illustrum Virorum perpetuis conspicuum est, Medicinam calamitatibus & jacturis oppressam ac fere usu raptam fuisse variis temporum decursibus: etsi in primis Seculis, post ADAM extiterint gravissimi ac prope divini Medici prout APOLLO Medicinæ Inventor existimatus, CHIRON Centaurus, ÆSCULAPIUS, de quo scripsit ARISTOTELES, *lib. de Secrēto Secretorum*, ad ALEXANDRUM MAGNUM meminit, atque HERMOGENEM, quem asseruerunt aliqui fuisse ENOCH, & alio nomine HERMETEM, cum Græci multum commendarunt triplicem in Philosophia, omni sapientia secreta & cœlesti predictum; quamobrem MERCURIUM TRISMEGISTUM appellarunt: Præterea fuerunt PODALYRUS & MACHAON, ambo filii ipsius ÆSCULAPII, MELAMPUS Argyvus, & alii innumeri: nemo tamen eorum Medicinam in lucem scriptis erexerat, ita ut ad nos tuta integraque pervenire potuisset: nisi HIPPOCRATES COUS divinus ille senex ab Inferis fere eam revocasset, ipse enim Medicinæ fundamenta jecit: huic cum primis temporibus instar foetus recens concepti esset Medicina in duo tantum lineamenta ita confusa, ut rudes adumbratiunculae membrorum conspicerentur, successit GALENUS qui summa industria pluribus conscriptis voluminibus illustravit eam, ac methodo distinctiorem egit: non defuerunt alii superiorum assēclæ, viri equidem egregii tum Græci, tum Arabes, atque Latini, qui diuacerrimo ingenio se exercentes in re Medica excoluerunt eam, veterumque, brevitati supplerunt quinimo eorum exemplo excitati nova (ad hominum utilitatem) condiderunt superioribus incognita sic igitur tum invenienda universa *Apollinea* disciplina, tum etiam stabilienda, cum & ampli-

a 3

pli-

plificanda multum elaborarunt, ut ipsa locupletaretur humanæ gentis beneficio : pauciores tamen comperti sunt, qui tantum negotium perficere potuerint, quin posteris comparandæ laudis aliquam occasionem reliquerint, his tamen gratiæ debemus quod multorum excitarint ingenia ; Vetusiorum enim opera & inventis adjuti certius & verius aliquid explicare potuerunt, atque novas sibi formulas mitiorum Medicaminum invenire, & condere, quorum usum retinuit posterior ætas, neglectis Veterum Remediis, etsi aliqua eorum adhuc in usum habita sint optatis non respondent, nam inerte composita sunt medicamenta, idcirco non salutaria evadunt, prout apud veteres erant, imo innoxia commutantur quod evenit, nam simplicium medicamentorum cognitio medicis periit, qui multis ambiguis tenentur, hinc quoque multis ignotis abutuntur, quemadmodum **G A L E N U S** ipse animadvertit in multis medicamentorum compositionibus, uti Theriacæ, præ cæteris, in theriacæ enim compositione frustra, & jactura abutuntur atramento Sory vice Chalcitis: sic etiam de aliis accidit medicamentis compositis, quæ ubi careant ingredientibus bonis, viribus atque destituta sunt curandi morbos, qui in contrarium affectum potius transferuntur ab hujuscemodi medicamentorum usu, quapropter rejiciantur ea penitus ab usu medicinæ, aut optima constituentur, æquum est: sed neque erubescendum est, discere quæ bona, aut quæ placida sint, neque validiora opus è memoria decedere; ut administrari possint quæ magis opportuna videntur, hoc itaque modo poterit nuncupari Medicina dives: sic demum poterint ex his medicamentis eligi, quæ lenientia, aut quæ solventia, aut valida, aut mitia modo noviter reperta, aut veterum sint medicamenta, cum & ipsi veteres utriusque generis usi sint medicamentis, prout magis & minus exigebat occasio : Omnes enim uno calopodio calcari non possunt, quamvis plerique labantur in hoc: Verum diversificari æque oportet ea, juxta rationem morbi, naturam, & vires corporis curandi: Hæc autem non recte succedent absque veteris medicinæ cognitione, præsertim simplicium Medicamentorum, ut recte **G A L E N U S** asseruit,

ruit, *lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, & lib. 6. de Compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 1.* his igitur animadversis, ut operæ pretium esse censeo, erigetur Medicina à tenebris, quibus est vetustate collapsa, & à pristino decore, nostro seculo, descendit; cui pro meo virili, ac his quibus possum rationibus opem ferendam duxi, omiſſa omni jactantia, & inani ostentatione, ut potius cæteros excitandi studio ratus ea ratione, qua unusquisque natus est aliquid utilitatis allaturus, veluti à C I C E R O N E, 1. *Officiorum lib.* edocti sumus, ubi ait, Non solum nobis nati sumus: tantum ergo laboris, navitatis, atque industriæ collocavi in disquirenda veritate, ut nil amplius desiderari possit, ut Philiatris prodessem: errores novi, eosque adnotavi, & digito fere commonstravi quorundam Neotericorum; qui non modo à priscis degenerarunt, verum inter se quoque discenserunt, suorum axiomatum obliſi; Hi non virtutis amore, sed gloriæ ambitione impulsī, quod vulgò plaudere solet, scripta erroribus inficiata, ac mendis plena ediderunt, non respicientes quid deceat, aut utile sit, sed ut scriptores habeantur; hujuscemodi vero homines assimulantur P A M P H I L O, cujus meminit G A L E N U S *lib. 6. & 7. de Simplic. Medicament. Facultat.* nec non P H O R M I O N I Philosopho, de quo scripsit C I C E R O 2. *de Oratore*, unde quum & ego mecum ipse revolverim prædictorum monumenta nullo modo cum antiquioribus conferre posse, & quod magis refert, perniciosum eorum morem in alios dimanare, maximo posterum detrimento: Conscius mihi fui, summum fore præsidium, & fructuosum in operibus medicis adversus eos inferere quæ desunt, ambigua & obscura illustrare, falsa-que à veris seligere: utinam alii virtutis amore his operam navent, atque alios excitent qui summum his fastigium imponant: memini tamen *Virgiliani* carminis, *Egloga 8.*

Non omnia possumus omnes.

Verum pro meis viribus Atramentorum saltem cujuscunque generis historiam explicare in animum induxi meum: & in ea nonnulla a nemine Juniorum, quod sciam, antea comperta diligenti tractatione animadversa, priscis perspectis adjeci; hiis adhibui tractatulum de multiplici modo eliciendi oleum: Vitrioli, more spagyrico, & alterum de lapide Pyrite tanquam

quam atramentorum, licet & metallorum stirpe, ut magis pateat eorum generatio : quamobrem necessario a Pyrite, ceu prædictorum radice exordiar, ut ordine procedamus, prout docuit NICOLAUS DE CUSA, *lib. de venat. Sapientie, cap. 39.* primum in ordine vocatur aliorum principium, quæ ipsum sequuntur, & ita ex his venari licet ordo prioritatis & posteritatis : præterea in hanc comparisonem conferre videtur proverbium, exempli gratia, adductum a GALENO *lib. 2. de differentiis Pulsuum, cap. 9.* nam scitum est ARCESILAI dictum : nemo Vellus portat ad Fullonem ordo est enim ut lanificii, sic institutionis disciplinarum : nec genera quisquam prius docetur quam syllabas omnes didicerit, nec syllabas ipsas prius, quam vocis cuncta elementa, sed omnium aliud primum est, aliud secundum, aliud tertium in omnibus artibus : horum nimirum ut naturam indagarem, hunc suscepi laborem, ut inde cunctis veritatem aperirem, nam ad eam velim omnes animum referre, & nullam insulsis opinionibus fidem adhibere, ut tandem vetus reviviscat medicina, enitescat & veterem candorem reassumat : hac etiam cupiditate accensus, si qua possim ratione conatus sum aliis prodesse : neque profecto motus sum, hæc conscribere ut quenquam offenderem, prout quidam faciunt andabatarum more, aliorum scripta censendo odio, aut furore quod nunquam excogitavi, neque ullo contentiose rem agere velim, a quo studio semper animus meus abhorruit : impium enim videtur alios acriter insectari, conditione potius ferarum quam hominum, quamvis veritatem minus assequuti fuerint : sed modeste quo melius potero, veritatem ostendam : nam scio quod proclive est errare, & paucis datum est omnia percurrere : quamobrem neque ego ægre feram, neque mentem prosequendæ injuriæ habebō, si aliquis in hoc libro quid minus elegans annotaret, cum autem exhortor ut æquo animo legat scripta mea ac persæpe relegat ea : alliciente veritatis studio priusquam de re parum nota sententiam ferat : hoc enim opus jucundius & fructuosius erit eis, qui honesti erunt, & pectus bonarum artium munierint quibus mente percepero placuisse opus hoc, ad majora me accingar, quæ studiosis utilitatem præstare possint : Verumtamen ab his superbos velim abjectos esse frui mini, itaque humiles, & Valete.

ALL:

All' illustre & Excell^{mo} Signore,
PIETRO MARIA CANEPARIO,
 Dott. Medico Fifico.

M*Entre* d'altra dottrina fai de stessò
 Con dolce vago non più udito stile
 Chiaro (gran CANEPARI) ogni gentile
 Spirto del Mondo hai di tua luce impresso
 La've al remoto Clima, & al d'appressò
 Mille Oricolchi intuonau, che simile
 Famoso grido al tuo, da Battro à Thile
 Altrui non fia giamai dal Ciel concessò.
 Che di favilla, anzi di Flegetonte
 Sembra l'oscuro, e tenebroso lume
 De Filosophi antichi, e de' moderni
 A par del tuo, ch'al carro di Fetonte
 Salito, (& oltre) con felici plume
 Splende immortal cinto d'honori eterni.

ANTONIO VENZATO.

b

PETRO

PETRO MARIAE CANEPARIO

Cremenſi Medico Philoſopho,
atque ameniſſimæ doctri-næ Viro,

Venetiis Medicinam profitenti,

ATTILII PARISII D. EPIG.

Semina doctri-næ ſpargens CANEPARIUS arte

Cum ſolus valeat ferre ſalutis opem.

Reſtituit nobis extinctæ munera vitæ

Dum regit arbitrio corpora cuncta ſuo

Nunc rerum facies ut ſunt, velamine dempto

Atque arcana patent abditiora viris,

O Decus eximium Patriæ, pars maxima Cremæ.

JUPPITER æternam det tibi lætitiā.

Ejuſdem Diſt.

L Audibus Italiæ laudes CANEPARIUS addit.

Dum Medicos Arabes Italus ecce docet.

Ad Eundem Perilluſtrem Excel-
lentiffimum atque Doctiſſimum Virum.

Cedite vos Arabes, vos Græci, voſque Latini,

En vobis librum, quo nihil egregius

Hac volucris penna ſcandit CANEPARIUS aſtra.

Et canitur toto nomen in Orbe ſuum.

FRANCISCUS RODISEUS *Medicus Pſiſiens.*

AU.

AUCTORES

I N

OPERE CITATI.

- A** Bbatia, *Antonius ab*
 Aegineta, *vide* Paulus.
 Aetius.
 Agricola, *Georgius*
 Albertus Magnus.
 Albuchasis.
 Alexander Aphrodisæus.
 Alexander Trallianus.
 Alexis Pedemontanus.
 Alphidius.
 Alpinus, *Prosper*
 Amatus Lusitanus.
 Amonius in Porphirium.
 Andreas Bellunensis.
 Andromacus.
 Aphrodisæus *vide* Alexander.
 Apollonius.
 Archimedes.
 Archygenes.
 Arculanus, *Johannes*
 Aristoteles.
- Arnaldus de Villa Nova.
 Asclepiades.
 Athenæus Cilix.
 Averroes.
 Augenius, *Horatius*
 Augurellus, *Johann: Aurelius*
 Avicennas.
- B** Acon, *Rogerus*.
 Baldus de Legibus.
 Barbarus, *Hermolaus*
 Bellonius.
 Berisotus Gallus.
 Bernardus Tomitanus.
 Bernardus Trevirensis
 Comes.
 Berthapallia, *Leonardus*
 Bireguntius, *Vannutius*
 Birellus, *Joann: Baptista*
 Bonus, *Petrus*, in Margarita.

b 2

Bo-

XII AUCTORES IN OPERE CITATI.

Bovius, *Thomas*
 Braccæus, *Joannes*
 Brasavolus, *Antonius*
Musa
 Burgus, *Petrus*

CAlceolarius, *Fran-*
ciscus
 Calestanus, *Hieronymus*
 Cardanus, *Hieronymus*
 Cato.
 Celsus, *Cornelius*
 Cicero.
 Cisalpinus, *Andreas*
 Clusius, *Carolus*
 Columella.
 Conciliator.
 Constantinus Imperator.
 Cordus, *Valerius*
 Cornarius, *Janus*, in
 Hisp.
 Cortusius, *Joan. Anto-*
nius
 Crito.
 Crollius, *Osvaldus*
 de Cusa, *Nicolaus*, Car-
 dinalis.

DAmocrates.
 Damonius.
 Democritus Abderita.
 Demorgorgonis Dialo-
 gus.

Dioscorides.
 Dodonæus, *Rembertus*
 Dornæus, *Gerardus*
 Durantes, *Castor*

EMpedocles.
 Erasistratus.
 Eraustus, *Thomas*
 Euchion, *Diodorus*
 Euclides.
 Eusebius.

FAllopius, *Gabriel*
 Fanianus, *Joann.*
Chrysippus
 Fernelius, *Joannes*
 Ficinus, *Marsilius*
 Firmicus, *Julius*
 Fracastorius, *Hierony-*
mus
 Frascatus, *Gabriel*
 Frezimelica, *Franciscus*
 Fuchsius, *Leonhardus*
 Fulignas, *vide Gentilis*.
 Fumanellus, *Antonius*

GAlenus.
 Gaza, *Theodorus*
 Geber, *Arabs*.
 Gentilis Fulignas.
 Gesnerus, *Conradus*
 Gordonius, *Bernardus*
 Guainerius, *Antonius*
 Gu-

Gulielmus Placentinus.

Heraclides.
Heraclitus.

Heras.

Hermes Trismegistus.

Hesiodus, Poeta.

Hippocrates Cous.

Homerus.

Horatius, Poeta.

Horto, *D. Garzias ab*,
Lusitanus.

Jacobus Parmensis.
Joseph, Hebraeorum
Scriptor.

Hocrates, Rethor.

Juvenalis.

Lemnius, *Levinus*
Leonardus, *Camillus*,
Pisaurensis.

Libavius, *Andreas*

Licus Lucanus.

Lodero, *Joann. Antonius*

Lucretius, Poeta.

Maggius, *Bartholo-*
mæus

Manardus, *Joannes*

Maranta, *Bartholomæus*

Martialis.

Massa, *Nicolaus*

Matthiolus, *Andreas*
Melichius, *Georgius*

Mercurialis, *Heronymus*

Messia, *Petrus*

Melves, *Johannes*

Mithridates.

Montagnana, *Bartholo-*
mæus

Montanus, *Joann. Bap-*
tista

Mullerus, *Philippus*

Mundinus.

Nicolaus.
Niphus, *Augusti-*
nus, *Suessanus*.

Nostradamus.

Oddus, *Marcus*, è
Collegio Patavi-
no.

Oribasius.

Ovidius.

Palingenius.
Paræus, *Ambrosius*
Parmenides, Philosophus.
Paulus Aegineta.
Pausanias.

Pedemontanus, *vide Ale-*
xis.

Peladelphus, *Onorus*, Ma-
gister Artis.

Penofus, *Bernardus*

Peratus.

Petronius, *Alexander*

Trajanus

Philiatrus, *Evonymus*

Philippus, *Fr. Jacob.* in

Supplemento Chroni-
carum.

Picus, *Franciscus*, Mi-

randulanus, dictus *Ita-
lica Phoenix.*

Plato.

Plautus, Poeta Comi-
cus.

Plinius.

Plutarchus.

Porphirius in Aristot.

Porta, *Joann. Baptista*

Pythagoras.

Quercetanus, *Jose-
phus*

Quintilianus Hispanus.

Raimundus.

Rafis.

Riverius, Medicus Regis
Galliz.

Rubeus, *Hieronymus*

Ruellius, *Joannes*

Rulandus, *Martinus*

de Rupefciffa, Joannes

Salcietus de Legibus.

Savanarola, *Michael*

Scaligerus.

Scarperia, *Antonius è*

Scribonius Largus.

Seranus.

Serapio.

Servius in Virgilium.

Strabo.

Suidas.

Sylvaticus, *Mathæus*, in

Pandectis.

Sylvius, *Jacobus*, in

Mefu.

Tadæus Florentinus.

Tauladanus, *Ro-
bertus*

Themifon.

Theophrastus Græcus.

Theophrastus Helveti-
cus.

D. Thomas, Doctor An-
gelicus.

Tomitanus: *vide Bernar-
dus.*

Trallianus: *vide Alexan-
der.*

Trevirenfis: *vide Bernar-
dus.*

Trincavellius, *Victor*

Tuffignanus.

Ve-

Vegæus, *Petrus*.
 Victorius, *Benedi-
 ctus*, Farentinus.
de Vigo, *Joannes*
*de Villa Nova: vide Ar-
 naldus*.
Frater Vincentius, in suo
 Speculo.

Virgilius, *Marcellus*
 Virgilius Maro.
 Virgilius, *Polydorus*

Vitruvius de Architectu-
 ra.
 Ulftadius, *Philippus*, in
 Cælo Philosophorum.

Wechet, *Joann: Ja-
 cobus*.

Zapata, *Joann. Ba-
 ptista*
 Zeno, Philosophus.

ELEN.

E L E N C H U S DESCRIPTIONUM,

QUÆ IN OPERE CONTINENTUR.

Descriptio Prima est de Lapide Pyrite Metallorum, & Atramentorum stirpe: cui additur Definitio Cadmiæ, atque Magnesiæ, tum Fossilis, cum & Philosophicæ. I

Secunda verò Descriptio erit de Atramento Metallico, præsertim Chalcitry, cunctis ferè hujus sæculi, hominibus ignoto, altero enim abutuntur in compositione Theriacæ diverso à veterum Chalcitry. 107

Tertia, de Atramento Sutorio, vulgo Vitriolo, cum expositione Coparosæ, ac ejus præparatione, & usu adversus Pestem, & alios Morbos. 143

Quarta, de Atramento Scriptorio tum veterum, tum & recentiorum, cum multis variisque differentiis. 222

Quinta, de Indico Dioscoridis, cum aliis pigmentis diversicoloris, scripturis, atque Medicinæ aptis. 259

Sexta, de variis operationibus ex Vitriolo gerendis, ac de multiplici modo eliciendi oleum à Vitriolo, atque usu ejus, tum gratia medelæ, vel internæ, vel externæ, cum etiam Chimicæ usu. 337

His sparsim multa penitiora tum Medicinæ, arcana, cum aliis Facultatibus commoda leguntur.

DESCRIP-

PRIMA DESCRIPTIO
DE
PYRITE LAPIDE
ATRAMENTORUM,
METALLORUMQUE STIRPE.

CAP. I.

De Principiis Metallicis, Mineralibusque
Seminariis.

Exemplo *Platonis* in *Timeo*, & (quod nobis magis refert) præcepto legis Divinæ ante omnia sanctissimum Dei nomen humiliter invoco, ut mihi favere dignetur, gratiamque largiri; ut omnium satisfactione institutum meum expleam: Hoc est de Atramentis sermonem agere: primum verò universalia quædam, eis tamen pertinentia, tractare excogitavi; cum enim sit trita Philosophorum sententia, præcipuè *Aristotelis* in principio *Physicorum*, à communibus procedi speculationem usque ad elementa particularia, cujus exemplo & auctoritate nixus exordiar, & cum *Galeno* asserente in *primo de Complexionibus*. Naturam generare mixtione elementorum: hæc ab exordio mundi in unum, ceu primam materiam chaos dictam, confusa erant, at ipsius materiæ primæ divisione ob repugnantiam quatuor qualitatum primarum, generata fuerunt quatuor elementa: quorum duo sunt activa, & alia duo passiva, juxta *Averrois* sententiam in *Aristotelem quarto Meteororum*: hæc appellavit *Rasis* in *septuages. reph.* naturas quatuor, ex quibus oritur omne compositum, nempe duas manifestas, & duas occultas, harum verò terra & aqua sunt manifeste includentes, & magis materiales; Ignis autem & Aer sunt incluse magis formales & moventes: cum tamen ignis & aeris virtus proprie apparere non possit præterquam in aqua, & terrâ quemad-

A

mo-

PRIMA DESCRIPTIO.

4
Faloppius Tractatus de Fossilibus: etenim asserunt ipsi, triplicem in metallis esse materiam: Prima est remotissima, videlicet mixtum terræ, & aquæ in visceribus terræ, quod si à calore ibi genit^o, & à calore astrorum exuratur & corrumpatur, vertitur in quandam speciem terræ continentis in se salem, & alumen quam terræ speciem asserunt esse *Calcanthum*, quod est vitriolum vulgare. Idem censuit *Joannes Bracescus in Dialogo Ligni vitæ*, hoc habent pro mediâ metallorum materiâ: his assensit *Raimundus Lullius, in Theoricâ sui Testamenti, capite tertio*, dicens, quedam est substantia terrea procedens ex minerâ suâ proximâ naturæ metallorum, quæ *Chalcantbon*, & *Azot Vitreus* dicitur, & aliter *Prifius* lucens & albicantis coloris, & in occulto rubei, nigri, & propatulo publice viride instar lacertæ venenosæ, hæc constat ex argento vivo imbutto vapore calido & sicco sulphureo laborato à naturali calore vivificativo: ex eâdem mediâ substantiâ vitriolatâ ebulliente in cuniculis terræ, duplex elevatur vapor, sive spiritus fumusve appelletur, qui transigit lapides, & in eis frigore conglobatur in metallum post accretionem caloris in ipsum actione optesis: ut *Philosophus in quarto Meteororum*: Quare? Vapor iste meritò dicitur tertia proximaque metallorum materia: hujus verò duplicis vaporis unus est humidus viscidus & tenax, habetque aliquid terrei tenuis admixtum, quod appellatur argentum vivum, non quia sit argentum vivum vulgare, at per metonymiam, figura est tanquam transnominatio continentis, pro eo quod continetur, hoc enim continetur materia argenti vivi: alter vero vapor est siccus terreus & pinguis, qui vocatur sulphur non vulgare, quemadmodum dictum est de argento vivo, eo quod ejus materia sit similis materiæ sulphuris: hoc igitur mixtum est humidum viscosum, glutinosum unctuosumque, quod *Avicennas* appellavit virtutem mineralem; præterea nituntur probare quod vitriolum sit materia metallorum, hanc ratione ducti, omnes enim venæ metallorum desinunt in vitriolum, teste *Plinio libro trigesimo tertio, capite sexto*; cum itaque metalla habeant sub se vitriolum, judicium est ex ipso generari metalla: verum etiam alia ratione idem probant, videlicet ex quolibet metallo educitur sua species vitrioli, nam metalla fuerunt jam composita ex vitriolo; idcirco est *Philosophorum* axioma, ut omne compositum reverti possit in sua componentia, quemadmodum glacies revertitur in aquam; ex quâ jam congelata erat: idem censuit *Petrus Bonus*

Fer-

DE PYRITE.

Ferrariensis, coætaneus *Raimundi Lalli Majoricani*, in libro *Margarita pretiosa novella*, ubi tractat de *Rationibus Artis Principali- bus*; scripsit enim, atque æs in vitriolum commutari, si cum sulphureitate aluminosâ florescant, cum rubedine unius & alterius viriditate, postmodum solvantur, distillantur, & congelentur, ad unguem naturæ vestigia prosequendo: quod autem de ferro & ære in exemplum proposuit, prosecutus est inferius asserere de cæteris singulisque metallis: communis enim est omnium metallorum materia, depuratione tamen & digestionem differens, quæ si æque depurata esset & digesta in aliis, ut in auro, omnia procul dubio auri speciem assumpissent, veluti assenserunt Philosophi omnes, & præ cæteris *Rogerus Bacon*, de *Arte Chymicâ in Avicennam*: etsi opinionum istarum multas collegerit longo progressu *Gabriel Fallopius Tractatu de Fossilibus*, capite undecimo, & nixus sit, in tam vasto opinionum pelago ingressus, confutare eas ac refellere tantummodò operam navat subvertere Philosophorum sententias, qui concordēs asseruerunt materiam metallicam originem trahere à sulphure, & argento vivo, instar duplicis vaporis ut ait *Philosophus* in quarto *Metheororum*. Hæc duo principia constituta fuere in naturâ rerum, quorum sub nomine terræ & aquæ sæpe meminere *Plato*, *Aristoteles*, *Galenus*, *Avicennas*, *Geber*, *Albertus Magnus*; & quamplurimi alii scriptores celebres, tum veteres, cum Recentiores: utinam *Fallopius* suam saltem sententiam exposuisset quam oblitus est, aut eam demonstrare ignoravit: aut dicendum est cum *Aristotele*, libro quarto *Metaphisica*, tex. x. nihil enim contingit intelligere, nihil intelligentem unum si autem contingit, ponat huic rei nomen unum; verum tanta fuit in eo maledicendi libido, ut propriè dicam, ut timere prosilierit ad vituperandum potius aliorum, quamvis clarissimorum authorum, sententias, quam ad enucleandam ab omni vero veritatem, ut garrula loquacitate in laberinthum inextricabilem posteros deduceret, quod est non minus commiseratione, quam risu dignum.

C A P. II.

Lapis Pyrites est Metallorum stirps.

DEslexit equidem *Fallopius* à veritate, & ab auctoritate celebrum scriptorum dissensit, cum postea amens non ani-

madverterit, quod dum alios ferire contendit, seipsum eodem telo prorsus occidit, alia enim inter sese vehementer repugnantia ac in seipsum militantia scripsit, quæ in pauca hic reducam adversus eum, & propriis ipsius armis, & clipeo instructus insurgo: cum enim suis objectionibus facilis sit responsio, si omnium, quæ ab eo exposita fuere, memores erimus: nam eodem *capite undecimo Tractatu ut supra de Fossil.* persecutus est, ita disserendo, videlicet dico, falsum esse quod marchesita sit excrementum metallorum, sed est veluti sulphur lapidosum, sit ex vapore sicco, sicut & sulphur, & ita dicendo implicat sermonem, nam in omni metallo est vapor siccus, idcirco in superficie cujuscumque metalli reperitur marchesita: ex his singulis exploratis conspicuum deprehenditur fateri *Falloppium* esse metallum, marchesitam, & sulphur facta ex eodem vapore sicco sulphureo, quod superius prorsus negavit: ita ut aliquando joco, & interdum serio hæc protulisse, ac pro fabulâ plura finxisse videatur, nam eisdem verbis sibi repugnat, & mentiendo ludit: etenim tradidit falsum esse, quod marchesita sit excrementum metallorum, asserens ipse reperiri eam in superficie duntaxat cujuscumque metalli, demum inquit non existere marchesitam in venis cum metallis, quemadmodum deberet, ceu propriis locis metallorum & affert exemplum seminis animalium, quod est excrementum proprium existens in testibus, imò asserit marchesitam habere venam per se, nam reperitur etiam marchesita absque metallis nihilominus oppositum, sibi contradicens, jam prodiderat *capite sexto*, ejusdem tractatus supra citati auctoritate *Aristotelis libro tertio, & quarto Meteororum*, dicens lapidem pyrimacum erui à terrâ unâ cum metallis, & non separatim: hic tamen animadvertere velim, quod *Falloppius* loquens de *Pyrimaco Aristotelis* intellexit de marchesita Arabum, quemadmodum æquè intelligendum est: præterea addit ipse, lapidem pyrimacum appellari metallicum, quia mistus cum metallis ex terra effoditur lapis iste liquatur & fluit igni ardenti, & iterum frigido durefcit: hic tamen lapis non fluit quatenus lapis, at solum ratione illius metalli, quo prægnans est lapis: quod jam superius *capite quinto* asseruit *Falloppius* ex mente *Galenii, libro nono de simplic. Medic. facultat.* Videlicet terram non eliquari nisi habeat admistum aurum, vel argentum, vel aliud metallum, vel vitrum, vel aliud simile: quod addit etiam *Alexander Afrodisiens*: liquatur igitur pyrites ratione metalli, sed mal-

malleo non tractatur ratione lapidis, est enim friabilis quod est lapidis proprium: ex quibus deprehenditur existere pyritem sive pyrimacum dicere mavis, idem enim est, lapidem non purum, sed compositum ex lapide, & materiâ metallicâ, metallicum enim ens verum occultum habet in se, idcirco utramque naturam ostendit, nempe lapidis & metalli; præterea *Faloppius* adducit aliam auctoritatem *Theophrasti* græci, qui memoriæ tradidit libro de lapidibus, quod veteres pro metallorum fusione construebant fornaces ex lapide pyrimaco, unde vis metalli agitati ab igne communicabitur parietibus fornacis ex pyrimaco constructis, hinc aliqua portio metalli in lapide pyrimaco contenti liquebatur: hæc verò sententia fulcitur aliorum quoque auctoritate, qui clarissimi equidem scriptores fuerunt, & præ cæteris *Pedacius Dioscorides Anazarbens*, libro quinto de *Medica Materia*, capite de *Pyrite*, censuit hunc lapidem esse mineram metalli, ait enim esse lapidis genus à quo extrahitur æs, quod alludens *Galenus* loco supra citato dixit, sit *Cadmia* ex terrâ ex qua æs generatur, at si non terram sed lapidem nuncupare velis, demum in calce illius capitis expressè inquit ex *Pyrite* in fornacibus usto fieri *cadmiam*: His assensit *Oribasius* libro decimo tertio, dicens *Pyrites* est species lapidis à quo conflatur æs: idem asseruit *Serapio Maurus Tractatu de Simplicibus ex Mineralibus*, cap. 195. ubi scripsit *marcesitam* esse lapidem à quo conflatur æs: etenim verò videtur ex supradictis, æs dumtaxat constari ex *Pyrite*, cum revera cætera quoque metalla ut plurimum ad invicem mixta, eliciantur ab ipso *Pyrite* in quo existunt, velut *amigdala* cortici suo inclusa, quam miscelam quibusdam videntur superiores silentio prætermisisse: ob id *Antonius Nusa Brasavolus Ferrariensis*, inquit nullum antiquorum novisse excudi argentum, neque aurum ex *pyrite*, vel noluisse de hac re scribere, ut puta quæ sensu constare videntur: quapropter illos acriter improbat *Georgius Agricola* libro decimo, de *Naturâ Fossilium*, asserendo: veteres multa ignorasse: id ipsum est legere in secundo libro de *Auro*, capite decimo, edito à *Joanne Francisco Pico Mirandula*, & *Concordiæ Domino*, qui suis temporibus appellabatur *Italica Phoenix*, quippe inquit; nam multa de terræ cavernis eruuntur metallica, quibus veteres non compotes fuerunt: hi tamen, si res ita le haberet, excusandi essent ratione expositâ à *Galeno*, libro decimo quarto *Methodi Medendi*, capite decimo septimo, ait enim plurima nam-

namque inveniuntur hodie quæ apud majores nostros non fuerunt inventa : quamobrem ex *Galen* dictis deprehenditur , tempore cuncta docuisse experientiam , quæ sola est omnium judicatrix certissima , teste ipsomet *Galeno* , *lib. 1. de Simplicium Medicamentorum facultat. cap. 38.* nil itaque mirum est, si veteres , cum homines essent, proinde multa ignorare potuerint , quæ à posteris inventa ; nobis tradita fuerunt : nihilominus si rectè veterum scripta examinentur , ac mutuo conferantur loca , in quibus sermo de his habetur , facile percipi poterit novisse præscos erui aurum , argentum , æs & quodcumque aliud metallum à Pyrite : adnotentur igitur & in primis *Galen* verba , *lib. 9. de Simplicium Medicamentorum facultat.* sed in argenteis metallis efficitur simili secretionē, videlicet Cadmia , quam eodem loco publicè præmulgavit fieri ex ære & Pyrite : idem quoque venari potest ex verbis *Dioscoridis* , *cap. de Cadmia*, ita asserentis; fit & in argenti fornacibus candidior , scilicet Cadmia , viribus nequaquam comparanda ærariæ : mox *capite de Pompholyge & de Spodio* , inquit *Dioscorides* ipse , neque ignorandum est ex auro, argento , & plumbo fieri spodium : neminem verò peritum latere existimo , nimirum fieri Cadmiam atque Spodium , quando in fornacibus secernitur metallum à Pyrite, quemadmodum scripserunt prænominati auctores : quod etiam *Faloppius* confessus est *capite de Cadmia* , dicens ; licet *Dioscorides* inceperit agere de his quæ ex ære fiunt ; attamen cujusdam consecutionis causâ , loquitur etiam de aliis Cadmiis , quæ ex aliis metallis fiunt : quapropter non æquè fuerunt improbatī veteres,

C A P. III.

De Cadmia.

EX prænarratis , conspicuum habemus arte fieri Cadmiam veram ; quæ aut ex Pyrite elevatur in fornacibus usq̃ , hic est lapis metallicus , aut ex quibuscunque metallis rudibus : dicuntur autem rudia , antequam depurentur à societate Pyritis lapidis , in quo ipsa metalla existunt à natura procreata & cum eo lapide mixta fodiuntur à terra : ab eis igitur , dum in fornacibus expurgantur, statu elevatur materia quædam fuliginosa , quæ lateribus concameratis & in arcum constructis virgis ferreis adhæret. Est itaque Cadmia fumus subtilis resolutus ex substantia minerali & in-

subli-

sublimem fornacis partem condensatus : verum æraria Cadmia, nempe quæ sit ex ære aliarum præstantior habetur : quamobrem consuetum est ut plurimum, ex ære colligi eam, tametsi eadem occasione fiunt atque Pompholix, Spodium & Dyphriges, quæ omnia, quamvis ab eadem radice procedant, inter se tamen differunt : sic etiam ex Cadmia variæ prodeunt species, quatenus ipsius pars aliqua sit levior & purior & ad sublimiora egesta : Alia verò ad decliviora existens, prout ponderosior & minus pura : hinc istæ sequuntur differentię nempe Botritis, Onichitis, Placodis, & Ostracitis, hæ à similitudine, partimque ab effectu nomina protrahunt : ex eis tamen eligitur Botritis, aliàs enim excellit ; præstantiorque advehitur ex *Alexandria Egypti & Syria*. Quare Officiar, atque Chimistæ, consuevere eam appellare *Thutiam Alexandrinam*, quæ tamen distat à *Thutia Arabum* ; eorum enim Thutia est Græcorum pompholix. Sed revertamur ad Cadmiam ; eam atque *Arabes* assenserunt arte fieri in fornacibus, quibus conflatur æs, purgatur quo modo descripto à *Dioscoride*, eamque Climiam atque Catimiam nominarunt idiomate Arabico : præter hanc autem *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicam.* facultate prodidisse videtur aliam reperiri Cadmiam in cipro absque fornacis opere, at ordine naturæ tantum, citra aliud artificium productam in monte solis nominato, in quo erant fodinæ variorum metallorum, quod repetit *lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 1.* dicens, Siccat Cadmia atque hæc magis ea quæ suâ sponte nascitur, nec mutatur in torrentibus, aut rivis, ac in Cipriorum montibus, aliisque in locis invenitur, præcipue verò ubi metalla sunt : idcirco plerique assentientes *Galen*i verbis, parum aut nihil aliud advertentes, voluerunt eam nominari naturalem, fossilemque Cadmiam ; cum tamen his repugnent verba *Dioscoridis* ita asserentis, loco de Cadmia, nec desunt qui Cadmiam in lapidum fodinis inveniri tradant, falsâ quâdam lapidum cognatione : indè prosequitur multa ostendere signa, quibus discernitur illorum error : verumtamen omitto ea, nè prolixus videar cum unusquisque legere poterit illa apud ipsum *Dioscoridem* : ejusdem fuit sententiæ *Orbasius, lib. 13.* ita proferens adversus illos ; videlicet sunt qui in lapidum fodinis inveniri Cadmiam asserunt, decepti nimirum à lapidibus qui sunt Cadmiæ persimiles, cum his præterea maximus, apertissimisque compre-

henditur consensus tum *Aris*, cum etiam *Pauli Aegineta*, qui de Cadmia artificiali tantummodo tractarunt: Hi equidem in rerum naturalium, necnon medicamentorum simplicium cognitione multum fuerunt versati, nec tamen aliam prodiderunt Cadmiam: verum nonne adest etiam Serapionis testimonium inter Arabes celeberrimi scriptoris, atque Græcorum asseclæ, ipse redarguit existimantes reperiri in montibus, & in cursibus aquarum petrosam Cadmiam, sive climiam dicere malis Arabicâ dictione, quam ipse prorsus negat esse veram climiam: quapropter admirari datur substituisse nobis *Galenum* improprie Cadmiam naturalem fossilemque reperiri, quam à Præfecto metallorum accepisse fassus est ob veræ Cadmiæ, id est, artificialis, penuriam: ita quod alteram Cadmiam videbatur Præfectus insinuare *Galeno*, quæ verò deficientis vicem gereret, nam easdem fere vires utraque possidet, sicuti est videre, præsertim in operationibus metallicis; jam enim consuetum erat prisca luteo colore inficere æs cum prima artificialis Cadmiæ differentiâ, quæ Botritis est, & vulgò *Thutia Alexandrina* appellatur, quemadmodum nuper expositum fuit, hæc igitur artificiali Cadmia construebant auricalcum, quod *Avicenna*s appellavit *Allaton*, dicens, in *Dictione quinta*, *Allaton* fit ex tribus libris Cupri, & tribus uncis Thutiæ: eâ verò deficiente, ut minori dispendio optatum eveniret, reperierunt, experientiâ duce, Inferiores ad hoc opus supplere quoddam genus lapidis mineralis, ac fossilis, qui solus his temporibus in usu habetur; hunc plerique volunt esse Cadmiam fossilem à *Galeno* recensitam, ac summopere approbatam adversus morbos, quibus artificialis Cadmia medetur, quinimò scripsit ipse *Galenus* eandem vim habere, atque præstantiorem, quippe naturalem fossilemque Cadmiam; Quare meretur equidem nominari altera Cadmia, aut saltem ipsius Cadmiæ succedanea: sed jure *Dioscoridis* pseudocadmia potius dicetur: hanc volunt Neotericorum plurimi esse lapidem calaminarem, alioquin calaminam, aut gelaminam dicunt, & idiotarum vulgus Thutiam zelaminam vocat; sic vana multos opplevit opinio: eandem calaminam scripsit *Gabriel Fallopius* *Tractatu de Fossilibus, cap. 12.* in usum habitam esse pro inficiendo ære colore aureo, quod mox nuncupatur *l'Ottone*; idem attestatus est *Hieronymus Cardanus, de subtilitate Rerum, lib. 6. de Metallis*, in calce libri dicens, lapide calaminari, seu Magnesiâ
uti

uti loco Cadmiæ, qui tingunt æs in auricalcum; ipse tamen errat in hoc confundendo Magnesiam lapidem fossilem cum calaminari, cum aliud sit Magnesia, ac satis distet à calaminari, quod probabitur loco & tempore; at pro nunc omittam Magnesiæ historiam, quam in sequenti capite exponere polliceor: in præsentia rem enim ad inceptum de Cadmia opus est redire, cui lapidem calaminarem convenire, atque ipsius Cadmiæ loco succedere asserunt in multis morbis debellandis, præsertim oculorum affectibus præstare dicunt experientiam docuisse, & præ aliis, *Andreas Matthiolus, in Commentariis Dioscoridis* recensuit Cadmiam fossilem mineralem, asserens esse lapidem calaminarem expertem metalli; præterea addit, ad hoc munus tingendi æs in oricalcum, aptum esse, & habere usum: quod etiam asseritur à *Vanutio Biringutio, lib. 2. Pirotechnia, cap. 9.* cum prædictis scriptoribus assensit *Georgius Agricola, de hujusmodi Pseudocadmia, nam lib. 1. & 8. atque 9. de Nat. Fossilium, & lib. 5. de Ortu, & causis subterraneorum*, inquit, quod profusa cum ære ejus colorem immutat & fucum facit, auri enim colorem mentitur; eandem itaque appellavit ipse *Agricola* Cadmiam Fossilem metalli expertem, vulgò calaminam; hæc enim, assensu omnium scriptorum, licet sulphur & argentum vivum, ad invicem mixta contineat; nihilominus cum proportionem principiorum remansit expertis metallis & ab eis distat: ei enim Pseudocadmia insunt partes terreæ inquinatæ, quæ ab invicem separari nequeunt nisi cum earum deperditione: quod evenit ex ipsius materiæ cruditate, & indigestione: plures verò alias Cadmias fossiles proposuit *Agricola* ex suo cerebro, quarum alteram narravit esse Cadmiam bituminosam sub vena carbonum mineralium, prout *lib. 4. de Natura Fossilium*: Alteramque Cadmiam continentem Sutorium atramentorum, & alteram inquit esse metallicam, quandoque enim continet argentum, quandoque æs, interdum etiam argentum & æs, prout *lib. 5. de Natura Fossilium* diffusè tractavit, atque sparsim plurimis aliis in locis suorum operum proposuit Cadmiam fossilem metallicam adedò acrem persæpe reperiri, ut nudas manus atque pedes operatorum corrodat, nisi bene se caveant: imò asserit prædictam suam Cadmiam si sublimetur, fieri admodum venenosam, ita ut mures, grillos, lupos, & omne genus animantium interficiat: quamobrem voluit *Agricola* ex hac Cadmiâ, quam cobaltum vocari ait à Germanis, constare

lapidem affium, cujus facultas est consumere carnem, quapropter Sarcophagus à Græcis nominatur: præterea placuit *Agricola lib. 10. de Natura Fossilium*, hujusmodi Cadmiam esse eandem quam descripsit *Galenus* reperiri in montibus & rivis Cipri prope metalla, atque ipsam, non æquè, existimavit Cadmiam fuisse *Plinii*, quam non animadvertit descriptam à *Plinio, lib. 34. cap. 10.* sub nomine lapidis ærosi, sive ærarii, aut metalli æris, nam ex Cadmia *Plinii* elicitur æs, & dum igni Cadmia flagrans liquatur metallum fluit: idcirco, quantum à veritate distet *Agricola*, unusquisque conijcere poterit ex verbis utriusque auctoris, nempe *Galenus* & *Plinii*, deprehendet enim diligenti examinatione utrumque fuisse alterius sententiæ, quam non percepit *Agricola*; miror equidem tantum virum in hoc labi, at denique ne longius evager, referam in primis *Plinii* sententiam, quæ minimè favet opinioni *Agricola*; nam eodem loco non rectè percepto ab ipso *Agricola*, discurrens *Plinius* asserit lapidem, à quo elicitur æs, vocari Cadmiam, inde prosequitur, quæ dum in fornace evomit æs, novum fortitur nomen, nam ex tenuissima ejus parte elevatâ in altum ad virgas ferreas producuntur quatuor Cadmiæ differentiæ, quas *Plinius* distinxit in capnitem, quæ & botritis dicitur: in placitem, zonitem alii appellarunt: in Onichitem; & Ostracitem: præterea docuit albam esse Cadmiam, quæ ex lapide argenteo elevatur, verum ex lapide ærario præstantiorem esse assensit: hæc omnia conferunt sententiæ *Pedasi Dioscoridis*, præterquam visus fuit *Plinius* aliquantulum variare in nomine lapidis, qui continet Cadmiam, quod parum refert: ex sensu enim verborum auctoris apertissimè habetur metaphoricè nominasse totum pro parte, videlicet lapidem ærosum pro Cadmia, latet enim Cadmia in Pyrite, hic est lapis ærosus, à quo excoquitur & fluit æs necnon eadem occasione elevatur Cadmia, quemadmodum jam expositum fuit; eadem fuit Cadmia *Galenus* lapidosa recensita, *lib. 9. de simplic. Medicam facultat.* loco de famia, & fusius loco de Cadmia hæc à natura tantum absque artificio producta est, nempe Pyrites; nam lapis iste continet Cadmiam, quæ provenit ab eo in fornacibus, eamque sic à lapide segregatam appellavit fornacariam, loco de Misy, & combustam: ut facile est deprehendere ex dictis *Galenus, cap. de Terra Samia*: mox, loco de Cadmia atque de Pyrite, quippe reperitur non modò in montibus, ut in propria fodina, verum etiam

etiam in rivis & fluminibus prope metalla, id est, prope metallorum fodinam. Verumtamen ibidem animadvertere velim, lapidem ærosum *Plinii* differre à Pyrite eroso *Agricola*; ipse enim *Agricola* pro Pyrite eroso absque diphthongo apertissime nominavit atramentum metallicum, hoc enim concrevit ex substantia Pyritidis soluta per erosionem in aquam, sive succum dicas à natura in visceribus terræ, in qua solutione & concretionem, alteram novam formam induit; sic enim omisâ, pyritis formâ in erosionem, & solutionem ipsius, dum inde concrevit, mutatur in atramentum metallicum, quod est Mysios, Chalciteos, & Soreos, prout fusiis exponetur proprio loco; alioquin autem *Plinius* vocavit lapidem ærosum cum diphthongo Pyritem rudem, qui est ~~g~~eba lapidosa continens metallum æs, à quo assumpsit nomen ærosum, & vulgò dicitur vena metalli; nam ex ea fluit metallum vi ignis liquatum, tunc elevatur Cadmia artificialis: idem nimirum asseruit *Galenus*, lib. 9. de simplicium Medicamentorum facultate; expressè enim inquit, ex Pyrite proprio fieri Cadmiam. Sed redeamus ad *Plinium*, cap. 13. ejusdem libri, ubi prodidit fieri Spodium & Cadmiam ex lapide æroso, ac ibidem addidit ex Pyrite fieri diphrigem ut ostenderet lapidem ærosum esse ipsum Pyritem: ac superiori cap. 12. docuit medicamentum psoricon fieri ex una parte istius Cadmiæ veræ, quæ artificialis est, & duabus partibus chalcitidis, more *Dioscoridis*: quamobrem satis probatum fuit unam & eandem esse Cadmiam *Plinii*, atque Græcorum, & ab ea longè aliud esse Cadmiam *Agricola* non rectè ab ipso libratam, quæ minus convenit cum Cadmia *Galeni*: suam enim Cadmiam tum Fossilem, cum & artificialem prodidit *Galenus* esse mitem utramque præditam facultate desiccandi, ac mediocriter extergendi, lota verò præcipuè Fossilis approbatur à *Galeno* utilis ad ulcera carnis impletionem poscentia, & oculis & in toto corpore conferre: oppositum verò operari habemus Cadmiam *Agricola*, nam causticam vim atque venenosam habere eam ait ipse: quapropter consequitur aberrasse eum à toto Cælo: & quæ dixit non satis firma esse patet; parùm enim veritatis consentanea attulit ex sua opinione, quæ de facili excutitur. Quare inter Cadmias connumeravit etiam lapidem Comensem coloris cinerei, ex quo tornantur vasa in usum habita pro coquendis cibis; cum tamen lapis iste comensis prorsus distet à Cadmia: reprobavitque eum *Dioscorides*, asserens,

rens præ-citato loco , nullam Cadmiæ vim habere , non tamen sum nescius eodem lapidem adulterari Cadmiam : alteram constituit *Agricola* Cadmiam bituminosam , quæ in prunas projecta ardet , & allium silvestre olet ; tandem in cinerem abit : neque hanc habere qualitates Cadmiæ ullâ ratione probat : præterea si insuper revocentur memoriæ , quæ sparsim diversis in locis prodidit de metallica Cadmia , apertissimè deprehendimus eum fuisse inconstantem ; nam *lib. 3. de Natura Fossilium* , ait , esse lapidem durum , & candidum : at postea , *lib. 5.* explicavit , Tres esse differentias Cadmiæ metallicæ , Fossilisque , quarum unam , ait ex albo pallere , quam paulò post tradidit esse pallidam albescentem , alteramque subluteam & levem ; tertiam verò ex nigro rubescere retulit ; nihilominus harum nullam dixit habere candorem , prout dixerat *lib. 3.* verumtamen neminem latere puto colorem candidum esse purum atque lucentem , cui contrarius existet pallidus color : deinde in *Bermanni* libro initio , inquit , præterea verò est aliud genus ferrei quasi interdum coloris , Cobaltum nostri vocant , Græci Cadmiam , non multum differens à Pyrite ; attamen , *lib. 9. de Natura Fossilium* , expressit fieri Cadmiam in ærariis fornacibus ex Pyrite & Cadmia metallica fossilii ; nam ex reliquis venis æris pauca & non bona oritur , quamvis alioquin *Agricola* existimaverit ; ex quibus comprehenditur equidem quod ipse perturbavit veram historiam cum diversis , ac etiam modò huc flectit , modò illuc se torquet ; aliquando enim est professus imitator veterum scriptorum , citans eorum auctoritatem , ità ut videretur eorum animam tenere , atque eorum favore existimavit ipsiusmet opinionem opem ferre : verum docuit ipsius verborum sensus in contrarium tandem distraxisse veterum auctoritatem , cum inde vilis sit interdum eis diffidere ; inquit enim , non valere auctoritates ad refutandas opiniones ; ex quibus patet sibi met adversari *Agricolam* ; hinc evenit , ut ipsius opinionem habeamus ancipitem , quam ratione munitam asferre debebat , ubi noluisse ipse aliorum scriptorum auctoritate uti , à quibus in multis dissensit , sed eum docebat Philosophi officio fungi ad unguem , quod est sensuum iudicio & rationibus pugnare , quod tanquam axioma proloquiumve consuetus est docere : attamen ipse non observavit eum , cum hoc munus suum esset & omittere opinionem , nam ea dici solet de incertâ ; è diverso autem dicitur ratio vera atque certa , & ubi deficiat

ficiat ea, congruit atque celeberrimorum scriptorum auctoritas: quiniuno oppositum sentit *Agricola* ipse, sed eodem crimine execrabitur, quo ipse alios est detestatus, præterea maluit ipse corruptis vocabulis idiotarum, vocibusque plebeorum, prout sunt fodinarum rustici, operarii adhærescere: quam doctrinæ clarissimorum auctorum, ut novam doctrinam constituere videretur ipse, sed hallucinatus extitit; exempli gratiâ, ut res magis pateat, recenscamus propositum *Agricola*, ait, in *Bermanno*; succi autem ex quibus Pyrites, & argentum fiunt, videntur concrevisse in unum corpus: atque id natum esse, quod Cobaltum appellant: sunt qui idem cum Pyrite esse censent, quod eadem ferè insunt, sunt qui specie, quod mihi placeat, distinguunt, nam persæpe insignem corrodingi vim habet, ut manus & pedes operariorum, nisi benè sibi caveant, excedat quod Pyritem efficere non scimus; hæc sunt propria verba *Agricolæ*: unde si disquiramus quid sit Cobaltum, nemo nos docebit cum hujuscemodi nomen non recensatur à Græcis, neque Arabis & c. minùs à Latinis auctoribus, præterquam ab idiotis quibuscumque rudibus operariis in fodinis Alemanniæ; quamobrem mirum est, quod *Agricola*, in literis latè versatus, vulgi deliria secutus sit; inde visus est ignorare quod Pyrite aliquando admistum reperiatur risagallum & arsenicum, atque alia media mineralia corrosiva, quæ in prima ignis operatione evanescunt instar spiritus inter mineralia, prout sunt, antequam eleveretur Cadmia: hæc tamen non constituunt aliam differentiam lapidis metallici, ut alio nomine vocetur, præterquam Pyritis, ex quo fit Cadmia Græcorum: memini quandoque audisse mineralium fossiores, qui eorum idiomate appellantur Canopi, lapidem metalli satis copiosum nuncupare venam metalli: alterum verò lapidem quamvis mineralem, & ejusdem generis, sed parum aut nihil metalli fixi continentem vocarunt Marchesiam; cum tamen uterque lapis, tum primus cum & secundus sit mineralis, & sub eodem genere dicitur Marchesita, quæ idem est lapis Pyrites, quemadmodum confessus est *Georgius Agricola*, lib. 1. de *Natura Fossilium*, ubi recensuit media mineralia ex auctoritate *Alberti*, mox inquit, Pyrites solus ex toto illo numero proprie verèque est medium quod lapis permixtus & temperatus sit metallo: id ipsum asseruit lib. 10. de *Natura Fossilium*, dicens: Verumtamen læpius totæ venæ constant ex Pyrite conjuncto continuatæque; & lib. 3. de *Ortu & causis Subterraneorum*, inquit, atramentum

furo-

futorium, fit ex aqua lambente Pyritem, qui est quoddam mixtum ex lapide & ære, Chalcitii, & Mily, & Sory, quod est flos atramenti futorii; nihilominus & si his bene gessit non perseveravit: prædictorum enim immemor & inconstans diversè locutus est in *Bermanno*, ubi ait, Kifum, quod simile Galenæ plusquam Pyriti, continet aurum & argentum: hoc nomen Kifum est quædam vox corrupta in usum habita tantummodo à fossoribus, sed ab eis parum æstimatur hujuscemodi lapis: dicunt enim ipsi esse lapidem hunc metallicum, qui parum aut nihil continet metalli ita ut magis esset impendium, quam lucrum si vellent ab eo elicere metallum, quapropter demittunt eum: cum utilis sit eligere lapidem metalli copiosum, qui quam minimo impendio plurimum congerat, nè damnum inferat post multos sumptus, sed multi lucri sit, quem observari docuit *Galenus*, lib. 9. de *Simplicium Medicamentorum facultate*; ubi tractavit de terra samia: visus est itaque *Agricola* pluribus labi: & præ cæteris nescivit ipse quo nomine appellaretur ab auctoribus lapis iste mineralis, quem vulgus operariorum fodinarum Germaniæ vocavit Kifum: deinceps voluit differre galenam à Pyrite: cum tamen sit Galena idem cum Pyrite neque ab eo differt, nisi in specie Pyritis à Pyrite: unde falsus est *Agricola* Kifum non esse dictionem Græcam neque Latinam, sed Germanicam Canopis familiarem: mox ait, quod nec Pyrites nec Galena est, sed suum quoddam genus habet; nam Pyritis colorem nec duriem habet: verum cum *Agricola* videatur in sermone ambiguus, disquiremus veritatem à *Galeno* loco supra-citatò ubi prodidit differentias terræ metallicæ, juxta metallorum differentias, prout uberius in sequentibus exponetur singulatim, ita ut facile sit comprehendere unum esse genus terræ, aut lapidis metallici dicere mavis, qui Pyrites dicitur in plures species distinctus: idem habetur à *Dioscoride*, & ab *Avicenna*: cum non desint alia veterum atque recentiorum testimonia, quorum *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem* exposuit molibdoïdem *Dioscoridis* esse lapidem plumbarem Latinorum, Kifum Germanorum, & Marchesitam plumbi Arabum, quæ tamen est sine plumbo, persimilis verò apparet galenæ, quæ est propriè vena plumbi dicta à Græcis *μολιβδαίνα*, & à Latinis plumbago, hæc fertilis est plumbo, etenim verò ambo lapides isti, nempe molibdoïdes, & molibdena, reperiuntur interdum in eadem fodina adeo similes, ut oculis difficile sit unum ab altero dignoscere: præ-

præterquam medio igne ; eliquatur enim & fluit plumbum à molibdena, quia in ea continetur : illud verò non emittit molibdoïdes : natu eo sterilis est sed crepitat in igne & resilit ab eo molibdoïdes lapis nisi alio corpore fusibili associetur, quod non contingit de molibdena, præterea hic habet tesselas tenuiores, at molibdena habet eas crassiores, quas vulgus operariorum appellat granam magis crassam, hæc copiosum indicat metallum, uterque tamen lapis dicitur Marchesura, una est sterilis, & altera fertilis, quam *Agricola* nominavit galenam quemadmodum & alii Juniores fecerunt nixi auctoritate *Plinii lib. 34. cap. 18.* galena igitur est molibdena, & duplex : Nam artificialis est, alteraque fossilis, de qua nos loquimur, galenam denominatam fuisse contendit *Marcellus Virgilius*, à Galitia Hispaniarum Provincia, in qua copiosa reperitur. Verumtamen ipsius opinionem deridet *Amatus Lusitanus* asserens denominari revera à voce Hispanica galena, quæ vox pulchritudinem refert : etenim in Hispania hujuscemodi vena pulchrior quam alibi videtur, inde corruptè dicta fuit galena, utraque Pyritis species est : ejusdem mentis fuit *Antonius Musa Brasavolus, lib. de examine Metallorum*, ubi inquit. At Germani Pyritem ut Marchesitam Kifz vocant : sed suis nominibus postea distinguunt argenteam, & auream, &c. verum atque *Gabriel Fallopius, Tract. de Fossil.* apertissimè confirmavit utrumque lapidem ; videlicet molibdoïdem & molibdenam appellari Marchesitam : præterea differre utramque addidit ratione metalli tantum, quemadmodum expositum fuit : de utraque confusè tractavit *Agricola* sub diversis nominibus, operariorum potius opinione imbutus, quam verà cognitione ductus, alioquin sibi non contraxisset ; nam aliquando fassus est, quod jam negaverat, & confundit quod prius distinguere eniti videbatur ; placuit ei esse utrumque lapidem unum & idem : quandoque prædictam venam habuit pro Pyrite, cum ipse dixerit in *Bermanno*, jam constat plumbum de nigro loquor, ex hac unâ materiâ quam cernitis & Pyrite : prædictis & hujuscemodi aliis sæpe implicavit sermonem suum, idcirco permultis lapsus est erroribus, qui ex diversis proferri possent, sed nunc supersedendum puto : sat est ostendisse lapidem quemcumque metallicum contineri sub genere Pyritis, cujus differentie tot constituuntur, quot metalla sunt, cum tamen præter eas reperiatur Pyrites cujuscumque speciei metallicæ sterilis in quo

natura adhuc non formavit metallum, licet in potentia in eo existat indigestum : Pyrite enim lapide insunt infusa metallorum ferrinaria prima : verum ex præhabitis satis atque constat Cadmiam veram fieri arte, juxta Græcorum traditionem, præsertim *Dioscoridis*, qui maximus fuit atque fidelis experimentator ; cujus sententia non datur reperiri Cadmiam fossilem, præterquam Pyritem, qui non Cadmia sed lapis Cadmiæ est, in eo enim latitat Cadmia ; hæc equidem non elicitur à calaminari lapide, neque ab alio lapide, prout nec Pompholix, nec Spodos, nec Dyphruges, præterquam ex Pyrite, in quo prædicta existunt à natura producta : quod apertissime deprehenditur voluisse *Plinium*, idipsum innuisse *Galenum* existimandum censeo. Nam loco de Cadmia insinuat lapidosam appellari Cadmiam lapidem metallorum, qui in montibus reperiebatur à metallis, sic apertissime scripsit ipse *Galenus*, inde subsequitur ; at ejus quæ combusta est aliam Botrytim, aliam placitum Medici nuncupant : quippe ratio persuadet nullam dari Cadmiam præterquam vulgarem *Dioscoridis*, qui vi ignis & arte elicitur ex lapide metallico, si rectè consideremus, ut palam facit ipsius Etymologia, denominatam fuisse à Cadmo filio *Agenoris* Phenicum Regis : Cadmus autem fuit Thebarum in Bœotia conditor, & modum conflandi metalla invenit ; quorum conflatura non modo Cadmia, sed alia plura oriuntur, quæ leviter per transfusum tetigi : etenim satis exposita ab aliis mihi visa fuerunt, ad eos recurrere poteritis ; reliqua verò aut ignota aut difficilia aperire ad unguem incubui : Ex Cadmiæ prima differentia nuncupata, vulgò Thutia Alexandrina, sit unguentum de Thutia consuetum officinis, quod falsum existimârunt recentiores. esse unguentum diapompholigos *Galenus* ab eo magnopere celebratum, *lib. 2. de Arte Curativa*, ad *Glaucanem de Cura Cancris*, ubi illud componebat ex Pompholige, hi verò ejus vice abutuntur Thutia : quamobrem aberranter sæpe unguentum de Thutia nominant diapompholigos, credentes utrumque idem esse, cum tamen inter se differant : Aliud verò unguentum de Thutia, id est, de Cadmia descripsit *Galenus*, *lib. 2. de Compositione Medicamentorum per genera*, cap. 14. sub nomine *Proprio Diacadmia*, quod indicat de Thutia idem tradidit, *lib. de Compositione Medic. per gen. cap. 11*. ubi descripsit etiam unguentum de Molibdena, eadem unguenta fuerunt descripta à *Bartholomæo Maggio*, *lib. de vulnerum sclopetorum cura*.

curatione, quæ apud eum, prout prope *Galenum*, oculis percurrî possunt: præterea quod jam pollicitus sum, ecce nunc libentissimè aperiàm de *Magnesia*, quæ, cum paucis sit nota, non verò existimata fuit à *Cardano* pro lapide calaminari, quare hallucinatus unum cum altero confundit: nè tamen hujuscemodi error, ceu solium in alios disfluat, pandam utriusque historiam in sequenti, ut planè unusquisque deprehendere possit quantum calamina distet à *Magnesia*.

C A P. IV.

De Calaminari Lapide, & de *Magnesia*, quomodo inter se differant.

Calamina lapis, est mineralis ponderosus imbutus sulphure, & argento vivo, fugacibus & impuris; & pauca proportione mistis & indigestis, quapropter caret metallis, neque cum eis reperitur, sed extra eorum fodinas, præterquam plumbi, nam prope eam ut plurimum exister: quamvis & plumbo deficiat non per se funditur igni, imò uritur & evanescit. Verumtamen si æri fuso cautè projiciatur, moxque tegatur vitri scoe, ut meliùs igni retineatur, tunc funditur cum ære atque tingit eum in oraculum, hoc est, colore luteo, qui, ceu medius color, resultat ex duobus contrariis; præterea auget metallum in pondere, neque in alio usu habetur: coloris cinerei lutescentis est ipse lapis, non vehementer durus, at fragilis: calefaciendi & exsiccandi vires habet, advehitur ex *Alemania*, atque ex *Como*, & *Mediolano* celeberrimis Urbibus *Italiæ* in *Gallia cisalpina*, necnon ex agro fossi novi *Senensis* in *Tuscia*: *Magnesia* verò naturalis, fossilisque est lapis mineralis, inter media mineralia, ut dici consuetum est, connumeratus: impendit ei natura argentum vivum & sulphur, quemadmodum & aliis mineralibus: variè tamen ob diversam materiæ eorum proportionem, ac naturæ ipsius operationem ex variis accidentibus, quandoque laceffitæ: quapropter consequitur etiam varia esse inter se mineralia, prout habemus è *Philosopho*, lib. 4. *Metheororum*, ejusdem fuit sententiæ *Petrus Bonus* in *Margarita pretiosa*: idcirco sulphur in *magnesia* est turbidum, magis fixum & minus inflammabile quàm sit in *Cadmia*, & naturæ martis magis approximatur: hæc prodidit memoriæ *Geber*, lib. 2. *summa perfectionis*, cap. 4. ubi ferrum indicavit pro marte, quamvis marte cæterisque metallis sit

fit actualiter penitus expers lapis iste, colliquatur tamen igne, ac (more metalli) funditur cum vitro & cum omnibus vitrificari aptis: at diu non perseverat igne, longo enim igne evaporat donec prorsus evanescat: dum verò in modica quantitate fusus sit cum vitro purificat, eum albificat & perspicuum reddit, quamvis antea viride aut luteum opacumve & immundum esset: quomobrem vitriariorum vulgus utitur Magnesiâ commolicâ, sale sodæ, quem Arabes nuncupant salem alkali, Latini autem salem vitri; hunc enim commiscunt Magnesiâ & silicibus fluminum albis interitis micantibus vitro vel arenulâ quâdam plenâ vitro; inde omnia hæc ad invicem composita urgent in fornace reverberatoria igne fortiori incinerari & reduci in massam quam vitriarii ipsi appellant frittam, alii ammonitrum. Prædictam autem frittam reponunt in altera fornace in vasis ad hoc inunus aptis, & præcoquunt donec reducatur ad actum perfecti vitri; dum verò coquitur, expurgaturque usque ad claritatem, eructat spumam quæ concrevit instar salis albi, tolliturque verriculo hæc spuma tanquam crementum, quod appellant fellem vitri, alii florem vitri aut crystalli, ubi tenuius elaboretur saporis mixti, magis tamen salis quam amari, in usu habitus est ab aurifabris ob suam facilem fusionem: & à mulieribus pro exolienda facie: Ex prædictis igitur facile est comprehendere, salem alkali, id est, sodæ administrari, ut vitrum fluere faciat à scobæ lapidis fluminum vel arenæ in quibus nimirum existit à natura procreatum: quapropter soda, Arabicè dicta Kali, nuncupatur à quibusdam herba vitri; cum enim sal ipsius herbæ sodæ, eliciat vitrum à lapide vel arenâ, & fluere faciat eum in igne: sic intelligendum de lapide Magnesie, quem falsò existimavit Fallopius, *Traçatn de Fossilibus*, cap. 6. habere in se vitrum, imò asseruit Magnesiâ esse speciem vitri, præterea existimans opinionem suam fulcire, perversè citavit *Plinium*, lib. 36. cap. 8. enitens atque ejus sententiam distrahere; quod autem incassum egit; *Plinius* enim non inquit Magnesiâ esse speciem vitri, neque in se habere vitrum: exponit verò fundi & colliquari ad usum vitri, quod equidem verum experienciâ habitum est: nam cum Magnesia dilucidatur vitrum, quemadmodum jam explicatam fuit, alter quoque usus habetur; si enim Magnesia superaddatur vitro in majori quantitate, quam requirat opus dilucidationis, inficit eum colore purpureo, idem præstat

vasis

vasis figulinis, ac eorum figuris si liniantur; pinganturque Magnesia soluta; verum enim *Fallopianus* aliâ ratione nititur opinionem suam teneri, ita dicens, lapis non funditur nisi in se habeat argentum, aurum, ut aliud metallum, aut vitrum: Et ad propositi sui confirmationem adducit auctoritatem *Galenii & Alexandri Aphrodisiæ*, quorum sententiam veram fateri licet, sed eam uberius explicare, ne distrahatur obiter mihi occurrit: cum plurimi huic opinioni contraria sensu comprehendantur, ut infra scripta, quæ metallis, atque vitro carent, nihilominus funduntur igni, & colliquantur prout sunt septum, adeps, butyrum, pix, cera, & galbanum: ex mineralibus verò sulphur igni funditur, & liquefit more metalli, quamvis nullum habeat in se metallum neque vitrum: & alia his carentia colliquantur, ut putâ pissaphaltus, alumen, vitriolum, & arsenicum, chrysocalla fossilis, salia, tartarum, & nitrum: At quid dicam de Pyrite? Qui est lapis metallicus, veruntamen reperitur quandoque cum metallo, quandoque absque actuali metallo, licet eum contineat in potentia, at ex incompleta concoctione, non absoluta fuit metalli forma, & si in utroque reperiatur eadem radicalis humiditas viscosa, consequitur etiam ut uterque lapis fundatur, ut proculdubio fundi habemus experientiâ compertum: Quare ab universalibus exordientum censeo, ut inde facilius sit particularium cognitio: diversi enim conspiciuntur effectus evenire è rebus procreatis à diversa elementorum compositione: nè verò egrediar à proposito, exemplum afferam de his quæ per ignem colliquantur; in eis enim vincit aqua, quemadmodum scripsit *Philosophus, lib. 4. Meteororum, tex. 54.* quæ liquefiunt ab igne, hæc sunt aquosiora: quædam autem, & communia velut cera: mox paulò inferius profequitur, aurum itaque quidem & argentum, & æs, & stannum, & plumbum, & vitrum, & lapides multi innominati, aquæ omnia enim hæc liquefiunt calido: id ipsum meminit *tex. 52.* etenim multa sunt aquosa, quæ igni non liquecant, sed absumuntur, quando simplici aqua, aut terra simpliciter, & aqua existunt prout lutum: unde ut omnibus plana utraque sint exemplis agam, & præ cæteris ligni exemplum afferam, in ligno enim est triplex humiditas: & prima, nempe aquosa & frigida humiditas ligni viridis prohibet eum comburi, tandem verò absumitur; nam cremabilis atque vaporabilis est in igne: secunda humiditas unctuosâ sive olea-

ginea facit lignum ardere, ac æquè in flammam vertitur & consumitur, lignumque in cinerem abit; Tertia verò humiditas in cinere permanet, quæ est valdè modica & subtilis fixa, & perpetua, nihil inflammabilis, ipsa est vitrificans & diaphanitatem vitream faciens, quod etiam est disquirere à Philosopho, *textu* 31. ejusdem libri præcitati, & 32. necnon trigésimo quarto, atque quadragesimo octavo, quibus in locis distinctè docuit quæ simpliciter sunt humida, aquosa arescunt igni absque ulla liquefactione, prout apparet ex luto terræ & aquæ: nam remanet testa aut terra friabilis, & ex lapidibus simplicibus, & marmoreis calx: Aquosa verò, quæ constant pingui humiditate, & viscosa non arescunt; viscositas enim aquæ facit ea fluere in igne, & tuetur ea nè arescant, quemadmodum videmus evenire ex adipe, butiro, oleo, galbano, pice, & cerâ, hæc omnia tamen & hujusmodi alia corripuntur flammâ, prout proprium est omnium pinguium & oleagineorum inflammari; Rursus humida, sive aquosa quæ pingui humiditate, & viscosa naturali non sæculenta constant, adeò tenuissimè mista ac peroptime colligata cum terrestri subtili in profundo, & in omnibus partibus hærente, ita quòd utriusque plurimum cum plurimo utriusque, & in plurimo constat magnopere commistum: ex hujuscemodi composito non ita facile corpora in flammam vertuntur, neque in fumum, neque ab eis humiditas illa radicalis: & propria separatur neque madefacit, ea existunt corpora homœomeria, id est, cum similitudine partium procreata: è diverso autem, quælibet alia simplex humiditas, aut si composita sit extrinseca, ætherogeneaque, madefacit, & absorbetur, etiam si pinguis non bene commista cremabilis est, aut si pauca humiditas at multum terræ prædominetur; si liquefiant tandem comburuntur absque flamma, ut ferrum & lapis; adeò quòd ignis, vel igneus calor non recedit donec prorsus consumantur; prout conspiciamus evenire ex oleo lampadis, & humido radicali Ethereorum, quod non accidit humido radicali metallorum: Ex quibus satis constat, colligari igni, non modò metalla, & vitrum verumetiam lapides minerales, modò metallum in actu aut vitrum habeant aut in potentia, quorum meminit Philosophus, ut supra; quædam magis tamen, minúsque durant, prout perfectè fixa sunt vel non; Neque his obstant *Galenus & Alexander*, quamvis isti viri egregii dixerint non fundi lapidem, nisi contineat in se metallum aut vitrum, cum non lateret eos reperiri lapidem me-

metallicum, actuali metallo fortum, necnon & alium existere absque actuali forma metalli ob materię indigestionem, cum metallum in eo insit in potentia: ex hujuscemodi enim reperiuntur lapides minerales qui nunquam perveniunt ad perfectionem acquirendi formam metalliferam, nihilominus nuncupantur metaphorice metalla; nam licet non sint metalla, deducuntur tamen a metallica materia: quambobrem *Galenus lib. 9. de Simplic. Medic. facultat. loco de Chalcantho, in Calce capitis*, inquit, Memineris autem quod ad sinistram manum conspectum nobis dixerim metallum Soreos, Chalciteos, & Misios: hoc est, atramentum metallicum in tres differentias divisum, quod funditur igni, nec tamen ab eo fluit metallum neque vitrum: quod argumento est intellexisse de lapide metalli tam in potentia, quam in actu, & si dixerint prænominati non fundi lapidem nisi insit in eo metallum aut vitrum, hoc æquè pronuntiarunt respectu lapidis vel terrę simplicis, quod ex prædictis constat satis planum. Quare operæpretium duco discretè assumere *Galeni*, & *Alexandri* sententiam, nè unà cum *Faloppio* aberremus à veritate: prædicta igitur ambiguitate solutâ, ut pro certo cernere est, lapides minerales fundi posse igni, quamvis actuale metallum non contineant, neque vitrum: Verumtamen hoc variè contingit; eorum enim quidam ex facili, ac per se fluunt igni, si humiditate metallica exuberent, prout diximus de Pyrite, & de Pyrite eroso Agricola, id est, de atramento metallico. Alii verò lapides fusioni difficiles; quatenus & alii per se non colliquantur, nec colliquari possunt, præterquam si fusilibus admisceantur igni; hujuscemodi enim lapides minus humiditatis abundant, satis verò fumosam, evaporabilemque materiam terream habent, qualem diximus habere molybdoidem calaminarem, & magnesiā, & sic de hujuscemodi aliis intelligendum puto, quæ aliorum miscela liquefcunt igni, in eo tamen diu non perseverant, sed evanescent partim, & partim in calcem reducuntur: Reliquum est redire ad magnesiā, & perscrutari an contineat in se vitrum vel vitri materiam sive in actu; sive in potentia saltem; unde sicuti palam est omnium oculis vitrum esse materiam translucidam; quæ in arena alba fulget, & in lapidibus albis præsertim fluminum, & præ cæteris Ticini fluyii Insubriæ in Eridanum fluentis: in his enim natura procreatum, micat vitrum; Oppositum verò conspicitur in Magnesiā, nam lapis est ater in omni parte opacus, absque ullo splendore, quem nigrum ferè ad purpureum vergens vide-

videmus quotidie , & in usum habere eum vitriarios pro vitrò expurgando innotescit : idem asseruerunt scriptores , qui de lapidibus tractarunt , & præ cæteris *Camillus Pisarenfis* , lib. 2. *Speculi de Lapidibus* , prodidit magnesiā lapidem esse idem cum Alabandico , indicavitque eum coloris nigri , qui tendit ad purpureum . Præterea , asseruit eum habere usum ad clarificandum vitrum : idem assensit *Vanutius* , lib. 2. *Pirotechnia* cap. 9. ubi ait , Manganesium , sic corruptâ voce , ut vitriariorum vulgò , appellat magnesiā , est medium minerale expers metalli coloris atrii ferrei , accommodum purificare vitrum : his assensit *Albertus Magnus* , lib. 2. *Tract. 2. de Lapidibus* , cap. 11. de lapide eodem discurrens *Plinius* , sub nomine Alabandici , cum aliud sit à gemma loco præcitato , inquit esse nigrum & vergere ad purpureum , ac colliquari pro usu vitri : Præterea cap. 26. ejusdem libri apertissimè exposuit inventum fuisse casu *Neronis* principatu , modum eliciendi vitrum ab arena cum nitro in littore maris , quod unusquisque legere poterit apud ipsum *Plinium* : indè cum tempore ceperunt quidam experiri magnetem lapidem , qui alioquin dicitur lapis sacer , calamitta fideritis , & *Heraclius* , ut legitur in *Plinium* , cap. 16. lib. 36. & apud *Galenum* , 3. de *simplic. Medicament. facultat.* § lib. 8. ubi id ipsum repetit : magnete igitur lapide usi fuerunt , hâc ratione ducti , quod attrahit ferrum , unde existimârunt posse forsan attrahere atque vitrum ab arena & à lapidibus quibus existit à natura concretum : hæc plana fuerunt à *Plinio* exposita : verùm cum juxta optatum non evaserit , omiserunt eum , & vice magnetis posteriores , præter salia , usi sunt magnesiā , vulgò manganefo , qui satis distat à magnete : Idcirco *Avicenna* jure de his tractavit duobus distinctis capitulis , Primus est 463. de *Magnete* : alter vero capitulus 465. lib. 2. *Tract. secundi* fuit de *Magnesiâ Lapide* : Præterea , vice nitri , ob ejus penuriā , suggerunt salem alKali , aut loco ejus , salem ex cinere silicis , qui aratron & sal vitri dicitur , teste *Rogero Bacon* Anglo : eo enim utuntur Angli pro sale alKali ad faciendum vitrum , ut ità dicam ; id ipsum falsus est *Gabriel Fallopius* , *Tractatu de Metallis* , cap. 11. cinis additur loco nitri : hæc enim sapiunt naturam nitri , cum scire liceat educi posse artē salem & nitrum non modò ex metallis , verùm & herbis , lignis & quocunque corpore exusto ; omnes enim cineres habent salsedinem : idcirco *Geber* in principio testamenti ait , ab omni re combusta posse fieri sal ; sup-

pedi-

pediant igitur prædictum salem arenæ albæ, aut lapidibus albis interius micantibus nitro, & si diversis temporibus mutaverint hujus compositionis ingredientia, quandoque unam & interdum aliud experiendo, ac prout melius visum est operantibus negotium succedere, & occasionem exigere: Veruntamen nunquam dimiserunt arenam vitream, neque lapides prædictos vitreos; ab eis enim, ceu stirpe propriâ, elicitur vitrum, licet auxilio nitri aut salis fossilis, aut marini, aut alterius salis factitii, ut ex cinere anthyllidis, aut herbæ sodæ, aut hujuscemodi aliis, quæ vitrum fluere faciunt, & ope manganesi dilucidatur, quod facile apprehenditur ex quantitate & symmetria ingredientium hujuscemodi negotio, in quo minime suppeditatur quantitas manganesi: quod exemplo agam, ut magis pateat: Capiunt vitriarii solertes salis alkali, aluminisve catini dicas libras centum arenæ albæ vitro plenæ, aut lapidum vitro fulgentium libras centum, & quinquaginta, & quandoque ascendunt ad libras ducentum arenæ vel lapidum cum prædicto minore pondere salis, his addunt manganesi uncias sex & quandoque minores, nam majori quantitate inficeretur vitrum colore purpureo, quod si accidat, superaddunt aliam portionem materiæ vitri, ita ut diminuat quantitas manganesi, adjiciunt atque parum salis tartari; hujus enim facultas est abstergere & dealbare: ex prænarratis hætenus conspicuum est, non existere vitrum in manganesio magnefiæve dicatur, satisque probatum fuit, longè distare à lapide calaminari: Vitrum itaque naturale elicitur ex lapidibus & arenis, ut veterum auctoritate demonstratum fuit, quibus æque assensit *Georgius Agricola, lib. 1. & 5. de Natura Fossilium*, recentiores scriptores fuerunt ejusdem sententiæ, ut puta *Andreas Libavius, Josephus Quercetanus, & Rogerus Bacon* Anglus, qui *lib. de Arte Chymica, pag. 131.* præ cæteris asseruit, fieri vitrum ex cinere silicum, nam hi sunt lapides mineræ vitri, educiturque vitrum calcinatione lapidis vel arenæ, quod fluit facilius auxilio salium è cinere sodæ aut silicis: neque his obstant fuitiles commentitiæque opiniones eorum, qui nonnulla proferunt, ea existimantes suæ favere opinioni, nempe quod salia vitrificantur ac vitrificare faciunt, quare ut plurimum uruntur, hodierno tempore sale alkali ex cinere herbæ Kali, vulgo sodæ: aut anatron sale nempe ex cinere silicis, quibus admistis arena, aut lapidibus faciunt vitrum: errant autem à toto cælo, & rem ipsam minis

D

Phy-

Physice perpendunt qui pro suo *Achille* habent hoc argumentum, quod cineres saliaque vertantur in vitrum idem incaute asseverant etiam de metallis fieri vitrum, quia vitrificari videntur, ideo imperiti adeo sunt & stupore capti quod non distinguunt vitrum à vitrificatione quæ fit quandoque in salibus ad similitudinem quandam levem vitri: Quamobrem hujuscemodi viri in saxum versæ per caput Medusæ. Gorgonis videntur, cum cortices tantum rerum hi oculis eradant, interiores verò medullas nulla animi tolerantia rimari possunt: verum qua Circe dementati sunt ne meminerint sententiæ Geberis eximii scriptoris: inquit enim rem omnem sua humiditate privatam nullam dare fusionem excepta vitrificatoria, ferrum ex maximo ignis calore conversum in naturam vitri est humiditate privatum debile, &c. Præterea experientia docuit, quod omne metallum vitrificatum est liquatione privatum, & omnino exhaustum, & si aliquam vitri similitudinem habet, non tamen est vitrum verum de quo intelligi voluit *Geber*, ubi dixit, excepta vitrificatoria cui proprium est liquefieri: alioquin vero qui putant vitrificationem salium aut metallorum esse vitrum, decipiuntur more infantium qui stultè hominem quemcumque vident patrem suum esse existimant, cum non sit; Ignorant ne isti specilla, & specularia, quæ fenestris inserta aërem excludunt, & transmittunt lumen fieri ex tessellis vel orbibus è nitro naturali factis, & plumbo inter se junctis, aut ex lapide speculati, qui perspicuus est, hæc ceperunt memoria Senecæ; aut ex crystallo non aliter ac ex chartis aut linteis cera alba, & sepo caprino inunctis; cur autem non ex metallorum vel salium vitro fieri conspiciuntur: respondetur præter enarrata, quia ex his vitrum non agi compertum est, ex quo fenestræ, & vasa fieri possunt, quemadmodum ex vitro naturali: ex hoc autem si vitrificatione metallica admisceatur, fiunt vasa obsidianis similia, atque gemmæ sophisticæ formantur coloris tincturæ ipsius metalli: sed liquefactio, veræque vitri forma procedit ab ejus materia vitri à natura insita; memoriæ prodidit *Plinius* loco supra citato antiquiorem fuisse originem ac usum materiæ obsidianæ, quam vitri: antiquitus enim fiebant vasa obsidiana ex lapide quem *Obsidius* invenit in *Ethiopia*, & si reperitur in India, in Hispania, & in Samnio Italiæ, lapis iste ex nigro translucetque colore in similitudine vitrum est, quando æquatur ac tergitur umbras & imagines reddit more speculi, non funditur tamen ut

vitrum

vitrum quanquam ex eo formarentur tunc vasa citra liquefactionem, ut consuetum est fieri ex Alabaistro, & huiusmodi aliis : in hoc lapsus est *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura Fossilium*, falso existimans obsidianum lapidem esse gagatem, hic enim non est lapis, sed gummi, quamvis à quibusdam connumeretur inter lapides, cum nil aliud sit præterquam species ambix nigræ, quæ prorsus distat à lapide obsidiano; verumtamen componitur materia quædam fusibilis, ex vitro & sconiis metallorum etenim nigrescit, atque translucet instar lapidis obsidiani, dicitur vitrum obsidianum, quod liquefit, ex eoque fiunt vasa, quæ ob similitudinem appellantur obsidiana: quapropter placitum mutare hortor eos, qui aliter senserunt ac veritatem deosculari: sed de his satis, cum superfluum sit longius evagari extra institutum meum, sufficiat tantum ambiguitates eorum, quorum in sermonem incideram, solvissè: Unde nil aliud superest præterquam exponere Magnesium Philosophorum, nè desit liber tam præstanti ornatu.

C A P. V.

De Magnesia Philosophica.

Magnesia, quam construunt Philosophi, atque colunt, fit ex materia minerali, in quam immerfit natura utrumque semen metallorum, & in ea operatur natura, attamen auxilio artis, ne loqui videar de Magnesia simplici substantia mercurii videlicet sulphuris & salis, per Archeum terræ ut Chemicorum verbis utar, concinnè unita & elaborata in visceribus ejus: cum talis non reperiatur super terram, aliam itaque pertractant Philosophi non vulgarem sed naturali similem naturæ vestigia ad unguem arte prosequendo, cum arse quidem sit naturæ imitatrix, ut voluit *Philosophus, lib. 4. Meteororum*, ac secundo *Physicorum*: constituunt ex argento vivo, & sulphure non vulgaribus, sed Philosophicis, quæ ambo ab una radice proveniunt, natura enim ex una radice procreat omnia metalla, eadem verò sunt principia hujus Magisterii, artisve dicas, & naturæ in generatione metallorum teste *Gebro, lib. de Investig. perfect.*, alioquin verò evenit animalibus, ut æquè ait *Galenus in Comment. 1. lib. Hippocr. de Natura humana*, origo ex una non constat, nec gignere potest, nisi alicui misceatur quod sit ejusdem generis, eandemque facultatem habeat ac mutuam naturæ affinitatem

tem, & muto temperamento rectè conmiscetur : sed aliter evenit in metallis , in una enim massa confusa sunt quatuor elementa, necnon metallorum seminata ad invicem compacta, & creata à natura, quemadmodum sunt in vegetabilium seminibus ; quæ constant spiritu, anima, & corpore in una & eadem materia aggregata : quippe hæc sunt lapidis Philosophici principia, videlicet terra, aqua, & ignis, & ex prioribus resultat quantum quod est ær hæc autem segregantur depurationis gratia mox uniuntur & ex his convenientibus in natura fit generatio vera juxta *Aristotelis* sententiam quænis quippe generatio est ex univoco convenienti, ut *lib. 7. Metaphysica* : decoctione enim perficiuntur in unum juxta proverbialem Philosophorum sententiam ex uno ab unoque incipiendum, & ad unum definendum est, quamvis quamplurimas alias operationes similitudinariè descripserunt Philosophi prout & nomina multa diversaque attribuerunt eorum Magnesiæ : quandoque enim locuti sunt de ipsa nomine omnium metallorum. Interdum verò nomine omnium spirituum : & aliquando nomine vegetabilium : nonnunquam etiam animalium : ac sæpe nomine omnium colorum : & astrosum errantium, aut syderum circuli æquinoctialis : horum tamen nullum est proprium at similitudine illius per quod nominatur Magnesiæ, quandoque per chares, insignesque figuras, præter fabulas, quarum Poëtæ assumpsere occasionem ut arbitror, ne res sublimes ad plebem ignobilem devenirent, idcirco sub extraneo cortice suppositorum suavissimum succum recondiderunt : ut legentium animi tanta operum, & nominum multitudine distrabantur à magisterio & nunquam tam densis tenebris lucem conspecturos se confident : nimirum si fatui non intelligunt, & in suo labyrintho perpetuo errant, at si filo *Ariadneo Thesei* uterentur facile se explicarent : hoc est filum doctrinæ quam paucis secretis verbis in tabula smaragdina scripsit Sapientissimus *Hermes Trismegistus*, sapientibus tamen solis ceu musarum cultoribus aperuit eam, ubi incepit verum sine mendacio, certum & verissimum quod est inferius est sicut quod est superius, & quod est superius est sicut, quod est inferius ad perpetranda miracula rei unius, &c. Si quis voluerit reliqua Hermetis verba scire recurat ad ejus scripta in quibus secreta philosophici magisterii prodidit, ea enim brevitatis gratia omitto : verum ad ejus confirmationem audite *Bernardum Treverensem* Comitem, opus

nostrum, fit ex duabus substantiis, naturisque mercurialibus unius radices sive essentiae, acceptis omnibus crudis è minera tractis, mundis, & depuratis junctis per ignem convenientem, prout requirit materia, arque continuum expetit ignem, donec ex duobus unum fiat: quæ innuit auctor ipse fuisse antea in unum & idem adactivam naturaliter unita, nempe sulphur & argentum vivum, duo metallorum semina, instar maris & sceminae. Idcirco Comes, in *Epistola ad Thomam de Bononia, Caroli 8.* Francorum Regis Medicum, ait, Philosophi aurum, in quo activiora sunt elementa, tanquam semen masculinum cum argento vivo in quo passiva sunt elementa, &c. Ex his comprehenditur, apertè demonstrasse Comitem vigere in auro semen, quod *Heraclius* appellavit Animam, spiritumque auri, qui nil aliud equidem est quam igneus vapor; in hoc imitatus est *Aristotelem*, ubi in quarto *Meteororum*, in principio, inquit, Generari metalla ex duplici vapore: cuncta hæc asseruit, licet vario modo dicendi, *Raimundus Lullus* in *Theorica Testamenti, cap. 83.* sic proferens; Anima est in semine, sicut Magister in suo Artificio: quod fusus in compendio transmutationis animæ metallorum repetit, materiam lapidis esse animam metallicam, & menstruum nostrum rectificatum & actuatum seu lunariam calicam mercurium vegetabilem ortum à vino rubeo vel albo: Veruntamen ne aliquis ratione stupidus decipiatur, & à veritatis semitâ detorqueatur; hinc pecuniæ jacturam faciat corpusque & animum affligat, admonere velim locutum fuisse *Raimundum* similitudinariè, cum vinum non sit proportionatum generationi metallicæ; idcirco *Antonius* ab abbazia sacerdos in secunda Epistola insinuat, spiritum è vino relatum à *Raimundo*, elici ex cavernis terræ, prout mineralia cuncta: quapropter pro vino intellexisse censéo materiam metallicam; naturalissimum enim est unumquodque generare quale ipsum est, nam secundum proprietatem materiæ erit ei appropriata certa forma, secundum suam actionem, recte *Philosopho*, in secundo *Physicorum*, & in septimo *Metaphysicorum*, Omne genitum à suo simili, prout & in quarto de *generatione Animalium*; necnon secundo libro de *Anima* dixit, quemadmodum ex animalibus animalia, ex plantis plantæ, idem procomperto habetur evenire metallis: Quod assensit *Petrus Bonna Ferariensis Medicus*, & Philosophus multæ æstimationis suis temporibus ejus libro *Margarita pretiosa*, prodidit, quòd generatio me-

metalli novi fit ex alio metallo : & *Democritus Abderita*, lib. de *Arte Magna*, sive de *Rebus Naturalibus*, ait, Natura latatur naturâ, & amplectitur eam : quamobrem consequitur magisterium philosophorum fieri non posse commissione alicujus extranei, sed ex proprio semine metallico terræ Philosophicæ per artem præparatæ immisso : idcirco *Arnaldus Villanovanus* inquit, Mercurius cum terra conjungitur : & *Parmenides* exclamat, Accipite argentum vivum, & in magnesiæ corpore coagulate : hæc autem magnesia Philosophica ex mente *Hermetis*, unica est, continens in se spiritum, animam, & corpus; hæc est, KaKimia immatura, cujus-
cunque metalli minera seu semi-perfectum metallum quod adhuc in suo primo ente ut infans in utero matris delitescit : consensit cum *Parmenide Albidius* philosophus, dicens, Congelate argentum vivum cum corpore magnesiæ : Hoc Philosophorum compositum cuncta continet metalla virtute potentiâ & similitudine quâdam: Verum non intellexerunt Philosophi argentum vivum, quod vulgò videtur neque magnesiâ vulgarem; sed per argentum vivum habuerunt humiditatem illius mistionis, quæ est humiditas radicalis lapidis philosophici, & per magnesiâ indicârunt totam mistionem, de qua extrahitur ista humiditas, quæ argentum vivum nostrum vocatur : hæc equidem humiditas currit in igne, & in eodem igne totum compositum dissolvit, congelat, denigrat, dealbat, rubificat, & perficit : colligitur itaque tum ex prænaratis, cum etiam ex *Raimundo Lullo* in *Theorica Testamenti*, cap. 29. Magnesiâ Philosophicam esse terram magisterii dealbatam, & nutritam aquâ nostrâ vivâ, quæ fluit per totum corpus, & in ea jacet secretum nostri argenti vivi congelatio, & ex isto procedit fumus argenti & auri, in quem venit omnis color : idem rememorat cap. 47. quod etiam uberius exposuit, cap. 61. Inquit enim aquam nostram vertere corpus in spiritum, & argentum mortuum in substantiam vivam; & quando congelatum est, dicitur magnesia, quæ est aqua composita, & congelata, scilicet cum terra sua propria, hæc est aqua perennis, & permanens in igne repugnat igni nec timet eum; ea enim est ignis, & de natura ignis facta, in igne conservatur, & regimen & nutrimentum ejus est in igne, & in igne perficitur magnesiæ compositum; nam terra solvitur in igne ab aqua, quemadmodum ait *Geber*, aquæ opus est exaltare terram, vice versâ conrescit aqua, id est, Mercurius permanet mortificatus, & fixus cum odore corporis

ris in modum salis , ita quod terra & aqua cum cæteris elementis uniuntur ad invicem , ratione similitudinis & subtilitatis partium , & reducuntur in unum perfectissimum elixir , naturæ salis velocioris fusionis & penetrationis : dum enim frigescit instar salis concrefcit ; igni autem admotus cito liquefcit prout oleum ; quare tunc appellatur sal fusibile , & olium incombustibile , & sapo sapientum : quapropter qui absque sale minerati & proportionato operatus , is assimulatur iis qui cum arcu sine chorda sagittare putant : Præterea , cum adimpleatur solâ decoctione magisterium , appellatur ars mulierum , & ludus puerorum , prout in turba Philosophorum habetur : hæc tamen sententia non est ita simpliciter intelligenda , nisi post absolutam lapidis præparationem , & mundationem ; tunc enim solâ coctione ducitur ad finem medicinæ : cui plura nomina indifferenter posuerunt Philosophi ; in generali enim vocarunt eam quandoque Elixir , & interdum Alchimiam aut lapidem aut medicinam ; hæc , tanquam communia , idem insinuant ullo discrimine ; prædicta enim cuncta indicant eandem substantiam , eum ex univoca substantia consistens , prout apertissime , scripsit magister artis *Honorius Philadelph. de Florentia* ; nihilominus distant eundem omnia ratione formæ , quæ in eis diversa sit juxta temporum & operationum diversitatem , quibus nomina fortiuntur diversa , etsi tendunt omnia ad unum finem : ut gratiæ exempli , sentiunt Philosophi omnes Elixir esse principium operis Philosophici , hoc est , matrimonium inter corpus & spiritum , per compositionem utriusque aquæ philosophicæ factum , quod alia præcedit : cui sequitur Alchimia ; ars hæc est modus ducendi Elixir ad effectum , Id est opus Alchymicum , quod appellant magisterium nostrum : lapis autem est propriè , quando magisterium est factum : exinde Medicina evenit à prædicto lapide perfectæ , quæ confert ad imperfecta metalla perficienda necnon ad vitam hominum tuendam & sanandam. De his verò , cum mihi sufficere obiter enarrata viderentur , nè lineas transirem , impræsentiarum decreveram ipsius finem præscribere , ubi in memoriam redigi commemorasse de semine , animâ , & spiritu metallorum ; unde veritus , quod eis fortè aliquis insipientis tribolariusque obstrepere auderet , & cavillari adversus hanc opinionem reclamans animâ & spiritu ; necnon semine carere metallica , lapides , & quamlibet terram mineralem : existimavi congruum fore cuilibet tacitæ objectioni occurrere ut quælibet solvatur ambiguitas , ut in sequenti.

CAP.

C A P. VI.

Utrum semen cum Spiritu & Anima insit
Metallis & Lapidibus.

Quandoque enim huiusmodi farinæ homines in rerum mineralium ignoratione versatos audiui, vana Poëtarum dicta ferentes: nam cum Poëtæ consueverint metalla fabulis appellare silentia, hi Poëtarum apologis decepti existimârunt mortua indicari ea, nullamque producendi sibi familia potestatem habere. Veruntamen reminisci animadverto eos illam proverbialem sententiam viz. multa Poëtis ceduntur quæ tamen non creduntur, ut *Catonis* carmina dicunt,

Nam miranda canunt sed non credenda Poëta;

magis enim fictis, & fabulis incumbunt Poëtæ, juxta eorum denominationem: nam Poëtæ nomen est deductum à Græco, ἀπὸ τοῦ ποιῆν, quod est effingere: Idcirco legitur in *Horatio*:

— *Pictoribus atque Poëtis,*

Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas.

Præterea in lib. 1. *Metaphysicorum*, cap. 1. dixit *Philosophus*, sed secundum proverbia multis in rebus mentiuntur Poëtæ: his licet admoniti non acquiescunt, quinimo insurgere conantur aliis rationibus, quæ, ut fulciantur scriptorum auctoritates celeberrimorum, suggerunt easque omnes utriusque sectæ, tum assentientium prædictis cum & dissentientium ab eis collexit *Gabriel Fallopius* longo satis discursu, nihilominus dissentientium, quales sint in medium afferam; illas enim potissimas esse persuasi sunt ipsi arguere, quod semen, anima & spiritus non reperiantur in lapidibus & metallis, & eò minùs in aliis fossilibus mineralibus: sic igitur ajunt, non dari præterquam triplicem animam, videlicet Homini, Animalibus, & Plantis, teste *Peripateticorum* Principe lib. 2. de *Anima*: Idem est legere in *Galenum*, lib. 5. & 6. atque 9. de *Hippocratis*, *Platonisque* decretis: ubi tripartitè distinxit animam, appellans divinam animam intellectivam, quâ ratiocinamur: hæc quippe homini tantum fuit à Deo maximo infusa. Quamobrem crediderim

nemini

neminem mentis lumine adeo obcæcatum esse, ut in animo concipere auderet, hanc animam esse in lapidibus vel metallis, quod falsissimum esset; nec eò minùs desiperet, qui existimaret animam sensitivam & motivam existere in fossilibus, nempe lapidibus & metallis, minimè enim dubio constat, destituta esse motu & sensu prorsusque eis carere; quibus porro ac propriè animalia prædicta sunt: Animalia dicuntur ab *Aristotile* libro præcitato, *text.* 16. omnia quæ moventur & mutant locum, verùm etiam quæ sensum habent, quamvis non moveantur. Ibidem *Averroes* attulit exemplum spongæ maris, & inquit multa ex habentibus testam quæ habent sensum tamen non moventur, & dicuntur animalia: Quatenus inde spectat ad tertiam, *viz.* animam vegetativam, asserunt eam non habere lapides neque metalla cum careant conditionibus, animam vegetativam spectantibus augmento scilicet & nutritione; non enim ut plantæ, & animalium instar nutriuntur metalla: Idcirco *Galenus Comment.* 2. in lib. *Hypocratis, de Humoribus, Sentent.* 37. Quemadmodum terra arboribus ita animantibus est venter, inquit: ut Arbores alimentum è terra per radices trahunt, ita omnes particulæ à ventre per venas: idem prodidit *Aristoteles, lib.* 2. de *Animalia, text.* 6. Hinc arguunt cum saxa metallaque deficiant prædictis instrumentis, consequitur haudquaquam nutriri, neque proprio animæ alimento augeri posse: si verò augeantur metalla lapidesque supponunt ipsi dissidentes esse augmentum improprium, extrinsecumque per juxta positionem partium, quando pars parti additur, quod patet in unionibus & in lapide renum & vesicæ: plantæ autem & animalia nutriuntur ab intrinseco principio, hoc est, verum augmentum & proprium animæ: Hanc Stoici appellarunt naturam, quâ stirpes, animam verò quâ animantes gubernantur, utriusque verò substantiam innatum esse spiritum insinuârunt, teste *Galeno Comment.* 5. in lib. 6. *Hypocratis particula quinta de Vulg. morb.* ex quibus consequitur, quòd omnia quæ carent animâ sint etiam spiritu privata; cum enim spiritus sit instrumentum animæ, ut prodidit *Galenus lib.* 3. de loc. affect. cap. 7. ac lib. 5. de *Simplic. Medic. facultat.* cap. 9. Præterea quæ augentur per additamentum sunt absque semine: prorsus itaque deficiunt lapides metallaque anima, spiritu & semine. Eiusdem opinionis videtur *Aristoteles quarto Metheororum, text.* 53. ubi ait, Metalla esse inanimata; cui assensit *Fallopius*; his quoque favet *Georgius Agricola,*

la, lib. 3. de Ortu & causis Subterrancorum, & in quarto repetit, Fossilia non habere semen ac penitus expertia esse animâ & spiritû: ait vero, sed calori & frigori præbent materiam: quod prius nobis tradiderunt *Averroes & Aristoteles in quarto Metheororum*, alferentes calorem naturalem esse formam rei sive in gradu formæ. Similiter & frigiditatem aliquo modo: Eiusdem opinionis legitur fuisse *Empedoclem in 24. sect. Problematum Aristotelis, Probl. 11*. Propterea, cum ex præhabitis maxima deprehendatur differentia inter generationem lapidum metallorum & animatorum. Non valet, inquam, dicere lapides & metalla generantur; ergo habent animam: nam ea destituta sunt, verum eis insunt aliæ formæ substantiales virtutibus cœlestibus & propriè elementorum commistioni attributæ: Unde *Philosophus* summus, ille naturæ speculator, ait, *in quarto Metheororum text. 5*. Elementum est causa generationis prima antecedens operans, in compositis est ignis: & 28. *text.* prosequitur ita, quando complexionantur humidum & siccum, patiuntur unum ab alio & arescit tunc humidum, & humescit siccum, & humidum remollit siccum, quousque convertatur in viscosum, sicut glutinum: prout accidit farinæ, quando admiscetur aqua mistione forti, juxta sententiam *Averrois in Aristotelem*; siccum vero agit in humido, ita ut recipiat corporeitatem & unitatem, ut difficile separetur, consequitur itaque quod humidum & siccum sint principia generatorum corporalium; dum in generatione patiuntur per operationem virtutum activarum quibus fit admistio & complexio, cuncta vero hæc perficiuntur decoctione per calorem naturalem, quæ à Philosopho vocatur *Pepansis*, id est, digestio: ea enim est perfectio generati & ipsius forma, & natura.

Cum verò ubique sint responsiones oppositum prædictis constare ab eis percipere licet qui assentiunt lapides metallaque habere animam, spiritum, atque semen: hæc quamplurimis rationibus & auctoritatibus probare nituntur, & in primis adducunt opinionem *Democriti Abderita, lib. de Arte magna*: ipse enim ait efficientem causam immediatam non modo lapidum esse vegetativam animam, sed omnium etiam quæ sub Lunæ globo reperiantur porro cuncta voluit esse animata: consensit cum eo *Albertus magnus, lib. 1. de Metallis, cap. 3*. Demum exclamant quod lapides; metallaque habent animam cæteraque quemadmodum omnia mista:

nam

nam quæcunque mista sunt generantur & corrumpuntur ; generare autem est opus naturalis caloris , qui aut anima est , aut non sine anima veluti habetur à *Galeno* , *lib. 5. de Simplic. Medic. facultat.* Verum ubi est anima est etiam vita : mista igitur omnia vivunt aut ad vitam properant juxta mentem *Anaxagora* : ejusdem opinionis fuit *Plinius* dicens in *Praemio lib. 12.* Restant neque ipsa anima carentia quandoquidem nihil sine ea vivit terra edita ut inde eruta dicantur : ac nullum fileatur rerum naturæ opus : & præ cæteris , recentioribus fuit *Hieronymus Cardanus* , *de subtilitate Rerum* , *lib. 5.* de mixtis asseruit , omnia mista non modo vivere , verum etiam morbis corripì , & senectute atque morte. Unde exemplum attulit de magnete , cujus facultas est alacriter attrahere ferrum. Veruntamen temporis decursu senio factus & vita extinctus lapis iste non trahit ferrum cum nil aliud sit vita quam operatio animæ tantummodo enim viventia operationem habent : Præterea generantur metalla , & saxa , nutriunturque & nutrimentum non fit nisi ab anima quæ est immediata causa. Efficiens & quod habet animam vivit : at si verè nutriri negent dissentientes ab his concedent saltem generari , nihil vero generatur nisi ab anima , ea enim sola miscet , & generatio fit per misionem , & mistio fit à calore qui aut est anima , aut adæquatum animæ instrumentum , idcirco inquit *Hippocrates* animam nil aliud esse quam cœleste illud calidum quod omnia miscet : idem assensit *Aristoteles* ubi asseruit spiritus habere proportionem quandam cum elemento stellarum , quapropter conspicuum est lapides metallaque generari , & mista esse elementis à calore , principia enim generationis sunt calor cœlestis & elementorum humidum ; propterea neque in glaciè quia nullus calor , neque in arena quicquam generatur , quia humido omni caret ; altera enim harum qualitatum agens. Altera patiens est. Eadem mista habent venas & instrumenta nutritionis & meatus non laxiores quibus facile possumus persuaderi non aliter quam plantas & ossa in animalibus , nutriri lapides atque metalla , nam si per additamentum auferentur , ut aliqui dicunt his haudquaquam indigerent : Præterea verò constat experientia lapides nutriri proprio intrinsecòque alimento quod est succus lapideus propria lapidum materia quemadmodum *Fallopius Tractatu de Fossilibus* , assensit , ex prædicto succo lapideo generari saxa : Idem voluit *Georgius Agricola* in *lib. 4. de Natura Fossilium*. Unde necessario

habent in se meatus per quos recipiunt nutrimentum : Præterea scire licet oriri animalia in saxis à quibus alimentum exsugunt augentur, & sic in eis vitam degunt : Reperiuntur enim mari propè litus in medio saxorum intrusi pisces quidam tenui testa involuti è genere concharum quas balanos, & glandes appellant à similitudine glandium enim quercus formam referunt : & enim dactylorum palmæ fructuum ossa partim æmulantur evenit, quod vulgus vocat dactilos huiuscemodi conchilia : magnitudine sunt parvi digitæ attamen reperiuntur ex eis magna, parva, & mediocria in medio saxorum inclusa, ut fœtus in ventre : Quare si ad conchilia in saxis solidis occulta transigit alimentum argumento ex saxa habere poros per quos subministratur alimentum, quod intrinsece fluit, quamvis durissima solidissimæque sint hæc saxa ac ex una, & æquali substantia densa constant intus, & extra uti planè conspiciamus : nam qui huiusmodi dactilos indagant, cum esui convenientes lautique sint, & gustui suaves, nituntur ferreis maleis frangere saxa, quibus inclusi sunt, alioquin venatores ab eis ob suam duriæ dactilos eruere non possent : at si per additamentum posita, & facta essent saxa, necessario sequeretur ut plurimis corticibus constructa essent prout uniones sunt, & lapides renum aut vesicæ : Præterea aspera atque fragilia existerent saxa facileque comminuerentur si per additionem partium constarent, veluti tophi, & lapides arenacei, in quibus corpuscula diversa equidem conspiciuntur aggregata per additionem ob id facile comminuuntur in arenam, ex qua sunt facta : lapides verò saxæque prædicta generantur non per additionem at ex una æquali substantia succi lapide ex duplici vapore procreati sicuti, & lapides pretiosi atque metalla, licet differenti ac puriori temperamento, idcirco in metallis, & lapidibus reperiuntur partes similes, in plantis vero arboreis dissimiles sunt & diversæ complexionones sicut cortex fructus & talia inter se differentis temperamenti : de quo hic non est differendum : quod vero nobis datur cernere, quod rursus instaurantur lapides saxæque comminuta ac eorum fovea lapide ejusdem speciei repletur, & in pristinum statum reducta tempore conspicitur, at si renovatur, quod jam ablatum, & deperditum erat, indicium est in eis operari animam vegetativam : Verum nonne regenerantur continuo sulphur Bitumen, cæteræque metallica auctore *Strabone* ipse prodidit efodi ferrum Insula Ilva, nunc vulgo dicta Elba in Hetruria,

ac

ac inde in ea regenerari ait : idcirco *Virgilius lib. 10. Æneidis* scripsit,

————— *Ast Ilva trecentos,
Infula inexhaustis Chalybum generosa metallis.*

Idem asseruit *Fallopius, lib. de Thermalibus aquis, cap. 5.* dicens, perpetuare hanc fodinam ferri & absque intermissione esse perennem. Quare Illustrissimus, & Serenissimus Archidux Florentiæ maximum ex ea habet proventum : porro experientia habetur idem evenire de Sulphure ; halituosum quippe est sulphur quinimo inter primarios spiritus chymicos connumeratur quemadmodum, & argentum vivum, & arsenicum, hæc sunt spirituum compages, & habent in se quendam spirabilem calorem, vegetumque spiritum auri & argenti semen : experimentum in conspectu atque oculis omnium habemus quod aqua thermarum sulphurea, dum è suo fonte naturali scatet, calida est, & halituosa, si verò diu hausta extra alveum teneatur aut longius transferatur ob exhalationem spirituum frigescit, & omittit proprias facultates, & iterum si calefiat igni vase aperto eò magis evaporant aquæ sulphuræ spiritus innati qui sunt instrumentum proprium formæ thermarum in omnibus suis facultatibus : sicuti de lacte, & de semine dicimus : quapropter *Fallopius Tractat.* ut supra, *cap. 8.* inquit ; si refrigerari accidat mox iterum incalescat aqua sulphurea non præstat eos usus sulphuris quos antea, jam enim suos amisit vapores : qui penitus cum calore naturali deperditi sunt : neque extraneo redimi possunt : memini hujuscemodi exemplum habere ex vulnerato in capite quemadmodum scripsit *Galenus, lib. 7. de Hippocratis & Platonis Decretis, cap. 3.* ubi ait, cum ex vulneratione capitis spiritus fuerit evacuatus illico animal quasi mortuum collabitur : idcirco *Raimundus in lib. 2. Testamenti novissimi*, inquit, Anima est calor naturalis, qui est colligatus in prima essentia elementorum argenti vivi : prædicta igitur cuncta indicant in materia tum lapidum cum etiam metallorum existere animam tanquam virtutem seminariam, quæ agit materiam ut generentur lapis & metalla juxta eorum proportionem, quemadmodum est in semine animalis, & in semine plantarum, ex uno enim si agitur à propria virtute generatur animal, ex alteroque producuntur plantæ : Idem de metallis evenire satis equidem constat : animam

verò lapidum , & metallorum nuncupavit *Avicennas* virtutem mineralē , seu metallicam insitam in materia ex qua generantur , asserens eam esse causam efficientem immediatam , cui assensit *Albertus* , dicens ; immediatum efficiens est facultas lapidifica insita materiæ ex qua generantur lapides. Quare imitatus est *Galenum* , ipse enim vocavit ossificam facultatem illam quæ producit ossa quæmadmodum carnificam , & nervificam , & sic de aliis : ita quod ex præhabitis planè deprehenditur , causam generativam esse virtutem universalem in omnibus , at propter diversitatem rerum generatarum diversis exprimitur nominibus : ejusdem fuit sententiæ *Nicolaus de Cusa* Cardinalis , utriusque Juris Doctor in omniq; Philosophia eruditissimus vir , lib. de *Visione Dei* , cap. 24. inquit , Sic experimur vim quandam mineralē quæ & spiritus dici potest in visceribus terræ esse , & illū in potentia esse ut fiat minera lapidis , aut in potentia esse ut fiat minera salis , & calium , ut fiat minera metalli , & varios esse tales spiritus secundum varietatem lapidum salium , & metallorum : sic quidem de spiritu vegetabili , & sensibili experimur : cum hoc Illustrissimo Viro egregioque scriptore consensit *Marsilius Ficinus* , lib. 3. de *Vita cælestis comparanda* cap. 11. dicens , Vita quidem mundi omnibus insita propagatur evidenter in herbas , & arbores quasi pilos sui corporis atque capillos , tum & insuper in lapides , & metalla prout dentes & ossa : & cap. 3. ejusdem libri jam dixerat : sed quæres interea si elementa atque animantes generant aliquid sibi simile suo quodam spiritu cur lapides , & metalla non generant quæ inter elementa , & animantes media sunt : quia spiritus videlicet in eis crassiori materia cohibetur qui si quando ritè secernatur secretusque conservetur tanquam seminaria virtus poterit sibi simile generare si modo materiæ cuidam adhibeatur generis ejusdem qualem spiritum Physici diligentes sublimatione quadam ad ignem ex auro secernentes cuius metallorum adhibebunt vivum efficient : ejusdem mentis legitur fuisse *Joannem Farnelinum* , lib. 2. de *Abditis Rerum Causis* , cap. 18. ubi ait : Nihil est in ulla naturæ parte , quod in se generis sui semen non contineat : cum his consensit *Joannes Franciscus* , Picus *Mirandula* , & *Concordie Dominus* , lib. 2. de *Auro* , cap. 8. asserit , Fieri aurum ex auri semine , quod sic appellavit vim prolificam , ea enim indita est cuicunque rei naturali tanquam virtus quædam ut se propaget : Modum autem quomodo eliciatur ab auro semen planè docuit *Farnelius* loco præcitato , quem unuf-

unusquisque oculis percurrere poterit : Plurimi alii adducti sunt in hanc opinionem *Platonis* auctoritate quæ majoris ponderis semper apud me fuit , cum præsertim in ea aliquid plus energix & latentis doctrinæ deprehendatur quam ab alio , asseruit ipse in rebus inveniri spiritum quendam medium elementis præstantiorem quodammodo ac cœlestem qui secundum merita materiæ infunditur & res naturæ operatur : à *Platonis* sententia non procul recessit *Aristoteles* ipsius discipulus , etsi aliis verbis suam explicavit , quæ tamen eodem recidunt , nam *lib. 8. Physicorum , Text. 1.* Utrum autem aliquando factus sit aliquando motus addit , sed erat semper , & semper erit hoc immortale ; & sine quiete existit in his quæ sunt , ut vita quædam natura subsistentibus omnibus : Idem voluit *Raimundus in Theorica Testamenti, cap. 25.* Idem appellavit *Hippocrates* animam mundi quam dixit collocasse Deum in medio ut per medium tenderet : hæc juxta Ficinum ubique viget per solem præsertim suam passim explicat communis vitæ virtutem & per omnia dilatatur : & approbatur eadem opinio per *Hermetem* qui prodidit Cœlum , videlicet calorem cœlestem astrorum esse causam generationis : nam sol & homo generant hominem , ut assensit *Aristoteles* ipse , qui & secundo libro *Meteororum* addit causam fervescentiæ aquarum thermalium quamvis ex natura frigidæ sint ab agente ferventissimo procedere ut puta ab igne elementalī in sublimiori loco sito puro sincerōque existenti ob reflectionem radiorum solis concitato in superficie terræ tum à vento , seu halitu calido & sicco continuè moto , ita fit inferior & subterraneus ignis qui summus est veluti superioris fervor ex quo sic continuo calefiunt aquæ : Philosophi sententiam secutus *Gabriel Frascatus, lib. 1. de Aquis Medicatis.* Returbii in agro tiecinenſi censuit calorem cœlestem & naturalem non à casu sed à Deo factum esse & ubique existere spiritualem causam efficientem universalem generationis omnium rerum à sole potissimum per elementa diffusum , unde cum cæteris mundi elementis perdurat calor sive spiritus iste cœlestis se ipsum jugiter vi sua fovet , aquas thermarum calefacit : producitque mineras & formam , impertitur non modo mistis imperfectis terræ plantis omnibus animalibus à putredine ortis , sed in semine spumosōque corpore continetur tanquam Artifex supremus intelligentia sua non errante omnia producens & formans. Unde *Lucretius* Poëta vetustissimus scripsit,

lib.

lib. 2. de Rerum Natura. Denique cœlesti sumus omnes semine oriundi: Calor itaque cœlestis & naturalis est anima mundi eadem natura hæc est natura ministra Dei Omnipotentis sagacissima, à qua prudentissimè factum fuit ut ubique generationes rerum perpetuarentur, tam infra terram, quam supra ex elementorum omnium adinvicem commistione.

C A P. VII.

Multi præpostere pronuntiarunt Philosophorum sententias.

ET si ex placitis utriusque sectæ prænarratis visum est aliquibus diffidere inter se Philosophos variisque notari opinionibus ab eis, qui uni aut alteri favent, eorum vero plurimi peccant vel saltem in æquivoco laborant: præsertim insulse existimantes metalla, & saxa citra naturæ opificium perfici posse cum unicuique rei formam tribuat ipsa: quapropter non æque, sed tetricæ *Aristotelis* auctoritatem adducunt illi adversus *Platonis* præceptoris mentem, quinimo repugnant etiam *Aristoteli*, verborum ipsius sensum pervertendo cum enim ejus sententiam non bene sentiant, nam sæpe *Aristoteles* arguit contra verba *Platonis*, sed non contra ejus intentionem, cum alioquin capiendus sit sensus verborum *Platonis*, teste *Divo Thoma. lib. 3. de Cælo & Mundo, Text. 161.* Idcirco judicio claudicant, memoria vacillant: deceret autem eos lapide lydio exactius quærere quæ sensu constant, & rationi conveniunt ut veritatem perscrutarentur ac ejus nucleum ex tot difficultatum tenebrarumque calice extraherent: hujuscemodi vero hominibus sufficit obstrepere tantum, & aliquid de se jactanter pronuntiare ut ex coeto Paripateticorum proficisci videantur, at suppositos autumo eos, ac mente captos in labyrintheos flexus vagari: non enim rectè animadverterunt *Aristotelem*, ubi in quarto *Meteororum* metalla appellavit inanimata, nam de tribus analogicè discurret, & primum de homine, & de partibus ejus ut puta membris: inde de plantis: demum de corporibus late coagulatis: idcirco inquit, quod partes omnes corporis, scilicet hominis vivi terminatæ sunt operi suo: ut oculis videre, pedes incedere, & manus operari, & sic singulis intelligendum censeo, veruntamen hoc munere destitutæ sunt partes

partes, quando ex corpore mortuo, aut lapideo, aut ligneo, prout arte constant : manus enim mortua non est pars hominis omni modo cum non possit complere actionem suam necessariam, & eo minus lapidea vel lignea teste *Philosopho*, lib. 7. *Metaphysica*, Text. 39. idipsum innuit accidere plantis si eadem tempore diminuantur consenescent, & pereant, aut si è terra evellantur, aut rescindantur à radicibus aut à suis pediculis, tunc enim segregantur à suis instrumentis quibus alimentum haurire à terra, ac eodem vivere, augeri & vegetare constitutæ erant à natura : alioquin autem vita destituuntur, pereunt, marcescunt, aut arescunt, & desinunt naturaliter operari, quemadmodum nec planta in lapide sculpta vel pagina picta : eodem modo demonstravit *Aristoteles* evenire corporibus à calido & frigido, & à motibus ab his mistis coagulatis : hæc sunt metalla, quæ ubi extra fodinam excaventur à sede sua naturalique matrice segregentur naturæ tutelam prorsus amittunt ; quamobrem tunc inanimata respectivè appellavit ea *Aristoteles* nam pluribus in locis consuevit similitudine loqui & si metalla à minera disjuncta dixerit esse inanimata, tanquam partes separatas à corpore oppositum quippe intelligi voluit de metallis in cuniculis terræ existentibus ut in sua matrice ubi natura generavit ea, & continuo generat : unde prosequitur dicere *Philosophus* velut æs & argentum ; omnia enim potentia quadam sunt aut faciendi aut patiendi tandem in calce ferè ejusdem postremi texti ait. Et causæ generationis partium consimilium quæ sunt partes animæ luum : & consimilium quæ exeunt de terra sunt in genere uno, & hoc est calor, & frigus, & siccum, & humidum, & natura operans ; quam non unam sed omnibus propriam esse attributam eamque non parum at toto genere differentem recensuit *Galenus in Com. 6. lib. Hippocr. de Morbis vulg. & lib. 1. Methodi Medendi, cap. 2. ex mente Platonis & Hippocratis* nobis consuluit perpendere totius naturam ut ipsius animam agnoscamus : Præterea de eadem natura legitur meminisse. *Philosophum* lib. 7. *Metaphysica*, Text. 22. ubi dixit, Omnes actiones aut sunt potentia, aut arte, aut cogitatione, &c. his conspicuum habetur per potentiam innuisse virtutem animatam, & naturalem. Idem voluit *Averroes* ibidem, & in *Com. 36. lib. 2. Aristotelis, de Anima*, dicens ; Illud propter quod natura agit videtur esse animam non solum in animalibus ; sed omnibus in rebus naturalibus : verum etiam in *Com. 31. ejusdem li-*

bri, dixerat; Manifestum est animam esse additam formis complexionalibus ut in rebus five substantiis miscilibus, quæ generantur ex primis qualitatibus quatuor ut in metallis: mox prosequitur quod corpora cœlestia sunt illa quæ dant istis aliquid loco seminum, & virtutum quæ sunt in feminibus, & omnia ita sunt virtutes naturales divinæ generantes: *Aristoteles lib. 2. de Generatione & Corruptione, Text. 18.* inquit, Fieri generationem adveniente Sole: Idem prodidit *Augustinus Niphus Sæssanus in decima expositione libri Destructiones destructionum Averrois, viz. ex calore cœlesti diffuso inter elementa generari animalia ex putredine facta citra marem & feminam, ac provenire animas appropriatas ad generandam alias formas, ut formæ sunt elementorum, quæ fiunt in metallis: quod iterum asserit Averroes, lib. 12. Metaphysica, Com. 18.* Ex Solis & Stellarum calore fieri generationem: non ex igne; ipse enim calefacit tantummodo desiccat, & corrumpit, non generat figuram in materia, neque formam animatam inducit, neque ullo in opere naturæ ingreditur, nisi aded lenis suavis atque diligenti Symmetria factus ut calorem naturalem tantum excitare sufficiat in eis quibus est principium naturale; tunc enim videntur quædam generari à natura ac simul ab arte, prout sanitas quæ fit ab arte, & à natura. Verum non modò in arte medicinæ hoc evenire patet, cum etiam in arte culturæ, & universaliter in omnibus quibus ars juvat naturam ut æquè voluit *Philosophus, lib. 7. Metaphysica, Text. 29. & 30.* Idipsum assensit *Averroes in Comment.* Præterea conspiciamus pullicenos ex gallinarum ovium nasci aut solo naturæ ordine; nam incubanda gallinis subjiciuntur ova ex quibus tempore excluduntur pulli; aut naturæ opere, & artis auxilio nam citra incubitum educi solet fœtus ab ovibus terræ æstate concoctis in *Ægypto*: aut calore firmi pulliæ procreatur, aut vasis quibusdam tepidis aut alia loco temperat è calido aut paleis strato aut furfure triticeo si levi igne foveantur, quorum fidem nobis fecit *Aristoteles, lib. 6. de Historia Animalium, cap. 2.* Et cum eo assensit *Plinius, lib. 10. cap. 54. & 55.* ubi retulit *Liviam Augustam* ovum in sinu fovere: Sed in ordine naturæ tantum calor cœlestis diffusus in materia potest ex se generare; quod est proprium Solis; quamobrem veteres solem appellarent dominum vitæ: consistit enim vita, & perseverat in calore naturali qui sua temperamento concurrat ad generationem; idcir-

idcirco *Aristoteles*, lib. 4. *Meteororum*, Text. 26. innuens calorem temperatum digerentemve concurrere ad generationem prout cœlestem, & naturalem inquit etiam dictum est quod aurum, & lignum decoquitur, & maturescit quando generatur: Alia, sed crimine implicata ac mendo subdita sequuntur quæ non *Aristotelis* esse videntur, sed alterius; corruptus enim textus deprehenditur, cum non respondeant ultima primis, unde nobis sufficiant prænarata; Etenim *Averroes* in Commento interpretatus est *Aristotelis* sententiam sic intelligendam esse: Quod maturatio melior sit de animalibus quam de vegetabilibus; & in vegetabilibus plusquam de Mineralibus: quare ex præhabitis apertissime constat, tum apud Peripateticos cum etiam apud Platonicos omnes formas substantiales inferiorum corporum modo animalium, aut vegetabilium aut mineralium subditas esse corporibus cœlestibus ex quibus ut statutum est à Deo, producit virtus spiritalis quæ recipitur in omnibus entibus, ex eaque evenit perfectio generationis, & formæ quæ finalis est causa: talis enim est ordo naturæ ex imperfecto ad perfectum procedere.

C A P. VIII.

De radicibus, & venis Metallorum, de plantis Lapideis, & de Vegetabilibus, quæ absque radicibus manifestis vigent.

Q Uatenus verò arguunt non nutriri metalla more plantarum: nam deficiunt instrumentis, viz. radicibus, quibus alimentum hauriant à terra, & per consequens non augentur extrinsecè nisi intrinsecè per additionem partium: & si pro suo habent Achille hoc argumentum: nihilominus res equidem secus se habet, quod ut magis pateat operæ-premium duco scire prius metalla non esse facta per positionem; sed generata ordinæ naturæ, licet motu vulgaribus occulto natura generet mineralia, motu autem manifesto animantia, vegetabiliaque: quod argumentis nullo modo refellendis demonstrabitur etiam ad oculum: tria constituta fuisse principia prout causas rerum naturalium, constat ex *Aristotele*, lib. 1. *Physicorum*, & *Averroes* Com. 65. quibus assensit *Divus Thomas*, viz. Materiam, formam, & privationem; quamvis duo prima

sint, & fiant per se secundum ordinem tertium verò dicitur per accidens eâ necessitate generationis; sed metalla generantur ex elementis intra terram, teste *Philosopho in principio quarti Meteororum*, ubi dixit, Fieri ex duobus vaporibus, scilicet sicco, & humido, quibus intelligi voluit terram, & aquam pro subiecto admiscuntur, & componuntur hæc à potentiis activis corrumpuntur, mutantur, complexionantur, & generantur: dum enim virtutes activæ dominantur in passivas, ducunt eas ad formam in actu quæ in materia erat in potentia, cum nihil aliud sit generatio præterquam converti rem ab eo quod est in potentia ad actum, ut rectè exposuit *Augustinus Niphus in Averroem*: quæ verò ex materia, & forma, & agente natura oriuntur, dicuntur generata; sed omnia generata nutriuntur eiusdem ex quibus sunt, mediante calore, ut inquit *Philosophus, lib. 2. de Generatione, & Corruptione, Text. 50.* Consequitur ergo metalla nutriri ex suo proprio alimento intrinseco; præterea metalla abundant aquâ, ergo humida sunt, & corpora humida recipiunt augmentum in quantitate & diminutione: nam aqua & aer ingrossantur & mollia sunt propter calorem & frigus: mollescentia autem & grossitudo nil aliud est quam augmentum & diminutio ejus: consequitur ergo verè augeri metalla & diminui: ex quibus conspicuum est, recipere metalla alimentum, quod in totum corpus intrinsecè ducitur, ac per totum distribuitur per radices & venas organa minerarum propria & naturalia quæ facultatem habent suam perficiendi actionem, & quemadmodum magnes lapis agit in attrahendo ferrum [ut gratiæ exempli prodidit *Galenus lib. 1. & 5. de locis affectis, cap. 7.* evenire corpori humano] sic metallorum facultas attrahit quædam peculiæ succos ea alendi gratia appetit & attrahit quod inde alimentum perficiunt aliæ facultates sive potentiæ naturales. Verum cum intra terram & circa eam sit naturalis generatio per successionem, & in longissimis temporibus multa latent multos præsertim in tam rudi mole in vastis montibus eorumque antris existente, qualis est in mineris quas pauci agnoscunt, quinimo eas quam plurimi præimmetso labore & dispendio negligunt quamvis ab eis multa colligantur medicamenta: metallorum enim & metallicorum praxis ad publicam utilitatem, ipsamque medendi facultatem plurimum confert, tum nullum ferè medicamentum ab eis immune sit: non itaque mirum est si hujuscemodi homines ex incuria ignorent metalla

talla habere animam vegetandi in mineris, idcirco *Avicennas* appellavit eam mineralem insitam in materia minerali, à qua assumpsit nomen prout vegetativa à vegetabilibus: quam *Stoici* ut jam expositum fuit appellarunt naturam, hæc à sua ipsius substantia facultates inducit operandi ea, ad quæ constituta est: huic similem sententiam scripsit *Galenus*, lib. 1. de *Usu*, part. cap. 3. ubi recensuit, Nequaquam posse sine organis efficere ea: Verum equidem in metallorum plantis insunt organa & facultates quas *Galenus* in lib. *Hippocratis de Natura humana*, attribuit plantis arborum: unde defossiores metallorum quamvis *Idiotæ* optima experientia agnoscunt eorum radices & venas, nam ob earum vestigia reperiunt metalla, & ad ea fodienda ducuntur per venarum signa, quare absque earum cognitione oleum & operam amitterent: sed parum refert si aliquis in hac facultate stupidus dixerit nunquam conspexisse metallorum radices neque venas: sua enim culpa redarguit ipsum, quamobrem non decet ut contendat non posse ab aliis sciri quæ ipse inertia nescit: sciunt autem qui eis versati operam navant: ubi verò pertinax adhuc inexorabilisque persisteret in eo quod animo oblique concepit, cum admonere velim more humano exquisitusque animadvertere quod *Galenus* in *Hippocratem*, lib. 2. de *Hæmoribus*, non exclusit alimentum, recipere posse stirpes absque radicibus: nam quid obstat tamen si non haberent radices cum multæ oriantur plantæ herbarum & fructuum à terra absque radicibus evidentibus quæ tamen alimentum à terra exsugunt, & ita augentur, & vegetant, eo autem in loco exposuit *Galenus*, quod magis universale evidens ac consuetum sit ut plurimum videri plantas cum radicibus cum multas etiam noverit ipse plantas absque radicibus vigere terra ut indicant ipsius scripta: complures igitur ac diversæ sunt stirpes absque radicibus viventes sic à natura productæ: harum quædam à terra oriuntur ac terræ tantummodum hærent, quemadmodum lichen humi & in petris oritur, officinis hepatica vocatur, & alia est pulmonaria foliis multiplicibus squamosis absque pediculo, & radicibus; hærent petris umbrosis quibus vivunt, & vigent, denominatur lichen una quia lichenas, id est, impetiginem sanat, teste *Galeno*, de *Simplic. Medic. facultat.* ubi asseruit eam ex genere plantarum rectè censerì posse: Alia verò pulmonaria quia pulmoni conferre repertum sit: fucus marinus atque muscus marinus *Plinius*, multum se ipsos æmulantur, ambo enim fo-

liis satis ferè crispis, & corugatis absque radicibus adhærent scopulis marinis intra aquam : *Aristoteles lib. 6. de Animalium Historia*, prodidit fucum marinum esse ostreis, & pisciculis alimentum; meminit eum *Galenus, de simplic. Medic. facultat.* refrigerare, & desiccare.

Virescit muscus absque radicibus qui terræ superficiem occupat, alter muscus arboribus adnascitur omnibus notus à Græcis *βρύον*, & officinis usnea vocatur,

Plinius Cassuta officinis Cuscuta rubens longa tenuissimâque instar capillorum nullis nititur radicibus, crescit, & serpit humi, quandoque si nulla sublimior planta sit ei proxima ut in hæreat : ut plurimum vero fruticibus herbisque innascitur, & obvolvitur eis.

Persimiles cuscute oritur Epithymus super thymum absque radicibus, multiplicatur in crines tenuiores, cuscute implicitus ambit thymum tanquam involucrium.

Veruntamen quæ aliis plantis adhærent earum qualitates concipere atque similes secum trahere videntur; teste *Galenolib. 11. de Simplic. Medicament. facultat.* ubi disserit de ovorum facultatibus inquit ova non esse partes animalium, cœu nec arborum fructus, nec gravidarum fœtus; sed proportionem respondent quibus agnoscuntur; quædam planè familiaria propriâque conspiciuntur tum plantarum tum animalium naturis, ut ovium lana, & aliorum animalium pili quædam non omnino talia ut viscum quod agnascitur quercubus frutex est produçens, ramos folia flosculos, & baccas cum semine radices nullas profert arborum enim ramis adhæret:

Quædam quoque plantæ per se demittunt terræ tenuissimas fibras vice radicum, ut lichenis altera species.

Oriuntur fungi à terra sine radicibus quamvis eorum nonnulli insideant paucis quibusdam tenuissimis fibris desinunt in brevem summitatem latam, & orbicularem instar galeri pediculo rotundo crassoque absque medulla nervo, & vena.

In fungorum genere scripsit *Rombertus Dodonæus, lib. 5. de Stirpium historia*, esse nonnullos Globosæ formæ terræ adhærentes absque radice pede caulicolove immunes quos vulgus appellat lupi crepitis,

Petrus Andreas Matthiolus, lib. Epistolarum 4. scripsit, Fungos oriri Bœmiæ silvis intra terram imbutam semine cervino dum
enim

enim coeunt cervi quandoque foemina fugit, & segregantur tunc decidit semen è mentula maris, quod insicit terram, hinc post aliquod tempus nascitur sub terra fungus globosus crassas pulposasque veluti carnosae substantiae, ac inde cervi instinctu naturali ductu scalpunt anterioribus pedibus locum ubi latet fungus quem incolae Venatores experientia excitati eximunt à terra, & Pharmacopis vendunt pro usu Venerico.

Celebres praedicti scriptores alia prodiderunt tubera globosa quae intra terram orta reperiuntur absque caule foliis fibris, & absque capillamentis adnatis de his tuberibus tractavit *Galenus lib. 8. de Simplic. Medic. facultat.* sub nomine *Hydra*, quae tubera nostro vulgari idiomate vocamus tartuffe non omnibus ignota, haec laute eduntur ac magnopere in conviviis aestimantur: porro *Galenus, lib. 2. de Alimentorum facultat. cap. 68.* inquit, haec quoque radicibus aut bulbis sunt annumeranda: ut quae nullam qualitatem habent insignem: & *lib. de Cibis bonis, & malis succis, cap. 4.* ait, Quod tuber vocant succum habent crassiusculum non malum tamen. Verum cum varia multaque sint opera naturae praeter enarrata videmus adolescere plantas ex foliis in terram depositis quae inde radices agunt quemadmodum *Indica* ficus arboris species absque caudice, & ramis tota enim planta nil aliud est quam ex foliis folia producta.

Aliae propagines conspiciuntur fieri ex surculis prout majoranae, aut gariophylorum, florum vetonici coronarii, aut myrti, aut huiuscemodialiis, quamplurimis in terram satis sine radicibus, quae nihilominus emulgent à terra alimentum per stipitem; agunt inde radices ad stirpis stabilitatem, & augentur in majus.

Seruntur in terram tales salicis aut populi, aut alterius proceri arboris recenter ex arbore abscissae, agunt enim radices, & incrementum accipiunt à terra priusquam radicibus muniantur alioquin eas non cospissent producere, inde continuo nutrimentum accipiunt, & per stipitem, & per radices augentur donec arborescant: quapropter, non modò radices à terra exfugere nutrimentum constitutas esse à sagaci natura existimo, sed eo magis ad firmitudinem, & stabilimentum plantarum.

Ex praehabitis igitur apertissime constat originem ducere plantas à terra, & aqua quamvis earum quaedam per radices exfugat alimentum à terra: quaedam vero ab ea nutrimentum attrahunt abs-

absque radicibus eo modo quo natura munivit eas facultatibus nutriendi vivendi ac vegetandi ; Aliæ quædam stirpes ueroque modo habentur, & à natura ita constitutæ sunt : quemadmodum supra expositum fuit : Cuncta hæc neque casu eveniunt ; sed habent ordinem naturæ : etenim à natura intentæ sunt species omnes : memoriæ autem occurrit majora referre : veluti quis negabit fungos oriri lapideos in mari cum sæpe sint in conspectu hominum, quemadmodum, & coralia, quisnam adeo fatuus non novit ea, cum ipsis etiam vulgaribus sint nota, coraliis enim ornantur puellæ ferè omnes Juvenésque vulgares eodem modo, & usu, quo nobiliores opulentioresque mulieres solent gestare collo margaritas : corallium vero est planta marina fructicis forma, habet ramos absque foliis, tamen habet radicem rotundam, & turbinatam prout habet limodorum, sive orobanche dicatur, oritur & crescit in terra, & saxis, sed in alto maris in lapidis duritiem, ut docet experientia præter hujus assertionem habitam à veterum scriptis ; *Dioscorides* enim lib. 5. *Medicinalis materie*, scripsit, Corallium appellari Lithodendron, quod indicat arborem saxosum : id ipsum est legere in librum *Galeno*, ascriptum, de *Anatomia Vivorum ex mente Aristotelis* : ejusdem opinionis fuisse reperio *Oribasium*, lib. 13. & *Paulum Aeginetam*, lib. 7. necnon *Plinium* lib. 32. cap. 2. & *Avicennam*, lib. 32. *Tractatu* 2. cap. 140. atque *Serapionem*, *Tract. de Simplic. ex Plantis frigidis, & siccis*, in primo cap. centesimo de Corallo sive Corallio, magia propriè, sed parum refert : non desunt è Neotericis qui eisdem assenserint, ut *Amatus Lusitanus*, & *Petrus Andreas Mathiolus* in *Dioscoridem* ; de cujus origine *Ovidius* lib. 4. *Metam.* pulcherrimam affert fabulam ; cum *Persens* caput abscissum *Medusse* in arenam substratis foliis, & virgis ad litus poneret, virgæ indurueræ tactu capitis, quod fieri cum Nymphæ pelagi spectarent sparserunt illas virgas hinc inde per mare ; quæ semina manfere Coralli. Unde Poeta cecinit :

Quodque vimen in æquore erat fiat super æquora saxum, & lib. 15. inquit sic, & corallium quo primum contigit auras tempore durescit ; mollis fuit herba subundis. Veneri sancrarunt veteres Magi corallium tanquam gratiæ : ex frutice fieri indicat ejus forma repræsentans fruticem ramis extant plerique alii quos brevitatis gratia omittere expedit. Memini quoque Androsacem emergere super lapides

pides durissimos intra aquam maris prope litus hæc est herbula mollis, & undique flexilis in aqua albicans tota gracilis prout capilli absque foliis, & ramis neque radicibus munita conspicitur digitalis altitudinis est in cujus summitate habet capitellum parvum orbicularem, quæ si extrahatur ab aqua cum saxo in quo orta est hinc quocunque loco reponatur aut Soli aut umbræ non refert, non enim marcescit; quemadmodum aliæ herbæ solent, hæc autem cito durefcit instar fili petrificati, & præ sua tenuitate facile frangitur, at nisi moveatur vel tangatur diu perduraret extra aquam, quod sæpe experientia me docuit: ex quibus conspicuum est hanc herbam nutriri succo lapideo, & in ejus substantiam verticum antea dum recens est referat similitudinem herbæ, & tractatur prout herba, ita quod dicendum est habere utramque naturam mistam: alia etiam vegetabilia ac animalia quædam vertuntur in lapides vi quadam minerali lapidificata: hæc autem mira sunt, sed de his satis; jam enim quæ instabant omnia dissolvissè equidem me persuasum habeo, idcirco quicunque referet animum ad veritatem facillè mecum sentiet quippe metalla generari nutriri, & augeri per venas, & radices, ac in eis vigere animam, & spiritum: eaque adeo sub plana sermonis seriè superius exposita sunt, ut quemadmodum dilucide prodita sic pro comperto juxta litteram intelligantur: non autem eodem modo haberi possunt, quæ à Philosophis ænigmatice miris verborum involutris scripta nobis fuerunt: ut elixeris construendi artem occultarent: non secus ac ii qui sub magno pælearum acervo triticum recondunt: utuntur ipsi nominibus inusitatis ac persæpe incognitis, aut si nota sint, ad aliam prorsus significationem detorta comprehenduntur, ita ut peculiari idiomate, quo se mutuo intelligant loqui videantur: prout *Aristoteles lib. de Lapide Philosophorum*, ei ascripto inquit, Sanguis est Anima, & Anima est Vita, & Vita Lapis noster est: non quod re vera in eo sit spiritus anima, aut sanguis qualis in homine, sed similitudine quadam non ineleganti: Præterea *Divus Thomas* addidit superior pars lapidis est spiritus, & anima, quæ mortificatum lapidem vivificat, & facit resurgere: hæc equidem pulcherrimæ sunt allegoriæ, quemadmodum etiam est dicere Salamandram solo igne vivere: Alecem sola aqua, Talpam terra, & Chamæleontem solo ære. Verum enim vero nulla res elementata vivit ex simplici elemento, sed ex his vivit ex quibus est

composita, ut supra ex mente *Aristotelis* expositum fuit quamobrem patet aliud verbis aliud sensu discretè percipi : nunc vero ab his digredi coactus sum, ne plus opere in accessorio quam in proposito assumam. Quare ad sequentia descendere expedit.

C A P. IX.

Pyritis Differentiæ.

UT revertar ad inceptum de Pyrite adversus *Falloppium* in isto auctoritate *Vannuntii Biringutii*, lib. 2. *Pirotechnia*, cap. 4. de *Marchesita*, quo in loco censuit esse metallorum mineram : licet quandoque reperiri accadat metallum : licet quandoque reperiri accadat metallum in alio lapidum genere à natura conglobatum : proprium tamen est generari in Pyrite sive marchesita dicatur idem est : quippe idem asseruit etiam *Georgius Agricola Germanus*, origine splendoris nominis vir in hac facultate mineralium, lib. 1. de *Natura Fossilium*, scripsit enim medium est Pyritis quod lapis permixtus sit metallo : inde in lib. 8. de *Natura Fossilium*, quemadmodum, & in *Bermannum* inquit ex Pyrite constari omnia metalla : id quoque attestatus est lib. 5. de *Ortu*, & *causis subterraneorum*, ac plurimis aliis in locis suorum operum : durus est lapis Pyrites, ut plurimum cum alter atque Pyrites reperiatur mollis, & friabilis qui percussione non sustinet nec ignem edit; hic est mixtus materia metallica indigesta fumosa ex adustione sulphuris funditur iste, & liquefcit quemadmodum unusquisque Pyrites fundi solet : à prædicto tamen Pyrite molli nullum elicitur metallum, sed potius evaporat igne, & in Cadmiam elevatur, lapisque vertitur in calcem subrubeam, & fit diphryges : etsi hujusmodi Pyrites caret metallo evenit ex incompleta coctione ipsius mineræ quæ non perfecit formam metalli actualem ; teste *Divo Alberto* cognomine *Magno*, lib. 5. de *Mineralibus* : Pyrites hic est coloris lutei ceu auri calci aliorum pejor quod legere est in *Pirotechnia* loco præcitato : hujus duntaxat conditionis Pyritem agnovit *Falloppius* aliorum ignarus, ubi dixit, non reperiri marchesitam in venis cum metallis : nam reperitur marchesita, id est, Pyrites, alter durus qui continet aurum, alterque argentum, uterque æshabet quod in omnibus, ut plurimum si perabundat quamvis, & unum aliquando metallum fortasse reperiatur in lapide. Verum etiam reperi-

peritur Pyrites mixtus cum plumbo nigro, & cum albo atque cum ferro, & quam magis durus gravis ac crassior est Pyrites tantopius metalli continet: reperiturque diversi coloris, quidam enim Pyrites aureo existit colore, quidam vero argenteo fulget, alter colore plumbi & stamni, alterque ferrugineo, atro, & violaceo, & subceruleo (splendet: quamobrem Princeps *Avicennas lib. 2. Tract. 2. c. 464.* differens de Pyrite sub nomine Marchesitæ, quæ idem est descripsit Marchesitam tot habere differentias quot metalla sunt ac totidem habere colores, qui eadem metalla indicant, ut E. G. marchesitam auream, argenteam æream plumbeam, & ferream asseruit singulam assimilari cui comparatur in colore, tunc fit ut aliud nomen Pyriti particulare additum sit juxta metallorum differentias quæ ex coloribus discernuntur in lapide prædominari prout memoriæ proditum fuit à *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicament. facultas.* ubi tractavit de terra samia: Idem censuit *Georgius Agricola, lib. 10. de Natura Fossil.* ita ut gratia exempli Pyrites denominatur ab auro in mixto χρυσόςτης, à Græcis, quod indicat aureariam terram: ab argento autem ἀργυρότης id est, argentaria, ab ære, χαλκίτης, id est, æraria: à plumbo, μολύβδονα, id est, plumbago, & galena: à ferro, σιδερίτης, id est, ferraria: Differt itaque Pyrites, à Pyrite, ob differentiam metallorum: hoc tamen animadvertere opere-præmium est, non adeo rubescere Pyritem ad instar æris, licet in eo contineatur æs etsi rubei coloris existet æs quando est à terra expurgatum ut notum est sensu, veruntamen non ita rubeum apparet in terra vel lapide potius dicas mixtum: legitur equidem in libro *Protechnia*, & in *Georgium Agricola*, quod rubeum existit æs simplex & novum, cum elaboratum sit & ab omni forde ac terrestreitate mundum: idipsumque communiter, & oculatim conspicitur à quolibet intuenti; neque obstat prodidisse *Plinium lib. 34. cap. 2. & 9. Quatuor Æris genere*, viz tria recensuit sequenti ordine, album argenteo nitore accedens: secundum verò aurei coloris: actertium omnium magis temperatum: demum inferius indicavit præter recensita aliud æs hepatis colore quod inde hepatizon appellavit: veruntamen ista non erant simplicia, sed plinium mixtura cumposita: quemadmodum, & Neoterici agunt, nam & ipsi construunt æs luteum instar auri cum Thuria Alexandrina, aur cum Zelamina quod inde appellant auricalcum: verumetiam albo colore inficiunt æs cum Magnete, quod *Virgilius*

Oricalcum album vocavit : aut albescit æs cum arsenico preparato , ut docuit *Georgius Agricola, lib. 9. de Natura Fossilium* , atque aliis coloribus fucant æs , sed ista omittamus sophismata , & redeamus ad æs purum , & simplex : hoc enim est rubeum , nihilominus tale non conspicitur in minera præterquam mixtum in colore quemadmodum , & in substantia existit cum terra mixtum & immundum : Idem quoque de aliis metallis evenire censeo ea enim in Pyrite lapide dispersa non ita fulgent prout metalla simplicia , & à lapide expurgata neque ullum effoditur metallum in corpuscula , neque in bractæas mundum , ut fatui purant , etsi aliquod accidat quandoque reperiri corpusculum metalli mundum quod perraro contingit ut accidentaliter occurrat ex multis pluviis , aut aqua fluminis inundantis , & cursu abradentis eum : alioquin ut dixi nunquam excavantur metalla simplicia , & munda , omnia enim inter se admixta sunt , & confusa terræ sive lapidi dicere mavis , idcirco *Dioscorides* asseruit elici æs à Pyrite lapide , hic est vena æris ; nam æs in ipso lapide dispersum est , & mixtum , quod fuit comprobatum à *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicament. facultat.* ubi tractavit de Chalcantho : ait enim elici æs per fornaces à terra mineralis quibus assensit *Antonius Musa Brasavolus, lib. de Examine Metallorum* , dicens , inveniunt quidem excavantes metalla terræ mixta mox igne probantur , & à sordibus divelluntur : idem asseruit *Faloppius, Tractat. de Fossil.* Metalla non oriuntur qualia patent sensibus quando traduntur à fabris ; sed continentur in glebis terræ lapidosas quas macerant igne , ac terunt , ac eliquant : & ita separantur à terra , fluuntque metalla , pars autem terrestris remanet : ex his igitur prænarratis satis constat existere metalla rudia immundaque tenuissimè dispersa in molem ipsius Pyritis , quemadmodum vitrum in arena , & in lapidibus ; etenim lapidis color dupliciter considerari debet ; & primo si ipsius substantia simplex sit absque ulla admixtione metallica , referre poterit simplicem colorem albicantem vel alium juxta naturam lapidis. Alio modo si cum lapide mixta erit metalli substantia color lapidis refrangit atque diminuit tum æris rubedinem , tum etiam alterius metalli colorem , eodémque modo confunditur lapidis color ob metalli miscelam , & sit utriusque mixtus color veluti ratio persuadet. Experienciæque docet ex duobus extremis mixtis resultare tertium : idcirco metallicus iste lapis quandoque luteo colore micans conspicitur , aliquan-

quando autem colore cinereo albicante fulget, alterius quoque coloris interdum particeps est juxta naturam metalli, prædominantis, magis & minus secundum majorem, & minorem portionem ipsius mixti cum lapide. Præterea quicquid à natura productum conspicitur per sæpe artis experientia comprobatum habemus, quod satis patet exemplo calamine cum sit coloris pallidi sublutei si projiciatur super æs fusum commutat ipsum in auricalcum, quod est coloris lutei, adeo quod æmulatur aurum quamvis antea rubeum esset æs, quare ex pluribus, & diversis coloribus, & substantiis, viz. lapidis, & metalli nec non atramentorum cum mercuriali substantia, & sulphurea, ut in sequentibus exponetur inter se adinvicem mixtis in Pyrite, & refractis consentaneum est proinde, ut alter color plurium mixtus, & à simplici quocunque diversus evadat. Ex quibus consequitur non esse Pyritem coloris rubei quamvis in se contineat æs; imò Pyrites ex quo elicitur æs conspicitur exterius aliquantum virescere; præsertim si sub dio exponatur, & per aliquod tempus ibi permaneat, & eo magis si pluvia madefiat, & ita patefit æris substantia in ipso Pyrite contenta licet plurimis aliis modis cognosci possit: at si recenter ex minera effossus sit Pyrites exteriorem colorem interiori similem: imò unum, & idem esse ostendit; nam ab ære, & pluvia temporis cursu alterari solet Pyrites in exteriori parte interior verò ipsius color quando frangitur lapis subalbicans conspicitur aliquantisper fulgens inter argenteum, & aureum colorem, & quandoque coloris magis lutei aureo ferè similis micans reperitur, teste *Alberto, lib. 3. de Mineralibus, cap. 10.* ubi ait, æs invenitur totæ substantiæ lapidis incorporatum, ita quod totus lapis est sicut Marchesita aurea. Præterea *Antonius Musa Brasavolus. in examine Metallorum*, inquit, auctoritate *Plinii lib. 36. cap. 19.* duplicis coloris existere Pyritem à quo extruditur æs: viz. aurei coloris unus est, & argentei coloris alter: etsi videantur hæc cum primis dissidere auctoritate *Avicennæ*, non tamen contrariantur verum scire licet colores in marchesitis inter se æmulari approximari ut plurimum enim omnia simul mixta metalla continent marchesitæ, quibus cognoscendis requiritur experientia, qualem habent aurifices in discernendis nummis, ut exempli gratia reperitur marchesita ærea quæ ex abundanti vapore sulphureo lutescit instar auricalci quod æmulatur aurum, & non est: verum reperitur aurea quæ innotescit eruditis, & expertis:

tis : sic dicendum est de Pyrite qui videtur argentei coloris cum ta-
 men contineat æs : & hujuscemodi Pyritis copiam magnam apud
 me teneo , quæ mihi delata fuit ab *Hero* , & alias , à Præfecto for-
 dinæ metalli Agort in agro Bellunensi à quibus assertum mihi fuit ex
 Pyrite hujus generis extrahi æs vi ignis , & ut plurimum aliqua por-
 tio alterius metalli mixtum præferri auri , & argenti : verum cum
 istius negotii certior esse vellem non piguit me trajecisse in Agort
 ibique sedulo conspexi Pyritem prædictum notis supra expositis ex-
 cavari à specu , ac inde ab eodem Pyrite separari æs per fornaces
 vidi ab operariis , qui continuo fœdinis ærariis incumbunt : hi ni-
 mirum longissima experientia ducti asseruerunt non reperiri Pyri-
 tem rubeum , veruntamen ego vidi Cinaprium naturale instar la-
 pidis rubescentis cum punctis , & venis aliquod minui , in quo
 non reperiebatur æs neque aliud metallum : ob id graviter erras-
 sent *Avicennas* , & *Serapio* qui scriptis prodiderunt marchesitam
 esse similem æri in colore , sed vereor talem non fuisse eorum opi-
 nionem , quinimo eorum interpretes potius errasse existimo ob A-
 rabicæ linguæ difficultatem , cum enim *Avicennas* , & *Serapio* se-
 cuti sint *Dioscoridem* , qui scripsit Pyrites eligi debet æris similiru-
 dine , &c. his equidem innuit substantiam æris , & non colorem ;
 voluit enim intelligi Pyritem magis similem æri in quo magis abun-
 dat æs cum nihil dixerit de colore , nisi in sequentibus , quæ cere-
 tiores nos reddunt indicari de substantia nam eodem in loco addit
 si melle irrigatus Pyrites super prunas ardentes cremetur usque ad
 rubedinem , diphriges appellatur : id ipsum repetit capite de *Cad-
 mia* , atque capite de *Diphrige* ; ubi scripsit , fieri tertium diphri-
 gem si more calicis uratur Pyrites donec colorem rubricæ contra-
 xerit : his assensit *Oribasius lib. 13.* ex quibus apertissima depre-
 henditur opinio *Dioscoridis* , qui palam indicavit Pyritem non
 esse rubeum , at in igne rubesceri : Idem legitur in *Albucasis*
 ubi tractat de modo comburendi marchesitam inquit Suffes cum
 assiduatione donec rubeat , deinde aufer ab igne idcirco censeo
 metaphoricam esse similitudinem quam prodidit *Dioscorides* , ut
 ostenderet Pyritem excellere , & assimilari æri non in colore , sed
 in substantia ; tantum quatenus copiosius æris substantiam habet
 in se : hanc *Dioscoridis* similitudinem modo ut dixi intelligendam
 assensit atque *Agricola* in *Bermannum* , dicens , videtur etiam mi-
 hi nunc cum χαλκοειδὲς dixit *Dioscorides* significari speciem
 æris ,

æris, & formam potius quam colorem: neque his tamen obstabunt objecta, quæ leguntur in libro spurio *Galen*i, de simplicibus Medicaminibus, falso ei attributo, in quo legitur Pyrites coloris æris: etenim oppositum satis ostensum est omitam, ulterius progredi adversum illum incertum auctorem: verum prædicto modo similitudinis peractæ à *Dioscoride* existimo intellexisse *Avicennam* & *Serapionem*, aut dicere possumus eos intellexisse de coloribus magis proximis metallis in similitudine quadam quos experientia docuit, neque vana mihi videtur opinio Arâbum, nam congruit assertionibus illorum, qui quotidie incumbunt arti fusoriæ qua eliciunt æs à Pyrite: hujuscemodi viris expertis fides adhibenda est: habet enim proverbialis sententia, exercitatio potest omnia: exereitatione autem funguntur, qui manibus contrectant materiam, eamque operantur sic quoque oculis veritatem hauriunt; ut sensit *Hippocrates* lib. 1. de Dieta Presagio quinto, Oculis magis credere oportet quam opinionibus: nam quod patet ad sensum omni ratione dignius est quamvis, & ratione constet hæc veritas tanquam altero pede nixa; ob id *Galenus* lib. 1. De Simplicium Medicamentorum Facultat. cap. 24. consuluit à Physicis Problematis recedere, quæ innumeris dubitationibus sunt intricata; & ideo non secus quam quædam præcipitia evitanda dixit eum præsertim ad manum sit via regia qua Medicamenta judicare liceat. Verum sat est ad præsens indicasse rationibus ac multis auctoritatibus nec non experimentis turpiter errasse *Falloppium*, cum adversus ipsius opinionem apertissimè comprobatum fuerit ex fossilibus existere Pyritem naturalem metallorum matricem.

C A P. X.

In Pyrite vigent Sulphur, & Argentum Vivum;
ex quibus generantur Metalla, & Atramenta.

Porro imbutus existit Pyrites utriusque seminis metallicæ generationis ceu locus proprius: à Pyrite enim eliciuntur non modo metalla; sed etiam Sulphur; & Argentum vivum hæc sunt principia ipsius genealogiæ metallicæ, quemadmodum superius expositum fuit, prout, & Atramenta ab eodem Pyrite derivari: nimirum *Albertus* profecto præstantissimus lib. 3. de Mineralibus

bus, Tract. 1. cap. 10. de loco generationis Metallorum, scripsit ex Lapidibus, intelligi voluit de mineralibus quando igniuntur, exudat sulphur, & præcipue ex lapidibus in quibus est æs: id ipsum confessus est *Georgius Agricola, lib. 5. de Ortu, & causis subterraneorum*, ubi prodidit ex Pyrite excoqui sulphur: idem repetit *lib. 3. de Natura Fossilium*: nempe ex lapide Pyrite cocto stillare sulphur: & *lib. 10. de Natura Fossilium*, inquit, ex Pyrite sulphur eliquatur: at nè forsân prædicti auctores existimentur soli in hac opinione, extat testimonium *Gebri* celeberrimi scriptoris in hac facultate, *lib. Summa Perfectionis primo de Principiis Artificialibus, cap. 46. de Sublimatione Marchesita*, ubi tradidit duplicem in Marchesita esse substantiam, scilicet sulphur purum in materia sua, & Argentum vivum mortificatum congelatumve: Idem asseruit *lib. 3. asserens esse sulphur, & argentum vivum in creatione Marchesitæ, & ibi prosequitur duplicem docere modum agnoscendi veritatem an sulphuris, & argenti vivi substantiæ extent in marchesita vel ne & sic probat esse: Cum enim sublimatur marchesita ex illa emanat substantia sulphurea manifesta comburens, & postejus levem sublimationem si vigoretur cum ignitione præstabit colorem caelestinum argenti vivi cum luciditate manifesta metallica: mox alterum modum exposuit sequentibus verbis. Videlicet præterea citra sublimationem manifestatur utraque substantia, sulphur enim existens in Marchesita inflammatur in igne, & ardet priusquam igniatur lapis: Altera vero quæ est argenti vivi substantia patet, hoc nam modo si projiciatur veneri marchesita præstat ei albedinem meri argenti quemadmodum, & ipsum argentum vivum: eandem sententiam censuit *Joannes Chrisippus Farnianus*, libro quem edidit *de Arte Metallica, pag. 25. his verbis, Pyrites totus est argentum vivum & sulphur. Unde ego ipse con-**

fexi Marchesitam tritam, & in aceto distillato insulam verti in argentum vivum; at si manibus contrectetur Pyrites atre coinquinat eas ratione sulphuris existentis in eo quod olet: eundem quoque odorem præstat si mortario conteratur, aut si eliquetur igni, aut comburatur sapit naturæ suæ generationis: quod est confessus Fallopius ipse Tract. de Fossil. cap. 11. Idem experientia apertissime demonstrat hodierno tempore; ubi enim artifices velint vitriolum elicere à sua minerali terra construunt montem glebarum Pyrites sub dio, & ordine tali ut inter glebam, & alteram aliquid vacui

vacui remaneat inferiori inde glebarum parti modicum ignis superponunt quantum sufficiat ascendere primas glebas, in reliquas enim progredietur incendium ex se continuum absque ulla additione lignorum neque carbonum: per duos vel tres & quatuor menses instar *Ætnæ* montis Siciliæ, aut donec prorsus uratur & consumatur sulphur contentum in Pyrite, in sulphuris enim substantia peragit ignis, prout deficiente sulphure aboletur ignis idcirco maxime ferent sulphure dum Pyritis glæbæ cremantur: mox ex Pyrite uesto usque ad rubedinem eliciunt metallum per fornaces, verum intuentur prius artifices, an in Pyrite uesto splendeat metalli forma perfecta, & à natura completa vel ne; quod magis certum comprehenditur in Pyrite uesto quam in altero; in uesto enim scintillæ fulgent metallicæ formæ: si quid metalli fuerit in lapide, alioquin evanescunt igne quæ indigesta, crudaque sunt. Ersi in Pyrite crudo; prout à minera effoditur appareant scintillæ fulgentes metallicæ interdum enim ex materia metallica indigesta procedunt quæ nullum adhuc adepta est formam perfectam actualem metalli: ob id penitus evaporat igni materia igni illa indigesta, & abolentur scintillæ nam vaporosæ sunt absque corpore fixo metalli actualis: hæc igitur de causa urunt Pyritem, ne decipiantur fossiores, verum ut facilius eliciant metallum. Quare seligunt Pyritem uestum, & micantem præ metalli actualis copiam ab altero Pyrite uesto, & absque splendore: hic enim scintillis metallicis caret: à primo itaque extrahunt metallum per fornaces, reliquum vero absque metallo obruunt in piscinas aquæ, ut imbuatur aqua vitrioli substantia, quæ existit in Pyrite, & sic præparatur ad faciendum vitriolum quemadmodum loco suo exponetur, porro hic multum laborandum mihi non existimavi; ac satius duxi magisque profuturum transire ad cætera quæ mei sunt negotii cum superius probaverim manifestas substantias duas inesse adinvicem in Pyrite. Videlicet sulphur, & argentum vivum, à quibus inde cuncta sortiuntur metalla, tanquam à primis seminariis ac præter metalla atramenta quoque ceu media inter lapidem, & metalla sortiri ex Pyrite collexi à *Dioscoride*, lib. 5. de *Medica Materia*, cap. de *Cadmia* subi ait, Elici Cadmiam ex lapide Pyrite cremato, & approbavit eum qui reperiebatur in monte Solis Cipri cum quibusdam venis chalcitis, misios, foreos, melanteriæ, cærulei, chrisocolæ, atramenti sutorii, & diphrigis: eadem censuit *Galenus*, alludens sub nomine

H

mine

mine tertæ mineralis, *lib. 9. de Simplicium Medicamentorum facultas.* ubi tractavit de Chalcantio, inquit, aquam pluviam lavare terram ex qua sponte quidem fiebat Sory, Misy, & Chalcity, & per fornaces æs, cadmia, pompholix, spodium, & diphriges: his quoque assensit *Petrus Andreas Matthiolus*, in luculentissimis Commentariis in *Dioscoridem* asserens, Conspexisse Pyritem mixtum cum Christallo, cum Berillo, cum lapide Armeno, & cum Cæruleo, cum Virriolo, cum Misy, & Sory, cum Minio, & Auri pigmento, adeo quod videtur Pyrites convenire omnibus mineralibus: idcirco *Georgius Agricola lib. 3. de Natura Fossilium*, ait: Nam Pyrites erosus qui, & chalcitis dicitur foreos & melanteria, quam etiam atramentum metallicum vocant parens est, & effector atque ea rursus atramentum sutorium: & alia ubi ipsis cognata gignunt, inferius quoque progreditur *Agricola*, ipse dicens, ex Pyrite enim qui est stirps horum succorum gignuntur ut Sory, Melanteria, Chalcitis, Misy, & Atramentum sutorium: hæc tamen *Agricola* verba caute expendenda veniunt: nam confingere videtur Pyritem diversum ab aliis hoc novo, & metaphorico nomine, ubi dixit Pyrites erosus: cum hætenus à nemine præterquam ab ipso descriptus hoc nomine fuerit: Præterea inquit Pyritem erosum appellari atramentum metallicum Chalcitium, & Sorim, & Melanteriam, quibus videtur abnuere Pyritem erosum esse atramentum, cæteraque prænominata, idem referre atque vice versa eadem esse Pyritem erosum atque cuncta hæc esse unum licet in alias differentias dividatur quod magnopere spectari datur cum videatur Pyrites forma differre ab atramentis, verum enim in Pyrite est lapidis substantia metalli, & atramentorum una cum suis seminariis, quæ licet omnia adinvicem contineantur in ipso Pyrite, segregantur atque abinvicem; Inde sejuncta differunt omnia inter se: quamobrem operæ-pretium est disquirere an res secus se habeat, aut quid *Agricola* verba designent: at si rei veritatem indagare voluerimus prius examinare licet verba quæ dicere prosequitur videlicet ex stirpe enim horum succorum gignuntur, ut Sory, Melanteria, Chalcitis, Misy, & Atramentum sutorium. Ex his depromitur non adeò difficile cognitu esse sententiam *Agricola*, quin ex suis rationibus eam conficere possimus, quæ fuit proculdubio describere translativè fructum pro arbore ex qua provenit, quare ostendere voluit quomodo naturæ opificio incipiant atra-

men-

menta à Pyrite pullulare ac inde gradatim ad cætera reduci ; sic itaque censuit *Agricola* in Pyrite aggregari succum ex quo gignuntur prænominata atramenta. Verum cum nullus exprimi possit succus à Pyrite sicuti neque ab alio corpore lapideo aut metallico vulgari more exprimendi scilicet manibus aut prælo : voluit intelligi naturæ opere fieri , quamvis hoc tam aperte non explicaverit ipse : Illud tamen nos docuit *Galenus* si meminerimus scripisse loco præcitato terram vel lapidem dicamus mineralem à calore subterraneo elaboratum lavari ab aqua pluvia naturæ ipsius opere , & abradi atramentorum substantia quæ existit in Pyrite lapide minerali : hanc verò aquam atramentosam sive Atramentorum substantia dicamus imbutam appellavit *Agricola* succum qui inde fluit & percolat per cuniculos terræ secum ducens atramentorumamenta in eundem liquorem aqueum soluta instar succi , qui demum à calore naturali in minera diffuso decoquitur & inspissatur in glebam atramenti metallici. Quod ab effectu nominavit *Agricola* Pyritem erosum sine diphthongo ; nam prius eroditur ab aqua Pyritis substantia atramentosa ac iterum à calore minerali coagulatur : non desunt tamen qui malè interpretantes *Agricola* sententiam existimarunt vocasse Pyritem erosum ab ære contento in Pyrite quod plurimum sit , fortasse ducti auctoritate *Plinii* , qui Pyritem æris fertilem appellavit Cadmiam ærosam & lapidem ærosum cum diphthongo ut demonstraret elici æs à Pyrite. Veruntamen hic satis distat à Pyrite eroso *Agricola* quemadmodum probatum fuit ; *cap. de Cadmia* : aut decepti sunt ab aliqua conformitate vocis sive nominis erosi parum respicientes modum scribendi rectum qui orthographia perficitur ; eadè que scientia multa distinguuntur æquivoca : sed eo minus animadversi sunt sensum verborum *Agricola* , qui nunquam erosum nuncupavit Pyritem nisi postquam atramenti metallici substantia sit è Pyrite erosa , vel abrasa dicatur , pro majori intelligentia , & soluta per aquam pluviam. Demum à natura inspissata in glebam atramenti metallici quod distinctum est in Misum, Chalcitum, & Sorim : Hæc in glebam redacta à natura appellavit *Agricola* Pyritem erosum cujus Gleba si rursus eradatur à pluvia inde prout natura consuevit per terræ cubicula ac per ejus antra percolat ibique in Calcanthum concrefcit , ut asseruit *Galenus* loco , ut supra , quamobrem æque placuit *Georgio Agricola* Pyritem erosum esse parentem & effectorem chalcanthi sive atramenti sutorii dicas.

C A P. XI.

Prædicti Lapidis Metallici nomina
atque Vires.

Etsi hucusque palam demonstravi metalla generari in Pyrite prout equidem generantur : in præsentiarum verò fufius exponam hujuscemodi generationem fieri , ut plurimum in lapidibus tanquam eis proxima cum lapis sit proprius locus generationis metallicæ : nam locus debet esse proportionatus locato , juxta *Aristotelem lib. 4. Meteororum*. Idem legitur in *Albertum, lib. 3. de Mineralibus* : Nonnunquam verò metalla apparent simplicia in lapide coagulata præsertim aurum purum aut argentum purum tanquam venæ currentes per lapidem distinctæ à substantia lapidis : ut plurimum tamen metalla sunt adinvicem commixta substantia lapidis : & quam plura metalla inter se mixta reperiuntur una cum substantia lapidis quod sæpius evenit æni , plumbo , stamno , & ferro, sæpe etiam reperiuntur hæc cum auro , & argento : interdum verò conspicitur aurum in lapidibus albis , & marmoreis , & cæruleis , & aliis concretum quandoque in humo licet perraro : sæpe in arenis fluminum ut in Tago Hispaniæ , ubi à pluviis abradatur , ducaturque à jugis montium , eorumque rupibus ad planitiem , ac eodem modo Rheno Germaniæ , Ticino , Abdua , Serio , & Pado Italiæ , Hebro Thraciæ , Pactolo Asiæ , Gangæ Indiæ , & aliis innumeris amnibus : veruntamen sæpius in montibus præcipue in lapide Pyrite tanquam metallis proprio , hic equidem metallicus est , lapis ipse enim continet metallorum seminaria atque omnium mineralium : præsertim atramentorum , quæ instar succorum imbibita Pyrite mox tempore pullulant ex se condensantur forma atramentorum ordine naturæ aut diciuntur Arte , & congelantur eadem forma ; prædictorum itaque minera constat succo minerali , & lapide qui à Latinis nuncupatur Pyrites , ut à Græcis *σπιρίης*, à Philosopho autem *lib. 4. Meteororum, πυρίμαχος*, à nomine πῦρ, id est , *Ignis*. Hinc vulgò *fulcarius*, aut *ignifer*, sive *igniarius* appellatur lapis , eo quod plurimus ignis sit illi non dissimili ratione dictus fuit ab aliis *Ypseionus*, id est *Vulcanus*, veluti scripsit *Camilus Leonardus Pisaurensis* in speculo lapidum : Arabes verò eadem ratio-

ratione ac uno ore ferè, ut Græci quanquam linguis diffonis appellarunt prædictam lapidem suo idiomate marchefiram à productione ignis quapropter ab effectu nomen assumpsit lapis iste : prout lapis luminis, cum enim pyrites qui durus sit ferri confictu scintillas illas ignis evomat, & in materia apta ignem ascendit, unde *Plinius lib. 36. cap. 19.* retulit Romanos vivum appellasse hunc lapidem etsi reperiuntur alii lapides intra se ignem continentes, qui Chalybe percussu ignem emittunt, & præ cæteris silex lapis durus, & sub albus ut plurimum micans dictus videtur non nullis à saliendo, quia non modo ex ejus percussu clavo aut alio ferreo instrumento excutitur ignis excitaturque verum etiam excitatus sursum ab eo salire partim creditur, ut natura est ignis partimque ignem ejaculatum à lapide percussio experientia commonstrat descendere, & contindere fomitem lapidi adhærentem uti materiam siccam, quam quam vulgus escam ignis appellat alioquin ignem non conciperet: nisi materia esset apta recipere eum, quem recipit per contactum: quamobrem ex re ipsa magis mihi probatur quod salire significet : lapis enim percussus ignis scintillas ejaculando undique prodit quæ utique graves decidunt in fomitem ad hoc munus paratum : Alter ignifer lapis est è genere molatis non omnis, sed quam magis durissimus, eò plus ignis percussus ejaculat : Idem contingit ex chrystallo lapide perspicuo : alter quoque lapis ignem evovit qui dicitur Calcidonius hic in frequentissimo usu habetur pro excutiendo igne cujus rationem edidit *Galenus lib. 1. de Complexionibus*, ubi scripsit ex concussione lapidis Calcidonii cum Chalybe statim ex aëre generatur ignis : etsi lapides hæcenus recensiti largè possent voce efferi ab effectu simili Pyrites, veruntamen placuit veteribus Pyritis nomen attribuire huic lapidi metallico tantummodo: quemadmodum Arabes marchefiram vocarunt; quæ idem est cum Pyrite, alios enim lapides igniferos excellit cum in hoc ignis magis vigeat in potentia, & ad actum faciliè ducitur quod est ei proprium: non tamen urit manus si contrectetur, aut stringatur cum actu non sit igneus ex se, ut falsò existimavit *Camillus Leonardus* Pisauriensis, libro ejus secundo dicto *lapidum speculo*, audacter enim scripsit quorundam consensu Pyritem lapidem appellari corallum rubrum : putavit enim ob intentam ejus rubedinem esse ignem, sed eodem modo ignea esset rosa rubea; quod falsum est teste *Galeno lib. 2. de Simplicium Medicament. facultat. cap. 3.* donemus ignem

esse aut flavum, aut rubeum non refert ut omne rubrum sit calidum, & omne rubrum ignem dicere ridiculum est : Præterea ait *Camillus Leonardus* auctoritate *Dioscoridis* quam non æque percepit esse Pyritem æris colore, & aded igneum quod si teratur ac digitis astringatur dexteram stringentis adurit ; id autem veritate caret, nunquam enim *Dioscorides* prodidit Pyritem habere vim adurendi, neque colorem æris tribuit ei, at ed minus coralio æquiparavit eum : Hæc itaque falso ac dedecore pronunciavit ipse : quem à *Plinio* potius assumpsisse fatuitates prædictas existimo cum in eandem errorum foveam lapsum fuisse *Plinium* animadverterim, *lib. 37. cap. 11.* ubi asseruit, Pyritis scobem digitis strictum urere eos ; quod nullum approbat experimentum neque ulla ratio persuadet : et si *Plinius* superiori, *lib. 36. cap. 19.* inquit esse quoddam genus coralii quod præ nimia ignis quantitate existente in eo nonnulli appellantur Pyritem : neminem verò reperiri existimo aded idiotam qui ignoret, quam multum distet coralium à Pyrite : cum etiam *Plinius* ipse anceps comprehendatur in sermone ; ambiguus enim verbis prædicta retulit, & innuit ea à quibusdam audisse quemadmodum sæpe & in multis consuevit : ex quibus patet utrumque à veritate deflexisse : Hæc tamen explicasse volui, ne quicquam obscurum, vel indecisum relinquerem, cum alia superflua nulliusve momenti omiserim cupidus prolixitatem evitare ; sed tantummodo necessaria, & scitu digna aperire me accinxi ; & quia præ cæteris facultates Pyritis referendas conspicio accedere, eas expedit enuntiare quæ Pyriti sunt ascriptæ à celebri scriptoribus cujuscunque sectæ : Pyrites igitur lapis facultatibus, viribusque pollet calefaciendi exticcandi, constringendi abstergendi, concoquendi, discutiendi, & resolvendi, nimirum placuit *Avicenna*, *lib. 2. Tract. 2.* clarius explicasse Pyritem vel Marchesitam dicamus, more Arabum, calefacere in secundo ordine, & siccare in tertio : At operæ-premium est tenuissimè molire lapidem, ut facilius operetur juxta communem omnium sententiam : si Pyritis scobs liniatur cum aceto resolvit morpheam lentigines, & humiditates sub cute contentas sanguinem ingrumatum ; & saniem existentem in juncturis, & lacertis per halitum digerendo, & resolvendo, quando modica sit sanies teste *Galenolib. 9. de Simplic. Medic. facult.* sistit sanguinem, præsertim muliebre profluvium : si verò Pyritis pulvis misceatur cum pini gumma lenit, & resolvit quascunque durities

rities strumas & furunculos. Idem agunt aquæ ex Pyrite scatenentes, ut retulit *Agricola, lib. 2. de Natura eorum qua effluunt ex terra*: meminique *Galenum lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, cap. 4. de Scirro*, summopere commendare Pyritis suffumigium ad tollendas enervationes scirrosas musculorum. Unde inquit oportet autem Pyritem quando excanduerit igne aspergere acerrimo aceto mox super vaporem lapidis movere partem affectam ut à vapore sursum elevato schirrus dissolvatur: Inde prosequitur dicere, hoc videtur opus ferè magicum in curatione alicujus partis curvatz convolutæque præcedente tamen alio emoliente medicamento atque corporis expurgatione antequam administrantur localia: sed revertamur ad medicamentum supra descriptum ex Pyritis scobe, & pini gumma quod si modico ceræ reducatur forma ceroti quibuscunque ulceribus applicitum conferet præcipue musculorum cavernosis, veluti proditum fuit à *Serapione, Tract. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 95. de Marchesia*, conglutinat ulcera carnæque replet ea, necnon superfluum carnem demit, & cicatrice claudit ea; tumentem ex hidrope ventrem exsiccat splenemque extenuat, teste *Hieronymo Cardano de Subtilitate Rerum, lib. 5. de mixtis*: Præterea *Galenus lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 30.* ex Damonico auctore scriptis tradidit medicamentum nigrum diapyrite præstantissimum ad ulcera phagedænica curanda, & alia fluentia, & curatu difficilia, & ad fistulas confert, omnemque duritiem emollit: cujus descriptio est quæ sequitur infra. Argenti spumæ bituminis singulorum denarium pondo centum, picis, ceræ, singulorum denarium pondo octo Pyritis terebinthinæ utriusque denarium pondo 25. propolis aluminis scissi singulorum denarium pondo 15. ammoniaci thiamiamatis drachmas duodecim chalbani aloës utriusque drachmas octo æruginis mannae utriusque drachmas, quinque olei veteris sextarios duos: Incoquitur spuma cum oleo donec coeuerint mox bitumen pix cera resina propolis injicitur quibus liquefactis refrigeratæque ærugo, & lapis Pyritès immittitur, deinde ammoniacum: cum cacabus ab igne sublatus modicè refrigerit alumen, chalbanum, mannaque, inditur, & mediocriter cocta in frigidam, demittuntur, ac diem noctemque sinuntur.

Idem videtur prodidisse *Galenus, lib. 2. de Compos. Medic. per genera, cap. 20. ex Andromaco*, sub nomine nigri Catagmatici: hoc

hoc tamen aliquantisper variat à primo prout cuilibet legere licet: primum verò summopere celebravit, & in usum habuit *Bartholomæus Maggins* Bononiensis, *lib. de Vulnere Sclopetorum Curatione*: Verumenim præter enarrata plerisque aliis morbis conducit Pyrites ob præstantem efficaciam, quam adversus eos possidet, tum simplex applicitus, cum etiam compositus, prout per exempla unusquisque percipere poterit: idcirco Pyrites tenuissimè tritus, & quocunque modo appositus offusam oculi caliginem expurgat, quod magis placide tutòque operatur ustus & lotus: obtalmias tollit, & oculum confortat: hac igitur de causa Pyritem vocarunt Arabes lapidem luminis lucisve nam in perdita visione juvamentum præstat: hinc quidam composuere infra scriptum colyrium, videlicet.

Cape lapidis Pyritis atque hematitis singulorum unciam mediam eos super prunas ardentes conjice ut igniantur, tunc extinguantur in butiro atque sedulo reiteretur eadem operatio igniendo prunis lapides mox butiro eos extinguendo toties, & donec frangantur minutim prædicti lapides, qui indè tenuissimè moliantur super lapidem porphiritem; demum addere opus est æris usti grana sex, caparosæ ustæ, & lotæ drachmam unam sagapeni totidem, aquæ rosarum, aut aquæ loti sativæ uncias sex, albumen unius ovi peroptime agitatum ex quibus omnibus adinvicem mixtis fit colyrium adversus oculorum affectus præstantissimum: neque minus efficax prædicto colyrio construitur sequens oleum.

Cape lapidem Pyritem & carbonibus accensis fac eum exandescere mox ita ignitum extingue in oleo olivarum veteri, aut in oleo de lateribus arte factum, ut docuit *Joannes Mesues lib. 3. de re Medica*, hæc autem operatio ignitionis pyritis atque extinctionis in oleo reiteretur septies deinde tenuissimè mole eum, & reponere in vesica vitrea curva quæ tunc furno ut moris est locetur: Inde ignis supponatur ei ut distilletur oleum, ac rursus eliciantur fæces imò bocix residentes quæ moliantur exiguit opus, & in altera boccia curva reponantur quibus affundatur oleum jam ab eisdem distillatum quod iterum urgeatur igni, demum servetur in ampulla vitrea clausa: Hoc enim præstat adversus quasunque oculorum passiones; si ipsius olei gutta instilletur oculo liberat eum, & sanat. Præterea scripsit *Avicennas lib. 2. Tract. 2. cap. 464*, si collo infantis gesserit Pyrites ab omni timore tueretur eum.

CA-

CAP. XII.

Utrum Ignis procedat ex proprio Lapide concusso aut aëre aut motu.

NE quicquam indecisum relinquatur quod legentibus displicere possit, haud æquum ad alia progredi constat, neque silentio obvolvere decet ambigua quædam superiori capite scripta nisi prius ab omni discrimine absolvantur ea: quapropter ut omnibus satisfaciam, quæ obscura aut ambigua aut quæ à veritate deviare videntur explicare enitar: etenim duo sunt quæ maxime in dubium vertuntur, quorum alterum est à *Galeno* proditum. Videlicet ex concussione lapidum calcidonii cum chalibe statim ex aëre generari ignem, ejusdem mentis videtur *Alexander* asserens non ex lapidibus excuti ignem sed aërem qui ibi continetur at ritu repentino in ignem verti; Alterum equidem dubium est an si ex motu (solo attritionis lapidis generetur ignis: motus enim calefacit, idcirco qui hanc tuentur opinionem adducunt auctoritatem *Aristotelis*, lib. 2. de Cælo & Mundo, Text. 42. ubi inquit, Motus est natus ignire ligna & lapides, & ferrum, rationabilius igitur propinquius igni: propinquius autem aër: velut, & in latis sagittis, equidem enim ipse igniuntur sic ut liquefiant plumbeæ: cuncta hæc sunt propria verba *Aristotelis* quorum quædam vitiata corruptaque censeo: Præterea discurret ipse Philosophus ex ficcis vaporibus, qui in humidos insidentes erumpere conantur, & dum eos dirumpunt strepitumque attritu excitant fit; cui, & ipse *Galenus* assensisse videtur in lib. 6. *Hippocratis*, de Morbis vulgaribus, Comment. 4. discurrens enim super decimam octavam sententiam. Videlicet Aquarum artis expertium quæ ab æthere excreta est, aut cum tonitru tempestiva, nimbofa vero mala explicat quod statu nubilofo nulla emittuntur fulmina neque tonitrua eduntur, nisi dum nubes divellantur quibus propria circumscriptione delatis cum inter se concurrunt fit attritio: tunc enim nubes inter se concurrentes igneum id, quod in eis inclusum est, intra se ipsos compellentes tum fulmen quandoque in sublime, quandoque in obliquium, quandoque in terram extruditur, eadem fuit Stoticorum opinio nempe ex attritu

accensionem nubium excitari, & tonitrum fieri. Veruntamen aliter sensit *Anaxagoras* qui apertissimè asseruit non modo ex attritu propriè evenire; sed ex calore occurrente frigori cum pars ætheris in aerem densum impetum facit tunc crepitu tonitrum fieri censuit sic corruscationem turbinem & fulmen: Horum placitis recensitis aliud emergit dubium ex opinione *Cardani*, lib. de Elementis, ubi asseruit, in lapidibus non latere ignem neque in eis potentiam ignis esse hac ratione ductus; nam in ignem projectos lapides vix accendi excogitavit, & aliam adduxit sententiam *Alexandri* quam ejusmodi opinioni favere assequitur, nempe in lapide ignem non esse conceptum; nam ignis lapidem, & rursus lapis manum tangentis ureret: prædictas tamen opiniones in æquivoco laborare, mihi expedit docere ut etiam in usum hominum deducere possim ea, quæ subtili Physicæque ratione exploravi, & certa experientia observavi: mihi enim propositum est in omnibus pro viribus, nihil prius asserere, veritate non perspecta; præsertim eorum de quibus inter doctos versatur controversia: quamobrem omnes singulæque inanes ac futiles opiniones explodam, & ab ea quam *Alexander* una cum *Galeno* habuit, exordiar sic: Si verum sit quod solus aër ex lapidis attritu accendatur, cur non è duobus lapidibus magis quam ex lapide, & chalybe aut ferro ignis provenit: Vel cur non ex omnibus lapidibus contingit hoc; præsertim solidissimis veluti è porphyrite à quo licet percusso non ejaculatur ignis neque aër in ignem ex concussione porphyritis accenditur; ita ut in propatulo ullum ignis indicium conspiciatur, neque ex alio marmoris genere quamvis durissimo percussione vel attritu excitatur ignis, cum plura sint quemadmodum Parii marmoris genus, aut Carariensis, Lunensis, Laconici, Lucullei, Basaltis, Ophitis utriusque, cum unum sit durum, & alterum molle: neque ex mollioribus enim prout est Alabastrites editur ignis: pleræque alia genera tum marmorum, cum & lapidum leguntur in *Plinium*, lib. 36. Et in *Dioscoridem*; præter alios celebres scriptores; ex quibus tamen non excutitur ignis; præterquam ex prænarratis superiori capite: Etsi quandoque contingit excitari ignem ex marmore percusso à sculptore aut ex latere cocto non evenit tamen ex causâ essentiali, sed casu agente per accidens, & non simpliciter: casus enim est res non certa prout scriptis prodidit *Aristoteles* lib. 2. *Physicorum*, Text. § 4. & § 6. ita quod sit casu non

non est semper, neque in majori parte; Prædicta igitur argumenta sunt non generari ignem ex concussio aëre. Præterea si in causa esset aër nonne verteretur in flammam potius quam in scintillas, quæ sursum ascenderet: quemadmodum enim lapidis est inferius descendere, sic est proprium ignis moveri superius, nisi tegumento vel aliæ quovis modo deorsum descendere cogatur, teste *Philosopho, lib. 1. & 4. de Cælo & Mundo*. Verum scintillas non flammam ex lapide ignifero attrito oculatim conspiciamus ac veluti graves lento processu descendere: alioquin verò ignis, etsi coactus sit celeriter tamen, & impetuosè ad imum vertitur: aliâque in mentem revoco indicia, ex quibus facile deprehendere possumus ex aere non ejaculari eas ignis scintillas, sed à lapide ignifero concusso nisi enim lapides igniferi percussantur ex angulis, aut eorum tenui acie non emittunt ignem, etsi minus tamen ac magna difficultate, facilius enim attenuatur acies quam corpus crassum ut extrudatur ignis: Præterea sæpe molas vidimus aqua circumactas, & non aere obductas emittere ignem, ex aqua autem nunquam accendi ignem conspicuum est: certum ergo argumentum ac probationem prædicta præstant ex propria lapidis substantia non cujusvis lapidis sed igniferi tantum intelligendum est: ignem generari quamvis absque illius attritione non elidatur ignis: in attritione enim ad tenuissimas partes redigitur lapidis substantia quam planè agnoscere possumus materiam ad hoc aptiorem esse: Quare patet ex aere quamvis motu aliquo incalescat non produci ignem nisi propagatione: Verum enimverò aeris humido fovetur ignis, & augetur, ex aeris spiratione nutritur, atque tuetur: quemadmodum è diverso aeris interceptione cito perit ignis ac prorsus extinguitur, ut rectè scripsit *Galenus, lib. de usu Respirationis, cap. 3. & lib. de Morborum Causis, cap. 3.* Idipsum meminit *lib. de Pulsum usu, cap. 2.* idem, & *lib. de utilitate Respirationis*, legitur, quamvis spurius habeatur liber ille, hoc tamen propositum confert ac planè constat cum *Galen*i assertione plurimis aliis in locis suorum operum repetita. Reliquum est disserere utrum si ex motu provenire possit ignis vel ne: quamobrem in primis scire licet quod motus localis est causa alterationis tanquam primus motuum, prout *Philosophus lib. 8. Physicorum*: prima alteratio est calefactio sicut forma privatione, unde motus localis ex virtute motus cælestis qui est prius localium motum est causa caloris: idcirco ait *Philosophus,*

lib. 2. de Caelo & Mundo, Text. 42. Quod aër qui est sub sphaera corporis circularis, necesse est quod caleſcat per motum sphaerae coelestis. cuius motu non solum movetur ignis, sed etiam aër qui magis propinquatur igni: Inde prosequutus est asserere rationabile esse per motum magis igniri aerem, prout igni propinquiore quam inferiora corpora, ut ligna lapides, & ferrum: mox subsequenter affert exemplum de sagittis. inunitis aliis plumbeis, earum enim plumbum liqueſcere asserit vi caloris aeris ex motu excitati: *Aristoteli* autem assensisse ob reverentiam tanti viri partimque ab eo dissensisse ratione veritatis visus est *Divus Thomas Aquinas* doctor Angelicus; cum enim dixerit in Commentario quantum ad aliquam sui partem ex vehementia motus adeo caleſceri ut quandoque liqueſcat sagittarum plumbum: ex quibus facile deprehenditur non absolute asseruisse prædictum Doctorem quod plumbum latum sagittis annexum forma alarum prorsus liqueſcat ex motu quamvis incaleſcat, tum in aerem impelluntur sagittæ: nam inquit quandoque hoc contingere, & in aliqua sui parte, his dictis excluditur nimirum totum sui corporis plumbi liqueſcere poſſe, quod neque semper in aliqua parte evenire sed quandoque dixit: at si forte ductus eſſet ex ſequenti *textu Aristotelis* in eodem libro; ubi ait ex hac maxime cui sol extat infixus propter quod approximante ipſo, & oriente, & super nos exiſtente generatur calor: hic animadvertere licet loqui de calore excitato non ex motu: Verum ex reflexione luminis: & ſequitur quod quidem neque ignea ſunt neque in igne feruntur tantum nobis dictum ſit de ipſis: hac omnia ambigue protulit *Aristoteles*. Quare non respondent ultima primis. Quapropter harum opinionum diverſitate, anceps in animum inducere non potui ut crederem ex ſolo motu ſagittarum in aerem incaleſcere adeo plumbum ut liqueſceret: quamvis non me lateat ex motu omnia incaleſcere; maleuſque incaleſcit dum eodem excutitur metallum aliquod incudi nihilominus tam ardentem calorem neutrum eorum concepit: ut igniatur ex ſolo motu: idcirco non accenduntur prædicta, non uruntur, neque liqueſcunt quamobrem neque urere poſſunt: Verum ut certior eſſem experientia volui veritatem aſſequi ac fide oculata num res ſic eſſet cognoscere enixus ſum: dum enim medicinam agebam apud Illuſtriſſimum *Nicolaum Surianum* Claiſſis Veneræ Proviſorem, præcepi cuidam *Marco Macedoni* militi in noſtra Triremi,

&c

& optimo sagittario nimirum ut sagittas alis plumbeis latis tenuissimisque muniret ; Inde eas in aerem arcu vel balista impelleret : hinc miles archiedos iste mihi obsequens paravit eas mox viejus brachii validissimi tum arcu cum atque balista sagittas plumbeis alis paratas in altum pluries impellere coram me , & aliis expertus fuit : nihilominus quocunque modo jactæ erant sagittæ semper illesæ deorsum ferebantur non liquefactæ neque tantillum diminutæ : conspiciantur : energiæque hanc egimus experientiam magno æstu cæneri existente Sole hora meridiana atque tranquilla , nemon ferventi Insula Cretæ : hac inde inani experientia comperta , decrevi recurrere ad aliquos fidos scriptores , unde memini legisse in librum de vulnibus sclopetorum : & eorum curatione editum à *Bartolomeo Magia* Bononiensi inter Neotericos eruditissimo Theorica , & Practica , se multa variæque experimenta egisse : hac cupiditate hauriendi veritatem an plumbum possit tantam caliditatem concipere motu , ut liquecat & urat vel ne : etenim experimentis credere magis ducuntur homines , juxta proverbiale vulgi sententiam : id ipsum censuit *Quintilianus* Hispanus , & Domitiano Imperatori familiaris , lib. 3. *Declamationum* , cap. 8. Nimirum omnia confirmantur experientia , teste atque *Galeno* pluribus in locis suorum operum : quinimò , & *Aristotelis* lib. 1. *Metaphysica* , in principio inquit , Hominibus autem Scientia , & Ars per experimentum evenit : inde paulo inferius dixit distinctè experientia quidem est singularium cognitio , ars verò universalium : quo circa igitur accedamus nunc ad experimenta jam acta : in primis e quidem experientia compertum fuit nunquam plumbum colligari ex aere neque ex motu impulsione , quamvis vehementissimo : palam enim , & inter diù omnium oculis est si glandis ferulave , aut globulus plumbeus dicatur à sclopeto vel bombardâ ; sive alio quovis tormento bellico emissus , & vi ignis à pulvere Pyrito excitati impulsus colligaretur nunquam metam , aut locum collimatum attingeret , sed dispergeretur quinimò vidimus pilas plumbeas à sclopeto erumpentes solidas parietes murosve percutere , & collidere eos inde pilas , sive globulos reperimus ex ictu muri depressos ob muri ipsius duriciem , si verò manibus illico suscipiantur globuli aliquæ in eis cernitur caliditas non autem tanta quin diutius commode , & absque læsione contineri atque pertractari possint , verum eo minus incallescunt globuli si impellantur in terram ,

ram, vel alia re molli, ex quibus pro certo habemus non lique-
re plumbum ex motu quamvis forti impetu jaculentur globuli:
Præterea si globulus à sclopeto ejectus esset ignitus, cur ubi per-
cutit stupam non incendit eam, neque fœnum, paleas, lanam, sul-
phur, pulverem Pyricum vulgò sclopetarium, neque hujuscemo-
di aliud, quod flammam faciliè concipere, & conflagrari possit,
cum tamen neque ignis, neque flamma excitetur in eis percussis à
pilis plumbeis ex sclopetis impulsis: quotidie enim videmus naves
circummuniri saccis lana congestis xilo, aut stupa distentis, ne
à bombardarum globulis ledantur, nihilominus lanam non cre-
mari neque ullum ustionis vestigium in ea imprimi omnibus pa-
lam est, quamvis eam percutiant globuli adhæreantque ei: Præte-
rea aliam habemus experientiam, qua apertissimè deprehendere
possumus globulum à sclopeto erectum, non contrahere tantam
caliditatem, ut eliquari possit, neque urere, licet sclopetus in ve-
locitate motus, ac vehementia superet arcum atque balistam: quip-
pe non modicam pulveris Pyrici quantitatem quidam involuit car-
ta, & involutum arbori appendit; demum adversus eum exone-
ravit sclopetum, & globulus emissus percussit involutum pulveris
Pyrici, qui constat sulphure sale, nitro, & carbone præ omnibus
hæc equidem sunt materia apta exuri ex quavis modica caliditate,
sive exigua ignis scintilla; nam statim ractus Pyricus pulvis ab ig-
ne convertitur in flammam: nunquam tamen pulvis iste à globulo
tactus accensus fuit: quanquam vehementi motu emissio uni à re-
moto vel à propinquo, quamobrem si pulvis non accenditur ex
percussione globuli plumbei sclopetarii argumento est non concipi
tantum calorem ex motu in globulis plumbeis ut ignescant, vel li-
quefiant: etsi primus pulvis quo oneratus est sclopetus accenditur,
& vertitur in flammam hoc fit ex propagatione, & contractu ignis,
cujus causa expellitur impetuosè globulus extra fistulam sclopeti,
non tamen ignis sequitur globulum, neque cum eo jungitur, nec
associantur: verum quando exit à fistula sclopeti statim dissipatur
pulvis, & definit flamma ictu oculi: Præterea si quis à globulo
sclopetario percutiatur nullam percipit caliditatem, sed confusio-
nem quandam: proinde acsi trabs aliqua, vel ruina ingens in se
ictum fuisset: cum vero contingat quandoque alitè vulnerari ex ictu
globuli sclopetarii tunc ex vulnere magna sanguinis copia emanat:
etsi globulus esset ignitus non proflueret sanguis: adurentia enim
escha-

escharam inducunt , & sanguinem cohibent : his indicatur tanta non contrahi vis ignis in globulo ex motu , ut plumbum liquefcat , & urat ; & nisi uratur pars percussa non inducitur eschara vera quæ sanguinem sistat : quamobrem experientia habetur , quod globulus è sclopeto impulsus contundit , & laniando vulnerat absque uestione cum enim in superficie carnis neque escharam , neque bullas , neque vespículas indicat , neque vestimenta comburit , sed quia neutrum horum agit , indicatur ergo nullam ignis vim concepisse : Verum etiam vidi vice globuli intromittere in fistulam sclopeti papyrum digitis , vel dentibus contusum ac instar globuli compressum . Inde sclopetum exonerari conspexi atq; papyrum egredi incombustum , & vix tactum : nihilominus partes corporis quas tetigit contundendo absq; ulla uestione male affecit . Quid autem referam de sulphure , hoc enim calidum est tenuissimæ substantiæ ardentis , & summatim est materia ignis , ut rectè sensit *Georg. Agricola, lib. 1. § 2. de Ortus, & causis Subterraneis* : id ipsum meminit *Ovid. 15. Metamorph.*

————— *Sulphureis ardet fornacibus Ætna.*

Ex Virgilius lib. 2. Æneid.

————— *Late circum loca Sulphure fumant.*

Ex sulphure linuntur ligna exilia , & parvula arida , & levia protut , & cannabinæ virgulæ vel hujuscemodi alia quæ ex utraque parte sulphure intincta ad accendendas lucendas in usum habita dicuntur sulphurata : veruntamen nullo motu agitatum accenditur sulphur præterquam contactu ignis , teste *Faloppio, Tract de Thermalibus aquis, atque Metallis, cap. 6.* ait , Media æstate tempore magni æstus , quo maxima fit radiorum solis reflexio non accenditur ignem in bitumine , nec sulphure in venis detectis , & soli expositis : præterea experientia habemus quod si onetetur sclopetus globulo è sulphure facto , inde quòque exoneretur , ut fieri solet ex illo motu vehemènti cum aeris attritione non liquefcit , neque accenditur quanquam ex sui natura facilè , & aptum sit accendi sulphur igni actu expositum faciliusque plumbo liquefcit igni : expellitur verò globulus sulphureus è sclopeto eadem forma durus qua fuit oneratus : fuerunt etiam fabricatæ sagittæ cum canaliculis exterioribus circumquaque inde obliq; cera , & sulphure demum arcu partico atque balista ingenti modo in altum , modo in longum missæ , neque sulphur tamen , neque cera accensa , aut colliquata fuit : id ipsum con-

tinge-

tingere vidi ex globulo cereo, qui à selopeto emissus non liqueſcit quamvis cera ſit facilioris liquefactionis plumbo: nihilominus ob motus vehementiam non concipit calorem adeo intenſum, ut liqueſcarnec adhæret rei contactæ, vel percuſſæ, ut parieti vel ligno quemadmodum contingit ex re humida, & liqueſcenti, durus autem & ſolidus retrocedit cereus globulus à percuſſione & proſiſtit: ex præhabitis itaque colligitur quod vanum ſit dicere ſagittas ſulphure illitas, & in altum jaculatas accendi, ac eo magis falſa eſt ſententia, ac minimè veritate conſtans quod plumbum ſagittarum quæ in altum mittuntur arcu liqueſcat: quod à primis opinione tantummodo habitum fuit, reductis à verbis *Ariſtorelio* non æque perpensis, nam ſi exactius animadvertiſſent Philoſophum non abſolûtè aſſeruiſſe plumbum ſagittarum ex motu, & aeris attritione liqueſcere: Verum conſtat comparative egiffe *Ariſtotelem* illa verba per analogiam, hæc eſt figura proportionis, nam quod dubium eſt ad aliquid ſimile reſpectivè comparat: idcirco huiuscemodi comparatione cenſeo philoſophum innuiſſe quod proximum eſt ſphæræ ignis magis igneſcere, quam inferiora corpora, quæ motu caleſcunt, non tamen igniuntur, neque uruntur, niſi tangerantur ab igne aut à fulmine, quod ignis vicem gerit, de quo exemplum attulit *Ariſtoteles, lib. 2. Meteororum*, ubi gradatim diſcurnit de duplici exhalatione humida nempe, & ſicca ex quibus procedunt Tonitruum, Coruſcacio, & Fulmen modo, ut infra, ſi exhalatio calida, & ſicca intercluſa, in nubibus faciat percuſſuram diſrumpit eas ſtrepitu, & ſono quod appellavit tonitruum: ſi verò exhalatio extruſa ſit tanta, ut in flammam vertatur fulmen eſt, quod ſi feratur ruptis, & ſiccatis lignis ait tunc ridere *Vulcanum*: Sicuti pauca, & debili ignitione extruſus ſpiritus exhalationis facit coruſcationem, his itaque comparatur majore minor, ut voluit Philoſophus hæc eſt veritas cui adhærere debemus, & prorsus omittere aliorum opiniones inconstantes, quare ait *Averroes, Comment. in lib. 8. Phyſicorum Ariſtot.* Omnis opinio cui contradidit ſenſus, non eſt bona opinio: quamobrem nulla adhibenda eſt fides eis, qui opinionis, aut adulationis, & obſequii gratia quandoque magis quam veritatis ratione comparationem faciunt: verſa autem vice credere & aſſentire cogimur ſenſu, & rationibus apertiſſimis junctis que experimentis hucusque oſtenſis: hæc enim prædictis primis opinionibus reſiſtunt, quinimò demon-

monstrant planumque faciunt ignem non generari ex aere neque ex motu in lapide concusso ; dum enim ferro percutitur lapis ex quo emittitur ignis nulla insignis percipitur caliditas in ferro , neque in lapide : hoc tamen censeo ad liquidum quod aer, & motus administrantur lapidem : jam à natura constitutum ad hoc munus idoneum , & aptum evomere ignem : hujus igitur potentia non est in subiecto quod est ignis in actu , sed in subiecto , in quo generatur ignis potentia ad motum erat ante motum secundum Philosophum, *lib. 8. Physicorum , Text. 4.* dicamus quod motus est actus ejus quod innatum est moveri, nec esse est igitur illa esse in quorum potentia est moveri unoquoque motuum : nimirum si igniantur quæ sphaeræ magis appropinquantur quemadmodum dixit *Philosophus* loco præcitato, ut aer & vapores sicci qui dum nubibus luctantur atteruntur rarefiunt, & accenduntur , rarefactio enim fit caliditate, ea est summa ignis natura : & ideo *Galenus* inquit, Igneum in nubibus inclusum agitari , attritioneque extrudi in fulmen, &c. Verum non ita contingit de inferioribus corporibus , ut, puta ligna lapides, & ferrum : exclusa sunt à Philosopho, inferiora quæ præterquam igne actuali haud apta sunt igni , præterea quod legitur de sagittis alis plumbeis liquefactis ex motu , & aere falsum est , hoc autem additum vereor ab aliquo nescio intetprete : cum enim inferiora sint superioribus crassiora , minusque rarefiunt quamobrem, non ita facile accendi possunt : etsi locis quibusdam cavernosis terræ, & fistulosis quibus aer ventosus, sive ut dicam more *Aristotelis*, in *Metheoris* vapor ex terra procedens cum motu cœlestium occultiore calidus, & siccus per spiramenta cavernarum incubuit sic conclusus querens exitum diu luctatus concipit ignem in materia ad hoc apta, ut in sulphure, & bitumine, ut accidit *Ætne* monti *Siciliæ*, plerisque aliis locis subterraneis tum *Italiæ*, tum aliarum regionum prorumpuntur fumus, fuligo, & ignis : Si verò ventus, qui nil aliud est quam aer commotus, & agitur conclusus sit in terræ concavitatibus intercepta spiratione, ubi non adsit materia accendi disposita non concipiet ignem, neque incendii signum ullum apparebit quanquam idem sit motus aeris agitati & attriti, qui cum egredi nitatur vi cogit terram contremiscere, & quandoque eam hiascere ex hoc terræ motu magna clade corruunt vires, & quandoque hauriuntur terræ hiatibus sic variè quatitur terra juxta qualitatem materiæ excipientis, teste *Plinio lib. 2. cap. 18.*

præterea ait nil aliud est in terra tremor quam in nube tonitruum : Idem asseruit *Aristoteles*, lib. 2. *Metheororum*, demonstrans quod sicut in corpore nostro, & terræ motuum, & pulsuum, causa est spiritus intercepti virtus, sic & in terra spiritum simile facere : inde inquit fieri percussuram eodem modo, ut comparetur majori minor : ex his itaque satis constat non concipi ignem ex motu, neque ex aere, nisi concurrat materia ad hoc apta : Idcirco ait *Philosophus*, 8. *Physicorum*, & sine hac definitione omnes homines concedunt, quod non est necesse moveri, nisi illud quod potest moveri, nec alteratur nisi quod innatum est alterari ; necesse est igitur, ut res sit innata comburi antequam comburatur, & comburere antequam comburat : hæc autem procukdubio adversantur *Cardano* qui insulse existimavit, nullam in lapide potentiam ignis esse, & sibi persuasit incertam suam opinionem fulcire vanitate levi dicens, quod lapides in ignem projecti vix accenduntur quod erroneum est, superius enim expositum fuit Pyritem lapidem continere sulphur, quod est materia ignis, ob id facile accenduntur contactu ignis nempe Pyritidis glebæ, quæ semel accensæ ardent tribus, & quatuor mensibus absque lignorum, carbonumve subministratiōe : quamobrem vana est *Cardani* opinio quamadmodum experientia docuit : præterea aliud proposuit erroneum auctoritate *Alexandri*, nempe si ignis in lapide conceptus esset tangentis manum combureret atque lapidem, cui responderetur, quod verum est si ignis in actu existeret in lapide, sed quia in potentia tantum viget in eo non consequitur effectus ignis nisi modo concussioni superius exposito à motu enim concussioni movetur ignis ad actum ex eo quod est ignis in potentia : & non possumus dicere quod motus faciat formam substantialem igne, teste *Averroe* in lib. 7. *Metaphysicae*, Comment. 31. nonne videmus continuo ac ferè cunctis in domibus, & habitaculis teneri lapidem igniarum cum chalibe esca ignis, & sulphuratis pro igne eliciendo ac parando ubi necessitas urgeat, nihilominus non comburit, neque comburitur, imò manibus contrectatur ac pedibus calcatur à fossoribus comprimiturque lapis iste absque læsione, & nullo ustionis signo : propterea dicendum est oblitum esse *Cardanum*, quod meminit lib. 5. de *Mixtis*, aut fortè fortuna ad veritatem revocavit opinionem primam; ubi inquit, Pyrites vulgò dictus Marchesita collisus ignem mittit ob duritiem, qui si accendat ut insperso aceti aceto lienem prædurum colliquat: cum autem

autem hæc primis non respondeant , arguant sibi contradixisse *Cardanum* : idcirco longiori non egimus demonstratione : cum satis pateat ex prænarratis elici ignem ex lapidibus dispositis ac emittere eum : quibus hoc proprium est veluti magneti attrahere ferrum , & ambraæ proprium attrahere paleam , quando frictione calefiat ambra , teste *Averroë*, lib. 7. *Physicorum*, *Comment.* 10. Hanc verò dispositionem appellavit *Galenus*, lib. 1. ac 3. de *Simplic. Medic. Facultat.* familiaritatem, similitudinemve, seu qualitatis totius substantiæ proprietatem , prout & lib. 6. de *Usu Partium*, cap. 15. ait, lapidem heraclium idem est cum Magnete, & Sideriti familiaritate attrahere ferrum : hac igitur similitudine inquit medicinam pituitosam attrahere pituitam , & sic de aliis Medicamentis purgantibus alios humores intelligi voluit : quod repetit lib. 3. de *Temperamentis* : Cum tamen *Joannes Mesues* primo *Theorematum*, lib. 1. de *Medicament.* dixerit, Medicamentum esse purgatorium non à temperamento , neque , ut contrarium agat in contrarium, neque ut simile trahat alterum , sed quia talem cælitus est sortitum facultatem à virtute cœlesti, quam vocavit formam specificam , & occultam qualitatem , quæ ab elementis evenire non potest, elementa enim prout quatuor qualitates calefaciant, refrigerant, humectant, & siccant, non autem purgant : ea igitur Medicamenta hoc peragunt quibus natura juxta *Platonis* sententiam hujuscemodi quasdam proprietates indidit : ea verò Medicamenta agnoscere non possumus præterquam experientia , ut meminit *Galenus* lib. 9. de *Simplic. Medicamentorum. Facultat.* loco de lapidibus, ubi discurrit facultates, quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt à methodo ac ratione alienæ sunt , & per solam noscuntur experientiam : innotuit equidem experientia elici ignem ex lapidibus igniferis , etsi persuadet ratio hanc reperiri facultatem in Pyrite , quia lapis sulphure imbutus sit cujus causa facile accenditur , & cum flamma ardet , & sulphure olet : id tamen in lapide molari conspici non contingit , neque percipi datur in christallo , neque in calcidonio , neque in silice , non enim ardent cum flamma lapides isti , quamvis igniantur , & exandescant , non expirant sulphure , quod est ignis materia , imò videntur hi facultate frigida prorsus igni contraria præditi : nihilominus si calibe percutiantur abundè ignis scintillas evomunt ,

cujus effectus causa præterquam recensita ex auctoritate *Aristotelis*, alia est Medico Philosopho atque Astrologo occulta, vel saltem difficillima cognitio: quare nobis decantare liceat *Virgilianum* catmen illud,

Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas:

Ob id ergo fateti cogimur evenire cuique à natura propria ei attributa à cœlo tanquam Patre à quò rationem petant curiosi.

C A P. XIII.

Quot modis fieri possit Ignis.

Historia lapidis igniferi prænarrata in memoriam revocavit varios pleròque modos, quibus ignis excitari datur: nam accenditur ignis propagatione, aut putredine, aut coitione, aut antispasi, aut frictione, aut percussione: quippe ex propagatione fit ubi ignis subjecto occurrit disposito illico enim urit eum, & in propriam sui substantiam vertit adeò quod ignis alium agit ignem, eodemque modo, ni defuerit materia, in immensum tendit, ita per quod contactum propagatur ignis: accenditur autem ex putredine ubi alio calore confirmetur, aut motu, aut antispasi sive coitione: verum coitio, & putredo, & antispasi eodem modo accendunt ignem in unum cogendo calorem dispersum: quapropter sub nomine coitionis haberi merentur: frictio atque percussio cum abique motu fieri nequeant ab eo initium habent jure atque sub eo comprehenduntur: ex quibus itaque consequitur tres esse modos faciendi ignem, quanquam longè plures esse videantur: nempe propagationem coitionem, & morum in his enim reliqui continentur: fit modus primus igitur propagatio ignis ubi adhæret rei siccæ, quæ apta sit accendi prout ligna sicca, tedæ, carbones, fenum aridum, stipula, stuppa, lana, elychnia, elcæ è fungis arborum, ferula, sulphur, pulvis Pyricus, sulphurata, funis præsertim quæ præparari solet pro tormentis bellicis, & hujuscemodi alia sicca, & rara quamvis, & humidorum in actu quamplurima reperiantur, quæ faciliè accenduntur prout ærea, & ignea, hæc pingua sunt, aut oleosa quemadmodum oleum, adeps, sepur, pix & resina: Vinum, aqua ardens, & bitumen liquidum ut oleum petroleum quod est naphtha *Discoïdis*; cum

cum reperiatur atque siccum bitumen, quod est instar terræ nigræ accenditur, ut carbo, & ardet quemadmodum asphaltum, & pissphaltum, & lapis gagates: sic & hujus generis alia: cogitur propagatione ignis in opere coquinæ ad epulas, dapésve coquendas: ad candelas cereas, aut sepaceas, faces, atque lucernas accendendas: & à fabris tum auri tum ferri in usum necessarium habetur prout, & aliis ferè infinitis artibus: eadèmq; ratione exploratorum igniaria usui fiunt in castris ac ignium missilia in bellis utilitata: præterea *Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 2.* meminit, quendam tunc temporis admirandum ostentare modum accendendi lucernam quam prius extinxerat, mox rursus muro admovens eam accendit quod absque igne fieri simulabat adeò quod magice factum videbatur, veruntamen erat murus sulphure, & liquido bitumine illitus, cujus ratione percepta desuit admirari: hujus exemplum secutus alter, ut retulit *Cardanus, lib. 10. de Varietate Rerum*, Candelas non adeo perfectè extinctas imaginis cujusdam ori ad hoc spectaculum constructæ ac sulphure, & bitumine coinquinatæ admovebat eadèmq; reviviscere conspiciebantur prout si ex ore imaginis ventis exflaretur ignisque emoveretur: prædictam inunctionem ex sulphure, & bitumine liquido vulgò oleo petroleo appellarunt prisci unguentum Medæ, teste *Galeno* loco præallegato: *Medea* enim Colchorum Regis filiæ insignisque incantatrix *Jasonis* amore capta decepit patrem, & secuta in Græciam fuit *Jasonem* cum vellere aureo sublato à quo inde repudiata ob amore *Creusæ Creontis* Corinthiorum Regis filiæ, quam in uxorem duxit, licet dixerit *Plinius* hanc fuisse *Jasonis* pellicem, quapropter *Medea* furore percita ut eos uscisceretur in primis iram evomuit in *Creusam*, quam blanditiis deludens persuasit accipere dono coronam, ea autem erat fraude oblinita naphtha, id est liquido bitumine: ita quod *Medea* coronam posuit capiti incautæ *Creusæ* mox eam nimio opere credulam induxit accedere ad altare, *Creusa* igitur cum nihil mali suspicaret dolosum munus suscepit, & ad altare accessit, ubi faces erant accensæ, hinc naphtha qua circumlita erat corona abripuit flammam exussitque *Creusam*: quemadmodum scriptis prodidit *Plinius, lib. 2. de Historia Naturali, cap. 105.* Et si alii opinati sunt *Medeam* prædicta causa indignatam sacris carminibus ignem inextinguibilem vase clauso ad *Creusam* mune-

ris loco misisse, unusquisque tamen opinionem facti eam eligere poterit, quæ magis ei arridere videbitur, verum prioris fama est magis divulgata, videlicet quod *Medea* exusserit *Crensam* cum sulphure, & liquido bitumine in corona positus, idcirco compositionem hanc vocarunt unguentum *Medea* : Huic ferè simile est illud quod nominant unguentum *Hermetis*, efficaciarum tamen minoris, etsi hoc etiam multas candelas unico filo accendere conducit; si prius aqua maledactum mox liniatur sulphure, & auripigmento cum oleo dissolutis; verum utrumque purgatum esse convenit: tunc filum extendi licet ad omnes candelas, mox fili capsum accendatur operæ pretium est, hinc enim continuabit ignis donec pervenerit ad extremitatem: Histrones crebro vidi in foris versantes, qui nugis, fucis, ac strophis aucupantur quæstum hujuscemodi ludificatione accendere candellam, eam enim apponebant frusto sulphuris vivi, quod erat forma lapidis cinerei coloris obscuri in quo nulum apparebat vestigium ignis, nihilominus accensus ardebat lapis absque fulgore, aut satis depresso, etsi proprium est ei tacto ab igne flagrari, non tamen elevatur in sublime, sed depressa, & obscura fit illius flagrantia ob suam corporeitatem, præterea humilis, & contempta eadem evenit ex ætheris lumine ceu majori, ita quod non perspiciebatur à circumstantibus præterquam candela accensa, hac igitur versutia delusi existimabant aliud quod de re vera non erat, ut puta præstigium, quod equidem erat naturale,

C A P. XIV.

Ob Propagationis usum plurimæ fiunt
Candelæ.

Non ab re fore existimavi nacta occasione lapidis Pyritis pro-
ut igniarii de quo frequenter tangere expedit, si de ignis differentiis ac modis diversis, tum construendi, cum etiam suppedicandi eum differere inceperim, etenim superius distinxì in propagationem præter alios modos quorum exempla quædam jam commemorata sunt, & alia sequuntur quibus fiunt Candelæ maximi emolumenti præsertim ex sulphure natura vel arte mundo, & cum cera aut sepo pari portione dissolutis fit Candela inextinguibilis; Alia similis effectus est si capiatur Colophoniarum, picis na-

navalis singulorum pars una , & sulphuris binæ partes eximantur , demum omnibus ad invicem liquefactis , & mistis fit Candela.

Idem etiam ex sequentibus succedet , Cape cannabis caulem inatnem longitudine Candelæ , quem Pyrito pulvere atque sulphure vivo impleas eumque linteolo lineo ac veter tegere operæ-premium est inde cerâ munire instar Candelæ : hæc enim per contactum ignis semel accensa nunquam extinguetur donec penitus fuerit consumpta. Sequens quoque præstabit idem capiatur itaque ceræ novæ libra, camforæ uncia cum dimidio ; picis medietatem uncia: pix vero, & camfora terantur ut fiat ex eis tenuissimus pulvis qui immergatur ceræ igni liquefactæ, ut perfectè adinvicem incorporentur ex hac compositione si construatur Candela ac inde accendatur eveniet ex ea quod pollicitum est.

Alia construatur Candela quæ splendide ac diutissimè lucet : ex olearum nucleis uftis fit cinis hinc eodem fit lixivium addita aqua, ut moris est apud mulieres , & barbitonfores quod perlocatum evaporari convenit igni vase figulino vitriato residet enim sal : eundem modum conficiendi salem ex rebus adustis meminit *Galenus*, lib. de *utilitate Respirationis*, ubi asseruit, Ex mente *Aristotelis* fieri lixivium mox salem ex calamis incineratis, & aqua si bulliat ad ignem : ex sale itaque facto ex nucleis olivarum immixta cera fit Candela ad opus prædictum idonea.

Idem efficit Candela è sepo aut cera, & sale communi spagirice præparato, atque commixto : hæc equidem cæteris longè diutius durat neque crepitat dumne ellychnium xilinum sit sale, aut aqua salita infectum, tunc enim crepitum facit.

Alia construatur Candela mirabilis in colore, odore, motu , & strepitu, ex halimitri parte una, thuris, olei, olivarum, lactis lathridis singulorum quinta parte, & sulphuris decima , ceræque medietate his oranibus commistis fit Candela.

Alia Candela fit jocosa quæ si domo flagret absque alio lumine hominum mentem inducit phantasticè videre anguium similitudinem , ut infra.

Exposcit autem opus hoc ut interimas anguem mox obruas eum in ceram igni liquefactam , & in ea diu ferveat : donec optimè decoquatur solvaturq; ejus adeps, & reliquum corporis areseat tunc percoletur cera : ex qua sic imbuta adipe anguis fiat Candela cum

Trhyalle

Trhyalle xillino equidem accensa hæc falsas anguitum imagines domo repræsentat innumerabiles : veruntamen posset idem exequi cum oleo.

Sequitur Candela frangens ferramenta ac instrumenta quæcunque ferrea : Cape terebinthinæ, rasæ, picis, olei olivarum, vernicis liquidæ singulorum portio equalis, ceræ novæ totidem, arsenici planè tot, & pariter mercurii sublimati ; ex his omnibus adinvicem mistis fit Candela, ut moris est, quæ accensa sit ferro adhæreat, & percutiat eum ut excandescat corrumpit eum adeo quod frigidum si percütatur illico frangitur.

Candelæ faciesque cerosæ in Castris, & Bellis nocturnis usurpatæ resistunt pluviis, & ventis diutissimeque perdurant ; quarum Descriptio sequitur.

CApe Colophoniz, ceræ utriusque libras sex, terebinthinæ libras duas, sepi libram, his omnibus igni commistis obruantur funiculi xilini pro Candelis conficiendis usitati, aut funes ex cannabe contorti pro facibus magnis, & bulliant per modicum temporis spatium, hinc extrahantur funes, ut frigescant, quorum quatuor vinciantur ordine consueto, ut fax sit quadra longitudinis verò quantumlibet, quæ tandem operiatur sequenti compositione donec augeatur ad molem, quæ magis arridet : assumantur itaque ceræ novæ luteæ libræ quatuor, terebinthinæ libra, quibus igni incorporatis fiat novum facibus tegumentum, juxta artis ritum, quod etiam Candelis fieri potest.

Etsi funes ad hoc munus conferunt cujuscunque generis magis tamen conferunt sclopetarii funes ex crassiori lino contorti magis enim ignescunt, magisque ignem concipiunt si lixivio decoquantur cum sulphure, & halinitro, idem evenit fungis arborum maximis si mundentur alignositæ, & decoquantur hujuscemodi lixivio, inde in tenues cortices, & panniculos dividantur, & asscentur quos escam ignis appellant vulgares hæc majoris efficaciæ redditur si post exiccationem à lixivio irroretur aqua vitæ ardenti ac iterum exiccetur meliusque servatur olibano trito, aut vulgari Arabum sandaraca.

Can-

Candela ardens in Aqua.

Assumere opus est Cere dimidium libræ, sulphuris vivi, calcis vivæ, terebinthinæ, salis ammoniaci singulorum uncias duas, olei petrolei unciam, camphoræ unciam semis, omnia sedulo adinvicem incorporentur, hac inde compositione fiat Candela, quæ igni accendatur mox in aquam locetur aut projiciatur, & ardebit. Candela medicamentosa accedit adversus luem veneream: prodidit *Alexander Trajannus Petronius, lib. 6. de Morbo Gallico*, modum conficiendi Candelam tantæ efficaciz, ut æque morbum venereum Gallicumve dicas sanare valeat prout, & suffitus, & innunctio ex hydrargyro: cujus modus constat ex sequentibus: assumas minii, id est cinabaris naturalis aut factitii uncias octo, quandoque additur præcipitatum utrunque enim in eodem genere existit prout, & sublimatum habetur ejusdem naturæ, quamvis inter se distent secundum magis, & minus virium, quas acquirunt à diversitate præparationis: addidit styracis liquidi, myrrhæ, thuris singulorum uncias duas cum dimidio, Ladani unciam unam, & semis, ceræ quantum sat sit, & ex his omnibus jubet fieri Candelas novem quæ conducunt ad opus prædictum si loco suffitus accendantur, adhibeanturque novem diebus.

Candela Odorifera.

Fit Camphoræ parte, & Thuris duplicata, addita Cera quantum sufficiat, ut fiat Candela, verum etiam alia adjici possunt odorifera ad libitum, sed melius evadet si in aqua Rosacea aptretur Candela inde accendatur, tunc enim pulchrum ex ea odoriferumque eveniet lumen.

Alia diutina Constat ex dimidio unciz salis Nitri, & unica uncia Olibani, drachmisque binis Picis Navalis, ac totidem Sulphuris vivi, & cum æqua portione Cere novæ, & Olei communis quantum sufficiat construere Candelam, quæ locanda in ferali lucem accensa nam quatuor mensibus ardebit.

Alia similis est quæ sequitur.

Recipe Salis nitri unciam unam, Thuris uncias sex, Sulphuris vivi uncias tres, Olei Petrolei dimidium unciz, Camphoræ unciam,

L

Cere

Ceræ novæ uncias duas, omnia incorporentur, & cum funiculo fiat Candela, quæ accensa ponatur in vase pleno aqua.

Atque sequens diu perdurat : fit autem ex sale nitro ad quantitatem quatuor unciarum, & addimus Sulphuris uncias quinque, Olibani unciam unam, ex his fit pulvis qui oleo Olivarum pinfatur inde tribus uncis Ceræ componitur Candela quæ in phiala aquæ plena locatur, tunc ignis vel flamma contactu accensa satis per menses perdurare experientia compertum fuit.

C A P. XV.

De Lucernis:

Præterea Candelæ vicem persæpe gerit lucerna, quæ diversimode parari solet : quanquam parum integre at per metaphoricam translationem dicatur ardere lucernam sicuti exemplum hujuscemodi est legere in *Virgilium, lib. 6. Æneid.*

— *Ut Classisque immittit habenas.*

Idcirco Lucerna appellatur à Græcis, *λυχνα*, hæc autem dictio indicat instrumentum quod notissimè comprehensum est illud continens ellychnium, & oleum in quo dum flagrat lucet ignis prout ejus pabulum, quo deficiente perit ignis, ut æque exposuit *Galenus, lib. de Tremore, & Palpitatione, cap. 6.* dicens, Deficiente materia quæ accendit flammam interitur : oleum igitur magis facessit quamvis cætera concurrant. Vide licet Lucerna funiculus, & aër : quatenus vero ad negotium, & vim flammæ conspicimus in oleo, & in omnibus ipsius naturæ, & facultatis, quapropter expedit nunc ut pergamus ad olea, ad aquas, & alia liquida, quæ tamen pingua sint ad hoc munus apta, etsi odorifera fieri quoque possunt: Lucerna igitur cum ellychnio accenso in oleo lumen nobis præstat ut Candela quæ tuetur Cera aut Sepo, aut alia materia crassa, & concreta : Lucerna autem conservatur Oleo, aut Adipe, aut Aqua ardentis scilicet, spiritu Vini, aut Oleo è Tartaro stillatitio, aut Oleo è glandibus quercus stillato, aut hujuscemodi alia materia pingui, & liquida : frequens tamen, & assiduus est usus olei Olivarum, aut olei è semine lini, aut ex arillis uvarum aut è nucibus, aut ex aliis seminibus : præterea si Oleum quodvis Mineralibus imbutum fuerit inde distillatum diutissimè tuebitur ejus lumen quod prius-

priusquam pandam, à vulgaribus facilibusque inchoare accingor, & præ cæteris est sequens Oleum magni compendii, & parsimonie immixtum enim in Lucerna quantitate semilibrae ardendo perdurat quatuor noctes.

Cape Oleum è semine Lini, Colophoniamque æquali portione incorpora igni liquefaciendo inde munias Lucernam hac compositione, & Thyalli tandem accende, & experieris.

Lampas ardens aqua exstinguiturque Oleo.

Si vernice liquida infarciatur funiculus xilinus, & lampade vitreo alioquin lychno pensili dicto quo sæpe Lucernæ vice utuntur aqua fontis pleno immergatur, & accendatur peroptime ardebit: oppositum autem eveniet si suggeris oleum commune, vice aquæ.

Si vero odoriferam optaveris Lucernam, Cape ligni Aloës drachmas binas, Belzuini unciam, Styracis Calamitæ dimidium unciam, Moschi scrupulum, Ambari scrupuli medietatem, hæc omnia adinvicem commisce cum aqua Rosacea, quantum sat sit inde in Lucernam immittatur ista compositio odorifera cum ellychnio quod accensum urendo redolebit: Sequitur Oleum cujus uncia ardendo non absumitur uno mense, scilicet, Cape Olei è Tartaro distillati uncias 8. Salis Amoniaci uncias duas commisce in Alembico vitreo mox igni ter distillantur vel quoadusque absumatur aqua effluatque oleum fixum.

Diutina accedit Lucerna quæ pro una die perdurat quadraginta, Cape Minii libram, & Cerussæ dimidium, Sulphuris vivi uncias quatuor, Olei communis libras duas, mox omnia in massam subige in mortario propè ignem per tres dies interdum sensim concutiendo, mox in sialam vitream reconde massam quæ clausa contegatur fimo equino, aut Balneo maris octiduo, inde boccia flexa mitte, ut distilletur Oleum quo muniatur Lucerna cum Thyalli amianti.

Aqua vitæ è vino distillata appellatur ardens, & argentea, ut legitur apud *Faloppium, Tract. de Fossilibus, cap. 11*. Idcirco facile accenditur: & diutissime conflagrat sequens, Calcem vivam, Tartarum, & Sulphur æquali portione obrue vino potenti, & generoso inde retorta semel distillantur alioquin sæpius distillata aqua minus ardet.

Accedit altera perennis, Cape Calcis vitæ, Tartari crudi, Salis communis singulorum æqualem partem, quæ omnia adinvicem commolita spiritu Vini imbuantur, mox immittatur massa in

Bocciam, ex qua urgeatur distillare aqua, demum ipsa munietur Lucerna.

Oleum quod ad prædicta maximè conducit: Recipe aquæ collo stillariæ, ex calce, & cinere, quam lixivium acerrimum appellant, alioquin capitellum, ex quo fit sapo: rasæ pini, Oleo Olivæ, Saponis albi, Ana, id est, æquale pondus quantum libet quibus adde Salis Alkali moliri uncia pro singula libra compositionis prædictæ, hæc enim adinvicem, & in compagem ducta, ac in Bocciam retortam clausa cum recipienti vase Vitreo urgeantur igne molli distillare; aquam enim & oleum erumpere conspicias, demum oleum ab aqua segregare opus est: Alterum ejusdem facultatis, ac majoris efficaciam erit, quod sequitur, Cape Olei Olivarum, Salis vulgaris, & Calcis vivæ partem omnium partem quæ in compagem redacta reponantur in retortam, mox ipsa furnulo locetur, ac recipienti vase annectatur, demum subjiciatur ignis ab initio mollis, ut moris est, inde passim augeatur, quod penitus distillaverit oleum, quod quater rectificetur super facces proprias.

Aliud autem Oleum per annum flagrare perseverans propalatur, scilicet, Cape Anili unciam, Mastice binas uncias, & Olibani tres, Sulphuris vivi, Olei Olivæ, carnis nucleorum nucum una cum suis intermediis lignosis, Halinitri, Terebinthinæ vulgaris, Resinæ, singulorum uncias duas, gummi Pini, gummi Sabinæ, gummi Juniperi, singulorum tres uncias; Aquæ dulcis, id est communis, libras novem, omnia simul mittantur in ampullam vitream, cui committantur capitellum atque recipiens, & stipatis juncturis supponatur ignis: sic enim distillabit liquor instar aquæ pinguis quam munietur lampas expedit cum Thryalli xilino prius aqua ardenti madefacto, ac sepo oblito, qui subere craticulæ ferreæ sustentetur necessarium est, mox si accensus erit annum perficiet pluries tamen Thryallem renovare licebit.

Mathematica disciplina constituit Lucernam *Hieronymus Cardanus, lib. 10. de Rerum Varietate, initio cap. 49.* quam toto anno lumen edere, & absque ulla interceptione perseverare asseruit, etsi concurrunt oleum ellychniumque nihilominus Lucernæ artificio attribuit facultatem tantam.

Alteram Lucernæ machinam construere docet, *lib. de Subtil. 1. de principiis Rerum, pag. 10.* quam toto anno ardere habuit experimento: prædicta superat sequens lumen, quod perenne appellant, viz.

Lithar-

Lithargyrii plumbei libra, sulphuris uncia quatuor, Magnetis lapidis uncia, hæc omnia in scobem redacta incorporantur cum binis libris Olei communis, ita ut fiat massa, quæ decem dierum spatio soli exponatur, quotidie tamen agitur sæpe rudicula, quibus elapsis constituitur in Vitrea ampulla retorta, more spagyrico, & distilletur: fluet enim oleum perenne, quod rationi repugnare videtur cum non detur lumen flammeum citra combustionem, nam flamma vivit in corpore exhalabili, de quo ambigens *Andreas Libavius, lib. 2. de Alchem.* ubi tractat de igne æterno, idcirco aliqui cupido committit ut experiri possit sequens arcanum, sulphur ex alumine sublimandum, & sublimato commiscetur Borax, quibus una affunditur vini spiritus rursusque sæpius abstrahitur distillatione, ac ita elaboratur sulphur ut absque fumo instar ceræ in lamina ærea candente fluat: demum in hoc sulphure coquitur amianthi peniculus, ellychniumve dicas, ac idem in lampade vitro complexum incenditur inani promissione æternæ flammæ: etenim verò videtur lumen vigere quantum perseverat, & durat Thryallis cujus flamma oleum attrahit ceu proprium pabulum, ut æque sensit *Galenus, lib. 6. de Usu Par. cap. 15.* perseveratque longiori tempore, aut breviori, juxta naturam materiæ, ex qua fiunt ellychnia, funiculive dicantur, parum refert, verum animadvertere licet esse synonyma unam rem indicantia, sed materia cum sit multiplex, & diversa, idcirco diverse durant funiculi magis minusque juxta naturam materiæ eorum, vulgares sunt paparacei, spartei, aut cannabini, aut stupei, aut ex lino xilino, quod gossipium, & coronium appellatur, veruntamen netum, totumve aliorum usitatissimum est ad Lucernam lumina de quibus scripsit *Plinius, lib. 19. cap. 1. & 2.* etsi prædictorum vice quandoque *Prisci* in usum habuerunt caulem lychnidis herbæ albæ lanugifonæque rursus medullam candidam fungosamque Junci, teste *Romberto Dodoneo, lib. de Scirpium Historia*, Idem præstat spongia si vice ellychnii immittatur Lucerna cum Oleo, præterea *Plinius lib. 16. cap. 7.* recensuit, Robur arborem præter fructum plurima alia gignere, & præ aliis quædam nucibus non dissimilia quæ intus habent flocculos molles Lucernarum luminibus aptos, nam sine oleo flagrant quemadmodum, & galla nigra.

Aliud præparatur ellychnium xilinum pro Lucerna aut Lampade quod urendo non edit fumum, neque fungum prodit: In pri-

mis solvatur halinitrum refinatum in duplo aceri albi mox in ipso infundatur per diem naturalem ellychnium xilinum, quo termino elapso extrahitur ab aceto, ac soli exiccatur tunc optime paratum erit operi prædicto conducere.

Alterum quod sequitur licinium Philosophorum putarunt quidam inaniter asserentes nunquam comburi neque diminui quod construitur ex lapide Talk præparato cum filis bombicinis vel vibicinis, id est factis de tubere vibicis arboris, verum à toto Cælo errant, sentio tamen cum *Plinio lib. 11. de Hist. Natur. cap. 22.* atque 23. ubi tractavit de bombicibus animalibus, quæ telas araneorum modo texunt ad vestem luxumque forminarum, quæ bombicina vestis appellatur: Veruntamen hujuscemodi ellychnia aut eorum vicem suppletia jam recensita cuncta uruntur perseverante flamma atque celeriter consumuntur, quapropter superiores nostri indagarunt Thryallen ferè perpetuum, ut ita dicam ex laño caristio, qualem scripsit *Pausanias* inesse Athenis in aurea *Minerva* lucerna, quam fecit *Callimacus*; mirabilis equidem erat lucerna quæ ante *Minervæ* simulacrum continuo ardebat: hoc autem exemplo multis in regionibus hodierno tempore usitatum est Asbestos, id est amiantum, quod vulgus confundit cum alumine plumoso alioquin fabulantes appellarunt pilos Salamandræ, & linum indum atque vivum, de quo egit *Plinius, lib. 36. cap. 19. ac lib. 19.* supracitato: & *Dioscorides lib. 5. de Medica materia, cap. 147.* de Amianto lapide alumini scisso simili quo, utpote flexili pannos tantum ostentationis gratia texunt qui ad ignes coniecti ardent quidem, sed flammis invicti splendiores exeunt; præter autem hanc *Dioscoridis* assertionem memoriæ, prodidit *Hierosles* quemadmodum *Brachmanes* præsci Indiæ sapientes induebant vestes constructas ex hoc lapide, qui in fila tenuissima dividitur, netur & lanæ modo textitur, inde faciunt pannos, & mappas ad abstergendas manuum sordes in conviviis, ut scripsit *Plinius*, ardentisque in focis convivorum ex eo vidimus mappas sordibus exustis splendentes igni magis quam possent aquis, construebantque veteres Regum vestes funebres, quibus eorum cadavera involuta comburebant ut simplicem cadaveris cinerem colligerent: opus sanè ingens occultumque divinitatis posteritati reliquerunt: At si luminum igniumque seriem ad unguem evoluerè velim, numquid mirius efficaciusque optari licet quam sequens perpetuum lumen quod

quod ut ordine pandam postremum æque remisi, quemadmodum enim cætera lumina ex propagatione fienda circuit; sic eo quoque finem historię cujuslibet modi propagationis prescribere volui: hoc arcanò lumine consuevere uti veteres in sepulchris continuo enim ardebat in eis absque ulla interceptione; ob id merito appellantur eum perpetuum: ipsius autem liquoris luminis agendi modus est sequens:

Cape lotii putrefacti situlas tres, in quo solvantur Vitrioli Romani sex libræ. & ita quiescere triduo permittas, deinde boccia vitrea distillare mittas leni igne, effluet enim tenuior pars halituosa mercurialisve instar spumæ: quæ rursus stillatione rectificetur igne molli, tunc enim transiet spiritus lotii cum spiritu Vitrioli instar salis, quem in novam ampullam reponere exposcit opus, & diplomate locatam tegere altera ampulla, inde stipatis juncturis subijciatur ignis, & urgeatur quoad sublimet sal, septiesque reiteretur sublimatio ipsius salis, demum hujus salis libra commisceatur una cum unciiis tribus Talchi tenuissime moliti cum lapillis fluminis in sacculò ut mos est: inde ter sublimentur per balneum maris solventur enim instar olei viridis quod perpetuo ardere habitum fuit experimento, tantaque deprehenditur efficacia in eo vigere, ut si linatur eo radius ferreus mox igni, aut candela accendatur continuo flagrabit: Hujuscemodi ignem posuisse Romanos in æde victoriæ recensuit *Perotus*, eique Virgines vestales sacrasse, quæ ignem perpetuum custodirent: Verum capiendum esse perpetuum pro æterno existimavi, ut meminit *Virgilius*, lib. 2. *Aneid.* dicens,

— Et manibus vittas, Vestamque potentem,
Æternumque adytis affert penetralibus ignem.

Hoc indicatur Terni ævum, id est, trium ætatum nempe durans per tres ætates, quod satis superque est tam longo tueri tempore: cum nihil equidem perpetuum detur, quod ex elementis compositum sit auctore *Aristotele*, lib. 1. de Cælo & Mundo, Text. 125. nec non etiam 134. & cum eo consenserit, *Galenus* lib. 4. de usu Par. cap. 2. *Æternitas* abest à naturæ opificio: ex quibus deprehendere possumus discrete intelligendas esse scriptorum mentes, qui ut plurimum respectivè locuti sunt: jam vero tempus accessit, ut pergamus ad secundum modum commovendi ignem, qui per coitionem fit.

CAP.

CAP. XVI.

Modus secundus est quomodo fiat ignis per coitionem.

PER coitionem igitur accenditur ignis, ubi calor per magnum spatium dispersus colligatur in unum parvum: magnus enim calor in parvo spatio congregatus magnos profert effectus, veluti quando comprimitur calor circumfusus a frigido superveniente, inde calor expellitur unitus, & major: quamobrem purei per hybernium tempus calent: idcirco *Hippocrates Aphorism.* 1 §. lib. 1. inquit, Ventres hieme esse calidiores, &c. inde *Galenus* in Commentario præter hanc sententiam retulit ex mente Aristotelis causam aeris antiperistasi acceptam per hyemem ex frigore enim extrinseco accidit vegetiorem fieri calorem intus coercitum: sic ignis cogitur calcis vivæ, nam calor ejus in fornace acquisitus, etsi latet attamen aspersione aquæ frigidæ illico intus coit, & in ignem vertitur forisque expellitur: sic in bitumine nutritur ignis, & gaudet aqua, qua cæteri omnes ignes extinguuntur: ex his & hujusmodi naturæ aliis fit ignis artificiosus, qui non extinguitur aqua, quinimò accenditur ea, hic relatus est *Marco Graccho* constatque ex sequentibus videlicet.

Pice navali, & græca, sulphure, tartaro, sarcocolla, halinitro, & petroleo æqua portione, quibus additur calx viva ad duplum pondus omnium, quæ adinvicem commiscuntur ovorum luteis inde fimo equino per aliquod dies sepiuntur: tunc usui parata erit compositio quæ faciliè accenditur pluvia, vel alia quavis aqua dulci: hujusmodi igne creditur *Alexandrum* Macedonem combussisse Agarenam regionem in Arabia: præterea legitur in *Cardanum lib. 10. de rerum varietate*, patari ovum intra aquam flammans, quod ut eveniat:

Impleri oportet dimidium vacui corticis ovi calce viva; cui superadditur pars Pyrii pulveris, mox cera concluditur, & aquæ frigidissimæ imponitur, tunc enim accenditur ignis, emicatque flamma.

Quidam verò anseris ovum evacuant per orificium parvum luteo, & albumine, quorum loco implent corticem ipsam calce recenti,

centi, & sulphure vivo equali portione, mox creta obstruunt orificium: hoc inde ovum in matulam aquæ plenam immersum illico accenditur ex quo flagrante mirabilia conspiciuntur.

Alterum ignis modum habemus quippe eadem ratione construitur pasta è calce viva, sulphure, ac modico gummæ Arabicæ, & oleo lini, formanturque pilæ quæ intra aquam accenduntur. Paratur quoque lapis calcis, qui obrutus in aquam ardet: si calcis vivæ recentisque lapis pertundatur usque ad medium ac ita excavetur, ut impleri possit terebinthina, & sulphure vivo, mox calce viva obturetur orificium demum aqua immergatur, & flagrabit: attribuitur *Alberto* modus construendi imaginem hominis, vel alterius, quæ accenditur intra aquam & ardet, hæc autem fit calce viva, sulphure vivo, cera, & oleo petroleo: alii addunt camphuram, & oleum sesaminum.

Eadem ratione componitur lapis ignifer artificialis qui aqua, vel sputo aspersus statim accenditur, cujus construendi modum rationemque à diversis habemus scriptoribus, ut puta ab *Alberto Magno*, *Joanne Baptista Porta*, *Hieronymo Cardano*, *Birello*, *Vuecherio*, *Schaligero*, *Nostradamo*, & aliis quam plurimis doctis fide dignis qui de his multa attulerunt exempla: quorum aliquot ibi palam oculisque omnium exponentur: viz. Cape Tutæ uncias duas, rasæ pini, sulphuris vivi, camphoræ singulorum unciam, terantur omnia commisceanturque, ita ut ex omnibus unus fiat pulvis quem frusto lini volutum, & ligatum recondere opus est in medio calcis vivæ in olla fictili, quæ tegula, ac luto sapientiæ obstructa exsiccari permittatur inde in laterum fornace locetur, ut continuo igne reverberetur tempore quo lateres coquuntur: demum extrahitur olla frangiturque ut ab ea lapis in medio concretus eximatur, qui loco calido & sicco servatur: ubi verò ignem excitandi exigit occasio sputo vel aqua irroretur illico enim ignem evomet:

Idem eveniet ex sequenti assumatur sulphuris vivi uncia, & totidem salis nitri, & camphoræ duplum, calcis vivæ recentis ad omnium quantitatem hinc omnia molita, & linteolo apprehensa adinvicemque in globulum contracta vase figulino claudantur, quod in fornace singulorum locetur usque ad perfectam vasorum percoctionem tunc enim perfectus erit lapis durus ignifer.

Magnetem quoque lapidem docuit fieri igniferum *Joannes Sera-*

pio Tract. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 394. hoc modo si magnes sepiatur calce viva recenti vaseque figulino claudatur terra creta inde fornaci figulorum exponatur donec percocta sint vasa tunc extrahatur lapis, & in frigidari dimittatur, mox iterum in altero vase novo, ac nova calce recenti, ut supra locetur fornace, quod fiat quater demum eliciatur prædictus lapis, & usui servetur loco calido, & sicco, & cum opus fuerit igne, appropinquetur lapidi æqualis ejus portio sulphuris deinde madefiat lapis, & illico emittere ignem sulphurque accendet. Veruntamen placuit *Joan. Baptista Porta* ut scammonii totidem immisceatur calci quibus sepiatur lapis calamitæ, mos inde servetur *Serapionis*, quippe reverberetur igne donec albescat lapis, tunc in scobeim redactum servari voluit in loco calido, & sicco, & cum exiger occasio irroretur aqua nam illico flammam emittet.

Alii superiores secuti composuerunt hunc lapidem magnetis vulgo calamitæ cum aliis ad hujusmodi negotium idoneis quamvis diversimode quemadmodum ostendunt exempla quæ sequuntur.

Cape calamitæ unciam, calcis vivæ, picis græcæ, singulorum uncias duas, camphoræ, salis nitri, sulphuris vivi, tuthiæ Alexandrinæ ana uncia dimidium, olei petrolei, spiritus vini ana quantum sat sit ut fiat pasta solida, quæ claudatur in vase figulino, & perlutetur, ut igni reverberationis resistat per duos dies naturales, & perfectus evadet lapis evomens aqua, aut sputo madefactus,

— *Veluti & sequens.*

Cape tuthiæ Alexandrinæ drachmas duas, rasæ pini, sulphuris vivi, camphoræ, calamitæ, singulorum unciam unam, hæc omnia trita excepta tuthia, quæ ponitur integra simul constringuntur in sacculo lineo qui circumsepiatur calce viva, & in olla claudatur ne respiret, inde in fornace reverberetur per duos dies naturales quibus elapsis extrahatur olla frangaturque, & in ea reperietur lapis maximè custodiendus, hic enim si erroretur aqua aut aquæ cyatho obruatur ardebit ejus consumptione.

Idem præstat sequens, calcis vivæ, salis nitri, tuthiæ Alexandrinæ, calamitæ omnium æquam partem; sulphuris vivi, camphoræ utriusque binas partes: omnia trita simul constringantur in linteolo instar globi, qui optime includatur intra duo crucibula quæ filo ferro ligentur, ac perlutentur, deinceps siccata locentur laterum fornace,

nate , donec petcoquantur eveniet enim lapis coloris laterini qui sputo, aut aqua humefactus evomit flammam cui si adhæreant sulphurata accendentur.

Congruit atque sequens, constatque calce viva, calamita, fæle nitro, camphora, sulphure vivo, & tartaro, hæc omnia trita pinstantur oleo rase in vase vitreo quibus affundatur aqua vitæ, ut superaretur mox obstruatur vas, & fimo equino sepeliatur, per tres menses renovatur verò fimo singulis decem diebus, ut calidum magis tueatur vas, quo tempore materia fit spumosa tunc extrahatur vas & igni carbonum exponatur donec penitus consumetur humiditas, & mistum in lapidem concresecat, qui à vase eliciatur, & ubi opus erit ignis madesiat aqua, aut vino alioquin fervetur ab omni humiditate.

Non minoris efficaciz est quod sequitur : Ex calamitæ libra, calcis vivæ, piscis græcæ, sulphuris vivi singulorum, uncis quatuor omnia in pollinem redacta includantur in crucibulo aurificum vase, quod perlutetur ne respiret, demum vitriariorum fornace reverberetur tredecim dierum spatio, his peractis eliciatur compositum teraturque ac rursus crucibulo clausum locetur fornace, ut supra terque reiteretur hoc opus tandem enim reperietur lapis in crucibulo concretus tantæ virtutis quod madesactus emittit flammam cui adhærent accenditur candela.

Verum enim ex his latis constat quomodo ignis accendatur per coitionem ex frigore comprimente : Reliquum est demonstrare ignem accendi coitione ex putredine : nec non ex reflexione radiorum solis coitione acta in corpore lucido veluti sunt specula : In putrescente materia, quamvis exuberet calor non tum adeo intensus existit in ea ut ignem concipiat, nisi ab alio calore confirmetur, & ab eo vires de magis acquirat : cujus exemplum prodidit *Galenus lib. 3. de Temperamentis cap. 2.* referens ipse projectum fuisse stercore columbinum prope fenestram domus in *Mysia* regione ferventissima ac media æstare, putrescens itaque stercoreus, & à sole calefactum vaporem emittebat ignitum, ita quod accendit fenestræ tabulas resina illitas, ac tandem totam domum combussit, creditum est *Marcum Gracchum* olim composuisse igneam misturam è stercore columbaceo, & aliis quæ sol accendere potest : legitur atque *Alexandrum Macedonem* jam sequenti usum fuisse mistura in scobem redacta quam per hostiles spargebat regiones mox enim

hæc calefaciente sole accendebatur reliqua inde cuncta flagrabant. Cape vernicis liquidæ libram, olei è semine lini dimidium sulphuris vivi libræ tres, stercoris columbini libras duas omnia simul permista, ac in vase vitreo posita sepeliantur tribus mensibus in ovium fimo quo tempore compositum vertetur in pulverem ad prædictum munus idoneum.

Eadem ratione coitionis habita concipitur ignis licet diversimode, ut speculis urentibus quippe hæc radiis solaribus exposita, percussaque si in materiam aridam reflectantur eam accendunt, & urunt: hujusmodi speculis *Archimedes Siracusus* hostium triremes combussit, quod *Archimedi* memorabile factum scripsit *Galenus* loco præcitato: Alia quoque speculorum vicem gerunt, ut puta Pila spherica crystallina, aut ex ysoberillo lapide fabricata, quod præter experientiam habemus à *Camillo Leonardo* Pisaurensi, libro qui *Speculum Lapidum* inscriptus est, & cum eo assenserunt *Andreas Casalpini* de *Metallicis*; necnon *Joannes Baptista Porta* de *Natura Miraculis*: Idem præstare constat phiolam licet vitream puram autem, & lucidam limphæ perspicuæ plenam, sed magis rosicidam esse congruet: usuique multorum huic operi opportuna fiunt specilla ex vitro plana, aut ex crystallo horum quodlibet adversus solis radios appositum tam diuque eis subjaceat adeo calefit, quod inde materiam combustibilem suppositum inflamat & urit: Specula verò comburentia ex optica disciplina ab *Archimede* primum inventa frabricantur materia, vel chalybis, vel vitri, vel chryalli: legitur fieri ex chalybe in lib. 10. de *Secretis Joannis Jacobi Vncherii*: at ex vitro aut chryallo fieri habemus à *Joanne Baptista Porta*, & aliis scriptoribus egregiis: veruntamen continuum conspiciamus usum speculorum è vitro, aut crystallo, hæc enim probitate chalybeatis præferri experientia docuit: forma autem construuntur specula, aut concava, aut plana, modo spherica, quandoque diversis angulis: movuit *Atheneus Ciliæ* Peripatetica sectæ Philosophus accendi ignem ex septem speculis hexagonis adinvicem adeo nexis, ut speciem unius speculi præbent: inde experientia habitum est ex binis speculis sive tabulis vitreis planis æque evadere speculum comburens, nihilominus spherica & concava vitri specula duplicata ad hoc munus usui majori sunt, teste *Plinio libro 2. capite 110*. Veruntamen connexu utrunque ad hæerere operæpretium est ne vacuum appareat inter specula, sed

unum

tinum videantur quod ut sanius voto succedat adinvicem glutinant ea, expletque mistura ovi, & terebinthinæ: Alii verò citra glutem prædictum specula jungunt duo concava ita ut superius sit inferioris aliquantisper majus sic enim conexa eveniunt æqualia & verum priusquam conjungantur super induci congruit minoris speculi gibbo, aut majoris concavo amalgamatio stamni cum argento vivo, deinde folio stamni eadem amalgamatione lincto operiatur, aut amalgama fiat ex mercurio, id est, argento vivo, saturno, & Marchesita stamnea, æquali portione hinc specula optime adjuncta quadam levi compressione ferruminantur ita ut ex eis unum construat speculum comburens cujus in centro radios solares coire patet, ut rectè demonstravit *Euclides* in suis *Specularibus*, continuaque experientia approbat.

C A P. XVII.

De modo tertio excitandi ignem quæ exequitur,
aut frictione, aut percussione.

Superest exponere modum tertium, qui motu, vel frictionis, vel percussionis exequitur, divulgatum est veteres primi ævi instar Brutorum animalium in nemoribus ortos, ciboque agresti vescentes, & nudos vitam agentes consuevisse lignorum frictione ignem commovere: edoctos necessitate experientiaque à natura eis ostensa casu: ubi priusquam ne unus quidem innotuisset modus faciendi ignem, accidit quandoque conspexisse arbores ab impetuosius ventis agitatatas ramosque inter se terentes excitasse ignem à quo licet in primis pavidum fugirent, nihilominus intuentes postea posse tuto cauteque tractari quinimmo humano generi commodum fore ignem, enixi fuerunt fricatione lignorum excitare illum inde quoque ligna adjiciendo conservare, & augere quantum exigat occasio, quemadmodum satis exposuit *Vitruius lib. 2. de Architectura, cap. 1. de Præcorum Hominum Vita, &c.* Idipsum asseruit *Joannes Baptista Porta, lib. 2. de Magia Naturali, cap. 9.* Etenim verò ad hoc opus ligna non æque omnia congruunt, ut quæ magis apta sunt concipere ignem extant calida facultate prædita, prout *Ficus, Laurus, Quercus, Ilex, Thilia, Hedera, Vitis, & hujusmodi* alia ligna quæ locis apricis orta esse conveniunt, hæc propria

pria natura producunt ignem , præ cæteris tamen approbatur laurus, idcirco scripsit *Emsebins*, Lauri arborem soli dicatam esse, & naturæ igneæ quamobrem à dæmonibus odio habetur, *Plinius lib. 15. cap. ult.* ait, Laurus triumphis propriè dicatur gratissima domibus, his verò ignem excitandi modum memoriæ prodidit *Plinius lib. 2. de Historia Naturali, cap. 110.* Ignium per se miracula, ait, Addantur humani ignes, & lapidem quoque infiri naturæ, attrita inter se ligna : Si igitur confricentur velocitate virgæ duæ lauri siccæ dum verò frictionis motu incaluerint ac fumare incæperint cito aspergantur sulphure trito, tunc enim accendentur, & in flammam vertentur.

Præterea cum homo instinctu naturæ scire cupiat, ut *Aristoteles* asserit, *lib. 1. Metaphysica*, hinc evenit, ne acquiescat inventis humana mens verum industriæ eis addere quod facile videtur, uti proverbiali sententia vulgò habetur, nempe facile est inventis addere, & omnia tandem quoad possibile augere procurat : ejusdem sententiæ legitur *Cicero lib. 2. Offic.* Hominis autem mens discendo aliter, & cogitando semper aliquid aut inquit, aut agit videndique & audiendi delectatione ducitur : quapropter Neoterici enixi sunt conficere lapidem, qui frictione ignem emittat etenim juxta optatum successit, ejus compositionem pandam.

Capæ calamitæ, sulphuris è regulo stibii, mercurii sublimati, singulorum drachmas tres, lapidis gagatis drachmas duas, auripigmenti, marchesitæ æris, singulorum drachmas sex, olei ligni aloës uncia dimidium, spiritus vini rectificati, olei sulphuris singulorum drachmas sex terantur, quæ sunt terenda cæterisque permixta in pastam redigantur, quæ vase figulino clauso ad ignem coquatur donec in lapidem convertatur, qui panno aliquo fricatus accenditur, mox spūto extinguitur : sed de his satis.

Quatenus verò ad motum percussioneis quo elicitur ignis sit ubi chalybis acies cum chalybe percutiatur ex quo ignis excuti sæpe conspicitur : quod semper equidem evenit si cum chalybe percutiatur crystalli lapis, vel silicis, vel calcidonii, vel marchesitæ ; verum hujuscemodi modus est adeo vulgaris, quod eum demonstrare supervacuum existimavi cum superius etiam de eò satis mentionem fecerim : satius autem expedit revertere ad inceptum marchesitæ, ut perficiatur ipsius opus.

C A P. XVIII.

Chymica Opera quæ ex Pyrite circumferentur.

PRæter prædicta Pyritis præsidia adversus multos corporis humani morbos affectus ac cætera commoda hucusque recensita tanta fuit Pyritis præstantiæ existimatio apud vulgares Chymistas, ut de eo mirabilia decantare consuevere sub ænigmatæ hermaphroditi continentes in se utrumque semen metallicæ generationis : quamobrem pertinaciter inhærentes suo proposito totum ævum vitæ suæ conterunt : idcirco pleraque in Alchymica arte operant ipsi cum Pyrite excogitantes insolitum lapidem Philosophorum nuncupatum de quo solet versari quæstio inter doctos indoctosque, si fieri possit vel ne : eaque multis fœta discopationibus adhuc indecisa manet : neque hic datur locus, vel occasio tam vastum pelagum ingrediendi : sed cum in horum mentionem inciderim, non nihil de eis inferendum hic esse censui quod exemplis agam referens multiplici modo magnaue industria quosdam Chymistas parare suam medicinam ex tenuissima Pyritis essentia : quidem enim in pollinem redigunt Pyritem præsertim aureum eumque solvunt in aqua divisoria aurificum, quæ metalla diffociat, & abjiciunt terrestreitatem insolubilem imò boccia residentem, eam vero partem in aqua solutam reponunt vitreo alembico, quo digerunt hinc toties distillari aquam à Pyrite urgent, moderato tamen igne donec potioris, ac facilioris fusionis evadat Pyritis essentia, quod in septima distillatione evenire solet : uti experientia docuit : tunc asserunt esse medicinam aptam congelare, & fixare argentum vivum vulgi in verum argentum, aut in aurum juxta fermentum medicinæ associatum, dum medicina hæc proficiatur super hydrargirum fervidum, & in igne fumans.

Alii verò reiteratis quatuor distillationibus capiunt Pyritem sic præparatum & exsiccatum, & tenuissime commiscunt, cum æquali portione mercurii sublimati, ac totidem salis ammoniaci inde compositionem hanc locant in boccia vitrea sublimatoria, quam furno aptant eidem subjiciant ignem, & cogunt sublimari : denique cunctis à pyrite levi exaltatione junctis moliunt pyritem ipsum, ita elaboratum

ratum super lapidem porphiritem hinc aëri demittunt eum loco frigido, & humido, ut moris est, ut pyrites humefcat, & in liquorem solvatur, quem appellari oleum placuit ipsis chimistis: Quidam etiam in tenuissimam scobem moliunt pyritem rudem, ut è mimera extrahitur, scobemque in matulam vitream reponunt eique acetum acerrimum ter distillatum affundunt, mox vas clausum in diplomate locant leni calore, donec coloretur acetum, & imbuatur tenuissima pyritis essentia, quam inde separant ab aceto calore balnei maris, ut requirit ars omittendo os vasis reclusum, ut evaporetur acetum: alioquin capitello alembici claudi potest matulæ os, ne amittatur acetum, sed distillando colligatur iterum vase recipienti supposito, nam imò vasis residuebit pyritis tenuissima substantia muada ab omni sæculenta terrestreitate, quam ita mundam, ac peroptime attenuatam, vel alio quovis modo ex prænarratis habitam uniunt Chymistæ, cum oleo solis asserentes hoc esse fermentum, quo ducunt medicinam ab eis celebratam, sub nomine elixiris, de potentia ad actum, solis enim, sive auri dicas est facultas aurificandi quemadmodum lunæ lunificandi præterea imbibunt plures terendo medicinam super lapidem porphiritem oleo salis alkali, hoc enim dicunt incerare medicinam, ut habeat ingressum, & fusionem, ac facilius solvatur in oleum, quod inde Claudunt sigillo *Hermetis* in pila vitrea spherica, quam furno *Athanor* aptat leni igne continuo & æquali tribus prunis accensis per mensem quo temporis spacio consuevit fixari medicina, sic gartulant ipsi sophistæ, quod si hujus medicinæ pars projiciatur super decem partes argenti vivi mundi, & in crucibulo calefacti dum evaporari velle videtur illico eum sistit, & fixat in aurum optimum, & sic putant multa facere ac mundum chimerarum habere nihil tamen in manibus suis inveniunt, dum enim prædictam eorum compositionem expectant in optatum elixirem verti, secus negotium contingere cernunt, & cum res votis suis non respondeat evanidaque spe delusi, tunc animi dejecti tum corporis tum fortunæ bonis in mediis procellis egestatis, & infortunii hærent, & ad sirenios scopulos consenesunt ad instar *Sisyphi* saxum volventes: quamobrem hi non amplius Chymistæ at potius lachrimistæ vocari merentur, ac jure dicere possemus eos non aliter ac Cimmericos in tenebris versari, ac ludibrio haberi, nam cum de repente discescere velint ad

ex-

extremam inopiam redacti sunt : horum itaque chimeras receptasque mendacius plenas evitare omnibus consulo ne in eandem foam ruant : chymia autem incumbere cupientes horror deferere apparentiam, & phantasiam sophisticam ea enim non est omnino ars, neque scientia, nisi abusivè, nam ipsius principia sunt falsa, & non naturalia quapropter ipsius eventus necessario sequitur fallax, idcirco à nemine sapientium unquam, ab illis vero, qui cum vulgo sentiunt fere omnibus est recepta : hæc est similitudo ficta, causa ignorantia, sicuti discrimen cognitionis : spuriam hanc artem tanquam phantasma eleganti carmine detestatus est in sua *Chrysopeia* summus ille Poëta atque Philosophus *Joannes Aurelius Augurellus*, qui tamen suis laudibus legitimam deprædicavit : nec eo minus veram celebravit *Palingorius* in Zodiaco his sequentibus metris.

*Experti multa, & non parvis sumptibus illam
Invenere artem, quæ non ars dignior ulla est,
Fingendi lapidem æthereum, quem scire profanis
Hand quaquam licet, & frustra plebs improba querit.*

Omitto alios innumeros Clarissimos Viros qui de his multa scripserunt, & concordēs asseruerunt decipi perniciose omnes qui sophisticè procedunt, cum ignorent rerum principia : idcirco ait *Aristoteles lib. 4. Metaphysica*, Homines enim non decipiuntur, nisi in eo quod nesciunt, quippe hujuscemodi homines extra naturæ ordinem elaborantes hallucinantur, inde alios seducere tentant, eosque decipiunt, ut socios habeant juxta illud *Ovidii* carmen.

Solatium est miseris socios habere panates :

Operæ-pretium est igitur hominem instrui in cognitionem viæ cujuslibet rei quam vult operari, etsi in tramite justo artis veræ permeare voluerit omiſſa illa sophistica, & deceptoria, convenit, ut ante omnia timeat, & amet Omnipotentem Deum in Trinitate unum; nam ab ejus Divina Majestatis potentia omnia bona procedunt, omniaque creata fuere pietate, & ratione; idcirco magnus, & nobilis Rhetor *Isocrates* monet ut Deum timeamus ac pie sancteque colemus, quare unusquisque oret itaque Deum Optimum, & Maximum, ut tribuat ei donum sapientiæ, & cognitionis, nam Deus inspirat cui vult, maxime probis & bonæ voluntatis, iniquosque repellit : inde *Dialecticæ*, & *Philosophiæ* incumbat quibus

mediantibus tendere possit ad speculationem, & investigationem, quæ necessario præcedunt operationem ad enucleandam medullis-
 tus veritatem : finis enim speculativi intellectus est veritas eo equi-
 dem excutitur tanquam ex Pyritis collisione ignis : idcirco *Aristoteles, lib. 2. Metaphysica*, inquit, Nescimus autem verum sine causâ,
 mox *tertio Metaphysica* potior enim investigatio priorum est solutio
 dubitatorum : hoc autem non est opus inopis, ut inquit *Philosophus in lib. 2. Politicorum*, Impossibile est indigentem Philosophare,
 & qui prædicta neglexerit in cassum laborabit, & proculdubio peribit : ob id scriptis prodidit *Arnoldus Villanovanus*, qui vult
 ad hanc scientiam pervenire, & non est Philosophus, fatuus est, nam hæc est scientia de occultis Philosophorum, ea igitur latet fatuos,
 ignaros atque iniquos, ex his patet ut nemini liceat se huic arti intromittere,
 nisi naturæ principia ac ejus regimen agnoscat : prout recte dixit *Bernardus Tervirensis, de Transmutatione Metallica*,
 Nam opus sequitur naturam : quare inquit *Cicero 1. Offic.* Neque enim attinet repugnare naturæ, nec quicquam sequi, quod assequi non queas,
 qui ergo vult quicquam efficere omittat insulas opiniones, quibus fidem adhibere obest, animum vero disponat,
 ut rerum naturas, & eventus intelligat, hinc tuto manus ad operandum emittat :
 ejusdem sententia fuit *Democritus Abderita*, nempe ne extra rationis limites incedat, qui huic facultati inhæ-
 retere cupit; neque in opere ponere se animadvertat, nisi prius agnoscat causam,
 vel materiam determinatam propinquam cum determinata proportionem elementorum
 adinvicem, neque ignoret opus est proprium instrumentum, quo agit in materiam
 ad introductionem formæ, sciatque locum proprium generationis : atque præfixum
 modum agendi, qui ex intentione naturæ consistit in illa materia : idcirco
Parmenides in Turba Philosophorum, inquit, si dictas qualitates ignoratis nolite
 operi appropinquare, quoniam totum est noxium, & infortunium : *Avicennas de Magisterio
 Artis Chymicae, in principio Porta Elementorum* consulit, inquirere primum utrum sit
 vel non : deinde in prima dictione docuit investigare quid est, quomodo est, & cur est,
 vel propter quid. Veruntamen jam habuimus hanc doctrinam ab *Aristotele lib. 1. & 2. posteriorum*,
 quamobrem qui rei scopum attingere voluerit *Aristotelem* percurrere oculis moneo præter
 locos præcitatos, *lib. 8. Physicorum, Text. 3.* ubi inquit, Et oportet nos considerare quousque
 scia-

sciamus quomodo est: hoc enim non tantum est utile in vere sciendo aliquid in scientia naturali, sed etiam prodest in via inducente ad considerationem de primo principio: sed revertamus ad *Avicennam* qui loco, ut supra prodidit per marchesitam intelligi ad aurum sanguinem, & ad lunam ova more metaphorico ne ab insipientibus perciperetur ejus sermo, quare tam arduum est hoc quam ex *Tantalus* hortis fructus decerpere: veruntamen inferius in eadem dictione prima asseruit ipse marchesitam de auro, & de argento non mittere ullam Sapiensem in sua elixir: item reperit apertissime in quinta dictione in ea enim omnes excludit Marchesitas asserens, non esse necessarias in magisterio: quinimò ut magis hoc pateat, aliam recensuit materiam esse primam, & subjectum elixiris Philosophorum, cap. 10. *Dictionis* §. dicens, Capias lapidem qui non est lapis, & divide, & fac de eo spiritum, & animam, & corpus: hanc igitur materiam primam inquirat studiosus in hac arte nolens suo frustrari labore, est enim una res in elementalibus mundo à Deo creata subjectum omnis mirabilitatis actu animalis vegetabilis, & mineralis ubique repertitia, à paucissimis cognita, à nemine expressa proprio nomine, sed innumeris figuris ænigmatibusque velata: teste *Petro Bungo*, lib. de numer. *Mysteriis*, unde ex præhabitis conspicuum habemus marchesitam non ingredi in magisterio Philosophorum, quamquam in se contineat seminaria generationis metallicæ, quemadmodum satis ostensum fuit: cum nimium arduum imo impossibile fere esset à lapide marchesitæ enucleare duplicem illum vaporem, qui est materia metallorum immediata: hæc autem later in quodam corpore à natura genito ad hoc munus magis apto, & propinquo, & non est lapis prout dixit *Avicennas* dictione quinta cap. 19. Cape lapidem qui non est lapis, & fac de eo spiritum, animam, & corpus, & *Raimundus* ait cape lapidem non lapidem: dicemus nos itaque esse aliud minerale halituosum forma aquæ siccæ, quam consuevere Philosophi appellare argentum vivum quod participat naturæ sulphuris non tamen vulgaris, sed Philosophici, hoc est homogeneous quod producit aurum, & argentum: quapropter merito appellarunt eum Philosophi primam materiam, massam confusam, chaos, primum ens, microcosmum, lapidem album, lapidem Philosophorum, lapidem benedictum, lapidem Indorum, & Ægyptiorum lapidem sedenegi, lapidem non lapidem, lapidem urisium lucentem, nivem,

grandinem, Alumen Alophor, auripigmentum, argentum vivum, sulphur, gummi benedictum, masadir. i. florens alis albis, arsenicum, antimonium nostrum, hæc non sunt vulgaria, Terram nigram oculosam, terram foliatam, terram Philosophorum, terram benedictam, latonem, azoch, salem ammoniacum, calcem albam, calcem corticum ovorum, cinerem, clavellatum, Cambar, martech, Kuhul boritis, Zandarich, muchel, Kenque corsuphle, Kibrie, vel al Kibric, cedue, ovum, gallum, & gallinam, testudinem, in qua latet album, & rubeum, fumum album, & rubeum, monstrum, hermaphroditum, id est masculum, & feminam, sperma album femininum, & rubeum masculinum, Cælum Philosophorum, & terram corpoream, & spiritualem spiritum tæteum, venenum, buffonem, acolum montanum; aquilam expansam, sanguinem medullæ, menstruum særidum, & cæleste, sanguinem humanum, sanguinem spirituale, succum lunariæ, lunariam cælicam, Virginem, portulacam marinam, cælidoniam, fermentum, coagulum, Salamandram, Phœnicem, Falconem, leonem rubrum, leonem viridem, draconem, Avem Hermetis Aquam vitæ metallicam, aquam Philosophicam, aquam stygiam mate acidum, aquam roris madii, aquam vivam, & siccam, aquam permanentem, & perennem, aquam mercurii, argentum vivum, minerale animale, & vegetabile ortum à vino rubro vel albo, Acerum acerrimum, quintam essentiam, elixirem, balsamum, alkali, Tartarum Philosophorum, qui omnia metalla reducit in mercurium vitæ, mercurium Philosophorum, mercurium animatum orizontem, Vas Hermetis, hæc omnia sunt unum nuncupatum æs, magnesïa, purum, aurum, & argentum, non in ea forma qua oculis cernitur, sed qua in mercurium dissolutum est continens in se omnes colores mundi, & omnia metalla in potentia: quamobrem nihil est in mundo mirabilius hac materia lapidis: idcirco ut occultarent eam Philosophi, ne ab insipientibus agnoscat, non proprio nomine loquuti sunt de ea, sed ambagibus verborum diversisque vocibus usi sunt eandem rem signantes: Veruntamen ne à filiis doctrinæ ignoraretur prædictis, & aliis innumeris nominibus eorum quibus assimulaverunt eam appellarunt materiam lapidis per descriptionem suarum radicum ut est legere in turba Philosophorum: etsi innexa implicataque adeo apparent ut vix multorum annorum studio hujusmodi vocabulorum significatio erui possit: unde pleraque
alia

alia referri possent , quæ studiosis relinquo ut de his obiter percussis prætereat sermo : sat mihi est desipisse marchesitam nullam esse materiam lapidis Philosophorum , neque elixirem , neque præstare tincturam metallis præterquam sophisticam , prout jam superius explicatum fuit testimonio *Gebri* summi Philosophi : quare tam consentaneum est ex ea fieri sinceram realèmq; tincturam quam ebur atramento candescere : eadem apparentia ostentationis , & questus causa fingunt lapillos ex marchesita emulantes gemmas tum re verà non sit , etsi potior est marchesita infici colore alterius lapidis vel pigmenti mimeralis ob sympathiam qua convenit cum mineralibus , & ideo sæpenumero intuitus sum cum ea fieri lapides pulchros sed sophisticos , prout sequentibus exemplis deprehendere poteritis : in primis itaque ut fiat lapis aurei coloris.

Cape salis communis unciam ac totidem auripigmenti , mortita , & commixta hæc claudantur in crucibulo fusorio perlutato , inde ut ignis vi liquecant exigat opus , demum materia frigesacta ac commolita ad uncie pondus commisceatur cum uncis denariis marchesitæ ultæ quæ diphryges vocatur à Græcis ; tunc hujusmodi compositio includatur crucibulo fusinaque vehementi sollicitum motu fundatur penitusque liquecat : tandem omittatur frigescere nam concreset in lapidem coloris aurei qui expoliendus erit : Alter accedit modus componendi lapidem persimilem azuro ultramarino.

Assumantur lapilli fluviales albi , & lucidi qui ignis reverberatione in calcem redigantur : Idemque fiat de crystallo : tunc utriusque calcis capiatur æqualis portio , & altera addatur pars azuride Alemanica , sic dicti , his tritis commisceatur decima pars marchesitæ aureæ demum compositum hoc in vase fusorio conglobatum liquefiat igni ac inde frigescere permittatur , nam in lapidem concreset , qui juxta artem secari , & expoliri poterit : Etenim eadem norma alii plerique lapides cujuscunque coloris fingi possunt , superfluum fore censui me ulterius disfluere : magis vero nobis profuerit omissis sophisticis in usum habere marchesitam tantummodo adversus multos affectus corporis humani quibus summopere conferre novimus : verum etiam ut omnibus satisfaciam non desinam in sequenti pandere modum construendi marchesitam factitiam atque alia quædam mechanica opera curiosis grata.

CAP. XIX.

Modus conficiendi Marchesitam arte ex quocunque Metallo, exordiens à Stamno.

Habita exquisita cognitione nativæ marchesitæ fossiliſque, de qua constat tractatulus iste sive descriptio prima, sub nomine Pyritis seu marchesitæ, dicas idem est, etsi antea usus fuerim potius Pyritis nomine à Græcis deducto, non ab re egi hoc cum veterum Græcorum secutus sim à quibus primordia medicinæ nobis fuere instituta: ubi vero contigerit aliqua recentiorum inventa recensere, quamvis alterius sectæ, tunc æquum etiam cenſeo eos imitari, dum tamen non opprimatur veritas, sic in rebus vulgaribus quandoque licet obſequi vulgo proferendo propositum voce ei magis familiari quam fieri possit: Unde cum reliquum sit explicare quoddam genus Marchesitæ factitiæ de qua nemo veterum egit verbum, quod memoriæ proditum sit: quinimo modus ipsam agendi fuit à recentioribus inventus: etenim in multiplici quoque usu habetur à vulgaribus hoc nomen Marchesitæ, opportunum mihi videtur de ipsa tractare eadem voce Marchesitæ: & ne quid intactum relinquere videar at cunctis palam facere quibus, & quo modo construatur summe gratum, & utile fore existimavi: ex plurimis enim adinvicem mistis arte constat hæc Marchesita de qua in præſentiarum exemplum afferam, & à stamno exordiar à quo æque denominabitur Marchesita stamnea, videlicet.

Cape tartari crudi vulgaris hoc est excrementum sive fex vini concreta sicca, & solida instar lapidis, quæ lateribus cadorum adhæret, & usu habetur ab argentariis ad expolianda opera: huius itaque tartari unciam tritabis cum totidem arsenici chryſtallini, adeo ut ex eis tritis, & adinvicem subactis fiat pulvis unus, quo cimentetur stamnum ad pondus unius uncie quod in bractæas sit tuſum, & hoc modo fiat stratum pulveris fundo crucibuli aut alterius vasis terrei fictilisque non vitriati quod tamen exterius sit munitum luto sapientiæ, Chymistarum more, ut ignis vi resistere possit, inde super stratum pulveris locentur laminæ stamni, ac iterum super eas aspergatur pulvis ut alterum fiat stratum mox, aliæ superponentur laminæ atque iterum pulvis, & eundem ordinem prosequendo

do impleatur vas, tum pulvere, tum laminis, animadvertendo quod primum ac postremum sint strata ex pulvere, cæteraque solariatim constructa sint, ita ut stamni bractæ sint penitus sepultæ in pulvere prædicto è tartaro, & arsenico: tunc cooperiatur vas aliqua tegula ac luro muniatur demum exsiccari mittatur postmodum exponatur igni inprimis tamen leni, qui sensim augeatur ut tandem liquefiant omnia tunc facta erit marchesita stamnea pulcherrima.

Huic accedit marchesita ænea sive ærea dicatur factitia quæ sit eodem modo supra exposito, ac eodem pulvere cimentantur æris bractæ, observando ad unguem magisterium supra descriptum, quo sit marchesita stamnea: & sic de singulis metallis intelligendum est fieri reliquas marchesitas: quæ inde consequuntur nomina ab eisdem metallis, quibus fiunt, quemadmodum jure consuetum est accidens denominari à suo subjecto: hanc autem marchesitam æream factitiam in usum habent aurifices ad glutinanda opera argentea infima, & quæ ex auricalco fiunt quemadmodum sibi vendicant chrysocolam ad glutinandum aurum: verum sic parent marchesitam æream factitiam cum duplici portione argenti fini: fundunt enim argentum cui fuso permiscunt marchesitam tritam donec fundatur, mox hanc compositionem effundunt super lapidem marmoreum, vel alium similem ut instar placentulæ extendatur quæ tanquam tabula vitrea fragilibus evadit eamque servant forma eadem integra: ubi vero in unum congerere velint aliquod argenteum opus ruptum aut divisum in scobem terunt illius placentulæ portionem quæ ad opus suum consolidandum, & redintegrandum sufficere videatur, eamque postea administrant prout requirit ars quod mei non est docere: idcirco pulverem hunc nuncupant solidamen sive suo vulgari idiomate saldaturam ab eodem effectu quo consolidat metalla: sed antequam admisceatur argentum appellant marchesitam æream factitiam, & vulgari dictione rame arlo, hoc est dicere æs torrefactum, quod distat ab ære usto antiquorum sicuri est legere apud *Dioscoridem*, lib. 5. de *Medic. materia*, cap. 70. de ære usto: idem patet in *Galeno*, lib. 9. de *Simpl. medicam. facult.* Fere in calce libri ubi tractavit de ære usto sub nomine chalcos cecaumenos quod Arabes nominarunt *thalacomenon* aut *calcumenon*, & *calcumenon* corrupta voce græca ut placuit *Fallopp.* Tractatu de *Fossil.* Juxta vero interpretationem nominum Arabicorum ex *Andreo Bellunenfi* legitur *calcucemani*, & cal-

calcucera cum enon , hæc indicat æs uſum recentioreſque latini, Italique proprie vocant ferretum Hiſpanicum nam alias deſerebatur ex Hiſpania , deinde licet ex Germania , nunc vero , ſit Venetiis ſempe fornacibus Murani pulcherrimum, & optimum : quod magis probatur à *Dioſcoride* ubi contritu Cimnabarim colore imitari ait nigrumque darnnat ; verum enim plures modos deſcripſit urendi æs quos unuſquiſque videre poterit : ejus quoque vires ſatis patent ex *Galeno* , & *Dioſcoride* , quare ad alia quæ fiunt ex macheſita tranſire mihi contingit , cum de his ſatis hucuſque ſit dictum.

C A P. XX.

**Cum Marcheſita Stamnea artiſcioſa conſtruitur
Speculum in pila ſphærica vitrea.**

Inſinita Potentia Inſiniti Numinis conſtituit naturam in rebus uti virtutem quæ inviolata ſucceſſione intenta ſit producere terræ fructus , animalia , mineralia , cæteraque omnia pro uſu & beneficio hominum : Veruntamen natura in multis requirit artem ut naturalia perficiat , ac idonea reddat ea : quamobrem humana mens à ſacro *Numine* homini attributa , ut *Cicero de Sen. & lib. Offic.* Tanquam intelligentia in hoc ampliſſimo naturæ Theatro fere continuo nova cogitat , artem exercendo , tum ſpeculatione cum , & actu , id eſt , ingenio mentis , & labore manuum : quibus ſæpe naturæ dotes non modo adæquantur verum etiam quandoque ſuperari videntur , ut ita dicam : ecce quam mira hominum induſtria depræhenditur , quam nobis arrogari non licet , ſed Dei gloriæ referre etenim Divina Majeſtas homines , hominum gratia , creavit ac lege ut alter alteri proſit : idcirco prodidit *Galenus , lib. de Uſu Theriaca ad Pamphil.* ruſtici hominis illiberaliſque eſſe duco rem celare quæ ad ſalutem hominum maxime conferat : etſi *Pythagorici* aliique id genus Philoſophi doctrinam ſuam numeris velarint , quemadmodum , & *Raimundus Lullus* primariis literis Alphabetti : & alii Enigmatica , ſive Allegorica verborum obſcuritate involverunt vetuſta abſtruſionis Phyſicæ ſcripta quæ omnia docendo videntur nihil docere , nam *Oediſpo* Sphingis interpretæ opus eſſet ut intelligerentur : nihilominus veterum animus non fuit quicquam celare poſteritati , aut illi arcana invidere : ea vero quæ doctis dicata

eata sunt non promulgare plebi, ne ab indignis procul carentur: Verum summopere me cogit amor proximi pii, & probi, de quo ut bene merear magis aperte in lucem proferam arcanum pulchrum, & admirandum pro speculo construendo in pila sphaerica vitrea: quod hucusque sub sigillo silentii invidorum pectore tanquam in arce abditum fuit malitia & avaritia detentum. Unum enim agnosco hominem vulgarem Insigni hac Venetiarum Urbe incolam, qui magno questu huiusmodi specula divendit diversis gentibus quæ ad externas Provincias advehunt ea: hæc autem ut facile ac tuto construi possint modum exponam, non enim æquo animo ferre possum, ut diutius absconditum permaneat, aut uni tantum utile sit, quod multis prodesse poterit, præterea brevi momento vertuntur res mortalium, ita ut si morte præreptus hic cum arcano decederet quod deterius esset, idcirco cunctis bonis viris profuse largior eum.

Capiatur marchesitæ *Jovis* artificiosæ uncia, cui associetur *Saturni* drachmas duas, mox igni fundantur adinvicem omnia, fusaque ac optime clarificata deponantur, & antequam concrevant, neque admodum fervida sint commisceantur cum unciis duabus *Mercurii* Planetæ terrestres, ut Chymicorum verbis utar, sic de aliis prænominatis intelligendum moneo, ex quibus fiat Amalgama, ut moris est, quod apparebit totum esse hydrargyron, ac crassum, lentum, & sordidum: ita ut frustra existimarint quidam esse multiplicatum ex aliis corporibus mistis cum eo, tentaruntque ipsi per retortam bis urgere totum, ut pulcrius transiret magisque fluxile, quod ita fieri nequit quinimò animadvertetur residere corpora *Saturni*, & Marchesitæ ea enim gravia, & crassa sunt, sed distillatur tantummodo portio Mercurii existens in compositione Amalgamæ: sed transeant ista obiter dicta, & redeamus ad Amalgama jam factum, ut supra quod projiciatur in scutulam lymphæ limpidæ plenam, & leviter agitetur, ut ab omni sorde abstergatur lucidiusque fiat demum coletur transeatque per pannum lineum: hoc ita paratum Amalgama impellatur in phialam vitream forma sphaerica instar pilæ quæ suaviter agitetur, ut Amalgama undique fluat, adhærebit enim instar linimenti argentei lucidi, & vicem speculi geret: reliquum verò Amalgamæ in pila vitrea superabundans post ipsius obliuionem evacuetur per os pilæ inferius versum mox cera, vel alio quovis glutinetur: hoc enim modo per-

106 PRIMA DESCRIPTIO DE PYRITE.

perficietur speculum sphæricum : Hinc quod superest Amalgamæ si in alteram pilam vitream indatur quam ubique moveri opus est, ut obliniatur idem eveniet, ut priori, & sic de aliis quantum supererit Amalgama fieri poterit.

Non omittam alterum prodere modum, atque alterum, hos tamen non æquè, ut primum succedere expertus sum : quorum alter est idem cum primo præterquam variat dosim nam hujus compositionis requirit æqualem portionem $\text{℥} \text{ h}$ & 4 : hæc signa sunt charæctarè Planetarum terrestrium, ex quibus constat Amalgama; alioquin verò constat prima dosis, ut legenti patet: tametsi hic modus magis congruat ponere folium speculis urentibus: aliter sequens. Inprimis, Cape ℥ unciam cum dimidio quod ponas in crucibulo, aut alio vase figulino, quod igni resistere valeat idcirco igni liquefcere mittas mox in ipsum obruatur 4 uncia, hinc ad invicem fusa sensim commisceantur ambo virgula lignea eisque fufis successive addatur Marchesitæ aureæ fossilis uncia una, ac inde injiciatur Amalgama constructum ex unica uncia achor, id est, succi aquarii, & uncis sex colophoniz in tenuissimam scobem redactæ: quibus actis frigesce finas medicinam, & servabis ipsam ad opus speculi, quod ubi perficere velis in ampullam vitream, & mundam immittes medicinam jam supra paratam, quam igni exponas donec liquefcatur tunc fusa circumquaque evolvatur, ut ubique adhæreat ampullæ de muni effundatur, quod super erit medicinæ, nam frigesfacta ampulla eveniet perfectum speculum.

Alter vero modus postremus ab omnibus distat, ut infra demonstratur. Cape ℥ libram, ℥ & ℥ singulorum unciam, omnia simul in crucibulo posita, quater liquefcatur igni: mox pila vitrea maderit frigida inde paulatim incalescat super prunas donec rubescat tunc in eam immittatur materia fusa, & circumquaque cito moveatur, ut ubique fluat, & adhæreat materia fusa, & residuum evacuetur in alias pilas vitreas ad hoc opus paratas, nam & alias æque commodum erit: veruntamen primum approbo modum verumque assero, & alios quoscumque præexcellere

Cum vero dictum satis sit hucusque de omnibus ad Marchesitam spectantibus hic consistam coronidem imponens huic primæ descriptioni, ut ad cætera quæ mei sunt instituti properem.

Finis Descriptionis Primæ.

SECUNDA

SECUNDA DESCRIPTIO DE ATRAMENTIS. CAP. I.

Atramenta in triplici genere constituta.

Habita ratione Pyritis ceu Mineræ Atramentorum , constituta sunt eorum principia ceu fundamenta quibus notis, adempta est ominis ambiguitas originis eorum , quam aliquis curiosus adducere posset : nunc æque consequitur differere de eis , & quot eorum genera sint distinguere , nec non de substantia eorum fufius exponere , ac quomodo in Pyrite existant necessario repetam : hæc omnia quam breviori , ac magis perspicuo , distinctoque sermone potero sub inde agere, hoc mihi onus incumbit, ut quicumque cupidus noscat naturam eorum , quæ omnia Equidem dignissima sunt haudque inutilia , imò gratissima studiosis fore spero : in quo negotio absolvendo sequar sententiam clarissimorum scriptorum , quos me hæcenus legisse meminerim doctrina atque experientia valuisse , à quibus hæc non admodum provulgata , uti neque valde recondita fuere : ne vero media in luce aberretis vos transferre velim ad *Avicennam*, lib. 2. *Tract.* 2. *cap.* 47. ubi scriptis tradidit Atramenta initio generationis suæ fuisse liquida quæ deinceps à natura fuerunt coagulata in lapides Pyritis, idein asseruit *Divus Albertus* cognomine *Magnus*, lib. 5. *de Mineralibus*, *cap. de Atramentis* : Hinc evenit quod *Georgius Agricola*, Vir gravissimi nominis , lib. 3. *de Natura Fossilium* , appellavit Atramenta succos cum enim liquida fuerint prius , instar succi, deinde concreta & coagulata quemadmodum antea explanatum fuit , etsi inventum ab *Agricola* nominandi succos , ad doctrinæ perspicuitatem potius , quam ad veram differentiam referri potest : nihilominus his assensit *Gabriel Fallopius*, *Tract.* *de Aquis Thermalibus*,
O 2 quod

quod jam innuerunt *Dioscorides*, *Galenus*, *Paulus Aegineta*, & *Oribasius*, ex quibus fati percipere possumus Attramenta dubio procul fuisse liquida, & inde opere naturæ coagulata in Pyrite, quorum quædam expullulant ex se ab ipso Pyrite natura ipsa duce: alia vero à Pyrite eliciuntur artis auxilio & industria; proinde calido & humido facile dissolvi scripserunt concordēs omnes qui de his tractarunt, præcipue *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat. loco de Misy, Chalcitry, & Sory*, dum inquit in decoctionibus funduntur: quinimo eorum substantia juxta *Aristotelis* sententiam in *Meteoris*, atque *Alberti* loco præallegato ex terra & aqua cum immistione perspicui aeris & igneæ qualitatis est omniomera mineralis, quæ sulphuris odorem infert, saporemque acerbum cum acredine habet, quorum aluminis cum & salis qualitates indicat: quas *Theophrastus Paracelsus* retulit sub nomine sulphuris, salis, & argenti vivi, non vulgaria, at per metonymiam intelligendo, ut per sepe *Geber* Hispanus summus Philosophus in sua summa alludere solet: proinde patet ex superioribus medium lapidis & metallorum esse Attramenta, nam in se habent compositionem lapidis & metallorum atque eorum splendorem continent, quo illustrare possunt metalla: præterea in triplici genere constituta fuerunt Attramenta, quorum primum est Attramentum metallicum, à quo alterum genus derivatur, quod in ordine naturæ & descriptionis prodit ab auctoribus est secundum, hoc Attramentum sutorium, Chalcanthumve, atque Vitriolum vulgo appellatum est: Tertium denique genus prædictis congregi videtur, nam Attramento sutorio tenetur ex quo una cum aliis rebus compositum fuit pro scribendi usu cujus effectus gratia scriptorium & librarium denominatum fuit.

Hæc cuncta Veteres memoriæ reliquerunt, præ cæteris vero primus videtur *Pedacius Dioscorides*, qui *lib. 5. de Medicina materia* distinxit prædicta Attramentorum genera, nec non eorum differentias exposuit, ubi præter hæc prodidit etiam de Indico atramento, quod sub tertio genere tanquam ipsius differentia locabitur: hoc legitur meminisse *Galenum lib. 4. de Compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 4. & 7.* Id enim proprium esse *Dioscoridis* Indicum plerisque placuit quamvis videatur *Dioscorides* tractasse de Indico, tantum nullo alio expresso verbo sive nulla inscriptione nomi-

nominis atramenti, etsi forte eam tribuisset inscriptionem, cum possibile sit exactissimus enim fuit horum inquisitor, nil tamen miri esset temporis edacitate perüsse, quemadmodum pleraque alia amissa fuerunt, nam longo temporis decursu diversa occurrunt accidentia quæ devastare possunt omnia: at parum refert, vel si alicujus accidentis vi desierit talis inscriptio, aut si aliquo vetere *Dioscoridis* exemplari adhuc reperiatur scripta, cum eam tamen subintelligi velint scriptores fide digni à quibus assertum fuit Indicum *Dioscoridis* appellari atramentum Indicum hac ratione, nam inter pigmenta connumeratur atque inter ea usum habet quemadmodum, & atramenta solent præsertim scriptorium pictoriumve; & ideo *Paulus Aegineta lib. 7.* prodidit, de Indico sequenti inscriptione, videlicet, Melan atramentum Indicum: non desunt alii asserentes reperiri inscriptionem Græcam in quodam veteri *Dioscoridis* codice quæ inscriptio effingit de lapide Indico nihilominus eam prout extraneam, & à natura atramenti Indici prorsus diversam derogant, atque optima ratione resistunt: tum *Gabriel Fallopius Tractatu de Metallis, seu Fossilibus, cap. 34. de Indico*; cum & *Amatus Lusitanus, in suis Commentariis in Dioscoridem, Enarratione 67.* uterque eorum asseruit impropriad fuisse inscriptionem de lapide Indico: Hoc nimirum Indicum *Dioscoridis* de quo incepimus sermonem scriptum ab eo fuit ex arundinibus Indiæ oriri, & instar spumæ concrefcere, quod naturale appellavit, aliud factitium prodidit quod æque ex plantarum genere ortum ducit, quare nullam similitudinem habet cum lapide, neque cum fossilibus in duritiæ, aut figura, neque effoditur ut lapis, quo fit ut diversæ naturæ sit atque contrarii generis lapidum, & quorumcumque fossilium quamobrem, neque inter atramenta connumerari conveniret, indicum, nisi quatenus pigmentum est mereretur describi sub genere atramenti pictorii, & ut prædicta colliguntur in cumulum, constituta sunt atramenta in triplici genere ab omnibus scriptoribus, tum priscis utriusque sæctæ, cum & ab inferioribus præsertim nostri sæculi viris equidem clarissimis, qui superiorum sententias coluerunt, etsi in aliquibus rebus visi sunt quidam evariare, concordēs tamen quam possibile sit eos reddere enitar, aut saltem zizaniā à tritico secernam omnemque caliginem tollam ut veritas instar meridianæ lucis clarissima patefiat, sed latius de his ubi erit occasio exponetur.

C A P. II.

Primum genus Atramenti appellatur Metallicum.

JAm ordo expostulat, ut de atramento Metallico differamus, à quo originem ducit atramentum futorium veluti supra expositum fuit auctoritate *Galenus*, & *Georgii Agricola* ubi ait ipse atramentum Metallicum est parens, & effector atramenti futorii, & quibus conijcere possumus atramentum Metallicum esse ceu florem atramenti futorii de quo uberius capite suo declarabitur: hoc vero atramentum Metallicum nativum est in tres tamen differentias distinctum videlicet in Misym, chalcytim, & Sorym, cunctas prædictas species appellavit *Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, Pyritem erosum quemadmodum apertissime probatum fuit superiori descriptione, idem utique atramentum Metallicum sæpe *Galenus* appellavit unico nomine metallum, non autem quia sit omnimodum metallum, quod sub malleo duci solet, sed metaphorice locus est de materia, quæ magnam partem in se continet metalli, illud enim per fornaces elicitur ab eadem materia ex qua sponte fieri solet atramentum Metallicum, quemadmodum *Galenus* ipse exposuit lib. 9. de *Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi asseruit conspexisse in fodina æraria montium Solorum Cipri hoc metallum sponte à natura concretum in tres zonas in longissimum extensas alternatim distinctas, hoc ordine, erat enim infima zona Soreos dicta, & lapidosa super quam erat secunda zona instarefflorescentiæ, quæ appellatur chalciteos, tertiaque erat suprema zona Misys nuncupata, quæ super chalcytim ad instar æruginis quemadmodum super æs fieri solet, intelligendo quo ad modum, & effectum substantiæ, & non in colore; hoc itaque modo oriri prædicta attestatus est *Galenus*: & cum eo assensit *Ætius* idem enim memoriæ prodidit *Tetrabib. 1. Ser. 2. cap. 64.* conspexisse in specum montium Solorum Cipri prædictum atramentum in tres zonas ordine, & modo supra indicato, quo in loco censuit has differentias inter se distinctas esse unum atramentum in genere, ex una radice, & cognatas à natura productas dixit eas: quod amplissime scripsit *Galenus* loco supracitato

ac

ac lib. 4. de Compos. Medicam. per genera, cap. 1. ubi ait, Cum paulatim chalcytis longo temporis decursu vertatur in misym, & in chalcytm mutari Sorym vidisse censuit: nihilominus mutua hæc conversio inter eas differentias non retrocedit: non enim misy vertitur in chalcytm neque in Sorym commutatur chalcity, sed è converso evenire conspicuum est: nimirum scripsit esse ejusdem generis, & facultates, & ab una radice procedere prædicta atramenta, quorum facultates quales sunt operæ-premium est explorari ab eorum substantia, odore, atque sapore, sunt enim substantia gravi terrestri, & subpingui, oleaginosa: odore autem graveolentia abominosaque quandoquidem olfactu fulminis virus valde olens, ita ut ventriculum subvertant, quod eo magis agunt deglutita, evenit vero hoc ex sulphureitate qua constant atramenta: sapore equidem acida sunt atque gustu acerba, & aspera, at multo magis acria virosa percipiuntur: & si acidam qualitatem efficit frigidum subtile teste, Galeno, lib. 4. de Simplic. Medic. facult. cap. 12. Ac plerisque aliis locis: præterea asseruit quoque acerbum esse frigidum terrenum, & crassum, etenim vero in atramenti superat sapor acris æque superat atque caliditas in eis, ut cap. 18. ejusdem libri pronuntiavit Galenus auctoritate Platonis, Aristotelis ac Theophrasti Græci, nempe acria fortiter excalescere, sunt enim aliis crassiora, & calidiora adeo ut terminus, & finis saporis acris sit urere, id ipsum repetit cap. 19. asserens saporem acrem esse exacte calidum excedentem urentem, crustam molientem ac denique colliquantem, ibique affert exemplum atramenti chalcytis, misy, & sory, hæc enim atramenta connumerat inter medicamenta crassarum partium quæ exustione, erosioneque interimunt, cum in corpus distribui haud possint, at potius temporis spatio accensa à calore corporis per eam quæ est in animante, mutationem, tum exulcerant tum exurunt ventrem non aliter, quàm lapis ferrumque ignitum, sicuti hujuscemodi verbis scriptis prodidit ipse Galenus, quod repetit, lib. 2. de Arte curativa ad Glauconem, cap. 2. Dicens ubi malignum ulcus, & cum putrilagine fuerit talia enim acriora expetunt medicamina, & quæ ignis vites habent, quale est chalcytis & misy, & arsenicum, & calx, & sandaraca, etenim non aliter, quam ignis adurunt medicamenta hujuscemodi sapius vero ubi ista cesserint ipsum ignem adhibemus: ex his itaque unusquisque conjicere potest constare atramenta ex mistis facultatibus nam

ra-

ratione cuiusdam levis frigidatis cum stipticitate non nihil astringunt, quod innotescit ex sapore acido, & acerbo, ratione autem exuberantis acredinis calfaciunt, & siccant in quarto ordine, scripsit enim *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicam. facult. cap. 27.* quæ æscharam moliuntur, & urunt calida, & sicca esse in quarto, verum hæc abstergunt mordentque carnes ulceratam eam quoque urunt adeo, quod ulceribus æscharam inducunt, ut monuit nos *Dioscorides* loco, ut supra quem in hac facultate quemadmodum oraculum observare debemus, iccirco inferiores ei omnes assenserunt: Et si atramentumustum amittit acredinem, & mitius evadit adeo ne amplius æscharam inducere possit: præterea cuncta hæc atramenta igni liquecunt, atque eorum quædam solvuntur in aqua, vel quovis alio liquore decocta, ut putamis, & chalcit, tertium vero appellatum foris non solvitur decoctione ulla, sed igni tantummodo liquatur teste, *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicam. facult.* Quod æque assenserunt *Avicennas*, & *Serapio*, hæc autem omnia approbavit experientia à nobis pluries habita: quatenus verò ad facultates conferunt omnia atramenta scabiei humidæ, & sahafat Arabum, fistularum callositatem extirpant, sanguinis fluxum sistunt præsertim narium, & hemoroidarum si eis insuflentur, Herpestiomenum curant, aurium ulceribus conducunt, abstergunt enim saniem si fiat licinium ex eis, & melle intinctum, & ponatur in aurem ulcerosam, pleraque alia operantur describenda locis suis.

C A P. III.

Prima differentia Atramenti Metallici est suprema Zona Misios dicta.

Non ab re fore mihi videtur sermonem instituere de singulis notis quibus Atramenta omnia constant, non modo in genere, verum etiam in specie, veluti odore, colore, sapore, crassitie, tenuitate, densitate, friabilitateque, lentitie, mollitie, & duritie, quæ omnia esse solent in mistis heterogeniis: propterea pro exemplis auctoritates scriptorum subijciam, exordium assumendo à *Dioscoride, lib. 5. de Misys*, ipse enim literis posteritati tradidit misum aurei coloris fulgere; Idem asseruit *Oribasius, lib. 13. c. 15.* dicens,

dictis, Mifum aurei coloris æmulatz stellæ modo splendore: Eandem ſententiam aſſenſit *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura rerum*, quæ effluunt ex terra ubi atteſtatur Miſum habere colorem auri, quod non modo à naturali ſua origine producitur ſuper chalcitum ad inſtar æruginis, ut ſupra explicatum fuit, verum etiam per commutationem ex ipſo Chalciry atque ex ſingulo atramento ſuoriorum tam factitio, quam Foſſili efflorefcit Auctore, *Galeno loco de Chalcantio*, Inquit enim Chalcanthum commutari in Chalcitum, & inde Chalcitum ſucceſſive verti in Miſum: Quod repetit *Agricola, lib. 3. de Natura Foſſilium*, Hoc etiam multiplici experientia oſtenſum fuit, ex quibus ſatis conſtat non poſſe Chalcanthum promoveri ad formam Miſy, niſi prius Chalcitis evaſerit, eodem modo intelligere debemus promoveri inter ſe ſpecies atramenti metallici, quæ tamen non retrocedunt, quare neque Sory tranſit in Miſum niſi prius fiat Chalcitis: eadem aſſeruerunt Arabes, & cum Græcis ad unguem convenerunt, quamvis inſipientibus, ſecus res ſe habere videatur, inepte exiſtimarunt enim eſſe Arabes ratione oblitos, & à mente Græcorum longe alienos evaſiſſe, ex quibus præſtatur occaſio demirationis, cum fuerint Arabes in literis, & in experimentis verſari, quamobrem ſi alius introſpiciamus eorum opera, memoriæque revocemus ſummos fuiſſe Philoſophos ac Medicinæ magiſtros, nec non etiam Græcorum ſequaces fuiſſe, ut atteſtantur eorum ſcripta ubique demonſtrantia imitari Græcos præſertimque *Galenum*, facile deprehendemus depravata fuiſſe Arabum opera ab eorum expoſitoribus ob linguæ Arabicæ difficultatem: Arabes enim uſi fuerunt nominibus juxta eorum idiomatica, ex quibus male perceptis, ac pejus explicatis inolevit opinio, & perſuaſio plerisque ſomniantibus deceptis à corruptis maleque traductis exemplaribus mendaces fuiſſe Arabes eorumque ſcripta libroſve multis erroribus ſcatere: proinde Arabes non modo inique criminati fuerunt errorum à fatuis qui de eis male ſenſerunt: Verum etiam Arabum auctoritate nixos omnes tandem eorum ſequaces in eandem foveam ruiffe divulgariunt: proſecto tamen proniori lapſu extiterunt expoſitores, qui neque verba, neque mentem Arabum recte perceperunt, hi nimirum abſurda dixerunt, quamobrem non audiendi ſunt, ſed repudiandi, aut ſaltem corrigendi, hi vero ſe ipſos damnare, non proſpiciunt, cum ſi diligenti examine adnotaſſent dicta Arabum mehercule

æquiores in censendis eorum scriptis fuissent; sed nulla res equidem inclusit eos in errore magis, quam nominum multitudo, & diversitas: quanquam harum difficultatum cardo non vertatur circa nomina, at circa ordinem cum de nominibus sit parum contentendum dum rei intentionem habeamus, teste *Galeno lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 1. & lib. de Pulsibus, cap. 2.* inquit, Nominum non esse habendam rationem, sed rerum doctrinam, viam, & rationem differentias, quæ in re sunt à rei natura contemptis nominibus attendamus itaque non literam tantum superficialiter, at sermonis figuram qua usi fuerunt Arabes, nam apertissimè deprehendemus ipsos inter se concordēs assensisse Græcis, nec non eorum sententiam manifestasse, quæ talis est quod in fodina æraria concretum est sponte à natura atramentum metallicum in tres zonas alternatim distinctas sequenti ordine, erat infima zona foreos dicta, quæ & Sory appellata fuit ab eisdem Græcis: super quam erat secunda zona quam nuncuparunt Chalcitim, sequebatur tertia zona, quæ super alias est suprema, & dicta fuit Misis: audiamus modo Arabes, qui in hac historia eodem ordine Græcorum processerunt, & exordiamur à *Serapione, Tractat. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 386.* ubi dixit, Vidi in mineris tres venas extensas unam super aliam, & vena inferior erat Zeg rubeum; secunda quæ erat super eam, erat Colcotar; & tertia superior, erat Zeg viride, quod intelligendum est flavum aureum: mox sequenti pagina ejusdem capituli, inquit, Sed Surie est ut quidam dicunt Zeg rubeum, quod ipsum sit species Maltinæ, sed erravere: quam bene congruunt hæc *Serapionis* scripta cum *Dioscoride*, ubi & ipse dixit, Sory existimarunt aliqui melanteriam esse aberrantes: sed revertamur ad initium capituli *Serapionis*, ubi prosequitur, Zeg rubeum convertitur, & fit Colcotar, & Colcotar fit Zeg viride, quod subtilius est eorum, & grossius est rubeum, & Colcotar est medium inter ambo: Idem voluit *Averroes, lib. 5.* colliget loco de Medicinis quæ ex Mineris sunt, ubi citat *Galenum*, dicens, Quando ivit ad Insulam Radiæ, id est Romanorum intravit quandam mineram, & invenit tres venas, in Infima vena invenit Vitriolum rubeum, & post illam Colcotar, & post illam erat Viride: Verum hæc adeo clara, & manifesta sunt utriusque sectæ ad unum se conferre, minimeque differre, ut qui negare aulerit ea merito cecutire, & in meridie palpāre censendus

sendus erit: etenim vero eadem assensit *Avicennas*; lib. 2. *Tractat.* 2. cap. 47. innuens eadem atramenta ipsomet ordine supra enarrato, nam postremo loco, & infimo constituit Sory Græcorum, quod ipse appellavit Alsurie, & Alsurum dictione proxima voci Græcorum, præterea ait esse rubeum, & aliorum grossius, nam est vehementis corporeitatis, & congelationis ob quam nulla solvitur decoctione facta in aqua: eandem notas descripsit *Serapio* existere in Surie, quas legimus, jam attributas fuisse Sory à Græcis, ut patet in *Galenum*, & alios Græcos celebres auctores: medio autem loco, nempe zona media constituit *Avicennas* atramentum album appellans eum Alchalcadim, hoc autem Græci nuncuparunt Chalcitum, quod *Serapio* nominavit Colcotar, hoc est atramentum in media zona existens, idem quoque atramentum quandoque appellavit *Serapio* Calcadim quemadmodum, & *Avicennas* confuevit, nam Calcadis, idem est quod Alchalcadis, & sunt eadem voces quod veriverbium constat: dum enim *Serapio* discurret de Misy, inquit, Virtus ejus est similis virtuti Colcotar, & comburitur sicut Colcotar: & in alia translatione *Serapionis* legitur, virtus ejus est similis virtuti Calcadis, & comburitur sicut Calcadis: hæc retulit *Serapio* exemplo *Dioscoridi*, qui cap. de Misy scripsit, Ægyptium præstantius est vim habet & unctionem cum Chalcytide eandem: ex quibus conspicuum est conformes fuisse *Serapionem*, *Avicennam*, & *Græcos*, in intentione quanquam *Serapio* dissentire videatur ab *Avicenna* in hoc nomine tantum Colcotar nam *Serapionis* Colcotar est atramentum in zona media, quæ in ordine zonarum trium, prout scripsit *Galenus* est secunda, in qua existit Chalcytis Græcorum, hoc est Arabum Calcadis, videlicet tam *Avicenna*, quam *Serapionis*: proinde *Hugo Solerius* Medicus in Scholiis super duos libros priores *Ætii* asseruit veram veterum Chalcytim esse Colcotar *Serapionis*: alioquin vero sensit *Avicennas* de nomine Colcotar, attribuit enim eum atramento primæ zonæ constituens eum in ordine zonarum primum, & citrinum in colore quale descriptum fuit à Græcis existere Misy, idem deprehenditur à *Serapione* quatenus ad essentiam rei, & ordinem zonarum, ubi ait, & tertia superior vena, id est zona, erat Zeg viride clarum, persuadet *Antonius Musa Brasavolus* hoc intelligi flavum aureum, quod est proprium Misy, excusat tamen interpretem *Serapionis* ignorasse linguam Latinam: veruntamen patet uniformes fuisse *Avicennam*, & *Serapionem*

de essentia rei, quamquam dissenserint de nomine, quod parum refert cum falsa possit esse nominis translatio: eandem enim notas suas uterque tribuit atramentis convenientes exemplo Græcorum, ut puta *Serapio* ait, atramentum primæ venæ esse Zeg viride quod flavum, & aureum esse probatum fuit: Idem scripsit *Avicennas*, Atramentum primæ zonæ esse Citrinum aureumque, licet in novo exemplari legatur æreum ob malam in typis literarum impressionem quippe in veteri codice constat, & melius Alcolcotar est illud quod velociter frangitur aureum mundum non antiquum; præterea ambo asseruerunt hoc aliorum atramentorum tenuius esse approbaruntque ciprium, ac eo magis *Egyptium* licet in omni atramentorum minera cujuscunque regionis reperitur, descripserunt equidem notas, quas Græci assignarunt Misy: quapropter persuadet ratio hanc celebrandam esse opinionem, ac me iudice, pro folio *Sibilla* habendam: ejusdem mentis plerique fueruntque Clarissimi Scriptores, veluti *Joannes Arculanus in Rasim super nonum Almanforis*, cap. 24. de Ungula Oculi; & Frater *Vincentius*, lib. 2. ipsius Speculi: atque *Albertus* lib. 5. de mediis Mineralibus, cap. 31. de Natura & Substantia Atramentorum: Innuerunt omnes atramentum primæ zonæ esse Citrinum aurei coloris, quod Græci appellarunt Misy, *Avicennas* vero Colcotar, & *Serapio* Zeg flavum, *Albertus* Alkofol: ne vero fileam de nominibus Arabicis lapsum *Petri Andrea Masholi*, in luculentissimis Commentariis in *Dioscoridem*, cap. de Atramentis dixit enim Arabes appellasse Misyum suo proprio nomine convenienti huic speciei tantum Zeg & Zagi quod nequaquam ab ullo Arabum scriptore proditum fuit, imò oppositum conspicitur in synonymis *Serapionis* ubi legitur Azegi atramentum exinde comprehenditur esse nomen commune, ac generale cunctis atramentis, clarius autem hoc exposuit in *Tract. de Simplic. ex Mineralibus*, cap. 386. dicens, Zeg, id est Vitriolum, vidi in mineris tres venas extensas, unam super aliam per longum spatium, & vena inferior erat Zeg rubeum, & secunda erat Colcotar, & tertia erat superior Zeg viride; ex his satis patet attribuisse *Serapionem* hoc nomen Zeg non uni, sed omnibus atramentis; quapropter scripta sunt inter synonyma *Serapionis*, quæ interpretantur nomina communia: Sic ergo consequitur censendum esse Zeg nomen commune unicuique atramento minerali, quod mihi sufficit explicasse pro declaratione nominis Zeg;

at ne verbis nimium abundare videar, rem perstringam rever-
tendo ad Misy, quod approbatum fuit natione Ciprium, eo
quoque magis Ægyptium, ut legitur in *Dioscoridem*, vires ut
cætera atramenta habere jam expositum fuit, quæ sunt non-
nihil abstringendi, abstergerendi, magisque corroderendi carnem
ulceratam, atque urit eam adeo, quod escaram inducit, quam-
vis corporibus duris applicatum minus aliorum atramentorum
sui generis mordicet, minusque astringat, cum tamen non sit
aliorum minus calidum, quod equidem ob suam tenuitatem eve-
nit, omnium enim tenuissimum est Misy, ex eo non fit Medi-
camentum Pforicum, quemadmodum ex Chalciride, eo enim
multo inferius est ad ocularia Medicamenta auctore ipso *Diosco-
ride*: Uriturque Misy more Chalcitis, bullasque facit in igne,
atque liquefcit, ponitur in emplastris ubi opus sit in fine coctur-
æ, juxta sententiam *Ætii Tetrabili 4. Serm. 2. cap. 25.* quippe
decoctione solvitur in quemlibet liquorem sicuti est legere *Ga-
lenum* cæterosque Græcos scriptores, qui magis in hac historia
de Metallicis valuerunt: Memini legisse in *Hippocrati lib. de
Natura Muliebri*, si exhibeatur in potu Misios ad fabæ magni-
tudinem cum aqua dissolutum, mulieri impeditur conceptio
per annum: præterea *Galenus lib. 7. de Compositione Pharmas-
corum, secund. loc. cap. ult. scriptis*, Tradidit Pharmacum, in
cujus compositione ingreditur Misios, de quo Pharmaco ex-
hibebat coclearium unum cum ciatis duobus aquæ ortho-
pnoicis tussientibus, peripneumonicis, tabescentibus ægre spi-
rantibus, & hepaticis: & superiori libro scripsit ex mente *Ar-
chigenis* ad aphtas conferre Misym cum vino mistum, & cum
mulso si sordidæ fueriat, & aliis conducit: Verum in præsen-
tia de his satis jam caput ad calcem perduxi, nam parare me
cupio ad declarationem Chalcitees, in quo versatur major diffi-
cultas; proinde tot committuntur errores præsertim in
compositione theriacæ, quos auxilio Dei Omni-
potentis auferre spero ac omne
dubium explanare.

CAP. IV.

Secunda differentia, Speciesve Atramenti Metallici, est Zona media, appellata Chalciti.

IN presenti capite comprehendam secundam metallici atramenti differentiam, quam descripsit *Galenus* esse zonam mediam, ex tribus quas conspexisse ait in fodina æraria montium solorum Cypri, asserens eam productam esse à natura instar efflorescentiæ super tertiam zonam, eamque prodidit appellatam esse à Græcis Chalcitum, quam Arabes vocarunt Alkabrusy, Alcacadim, & Chalcadim, hæc equidem voces proximæ adeo sunt dictioni Chalcity, ut nemini ambigendum sit indicare eam, proinde in hoc nomine Chalcadis, & ipsius essentia convenerunt inter se *Avicennas* & *Serapio*: præter autem prædicta nomina secundæ zonæ ascripta aliud addidit *Serapio* nominans eandem zonam secundam, venamve dicas Colcotar quod nomen attribuit jam *Avicennas* primæ zonæ Misy quare in hoc dissentire videntur, si vera credi possit hujus nominis traductio, cum verisimile non sit, nam excepto hoc nomine Colcotar, maximus comprehenditur inter eos consensus de essentia, & natura rei & de aliis nominibus in quibus consenserunt cum Græcis: etsi fatui quidam non intelligentes verba, nominaque, Arabum minusque sensum eorum percipientes ausi sunt veritati repugnantiam producere, ac mentem eorum pervertere, nil miri si confusa appereant Arabum scripta, ex quibus inde mendaces ac ipsismet adversantes memorentur, ob pravam interpretum expositionem quæ multos deludit; si vero exacte percurramus Arabum scripta animadvertamusque modum dicendi, atque ordinem describendi, notas differentiarum atramenti metallici parvi faciendo nomina quibus auctores utuntur sæpius ad libitum; facile enucleabimus veritatem, & reperiemus eos Græcorum assèclas fuisse ac veræ doctrinæ cultores, medicæque facultatis amplificatores: attendamus itaque ordinem Arabum demonstrandi differentias zonarum trium more Græcorum, idcirco si exordium assumpserimus ab *Avicenna*, lib. 2. Tract. 2. cap. 47. reperiemus ipsum descripsisse primam zonam cum omnibus singulisque notis spectantibus Misy, ubi nil dissentit à Græcis, neque à *Serapione* quæ easdem notas

notas assignavit primæ venæ, quæ proculdubio conveniunt Misy
 constituti à Græcis in prima zona : etsi legitur nominari ab *Avicenna*
 primam zonam Colcotar, quod nomen *Serapio* ascriptis se-
 cundæ zonæ, parum refert hoc nomen diversum videri, cum tamen
 concordēs demonstraverint notas, quæ eandem rem significant
 veluti in præcedenti capite diffusè expositum fuit, & ideo tran-
 seat sermo de prima zona, ne tempus conteramus eadem sæpius
 repetendo, sed prosequamur secundam venam quam in medio ali-
 arum produci asseruerunt Græci, Arabes, atque Latini, & facile
 comprehendemus ejusdem fuisse sententiæ *Avicennam* & *Sera-
 pionem* atque concordēs assensisse Græcis: *Avicennas* enim appel-
 lavit hanc zonam mediam, Alcalcadim, & Chalcadim, quam
 Græci nominarunt Chalcitim, præterea inquit albam esse: Idem
 legitur in *Secl.* 8. atque in 13. luminaris majoris auctoritate *Avi-
 cenna*, quippe Chalcadim esse albam: eandem vero zonam me-
 diam appellavit *Serapio* Chalcadim quam & Colcotar placuit ei no-
 minare, longe autem ab his distant quidam recentiores scriptores
 transmontani quorum sunt Galli, & ex eis, Celtæ, Belgæ, & A-
 quitani; alii Germani, Batavi, & Angli; & præcæteris, *Theophras-
 tus Paracelsus* Helveticus, *Bernardus Penotus* Aquitanus, *Roge-
 rus Bacon* Anglus, *Nicolaus Barnardus*, *Joseph Quercetanus*, *Com-
 radus Gesmerus*, *Robertus Tanladanus*, *Andreas Libavins*, & alii
 innumeri, quorum nomina recensere longum esset, qui Hermeti-
 cæ disciplinæ inhærent: hi persuasum habent convenire hoc nomen
 Colcotar vitriolo igni calcinato ad rubedinem, sed qua ratione vi-
 triolum rubificatum nominetur ab eis Colcotar non constat: nisi
 existimassent Colcotar factitium esse, & rubei coloris, quod falsum
 est, & ab omni veritate alienum: proinde omittamus nomen di-
 versitatem, verborum multipliciter, quæ multo duxerunt ambi-
 guos esse, & animadvertamus nos rei essentiam, nam conspiciuum
 nobis erit non modo Arabes alludere Chalcitim esse albam dum as-
 seruerunt Chalcanthum antiquatum commutari in Chalcitim; ut
 docuit *Galenus*, sed apertissime significarunt hoc atramentum al-
 bum, sub nomine Chalcadis, quod in medio posuerunt, ut *Avicen-
 nas* loco præallegato, inde *cap.* 167. ejusdem libri ait auctoritate
Galenus Chalcadis convertitur, & fit Colcotar quod *Galenus* dixit
 Chalcitim commutari in Misim: Idem habemus à *Serapione* loco, ut
 supra, ubi recensuit atramenti metallici differentias in venas tres
 ordine

ordine distinctas more *Galenii*, qui zonas appellavit eas: & in medio constituit Chalcadim inter Sorim, & Misim insinuans Græcorum Chalcitim, & hujus opinionis extiterunt *Antonius Musa Brasavolus*, in suo examine terrarum, quemadmodum & *Albertus Magnus*, lib. 5. de mediis Mineralibus, & *Amatus Lusitanus* in Commentariis suis in *Dioscoridem*: ipsi igitur assenserunt Chalcitim mediam esse inter Sorim, & Misim ac pronuntiaverunt dealbescere juxta sententiam *Galenii* attestantis temporis lapsu Chalcanthum in Chalcitim degenerare, proinde nos quoque experientia quotidiana deprehendimus Chalcanthum dealbescere dum ex ætate in Chalcitim transit, & sæpe vidimus exteriorem partem Chalcanthi per commutationem verti in Chalcitim à natura tamen ex aeris ambigentis alteratione, qui partem externam Chalcanthi dealbat, & ad naturam Chalcitis vertit, manentē adhuc interius formā Chalcanthi, ut demonstravit *Galenus*, etsi tempore penitus commutatur exterius & interius in Chalcitim: hanc autem commutationem assenserunt *Paulus Aegineta*, & *Ætius*, quare si experientia conspiciatur Chalcanthus tempore dealbescere nulloque alio colore mutari nisi prius colorem album Chalcytis contraxerit, ex quo inde longo temporis decursu procedit color citrinus qui est proprius color Misy, nam mutatur Chalcanthus in Chalcitim prius demum in Misim à superficiali statim incipiente mutatione, consequenter itaque fateri oportet Chalcitim albescere, quod subindicavit *Galenus* à ludendo cum supra scripta commutatione: etenim cum imitantes Latini ac diuturna observatione animadvertentes id ipsum pronuntiarent, quemadmodum ex recentioribus *Bartholomeus Maggini* lib. de Vulnerum sclopetorum curatio-
ne, & in descriptione Medicamentorum scripsit lanuginem albam, quæ super Chalcanthum efflorescit assimilari magis Chalcit, his tamen verbis usus fuit *Maggini* ipse respectu nativæ Chalcitis, quamobrem prosequitur inferius si non reperitur vera Chalcitis pro componendo Diachalcit *Galenii* assumatur pars superficialis albicans quæ reperitur super Chalcanthum: ex his depromitur duplicem esse Chalcitim, una est ab crigine constituta à natura zona media inter Sorim, & Misim: Altera vero per commutationem factam à natura, prout quando infima zona, quæ est Sory attenuatur, & transiit in Chalcitim, aut ubi Chalcanthus tempore vertitur à natura in Chalcitim, quod fieri potest etiam auxilio artis,
non

non tamen eodem modo rudi , & violento , quo utuntur vulgares : ut ignis ope vel solis , sed requiritur cum virtute , ac more naturæ : quare *Marcus Oddus* in Collegio Patavino , in *Tractat. de Theriaca* , inquit , Atramentum sutorium tempore commutatum in Chalcitium appellari facitiam , præterea assensit posse administrari Chalcanthum ustum loco Chalcitis , ubi deficiat illa in componenda Theriaca , sed aberravit licet affinitatem maximam esse attesteretur inter utrumque *Galenus* : prædictæ autem sententiæ *Oddi* , subscripsit *Petrus Andreas Matthiolus* , lib. 5. *Epistolarum* , pag. 337. ubi concedit Chalcanthum igne torrefactum supponi in compositione Theriacæ , si ad manus non sit Chalcitis , hæc enim ex eadem materia gignuntur , verum longè melius est uti Chalcity , vel nativa , vel ex Chalcantho commutata , hæc etiam præfertur Chalcantho torrefacto , nam tenuioris est substantiæ , virtutis , & penetrationis ; proinde *Galenus* appellavit eam Chalcitum per commutationem , & approbavit eam , ut nativam : utramque nescivit *Valerius Cordus* caligans existimavit Chalcitum esse speciem vitrioli nativi , idcirco statuens ipse nullum discrimen inter Chalcitidem , & Chalcanthum , scripsit vitriolum gerere vicem Chalcitis in compositione Theriacæ , cum tamen res secus se habeat , Chalcitis enim est species secunda atramenti metallici , quod in primo genere atramentorum constitutum est : Vitriolum vero est in secundo genere , quod sutorium dicitur , quare distant inter se : alia omitto inania , quæ leguntur in libro spurio *Galeni* , de *Simplicibus Medicaminibus* , pag. 90. viz. Chalcity coloris subaurei cum venis intus diffusis , prout alumen scissum , & in modum stellarum fulgentibus ; non æque vero hæc attribuitur sententia *Galeno* : quinimo cum liber dicatur spurius nothus , & falsus jure eadem sententia habetur falsa , Chalcitis quoque notæ in eodem libro descriptæ , ut jam dixi falsæ sunt , ipse enim conveniunt Misy eique propriæ sunt , etsi in Misiim vertitur Chalcitis temporis decursu veluti superius explicatum fuit auctoritate *Galeni* , à quo differit *Plinius* lib. 34. cap. 12. ubi erroneè repugnans veritati dixit Chalcitum inveteratam fieri Sorim , quod falsum est , cum satis constet oppositum ; Chalcitis enim vertitur in Misiim , nec non Sory mutatur in Chalcitum , non tamen Chalcitis vertitur in Sorim , non enim retrocedit eorum commutatio , ob id itaque Chalcitis habet vires Misy similes vel parum ab ea distantes , verum quia locum habet inter duas zonas ,

Q

vide-

videlicet Misios, & Soreos, ita quod Chalcitis existit zona media, naturam quoque mediam sive facultatem dicamus inter utramque possidet Chalcitis: Id ipsum legitur *Antidotario Jo. Jacobi Vncherii* nempe Chalcity inter Misum, & Sorim, est mediæ facultatis mediæque situs calida, & sicca veluti Misy est, grave olens, acida astringens magisque Misy contrahit: magisque acris, & mordicans, adeo ut corporibus atque duris appositum ulceribus magis adurat carnem escaramque facit, minus enim tenue est quam Misy abstergit, conducitque adversus ignem sacrum, & ad ulcera depalcentia quæ serpunt efficax est, fistulas tollit si modo collirii applicetur, aut si cum melle mista intingatur licinium, & immixtum corrodit callum, & curat ulcera aurium, & confert adversus scabiem humidam præerea si Chalcitis scobs super venam eruptam aspergatur, etsi administrari potest cum aqua communi, aut cum aqua coriandri, aut succo porri, ut docuit *Dioscorides*, sanguinis fluxionem prohibet, & à quacunque parte sanguinem fluentem cohibet, si linimentum imbutum applicetur modo sit à naribus sanguinis fluxio, vel à matrice, juxta *Avicenna* sententiam, atque *Joannis Serapionis*, cap. de *Eruptione sanguinis à Matrice*: sed audiamus *Galenum*, lib. 3. de *Compositione Pharmacorum secundum locos*, cap. 4. qui ex *Heraclide de Tarentino ad Antiochidem* insinuavit elichnium aqua frigida, aut aqua polygonii imbutum deinde in chalcitide contrito obvolutum, & naribus inditum sanguinis eruptionem vincere; ubi quoque ex *Andromaco* scripsit pharmaca hæmorrhagias narium sistentia, quæ constant Chalcitide, Misy, & Atramento Sutorio: præter hæc autem purgat, & abstergit oculos præsertim usta chalcitis, & cum melle trita oculorum medicamentis longe utilior sit, nam usta fit magis tenuis, magisque discutit, & aperit, ac magis siccatur, minus autem mordicat, neque inducit escaram, atque minus astringit si accidat imponi aliquo emplastro vel unguento conficiendo commiscetur medio cocturæ, & perfectè incoquitur, ut emplastrum magis fulvum, & phæniceum fiat, *Teste Paulo Ægineta*, lib. 7. & *Ætio Tetrabili* 4. *Serm.* 2. pag. 855. coquitur chalcitis, ut rubicundius puniceique coloris faciat emplastrum: solviturque chalcitis in quemvis liquorem decoctione, ut ex præcitatatis satis perspicuum est, igni quoque facile liquefcit, ac bullas facit, & uritur uti in sequenti declarabitur: ex chalciti conficitur Diachalciteos emplastrum descriptum à *Galeno*, lib. 1. de *Compof.*

Medi-

Medicament. per genera, cap. 4. quod & phenickum appellavit: pleraque alia medicamenta ex chalcitide componuntur, quorum quædam ibi recensere accingor præsertim pſorica, hæc diversimode fieri prodidit *Galenus, lib. 4. de Compos. Pharmac. secundum locos*, ubi declaravit appellari medicamenta pſorica, quæ scabras in palpebris affectiones persanant, fiunt autem in formam coliriorum, & quandoque arida, & fortissima parantur ut pterigia curent videlicet oculorum ungues & callos antiquos deleant, horum exempla plura leguntur in *Galenum* loco præallegato tum ex *Æsclepiade*, cum ex *Heraclide*, atque ex aliis à *Galeno* recensitis: præterea *Antonius Musa Brasavolus in examine Terrarum*; & *Amatus Lusitanus in suis Commentariis in Dioscoridem* asseruerunt, medicamentum pſoricum descriptum est à *Dioscoride* præter facultates superius enarratas, mirum in modum sanare scabiem atque cutis asperitates tollere; sit autem duplici modo medicamentum pſoricum quemadmodum explicavit *Dioscorides, lib. 5. de Medicamaterin, cap. de Pſorico*, viz. primo modo ex sua intentione componitur ex duabus chalcitis partibus cum una parte cadmiæ tritis, & cum aceto levigatis, & fictili vase conjectis ac fimo obrutis, ibique per quadraginta dies ardentes caniculæ dimissis, sic evadit medicamentum acritus. Alio vero modo fieri retulit medicamentum pſoricum ubi quidam capiunt chalcitis, & cadmiæ portiones pares, quas vino molunt in reliquis ut supra agunt: eadem ad unguem scripsit *Oribasius, lib. 13.* his fere similem, descriptionem unam tradidit *Galenus*, loco ut supra, nempe ex cadmiæ parte una, & chalcitidis partibus duabus levigatis vino tamen vice acetis, & reliquis servatis ut supra: attamen aliud pſoricum medicamentum scripsit ipse *Galenus in lib. 9. de Simplic. Medic. facultat.* dixit enim fieri pſoricum medicamentum, hoc tamen à superscriptis evariatum reperio, nam ex dupla chalcitide admista lytargyro est utrisque aceto acerrimo solutis, quod medicamentum scripsit esse magis desiccatorium, & minus mordax chalcite, & constare partibus tenuioribus quam si esset veluti superiora: præterea ne quid omittamus quod ad historiam chalcitis faciat, reminisci duxi Theriacam medicamentum tam celebre quod recte compositum si debite approximetur sæpe à faucibus mortis infirmos ruetur, hoc tamen medicamentum non immune est à chalcitide, at si chalcitis ad utilitatem publicam ipsamque medendi facultatem

tem tantopere confert, cur officinæ in quibus cujuscunque generis medicamenta confici solent, eam non habent, neque medici norunt: pudeat nos eas voces toties legere, toties in ore habere, & res quas significant non noscere: mox itaque gerendus est pendere chalcitum cujus formæ naturæ viriumque existat, quæ omnia hac descriptione demonstrantur.

CAP. V.

Adversus Georgium Agricolam; ac ejus Sectam.

Priusquam de tertia differentia metallici atramenti conscribere me conferam, quorundam juniorum ineptias recensere velim, qui in chalcitis historia latrantes fluctuant, novamque opinionem construunt ex suo cerebro, & ipsismet tantum absque alia demonstratione volunt ut credamus, existimantes celebre nomen sibi comparaturos dum multa congerunt, ut eorum opera concrecant, quibus tamen non datur talis venia: hæc enim Geographi tantum fabularum, Historiarumque scriptoribus ceditur, at Philosophi scientiam rerum naturalium profitentes debent veram rei essentiam demonstrare, vires atque rationes explicare: gravissime itaque falluntur qui hoc munere oblitii solo autem nomine Philosophi induti garulant, & enim ceu talpæ oculis ac mente capti reclamant adversus priscorum sententias citra rationem ac citra experientiam, quæ quotidie nos docet, & præ cæteris *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura eorumque effluunt ex Terra*, scripsit ex suo sinu chalcitum habere æris colorem; id ipsum asseruit *lib. 1. de Natura Fossilium*, dicens, chalcitum imitari æs in colore; & *lib. 3. de Nat. Fossil.* repetit, chalcitis rubra est, & æris colore: nullam tamen probabilem causam aut rationem, cum nulla adsit, ausus fuit assignare: demiror mehercle tantum virum in literis late versatum protulisse hanc fatuitatem, sed delusum existimo ipsum fortasse verbis à *Dioscoride* proditis initio capitis de *Chalcit*, quæ non bene percepit *Agricola*; ubi est legere in *Dioscoridem*, Chalcitis præfertur similis æri, friabilis; nec lapidosa, nec inveterata interculantibus oblongis venis splendentibusque, his tamen non censuit *Dioscorides* Chalcitum habere æris colorem rubeum, neque indicare voluit eam

eam æri assimilare colore rubeo, quem somniavit *Agricola*, ac illum colorem addidit ex sua chimera: ipse enim non animadvertit similitudinem assumi non modo ab effigie, & forma, verum, & à qualitate, & à natura rerum, ut *Cicero lib. 1. Off.* nihil autem amabilius, nil copulativius quam morum similitudo bonorum: quam obrem qui hanc *Dioscoridis* similitudinem agnoscere voluerit, non sat erit legisse initium capitis cætera vero perlegantur, quæ in eodem capite sequuntur, ubi *Dioscorides* docuit urere chalcitum, ea quidem longe secus constare rem indicant, nam dixit, utitur chalcitis fictili novo carbonibus vivis superposito dum bullas excitare desierit luteoque colore palleſcat, & perfecte inaruerit: hic est primus modus proditus ab eo torrendi porius, ut ipsius verbis utar, proinde progreditur eodem loco demonstrare alium modum urendi chalcitum penitus igni validiori, ubi ait, candentibus prunis donec conflagret, & mutetur in floridum colorem sanguinum, aut miniatum colorem contraxerit, hæc sunt propria verba *Dioscoridis*: eandem sententiam legimus in *Oribasium*, loco de *Chalcit*, viz. uritur chalcitis donec palleſcat, & bullas excitare desierit in cæteris vero dum mutata in magis floridum colorem, & in profundo colorem rubricæ contraxerit auferenda est ab igne: legitur etiam in *Commentariis Jani Cornarii in Hippocratem, lib. de Ulceribus, pag. 764.* H. & chalcitis tosta donec flammæ speciem induat: id ipsum satis indicavit *Galenus, lib. 1. de Antidotis, cap. 15.* scripsit, Nescire quomodo in more positum sit ut medicamentum Theriacæ nigrum evadat, & quicumque hoc colore medicamentum non facit ludibrio haberi, cum ejus vis nihil à colore immutetur, solet autem non fieri nigra Theriaca, quia chalcitis usta, aut flava, aut ruffa evadit: his assensit *Ætius Tetrabils 4. Serm. 1. cap. 92. de Compos. Theriaca*, ubi postquam prodidit modum urendi Chalcitum, jubet abjici, quod ruffum ex ulatione apparet, & assumi quod viridius est, præterea fatetur inferius more *Galen*i nescire quomodo in consuetudinem venerit ut medicamentum Theriacæ nigrum fiat cum à colore nil virtutis acquirat, asserens ob Chalcitidem non fieri nigrum medicamentum, immo addit, si Chalcitis parum superuratur rubicundiorum antidoti colorem reddit, proinde sermone secundo ejusdem *Tetrabilis, cap. 25.* inquit mensura cocturæ chalcitis est ut rubicundius ac punice coloris emplastrum faciat, sed redeamus ad *Galenum* qui loco, ut supra ostendit

modum utendi chalcytim dicens admirabile enim est quomodo, ita faciundo, id est utendo chalcytim ruffus, flavusque color excellat in ea deinde consultit ipse *Galenus* assumi paucum illud, quod portaceum, aut cinereum est, omisso flavo, ruffo & pallido, asserens ex quadraginta dragmis chalcytis, quæ combusta fuerit vix quatuor reperiuntur drachmæ iptius cinerei coloris, cum reliquum fuerit flavum, & ruffum post ustionem, postremo, *lib. 2. de Compositione Pharmacorum per Genera, cap. 4.* Scripsit dico autem flava, & ruffa quædam sunt melitites, Chalcitis combusta, &c. prædicta aperitissime resistunt *Agricola* opinioni, cum enim indicent Chalcytim crudam non existere coloris rubei sed acquirere rubedinem, ignive eam contrahere, ac in eam per ignem commutari, & verti, hinc facile veritatem præsentire possumus, si enim Chalcytis fuisset rubea facta à natura erroneè superflueque scripsissent veteres Chalcytim contrahere igni colorem rubeum, & in eum mutari per ignem violentum, mutatio vero fit de una forma ac una effigie ad aliam, quod fieri nequit nisi privatione prioris formæ, cui succedit altera: & ideo quilibet recte rem examinans non patietur se divelli ab hoc solido fundamento in quo tota veritas decumbit, quamobrem facile adducor ut credam ignorasse *Agricolam* quæ sit Chalcytis, sedulo enim non legit *Dioscoridem*, neque alios præcitos auctores, aut eos non intellexit, at si pertraxisset opinionem suam à *Plinio*, 37. cap. 11. qui longe aliter dissensita *Dioscoride* & à *Galeno*, deceptus quoque fuisset, nam inquit *Plinius* Chalcytim esse rubeam nempe coloris æris, cui facile est respondere sibimet contradixisse *lib. 24. cap. 2. & 12.* ubi scriptis tradidit, Chalcitis est lapis à quo vi ignis elicitur æs, & est friabilis ac instar lanuginis litosæ coloris mellis, & dum inveterascit Chalcitis vertitur in Sory, quod repugnat sententiæ *Galeni* attestantis oppositum videlicet Sorim tempore verti in Chalcitim, atque inde Chalcitim commutari in misim, quod etiam experientia habetur, quare nulla est *Plinio* adhibenda fides nisi quantum adhæret bonis fideisque auctoribus: fuit enim *Plinius* ipse historiarum scriptor, plurima collexit atque vix audita scripsit, quæ in se ipsum militant: non desunt alii sequaces *Agricola* qui à captiosa ejus seductione pressi serviliter ipsius opinionem celebrant nemini namque ridiculum lapsum *Bartholomæi Maranta* primo ejus de *Theriaca, cap. 25.* scripsit ipse reperiri super Chalcanthum inveteratum multam efflorescentiam misios,

missos, & Chalciteos coloris æris, & quod administrari potest pars illa mutata in Chalcitum: ex his patet ignorasse Marantam Chalcitum nativam nullum enim ipsius verbum quidem facit, assensit tamen mutationem Chalcanthi in Chalcitum, & milim, sed ullo discrimine coloris confundit eas, somnians efflorescentiam coloris æris, quam nequis sanæ mentis conspexisse ausus fuit exprimere, cum oppositum ostendat experientia, scripsit autem Maranta de re non intellecta nec visa juxta vulgarem sententiam, quod cæcus non judicat de colore, nec furor ultra crepidam: at neque satis mirari queo audaciam *Calciolaris Aromataris* Veronensis qui alieno pallico ornatus duplici errore caligavit in ejus museum, ajens Chalcitum non dissimilem esse æri in colore, & in contritione: Hoc vero doctis examinare relinquo cum unusquisque vel non admodum in hac facultate instructus poterit judicare non conteri æs manente ipsius forma, quamvis, hoc metallum extendatur sub maleo, si vero intellexisset de ære existente adhuc in Pyrite disperso hoc fatuum esset cogitare, cum neque Pyritis continens æs sit rubeus, quemadmodum superius expositum satis fuit: hæc itaque similitudo non neque à Calciolario tradita erit, sicut proverbiali sententia dicitur, quid refert luna cum cancri; aliud delirium legitur *Joannis Jacobi* Vecherii in suo antidotario, cum scripserit reperiri Chalcitis genus in Germania lapidosum ponderosum rubrum cum scintillis aureis, quod neminem alium tradidisse constat, sed omnibus profecto repugnat: ab his vero dissensit *Marcus Oddus* in Collegio Patavino Tract. de *Theriaca*, ipse enim explicavit sententiam suam conformem veterum dictis, nempe Chalcitum esse albam, veluti supra jam enarratum fuit quamvis inferior postea scripserit diversas opiniones tum *Plinii* cum, & *Agri cola* ac ejus sequacium, qui insulse repugnant *Dioscoridis*, atque *Galeno*, rationi atque experientiæ, verum illorum dicta constant fundamento adeo lubrico ut facile depromi possit non vidisse prædictos vix corticem operum *Dioscoridis*, & *Galeni*; attamen ipse *Oddus* profitemur nititurque levi inconstanti, & sophistico sermone prædictos reddere concordēs, at parum refert quemadmodum unusquisque legere ac intueri potest, me enim pudet referre tot fatuitates, velim vero ut desisterent cuncti deviare à clarissima *Galeni* sententia, quæ fuit Chalcitum esse albam, dedit namque indicium atque exactam disciplinam expromendi colorem experientia,

entia, quæ deprehenditur tempore quo Chalcanthum commutatur in Chalcitum, quam ad instar litus seu lanuginis albæ persæpe in promptuariis ipse vidi ac ejus copiam quoque apud me teneo, necnon Chalcitis nativæ quæ advecta, fuit ex *Anglia* nuper à Mercatoribus, hæc dum cruda ex minera defertur palam omnibus conspicitur alba, in circumferentia vero ob aëris alterationem incipit tempore citrinare: hæc inde usta fit partim rubea, partimque flava, ac partim porracea, & in cinerea evadit juxta sententiam *Galen*i, lib. 1. de *Antidotis*, ut supra dictum fuit de ipsius Chalcitis signis, quæ in neutro alio atramento conspiciuntur: idcirco non obstat si nomine expresso ubique *Galenus* non scripserit Chalcitum albam esse, admonuit enim nos, lib. 4. de *Compositione Medicamentorum per Generat.* cap. 1. quippe sufficere ei facultatum universalium veluti exempla exposuisse: ni tamen ab *Agricola*, neque ab ejus secta sumatur inde ansa defensionis, quia indefinitum eis videatur quid intelligi indicarique voluerit *Dioscorides*, ubi dixit chalcitis præfertur similis æri, nunc itaque ad explicationem hujus similitudinis ut tollatur quæcunque difficultas ac ut de magis veritas elucescat, non desinam explanare aliud similitudinis exemplum, quo usus fuit *Dioscorides*, cap. de *Pyrite* lapide quale fuit illud Chalcitidis supra expositum: inquit enim Pyrites est lapidis genus à quo æs extrahitur, eligi debet æris similitudine facile scintillas edens: hæc *Dioscoridis* verba non sunt ad literam superficialiter intelligenda, verum qui eorum sensum perscrutari voluerit, ut mentem auctoris percipiat, in mentem revocet quæ prænarrata sunt superiori descriptione, ex quibus deprehendet non reperiri Pyritem coloris æris sed misti coloris fulgentis inclinantis potius ad album, & cinereum lucidum, & aliquando luteum, tum & ferrugineum, plumbeumque, & violaceum, ut superius explicatum fuit: idem æque repetam Chalcitum esse albam veluti jam assertum fuit testimoniis non abjiciendis, atque ratione verisimilibus, experimentis communita: quare si utramque definitionem adinvicem conferamus, reperiemus *Dioscoridem* non asseruisse Chalcitum assimilari æri in colore, nec ejus effigiem habere, idcirco conjecturam facere licuit imo pro comperto habere non innuisse prædicta metallica æri assimilari in colore, sed voluit hæc esse consimilis naturæ, & facultatis æris cum sint ipsius minera; propterea quam majorem copiam substantiæ æris continent in se tanto magis assimilari

lari æri, & approbati prodidit : eodem quoque modo intelligendam esse hanc *Dioscoridis* similitudinem confessus est ipse *Georgius Agricola* in *Bermannium* discurrens de Pyrite, unde ait : videtur etiam mihi nunc, cum καλλοδὲν dixit *Dioscorides* significare speciem æris potius, quam colorem, ibi tamen repugnat *Agricola*, & resistit eis, quæ jam dixerat locis supra citatis, insuper vero hoc satis indicavit *Galenus*, lib. 9. de *Simplic. Medicam. Facult.* referens historiam aquæ viridis, & tepidæ, quæ guttatim ex colle distillabat in specum, inquit odorem æris loci scilicet specus esse suffocativum atque redolere Chalcitum, æruginemque, & aqua etiam gustu præferebat hujuscemodi qualitatem nempe æris cui sententiæ assensit *Ætius* exponens aquam illam tepidam in specu repræsentare Chalcitum, æruginemque, solet enim fieri aqua saporis, odoris, coloris, & qualitatis terræ super quam defluit, auctore *Aristoteli*, lib. 2. *Metheor. cap. 1.* de sensu, & sensato : idipsum assensit *Theophrastus* Græcus, lib. 6. *Plantarum, cap. 3.* nam aqua per se insipida est verum talis fit qualis terra per quam fluit, sed revertens unde digressus sum, censeo indicasse *Galenum*, & *Ætium* pro æruginis æs proprium quod græce καλχῶν appellatur, pro Chalcitij ejus minerum, metaphorice partem pro toto, & inde meminerunt pluviam collis terram colluere, ex qua sponte fiebat Sory, Misy, & Chalcitij, & per fornaces æs, quæ omnia confessus est ipse *Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, licet in quibusdam interdum cespiter, cum parum animadvertat Veterum intentionem, proinde *Galenus* nominatur Chalcitum sæpe metallum, non quia facta sit Metallum, nec habeat effigiem, vel colorem Metalli, neque sub maleo duci potest more Metalli, cum sit terra mineralis ex materia Metalli potius facta, quæ in se continet Metallum quod extractum à minerali terra, vi ignis, & industria artis tunc postea est rubei coloris habetque effigiem, veram formam substantialem Metalli relicta altera accidentali ipsius terræ minere, & in hac forma actuali ducitur sub maleo quod fieri nequit dum occultatur in Chalcitij : quare ex prædictis conspicuum est vanam fuisse opinionem illorum, qui erroneo, & sophistico sermone protulerunt Chalcitum rubeam esse, quia in se contineat æs quod rubeum est, sed aberrant à toto cœlo consequeretur enim rubeam esse aquam specus superius descriptam quæ quamvis redoleret Chalcitum, & æruginem erat tamen viridis : præterea quodcumque continet æs,

aut quod ex ære fit rubeum esset, verum tamen oppositum diversis auctoritatibus ostensum atque experientia comprobatum fuit, sed ut apertior reddatur res aliis exemplis præter prædicta agam, & incipiam à Chalcantho, cum hic ex ære procedat, & in se continet æs quemadmodum, & ipse *Agricola* assensit loco ut supra dicens appellari Chalcanthon, quod ex ære efflorescat, attamen non existit rubei coloris, quinimò viridem, ut plurimum conspiciamus eum aut cæruleum veluti fusus explanabitur loco suo: alterum exemplum erit ærugo rasilis vulgo dicitur viride æris, est enim viridis coloris & ex ære fit ob id sequeretur juxta illorum vanam opinionem esse rubei coloris, nihil ominis oppositum nos docet experientia quæ est rerum magistra, neque eam rennere audebit, nisi fatuus, quare decepti sunt *Agricola*, & sequaces, cum ea quæ sensu pateat non animadverterint proinde tanquam suspecti amentia proflus exhibillari debent: si autem non sufficiant hucusque recensita ad amovendam caliginem illorum, qui ratione inopes contendunt opinione, quæ in omni facultate detestatur, reprehenditurque in Medicina, præsertim ab *Hippocrate*, lib. de *Decenti Ornatu*, & in lege ipsius *Hippocrates*, qui expresse dixit, duo enim sunt scientia, & opinio, quarum altera quidem scire facit, altera vero ignorare, præterea ut denique præsens concludam caput, atque definiam in Tironum gratiam exemplumve adducam vetus testimonium *Damocrisis*, cujus sententiam prodidit *Galenus*, lib. 1. de *Antidotis*, cap. 17. hoc Epigramate exametro versu descriptio *Theriaces*: hinc carmine 19. cujus initium

Phu poliumque comans, Calaitis randida fructus:

quod & provectos medicos meminisse velim cum hæc sola auctoritas sufficeret omnem dirimere litem: sed de his satis mihi summam ex omnibus collectis apertissime ostendisse proposui meum ex *Dioscorides* & *Galeni* intentione fuisse sufficientissimum.

CAP. VI.

De tertia differentia Atramenti Metallici, quæ
ultima zona aliis subsidet, & Sory
appellatur.

Opportunum jam esse videtur alterum caput, quod est de Sory demonstrare, hoc *Galenus* scriptis tradidit esse infimam zonam ex tribus, quas conspexit in fodina æraria montium Solorum Cipri, magis vero approbatum fuit à veteribus, quod deferebatur ex *Egypto*, auctore *Dioscoride*; lib. 5. de *Medica materia*, cap. 70. cui assensit *Avicennas* appellans, idem Atramentum voce Arabica *Alfurie*: et si *Serapio Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, nominavit eum *Surie*, & *Alfury*, utroque modo tamen voces istæ satis similes sunt, ac dictioni Græcæ proximæ: verum in synonymis ipsius *Serapionis* legitur etiam *cacathar* & *coltreos*: præterea concordēs omnes scripserunt hoc Atramentum existere in ordine, & zona inferiori: idcirco *Oribasius lib. 13.* non modo asseruit Sory esse tertiam inferioremque zonam, verum etiam *Ægyptium* cæteris excellere, cum tamen assenserint omnes reperi eum in Hispania, Libia, Cipro, ac plerisque aliis regionibus, quibus hac nostra ætate Sory cæteraque Atramenta conspiciuntur; præsertim plurimis Italiæ, Ungariæ, & Transilvaniæ, Angliæque locis, quali autem colore an uno vel pluribus præditum sit Sory inquiremus à *Dioscoride* loco præcitato, ubi prodidit præfertur *Ægyptium*, & quod frianti nigrius apparet, his aperte docuit Sory existere nigrum in parte interiori, quod patet dum friatur, in fractione enim ipsius Sory interior pars detegitur nigra, & ideo scripsit *Dioscorides* quodque frianti nigrius apparet præfertur: alterumque colorem ab interno diversum tradidit externæ parti Sory, ita ut deprehendamus pluribus inter se differentibus coloribus constare Sory, eorum enim unus est in parte interiori, alterique ab eo in exteriori distat: quapropter *Dioscorides* ipse ait aberrare illos, qui existimarunt Sory esse melanteriam siquidem sui generis est Sory ei non ab simili, at Sory virus inest grave, & nauscam movens; patet igitur ex prædictis non dissimile

præterquam graveolentia, esse Sorym à melanteria, quam capite suo inquit sulphurus colorem trahere : at tamen cum sulphuris color multiplex sit consultius eum explorare existimo, neque me præterit memoriam prodidisse *Dioscoridem, cap. de Sulphure*, magis approbati sulphur vivum splendidum, & præsertim quod viret : Hæc *Dioscoridis* verba argumento sunt indicasse plerisque alios colores, quos autem omnibus notos fore existimans ipse non curavit adeo declarare, neque eos distinguere cum plures, & noti essent, quapropter ad alios scriptores nos conferre coacti, consulimus *Petrum Andreæ Mathiolum* in *Dioscoridem* asserentem sulphur esse plurimum colorum, ait enim reperiri sulphur viride, aliudve luteum, aliud cinereum, & aliud misti coloris : præterea in *Prætechnia Vannatii, lib. 2. cap. 12.* legitur reperiri sulphur album, luteum, citrinum, rubeum, & misti coloris nigri, & cinerei ; at *Joannes Franciscus, Picus Mirandola, & Concordiæ Dominus, lib. 2. de Auro, cap. 10.* inquit sulphur colore subfulgido, & album cinereum, & flavum, & viride, & nigrum, & rufum, sicut flammeo colore videatur cum rubico contendere : Sed *Albertus Magnus, lib. 4. de Metallis in speciale, cap. 2.* ait inveniri forte aliquod sulphur ad rubedinem, & forte ad nigredinem declinans propter calorem adurentem, & vincentem in ipso : modo autem quo magis horum colore constat Sory facile est comprehendere ab ejus substantia, quam *Galenus* exposuit dicens Sory est lapidosius, ac vehementius compactum, nam à congenito calore elaboratius est : consequitur, itaque ex verbis *Galenus* esse Sory coloris rubei, & nigri præ nimio calore vicente in ipso : rubeus enim color substantiam ignis indicat in Sory : quod tamen in omnibus non permittitur, cum necessarium non sit quicquid rubrum esse calidum, nam rosa rubea est, & frigida : neque quicquid album est frigidum, sicut nix : est enim calx alba, sed calidissima hæc omnia habemus à *Galenus, lib. 1. de Simplic. Medicam. Facult. cap. 2.* verumtamen evenit ut in Sory, quod calor ex candidis rubentes efficiat sucros minerales dum eos condensat, ex rubentibusque flavos, ex flavis virides, aut nigros, non secus ac ex pituita dulci fit sanguis mediante coctione, ex sanguine flavabilis propter nimium calorem, ex flavabile viridis, vel atra propter adustionem : ira quoque Sory fit ex nimio calore rubeum, huic autem colori rubeo proximi sunt niger, & cinereus, hi equidem colores fiunt tum ex minori, vel ex majori adustione,

adustione, ut exemplo agnovimus, si vitriolum aduratur igni non adeo vehementi sit cinerei coloris, at si validiori igni peruratur rubeum, atque nigrum fit, quod evenit ex substantia sulphurea prædominante in Atramentis quemadmodum superius expositum fuit: ob id *Avicennas* peritissimus prodidit ambos colores videlicet rubeum, & nigrum habere Sory dicens Atramentum rubeum esse assury, ibi autem designavit partem exteriorem ipsius Sory esse rubei coloris: hinc enim prosequitur dicens, & melius est quod deferretur ex Ægypto, & frangitur à nigredine: his vero deprehenditur innuisse partem intimam ipsius Sory existere nigram, quæ infractione patet: tunc enim aperitur interius ac detegitur, quod erat occultum: quod clarius explicavit *Serapio* asserens Zeg rubeum esse Surie, & melius Babilonium, quod quando frangitur est nigrum interius, hoc tamen animadvertendum velim non dissentire *Serapionem* à *Dioscoride* ubi dixit melius esse Babilonium, cum pro eo intelligendum sit Ægyptium: nam Babilonia est in Ægypto: preterea *Joannes Arculanus* in Rasim super nonum *Almansoris*, cap. 24. de Ungula oculi, attestatus est Assurie esse rubeum: idipsum assenserunt *Fraser Vincentius in speculo Alohimia*, & *Albertus Magnus*, lib. 5. de Mineralibus, cuncti hi concordantes innuerunt Sory conspici rubeum exterius: ex præhabitis itaque tum *Dioscoridis*, & *Galen*, cum & Arabum conspiciuum est constare Sory exteriori parte rubeum in intima vero parte nigrum, atramentis aliarum opinionum diversæ à prædicta sententia nobis proponuntur: quidam enim tradiderunt Sory esse cinerei coloris: alii vero assenserunt eum existere penitus nigrum intus, & extra, & ideo illas opiniones absolvere conabor, ut palam omnibus veritas elucescat: exordiar itaque in primis describere *Agricola* opinionem qui licet assenserit duplici colore existere Sory partem tamen à superioribus dissensit diversos enim ab aliis prodidit colores, nam lib. 3. de Natura Fossilium, dixit Sory, & melanteria sunt cinerei coloris, & nigri, mox prosequitur dicere Sory probatur, quod dum frangitur nigrius apparet asservit quoque eodem loco melanteriam esse coloris sulphuris, & contactu aquæ nigrescere: diverse tamen locutus est *Agricola* superiori, lib. 1. de Natura, eorum quæ effluunt ex terra ubi dixit Sory fere nigrum est similiter discurrens de melanteria inquit esse nigram exsiccataque plerumque ceneream fieri: unde videtur *Agricola* sibi repugnare, nam in multis evariat,

& hujuscemodi errores persæpe committi solent ab his qui nimium festinans scribere ac edere libros, ut scriptores habeantur obliiti revidere, & corrigere opera sua, alioquin remanent mendis plena: omiſſa autem omni ambiguitate est excernenda veritas quemadmodum rosa à spinis: quo circa non omnino operam me luisse puto si ex duabus *Agricola* opinionibus inter sese contrariantibus demonstravero unam earum congruere *Dioscoridis* sententiæ, alteramque ei adversari; idcirco inquit *lib. 1. de Natura eorum*, quæ effluunt ex terra Sory fere nigrum est similiter melanteria, quæ tamen exsiccata plerunque cinerea fit: hæc autem opinio *Agricola* non modo resistit *Dioscoridi* verum etiam ipsimet repugnat: nam postea *lib. 3. de Natura Fossilium*, ait Sory probatur quod dum frangitur nigrius apparet ibique ait melanteriam esse coloris sulphuris, & contactu aquæ nigrescere: hæc proculdubio conveniunt *Dioscoridi*, & *Oribasio*, ex quibus deprehenditur non esse melanteriam nigram ante contactum aquæ sed madefactum mox nigrescere quæ antea erat cinerea quale est sulphur, & quamvis melanteria sit nomen Græcum indicans terram nigram exposuere, tamen superiores nigrescere eam tantummodo madefactam, alioquin non esse nigram at nigrore inficiendi facultatem habere: quapropter *Paulus Aegineta, lib. 7.* melanteriam appellavit cretam sutoriam, ea enim utbantur sutores illius seculi veluti ipse scripsit, quod prodidit etiam *Galenus, lib. 4. de Compositione*, pharmacorum secundum locos: ex quibus expositis apertissime comprehendere possumus melanteriam non esse nigram: consequitur itaque juxta sententiam *Dioscoridis* neque Sory esse nigrum exterius, cum enim colore non differat à melanteria: etsi non puduit *Amatum Lusitanum* alioquin virum literis bene meritum vulgus sequi potius maluisse quam agnovisse veritatem, quam colligere potuisset à veteribus, à quibus dissensit, & à rectæ veritatis semita aberravit: scripsit enim absolute melanteriam nigerrimam esse, cujus oppositum satis ostensum fuit superius; idcirco eum non reperam hic, ne prolixitate legentibus tedio sum; verum altero quoque errore obtebratus ipse *Lusitanus* opinatus est melanteriam esse atramentum metallicum adversus sententiam *Dioscoridis*, asseruitque appellari voce Mauritanica, seu Arabica dicatur Azige, tamen vox Aziche, vel Azegi, & Zagi, singulæ hæ voces unum, & idem significant, atramenti enim genus omne sub se comprehendunt, quemadmodum

dum capite *de Misy* explicatum fuit auctoritate *Serapionis*, qui exemplo *Dioscoridis* distinxit melanteriam in duas differentias, quarum primam appellavit Arabice Bituriam, alteramque nominavit Maltinam; præterea dixit aberrare eos qui existimarunt eam esse zæg rubeum, quod est furie atramenti metallici differentia tertia, & infima: eadem fere verba leguntur in *Dioscoridem*: qui prodidit melanteriam esse geminæ originis, harum alteram instar salis crescere inquit faucibus ipsius specus fodinæve, alteramque terrænam in ostio, vel facie ipsius fodinæ coire dixit: His assensit *Petrus Andreas Mathiolus* in *Dioscoridem*, imple enim attestatus est oculis se intuitum esse pluries melanteriam in duplici differentia, quippe unam in ore fodinæ, alteramque in ejus fornace singulis nothiis à *Dioscoride*, & à *Serapione* assignatis: nento tamen eorum censuit melanteriam oriri in fodina cum atramenti, quamvis assignaverint melanteriæ vires similes Misy, non dixerunt melanteriam esse Misy, neque chalcitum, minusque Sory; imò capite ipsius Sory redarguerunt illos, qui aberrantes existimarunt Sory esse melanteriam: ex quibus apertissime constat non esse eam atramentum metallicum licet, possideat vires satis consimiles tum urendi cum, & astringendi: atramen differt quoque ab ipso atramento, & præter alias differentias hæc præcipua est quod non fit commutatio inter melanteriam, & atramentum, quemadmodum inter ipsas atramentorum species intueri solet: idcirco discriminatim de eis tractavit *Dioscorides*, quem secutus est *Galenus*, quamobrem & ipse prodidit de atramento metallico distincto in Misim, Chalcitum, & Sorem, quo in loco nullum verbum egit de Melanteria, sed alibi tradidit de ea absque ullius atramenti metallici commemoratione: quapropter jure optimo dicendum est Lusitanum somniasse talem fucum: at neque eo minus deliravit *Antonius Musa Brasavolus* in suo libro *Examini Terrarum*: eandem enim *Amati Lusitani* sententiam tueri voluit: etsi prædicti non fuerunt in hac opinione soli, cum in eodem lapsu fuerint *Gabriel Fallopius*, & *Georgius Agricola*, lib. 3. de *Ortu, & Causis Subterraneorum*, ubi scripsit, terra quoque atramenti futuro succo liquido infecta, quam Græci Melanteriam, Latini quidem atramentum metallicum nominant, &c. Hæc profecto omnia falsa sunt, ea enim citra rationem, aut suo Marte impudenter pronuntiarunt ipsi tanquam amentes, ac detrisu digniores describere tentarunt, quæ ne per somnium quidem

noverunt ; præterea in alterum errorem declinarunt *Brasavolus*, nempe atque *Lusitanus*, quamobrem scriptum reliquit nobis *Lusitanus* Sory esse Vitriolum Romanum; *Brasavolus* vero inquit Misy esse idem Vitriolum Romanum, horum autem uterque maxima caligine cecutiens non animadvertit Misim, Chalcitim, & Sorim esse in genere proprium atramentum metallicum in prædictas tres differentias constitutum ; sed vitriolum Romanum nil aliud sane est quam atramentum sutorium, quod est secundum genus atramenti, hoc distat ab atramento metallico, quamvis ab eo derive- tur, quemadmodum dictum fuit, & eo quoque melius loco suo de atramento sutorio explicabitur, idcirco *Mathiolus lib. 2. Epistolarum*, pag. 134. acriter improbat eos falso existimantes Vitriolum Romanum esse Sory vel Misy ; *Brasavolus* vero putans fortasse à prædictis erroribus excusari adduxit hanc rationem, dicens, hoc usu venit in omnibus fere rebus ut nomina corrumpant postea errores multi sequantur ex nominum inscitia auctorumque inertia; si verum prædicti exacte legissent *Dioscoridem*, & *Galenum*, quorum clarissima est doctrina, eos melius intellexissent, adeo ut ab eorum mente alieni tam longe non fuissent, neque falsa veris miscuissent : Verum unusquisque contumeliosa repræhensione dignus est si quicquid humanus intellectus assequi potest negligentia ignoret, vel loquacitate ac contrario sermonis studio velum obducere, ac eam deprimere studet : idcirco prodidit *Hippocr. in lib. Præceptionum*, fallax enim est, & ad errorem proclivis affirmatio, quæ fit cum garrulitate, præstet igitur, & vincat veritas propriis viribus nixa, ita ut deprehendi possit Sory esse non Vitriolum Romanum, neque Melantheriam, sed Atramentum metallicum, quod exterius rubeum existit juxta Arabum sententiam, quam & Latini apertissime asseruerunt : ab histamen dissensisse, partim quoque cum eis assensisse visus est *Agricola* : dixit enim Sory esse cinereum, & nigrum his existimo indicasse *Agricolam* esse colorem cinereum in extrema parte ipsius Sory, quamvis ad unguem hoc non distinxerit; colorem vero nigrum intumæ parti attribuisse censeo quemadmodum cæteri cujuscunque sectæ scriptores prodiderunt, alioquin rejicienda penitus esset *Agricola* opinio : Reliquum est Sory ab aliis magis diversum, quod prorsus nigrum interius atque exterius proditum fuit ab aliquibus præsertim à *Mattheo Silvatico* in opere *Pandectarum*, cap. 697. ubi dixit auctoritate *Serapionis*, & *Galeni*

cx

ex tribus venis in minera per longum spatium extensis una super aliam, erat vena inferior Zeg nigrum at vocatur Marchesita: Hanc autem opinionem *Serapioni*, & *Galeno* temere ac falso adscripsisse *Silvaticum* cenfeo, quo nihil ineptius turpiusve excogitari potest, cum in operibus *Galeni*, & *Serapionis*, quæ ætate nostra edita, & in vulgus prolata sunt nunquam legerim zonam, seu venam inferiorem esse nigram, & appellari Marchesitam, quare aberrans *Silvaticus* confundit Marchesitam cum Atramento, quod licet ab ea expulset, est tamen ab ea distinctum: hinc quoque demonstratur inconstans, nam *cap. 646.* appellavit surie vitriolum rubeum; ex quibus inconsiderate proditis apparentibus inter se contrariari visus est *Mathens Silvaticus* tanquam immemor diversa ac relata potius quam cognita scripsisse: ne vero aliquis ambigat de hac opinionum diversitate, omnibus veritatem commonstrabo, & primo exponam rectissime dixisse Arabes eorumque sequaces, veluti superius probatum fuit ratione desumpta à *Galeno* Sory rubeum esse, quapropter eadem repetere non opus est: jure quoque *Agricola* scripsit cinerei coloris, & nigri esse Sory: cæterum ut reliquam propositi mei partem exequar, palam promulgabo reperi quoque Sory penitus nigrum tam interius quam exterius: neque ab re facile inductus fui cuilibet prædictarum opinioni adhærere, ac veram esse singulam earum habui, mihi enim offensa fuit experientia à Canopis minerarum de fossoribus, qui dum velint æs fusione elicere à terra minerali, ac illud ab omni terrestreitate separare, & mundare admiscunt Pyriti, id est venæ metallicæ, ut illorum propriis verbis utar hunc lapidem Sory, quem defossores ipsi corrupto vocabulo appellant sive triplicemque eum reperi asserunt: Unum videlicet rubeum exterius apud Arabes in usum habitum: Alterum verum descripsit *Agricola* cinereum exterius: utrumque tamen interius nigrum est: Postremum sive tertium dicatur Sory à recentioribus, & vulgaribus nigrum prorsus habetur tam exterius quam interius: Cuncta pollent eadem vi, & facultate at rubeum deterius est cinereum vero melius magisque in usum esse hac nostra ætate atque excellere persuasi sunt fodinarii: Tertium quod prorsus nigrum est inter prædicta medium existimatur, & in pauca quantitate reperitur: omnibus itaque præferunt cinereum experientia docti: propterea adhæsit forte *Agricola* usui magis vulgari, in quo habitum est cinereum Sory: cinerei coloris existit me-

lanteria : quemadmodum , & sulphur vivum consimilis coloris est , etsi contactu aquæ confestim nigrescit melanteria : neque alterius coloris quam prædicti hactenus reperta fuit : idcirco in dubium vocari potest an Sory sit triplex in colore differens ut nuper dictum fuit ; quod equidem repugnat *Dioscoridi* , ipse enim prodidit non esse Sory ab simile melanteriæ , quam geminæ originis constituit , sed unius coloris , viz. sulphuris , quare sequeretur Sory unius coloris esse exterius quemadmodum , & melanteria : secus tamen censendum est cum pro comperto habeamus experientia triplex esse Sory , nam triplicis coloris reperitur sicuti rationibus , & auctoritatibus probatum fuit præsertim defossorum ipsius mineræ , hi enim judicant quæ magis sensibilia sunt , & proculdubio sensus magis dignus est omni ratione , inquit enim *Aristoteles* vanum esse omittere sensum propter rationes : experientia enim est , teste *Galeno* rerum magistra , quæ tamen suis etiam rationibus tanquam altero pede nititur , idcirco multa procedentibus sæculis aperiuntur arte , quæ Veteres non noverunt , verum à posteris inventa nobis tradita sunt : non est itaque mirum si prædictas omnes Sory differentias non noverit *Dioscorides* cum possibile sit quoque ut noverit illas ac scriptis prodiderit in operibus suis quorum multa temporis edacitate perierunt , & quæ reperta fuerunt interpretes male intelligentes nobis diminuta , & depravata ediderunt ea nihilominus *Dioscoridi* multum teneantur ipse enim posteris apperuit iter cognitionis herbarum animalium , & mineralium , & summam omnium medicamentorum simplicium quorum aliqua omisisse potuit , cum forte existimaverit ea esse nota quemadmodum superius dictum est de sulphuris coloribus idiptum quoque censeo accidisse de Sory , ut tractaverit de eo quod tunc magis in usum receptum erat quippe unum colorem indicavit dicens non ab simile esse melanteriæ , verum explicatum fuit esse melanteriam cinerei coloris veluti , & sulphur vivum hujusmodi coloris igitur est Sory *Dioscoridis* , & *Agricola* : sicuti *Mathæi Silvatici* Sory est nigrum : Arabum vero Sory existit rubeum : cuncta hæc oculis hausî , & contrectavi manibus , quæ adhuc apud me servo : præterea ut quicquid studiosis præstare pollicitus sum observem ; omnibus patefacio evenisse , quod jam docuit *Galenus* , lib. 9. de *Simplic. Medicam. Facultas* . viz. Sory temporis tractu verti in chalcitium experientiam quoque observavi commonstrare

strate hoc , dum enim aliquo dierum spatio casu gestaverim sine meo frustrum glebæ Sory rubei animo ostendendi quidam amico meo , hoc pseudo-chalciry aromatariorum hujus sæculi advectum ex montibus Agri Veronensis , quod inde ex fomite caloris corporis mei conspexi eum dealbescere , & in chalcirum commutari : hoc etiam ab aliis meo consilio persuasus observatum plureis fuit verissimum.

C A P. VII.

Abusus Sory pro Chalciry.

EX inertia scriptorum inolevit opinio quædam prava , & falsa apud aromatarios præsertim Venetos qui Theriacam componere profitentur , ut non modo quorundam vulgarium auctoritate vana fidentes , sed pressi & seducti eorum persuasionibus qui hujus Sory mercatores sunt , idcirco plus satis lucro quam virtuti , & veritati inhiarunt , nulla alia recta experientia , neque ratione firmantes , ac nullo medicorum consilio sed temere hæcenus abusi fuerunt hoc rubeo atramento pro chalciry nativa , & vera : & adhuc incaute asseverant administrare in compositione Theriacæ , ac ubi opus sit prædictum atramentum , quod profecto nil aliud est præterquam verum Sory Arabum ; ejusdem sententiæ fuit *Brasavolus lib. de Examine Terrarum* , ait enim ut hinc colligas Zeg rubrum *Serapionis* , esse antiquorum Sory , quod patet existere exterius rubeum , & interius nigrum ferrugineum , & lapidolum , cum aliis notis ei spectantibus , & infra declarandis , verum ut innotescant tria prius sunt in apertum producenda , ac in discussionem ex veritate revocanda : Quorum primum meminisse expedit esse proprium chalcitis commutari in misim quemadmodum , & Sory proprium est verti in chalcitum una cum omnibus suis signis , & accidentibus , quæ necessario sequuntur propriam formam : cum autem misy fulgeat citrini aureive coloris , omnium consensu , consequitur etiam ejusdem coloris aurei fieri chalcitum conversum in misym juxta scriptorum sententiam , sed hoc atramentum rubrum dum tempore , vel quovis modo alteratur , ut supra explanatum fuit , tunc dealbescit , & acquirit colorem album : non enim potest contrahere colorem aureum misios , neque ad ejus formam promoveri , nisi prius chalcitis evaserit , etenim non patet excessus ab extremo ad

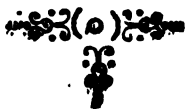
extremum, nisi per interjecta media; Chalcitry autem est medium inter Misſy & Sory, cujus rei testis fidelissimus est mihi *Galenus* loco ut supra: ex prædictis ergo patet hoc atramentum rubrum non esse Chalcitim, quemadmodum falso existimarunt nostri aromatarii, sed coacti erunt fateri hoc esse Sory, quod tempore dealbescit, & in chalcitim commutatur, ceu ad hoc aptum.

Alterum vero animadvertendum est quod nemo scripsit chalcitim esse interius nigram, est enim omnimode alba, quamvis *Agricola* aberrans dixerit esse coloris æris, veruntamen, nec ipse tradidit interius esse nigram, prout dixit de Sory, quod prodidit coloris cinerei, & nigri: quare si diligenti examine perpendatur quale sit atramentum quo nostri aromatarii Veneti abutuntur pro chalcitry, reperietur porro esse Arabum Sory nuper expositum, hoc est exterius rubeum interiusque coloris prorsus nigri ferruginei, & totum lapidosum est: consequitur ergo abesse longe à chalcitry

Tertium denique videndum superest num verum, an absurdum sit quod proferre audent isti nempe hoc rubrum atramentum interiusque nigrum esse chalcitim satue existimantes intimam illam nigredinem esse venam inter secantem eum fortasse ducti verbis *Dioscoridis*, qui scripsit chalcitim habere venas intercurrentes oblongas, & splendentes, verum acriter redarguendi sunt cum non intellexerint *Dioscoridem*, qui in plurali locutus est de venis, quæ discunt, & secant corpus more venarum, quæ sunt tanquam lineæ discurrentes per corpus: quæ ratione igitur attribuitur nomen venæ huic intimæ parti Sory, quæ habet faciem totam unius coloris nigri, & opaci tam in latitudine, quam in longitudine, ita quod in ea facie nullæ deprehendantur venæ interfecantes latitudinem, neque exterius apparent: non latuit *Dioscoridem* interna Sory nigredo quam antea nobis scripsit, veruntamen eam non appellavit venam, nam aliam effigiem habent venæ, more linearum discunt per chalcitim oblongæ, & splendentes ejusdem coloris albi, aut parum differentis: concluditur itaque atramentum rubrum exterius, & nigrum interius, quo vice chalcitis abutuntur esse dubio procul Arabum Sory ac penitus repugnare formæ Chalcitis, ea enim instar efflorescentiæ albæ conspicitur, prout superius satis demonstratum fuit: hinc sequitur eos dissentire non non modo à veteribus, & recentioribus cujuscunque sectæ doctori,

queri, sed *Agricola* quoque adversantur, quod spectari datur; quocirca Pharmacopolas hortari velim ne inconsulto hoc amplius agant alioquin eis assimulantur, qui nocte absque lumine incedunt, quo fit ut votis nostris non respondeant medicamenta, effectusque expectato frustrentur, imò persæpe eorum culpa subeunt aggravescentes pericula multa, & manifesta patiuntur incommoda: utinam ergo meum observent consilium cum tamen verear difficile sit à fallis opinionibus semel imbutos homines imperitos divellere qui instar fatui nihil rectum putant, nisi quod ipsi faciunt, ac satius duxerim magisque profuturum si negotium considerent medicis, ita ut aliena pelle, qua arroganter induti sunt, se exuerent: & enim mirari profecto subeo medicorum partim ignaviam, partimque incuriam quibus hæc habita sunt neglectur adeo, ut seplasiarius insigniter indoctis hanc provinciam delegaverint: sed ut ad incæptum meum redeam, & admonitionis illorum gratia qui impudenter ferunt sententiam, quam non novere explicabo Sory omnium atramentorum magis terreum, imò lapidosius quibusdam foraminibus interius aliquando dehiscit, & ideo crassissimum indicavit *Galenus* loco ut supra acidum est, & aliorum atramentorum sui generis magis astringens, & acerrimum majoris vero mordicationis est propter grossitiem suæ substantiæ; idem asseruit ipse *Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, præterea subpingue, & magis virosum hoc est grave olens fulminis enim odorem expirat, ita quod olfactum, & eo magis deglutitum stomachum subvertit, & vomitum ciet: hoc atramentum Sory, nullo liquore solvitur quamvis tritum in ipso mergatur, & decoquatur, teste *Avicenna* loco allegato de *Atramentis*, ubi ait, Hæc omnia solvuntur in aqua, præcipue si decoquantur, præter Alfurie ipsum enim est vehementis corporeitatis, quod antea *Galenus* expresse tradidit, quippe Sory non liquefcere in decoctionibus ratione supradicta, verum enim vero ipse expertus sum pluries decoquere diu in aqua Sory tritum, præsertim hoc rubeum, quo Venetiis pro chalcitry abutuntur verum in prædicta aqua nihil substantiæ ipsius Sory remansit solutum, quod sapore, aut colore, vel odore percipi posset; quinimò permanebit aqua sincera omnique qualitate atramenti expers, ut antea erat, ac Sory quoque suo pondere absque ulla diminutione sui corporis extiterat: veruntamen validiori igne prunarum liquefcit Sory, sed aliorum atramentorum tardius

atque difficilius: hujus vero oppositum accidit chalcitidi veræ, ipsa enim prorsus dissolvitur aqua, vel quovis alio liquore faciliusque liquefcit igni, præterea scripsit *Dioscorides* commisceri Sory medicamentis quæ capillos denigrant: idem assensit *Serapio Tnaft. de Simplic. ex Mineral.* et operæ-premium est, ut injiciatur medicamenti medio cocturæ Authore *Ætio Tetrabili, 4. Serm. 2. cap. 25.* ubi asseruit etiam facere colorem atrum juxta *Dioscoridis* sententiam: Uritur Sory quemadmodum, & chalcity, etsi in utione quodcunque Sory sit rubeum, sed quod ante utionem erat naturaliter rubeum in eodem quoque colore rubeo permanet post utionem aliquantisper tamen diminuto rubore adeo ut videatur paululum pallefcere instar lateris, rubescitque intima pars, quæ ante utionem erat nigra: hinc insuper prædicta scire licet ad majorem veritatis dilucidationem, quod in Sory non conspiciuntur plures illi colores distincti post ejus utionem prout porraceus color cinereus, & rubeus flavusque, qui tamen omnes in chalcity apparent post utionem veluti, prodidit *Galenus lib. 1. de Antidotis, cap. 15.* nihilominus cum Sory sit ejusdem generis possidet vires caliditatis ferè similes chalcity, & misy, sed superata ea in siccitate, & in corrodingo, & crustas inducendo, aliorum enim hoc acerrimum est aliorum quoque sui generis magis astringit, ut patet ex prænarratis, & præter alias dotes omnibus atramenti ejusdem generis assignatas Sory approbavit *Dioscorides* summopere sedare dolorem dentium si eorum cavernis indatur, labentesque dentes confirmat, eorum corrosionem prohibet: si vero distemperetur Sory cum vino, & clisterizetur, sciatica confert, & aqua levigatum mox illinum varos extinguir: sed de his censeo satis esse dictum quantum ad meum institutum.

TERTIA DESCRIPTIO DE ATRAMENTO SUTORIO,

CAP. I.

**Atramenti Genus secundum appellatur Sutorium
necnon Vitriolum atque Chalcanthum.**

UT incœpta prosequatur, atramenti genus secundum exequar, quod Sutorium nominatur, & succus est metallicus con-
cretus, in quo sunt hydrargyrus metallicus, ac sulphur metalli-
cum, idcirco *Geber* sensit sulphur metallicum esse atramentosum,
& aluminosum cum viscosa pinguedine, quippe succus iste ab atra-
mento metallico quemadmodum à sua radice originem habere
facile percipitur, quæ tamen radix prima in Pyrite existit, & ab
eo expullulat tanquam omnium atramentorum stirpe: fit autem
modo descripto à *Galeno*, lib. 9. de *Simplic. Medicament. Facul-*
tas. ubi explanavit aquam pluviam lavare lambendo, abraden-
doque colluere terram Collis mineralern, ex qua sponte conre-
scebat metallum Misy, Chalcity, & Sory, & per fortices æs,
cæteraque superius scripta descriptione de Pyrite: aqua enim
percolat indeque distillando descendit in cuniculos, & antra
ipsius pertusi collis: ex inde conrescit decocta calore naturali
in atramentum sutorium, unde reperio ejusdem sententiæ fuisse
Ætium Capadocem Tetrabili 1. *Serm.* 2. *cap.* 77. inquit enim
atramentum sutorium fit quando pluvialis aqua lavat collent
Misy, Chalcitis, & Sory, & terram circumluendo coacervatur
paulatim, ut fiat atramentum sutorium, idcirco *Paulus Aegineta*
scripsit lib. 7. Chalcanthion est aqua in Cipri metallis coalescens,
hoc intelligitur in Atramentum Sutorium, his assenserunt *Ori-*
basis, lib. 13. & *Plinius* lib. 34. *cap.* 12. necnon *Serapio*, atque
Avicenna.

Avicennas, & inter recentiores *Gabriel Frascarni*, lib. 1. de *Aquis Thermalibus Recurvis*, à quibus deprehenditur concrefci atramentum Sutorium ex humore five dicamus succo minerali ipsius atramenti metallici soluti, & permixti aqua pluvia, cujus adminiculo percolavit stillatim in cuniculos ipsius colliis: ob id *Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, exposuit omne atramentum concrefci ex succo minerali, quare addit atramentum metallicum est parens, & effector atramenti sutorii: ex prædictis itaque patet constare atramentum sutorium ex succo minerali percolato ab atramento metallico defuso; & soluto pluvia, magisque depurato per colaturam, & stillationem naturalem à sæculenta terreſtreitate, quam sit metallicum atramentum: hac igitur de causa chalcanthum hoc est atramentum sutorium sit corpore lucidum, transparet enim in chryſtalli & vitri ob majorem depurationem succi ipsius mineralis cum plurima aqua, quæ inter elementa apta est recipere lucem; teste *Averroe in Aristotelem*, lib. de *Sensu*, & *Sensato*; quare metallicum atramentum non lucet, sed opacum est cum sit magis terreſtre, Sutorium vero atramentum pellucidum est ratione depurationis supra expositæ: hic itaque succus concreſcit in abditiſ locis terræ metallicæ in forma taxillorum, angulorum, tesserarumque, & lapidum more, ita vero ut quandoque instar stiriæ pendeat, quod proprium est cujuscunque succi mineralis in plures facies concreſci, quemadmodum asseruit *Gabriel Fallopius*, *Tract. de Fossil. cap. 7.* dicens, Lapilli prætioſi concreſcunt eodem modo, quo & alii succi concreti, ut est atramentum sutorium, & sacharum candidum, idem observari potest in sale gemmeo; interdum vero succus iste mineralis non totus concreſcit, sed pars ejus pluvia mixta stillando à Pyrite terra æroſa, nec non ab atramento metallico concreſcit in lapillos stiriæ instar, altera vero pars non adhuc concocta à natura descendendo colligitur in lacum aquæ viridis tepidæ imbutæ substantia atramentosa veluti prodiderunt *Dioscorides*, & *Galenus*: reliquum atramentosæ substantiæ existit in Pyrite, ab eo enim cuncta procedunt atramenta, & à Pyrite præter enarrata elicitur arte vitriolum quod est atramentum sutorium, ex his itaque deprehenditur vitriolum genere esse unum in tres tamen differentias assignatum à *Dioscoride* una tamen eis est natura, licet discrimen fiat secundum naturam, & artem, & in viribus majoribus aut minoribus, cui

cui assensit *Georgius Agricola, lib. 3. de Nat. Fossil.* ubi primam differentiam appellavit atramentum nativum, & fossile; reliquas vero duas differentias explicavit nomine atramenti fictitii, quod duplex prodidit ita quod insinuavit in tres differentias, constitutam esse hoc secundum atramenti genus: quod Latini denominaverunt atramentum sutorium tum ab effectu, ut puta, ab atro colore, quem facit quando aqua vel quovis liquore resolutum sit hoc atramentum, inde applicatum quodcunque madefacit nigrore inficit ob acerbicatem, qua præditum est, ut sensit *Georgius Agricola, lib. 2. de Natura eorum qua effluunt ex terra, pag. 116.* ubi ait, Atramentum Sutorium ut alie res acerbæ nigrore tingit boves, & oves, & hominum capillos, idcirco habitum est pro tinctura, quæ tingit lanas capillos, & sericea; cum, & à furoribus coriariis ad denigrandas pelles usurpatum sit, quare merito sutorum causa dicitur atramentum sutorium: præterea placuit superiori ætati eum appellare vitriolum à vitri similitudine, & perspicuitate qua niter in consistentiam vitream sive glaciem vitream: Hoc est *Leo viridis Ripley*: Græce vero sicut legitur in *Galenum*, ac prope alios præcitatos Scriptores locis ut supra appellatum fuit à materia χαλκανθον, eo quod sit à substantia æris, quod Græcè dicitur χαλκός, quæ omnia in Pyrite ceu terra ærofa continentur: idem de Chalcantho sensit *Georgius Agricola* loco præcitato, dicens, appellari Chalcanthon quod ex ære quodam modo efflorescat: Veruntamen ex æris materia fieri potius censeo quam ex ære, hinc evenit quemadmodum scriptis retulit *Agricola*, atque experientia ostendit aquas atramentosas præbere æris colorem, ferro cæterisque metallis candidis, æs vero & aurum magis illustrare; eodem quoque colore æris inficitur ferrum si atramento sutorio, & aceto illitum sit, teste ipsomet *Agricola, lib. 9. de Natura Fossilium*, cuius exemplo ducti Chimie professores observant conficere ferrum sputo, & vitriolo tunc illud potius eligunt vitriolum quod majori rubedine inficit ferrum, nam majoris tincturæ existit ac negotio suo magis efficax, & tanquam validius approbant ipsum: sed cum aliquando appelletur Chalcanthum, & Chalcanthon, & quandoque Chalcanthus dicitur, ne tamen aliquis miretur, hoc scire licet, nil referre sive id masculino genere sive neutro appellasse quis malit auctore *Galeno, lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 1.* afferente de nominibus non esse con-

tendendum dum rei intentionem habeamus : idcirco *Avicenna* appellavit atramentum hujus generis Alcalcanthum : Verum ploraeque alia nomina assumpsit hoc atramentum sutorum ut multiplex videatur ob cuniculorum diversitatem , & provinciarum in quibus fit , quod inde ab incolis advehitur ad nos , vel ad alias externas partes , & dividitur : quemadmodum Vitriolum Romanum, Ungarum, Ciprium, ex Agort agri Bellunensis, & Indum; hæc sunt nobis magis communia , quamvis fiant atque Vitriola in Hispania, Saxonia, Boëmia , Dacia, Anglia, Cilicia, Ægypto, Africa, ac plerisque Italiae locis; cuncta vero hæc Vitriola inter se differunt colore, vigore, & consistentia, constant enim vitriola multiplici colore, cum alterum sit cæruleum, & alterum viride, atque aliud subviride, subcitrinum, & luteum, subruffumve, pallidum, aut lucidum, & alterum album, & aliud subnigrum ferrugineum, quamvis ut plurimum viride, vel cæruleum reperias-
tur, utrunque vero magis perspicuum atque validius existit, quam alterius coloris, & præfertur ex his cæruleum : horum autem colorum aliquando unus, quandoque plures inter se misti & varii, & partim distincti apparent colores, modo saturi, modo diluti, qui ab omnibus satis in dies intueri possunt in vitriolis reperiri : at si exemplis ad particularia Provinciarum vitriola recensenda accesserim, Romanum referre exordiar, quod Musæ à multis appellatur, & à quibusdam falso existimatum fuit nominari Ramanum, quia ramum magis aliorum contineat : Veruntamen cum ratio atque experientia aliud persuadeant in re tam aperta omittam eorum chimeras ne legentibus fastidio sim, at vitriolum Ramanum similitudinem refert terræ friabilis lividi coloris subcitrini, quamquam in eo reperiantur interdum parva quædam lapillorum virefcentium fragmenta, quare *Christophorus Pariensis* nominavit atramentum hoc gunmileoni viridis: Hoc viribus existit aliorum imbecillius minus enim acre, tum natura cum & arte, etsi plerique rationem nescientes secus existimant, nam est natura magis terrestre, cum plurimum sulphuris, & ferri contineat, non est tamen expertus Cupri cujus substantia participant Vitriola omnia inter se tamen differentia secundum magis & minus: præterea Vitriolum Romanum fit etiam arte imbecillius, dum enim artifices Vitrioli percoquunt ipsius aquam alteram ferri portionem immergunt in eam, ut dissolvatur, atque mitius ob ferri miscelam evadat Vitriolum, quare ad inficienda sericea

sericea libentius hoc uruntur infectores, sericea enim corrodere-
 tur à Vitriolis substantiæ acrioris magisque æruginosæ : præterea
 Vitriolum Hungarum est cærulei coloris pulchri perspicui ad vi-
 riditatem declinans substantia concretum in plurimos taxillos instar
 lapidum, facile teritur non tamen friatur quemadmodum Roma-
 num, eo autem validius est Hungarum, hujus color cæruleus ar-
 genti substantiam, & qualitatem indicat veluti, quoque in viridi
 colore qualitas Cupriprehenditur : Ciprium vero Vitriolum
 æmulator partim Romanum in colore, præsertim externo licet pau-
 lo magis ad luteum vergat, & aliquantisper est in substantia magis
 compactum; at ubi frangitur hoc Vitriolum Ciprium aureas scin-
 tillas emitit, nam minus terrestre existit cum sulphure aliquid auri
 habet, quare Romanum atque Ungarum præstantia excellit 161.
 tamen scire licet existere Cipri Insula plures mineras quibus re-
 peritur Vitriolum viride continens æs, & alterum lutescit conti-
 nens aurum, aliud atque ferro participat, & livescit, & hujusce-
 modi alia, verum quod magis vulgare advehitur ad nos est quale
 dixi, hæc tamen cuncta superat Indum Vitriolum, nam pulcherri-
 mi cærulei coloris cum lineis, & punctis aureis præditum est sub-
 stantia satis compactum, ut lapis, licet facilius lapide teratur, prout
 Vitriolum est : scripserunt veteres pulchrum ac validum esse Vi-
 triolum Babalonicum sive Ægyptium dicatur : sequitur quod ex
 Agort Bellunensis agri advehitur Vitriolum coloris subviridis cum
 cæruleo misti in taxillos laminosum producit, quandoque ad
 luteum vergit in massam subactum : utrunque validum est ex hujus
 minera eliciunt fossiores aliquid auri, argenti que, cum multo Cupro,
 hoc enim in Vitriolis omnibus magis abundat : hanc vero consen-
 sionem in exemplum propositam superius jam indicavi habere Vi-
 triola cum Metallis cum sint media inter metalla, & lapidem, quod
 asseruit *Avicennas, lib. 2. Canonis 2. in Medicina, Tract. 2. cap. 47.*
 inquit enim omne quidem atramentum in natura est si-
 mile uni eorum colori cui assimilatur : ubi apertissime innuit de me-
 tallis existentibus in atramentis, fiunt enim atramenta ex succis me-
 tallicæ naturæ sulphuræ, scilicet aluminosæ, & æræ aliorumque
 metallorum consistentia virrea, & habent in se subtilissimum spiri-
 tum Mercurialem, est enim Vitriolum sedes omnium spirituum
 metallicorum, & unum ex angulis artis, ubi *Geber* ait, quod atra-
 mentum est origo originum operis in hac arte solis tincturam
 T 2 valde

valde exaltat per se ipsum tingens, & lumen est luminum, & in Rosario Philosophorum legitur Vitriolum habet naturam lapidis metallorum calidum, & siccum, huic sententiæ assensit *Petrus Bonus* Ferrariensis, Medicus Philosophus, & coëtaneus *Raimundi Lalli* Majoricani in *Tract. suo de Rationibus Artis Principalibus*, dixit enim atramentum croceum, & rufum vini ferream continere, & in viridi atramento vim æream esse, & in cæruleo argenteam, quemadmodum, & in luteo cum anreis scintillis auream vim esse æque existimavit, quocirca facile prædicta percipi possunt experientia: cum quodcunque metallum solutum in aqua corrosiva faciat colorem prorsus conformem superscriptis coloribus juxta naturam suam: præterea quodcunque metallum revertitur arte in Vitriolum, ab eo enim originem duxit: quibus cognitis experientia, omnium rerum magistra ac vera judicatrice, nemo aliena à mente *Avicenna* interpretationem hic me attulisse suspicari poterit, & eo minus cum in utriusque confirmationem addiderim auctoritatem *Petri Boni*, præstantis doctrinæ summæque eruditionis viri: sed de coloribus hætenus dicta sufficiant, jam enim tempus est ut explicem abominosum ac fetens odore existere atramentum Sutorium cujuscunque differentiae, cum una sit eis natura, verum quod nativum est fortius ac magis abominosum, coëtile autem imbecillius est minusque virosum, hinc nauseam, & vomitum ob acorem excitat deglutitum, minus tamen metallico inducit hanc læsionem ventriculo, nam eo quoque magis depuratum est à sulphureitate impura cum eveniat eis odor abominosus à sulphureitate aluminosa pinguißima, qua generata sunt cuncta atramenta, & virosa fiunt, sulphur enim est in Chalcantho quemadmodum, & in sulphure Chalcanthum: Veruntamen in Chalcantho diminuta imo abolita est exterior sulphuris pinguedo cremabilis, & remansit interna, quæ non ita abominatur, & magis perseverat igni: hæc autem omnia probantur experientia, dum enim uritur Pyrites lapis, à quo procedunt atramenta, emittit flammam cum magno sulphuris fæore; si vero urantur atramenta, non emittunt flammam, nec admodum redolent sulphure, ut Pyrites, & omnium minus Vitriolum, minimeque factitium, imo Vitriolum igni resistit, nam ejus concretio fuit ex substantia atramenti metallici exuta pinguedine cremabili sulphuris, & adeo diluta aqua pluvia & deputata per colamentum,

Naturæ

Naturæ vel Artis, quod in eo oppressæ extinctæque sunt vires ignis sulphuris ipsius, verum partes fixæ sulphuris persistunt tantum in Vitriolo, cæsi adest aliqua humiditas cum eo Mercurialis non fixa evaporat igni absque accensione, & relinquit Vitriolum aridum, in quo tamen viget humiditas pinguis & viscosa salis fixa, & permanens igni, quæ facultatem habet fixandi sulphur, & quodcunque aliud corpus, præter quod retinet omnes spiritus, & coagulat usque ad duritiem, dum in vase ferreo obruatur una pars & in quatuor portionibus salis metallici liquefacti; de his vero satis intelligenti; Præterea ut fixetur sulphur operari expedit ut infra.

Igni fundatur Vitriolum in quo fuso, & liquefacto obruatur sulphur donec id ipsum liquefcat, mox omnia ad invicem liquefacta deponantur ab igne, ut frigesacta concrevant, quæ tunc molire requirit opus, inde trita submergere aqua calida in ipsa enim dissolvitur Vitriolum penitus segregatum à sulphure, quod imo vasis subsidere conspicitur, rursus vero sulphur exsiccatum immergatur in altero novo Vitriolo igni liquefacto, quoad omnia soluta conspiciantur una, quæ frigesacta iterum sejungantur aqua calida, ut supra, eodemque ordinæ sæpius reperito fixum remanebit sulphur virtutè Vitrioli, nam Sulphur ita præparatum resistit igni ad instar Salamandræ, idcirco hoc equidem efficacius nullum reperitur adversus ignem.

Alios novi fixare Uzifur cum Chalcantho modo, ut infra, quippe Chalcanthi uncias solvunt binas in aceti albi acerrimi libram, vel quantum sufficiat, exstillatum vero acetum efficacius negotio conducit, quod leni igne absoluitur, mox in ipsum immittunt frustra Uzifer ad pondus unius uncie, & assiduo gerunt ut passim ferveat menstruum hoc viginti quatuor horarum spatio, quo tempore si deficeret menstruum, rursus aceti quantitas suppedietur alia, ne per illud tempus desit humiditas, elapso autem intervallo temporis constituto residet Uzifur fixum, igni enim resistit nihilominus ter renovetur operatio, & ita optimum eveniet Uzifur fixum, quod ab igne non evolat, tamen si fusile, cum facile fundatur, & fluat super laminam candentem hinc projectum super æs fustum magis rubificat eum quam corallum præter quod $\frac{1}{2}$ ad perfectionem reducit.

Verum enim vero his experienciis ductus, cum, & aliis quamplurimis certus composui picem navalem cum Vitriolo, & terra nigra

gra pictorum ea portione, quam mihi reservavi, hac inde compositione vidi navigia illita tueri ab igne, à Sole, & ab omni corruptione, & Terebine, ita ut illæta diutissime perduraverint.

Aliud constat exemplum de Sulphure, in lib. cuius Titulus superscriptus est: *Fasciculus Theophrasti Paracelsi, pagina 13.* ubi solvit Sulphur in aquam Stygiam, mox quater abstrahit eam cohibendo postremo tamen ad siccitatem urget, ita ut fundo cucurbitæ resideat sulphur atrum, quod marmori extensum in Cellario vertitur in oleum, quo navigia illita, navium vela, corde, & huiusmodi alia, quæ ex sua propria natura diu in aqua perdurans nequeunt, nihilominus prædicto præsidio munita diutissime præservantur ab omni putredine & corruptione. Sed redeamus ad cæteras vitrioli qualitates: Est enim Vitriolum aqua congelata in corpus durum & siccum nam participat de natura terræ mineralis calidum, & siccum, pondere grave, substantia densum, & pingue, ac corpore lucidum, sapore acidum ponticum, & acerbum seu asperum magis quam metallicum atramentum. & ideo gustu stipticum valde astringens, modiceque acre percipitur cum aliquali dulcedine, nam aliquantulum pungit linguam cuius experientia docet esse atramentum Sutorium satis minus acre, quam sit atramentum metallicum: quapropter *Dioscorides* scripsit, atramentum Sutorium esse molle: id ipsum asseruit *Georgius Agricola, lib. 3. de Natura Fossilium*, ubi inquit, omnium acerrimum est Sory, at molle, & tenue est atramentum Sutorium: ex quibus deprehenditur non admodum urete Vitriolum, hoc est atramentum Sutorium, neque ullam inducere crustam in cute, & sic facit eam in ulceribus, non vehementem, sed mollem instar levis superficialisque putredinis, quam solet facere alumen: verum magis omnium astringit, quare mistis facultatibus prædium esse plurimis placuit, præsertim *Ætio Tessabili 4. Serm. 2. cap. 25. & Tessabili 1. Serm. 2. cap. 77.* scriptis dicit Chalcanthum valde astringit, neque ingeniose calefacit, præ omnibus itaque humidæ carnes siccare, & omnem humiditatem consumere, cogere, ac astringere potest: & ante eum *Galenus lib. 6. de Compositione Pharmacorum secund. loc. cap. 3.* scripsit, atramentum Sutorium vehementem habet vim astringendi, sed expertus non est calefaciendi: & *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* prodidit de atramento Sutorio mirari subit de hoc medicamento quo pacto vehementissime astringit.

astrictioni admista est caliditas non instrenua : constas ergo quod
 omnium maxime condire servareque carnes humiditas potest nimi-
 rum caliditate humiditatem absumens, atque astrictione substan-
 tiam contrahens, & constipans, hoc enim opere nonnihil etiam
 humiditas ipsius exprimit, constringit vero desiccatur atque contra-
 hit in sese totius substantiam carnis : eadem fere verba leguntur in
Oribasium, lib. 15. de Facultat. Medic. ex Galeno : his assensit *Paulus Aegineta, lib. 7. de Temperamentis*, quæ gustu deprehendun-
 tur sic dicens de Chalcantho, quod est vehementissimæ astrictio-
 nis cum calore non ignavo quod omnium efficacissime humiditas
 carnes absumit desiccaturque, ex his colligitur sapere Chalcantum
 naturam salis, & ejus facultatum participem esse : idcirco *Rogerus Bacon, de Arte Chymica in Avicennam* connumerat Vitriolum
 inter septem sales : quare si Vitriolum obruatur aqua vel quocun-
 que liquore solvitur penitus instar salis vel major ejus pars citius
 atque facilius atramento metallico, eo enim minus crassum existit,
 sed eo magis abundat aqueitate viscosa pinguißima, ex qua soluta
 sunt atramenta, & condensata in Pyrite quapropter si humi collo-
 cetur Vitriolum, quemadmodum consuevere mercatores servare
 eum persæpe in cellariis promptuariisque humidis sponte & citra
 aliam externam aquam solvitur pars ipsius aliqua, & fluit ceu
 aqueus humor qui absorbitur à terra adeo quod amittuntur partes
 tres in circa ex centum ipsius vitrioli, hujus autem facilis solutio-
 nis causa est aqueitas naturalis existens in Vitriolo quæ hæere pos-
 test, quod non contingeret terreo, teste *Averroes in Aristotelem, lib. 4. Meteoror.* ut exemplo patet evenire tali tempore humido
 sic & omnibus evenit, quæ ex succis concreta sunt : hæc enim
 facile liquefcunt humido, & calido, ut atramenta, quare inter ea
 tantum est consortium, ut facile unum transeat in alterum, nimi-
 rum igitur si ex recentioribus *Gabriel Frascatus, lib. 2. de aquis Thermalibus Returbis in agro Ticinensi*, scripserit Chalcantum,
 hoc est atramentum Sutorium temporis decursu in Chalcitum com-
 mutari, quod jam probatum fuit capite de Chalciti plurimis aucto-
 ritatibus, & præsertim *Galeni* loco supracitato, ubi asseruit conspe-
 xisse Chalcantum in extrema parte penins effectum fuisse Chalci-
 tum post annos plus minus viginti, intima ejus parte Chalcanthi spe-
 ciem adhuc servans : quocirca *Antonius Musa Brasavolus, in suo Examine Terrarum*, improbat *Galenum* non adinadvertisse Chal-

Chal.

Chalcanthum commutatum in Chalcitum tempore , si solvatur in aquam , & iterum congeletur tunc profecto reverti in Chalcanthum quale prius fuerat : sed major equidem fuit excessus ipsius *Brasavoli* qui opinionem *Galenii* distraxit , non enim intellexit eum designasse Vitriolum concretum fuisse ex tenuiori substantia metallici , viz. atramenti metallici Misy , Chalcity , & Sory , atque una cum metalli substantia cujuscunque generis existentis in minera , sed præsertim æris hoc enim aliis superabundat , quorum substantia ærofa fuit ab aqua pluvia , quæ guttatim distillando manabat in lacum secum deferendo eandem substantiam erosam verum aqua tepida eveniebat , & crassa à calore interno subterraneo elaborata , hunc autem calorem appellavit *Plato* ignem , & procedit à sulphure , præterea aqua prædicta erat viridis , quæ præferebat qualitatem chalcitis æruginisque hujuscemodi redolebat odor specus ambiens lacum : hæc omnia apertissime explicata fuerunt à *Galenio* , qui animadvertit quoque cuncta hæc esse ejusdem naturæ , & facultatis , nam ab una radice proveniunt : hanc quippe *Galenii* sententiam tuetur *Petrus Andreas Matthiolus* in *Commentariis in Dioscoridem* redarguendo *Antonium Brasavolum* lapsu prædicto , cui adversatur etiam *Gabriel Fallopius* ex recentioribus celeberrimus *Scriptor* , *Tract. de Aquis Thermalibus* , & de *Metallis* , cap. 8. ubi prodidit Chalcanthum , ac omnium atramentorum species nempe Sorim , Misum , & Chalcitim habere eundem sorem ferme , eandemque naturam , & solummodo differre secundum magis , & minus , imo tantum consortium esse inter has species ut facile ex una specie corrupta generetur altera : his itaque stantibus , quis *Galenii* decretum damnabit , nemo dubio procul , qui frugi sit vir ; præterea liquefcit Vitriolum igni eadem causa supranotata , & in bullas quoque tumet dum igni liquefcit , ac eo magis quod magis subpingue est : uritur velut Chalcitis juxta descriptionem traditam à *Dioscorido* quod etiam quodiana experientia docet : at per diversos caloris gradus diverse alteratur diversique colores sortiuntur ; si enim soli tantummodo exponatur Vitriolum ejus calore citra ignem albefcit , sed siccum aridumve fere relinquitur , & asperam etiam tactu percipitur instar terræ albæ vel arenæ exsiccatae , si vero umbratili loco non humido longiori tamen tempore servetur , alteratur à suo naturali calore ad perfectam albedinem cum mollitie instar lanuginis : tunc vero dicitur commutatum in Chalcitim :

tim : si autem Vitriolum exsicceturi leni igne livescit tantum , si vero solvatur ut liquefcat mox reductum albescit , & aliquantum majori igne parumper, lutescit , & fit ceu terra subcitrina ex succo aluminoso , & pinguedine sulphurea : at si vigoretur ignis , & augeatur donec perfecte inuratur , tunc rubescit , nam quodlibet Vitriolum interius occultam habet rubedinem : mox sic arte rubefactum Vitriolum appellavit hujus sæculi scriptores transmontani la- certam rubeam , & Colcotar quod satis distat à nativo naturalique Colcotari : Præterea Vitriolum igne rubefactum facilius teritur quam nativum Colcotar : antiquitus solebant quidam cum atramento Sutorio rubefacto adulterare æruginem rasilem quemadmodum animadvertit *Dioscorides* , cap. de *Æruginis Rasili* : tandem extremo & diutiori igne nigrescit Vitriolum prout est videre ipsius fæces nigras relictas fundo boccia ubi per distillationem extractum sit oleum , residet enim fæces nigrae instar cadaveris prorsus destituta ab oleosa sua pinguedine , tanquam , à suo spiritu , & anima minerali : quod evenit cuicumque minerali præcipue hujusmodi succis concretis , ut æque animadvertit *Gabriel Falloppius* , *Tract. de Fossilibus* , dicens , quod succi concreti sint à prædominio terre experientia palam facit : nam si accipiat aliquam portionem succi alicujus concreti , & ponatis in fornacem ardentem reverbatoriamve , ut dicunt inibique relinquatis per spatium octo dierum reperietis eum combustum : ego autem breviori quoque tempore fieri hoc vidi , nam spatio horarum decem conspexi Vitriolum combustum quod & aliis omnibus atramentis accidit veluti , & alumini hoc enim eis cognatum est , hinc Sapientes alumen rubeum vocarunt Colcotar , & dragantum metalepsi figura valde necessarium in Solis tinctura : ex quibus expositis conjicere possumus inesse in atramenti aquam, oleum, & salem ceu vitrum, quemadmodum in omnibus corporibus ex parte terrea infusulata existunt , teste *Alberto* , lib. de *Mineralibus* , quod ratione quoque probabile est , nam prius liquida fuerunt atramenta ex aqueo humore Mercuriali cum admistione pinguis oleosæque substantiæ sulphureæ , quare facile solvitur in aquam atramentorum substantia prædicta , & eo magis ratione similitudinis ipsius substantiæ , qua constant atramenta , etsi tandem ex omni corpore adusto elicitur sal ; hæc autem omnia satis superque auctoritatibus , & rationibus adductis exposita sunt , præter quod experientia comprobantur.

CAP. II.

De singulis Proprietatibus Atramenti Sutorii , ac de modo , & tempore Utendi eo.

R Equiritur enim modus in rebus , ut attestatur *Juven.* dicens, *Imponitque modum sapiens, & rebus agendis.* Idipsum asserit *Cicero, de Oratore* , ubi ait , Etsi suus cuique modus igitur. Modus igitur est ratio quæ illuminat mentem , excitatque memoriam , & ostendit mensuram , & formam regulamve dicas agendi : Idcirco nil refert equidem superficiales scire facultates medicamenti , sed operæ-præmium est non ignorare : quæ magis peculiare sunt singulæ ejus qualitates , & operæ - pretium est scire rationem præparandi eum , & quibus aptum ac magis conveniat , & quomodo sive qua ratione , & quo loco , & tempore , hæc omnia fiant ; eodem ordine includitur quantitas , quam ratio , & experientia doceant , ne quid nimis , verum omnia cum moderatione fiant , & oportune suggerantur , ut exemplo erit atramentum Sutorium , cujus historiam explicare proposui ; etenim vero ipsius usus multiplex , & diversus exigit , ut sedulo animadvertamus diversas ejus operationes : Inprimis itaque ubi exigit opus ponitur Vitriolum in Emplastris mediæ cocturæ : & atrum colorem facit , teste *Aetio, Tetraboli 4. Serm. 2. cap. 29.* Idemque asseruit *Paulus Aegineta, lib. 7.* dicens „ Chalcanthion in media coctione Emplastro inditur , coctum vero vehementiorem ejus colorem efficit , at si alia ei non resistent nigrum : insuper atramentum Sutorium tubefactum igne habet usum in coloribus pictorum præter , quod solutum aqua Rosata sanat cariam cæteraque ulcera Gallica virgæ , & cujusunque partis corporis , si eadem perfundantur , & abstergantur : ac inde applicetur eis stuela , vel subtilis placentula ex filis lintei linei eadem aqua madida , & sic dimittatur , donec per se cadat , & remanebunt ulcera Cicatrizata : Si vero atramentum Sutorium aqua solutum instilletur vellere in Naribus purgat caput , quemadmodum docuit *Dioscوريدes* , hoc enim sternuta movet ob suam asrimoniam , cum qua etiam excrescentia minuit , Alopeciam , sive Tineam , Ophthalmique sanat , & ad furfurationem adeo efficax esse , inquit *Gale-*

Galenus ex Archigene, lib. 1. de Compositione Pharmacorum secundum locos ; ut neque sinat in posterum fieri si cum oleo , & Vitriolo illinatur caput : Præterea ulcera putrida abstergit omnia in quacunque parte at præsertim nasi , & aurium earumque partium doloribus frigidis confert , nec non fistulis , oculorum caligini , dolori , scabritiei , palpebrarum duritiei conducit : idcirco *Riverius Medicus olim Galliarum Regis* , pro maximo arcano utebatur collirio sequenti adversus oculorum rubedinem nempe.

Recipe Vitrioli albi purissimi , unciam unam , aquæ Pluvialis uncias decem , solvuntur inde linguis Filtreis , aut Charta pluries percoletur , & adde Salis Gemmei scrupulum unum. Scabiei & lepræ confert Chalcantum ædema incidit , & solvit , fractaque ossa extrahit , quemadmodum explicavit *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 166.* cujus auctoritas ut fulciatur , afferam *Galenus* testimonium , qui *lib. 6. de Compositione Pharmacorum secundum locos ex Apollonio* , laudavit atramentum Sutorium mistum cum melle ad omnia oris ulcera maligna , quæ appellavit aphtas , præterea superiori *lib. de Compositione Pharmacorum secundum locos ex Crisone* , scripsit , atramentum Sutorium ad omnes dentium affectiones , & gingivarum , & ad fætores oris conferre , ac nigros in superficie dentes abstergere , cujus compositio est atramentum Sutorium , Alumen , putamina mali punici dulcis equalibus partibus trita , ac levigata gingivis , vel dentibus , ubi opus sit Affrica in jejunio , deinde vino adstringente collue : aliud ibidem scripsit ad stabiliendos dentes motos , *viz.* atramentum Sutorium cum oleo Trito , mox cum lana dentium radicibus admoveto : Idem atque commendavit *lib. de Remediis paratis facilibus* ; insuper *lib. 3. de Compositione Pharmacorum secundum locos , cap. 4. ex Æsclepiade* , prodit atramentum Sutorium tritum & naribus arundine excavata insufflatum sanguinis profluvium sistere , vice autem hujus insufflationis potest fieri elichnium contortum quod aqua frigida , vel polygoni aqua , vel succo , vel hujuscemodi alio imbuatur , inde in scobem atramenti Sutorii obvolvatur , & sic naribus indatur , nam sanguinem ab eis fluentem cohibet ; hinc *Agricola libro 3. de Natura Fossilium* , discurrens de atramento Sutorio , inquit , sistit sanguinem profluentem è venis quibuscunque inspergi potest : Alterum vero modum præparandi atramentum Sutorium eadem exigente causa , scripsit *Gabriel Fallopius , Tract. de Fossilibus , cap. 6.*

ubi docuit eliquare Chalcanthum , & in fistulosa instrumenta infundere ; ut ex eo formentur virgulæ , quarum una expetente , usu & occasione immittatur in vulnus sinuosum abditum , & remotum , ut tangat venam eruptam , quæ manu tangi non possit , aut super eam medicus nequeat medicamentum aliud recte apponere , ut sanguinis fluxio vincatur : hoc enim vehementer astringit acerbitate , qua præditum est , & acrimonia levem quandam escharam inducit adeo , ut & sanguinem supprimat : Hoc quoque atramentum Sutorium , (scilicet interius assumi per os habitum fuit in usum satis proficuum ab antiquis adversus multos corporis affectus : quamobrem *Dioscorides lib. 5. de Medica Materia , cap. de atramento Sutorio* , laudavit eum devoratum , vel linctum cum melle drachmæ pondere ad enecandos , & expellendos ascarides , quod ipse appellavit latas ventris tineas . Hæc *Dioscoridis* sententia celebrata fuit ab *Avicenna* loco supracitato : Idipsum assertum fuit à *Serapione* , *Tract. de Simplicibus ex Mineralibus , cap. 386.* hi cuncti , & unicornes assenserunt assumi potu Vitriolum cum melle , aut cum hydromelle , quod præcipue placuit *Serapioni* , eodem pondere non modo adversus ascarides , cum etiam contra lumbricos , & quoscunque vermes , nam diversi sunt vermes , atque diverso nomine appellantur , diversam enim habent figuram , diversis quoque particulis patientis oriuntur , cuncti tamen eandem habent causam humoris crudi phlegmatici , & diversimode putrefacti , quod ut apertius reddatur exemplis agam : Vermes longi & rotundi à similitudine quadam lumbricorum terrestrium nominantur æque lumbrici , & in superioribus intestinis generantur , quando in eis putrescit phlegma : In mediis autem intestinis generantur ex phlegmatis putredine firmes curti , & lati qui ascarides , & cucurbitini nominantur : at si in longanone putrescat phlegma , generantur vermes parvi quemadmodum in caseo , ex quibus sane conspicuum , & ratum habemus generari vermes in corpore humano omnes ex cruditate , & putrefactione phlegmatis , & non ex alio humore veluti recte atque ordine exposuit *Avicenna* , *lib. 3. Fem. 16. Tract. 3. cap. 1. de Vermibus* , asserens , non generari vermes ex sanguine , nam eo indiget corpus ex eoque nutritur ; Verum neque ex cholera generatur vermis , cujus testimonium est *Galenus* , *libro 4. de Simplici Medicina* , ubi asseruit , non generari animam ex cholera , neque ex ea nutiri , eo itaque minus vermis , est enim hu-

humidus, ejus complexioni contrariatur cholera: eum ipsa sit calida, & sicca; præterea neque ex Melancholia vermis generari potest, cum enim sit remota à principiis vitæ: ex quibus consequitur profecto generari vermes ex putredine Phlegmatis: sed ista obiter dicta sint, & in transcurso, cum enim vulgata sint, & parum pertineant ad præsens institutum, licet omnino à scopo non aberrant, veruntamen ne tempus conteram in eis uberius exponendis, revertar ad Vitriolum à quo digressus eram, hoc adversatur putredini sua caliditate, & siccitate cum ponticitate quibus prædixum est, propterea jure optimo censendum est Vitriolum prorsus repugnare putredini incidere phlegma ac eum abstergere, & consumere, ac eadem ratione constat interficere vermes cum melle assumptum: si vero cum aqua assumatur in potu expellit vomitu maleficum fungorum venenum haustum; idcirco *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura Fossilium*, inquit, quædam ciere vomitum ex proprietate prout Chrysocola, Armenius lapis, & Atramentum Sutorium: hoc multis auxiliatur juxta veterum dicta, locis præallegatis, & per varios usus exempla quotidie conspiciamus, purgat stomachum, obstructions viscerum tollit, obesos extenuat, urinæ vias liberat ab omni viscositate, comminuit lapidem, & mingere facit eum, & arenulas: ex recentioribus *Agricola, lib. 2. de Natura Fossilium*, prodidit Vitriolum cum melle, aut aqua mulla, aut in vino potum drachmæ pondere solvere aluum: his ductus *Thomas Bovius Empiricus Veronensis*, exhibebat per os Vitriolum Romanum ad pondus unius drachmæ dissolutum in unciiis tribus aquæ communis calidæ, cum totidem mellis per quatuor horas ante prandium, adversus pleuritē, pestem, & peticulas evacuat enim per vomitum, & per secessum; præterea Vitriolum rubificatum, si quantitate avellanæ assumatur potu cum decoctione libanotidis, & chelidonii confert maniacis: si vero assumatur cum decoctione radicum peoniæ, & foliorum betonicæ sanat epilepsiam: pleraque alia præstat, quæ in sequentibus differentiis ipsius atramenti Sutorii explicanda reservavi, reliquum est igitur exponere tres Vitrioli differentias.

C A P. III.

De prima Differentia Vitrioli, quod stillatitium,
& stalacticum appellatum fuit à veteribus,
& Coparosa à recentioribus,

Superius expositum fuit quatenus pluviam deferre essentiam metalli Chalcitis, Misy, & Sory, in cuniculos terræ, ubi guttatim stillat sponte, ibique à natura coadunatur, & vi ejus caloris nativi concrefcit in atramentum Surorium, tesserarum more, ac stiriæ instar pendet, à quo effectu ducti veteres stillatitium appellarunt hoc atramentum Surorium, quod Græci *σαλακίλιον* nuncuparunt, idem vero indicat, teste *Dioscoride, lib. 5. de Medicis*: nominavit hoc *Oribasius lib. 13. Lanchoton* inde *Joannes Serapio, Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, scripsit, Sciaron appellari, hæc est prima Vitrioli differentia, plurimique ex recentioribus scriptores celeberrimi, qui tradiderint de hac materia, appellarunt Vitriolum hoc Coparosam, sive Cuperosam, veluti rosam varii coloris fulgentioris purioris atque pulchrioris, quemadmodum scripsit *Petrus Andreas Matthioli* in *Dioscoridem Rerum Naturalium arti Medica attinentium acerrimus Inquisitor*: Idem asseruit *Vannutius Biringucius, lib. Pirotechnia*: quibus etiam assensit *Amarus Lusitanus* in *Dioscoridem, Enarratione 74.* Vir iste eruditissimus, dixit, naturale Vitriolum tam ab Hispaniis, quam Italiis, & Gallis appellatur Cuparosa, vel Caparosa: hoc autem Vitriolum nominavit *Geber* gummam Cupri, *lib. 2. Part. 2. Summa Perfectionis, cap. 23. de Medicinis Laxam Citrinantibus*, dicens, quemadmodum est Vitriolum, & Cuperosa quod, & gumma Cupri, aut ejusdem Stillicidium nuncupatur, ex quibus deprehenditur intelligi Cuperosam, id est, Cupri erosam substantiam, reperitur igitur fossile hoc semper nativum, & unum est ut plurimum colore viridi, aut cæruleo, etsi quandoque candidum prorsus conspicitur dictum à Græcis *λευκοίον*, à similitudine Violæ albæ, & splendet instar salis, atque ejus similitudine, asperum est tactu quibus constat distare à Chalcitæ, non splendet enim Calcitæ, nec aspera, sed mollis est instar lanuginis albæ, præterea cer-

emittitur etiam hoc Leucoion coloris albi ab extra, sed intus Eyanctis subvirescentis splendidi, prout melius in attritu ejus conspicitur, et si aliis coloribus præditum reperitur Vitriolum, ut supra enarratum fuit quippe censei oportet nativum hoc Vitriolum cujusunque coloris Coparosam appellari, & in pulchritudine, perspicuitate, & viribus cætera excellere præsertim factitium: Verum præ nimia hominum avaritia, qui continuo mineras hauriunt, festinantque naturæ fructus, licet acerbos, colligere majoris lucri cupiditate persæpe effodiunt terram Vitrioli antequam natura in actum produxerit eum, inde ex eadem terra eliciunt Vitriolum coctile aere, & modo inferius explicando; hinc accidit non reperiri Vitrioli stillatitii, hoc est Coparosæ quantum sufficiat, ac inde sequitur, ut ferre nullum Medicinæ usum à recentioribus præsertim Italis habitum sit, etsi quandoque è fodinis excavatur Scillatitium Vitriolum quod in pauca quantitate reperitur, hoc persæpe pro ostentatione servatur ab eis qui facultati simplicium medicamentorum operam navant, verum in majori quantitate, & majori usu esset, ubi naturæ operatio non interPELLARETUR fossorum avaritia, qui plus lucro inhiant, nihilominus desiderio juvandi omnibus incitatus, ut apertius legentibus constabit in conspectu omnium proferam, quod à quibusdam Germanis, & Hungaris artis medicæ versatis pro arcano collexi: hi enim diuturna observatione animadverterunt Cuperosam præparatam, & assumptam per os mirè adversari peste, & cum persæpe in suis regionibus soleat grassari Epidimia quæ coacti sunt multa experiri pro salute sua; præ cæteris vero medicamentis Cuperosam præparatam, & deglutitiam jejuniio stomacho certissima experientia comprobantur maximo auxilio, prosperoque successu sanare non modo eos quod peste correpti sunt, verum etiam ab ea arcere, ac præservare omnes, quamobrem hoc tuto præsidio mununtur transmontani populi cum quotidie devorando qui pestis futuram invasionem verentur: Id ipsum censuit *Petrus Andreas Mathiolus*, in *Commentariis in Dioscoridem*, loco de *Chalcantho*: præterea maxima quoque laude commendatur ab iisdem prædicta Coparosæ præparata ad evomenda quæcunque læthalia venena hausta, quam ipsi experti fuerunt, ut credendum est exemplo *Dioscoridis*, qui celebravit hoc medicamentum adversus malefica fangorum venena, quare utile ac summe necessarium duxi, si modum præparandi prædictam Coparosam scripserim, qui talis

talis est: solvunt enim eam in aqua Rosata postea, solutionem per-
 colant linguis filtri, demum colaturam reponunt vase vitreo quale
 est matula, ac leni igni mittunt ut evaporetur aqua, ac iterum con-
 crescat Coparosa, & condensetur, quod assequi posset etiam in
 diplomate, & melius ac magis blandum evaderet medicamentum,
 quamvis tediosus videretur labor, nam quatuor vicibus opus hoc
 iterant, singula vice diluendo Coparosam in aqua Rosata, & so-
 lutam percolando, & ad siccationem condensando, igni enim ex-
 halar penitus aqua, & imò vasis residet Vitrioli essentia depurata,
 quam inde servant in vase vitreo: exigenteque usus huius Copa-
 rosæ drachmam exhibent brodio, aut vino, si vero adesset Febris
 cum aqua Stillatitia graminis, aut acetosæ, aut galegæ, aut mel-
 lissæ, aut alterius aquæ consimilis facultatis aut decocto earum,
 quod Stillatitiæ aquæ vicem gerit, quandoque huic medicamento
 addunt diptamini albi, & tormentillæ tertiam partem juxta portio-
 tionem Coparosæ, his majoris efficaciz evadit medicamentum
 adversus pestem, atque vomitu enim exonerat ventriculum, verum
 si enim Coparosa præparata assumatur potu cum aqua absinthii
 tantum tollit appetitum caninum; præterea omne nativum Vitrio-
 lum absque alia præparatione applicatum sistet sanguinem fluen-
 tem, sed candidum quod Leucoion appellari diximus in colliriis
 oculorum præferri solet aliis, quod Hermetici, ita præparare con-
 sueverunt: solvunt Vitriolum album nativum in aqua pluviali,
 aut Stillatitia ferventi, & solutum percolant charta emporetica
 coloque transactum mittunt vase vitreo ac languido igni, ut sensim
 evaporet aqua, quoad fere appareat crusta, siue exhalando con-
 trahat cuticulam, mox ab igne vas deponatur, quod inde qua-
 triduo locetur cellaria, nempe loco frigido ubi concreverint la-
 pilli crystallini pulcherrimi, quos sedulo colligunt, rursus curant
 reliquum aquæ evaporare modo, ut supra quod tertio repetitur
 solvendo, & coagulando: Tandem reiteratur idem opus cum aqua
 Rosarum: demum igni molli exsiccantur crystalli, ut penitus in-
 pollinem candidum revertantur, de quo si scrupulus vino hauria-
 tur vomitum lenem è vestigio inducet cerebrum expurgando, quo
 etiam ventriculus omni onere absolvitur roburque acquirit: præ-
 stat itaque ventriculo auxilium omnis generis infirmitatibus ipsius,
 defluxionibus falsis, febribus, doloribus dorsi confert, expedit etiam
 adversus lumbricos, exhibitur vino, aut jure, aut aqua mellis, aut
 decocto

decocto congruo, aut conserva rosarum, dosis est pueris quatuor, vel quinque granorum, adultis autem à scrupuli medietate usque ad dimidium drachmæ: Alii industria majori eliciunt salem à Vitriolo combusto, & Vitrioli essentiam magis depuratam cujus granum ad duo propinant: quomodo autem fiat sal Vitrioli explicabitur in sexta descriptione: Veruntamen summationis nativum Vitriolum cujuscunque sit coloris pollet viribus, ut alia Vitriola, atque excellit: solvitur in quocunque liquore ac per se liquefcit igni ac bullas facit uritur inde, ut Chalcitis ac tandem rubescit igni, sed hætenus dicta sufficiant de prima Vitrioli differentia.

C A P. IV.

De secunda Differentia Vitrioli, id est Atramenti
Sutorii, quod veteres nuncuparunt
Concreticum,

MEa interest in præfenti capite explicare secundam Vitrioli differentiam juxta ordinem inceptum; ne deviem à *Dioscoride* tanquam primo, in hac facultate, magistro, & pro ut lumine tam celebrato à *Galeno* quamplurimis in locis: fuit *Dioscorides Anazarbens* Natione ex Cilicia in Asia minori, & Medicus, *Marcii Antonii* Patritii Romani & *Cleopatra* familiaris, quæ fuit *Ægypta* Regina: *Dioscorides* autem in facultate simplicium Medicaminum fœlicitate studioque una cum experimentis fuit perfectè eruditus: ab eo igitur depromere nunc nobis æque licet secundam Vitrioli differentiam, quam ipse ad unguem scriptam prodidit lib. 5. de *Medica Materia*, cap. de *Atramento Sutorio*, id est de Vitriolo, ubi ait, in specie differentias tres habet, unum namque humoribus stillatim in cuniculos colatis concrefcit, hæc est prima Vitrioli differentia in præcedenti capite satis à me exposita; at inde prosequitur *Dioscorides* declarare secundam differentiam, quam indicant sequentia verba dum ait ipse, alterum simplici ratione fit in speluncis, postea transfusum in excavatos scrobes concrementum capescit, quod Græce *πύκρον*, id est concreticum proprie nominatur, idem est dicere condensatum, quod *Joannes Serapio* loco supracitato appellavit

X

Sichen:

Sichon: hoc autem quomodo fiat satis perspicue explicavit *Galenus*, lib. 9. de *Simplicium Medicamentorum Facilitationibus*, ubi dum in Cipro ageret de mineris existentibus in monte Soleo sive Solis appellato, alioquin nunc dicitur mons sanctæ Crucis, nam ætate nostra constructum est in summitate illius sacri montis templum, & sanctæ Cruci consecratum, retulit itaque *Galenus* de lacu effoso in specu aquæ viridis pleno calore repenti, quæ guttatim ex per-ruso colle distillabat, eamque vincti quidam in piscinas fictiles quadratas extra specum efferebant, in quibus paucis diebus concre-scebat in Chalcanthum: hoc autem in loco est animadver-tendum dixisse *Dioscoridem* atque *Galenum* aquam quæ ex colle distillabat, & faciebat lacum: nam concre-scere intra specum in Vitriolum, sive Chalcanthum dicamus instar lapidis opere naturæ tantum, quemadmodum superiori capite expositum fuit evenire de prima Vitrioli differentia, quæ stillando eadem vice concre-scit intra specum in Chalcanthum, & pender stitiarum more absque ullo artificio, discriminatim vero à prima asseruerunt præsci hanc secundam differentiam condensari in Chalcanthum extra specum, quod non evenit præterquam artis operæ, & auxilio, nam vincti transferebant aquam Chalcanthosam extra specum in excavatos scrobes more *Dioscoridis*, aut in piscinas fictiles, prout ait *Gale-nus*, veruntamen parum refert vasis differentia cum idem sit mo-dus, nam quocumque vase modo figulinum sit, sive fossitium in terra factum transfundatur aqua Chalcanthi substantiæ imbutæ hoc est scire quod dio dum frigescit, in Chalcanthum condensa-tur: hoc quippe evenit ex majori vel minori decoctione naturæ. In prima enim differentia fuit materia ipsius Chalcanthi magis decocta à natura. In secunda vero diminuta fuit decoctio: præ-terea silentio præterire, vel ambagibus obvolvere nequeo, cui *Galenus* non meminere primam, quemadmodum neque tertiam Chalcanthi differentiam unde videtur ipse secundam Chal-canthi differentiam tantummodo agnovisse, quod spectari datur: veruntamen existimo ego non ignorasse *Galenum* alias Chalcanthi differentias, quamvis de eis nullum verbum egerit, cum ipse enim non profiteretur Geographus, neque Historiarum Scriptor appellari, sed Philosophus rerum naturæ peritus ac pro-fundissimus scrutator, qui explicare scripsit medicamentorum facultates, quæ tunc temporis in medicina usum habebant, id-circo

circo cum species primave differentia Vitrioli, quod Stillatitium appellatum fuit à *Dioscoride* reperiat in minori quantitate, quam opus sit non curavit *Galenus* describere eam : quemadmodum, nec tertiam scriptis tradidit, quæ in Hispania tantummodo construebatur tempestate sua, prout nobis fidem facit *Dioscorides* : haud igitur in Cipro fiebat de quo egit ipse *Galenus* : præterea tunc nullum in Medicina usum habebat tertia Vitrioli species, ut infra demonstrabitur : etsi tractavit *Galenus de Atramento Scriptorio*, in cuius compositione ingreditur atramentum Sutorium tertiæ differentię, quod argumento est agnovisse eum : è diverso autem hac nostra tempestate accidit, nam penitus caremus nos Vitriolo condensato, nempe secunda differentia de qua magis tractavit ipse *Galenus* tanquam de re aliarum usitatissima : etenim hodierni artifices omisso superiorum ritu construendi Vitriolum condensatum, majori lucro ducti, festinanter Vitriolo coctili construendo incumbunt, quod est tertiæ differentię Chalcanthum, sive Vitriolum dicatur, fusiùs exponendum sequenti : sed revertens ad Vitriolum condensatum, & concreticum appellatum habet vires consimiles Vitriolo stillatitio, sed inferiores, & ideo *Dioscorides* post enarrationem Vitrioli stillatitii, inquit proximum est concreticum : cuncta enim atramenta ex una, & eadem materia constant, & procedunt ab eadem radice, distant tamen inter se, nam eorum quædam magis depurata magisque decocta sunt à natura, quædam vero minus pura ac minus digesta sunt, etsi artis auxilio construantur ubi deficiat natura, aut aliud obstat ei ut impediatur, munusque suum intercipiatur, hæc tamen eveniunt invalidiora perfectioneque, & viribus diminuta, licet proxima sint : quamobrem *Dioscorides* ait concreticum Vitriolum esse proximum stillatitio, easdem enim facultates habet, sed inferiores : idcirco solvitur hoc, ut superius in aqua, aut alio quovis liquore, & igni liquefcit per se, & bullas facit arque uritur veluti patet ex prænarratis cap. 1. de *Atramento Sutorio*, & ustum rubescit : sed in medicamentis inducit colorem atrum quod agere proprium est singulæ differentię atramenti Sutorii, prout melius superius explicatum fuit.

De tertia Vitrioli differentia, quod appellatur Coctile, & Vulgare Vitriolum.

Reliquum est igitur describere tertiam Vitrioli differentiam, quam pollicitus sum. hoc autem tertium Vitriolum non concrescit in Specu ex stillicidio aquæ atramentosæ, neque condensatur ex illa aqua conservata in lacum, mox extra specum asportata: quemadmodum superius expositum fuit evenire primæ, & secundæ differentiæ Vitrioli: sed factitium est hoc atramentum sutorium Coctile ab aliis diversum in constructione, ars enim diutiori tempore impatiens, quam breviori nititur agere quod longiori tempore natura generat: etsi eandem causam, & materiam habet hoc, prout alia Vitriola, diversimode tamen præparat ars elaboratque materiam illam, licet conetur imitari naturam ejusque vestigia prosequi: etenim ratione materiæ consequitur esse hoc Vitriolum ejusdem naturæ aliorum, veruntamen cum ars sit diminuta natura, æque diminutum evenit, quod efficitur ab arte: propterea Coctile hoc Vitriolum quod est vulgare arte factum evadit aliorum atramentorum imbecillius, imo invalidissimum, & inutile ad usum medicinæ existimarunt veteres: verum ad infectiones, & denigrationes aptius cæteris esse prodidit *Dioscorides* loco præcitato, ait enim ipse tertium scilicet atramentum sutorium dicitur Coctile, &c. ne omnia ipsius auctoris verba repetam, sed brevitatæ gratia relinquam, ut quilibet ea legere possit in eundem *Dioscoridem* asserentem rationem etiam esse parandi prædictum Vitriolum, quando aqua madefactum decoquunt quare nuncuparunt coctile ab effectu ipsius cocturæ, mox in piscinas transfundunt, & residere sinunt hoc certis diebus coalescit in complures formulas digestum, vel tesserarum speciem reddentes, quæ racematim inter se cohærescunt: *Dioscoridis* sententiæ assensit *Oribasius*, lib. 1. 3. ubi tractavit de tertia specie Chalcanthi, inquit, quæ sequuntur, Tertium vero appellatur decoctum, & fit in Hispania sed inutile, & viribus infirmis: hoc autem modo parant id aqua diluentes coquunt in cisternis, transfundunt ac residere sinunt, quod certis diebus concrescit, & progreditur referre omnia quæ dicta ex mente

Diosco-

Dioscoridis, ita quod videntur eadem fere esse ipsius verba: sed aliquis fortasse ambiget quid indicet dictum *Dioscoridis*, viz. aqua madefactum decoquunt, cum hoc careat proprio nomine quod disquirendum est, ut res magis pateat, aut ratione, aut ab eodem auctore, si alicubi hoc pronuntiaverit ipse: Ratio profecto persuadet nos censere terram sive lapidem dicamus esse mineræ æris, in quo lapide sunt atramenta, & ideo ab illo lapide eliciunt cum aqua substantiam atramenti Sutorii, mox eandem aquam sic imbutam atramentosamque factam decoquunt, & hoc est dilutum, & madefactum à *Dioscoride*, & *Oribasio*, quod inde lacunis reponunt aliquo dierum spatio, quo tempore concrevit tandem, & congelatur in Vitriolum: Idem quoque reperiemus assertum fuisse à *Dioscoride*, si memoriæ revocemus scripsisse ipsum, *cap. de Cadmia*, nempe eam extrahi ex lapide Pyrite in quo erant venæ atramenti tum metallici, cum, & Sutorii, quapropter *Georgius Agricola lib. 3. de Ortis, & Causis Subterraneis*, scripsit, fieri atramentum Sutorium ex aqua imbuta Pyrite, quod magis etiam experientia quotidiana comprobatur, nam hujus sæculi artifices operantur Pyrite, & ab eo eliciunt Vitriolum quemadmodum in sequenti capite uberius explicabitur: hoc itaque Vitriolum cum enim fiat decoctione appellatum æque fuit ab effectu decoctum vel coctile quod idem est: *Serapio* autem *Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, ubi tractat de hoc Vitriolo, nominavit eum Afron in lingua Arabica, asserens, præterea quod tertium Chalcantum est artificiale bonum ad faciendum encaustum scriptorium magis quam ad usum medicinæ: Idem nominavit *Avicennas Sahire*, quod in conficiendo encaustro suggeritur præterea demonstravit, quod magis duplicem est cum aureo splendore: hoc autem *Gulielmus Placentinus, in exemplificatione Medicinarum Simplicium*, appellavit Calcatutam corrupta voce à Chalcantho: hoc profecto à veteribus parvifactum fuisse conspicuum est, idcirco apud eos in usum habitum non erat fieri præterquam in Hispania veluti scriptis tradiderunt prænominati auctores, veruntamen hodierno tempore habetur satis super, & ubique Vitriolum hoc tertiæ differentię in frequentissimo usu, & magnifacrum est non modo ab insectoribus verum etiam à professoribus Medicinæ, necnon ab Alchymicis: at ne discedam à cultu Medicinæ juxta meum primum institutum censeo consimiles aliis sui generis facultates existere in ipso tertio Vitriolo,

quāvis inferiores lepidioresque sint : hoc etiam aliorum facilius solvitur in quovis liquore cum , & per se humescere solet locis , & temporibus humidis instar salis , est enim naturæ salis metallici , si autem soli exsiccat , alteratur , & facit colorem cinereum , & album præterea igni liquefit , & fluit ac bullas facit , inde uritur diu permanens igni quemadmodum , & superiora atramenta : mutaturque colorem respectu ignis mitioris aut vehementioris sicuti , & minoris aut majoris intervalli temporis prout in album cinereum , & aliquantisper flavescentem , at tandem fit rubeum & postremo nigrum. Utrunque pictoribus commodum , verum ex hoc coctili Vitriolo quod est tertiæ differentię atramentum Sutorium varię fiunt operationes quemadmodum ex ligno varię fabricantur Imagines , eo enim utuntur sutores , & infectores ubi denigrare velint lanas , pelles pennas , capillos , sericea , linea , & ossa , & alia multa : Hoc quoque Chimistæ usurpant additis aliis mineralibus ad construendas aquas ardentes corrosivæ , quibus dissolvantur dividunturque aurum , & argentum : Alii ignis vi sublimare cogunt hydrargyrum à Vitriolo coctili sale , & nitro ad invicem mistis in Aludel , vase sublimatorio , hoc enim modo parant Sublimatum vulgare , quod est Mercurius coagulatus Vitriolo in sublimatione , quare attestatus est *Joannes de Rupefusa* , inesse in hoc sublimato Philosophorum sulphur , quod est invisibilis tinctura relicta à Vitriolo in Sublimato vulgi : præterea ex Vitriolo ad rubedinem usto , & æquali portione sulphuris eliciuntur sublimationes sulphuris , flores Vitriolati , efficaces adversus thoracis passiones : Vitriolo etiam , & nitro fit aqua , quæ præcipitat mercurium , ita quod ejus beneficio non amplius fluidus erit , sed in pulverem redigi poterit , eadem aqua solvit argentum , atque æs , eademque separat argentum ab auro : præterea Vitriolo vulgari additis sale communi , & latere aut tegula fit cæmentum , vulgo appellatum regale ad examinandum , & purificandum aurum : præterea in Medicina quāplurima parantur præsidia cum Vitriolo adversus multos affectus corporis humani præ cæteris enim ingreditur Vitriolum præsertim Hungarum , seu validius in compositione Causticorum , quæ *exapulina* dicta sunt à Græcis , prout scripsit *Gabriel Fallopius* , *Tract. de Causticis* , cap. 5. & 6. etsi nullum atramentum facultatem possidet inducendi escaram in cute , quā in ulceribus , tantum inducere solet præsertim metallicum atramentum ,

tum, teste *Dioscoride*, cap. de *Chalciry*, verum eo minus agit atramentum Sutorium, nam mollius est atque omnia mihi evadit hoc atramentum coctile quod in ulceribus levem, ac mollem quandam escaram instar sordis, more aluminis agit, ut sæpe experientia habuit. Hujus temporis aromatarii abutuntur hoc Vitriolo coctili, & ad albedinem torrefacto, vice Chalcitis, pro compositione Theriacæ: perinde indiscriminatim Sepiasarii, Unguentarii que idem administrant pro Chalciry in compositione diachalciteos *Galen*i, quod vulgo diapalmæ, & Arabum diaphanicum est quod improprie tamen dicitur diachalciteos cum verius diacalcanthum nuncupandum esset: Alii admiscunt hoc Vitriolum unguentis, & hydrargiro, qua compositione illinuntur hæc venerea correpti, & *Bernardus Pometus à Porta Sancta Maria Aquitanus*, Tract. de specificis receptis summe approbavit adversus podagræ cruciatus Vitriolum Romanum solum in aqua marina, & decoctum inde applicitum cum linteis componitur atque oleum, quod instar balsami præstat ad omnes tumores, & vulnera quævis, & ad bombardarum ictus: cuius descriptio sequitur.

Cape olei olivæ, oleo lini singulorum uncias quatuor viridis ætis drachmam Vitrioli Romani drachmæ dimidium, omnia adinvicem commisceantur super cineres calidos donec solvantur tunc deponatur ab igne, & addatur libra terebintinæ claræ mox clauso vase permittatur fermentari loco calido per octo dies: sit etiam aqua efficax desiccare ulcera tam vetera quam nova abstergit ea, & fluxiones tollit partem affectam corroborando: dentes stabilis, gingivæque à putredine arcet, oculorum lachrymas cohibet, ignem sacrum tollit, scabiem manuum sanat: serpigini confert ut infra.

Cape Vitrioli albi libram, Boli Armeni uncias quinque, Camphoræ unciam unam cum dimidio, ex omnibus fiat pulvis, de quo cape unciam unam cum dimidio, & projice in aquam fere bullientem, & sine aliquantulum fervere, inde amove ab igne, & à facibus percola ac ului serva: pluries atque conspexi ulcera quæcunque serpigiosa sanari mirabili successu si fuerint aspersa pulvere sequenti, qui constat æquali portione Vitrioli rosæ, & cerusæ: Conficitur etiam unguentum ex Vitriolo quod absumit carnis excrescentias, & carunculam in collo vesicæ existentem delet & sanat: leni igne decoquatur terebintina clara usque ad spissitudinem, & duritiem, mox ipsius terebintinæ unciam unam mitte igni, ut iterum liquecat, & in ipsam obruas scobis copiosas binas drachmas crebro rudicu-

la

la lignea commiscendo, quoad perveniat ad formam unguenti, quo liniatur summitas, capurve ceseoli, quod frigesactum indurefcit, demum modice liniatur oleo rosato, & in virgam immittatur, ipsius enim carunculam tollit absque noxia: alterum est descriptum à *Castore Durante in suo Herbario, cap. de Plantagine aquatica*: Idem legitur in Chirurgiam *Ambrosii Parei* Lutesiensis Medici Regii: atque in *lib. de Morbo Gallico*, Editum ab *Alexandro Trajano Petronio, cap. 13. de Mingendi difficult.* & prædictum unguentum constat ex Vitriolo viride æris alumine rochæ, & auri pigmento, æquali portione moliris super lapidem porphiritem cum aceto acerrimo, inde soli exsiccatis ex his igitur, & eodem modo decies paratis fit pulvis efficax ad compositionem, quare capiunt hujus pulveris unciam, & totidem letargitii, & cum unciis binis olei rosati coquunt ad perfectam consistentiam: plerisque aliis conducit hoc vitriolum coctile quibus conferre diximus cætera atramenta tam exterius applicitum quam interius assumptum dum aliis componatur conferentibus ad opus, aut alio quovis modo præparetur: sic omnium magis tutum exhiberi poterit per os ad debellandos morbos, hoc enim tertium Vitriolum est ejusdem naturæ, prout primum, & secundum atramentum Sutorium, sed eorum imbecillius, & adeo infirmus est, ut à Priscis inutile existimatum fuerit; veruntamen è diverso ratio persuadet nos hujus generis Vitriolum existere magis utile ac tutum, quod etiam experientia habemus, nam si aliorum imbecillius sit atramentum sutorium coctile hoc est in tertia differentia constitutum sequitur, quod lepidius sit & sensim operetur, ita quod minus alterat minusque naturam ejus cui adhibitum est: perinde consequitur hoc magis tutum esse salutare atque jucundum evadere quemadmodum requiritur esse medicamentum juxta mentem *Asclepiadis* præter experientiam qua ducti sunt Neoterici, & in usum habent hoc salutare præsidium Vitrioli coctilis à quo consuevere salem elicere, aquam, & oleum, quemadmodum in sexta Descriptione propalabitur: etsi de his plurima verba facere possem proposita tamen pro nunc satis fore putato: quamobrem ad modum parandi construendique hoc Vitriolum coctile transire consultius mihi videtur.

C A P. VI.

De modo faciendi Vitriolum Coctile.

Humana solertia, & indagare repertus fuit modus faciendi Vitriolum coctile in tertia differentia constitutum, non unus, ac per quam varius: primus vero veterum fuit modus juxta descriptionem *Dioscoridis*, lib. 5. de *Medica Materia*, cap. de *Atramento Sutorio*, idcirco scripsit, Tertium dicitur coctile & in Hispania fieri solet, sed inutile ac invalidissimum esse constat: ratio parandi hæc est aqua madefactum decoquunt, mox in piscinas transfundunt, & residere patiuntur, hoc certis diebus coalescit, &c. ex his nulla percipitur descriptio præparationis terræ Vitrioli imò absolute prodidit *Dioscorides* ipse obrui terram mineralem statim in aquam nulla præcedente præparatione, innuit inde remanere madefactum, & solutum in aquam quod est substantiæ atramentosæ, quod percolant à sæcibus, & decoquunt, decoctum postea transfundunt in scrobes vel in vasa lignea, vel alterius generis in quibus concrefcit tandem in Vitriolum: ab hoc tamen simplici modo construendi Vitriolum satis distant posteriorum alii, etsi didicerunt à *Dioscoride* modum atque ipsius exemplum profecuti fuerunt, nimirum pleraque alia addere potuerunt, experientia duce, quæ tempore demonstratur, vel casu quandoque operando, aut sedulo artem perficere inquirendo: nam tempore inferiores opem arte ferre naturæ cupientes in melius semper direxerunt magisterium: quapropter alium modum faciendi Vitriolum referam memoriæ, proditum à *Petro Andreo Mathiolo*, in *luculentissimis suis Commentariis in Dioscoridem*; ubi recensuit deflores excavare mineram Vitrioli, quam leve existimavit ipse potius terram esse quam lapidem coloris cinerei lividi cum quibusdam maculis luteis referentibus æruginem ferri, & alteris notis viridis æris: veruntamen non animadvertit *Mathiolus* dixisse paulo supra ex alterius opinione Vitriolum sapere proprietatem sulphuris, ferri, æris, aluminis, salis nitri, atque salis communis: præterea longe aberravit ipse *Mathiolus* ubi protulit Mineram Vitrioli esse potius terram quam lapidem, satis enim demonstratum fuit Descriptione prima de Pyrite Vitriolum esse medium inter lapidem, & metalla quibus omnibus locus proportionatus est lapis, teste *Alberto* lib. 3. de *Mineralibus*, Tract. 1. cap. 1.

Y

inquit

inquit enim lapidum substantiam esse locum proprium metallicæ generationis, inde *cap. 10.* discurrens de lapidibus repetit locum generare locatum per proprietates Cœli, quæ influunt eis per radios stellarum: Verum cum lapis connumeretur inter species terræ, teste *Galeno lib. 9. de Simplic. Medic. Facult.* hinc accidit ut per se plerique nominent terram pro lapide uti est legere in ipsum *Galenum* asserentem fieri Cadmiæ ex terra, ex aqua æs generatur, at si non terram sed lapidem nuncupare velis, hæc sunt verba *Galeni*; verumetiam id ipsum insinuat loco ubi tractavit de terra Samiæ; asserens terram metallorum fieri reliquias lapideas: ad ejus vero confirmationem adducam testimoniam *Georgii Agricola, lib. 3. de Ortis & causis subterraneis, pag. 44.* ubi inquit, fit arramentum Sutorium ex aqua imbuta Pyrite, qui non est terra simplex, sed constat lapide, & ære: quamobrem sat erat atque melius dixisse *Mathiolum* mineram Vitrioli esse terram coloris lividi, &c. sub genere enim terræ comprehenditur lapis, cum reperiatur species Pyritidis mollis, & friabilis, ut terram ex incompleta coctione ut satis expositum fuit prima descriptione, *cap. 9. de Pyritidis differentiis*: his autem omisissis ulterius progreditur, quemadmodum *Mathiolum* exponit artifices asportare terram vitriolatam extra specum ex qua construunt montem longum sub dio nempe soli atque pluvie expositum, faciunt: eamque terram sic præmacerare sinunt sex mensium spacio licet quandoque eam voluere instrumentis ad hoc munus aptis, ac revolvere opus sit ut melius totaque maceretur terræ Vitriolatæ moles, quo tempore elapso construunt tegumentum supra montem illius terræ mineralis, ut à pluvia tueatur ibique pro totidem tempore eam sic digeri ac præmacerari relinquunt: mox ipsam terram ita præparatam immergunt in aquam communem puram affusam in piscinas arte factas, & coopertas eamque optime miscendo agitant cum aliquo ligno, ut aqua imbuatur substantia Vitrioli existentis in illa terra minerali: inde aquam quiescere permittunt donec clarescat fæcesque terrestres, & limosæ residuant, tunc reclusis orificiis ductibusque piscinæ ad hoc munus paratis existentibus prope fundum ferre, vel saltem parum supra fæces prout per quatuor digitos excolant hauriuntque aquam Vitriolatam, quam in caldaria plumbea transfundunt, nam alterius metalli vasa corroderentur ab ista aqua æruginosa: mox aquam prædictam præcoquunt igne supposito hoc interim decoquendo bul-

bulliendoque addunt aliquam æris portionem ita ut in eadem aqua Vitriolata dissolvatur, dum velint Vitriolis vires de magis roborare, ac ejus colorem pulchriorem lucidioremque reddere: at vice versa si malint artifices refrangere Vitrioli vires easque lepidiores facere addunt quandam ferri portionem vice æris, demum prædictam aquam Vitriolatam ac perfecte decoctam omittunt aliquantum refrigerari auferendo ignem, mox aquam in vasa lignea transfundunt, in quibus concrefcit paucis diebus in Vitriolum, quemadmodum evenit fieri de alumine rochæ vulgo appellato: nunquam tamen caldaria plumbea vacua igni relinquunt aqua, nisi prius modice refrigerentur, alioquin enim caldaria ipsa liquecerent: verum binis his absolutis modis construendi Vitriolum coctile recensitum à *Dioscoride* antiquorum ritu, cum & à *Mastholo* juxta posterioris sæculi usum, sequitur alter recentiorum modus qui satis ab eis distat quippe hunc omnes hujus artis professores nostris temporibus sequuntur.

CAP. VII.

Modus alter est Recentiorum conficiendi
Vitriolum Coctile.

Posteriores tempore fiunt equidem eruditiores, tum ex aliorum successibus moniti, cum etiam ex diutissima experientia docti: cuncta enim tempore docuit experientia, quemadmodum demonstratum fuit descriptione prima de Pyrite, auctoritate *Galeno, lib. 14. Methodi Medendi*, atque *lib. 1. de Simplic. Medic. Facultat.* nil miri est igitur si hujus sæculi homines faciliiori modo, ac meliori, majorisque compendii conficiant Vitriolum coctile: præterea utrum rationi magis adhæreat recentiorum modus constabit ex ipsius explicatione: quamobrem nostræ tempestatis artifices breviori temporis spatio, magna que industria peragunt Vitriolum: Capiunt ergo glebas terræ ipsius mineræ sive lapidis potius, ut profecto lapis appellari libeat, minera enim producitur à natura in Pyrite lapide, de quo satis diffuse tractatum fuit loco ut supra: sed redeamus ad glebas Pyritis à minera effusas, eas igitur extra specum asportant ex eis que montem parant sub dio non densum neque immassatum sed sinuosum adeo ut spiracula ubique habeat per quæ ignis diffilari ratione aeris ac magis accendi possit, quare ignem

Y 2

sup-

supponunt ex lignis aridis, & carbonibus accensis quam paucis quantum vero sufficiant ut glebarum aliquæ accendantur, nam ita omittendo reliquas glebas facile, & cito aggreditur ignis, ipsæ enim glebæ sunt ignariæ, idcirco ex se continuat ignis in eas, & augetur donec prorsus omnes urantur glebæ; perduratque Incendium uno mense, quandoque duobus, tribusve mensibus, & quatuor plus minusve secundum majorem vel minorem quantitatem substantiæ sulphuræ interta minerali contentæ: odorem enim sulphuris abominosum refert terra ipsa dum crematur, emittitque flammam prout proprium est sulphuris: mox terram illam ita combustam in piscinas aquæ plenas obruunt artifices agitando miscendoque eam ut aqua imbuatur substantia vitrioli inde aquam vitriolatam à sedimento claram hauriunt, & in caldaria plumbea transfundunt, quam igne supposito præcoquunt; verum dum ebullit medio cocturæ, vel parum supra vel infra incirca addunt modicum ferri veteris aut glebæ æris juxta intentionem operantis, prout superius expositum fuit: *Gabriel Frascarus lib. 1. de aquis Thermalibus Returbii in agro Ticinensi*, censuit quod in Hetruria apud Massam observatur admiscere æs aut ferrum in aqua Chalcanthosa dum ebullit, alioquin non concreveret in Vitriolum, nihilominus deceptus est; nam experientia patet in Vitriolum condensari aquam atromentosam quamvis non addatur ferrum, neque æs: aquam itaque vitriolatam, & decoctam vertunt in vasa lignea in quibus tandem frigescentis congelatur in Vitriolum: unde ex prænarratis conspicuum est hujus sæculi artifices Vitrioli convenire partim cum *Dioscoride*, & cum *Mathiolo*, eis itaque aliqua in parte assentientes eodem modo procedunt in construendo Vitriolum saltem in medio, & in fine magisterii veluti imbuitione aquæ ex substantia Vitrioli existente in terra minerali conveniunt atque in depuratione, & colatura ipsius aquæ, necnon in ejus decoctione, & congelatione in Vitriolum: verum magnopere dissentient in principio magisterii cujus opus cogitur in præparatione terræ mineralis quod magis refert ad extractionem Vitrioli faciliorem ac breviorē, ac in majore quantitate: nam *Dioscorides* nullam prodit terræ mineralis præparationem: *Mathiolus* vero efrimam videtur docuisse præparationem, quæ est macerare per annum terram mineralem Vitrioli, quam ita præparatam existimavit sufficere, ut inde possit in aquam obrui, & in eam solvi substantiam

Vi-

Vitrioli totam , & hoc modo segregari Vitriolum à terreſtreitate, nihilominus ipſa eſt diminuta præparatio : Perfecta autem, & uberior præparatio eſt plane quæ ſequitur , nempe ubi Poſteriores artiſices Vitrioli comburunt Pyritem , id eſt terram mineralem ut facilius à terreſtreitate diſcontinuetur ſubſtantia Vitrioli , quod elicitur inſtar ſalis eſt enim ſal metallicus, quamvis à ſale vulgi differat colore , & facultate : quippe axioma eſt extrahi ſalem ab omni re aduſta incinerata ut gratia exempli , ſcripſit *Galenus* ex mente *Ariſtotelis*, lib. de *Utilitate Reſpirationis*, pag. 69. de calamis uſtis, & aqua bullita ad ignem : nam ex cinere, & aqua bullita fit lixivium, quod ſi decoctione evaporetur concreſcit in ſalem illius generis quale natura produxit in illam ſubſtantiam : eodem igitur modo videlicet igne urendo , & aqua ſolvendo proſus tota elicitur Vitrioli ſubſtantia ab ejus terra minerali , mox decocta, & refrigerata concreſcit in Vitriolum : alioquin non ita abunde evenire cenſeo primis modis operando, viz. *Dioſcoridis*, & *Mathioli*, quibus niſi pauciſſima pars ſubſtantię Vitrioli extrahi poteſt : nondum enim à natura fuit præparata ſubterraneo igne præterquam pauciſſima, nam ſi multa eſſet æque lequeretur jam præparatam verti in primam vel ſecundam Vitrioli differentiam : & enim vero hujus terræ mineralis præparatio fieri non poteſt in ſubterraneis locis à natura niſi ſatis longo temporis curſu , cujus perfectionis inditium eſt Vitriolum ſtalacticum , aut aqua viridis, ex qua fit alterum Vitriolum quod ſuperius appellavimus condenſatum : quapropter ejus deſoſſores avaritia compulſi quæſierunt ante partum naturæ maturum accelerare ipſius fructus ad intempeſtive decerpere eos : hinc magna induſtria ceperant primi artiſices excavare terram Chalcanthoſam, ex qua inde immerſa tantummodo aqua eliciebant Vitriolum tametſi cum decoctione : Poſteri vero exiſtimarunt magis copioſe evenire hoc ſi ſub dio maceraſſent per tempus terram mineralem ſoli , & pluviæ in cumulos congeſtam : & in reliquis agebant, ut ſupra expoſitum fuit , ita ut votis ſuis magna in parte negotium reſpondiſſet : præterea tanta increvit lucri cupiditas, ut animadvertent poſteriores neque in ſole vim tantam ineſſe ut perfecte in parvo tam temporis ſpatio præparari poſſit terra mineralis , ex qua inde poſſit penitus elici ſubſtantia Vitrioli : quemadmodum reperierunt plane evenire ex combustione mineræ ipſius cum igne, quippe ignis cætera elementa ſuperat , etſi adeo temperari poteſt, ut sæpe vicem

gerat caloris naturalis : præterea norunt nostræ ætatis artifices esse minoris utilitatis modum recensitum à *Machiodo* in præparatione terræ Vitrioli , dum eum elicere velint , nam multum ipsius Vitrioli substantiæ deperditur , & dissipatur humi : quamobrem scriptis prodidit *Machiodus* è specu emitti terram mineralem soli , & pluvie exponendam absque ullo margine quo collegi , ac recentiori possit , si quid ipsius substantiæ Vitrioli solvatur : Posteriorum autem modo comburitur terra mineralis effusa à specu , & in montem parata , ut supra dictum fuit inde in piscinas aquæ obruitur his enim satius faciliusque imbuitur aqua Vitrioli substantia hac præparatione ignis discontinuata enim , & solubilis facta est substantia mineralis absque ulla deperditione Vitrioli : In reliquis vero hi æque procedunt superiorum more : ex quibus recensitis habemus tertium postremumque modum construendi Vitriolum coctile esse aliorum uberiolem faciliorem atque magisturum , cum & in breviori tempore expediatur opus , & tota extrahatur substantia Vitrioli : Præterea non dissimili ratione ferre primi modi à *Dioscoride* recensiti artifices qui hoc sæculo vivunt , probarunt depurare Vitriola jam facta eaque , ut dicunt affinare cujusque regionis sint , nam illa reducant ad formam , & similitudinem Vitrioli Romani ob majoris lucri gratiam illud enim majori pretio venundant : Verum antequam ejus depurationis modum exponam ordo exactæ descriptionis historiæ atramentorum me cogit , ut in apertum producam quæ leguntur in *libris Spuriis Galeni* , & in discussionem in veritate revocem.

C A P. VIII.

Supposita corruptaque sunt in Spuriis
Galeni scripta.

INania & veritati diversa in hac Vitrioli historia occurrent animadvertenda , quæ antequam explicassem Vitrioli differencias , nec non modum construendi perficiendique eum artis auxilio , ubi natura defecerit , cum alterum reperiri , atque alterum hauriri soleat productum perfectumque à natura in visceribus terræ : exacte percipi non potuissent : quapropter in hoc posteriori capite de eis æque agetur : legitur itaque in *lib. spurium Galeni, de Simplic.*

Medi-

Medicam. pag. 90. Chalcantum in metallis invenitur cujus est quod naturaliter foditur, cujus quoque optimum dicimus quod est colore cæruleo potius quam pallido, & aliud quod est hoc quidem fit admista enim aqua copiosa coquitur in plumbeo vase satis amplo, & sic ex partibus copiosis instanter compositis veluti laminæ insequuntur, post quod ipsum Chalcantum in glebularum dispartitum spartitoris agglutinat, verum est optimum quod ex colore, prout diximus cæruleo grave mundum perlucidum, & viscido stringere potest: eodem loco subsequenter addit sub ordine alterius capituli hoc titulo, *Item de Chalcantno*. Chalcantum in metallis fit, quando enim æs remissum est, & purificatur aqua frigida aspergitur subito, aut in fimo conficitur, ipsum flos est in specie milii, & optimum est quod est rotundum grave, & aliquatenus splendidum siccum fragile si levigetur adulteratur tamen scobe æris, quæ frangitur: Verum enim vero æris flos vires habet viscidas, & stringentes, sic enim cicatrices deducit, & factas in gulis extenuat: ex prædictis maxima admiratione affectus sum cum authorem istum incaute exorbitare comperiam, nam nullo discrimine in unum miscet alterumque; confundit, satis enim constat Chalcantum quod in mineris inter metalla concretum à natura coloris non modo cærulei cum, & alterius coloris reperiatur, quemadmodum superius expositum fuit, nil aliud esse sane præterquam Vitriolum stillatitium quod alia coctione non eget nec alio vase, cum eis superfuerit naturalis decoctio facta in visceribus terræ ceu propriis naturæ vasibus, ut antea prodidi: cætera quæ sequuntur verba auctoris, *viz.* admista enim aqua coquitur in plumbeo vase; Indicant tertiam Chalcanthi speciem quod ut construant eis expedit urere mineræ terram quæ non viridis veluti ejus aqua seu succus est, nec cærulea, neque in stiris existit, prout Vitriolum stillatitium, sed glæbosa, & coloris descripti, ut dixi existere in Pyrite, mox terram hanc ustam obruunt in aquam, præmacerant, & colant inde, in plumbeo vase decoquunt quantum sufficere videatur, idcirco ab effectu coctile Chalcantum fuit appellatum, idem est Vitriolum vulgare atramentumve Sutorium: Deinceps progreditur auctor ipse discurrens his subsequentibus verbis, *viz.* Chalcantum in metallis fit, quando enim æs purificatur aqua frigida, aspergitur subito aut in fimo conficitur flos est in specie milii: ô quanta verborum diversitas hæc est, nam Chalcanthi historiam perturbat cum flore

flore æris, atque rāſiū ærugine, cum hæc tria diſtint omnia inter ſe : ſatis enim patet apud *Dioſcoridem lib. 4. cap. 47.* quod ſi æs ignitum illico irroretur aqua frigida oboritur flos æris in ſpecie miliū, qui à maſſa æris frigefacta excutitur, non autem Chalcantium: huic ſententiæ *Dioſcoridis* aſſenſu *Georgius Agricola* Germanus, dicens, Vel vice aquæ refrigerant æs ignitum, & fuſum folliſus inſuflando, quemadmodum, & *Gabriel Falloppius lib. de Foſſilibus, cap. 17.* retulit fieri à recentioribus in Botio Germaniæ Caſtro, ita ut ex refrigeratione aqua cum ſcopa vel follium inſuflatione excitata conſtipatur æs in ſuperficie, & partes ipſius interiores uſtæ agitantur, & exeunt, harum quædam adhærent maſſæ æris quam panem aut placentulam vulgus fuſorum appellat, ex qua excutitur flos æris: aliæ vero partes aſcendunt cum favillis, quas inde per fornacem diſperſas colligunt artiſices, & abluunt à cinere ſic itaque reperiunt florem eris concretum in granula rotunda inſtar miliū, vel parum minora nunquam Chalcantio comparanda: ejuſdem ſententiæ fuit. *Amatus Luſitanus* in *Dioſcoridem*, dum ait flos æris eſt quædam pars ſubtilis granulofa, quæ ex ære ignito ebullienſque, & aqua reſperſo aſcendit, & ferreo operimento adhæret: Si vero æs ſub ſimo ponatur haud in Chalcantium, ſed in æruginem veniatur ob urinæ, & ſimi nitroſitatem; teſte *Falloppio* libro præallegato, *cap. 18. de ærugine æris*, ait enim omnia humida acia, prout vinum acſcens, vel acetum ipſum, vel quibus ſit ſal, & urina, & ſimiles humores corrumpunt metalla, quod non accideret in aqua pura quamvis in ea diu permanerent, aqua enim putram non penetrat ea, ſicut nec oleum dum recens pingue, & æereum ſit non penetrat, nec putrefacit ea ob ſuam viſciditatem, imo ea conſervat, at poſtquam oleum veteraſcit ranceſcit, & acre ſit, tunc metalla putrefaciendi vires habet: quapropter in æruginem vertitur æs quotieſcunque ejus animæ vinaceis injectæ contegantur, vel aceto demergantur, vel ſupra acetum ſuſpendantur vaſe clauſo, & in hipocauſto reſoſito ut ex acri vapore aceti corrumpantur, ſpatio enim dierum decem effloreſcit ærugo, quæ tunc inſidens deradatur: prout legitur eodem *lib. Spurio*, quamvis confundat æruginem cum Vitriolo, quæ omnia diſtinxit *Dioſcorides*, & diſcriminatim docuit ea libro, ut ſupra *cap. 50.* cui aſſenſit *Plinius, lib. 34. cap. 11. de ærugine æris*, atque de flore æris; mox eos ſequutus *Oribāſius, lib. 13.* ait, æruginem æris fieri ſi ſuper vaſ aceto quam acerrimo plenum

num aliud ponatur vas æneum : & inferius dixit de flore æris hoc est Chalcuantos , quem aliqui veterum appellarunt pſegma , & reſegmen , optimus eſt friabilis in attritu ruſus milii forma gravis modice ſplendens ; præterea *Galenus* apertiffime explicavit hæc omnia, *lib. 9. de Simplic. Medicam. Facult.* ibi enim aſſeruit Vitriolum nominari à Græcis χαλκανθρον, mox discriminatim ac diſtincto capite, tractavit de flore æris ſub nomine χαλκανθρον, ita enim Græce nuncupatur : eandemque differentiam cognovit , & ſcripſit Doctiſſimus *Gabriel Fallopius*, *Tract. de Poſſilibus*, cap. 16. de flore æris : quamobrem omnibus , qui rationis via non aberrant palam erit ipſum authorem deceptum fuiſſe à maxima affinitate , vel ſimilitudine nominum , cum itaque ſeorſum , & falſa aſſenſerit , ac prorſus repugnaverit ſententiæ *Galeni*, & modo dicendi ipſius, unde pro comperto haberi conſequitur non fuiſſe *Galeni* huiuscemodi phraſim , ſed dubio procul alterius neſcui deſipientiſque authoris : quare prædicti libro merito Spuriū , & falſo attributi fuerunt *Galeno*. Sed de his ſatis.

C A P. I X.

De modo depurandi Vitriola quævis, eaque redu-
cendi ad formam Vitrioli Romani.

Hominum inſatiabilis animus reperit artes ; Natura duce , ut atteltatur *Cicero*, *primo de Legi.* Vi tamen rationis, quæ naturæ exempla ſecutus animus ſolers vias rerum remotas paulatim explorat, inde experiendo uſum agit, & artes adipiſcitur : propterea res ad vitam neceſſarias conſequitur : deſatigantur proſecto homines more apum , & ſagacis formicæ in hoc vitæ curriculo , ut poſt laborem conquieſcant : idcirco *Cicero de Sen. nam.* dum ſumus incluſi in his compagibus corporis , munere quodam neceſſitatis , & gravi opere perſungimur : Unde *Virgilius* 1. *Georg.* ait,

—— Labor omnia vincis

Improbis, & durisurgens in rebus egeſtas.

Ex *Horas. lib. 1. Epistol.* inquit,

Impiger extremos currit Mercator ad Indos,

Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

Corporis itaque labore , & animi anxietate ſe accingunt homines,

aut egestate oppressi, aut non modo divitiarum, sed & opum cupidi, aut virtutibus incumbentes, juxta dictum *Aristot.* 1. *Metaph.* omnes homines natura scire desiderant: quæ omnia certa ratione opinantur ad deligenda bona rejiciendaque contraria: hæc sunt propriæ dotes hominis, quem Omnipotens, & Maximus Deus creavit ad imaginem, & similitudinem suam: Idcirco *Cicero de Leg.* & 3. *de Offic.* & 2. *de Natura Deorum*, atque *Ovidius 4. Met.* asseruerunt unanimi consensu, Hominem esse animal sagax generatum à Supremo Deo administratorem, ac dominum rerum omnium quæ infra Globum Lunæ continentur; unde *Plinius in Proemio lib. 12.* scripsit, Summumque munus homini datum: hinc *Galenus lib. 1. de usu partium corporis humani, cap. 2.* & *lib. 13. cap. 11.* dixit. Homo est sapiens, & politicum animal, & solum eorum quæ sunt in terra divina animalibus quæ in terra sunt, sed etiam quæ in mari, & in aere sunt, dominatur, pace non minus quam in bello idoneum, manibus leges scripsit, aras & simulacra Diis erexit, universa artium instrumenta construxit. Verum ne egrediar à proposito nimirum superiores exorssi sunt elicere Vitriola à mineris, inde Posteris artem construendi ea instituerunt, quam Recentiores ingeniose auxerunt quibuscunque potuerunt: hodierno enim tempore eliciunt non modo Vitriola à mineris, & arte construunt ea, sed ea quoque facta solvunt in aquam, ceu in primam materiam, ut retrogradiantur, quæ mox facilius depurantur, & resinantur, ut more artificum eorum loquar, nam iterum reducunt ea ad formam Vitrioli, sed meliorem, & ad similitudinem Vitrioli Romani, quod magnificiunt infectores ad sericea inficienda, eumque libentius aliorum eligunt, cum enim mollius ac lepidius sit ad inficiendum absque erosione sericorum: Reliquum est promulgare modum quo utuntur ad deputanda Vitriola: Inprimis parant instrumenta quæ hujus magisterii usus exposcit; hæc sunt furni duo ex cæmento, & lateribus testivæ constructi, quibus duo caldaria plumbea condunt artifices, quorum unum explent aqua communi inde ei subjiciunt ignem, ubi vero ferveat aqua immergunt rude quodcunque Vitriolum in illud aquæ Caldarium, & illico fere solvitur Vitriolum: Tunc circa duo ænea crebris pertusa foraminibus, & manubriis binis fulcra habeantur, quæ manu teneri, & apprehendi possint, quorum fundo sit stratum ex fragmentis æruginosi veterisque ferri: & statim cum solu-

solutum fuerit Vitriolum in aquam obruitur unum cribrum cum ferri fragmentis per medietatem horæ, eaque transcurſa extrahatur cribrum, & immediate demergatur alterum cribrum cum aliis ferri fragmentis fundo cibi ſtratis, & ſic per idem temporis ſpatium dimittatur, ut ſerveat in caldario, quo elapſo extollatur hoc, & iterum infundatur primum, & ita inceptus ſucceſſive perſeveretur ordo ſingula media hora mutando eadem bina cribra modo unum, modo alterum, donec ferrum penitus devenerit rubeum: quod indicat Vitriolum ære exutum à ferro: Veruntamen animadvertunt addere aquam in caldario ſi fervescendo defecerit, ubi vero conſpicuum apparuerit prænaratum ſignum expurgationis Vitrioli ex ære, aut adeo ſatis diminutum æs ſit in eo quod lepidius evadere poſſit Vitriolum, tunc aquam Vitrioli ſic præparatam transfundunt è caldario in capſam, aut in ſolium ligneum, ibique dimittunt donec clareſcat, inde eam transferunt in alterum caldarium plumbeum penitus omittendo cribra ænea cum ferro, ea enim non conveniunt præterquam primo caldario, ſubjiciunt ignem mediocrem ex lignis mollibus, & lentis ut ſuaviter ſerveat uſque ad perfectam coctionem, quod eveniet tempore decem, vel duodecim horarum in circa, ea autem coctio perfecte agnoſcitur dum aliquot guttæ ipſius aquæ Vitriolatæ effundantur ſuper tabulam ligneam ſiccā, & mundā, ibique frigefactæ dureſcant optimeque concreſcant, tunc perfecte coctam indicant aquam aptam concreſcere in Vitriolum, animadvertere tamen licet ne nimium dureſcant, quot eſſet aduſtionis ſignum, quo in caſu non bene ſuccederet Vitriolum proinde effundunt ipſam aquam in ſolium ligneum, ut clareſcat mox eam transfundunt in ſitulas æneas, quibus concreſcit in Vitriolum forma ſitulæ, ſi vero ſuperfuerit aliqua pars aquæ inconcretæ evertatur in primum caldarium in quo ſit alia aqua Vitriolata fervescens dummodo caldarium non fuerit plenum: inde panem Vitrioli ſic appellant eum concretum in forma ſitulæ æneæ eliciunt à forma ænea, & reponunt in vas ligneum inſtar ſitulæ, aut huiuscemodi aliud, aut in ciſtam vimineam craſſam unius digiti tranſverſalis, quæ conteſta ſit opus exigit ex virgulis per medium exciſis: & ad uſum ſervant huiuscemodi Vitriolum, proſecto cariori prætio aliorum exiſtimatur, excepto Romano, cui approximatur imo æmulatur eum: præterea ſedimentum quod in fundo caldarii, necnon, & in cribris æneis reſidet poſt decoctionem.

coctionem si conflagretur in *as* vertitur, nam *aris* est substantia, quæ ob ponderositatem fundum petit: erem vero in hac Vitrioli depuratione exeditur ferrum, & commutatur in *as* quod infra fufius exponetur.

CAP. X.

Ut fixetur Vitriolum, rubefiatque ac fusile igni tueatur.

ET si apertissime demonstratum fuit initio hujus tertiæ descriptionis Vitriolum liquabile ac fusile esse absque accensione quia in eo consumpta est cremabilis pinguedo sulphuris, & partes sulphuris fixas tantum remansisse in eo, cum aliqua humiditate Mercuriali non fixa quæ evaporat igni absque ulla accensione, ut jam dictum est, attamen hoc sequitur incommodum quod relinquitur Vitriolum aridum rubeum, & terrestre adeo quod penitus ineptum est fusioni ignis postquam amisit humiditatem Mercurialem, ab ea enim fusibilitas emergebat: quanquam in ipsomet Vitriolo viget humiditas salis fixa, & permanens igni, quæ apparere nequit nisi prius dissolvatur, & à terrestreitate corporis ipsius Vitrioli rubificati eliciatur auxilio alicujus liquoris: quamobrem persæpe excogitavi quomodo præparari posset Vitriolum, ut totum cum sua humiditate Mercuriali fixum igni fusileque permaneret: idcirco infudavi, & multa expertus sum, ex quibus denique speratum exitum obtinui, nuti Dei omnipotentis, quamobrem, ceu Dei donum aliis largiri cogor; Ecce igitur quod in lucem profero, madesiat Vitriolum aceto rubeo acerrimo non distillato, & desiccetur cinerum calore quot septies reiteretur, una die, inde tritum ponatur in ollam novam quæ obturetur luto sapientiæ, quale est quod aruntur Chimistæ, prædictaque olla igni carbonum exponatur per diem naturalem, eo enim temporis spatio vertetur in calcem rubeam subtilem, quam dissolvi exigit opus in aceto rubeo ad duplum sui ponderis, verum in aceto solutæ sunt in primis unciae quatuor salis ammoniaci: hinc calx Vitrioli mista cum ipso aceto ac in ampulla vitrea recondita fumo calido contegatur per diem naturalem atque diutius, donec omnino solvatur, fluidusque fiat liquor, qui extrahatur, & linguis filtreis sensum stillatumque emit-
tatur

tatur, demum soli, aut levi calore cinerum densetur, ac iterum concretum solvatur in aceto preparato cum sale ammoniaco, & superiori ordine sub fumo deinde extrahatur, & colo bis trajiciatur tandem leniter congeletur: hæc autem operationes quatuor vicibus reiterentur, quibus ad unguem servatis eveniet equidem Vitriolum rubeum subtile, & fusile igni persistens: Aliam præparationem circumferri vidi, ut infra; immitte Vitriolum electum in ollam figulinam, quæ luto clausa atque exiceata locetur furno calido per noctem hinc mane extrahitur Vitriolum rubefactum, quod licet dissolvi in quatuor partibus aquæ communis fiet autem solutio ista per se viginti diebus, hinc colatur atque servatur: Quidam vero stillant filtro, & calore femi-sopito coagulant toties, quod super laminam igniram positum fluat.

C A P. XI.

De Atramentorum affinitate cum Metallis,

ET si antescriptis demonstratum fuit atramenta esse media inter lapidem & metalla, imo propriam existere genealogiam metallicam in atramentis: Veruntamen sat mihi fore non videtur, nisi exempla aliquot hic subijciam, quæ nobis in dies ostendit experientia ex quibus percipitur atramentorum affinitas eum metallis: Quorum itaque hoc primum patet exemplum si ferrum minutum, prout limatum, aut tenuissime laminatum immergatur in aquam, in qua solutum sit Vitriolum, sive nativum, sive factitium, dum satis aërosum, cæni quod depromptum est ex minera plurima æris continenti, deinceps igni mittatur, ut bulliat per aliquod temporis spatium, ut puta duarum horarum, vel circa, aut donec permiscendo virga lignea aquam atramentosam eamque agitando percipiat ferrum prorsus solutum, quemadmodum accidit illis qui Vitriola qualiacunque resinant, ut supra dictum fuit, aut si laminam ferri jam in aquam atramentosam obrutam extraxeris post debitum ebullitionis tempus non penitus solutam, sed corrosam partim, & rubeam, ut æris colore infectam conspexeris, accidit enim aliquando non esse aquam illam atramentosam adeo validam, ut penitus laminam corrodere solvereque valeat ob minorem Vitrioli quantitatem in ipsa aqua soluti, aut quia minori temporis spatio ebullierit ferram in aqua Vitriolata, sive atramentosa.

dicatur, prout exigit opus: hæc autem operatio toties reiteratur, quoad ferrum prorsus exedatur quod succedit dum Vitrioli virtus vigeat in aqua, alioquin si diminuta, vel consumpta esset ex crebra reiterata operatione adeo, ut nullo colore inficiatur ferrum minimeque excedatur, tunc necessario vigoranda esset aqua, cum reiterata additione Vitrioli, & solutione ejus quod demum si superfuerit post operam ferri excolatur, & condensatur in similitudinem Vitrioli Romani: Ferrum vero quod exesum residet instar luti decoquitur conflagraturque igni, & in æs verum commutatur: idem quoque evenit si ferrum obruatur in aquam atramentosam quæ non arte facta, sed ope naturæ propriæ sit talis: quemadmodum attestatus est *Georgius Agricola, lib. 2. de Natura eorum quæ effluunt ex Terra*, ubi scripsit quod Smolnitiæ oppido montis Carpatii ejusque partis Ungariæ, quæ Datia nominabitur, cernitur aqua atramentosa quæ ex puteis hausta, & in canales triplici ordine, locatos, per quos defluit, infusa in eam ferrum minutum: Incolæ injicere solent, exceditur enim & quasi lutum quoddam fit quod postea in fornacibus excoctum mutato colore vertitur in æs purum, & bonum, in Chalcantho enim est initium transmutationis ferri in æs, nam & confestim color immutatur: eodem quoque modo contingit elici aurum à Vitriolo quando id ipsum contineat, prout sæpe vidi ex Ciprio Vitriolo, quod in se continebat aurum: quidam enim Chimici igni dissolvebant eum in aquam communem, vel fontis, vel putei mox in eam ferri lamidas immergebant, ac igni bullire mittebant quoad laminarum exterior pars exesa, & auri colore infecta esset, quam abradebant, ac eam decidere faciebant in catinum figulinum aqua simplici, & limpida fere plenum, & tamdiu hoc opus reiterabant quam diu ferri laminae essent exesæ, & aurea limositate onustæ, demum quod ex eis exesam residebat imo catini assiccabant ab aqua, & fornace decoquebant usque ad liquefactionem, quod inde effundebant in canale ferreo cavo aperto proprium aurificum instrumento, & reperiebant virgam auream optimam, & sic de singulis censendum est: aquam vero quæ superest cum Vitriolo soluto decoquunt rursus inde effundunt, & frigido concrefcit in Vitriolum, at satis mitius, quam prius fuerat, & hoc optimum est pro insectoribus sericorum; aliud Vitriolum magis ærosum, virosumque, & acre conducit lanis lineis, & coriis tingendis, præterea hujus artis Professores hoc

hoc periculo probant Vitriolum quodcunque sit negotio suo magis congruens, nam si ferrum confricetur ipso Vitriolo humefacto sputo, vel aceto, aut alio quovis liquore, & illico inficiatur rubedine æris, aut luteo colore auri, aut alterius metalli vestigium appareat in ipso ferro tunc tinctura metallica atque metalli ipsius prædominantis in Vitriolo indicium erit.

CAP. XII.

Ex Vitrioli Proprietate ferrum commutatur in Æs, & quomodo hoc fiat?

JAm pluribus in locis hujus operis demonstratum fuit Vitriolum, sive atramentum Sutorium dicatur salis metallici genus esse in exteriori parte unius colore existens quoddam, & alterius coloris aliud, tum etiam diversa juxta qualitatem metalli exuberantis in ipso Vitriolo: tot enim sunt Vitrioli differentie quod sunt metalla, licet mista ad invicem reperiantur nihilominus, ut plurimum saphirini coloris est aut viridis: etenim omnium magis superabundat æs in Vitriolo, quamobrem consequitur in occulto Vitriolum continere colorem æris rubeum; ita quod Vitriolum quodcunque in adustione sit rubeum, nam talis est color æris quod Philosophi appellarunt Venerem, & hoc ☿ caractere, viz. Veneris indicarunt æs, quod inclusum in occultis Vitrioli visceribus continetur, cujus contactum Mars illico complectitur, & in Venerem cito convertitur per hunc salem dictum Vitriolum vulgare; appellarunt stillicidium Veneris atque gummam cupri, pro Marte autem intellexerunt ferrum, teste *Joanne de Rupe-scissa, lib. de Quinta Essentia, cap. 13.* in quo cæteri convenerunt Philosophi: Unde Poetæ ansam arripuerunt de amore Martis & Veneris scribendi, quorum proles est Cupido Deus amorum, hic est magnus ille consensus, & sympathia inter Venerem, & Martem, quos in adulterio deprehensos Vulcanus subtilissimo invisibilique rete colligavit: fictus autem fuit Vulcanus ab antiquis Deus ignis, qui Jovi fulmina, & alius Diis arma adversus Gigantes fabricavit: idcirco habita fuit experientia, quod ope Vulcani nempe ignis ferrum in æs optimum, in Vitriolo contentum, colligatur & commutatur modo, ut in-

infra exponetur : quamobrem enodatur ænigma à Poëtis effectum, ne tamen aliquem magna teneat admiratio si pluries repetiero solutionem Martis cum menstruo scalis metallici, cum neque brevitati inhæream, neque prolixitati innitar, verum publicæ utilitati inservire animus est mihi : occasio igitur repensendi multos variosque effectus, qui ex his eveniunt me cogit repetere magisteria, ut magis aperiantur, nam sæpe repetita diducidiora sunt, et si erubescunt quidam discere aliquid de quo semel dictum sit, nunquam nimis est dictum, quod satis non est dictum, eo magis cum in præsentiarum referam mensuram, & pondus, quæ in antecedentibus capitulis non fuerunt explicata nihilominus scitu necessaria, ac digna sunt : Quare ad actum præcticum propero.

Cape Vitrioli valde ærosi quemadmodum est Hungarum aut ex Agort agri Bellunensis, aut alterius regionis quod rubore inficiat ferrum in fricatione : hujuscemodi Vitrioli igitur libras mille, & aquæ communis quadraginta situlas sive sit putealis, sive fluvialis, sive fontis, sive pluvialis uti cisternæ, harum quælibet ad hoc conducit dum limpida sit, hæc adinvicem mittantur in caldarium plumbeum cui supponatur ignis, ut serveat aqua, & dissolvatur Vitriolum, tunc immergatur ferrum fractum, vel laminatum quamvis vetus ad quantitatem librarum centum, & quinquaginta stratum in cribris æneis, aut citra cribrum confunditur in caldarium cum aqua Vitriolata, quæ dum leniter fervet ferrum exedit, corrosusque decidit imò caldarii partim etiam coloris æris adhæret ejus substantia ipsismet lamini, quæ elata extra caldarium abraduntur cultro ; præterea auferatur spuma supernatans aquæ, & servetur immiscenda aqua sua Vitriolata ubi post Veneris extractionem proceditur ad Vitrioli concretionem, quod sic evadit lepidius quam antea esset, nam Venere exutum à ferro Vitriolum deponit tantam corrosionem : his itaque peractis ubi desierit infici ferrum post abrasionem rubedinis æris desieritque operari Vitriolum, quia penitus deposuerit æs, tunc sensim caldarium exinaniriatur aqua, quæ in alterum caldarium affundatur cum spuma jam custodita, & ebullire mittatur donec intumescat, & bullas faciat, hæc indicant perfecte decoctam esse aquam Vitriolatam, & paratam con crescere in lapillos quod satis superius suppositum fuit, hoc tamen non amplius prædictum, scire opus est quod Vitriolum ita elaboratum

nam diminuitur in pondere adeo quod quinque partescentenarius Vitrioli amittuntur ac deperduntur, veruntamen maioris lacri est Vitriolum, quod perficitur, majori enim pretio emitur ab insectoribus sericorum: præterea est maioris quæstus æs quod eliciunt ex Vitriolo, & ferro: nam pro qualibet centena Vitrioli lucrantur artifices decem libras ætis pulcherrimi, hoc itaque modo colligatur quod abrasum fuit à laminis, utique etiam quod exesum residet imo caldarii, & utrumque abluunt ab omni terra, & immunditia aqua dulci donec exeat aqua clara tunc exsiccant hoc metallum, & igni fusionis ut moris est liquefaciunt utrumque adinvicem cum sale nitro, & modico Vitri tusi: hæc enim abstergunt, & accelerant fusionem æris inde Vitrum glutinis instar supernatat quod forcipe educatur, & illico super æs fustum aspergatur modicum salis ammoniaci ut satius clarescat tandem effundunt illud æs in Canalem ferreum in quo evenit forma virgæ æris perfectissimi, aut ex eodem ære fuso formantur placentulæ juxta ejus quantitatem, quas appellat vulgus panes æris: hic est exitus primi modi nempe convertendi ferrum in æs virtute Vitrioli de quo recensita sufficiant; nunc autem alios modos aperiam qui fere similes sunt primo vel parum distantes: etsi primus iste enarratus magis tritus magisque in usu, & approbandus est: nunc attendite secundum modum:

Cape ferri limati libras viginti locetur in capsulam ligneam instar cribri tenuissime pertusam quam recondere opus exigit in ollam aquæ plenam cum libris sex Vitrioli Hungari, inde bulliant donec fere tota decreascit aqua, tunc enim residuebit limatura corrupta instar luti cinerei subleonati quæ abluenda est aqua mox exsiccanda demum igni liquefiet, & in æs vertetur: prædictis, sequitur tertius modus: Cape Vitrioli validioris nempe valde ærosi libras centum, Aluminis tochæ, salis nitri, singulorum libras quatuor, Aquæ dulcis libras trecentum, omnia bulliant in Caldario ut dissolvantur, tunc permittatur aqua parum frige fieri cujus limpida clarumque effundatur in alterum Caldarium in quo ferveat cum additione viginti librarum ferri lima attenuati, & sic bulliant tempore quo dici posset oratio unius credo tunc auferatur ignis penitus, aut caldarium ab igne quod per optime supertegatur stragulis laneis crassis rudibusque, & ita permittatur quiescere per sex horas, inde baculo spatulave agitetur permisceaturque, mox ite-

rum operiatur, idemque reiteretur singula hora agitando ~~usque~~ ad horas sex quibus peractis effundatur tantummodo aqua, deinde tollantur fæces quæ resident fundo caldarii. exsiccantur, & liquefiant igni fusionis cum sale nitro, & tartaro crudo juxta ritum, & ordinem fulorum, vertentur enim in ~~as~~ perfectissimum: Alii vero ferrum cum sale nitro, sale ammoniaco, ~~usa~~ cum Vitriolo decoquant quod inde in substantiam Cupri convertitur: tandem aquam arramentosam quæ supersuit ebullire mittunt, donec ex tribus partibus binæ tertiæ decrescant, tunc deponatur ab igne, & in eam demergantur arundines, & rudiculæ, quibus adhærent lapilli pulcherrimi ipsius Vitrioli, quod ubi jam refrigerit spatio quatuor, vel quinque dierum concrevit.

C A P. XIII.

Sulphur Vitriolatum quod elicitur à ferro, alioquin à Neotericis dicitur Crocus Martis.

ET si sulphur non modo à ferro verum etiam ab omnibus aliis metallis educi potest absque opere Vitrioli vulgaris, cum eveniat hoc plurimis modis, de quibus hic non est differendum, præterquam propositum de Vitriolo cujus ope extrahitur sulphur à ferro, quamobrem æque dicitur Vitriolatum: Hoc tantæ efficaciz probatur quod ad multas ægitudines sanandas tam internas, quam externas, maxime conducit: Idem noverunt plerique ex Trasmontanis, ut *Josephus Quercetanus lib. Terras gravissimorum totius capitæ affectuum, cap. 30. de Essentia & variis Vitrioli proprietatibus*: & præcæteris, *Bernardus Penotus à Portu Sanctæ Mariæ Aquitanus, Traité de Medicamentis Chymicis*, ubi recensuit modum faciendi prædictum sulphur Vitriolatum cui admirabiles ascripsit facultates: nimirum quicumque referet animum ad contemplationem naturæ duorum mineralium magni momenti ex quibus emergit hoc medicamentum quod appellatur Sulphur Martis Vitriolatum, alioquin Crocus Martis: distincte discernet, eum dubio procul fieri vitium particeps prædictorum mineralium: imò si singula singulis referre voluerit, & consideraverit, sicut exoritur ex tenuioribus eorum partibus assentiet atque fieri majoris efficaciz, idcirco magnificet eum, quod mirabile equidem dictu, ni dicto experientia

omnia fidem faceret, nempe hoc esse fixum, & anodinum cum dulcedine constar, quamobrem demulcet quascunque passiones absque periculo, compescitque omnes dolores ac præsertim colicam passionem, Cerebri, ac renum affectibus confert, ulcera prava sanat omniaque remedia præservativa excellit hoc: quod sequenti modo paratur, viz.

Capiatur Vitrioli ad libitum, & dissolvatur in aqua communi, ac igni bullire mittatur verum in ebullitione demergantur ferri laminæ, & tamdiu fervere omittantur in prædictam aquam Vitriolatam donec rubeo quodam cæno operatæ deprehendantur, ejus effectus ratio jam superius demonstrata fuit, tunc igitur eleventur laminæ rubefactæ, & ab eis detergetur illa tinctura, ita ut decidat in alterum vas mundum, & aqua limpida semi-plenum, petet enim fundum instar luti rubei; mox iterum laminæ ferri obruantur in aquam Vitrioli quæ confestim bulliat inde deradatur tinctura, & hoc tamdiu reiterari exigit opus quoad totum extrahatur sulphur, demum auferatur ab aqua dulci exsicceturque, fiet enim instar pulveris rubei, at si forte aliquid nigri, vel immundi reperitur sedulo segregetur, & abjiciatur, sed rubeum tantum colligatur, quod ut perficiatur optimo vini spiritu circulari oportet inde servari ad opus necessitatis, multa enim præstat corpori humano tam intus assumptum quam extra applicatum: præterea si hoc sulphur Vitriolatum deglutiant Gallinæ, somno corripiuntur, ac tanquam inebriatæ eo detinentur per aliquod temporis spatium, quæ demum absque ullo damno excitantur: etsi alia haberi possunt experimenta ingeniosis aliis disquirenda relinquo.

Eadem ratione præscriptaque norma educitur tinctura æris ad instar efflorescentiæ dum ipsius æris laminæ mergantur in menstruo Chalcanthi soluti aqua dulci, & olla figulina recta aliquantisper ferveant igni, ubi verò ipsas conspexeris onustas efflorescentia quam viride æris appellant, & alii vulgares voce trita consuetaque dicunt morellam Vitrioli tincturis aptam, extrahantur laminæ, ac detergantur contracta limosa efflorescentia, quæ deorsum colligatur ac usui externo servetur: rursusque laminæ ipse obruantur menstruo Vitriolato, & igni ferveant, ut supra quod sæpius, fieri præstat: idipsumque de aliis metallis eveniet eadem norma: Nihilominus rudiori modo succedit alter pro externis operationibus nempe tincturis, ut infra constabit.

Cape Vitrioli purificati quantum libet, scobis eliminare Martis dimidium, hæc ad invicem commiscere, ac pluries molire, exsiccareque expedit: præterea fistula ollula indunt massam, quam furnace reverberii torquent, ut in calcem rubeam vertatur, tunc inde dicitur crocus Martis tincturis potius congruens: quem si liquabilem cupiant efficaciorisque tincturæ molunt prædictum crocum cum toridem salis ammoniaci irrigando compositionem cum aceto, quod si stillatitium fuerit eo magis conducet, id ipsumque præstabit spiritus vini, verum eo sæpius irrigare massam quod magis ardebit, ac exsiccare opus erit, tandem affundatur ipsi massæ novum acetum, quod quinque digitis super emineat, hinc fimo foveatur per aliquot dies, quibus liquecet in aquam rubicundissimam, ad instar sanguinis, quæ filtreo colo trajiciatur, & custodiatur pro tincturis.

C A P. XIV.

Ferrum, cæteraque Metalla omnia Artis auxilio revertuntur in Vitriolum quod est Metallum Sal.

Perique studio & industriosa operatione enixi sunt aliquid artibus adjungere ut augeantur, adeo quod perfectius inventis ac plurimum utilitatis afferant humano generi, ac præcipue ad usum vitæ valeat: nec vana fuit eorum opinio, nam diu, & multum exercebant complura in venerunt in multis facultatibus, tum etiam nostro instituto spectantia, ea tamen egerunt ratione duce, experientiaque victrice stipata approbarunt: nimirum quatenus arte, & natura revertuntur metalla in Vitriolum singulæ eorum differentiarum, quemadmodum *Geber lib. Investigationis*, asseruit à corporibus metallorum diversa elici genera Vitrioli, viz. juxta metallorum differentias: cujus eventus ratio est satis evidens, in communi enim sensu conceptuque versatur axioma, quippe onine compositum verti in sua componentia, & omnem rem esse de eo in quod resolvitur, ut gelu ex aqua in quam convertitur, teste *Arnoldo Villanovano in Rosario Philosophorum*, ubi tractat de investigatione lapidis Phisici, hanc enim legem Natura fancivit: Idcirco legitur in *Dialogo Demogorgonis cum Gebro ex Joan. Bracesco*, cui titulus est *Lignum vite*, viz. *Metallaresolvi in Vitriolum*, nam constat ex eo, & generata sunt ex eo, quare metalla ac eorum ves

nas

nas, & scorias rursus in Vitriolum ducit ars, quod argumento habetur Vitriolum esse patrem metallorum; sulphurque, quo constant metalla non esse vulgare illud flagrans sed Vitriolatum cum suo Mercurio, hoc autem Vitriolum nominavit Chymicum *Andreas Libavius*, quod etiam aquam siccam vocari dixit *Geber*: sed vero aliquis objiceret his forsitan auctoritate Philosophorum non æque ab omnibus percepta quia videntur, primis verbis, interdum loqui sulphur, & argentum vivum esse principia naturalia metallorum: Respondetur neminem Philosophorum unquam intellexisse de sulphure, & argento vivo communibus, & vulgaribus, imò præ cæteris *Geber, Part. 3. Summa Perfectionis, cap. 26.* apertissime prodidit Sulphur, & argentum vivum in sua natura non esse vera principia metallorum, sed aliud quiddam quod sequitur ex alteratione substantiæ eorum in radice naturali ad substantiam terream per calorem mineralem, & cælestem decoctam, & transmutatam in Vitriolum, quod est Sal metallorum principium, & origo, ab eo equidem exoriuntur argentum vivum, & Sulphur, instar duplicis vaporis, ex quo fit metallorum generatio, quemadmodum satis expositum fuit prima descriptione *de Pyrite, cap. 1. de Principiis Metallicis*: quorum fidem facit *Aristoteles, lib. 4. Meteororum, Text. 42.* ubi discurrens de Auro, & Argento, inquit, & generatio istorum est ex aqua, & terra, & ex vapore utriusque: ex quibus conspicuum est in Vitriolum reverti posse metalla, tanquam in eorum primam materiam, & proximam naturæ metallicæ, neque ulla adest ratio quæ id fieri prohibeat, sed cur in his recensendis tam notis contero tempus, cum eadem ostendat experientia quotidiana: & quæ nota sunt non indigent probatione, teste *Aristot. lib. 1. Posteriorum, & Secundum Physicorum*, quibus interim perpensis opportunum est tempus jam ad practicam descendere, quæ manuum operatione perficitur: parantur enim metalla in hunc modum ut reducantur in Vitriolum juxta eorum naturam: in primis quodlibet eorum in tenuissimas laminas redactum, locari debet furno reflexionis ut vehementiori igne prorsus uratur, quod squamæ instar crustulive azimi calcinetur etiam aurum non squamatur, ut alia saltem calcinatur, quod sat est, & omnia singulaque per se calcinari possunt si in igne reverberentur aut igne, & sulphure trito, more cimenti, per quatuor horas, quamvis plurimis aliis modis hoc assequi possit, prout salibus aut Pumice

aut Vitriolo, aut spiritu Vitrioli, aut ejus vice olei Sulphuris per campanam extrusi, ut exempli gratia.

Cape Martis aut alterius metalli in scobem elimati unciam, alteramque unciam Spiritus Vitrioli, aut ejus vice olei Sulphuris, aquæ communis binas uncias, omnia adinvicem immittantur in mattarium, quod oclufum calidis cineribus locetur, ut sensum ferbeat per horas sex, demum frigescere finito, concrescet enim in Vitriolum viride ut smaragdus splendens quod calore solvitur, & frigore concrescit: aut aquis erodentibus, & stigiis, aut argento vivo; verum tamen quæ congruunt magis sunt Vitriolum sulphur, & aquæ stigiæ, & ignis reverberans corpora in calcem, aut in squammas; inde quod erit optime reflexum, & in scobem comminutum immergunt quidam in aquam communem putei aut fontis, ut solvatur, quod ut facilius fiat; mittunt ut ferbeat igni, & solutum, & frigesactum distillant linguis filtreis, quod erit aqua æris substantia imbuta aut alterius metalli quam coquunt in cado figulino, aut vasa vitreo ad perfectam cocturam, mox eam reponunt in cellario, ibi enim præ frigore congelatur in Vitriolum si pluries reiteretur operatio prædicta hoc dicitur Vitriolum Chymicum: Alii vero ut hoc potius eveniat vice aquæ communis, utuntur aceto stillatitio, nam ob ejus acrimoniam majorem vim habet solvendi æs calcinatum, aut aliud quodvis metallum quod in aceto itaque obruunt per diem vel quousque igni solvatur inde frigesactum transmittunt oculo aut linguis filtreis mox præcoquunt ut superiori modo dixi cum aqua fieri ac demum reponunt in cellario donec concrescat in Vitriolum, pulcherrimum coloris ipsius metalli, quem ostendit quando solvitur in aqua ardenti corrosiva: Etsi hos approbavi modos æque succedere eos enim bonum habere exitum ac in summum evadere equidem conspexi, nihilominus cum multæ adsint viæ, quæ tendunt ad unum finem, sic itaque in hac re alterum omnium magis proprium peculiaremque exponam jam recensito ab egregio Viro *Jacobo Vecherio, lib. 2. sui Annidotarii, Sect. 36.* ubi ipse contulit obruere æs reflexum in aquosum Vitriolatum proprium menstruum, erigite aures ut intelligatis, attendite, quod æri supernatet decem digitis, & balnei calore simul circulentur in vase Vitreo quindecim dierum spatium, mox calore cinerum distillatione distrahatur menstruum, non tamen penitus deficcetur, nam imo residet Vitriolum cæruleum

letum, & perlucidum, quod pluries mihi evenit ex Luna, & Sole, & sic de aliis Planetis terrestribus solutis in aqua stigia, & ab eis per stillationem per quam lenissimam extracta felici successu equidem conspexi singula eorum versa in Vitriolum coloris proprii metalli ex quo factum erat; Aliud fit ex are Vitriolum quod Arabicum dicitur, & sic de singulis censeo: modus vero est ut infra: Venerem terrestrem ure cum arsenico, ut in calcem redigatur, quam inde ab eo separa ac tenuissime mole cum aceto stillatio in quo solutus sit sal ammoniacus, & Soli mitte exsiccari, tunc eam denuo mole cum prædicto aceto ac iterum exsiccetur, quod toties reiteretur donec viride quoddam eveniat pulcherrimum: idemque dissolvatur in aceto acerrimo stillatio, ut supra, & fiet instar aquæ viridis, mox lento igne distillandum est acetum alembico Vitreo residet enim in imo vasis nobile Vitriolum Arabicum, & veneris sal: Verum cum tres partes aceti fluxerint alembico, si quarta pars frigescere relicta fuerit in cellario lapillorum instar concrevit Vitriolum pellucidum, quod si convenienti lotionedulcoretur, & igne torrefiat usque ad rubedinem, summo opere confert ulceribus quibuscunque malignis sanandis, valet ad callos detrahendos, si in fistulam callo obductam immittatur, & delet omnes carnis excrecentias, & carunculam in collo vesicæ existentem tollit & absumit, si eum unguento aliquo immisceatur, & imponatur cum tenui cereolo ut moris est, multaque alia præstat, quæ unusquisque in dies experiri poterit.

CAP. XV.

Ad segregandum, & eliciendum Sulphur
à Vitriolo.

EX *Aristotelis* sententia, & omnium Philosophorum conspicuum est nullum corpus in hoc mundo constitutum esse ex ulla simplici uniformique substantia: sed ex pluribus contrariis, & differentibus, quæ etiam ab invicem segregari possunt, quibus assensit *Galenus*, & hujus fidem fecit *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat. loco de Terra Samia*, dicens, nullum reperire corpus quæas mixtionis ad unguem expers. Idem asseruit *lib. 1. de Simplic. Facultat. Medic. cap. 17. & lib. 3. cap. 14.* nec non libro quarto pluri-

pluribus capitulis demonstravit exemplo vini, & aceti, olei, lactis, & succi rosarum, omnia licet sensu simplicia appareant, natura tamen esse composita ex contrariæ facultatis partibus, quod voluit intelligi universaliter de Plantis, de Animalibus atque metallicis omnibus, utique oculis quilibet percurrere poterit: Verum, & lib. 3. de *Alimentorum Facultatibus*, ostendit lac substantias habere contrarias, quæ permixtæ sunt, & fiunt ex elementis, & qualitatibus contrariis, ut reiterat *Galenus*, lib. 1. & 3. de *Temperamentis*, cap. 1. Quamobrem omnia quæ dicuntur simplicia juxta *Galenus* expositionem, lib. 5. de *Simplic. Medicament. Facultat.* intelliguntur quia talia sunt natura, nec quicquam ex nostra industria assumpserunt, revera tamen composita sunt, propterea in partes simpliciores segregari possunt: rursus lib. 1. de *Elementis*, ac lib. 2. cap. 2. reiterat, quod nequaquam est simplex natura, unde ex *Hippocratis* mente attulit exemplum de lacte, sic etiam de sanguine in quibus sunt partes differentes: verum præter animantia, & vegetabilia ulterius progressus est de Lapide, & Mineralibus, & de omnibus quæ à natura sunt constituta alterari, pati, & transmutari existunt ex primis elementis: hæc sunt principia omnium rerum, ipsa enim coëuntia efficiunt, omne corpus gignunt & alunt, ut latius est legere in *Metheor. Aristotelis*: cum vero nullum elementorum integrum sincerumque reperitur, hinc sequitur ex eorum mixtione fieri corpora diversarum partium quod ratione constet, & ab omnibus Philosophis assertum præter quod experientia comprobatum habemus in omnibus præsertim mineralibus, nam mixta sunt ex terra, & aqua, & utriusque vapore: idcirco atque separari possunt: quod ut in conspectu sit, Vitrioli exemplum proponitur: etsi multa naturæ secreta legesque promi possunt pro dilucidatione, & perspicuitate nostri propositi, nihilominus sat erit ut revertamus ad Vitriolum, & ab eo assumamus exemplum universale, nam inde de cæteris omnibus censendum erit: Vitriolum appellavit *Geber* aquam siccam, & habitum est tum ab ipso, cum etiam à cæteris Philosophis pro origine genealogiæ metallicæ; & constat ex diversis partibus contrariis, nempe ex Mercurio, sale, alumine, & sulphure, & in ea resolvi consuetum est artis adminiculo, & ipsius naturæ gratia cujus vestigia ad unguem sequi operæ-pretium est: quamobrem ut omnibus palam sit sejungere partes omnes ipsius Vitrioli aperte suis locis quibus erit

DE ARAMENTO SUTORIO. 193

erit occasio demonstrabimus : in præsentiarum vero pandere licet modum separandi sulphur ab eo , quod pluribus modis fieri expedit, ut infra.

Capiatur Vitrioli cujuslibet generis portio ad libitum, & obruat in aquam fontis sive putei affusam in matulam Vitream, aut in ollam fictilem plumbeo linimento obductam, vulgus appellat Vitreatam, & mittatur igni ut caloris ejus vi bulliat, & prorsus solvatur, mox deponatur ab igne frigescensque colo transmittatur, inde modico aceti aspergatur cujus opere decidet fundo ollæ sulphur Vitrioli, hinc levi motu effundatur aqua, demum excipiat sulphur per se quod in vasis residet, & exsicceatur atque usui fervetur ampulla vitrea opilata, ut ab omni immunditie tueatur : Alii miscent aquam cum Vitriolo, ut puta Vitrioli libram cum triplo aquæ in vase æneo, & ad ignem mittunt, dum vero bullire conspiciunt aquam, affundunt aceti cyathos quatuor juxta morem, & usum Medicinæ, qui tamen complent, integrantque poculum quod est cyathus vulgaris satis distans à mensura cyathi Medicorum, hæc volui dixisse ne aliquis decipiatur in mensura, nam errores operando commissi faciunt sæpenumero evanescere opus ; sed revertamus ad inceptum, jugiter itaque bullire permittunt spatio quartæ partis horæ, quo tempore separatur sulphur à Vitriolo, & petit fundum unde frigescere permittunt, mox evacuant aquam, & colligunt sulphur, quod quidam, inane, existimabant posse ex se liquefieri igni, & in æs verti, tandem vero animadvertenter frustra laborari in hoc, cum fieri non possit præterquam cum ferro vel alio metallo modo supra exposito : Alii vero solvunt Vitriolum in aquam communem ebullitione pro ut minoris est, inde vas ab igne deponunt, & injiciunt calcem vivam recentem ad quantitatem trium nucum, mox sinunt per diem naturalem quiescere, inde elapso hoc termino evacuant aquam pedentim, & colligunt sulphur, quod abluunt à calce, tandem exsiccant eum, & servant, & pro fixo habent : Aliosque conspexi solvere Vitriolum in aquam communem regula præscripta, mox ut fundo sulphur decidat aspergunt oleo tartari menstruum Vitrioli omitendo acetum, & calcem nam tartari oleum gerit eorum vicem, & præcellit ; unusquisque tamen morem gerere poterit qui magis ei arridebit.

CAP. XVI.

De modo extrahendi Argentum Vivum
à Vitriolo,

Reliquum est nunc demonstrare modum, quo eliciatur à Vitriolo argentum vivum, cum non modo ex metallis, verum etiam ex metallicis rebus complurimis extrahi possit, quod præsertim ex Vitriolo evenit, hoc enim est genealogia metallica facta ex sulphure, & argento vivo, quemadmodum satis demonstratum fuit: quare ratio suadet hoc, quod inde experientia docet atque certiorat ut composita quæcunque solvantur dividanturque ab invicem, & in sua componentia vertantur: etsi quamplurima huic magisterio congrua sunt nempe ad extrahendum argentum vivum à corporibus prout sunt Tartarum, tum crudum tum etiam calcinatum conferat, & ipsius oleum ac sal, & alumen facis: Sal armoniacus, borax chrysocollave, calx viva, & recens lotium ac ejus sal volatilis, acetum distillatum, & sale tartari acuitum, & aqua vitæ, aut spiritus vini tartarizatus, fuligo camini, & hujusmodi alia præstant in hoc, aut calcinatione, cementatione, aut sublimatione, aut solutione cum aquis ac menstruis corrumpentibus, aut distillatione cum vivificantibus, veruntamen varia sunt enarrata, quæ huic magisterio occurrunt, variusque est eorum usus, & modus operandi, quanquam ad unum, & eundem finem omnia tendant, idcirco singularem modum eliciendi argentum vivum à Vitriolo demonstrabo, ut infra.

Cape lapidis calamitæ unciam, olei è sulphure, olei vitrioli, & olei ex tartaro singulorum binas uncias, teratur tenuissime lapis calamitæ, & commisceatur oleis, quibus addatur aceti acerrimi exacte distillati unica libra, mox hoc menstruo imbibatur Vitriolum deplegmatum desiccatumve, quod paulatim soli molendo fiat sæpius imbibendo quoties exsicceetur per octo dies continuos, hoc tandem ponatur in matula vitrea parva, & co-operiatur capitello jungaturque vase recipienti, & stipatis juncturis subjiciatur ignis furno initio lenis, inde sensim augeatur donec distillet argentum vivum: superest agere modum segregandi salem, & alumen ab ipso Vitriolo, sed hic non datur locus, nam absque extrema cal-

calcinatione Vitrioli fieri nequit prout accidit in distillatione ipsius olei, quapropter tunc jure divulgabitur modus eliciendi salem à Vitriolo calcinato; attendite itaque descriptionem eliciendi oleum, & ibi reperietis salem cum suis facultatibus.

C A P. XVII.

Ad effingendum novum Vitrioli genus.

Tanta est hominum aviditas in omnibus, quibus delectantur, quod nunquam expletur in eis, neque satiatur cupiditatis sitis, ut æque dixit *Cicer. in Parad.* mente cogitant ac jugiter inquirunt quid agere, & assequi possint; etsi corpori optatum exequi prohibeatur, quod sæpe accidit, illico tamen occurrit, ut discursu saltem omnia consequi videatur, aut vagari delectatur ea enim ad Cælum usque pervolat, & circumspicit celeriterque æquora transit, terras universique urbes percurrit: Veruntamen cupiens diuturnam sitim explere ea saturari nequit nisi prius aliquid arripiat: neque tunc vix expletur, quin aliud novi optetur: idcirco *Plinius lib. 12. Naturalis Historia, cap. 1.* scripsit, Ut est natura hominum novitatis avida: sic & *Ovidius lib. 4. Metamorph.* eleganti carmine prodidit,

— *Dulcique animos novitate tenebo:*

Curiositas hæc agit ut homines semper aliquid multum, aut diligenter curent, sive in bonum, sive in malum, utinam vero in bonum, ut decet, & opus bene vivendi exposcit, diligentia adhiberetur, qui enim hac cura utuntur ad res bene gerendas gloria, & laude insigniuntur, & maxime alios excellunt, qui virtute plurimum præstant; præter quod opibus abundant: oppositum vero evenit illis, qui nullam cellent virtutem, nullamque didicere artem, neque ulla utuntur industria, iis nullus est quæstus, sed pauperes sunt, & omnibus modis miseri vivunt: etsi nec divites tamen sive opulenti fortunæ bonis nimis fidere possunt suis divitiis, qui vitio cæci propter patrimonium vivunt, cum sæpe ea, & omnem hæreditatem à parentibus relictam effundant, nam fortunæ bona sunt hæc caduca, & incerta ut ipsa fortuna est, quæ ceu cæca facit atque cæcos quos complexa est: satius est igitur virtute procurare bonum, quod honesta pariter, & utilia complectitur (ut habemus ab *Aristotele, lib. 1. Ethicorum*) bonum animi profecto est virtutis gloria, rerumq;

gestarum omnibus fortunæ bonis præstantior : hæc virtutis industriaque cura fuerunt multa à Recentioribus reperta , & nobis innotescunt , quæ veteribus ignota defuerunt : quis enim antiquorum novitas elici à Vitriolo , neque sulphur ab eo segregari ac eominus metalla in Vitriolum redigi , neque aliud Vitrioli genus scivit prisca ætas præterquam superius enarrata : Sacra numina restor neminem veterum legisse , ni memoria fallor , qui de his tractaverit : cum neque *Dioscorides* ullum egerit verbum , neque *Galenus* , non *Ælius* , non *Paulus Aegineta* , non *Sorapio* , neque *Avicenna* , ac summatim nemo hujus vel alterius sœtæ noticiam horum attulit , quod sciam , quorum equidem inventionis gloriæ ætati nostræ tantum attribuenda est , tunc *halis* , cum etiam Transmontanis : præterea nuper ex Transmarinis quidam Syrii advehunt ad nos quoddam Vitrioli factitii genus novum pulcherrimi coloris saphirini taxillorum formæ ceu chrysocollæ mineralis , quod Venetiis in plateis *Divi Marci* venundant pro medendis oculis equorum male affectis efficax : hoc appellant ipsi Syri ruthiam indam , quamvis ab omni genere ruthiæ satis distet , indam vero dicunt quia ex India olim transferebatur in Syriam , ac tandem ad nos , nunc autem ex Bosphora Dalmatiæ parte habetur : Veruntamen brevi fiet in hac celeberrima civitate , cum in dies sentiam de magis divulgari : etsi aliquis hujus magisterium occultare conatur , non pariar ego quin humano generi reddatur acceptum gratis ab Omnipotente Deo : improbus enim est qui beneficium assumit , & reddere nescit : juxta *Plauti* Poëtæ Comici lepidam sententiam : ejusdem animi fuisse *Galenum* indicant , quæ dixit *lib. de Usu Thoraciæ ad Pamphilum* rustici hominis illiberalisque esse duco rem celare quæ ad salutem hominum maxime conferat : quamobrem ne desim officio jam incepto quod est satisfacere , & opitulari hominibus virtuosis , aperiam modo componendi hujuscemodi Vitrioli novum genus , quod ut fiat . Capiatur salis nitri per quam purificati , salis sodæ pariter depurati , aluminis rochiæ , aluminis fæcis è vino , chrysocollæ naturalis limaturæ æris , aut æruginis rasills vulgo viridis æris singulorum æqualis portio : hæc omnia trita commolitaque ponantur in olla fictili , & affundantur urina , & aqua in sufficienti quantitate , & igni exponantur , ut ferveant quoad decrescat tertia pars , tunc deponatur olla ab igne , & colo transmittatur quod solutum est abijciendo fæces , hinc in cellario , id est infimo loco quippe frigido ,

frigido, & humido reponatur solum ut quiescat, nam brevi temporis spatio concresecet, prout Vitriolum in magnos lapillos formare quadrata oblonga colore cæruleo subviridi, substantia magis densa quam sit Vitriolum, & solida instar lapidis, liquefcit tamen in aqua vel alio quovis liquore, & astringendi facultatem habet escendi, & abstergendi: prout facile agnosceret qui non aurificis statera neque populari trutina, sed ratione examinabit ingredientia componentiaque hujuscemodi Vitriolum, quod quanquam effictum, & sophisticum videatur, quia in ejus compositione nullum ingreditur Vitriolum sed aliorum commistione apparet adulteratum, ut sæpe fit ostentationis, & questus causa: nihilominus sapientiam naturam Vitrioli, particeps enim est radicalis ejus substantiæ, & naturæ, quatenus ex ære constar, & alumine quod Vitriolo cognatum esse diximus superius ex mente *Georgii Agricola*: etsi alumen coloratum appellari posset, quod etiam effingi novimus sequenti modo in memoriam enim mihi rediit solvisse in aquam stygiam Veneris partem demittaturque solutio: Inde Vulcani aluminis chrysellini novenæ partes in lympham communem obruantur, quoad leni calore solum conspiciatur, mox ad invicem commisceantur solutiones ambæ, & in matula vitrea connexis capitello ac recipienti quartam partem liquoris effluere calore molli expedit: demum tollatur capitellum, & sublata ab igne matula, imo in cellario per quam frigido, & humido sita inmittantur virgulæ, ut eis concresecendo adhæreant lapides fucati colore adulterino Vitrioli pulcherrimi: quod paucis diebus eveniet: sed de his transeat sermo, cum satis dictum sit, & rursus ad Vitriola quæ à mineris eliciuntur reversi tanquam nostrum propositum, & quæ supersunt exequamur.

C A P. XVIII.

Atramentorum consensio inter se atque eorum Dissensio.

QUicumque disquirere exacte voluerit causam affinitatis atramentorum cum metallis ex facili cognosceret communem esse materiam utriusque generationis eorum, quam tamen percipiat diversimode præparatam à Natura: ob quam diversitatem tot ori-

B b 3

untur

untur differentiarum, quæ alibi uberius fuerunt explicatæ: quas recensere hic non datur occasio, cum neque metalla in præsentiarum egeant alia explicatione, sed eis omiſſis congruum exiſtimavi diſſerere de atramentis tantum, ea quoque metallica ſunt imo metallorum genealogia, idcirco eorum præſens inſtitutus eſt ſermo: Unde primo conſequitur, & neceſſario præcedentibus inferre, inter ſe conſenſionem habere atramenta, & ad invicem convenire ob communem eorum materiam; nam, ab una eademque radice proveniunt quamobrem conſimilis naturæ, & facultatis ſunt, cujus mihi fidus eſt teſtis *Galenus lib. 4. de Compoſitione Medicamentorum per genera, cap. 1.* præter quod experientia comprobatum fuit, nempe annorum decurſu atramenta cuncta inter ſe commutari ob eorum convenientiam, alioquin enim nulla fieret eorum commutatio, quam ſæpe ego vidi hic Veneriis ſeduloque obſervavi Vitriola officinis mercatorum detenta à quibus paſſim venundantur præ antiquitate, in Chalcitum verſa, ac eadem inde longiori tempore in Myſim partim mutata conſpexi: Idipſum quoque intuitus ſum evenire in Pſeudo chalcitum aromatatarum huius ſæculi: quanquam hoc ſit rubei lateritii coloris, veruntamen albo colore, prout eſt Chalcitum eſſe effloſcere animadverti: at commutationis prædictæ fidem fecerunt veteres, & novi Scriptores, quorum exempla ſunt ſatis vulgata, & præcipue *Galenus* Philoſophi proſecto præſtantiffimi, & idè unusquiſque legere poterit nono ejuſdem libro, *de Simplic. Medicam. Facultat.* quare relinquam ea, cum olim plane à me oſtenſa fuerint: habita igitur cognitione per quam nobis patet convenientia atramentorum inter ſe, ceterum eſt diſſerere quemadmodum exigit occasio, quali ratione diſſentiant inter ſe atramenta cum nuper aſſertum fuerit ejuſdem naturæ exiſtere ea, quare aliquis ſuſpicari poſſet, ut contradictionem implicaverim: Verum facilis ſolutionis erit obſectio, ſi memoriæ prodita fuerint, quæ ſuperius expoſita fuere: nihilominus ut moroſis omnibus ſatiſſiat, repetam utrumque veriſſimum conſtare nempe inter ſe convenire cuncta atramenta quatenus exiſtunt ejuſdem materiæ, & naturæ, ruſus quoque inter ſe diſſentire ea conſpicuum eſt, non autem, quia unum exiſtat materia alteri contraria, cum ex una, ac eadem omnia conſtent, ſed diſſerunt tantum ſecundum magis, & minus ob depurationem, & decoctionem eorum majorem, vel minorem, nam ob majorem decoctionem naturalem craſſiſſimum factum eſt

est *Sory*, & aliorum terrestrius adeo quod lapidosum est : *Misy* vero tenuissimum est, & non lapidosum est : sed *Chalcity* locum tenet medium inter *Sorym*, & *Misym* mediamque facultatem habet inter ea, & singulatim omnia hæc habent differentes colores jam proditos locis suis, etenim vero singula eorum astringunt, & eo magis calefaciunt, & siccant prope quartum ordinem adurunt adeo carnem, ut escharam excitent : horum vero *Sory* magis urit, & magis astringit, minusque *Misy*, & inter ipsa mediunt operatur *Chalcity* : hæc autem de atramenti metallici differentiis sufficiant; opportunum enim est, ut accedamus ad atramentum Sutorium, quod etiam metallico convenit, quatenus ab eo derivatur, quemadmodum alias explicatum fuit, & in eum convertitur tractu temporis, nihilominus hoc etiam differt ab eodem : factum enim est atramentum Sutorium ex substantia atramenti metallici soluta à pluvia percolata, & depurata à natura; hinc concrevit atramentum Sutorium magis dilutum, & minus terrestre quam sit metallicum, præter quod Sutorium est magis lucidum, & acerbum, idcirco multo magis astringens calidum, & siccuin constitutum est in tertio gradu cum levi acrimonia : quapropter cum non sit hoc adeo calidum, & siccuin, prout existit metallicum, illud enim urit calefaciendo, & siccando in quarto ordine : consequitur etiam quod Sutorium non sit adeo potens utere carnem quemadmodum metallicum agit : quare non modo *Prisci*, verum & *Neotetici* asseruerunt equidem atramentum metallicum consumere carnem eamque utere, & escharam facere, sed atramentum Sutorium unanimes cuncti senserunt esse molle, hoc enim caliditate digerit extenuat, & siccatur simulque astringendo contrahit carnes exprimendo ab eis superfluum humiditatem, eamque absumendo constipat condit, & servat carnes humidas à putrefactione : veruntamen debilius hæc omnia agere poterit *Vitriolum coctile*, hoc est tertia differentia ipsius atramenti Sutorii ipsum enim infirmius imbecilliusque aliorum est, nam quod arte fit decoctione artificiali ceu repentina ac violenta plurimos amittit spiritus exhalantes, & ita jacturam patitur, & ideo *Dioscorides*, & *Orisbasius* scriptis prodiderunt, quod nullum medicinæ usum præbebat antiquitus ob ejus imbecillitatem, sed tantummodo ad infectiones, & denigrationes habitum erat in usu : ex hæcenus prædictis igitur non erit, ut quis amplius ambiget atramenta cuncta naturæ

cog-

cognitionem habere, atque inter se ipsa secundum magis, & minus differre.

CAP. XIX.

**Atramenta non præparata conveniunt exterius
alioquin vero interius assumpta sunt pernicio-
sa, & suspecta.**

CUm nullum fere medicamentum à metallis, aut metallicis dicamus immune sit non immerito inter medicamenta, locus datur Atramentis quoque, ea enim mineralia sunt, seu metallica dicantur, quæ omnibus metallicis conveniunt, quemadmodum superius diffuse explicatum fuit, præsertim Descriptione prima de *Pyrite*: Idcirco veteres multa ex eis medicamenta composuere diversimode tamen: ea enim quandoque simplicia administrarunt, & interdum composita, & simplicia quandoque cruda rudiave, secus etiam nonnunquam præparata: quamobrem differere expedit quid referat sub hac diversitate in usum habere ea, & quomodo, vel qua ratione magis huic vel uni, aut alteri conveniant: In primis itaque scire licet atramenta cruda qualia à mineris effodiuntur, eruunturque à terra omni alia præparatione expertia, validiora esse acria urentia, & exedentia, teste *Galeno lib. 4. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 18. & 19.* ubi prodidit exemplum atramenti metallici, viz. Chalcitis, Misy, & Sory, ibique insinuat prout omnibus legere licet interius assumpta non posse in corpus distribui, sed accensa à calore corporis potius spatio temporis exurere ventrem non aliter quam lapis, ferrumque ignitum; præterea ipse *Galenus lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, cap. 2.* repetit, ita ubi malignum ulcus, & cum purrilagine fuerit: talia enim acriora expediunt medicamina, & quæ ignis vires habent, quale est Misy, & Chalcity, & Arsenicum, & Calx, & Sandaraca, etenim non aliter quam ignis adurunt hujuscemodi medicamenta, sæpius vero ubi ista cesserint ipsum ignem adhibemus; ex his deprehenditur approbasse *Galenum* hujusmodi medicamenta extra corpus administrata adversus perniciosos morbos: & è converso ex supradictis conspicuum est reprobasse talia medicamenta interius exhiberi; non æque igitur atramenta rudia interius deglutiri, neque

turo

ito devorari possunt præ rationibus ostensis à *Galeo*, quibus assensit *Avicenna*, lib. 2. *Tract. 2. cap. 47. de Atramentis*, ita asserens, Si cruda atramenta, ut dixi, omnique præparatione experta propinquantur interius noxia sunt pulmmoni, & ventriculo præsertim Alcocotar desiccatur, adeo pulmonem ut interficiat: nam venenosa qualitas existit in eo: præterea in lib. 4. sen. sexta, *Tract. 1. cap. 11. prodidit* eis potui atramentorum commoveri nullum vehementem quæ perducit ad Plurim: idcirco *Galenus* lib. 6. de *Compositione Pharmacorum secundum locos*, cap. 1. differens de confectione Pharmaci ex malis puticis, & aliis stomaticis dixit atramentum Sutorium Stomacho noxium esse: mox lib. 7. cap. 1. ubi tractat de affectionibus partium respirationis, ita scripsit, Maxima enim balnea, & sulphurenta, & aluminosa, & atramentum Sutorium olentia ac bituminosa, propterea quod fortiter resiccant inepta sunt; & lib. 8. de *Compos. Pharmac. secundo loc.* ut supra, cap. 3. de mente *Asclepiadis*, ait, atramentum Sutorium contrarie penitus homini naturæ est: id ipsum repetit lib. 13. *Methodi medendi*, cap. 10. etenim stomachus ob excellentiam sensus, quæ prædictus existit, prout nervosus in suavia acriæque ferre nequit, quapropter æque *Galenus* damnavit atramenta cruda quatenus acria, & insuavia, sunt quare interius assumpta obfunt, & perniciem asserunt: secus autem exterius applicata operantur, exterius enim tuto, ac utiliter administrantur, & profunt citra noxam plurimumque conducunt si quid aliud ad morbos contumaces debellandos, quorum fidem nobis fecerunt scriptores clarissimi non modo veteres, sed eorum etiam tempore inferiores, qui atramentorum differencias & vires limitarunt, eaque tum simplicia cum & composita aliis ad moveri docuerunt, prout datur occasio, & de his multa leguntur exempla in *Avicennam*, lib. 2. *Tract. 2. cap. 167. de Collocare*, & Chalcit ubi simplex, & crudum atramentum in scorbem redactum adhibetur superfraudentum, & ambulativum ulcus, adurit carnem additam, & inducit escharam; & quandoque atramenta miscuit cum aqua Coriandri forma linimenti, quo si liniatur herisipilla, & formica inquit summopere eis conferre: & superius cap. 47. dixerat Colcotar, quod voluit intelligi pro Misios quemadmodum jam demonstratum fuit, herisipillæ conferre, ulcera ambulatoria, & formicosa sistere, scabiem & safahat sanare, fistularum callum tollere: præsertim nasi, ac ipsæ fistulæ sanantur.

tur, si in eis immittantur linita licinia melle, & atramentis tritis obvoluta, & aliis ulceribus nasi, & aurium conferunt : necnon oris gingivarumque ulcera, herpetem heftiomenum, & apostemata prava curant, dentes à corrosione, & à putredine arcunt, commotosque stabiliunt, & corroborant; præterea si cum vino clisterizetur atramentum rubeum confert sciaticæ : Verum equidem quamplurima hujusmodi exempla scripta nobis reliquit *Galenus* plerisque ipsius operum locis præcipue *lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, cap. 2.* ubi enim velit repellere, & citra dolorem exsiccare approbat Chalcitum oleo rosato dissolutum, quod iterum laudat *cap. 10. ejusdem libri, in cura Cancri* : præterea *lib. 4. de Compos. Medicam, per genera, cap. 5, & 6. & 7, ac 13.* necnon *14.* scripsit ex mente *Andromachi*, tum etiam *Asclepiadis*, & *Hera*, emplastra conferentia ad ulcera putrida antiqua maligna cacoete, phagedena, chironia, & discipulata, hæc autem emplastra constant atramentis nempe Misy, Sory, & Chalcity, & Chalcantho; & *lib. 5. de Compos. Pharmacor. secundum locos*, tradidit medicamenta ex atramento Sutorio, Misy, & Chalcity ad lichenas conferre; & ad dentes motos stabiliendos jussit terrere atramentum Sutorium cum oleo inde eam radicibus dentium admoveere; & ad corosos dentes composuit atramentum Sutorium cum cera, aut melle : atque idem asseruit *lib. de Remediis paratu facilibus*, & *lib. 6. de Compos. Medic. secundum locos, cap. 1.* dixit ad omnia ulcera oris maligna conferre atramentum Sutorium; & *cap. 2.* addit ex *Archigone*, & *Heraclide* valere ad crustas oris, & ex *Antonio Musa*, & *Sorano* retulit *Galenus* omnia atramenta valere adversus anginam, hinc etiam *cap. 3.* ad omnia ulcera putredinosa conducere scripsit; mox prodidit ex *Apollonio* conferre ad aphthas albas, & nigras, hæc sunt in superficie oris ulcerationes putredinosæ depascentes & malignæ, & ab isto pravo affectu Nomæ appellantur, & sic *cap. 4.* asseruit conferre ad gurgulionem, sive Vueam inflammata, & laxatam : præterea *lib. 3. de Compos. Medic. sec. loc. cap. 1.* dixit, conferre ista medicamenta ad aures ulcerosas, & humore madidas : & *cap. 3. ex mente Asclepiadis*, & *Scribonii* largi literis tradidit pharmaca ad ozenas, & polipos conferentia quæ constant Misy, Chalcitide, & Sory, & atramento Sutorio : Verum de his satis pro exemplis propositis : nunc enim tempus est transire ad alterum caput in quo exponetur, an si præparata atramenta vel alterius compositione temperata possint interius, & tuto exhiberi.

CAP.

C A P. XX

Atramenta arte, aliorumve mistione castigata, & temperata possunt tuto exhiberi per os.

Licet explicatum fuerit superiori capite veteres Medicos dam-
nasse interdum Atramenta interius assumi, caute tamen ac di-
screte animadvertendum est, non absolute reprobasse ea, cum per-
sæpe ea quoque propinare consueverint ipsi maximo ægrotantium
auxilio; & ideo unde hæc eveniat differentia, disquirendum est, in
primis vero audiamus à *Galeno* causas propter quas ipse reproba-
verit Atramenta, lib. enim 8. de *Compositione Pharmacorum se-
cund. locos, cap. 3. de Stomaticis Pharmacis interne assumendis*, ab
Asclepiado scriptis, ubi discurrendo inquit graveolentia omnia in-
suavia, & acria, & quæ substantiam habent multum ab humana
natura diversam stomachum subvertere solent, ob ejus sensibilita-
tem: ea autem inter hujuscemodi naturæ recensuit non modo A-
tramenta esse, verumetiam medicamenta quæcunque purgantia,
cæteraque omnia naturæ nostræ adversa: quamobrem ait atra-
mentum sutorium contrariæ penitus homini naturæ est, hinc pro-
sequitur eodem capite, sed paulo inferius, ex mente *Hippocra-
tis*, qui in pleuriticis exhibebat purgativum medicamentum ex ve-
ratro nigro, correcto mistoque aliis quæ odoratas qualitates, uti
aromatum, habent quemadmodum Cinamomum & Cassia, &
quorundam seminum in ciborum usum venientium, prout ani-
sum, apium, daucus, cuminum, & seseli: præterea addit ipse
Galenus, quæ sequuntur, viz. apparet enim quod in his miscen-
dis maxime odorem ipsorum respiciat, quo medicamentariam vim
quæ hominis naturæ contraria est, mitiget, & obtundat: eandem
sententiam repetit *Comment. 2. in Hippoc. de ratione victus in acu-
tis Morbis*, 182, F. G. ubi ait, Purgantium enim medicamento-
rum omnium natura corporum, quæ purgantur naturis con-
traria est, atque ut quispiam dixerit, letalis ac perniciofa, con-
suevit autem *Galenus* appellare perniciofa, quæcunque corporibus
nostris noxia sunt, eisque necem inferre possunt, & enim cum diver-
si generis sint, quædam eorum corrigi, & aliorum admistione demul-
ceri possunt, ita ut postea salubria evadant medicamenta adversus

corporum ægritudines, & de his locutus est *Galenus* in hoc loco, & sic voluit intelligisse de illis, quæ rudia, & absque ulla correctione nobis noxia, & pernicioſa ſunt; quæ mox correctæ utilia ſunt: nam alia pernicioſa ſunt, quæ deleteria dicuntur, hæc nullum in medicina uſum habent, nullo namque modo corrigi poſſunt, ut corporibus utilitatem præbeant, ea imò interimunt venefica ſua facultate prope occulta qua naturæ humanæ adeo contrariantur, ut quantumvis paucum de eis vel ore deglutitum aut olfactum, ſive exterius applicatum nullo modo concoqui poſſit, alterari, neque expelli, ſed partem potius ſibi conjunctam corrumpere, reliquasque circum ſacentes ex conſenſu afficere tentans, donec totum animal ſit extinctum, niſi virtus patientis valentior ſit, aut alexipharmacis occurratur, hæc omnia apertiffime diſtinxit *Galenus lib. 6. Hippocratis, de Morbis vulgaribus, Com. 6. Aphor. 5.* cujus verba propria ſunt iſta, ſed exiſtimabit fortaſſe quiſpiam purgantium quoque medicamentorum materiam inter mortifera eſſe conſidendam, nam & hæc ultra modum exhibita nos interficiunt: quod ſi conceſſerimus conſequens etiam erit ut Alexipharmaca, & Theriaca ſint in pernicioſis numeranda, quia ea quoque tollere homines queant, niſi quiſparum eorum omnino aſſumat; quamobrem medici multa medicamenta non mortifera vocare videntur, quod ipſorum temporibus quibuſdam utilitas neceſſaria ſit, ea vero appellare deleteria, id eſt pernicioſa quæ nullo unquam tempore ægrotis hominibus, aut bene valentibus opem ferunt; nam neque Accurum, neque Argentum vivum, neque argenti Spuma, neque Marinus Lepus, in corpus aſſumpta ullum nobis aſſerunt emolumentum, non æque tamen dixit *Galenus de Argento vivo*, at venia dignus eſt cum generoſe faſſus ſit nullum ejus feciſſe periculum, uti legitur *lib. 9. de Simplic. Medic. Facult.* his itaque *Galenus* nos docuit, medicamenta non eſſe temere propinanda cum alioquin ipſa ſoleant naturam alterare, quemadmodum ipſe *Galenus* aſſeruit *lib. 5. de Simplic. Medic. Facultat. cap. 1.* præterea *lib. de Venæſectiōe*, inquit, purgantia medicamenta magnum periculum habere adjunctum, mox *lib. Quor. & Quibus Purgare conveniat, cap. 25.* inquit, omnia medicamenta purgantia ventericulum ledunt: quare conſultuit, *Comment. 2. de ratione Viſſ. acut.* pro præcipua cautione ne offendaſur Natura, ut præparetur medicamentum purgans quod datur, ut purum non ſit, ne ve ſincerum, ſed alijs quæ mali-

malitiam ipsius hebetare possunt mistum ac temperatum, ne medicamento vis os ventriculi attingat & ledat : & in *lib. Hippocratis, de Humoribus, Comment. 1.* recensuit corrigenda esse medicamenta, idcirco odorata admiscere solemus, ne sola medicamento facultas ventriculi os attingat, admiscantur autem semina quæ vim medicamentorum obtundat, ipsorumque actionem non impendant : unde cum vellet *Galenus* reddere rationem, cur Veteres Medici miscuerint multa simplicia medicamenta, dixit *lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 5.* illos ex cognitione naturæ singulorum edoctos reperiisse, & quæ intentis erant qualitatibus aliorum mistione remittenda, quæ acribus hebetanda censuisse : ex quibus constat varie paranda esse medicamenta pro varia eorum natura, nec-non pro varia partium, viscerumque corporis temperatura, juxta *Galenum* præsertim *lib. 5. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 12.* adeo ut medicamenta omnia quamvis calida extreme, vel frigida sint, sive alia pharmaca purgantia dummodo temperentur, & in exigua quantitate ac tempore congruo administrantur interius atque tuto propinari possunt : quorum exempla pleraque habemus in *Galenum* præcipue *lib. 3. de Temperamentis, cap. 3. & 4.* asseruit enim ipse multa ex iis quæ intro sumuntur certo tempore, & certa quantitate, ac aliis mista conferre, sed è converso intempestive, & largius ac sola absque aliorum correctione exhibita, ledere : & inde prodidit exemplum haberi ex cibis, igni, medicamentis, ac tandem omnibus quæ corpori occurrunt : hoc itaque ordine si à cibis inceperimus nobis conspicuum erit explicasse *Galenum* loco nuper supracitato, multa quæ prout nutrimentum comeduntur, & in ventre concoquuntur, & in venis in sanguinem vertuntur, attamen illa cuti imposita eam erodunt atque exulcerant, quemadmodum sunt sinapi, muria, allia, & capræ, eodem autem loco animadvertere nos docuit ipse causam hujus differentię, asserens si allia, sinapi, & similia citra alium cibum sola assumantur intus multum molestię, & mordicationis ventriculo allatura esse, quamobrem palam est ut tam interius quam exterius eadem sit in eis facultas operandi, viz. urendi, & exulcerandi, quæ tamen vis prohibetur, aboleturque admistione alterius succi dulcis, vel cibi si comedantur, etenim consuetudo est comedendi hujuscemodi acria cum aliis cibis, & succis admista ex quorum societate in multas partes divisa quoquo versus ferantur, cum uno loco non permaneant, sed varie distri-

distribuuntur, & acrimoniam amittunt, nam celeriter, & eorum concoctio, & partium separatio perficitur, ita ut quod conveniens in eis est assimiletur quod supervacaneum, & acre per alvum, urinas, & sudorem excernatur: juxta vero ordinem inceptum sequitur loqui de igne, ubi *Galenus* asseruit ex mediocri flamma nos juvari cum nonnunquam opus sit ea, ex qua immodica vero urimur eodem modo opposita, tamen qualitate attulit exemplum aquæ, hæc enim contrariæ qualitatis igni existit, idcirco ait frigida potio quæ mediocris est confert, quæ immodica est maximam affert lesionem: hinc itaque *Galenus* æquiparavit hujuscemodi naturis, & qualitatibus medicamenta, nempe igni quæ calida sunt, & aquæ assimilavit ea, quæ frigida sunt; & ideo inquit, quid miri est esse medicamen aliquod adeo calidum potestate, ut si multum ejus sumatur, ac in vacuum corpus inferatur erodat prorsus uratque, sin vero exiguum sit, & cum his quæ vehementiam ejus remittunt conjunctum non modo nihil incommodi afferat verum etiam calfaciendo juvet: lachrimam enim vel Cyrenaicam, vel Medicam, vel Parthiicam ipsam quidem per se citra incommodum sumere non est, at si omnino exigua, vel cum aliis in tempore congruente sit sumpta magnopere conducit: aliud adducit exemplum medicamenti, in cuius compositionem ingrediuntur Cantharides, quod medicamentum hydericis prodest, quamvis cantharis ipsa vesicam exulceret, verum ubi per ea quæ admiscuntur castigata est ac corpori quod plurimo humore gravatur tum offertur illum per urinas expellit, idem asseruit *lib. 3. de Simplic. Medicament. Facultat.* ubi paucum ex illis multis miscetur bonis atque utilibus, illa quidem velut manu ducunt, rodere tamen nequeunt præterea exposito exemplo medicamenti cujuscunque calidi accedit *Galenus* ad alterum exemplum frigidi medicamenti asserens Meconium, quod est succus papaveris mutare ac statim vincere corpus nostrum calorem nativum extinguere, & necis periculum asferre, omnia tamen id genus medicamenta si exigue sint data, & una cum his quæ vehementiam frigoris eorum castigare valeant nonnunquam ulum aliquem corporibus nostris præstant, idem quoque attestatus est *Comment. 2. in Hippocratem de ratione Visc. acut.* sic itaque ait, ut autem liquoris papaveris mandragoræ, & alterci, atque aliorum hujusmodi multorum, quæ & substantia, & viribus nobis adversa, & perimere corpora nostra apta sunt exiguam portionem assumentes magna ex illis per-

percepta utilitate perfuimur : nunc reliquum est recensere idem assensisse *Galenum*, de *Medicamentis purgantibus*, eodem enim loco præallegato præter alios plurimos locos dixit ita etiam purgantium medicamentorum quorum est nostris corporibus natura contraria exiguum substantiæ partem amputantes ad commodum utimur, ac præter *Galen*i auctoritatem adest *Dioscoridis* testimonium, cæterumque scriptorum, tum veterum cum & Neoterico- rum à quibus multa fuerunt descripta existere perniciofa ante eorum correctionem, quæ mox emendata aliisque admista, & assumpta in pauca quantitate fuerunt inde salubria medicamenta, veluti postea comprobavit experientia quorum aliqua in exemplum adducam exordium capiens à *Scilla*, eam enim censuerunt Clarissimi Scriptores crudam humano corpori noxiam esse propter vehementiam virium ejus, quæ diversimode tollitur juxta *Dioscoridis* sententiam, ac prout docuit *Galenus* 8. de *Simplic. Medicament. Facultat.* ubi dixit, præstat autem aut assam, aut elixam sumere, sic enim virium ejus vehementia exolvitur : modum autem elixandi, aut assandi scillam facile est videre apud prædictos auctores : sunt pastilli ex scilla cocta, & erui farina, hinc scillini dicuntur pastilli qui ingrediuntur in compositione Theriacæ Andromaci descriptæ à *Galeno*, lib. 1. de *Antidotis*, cap. 9. & lib. de usu Theriacæ ad *Pamphilianum*; nec-non lib. de Theriacæ ad *Pisonem*, cap. 11. præterea construitur eclegma, id est, lambitivum ex succo scillæ crudæ, & totidem mellis, teste *Galeno*, Documento de puero Epileptico, & lib. 7. de compositione Medic. secund. loc. cap. 6. ex *Asclepiade* ad *Dyspnoicos* : mittitur *Scilla* assata in compositione *Hieræ Hermetis* descriptæ à *Mesue* : ex scilla infusa fit vinum scillinum, uti legitur in *Dioscoridem*, fit quoque acerrimum scyllinum satis approbatum à *Galeno* lib. 9. de compos. Medicament. secund. loc. cap. 2. adversus splenis affectiones, & uteri : ex aceto Scyllino, & melle fit oxymel Scilliticum, hæc omnia sunt hodierno tempore in frequentissimo usu, interiusque assumuntur ea ubi exigat necessitas : nunc vero ad cætera properemus : & quamvis superius tractatum satis fuerit de *Meconio*, auctoritate *Galen*i, in ejus quoque assertionem addam ibi aliquid de *Opio*, ambo enim procedunt ex una & eadem planta *Papaveris nigri*, & ideo sunt ejusdem naturæ, & facultatis mortiferæ differunt atque inter se, nam opium validius est, & stillata capite ipsius *papaveris nigri*, cujus stella, & cutis in super-

superficie capitis papaveris, cultro sicinifera, & ita colligitur lachryma, quæ cum ex se inspissetur, & concresecat cogitur in pastillos; Meconium vero ignavius est opio, & fit meconium quando capita papaveris nigri, & folia in mortario tusa sunt, mox ab eis succus prælo exprimitur, ac inde in pastillos ut supra cogatur; ex Opio tamen multa eveniunt suffragia in medicina nam ingreditur in confectioe utriusque Philonii, nec-non Athanasia magnæ, & Requies magnæ, Nicolai, Mitridati Damocratis, & Theriacæ Andromaci, atque in compositionem pillularum de Cinoglossa, cuncta hæc celeberrima sunt in usu Medicinæ; sed transeamus ad Scammoneam inter mortifera connumeratam, hæc tamen correctæ, & aliis admixta assumptaque interius ad ventris purgationem plurimum valet, recensuit *Galenus, lib. 14. Methodi Medendi, cap. 17.* Romæ exhibuisse clam, ac deceptione Scammoneam Mulieri cuidam Illustri quæ patiebarur herpetem in malleolo, & indigens expurgatione corporis renuebat, penitusque abhorrebat medicamenta, tamen ipsa assensit *Galeo* persuadendi assumere saltem Serum lactis, in eo autem clanculum minimum Scammonia mistum exhibitumque fuit, exinde invita expurgata fuit, & ad sanitatem redacta ope Scammonia quæ plerisque aliis componendis usum habet, ingreditur autem tum Electuariis multis, cum & Catapotis seu pillulis dicamus, quemadmodum sunt Electuarium Indum Majus, & Minus Mesue, Diaphenicum Mesue, Electuarium utrumque ex psyllio, viz, unum descriptum à *Joanne Mesue*, alterumque attributum Montagnanæ, Electuarium Episcopi, Rosarum Mesue, de succo rosarum Nicolai, Confectio Hamech, Diaprun, solutivum, Electuarium de Benedicta simplex descriptionis Nicolai, Diacarthamum Nicolai Florentini, Diarob cum reubarbaro auctore Tusignano, Diarob cum Turpeto: at pilulæ quæ recipiant Scammoneam in earum compositione sunt Pilulæ Aggravativæ, Aureæ, Cochia Rasis, pilulæ lapidis lazuli, de quatuor reb. Magistrales; de fumo terræ, de Oppoponaco Mesues, Fortidæ majores Mesues, sine quibus; De nitro Alexandri Tralliani; præter autem ista quæ sunt in communi usu solent in cidoniis pomis Aromatarum coquere Scammoneam quam ita præparatam appellant Diagridium; his vero omissis referam Euforbium, Elaterium, Colocyathidem, Lathiridem, Titimali species, Thimeleam, Chameleam, Mezereon, Ciclamen, Psyllium, Tapfam, Turpetum, Elle-

Elleborum, lapidem Armenum, & lapidem Lazuli, singula hæc noxia sunt, mox tamen præparata fiunt medicamenta salubria, quæ propinantur vel in Electuariis, vel Pilulis vel Trociscis: sed dum ista percurro licet comminisci de ære ustō, de flore æris, ac de squamma æris, hæc enim habent naturam venenosam quibus tamen veteres usos fuisse ad purgandum, asseruit *Gabriel Falloppius, lib. de Medicamentis Purgantibus, cap. 66.* præterea legere est *Cornelium, lib. 2, cap. 12. de Dejectione*, inquit, dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squammam æris; quod ut clarius pateat adducam *Galenī* sententiam, *lib. 1. de Naturalibus Facultatibus, cap. 13.* inquit enim florem æris, & squammam æris, & ipsum æs ustum, & chamedrin, & chameleonta corpus in aquam æsolvere hidroposque ab his juvari; & *lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 4.* ait aloem, & æris squammam expurgare rotum corpus; idem prodidit *lib. 3. de Simplic. Medicam. Facultat. cap. 15.* ante eum vero *Dioscorides lib. 5.* approbavit æs ustum cum melle delinctum, vel cum hydromelite potum, eodemque modo laudavit ipse florem æris assumi, nam extrahere dixit humorem crassum: ejusdem sententiæ fuerunt alii gravissimi Scriptores, prout *Oribasis lib. 7.* ait: Squamma æris educit aquola per inferna convenit hidropibus prosequitur inde flos æris crassa, & pituiosa educit per inferna: eadem cuncta asseruit *Paulus Aegineta, lib. 3. cap. 48. de Aqua inter Cutem*, ubi magnopere commendavit Squammam æris inter medicamenta aquam educentia; & paulo inferius similiter approbavit æs combustum intus assumptum: sed audiamus *Ætium Tetrabili, Serm. 3. de Purgatione, cap. 53.* æris squammam in mellicrato dato non solum aquosos, sed etiam flegmaticos humores educit: his quoque assensit *Avicenna, lib. 2. Tract. 2. cap. 231.* inquit enim si æs ustum bibatur cum hydromelle solvit aquositatem absque nocumento: nonne laudavit squammam æris intus assumptam *Alexander Trallianus, lib. 9. cap. 2. de Ascite ac ejus curatione*: ne tamen his resistat aliquis dicens in usum nos habere hodierno tempore alia medicamenta prædictorum læpidiora, quæ veteribus Græcis ignota fuere, prout sunt Tamarindi, Senna, & Ægyptia Siliqua, quam Arabes Cassiam fistulam nuncupant, & alia hujuscemodi medicamenta: verum explicatur ibi conspicuam, & universalem fuisse veterum sententiam de quibuscunque medicamentis purgantibus, cum & Veteres ipsi

in duplici genere constituta habuerint medicamenta purgantia, nempe quæ valenter solvunt, & in minori quantitate administrantur, alia vero quæ mediocriter ac leniter purgando alvum subducunt, quare lenientia dicuntur ista, utraque tamen maximam nobis jacturam facere posse asseruerunt: cum & lenientia ad-aucto eorum pondere in vehementer evacuantia facile abire possint: præterea nonne Tamarindi aciditate sua ventriculo debili, & frigido officiant: nec Senna ventriculo admodum accomoda est, & Cassiam adhibere tantum abest, ut prosit, ut sæpe-numero noceat cum imbecillia, & levia intestina habentes lædat. In illis enim torsiones flatus, & dolores concitat, & aliquando compertum fuit usque ad sanguinem solvisse: quapropter purgantia omnia vel solutiva, aut lenientia sint, si recte illis utamur conferunt, alioquin accidit oppositum: Jam vero expositis quamplurimis exemplis rationibus & autoritatibus nixis quibus probantur medicamenta tum purgantia, cum & alia diversa nostris corporibus noxia, & inepta fieri inde salubria medicamenta, & nostro scopo satisfacere, quando cum aliis consolantibus componuntur, quæ excessus corrigunt, & mediocritatem adducunt; ut facile & sine molestia operentur; reliquum consequitur eisdem probare Atramenta fieri correctione medicamenta optima, quæ intus assumpta, ubi casus exigat, maximam utilitatem afferunt, quemadmodum & citra rationem, & absque recta correctione, non sunt temere propinanda, etsi *Galen. 8. de compos. Pharmac. secund. loc. dixerit*, Atramentum sutorium contrariæ penitus homini naturæ esse non tamen dixit putrefactivum esse, cum non sit equidem tale; neque venenum, aut lethale; sed corrodens tantum si crassum sit, diutius immoretur, & copia sit multa, & ideo *Galenus lib. 6. de compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 1. de confectiione Pharmaci ex malis punicis, & aliis Stomaticis*, jure optimo dixit, si vero Atramentum sutorium admistum sit non valde deglutire oportet confectum Pharmacum, præterquam si juxta stomachum, aut alvum ulcerosam affectionem fieri suspicemur, quin etsi in ipso ore maligna ulcera fiant, præstant ex Atramento sutorio medicamenta; sufficit autem drachma ad prædictam compositionem admissa, in qua unam mellis libram conjici est relaturn, sed & plus quandoque recte injicitur ad ulcera putrefacta: prædictis itaque *Galenus* aperis-sime

sime approbavit assumi Atramenta per os, & docuit nos componere ea quibus quoque conferat Pharmacum ex eis compositum, explicavit inde septimo de *compos. Pharmac. secund. loc.* fere in calce capitulis ultimi recensuit aliud Pharmacum ex mente *Engenii*, conferens ad Orthopnoicos, Tussientes, peripneumonicos, tabescentes, ægre spirantes, & hepaticos in cujus Pharmaci compositione ingreditur bona quantitas Mysios, quod est prima species Atramenti metallici, prout legenti conspicuum est ex hoc autem pharmaco jussit ex hiberni cochlearium cum aquæ Cyathis, duobus aut eribus, si res urgeat ante, & post cibum: *Janus Cornarius Comment. in Hippocratem, lib. de Natura Muliebris*, approbavit Mysium intus assumi, sic dicens, si concipere nolit Mysios fabæ magnitudinem aqua dilutam bibendam dato, & per annum non concipiet: præterea nonne ingreditur chalcitis usta tamen in compositione Theriacæ Andromaci Senioris, sicuti legitur in *Galenum, lib. 1. de Antidotis, 2. part. Elegia*, Chalcitimque ustam consociare juvet, & in descriptione Theriacæ Junioris Andromaci, *cap. 7.* ejusdem libri sequuntur ista, Rubricæ lemniz, Chalcitidis ustæ, & *lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 10.* repetitur chalcitidis ustæ quod & *lib. de usu Theriaca ad Phamphilianum* est scriptum, ex quibus plane constat posse tuto administrari Atramenta correctæ, & præparata, corriguntur autem pluribus modis, quemadmodum prodidit *Galenus, Commen. 4. in lib. 6. Hippocratis, de vulgaribus Morbis, Text. 19.* ubi tractat de materia medicinali, dixit fit igitur interdum ut corporibus ipsis sponte natis ad curationem ad salubrem victus rationem utamur. Interdum vero ut in materia præparanda nos aliquid faciamus, ut quædam decoquamus, quædam aduramus, quædam lavemus, aut prius condiamus, aut prius humectemus, aut refrigeremus, aut aliquid hujusmodi efficiamus: modum itaque condiendi Atramenta scriptum nobis reliquit *Galenus 6. & 7. de Compos. Pharmac. secund. loc.* ut supra, nempe admistione aliorum consolantium, sed præcipue mellis velutifecerunt *Dioscorides, Avicennas, & Serapio*, ubi approbarunt Atramentum sutorium cum melle, vel hydromelle assumptum ad enecandos ascarides, & vermes: verum etiam præparantur per modum lavandi, prout jam expositum fuit superius, *cap. de prima differentia Atramenti sutorii, quæ à Neotericis Coparosa appellatur*, ibique tractatum fuit de ejus præparatione cum crebra lotionem facta aqua rosata ac quos modo eam tunc ita præparatam propinent adversus diram pestem:

eodem fere modo Cornarius etiam consuevit aqua diluere Misym-
mox eam intus exhibere, *per simili modo Magnus Galenus secun-*
do, de Compositione Medicam. per genera, cap. 2. docuit contere-
re metallica præsertim Atramenta eaque acri aceto vice aquæ plu-
ribus diebus allevigare in sole calido ignis loco, unde air quod in
in eis mordax est mitescere virtutemque nihilo fieri minorem, imo
bonitatem augeri cum tenuiora fiant : hinc prosequitur asserere
si comburantur, & combusta ex aceto levigentur multo præstan-
tiora sunt, quapropter tertio *de compos. Medicament. per genera,*
cap. 3. ait, est igitur valentissimum metallicum ex his constru-
ctum unam partem crudæ Chalciidis habens duas Misys simi-
liter crudi, tres æris Squammæ : Invalidissimum unam itidem
Misys, & Chalciidis, sed utriusque combusti, & mox quarto
de compos. Medicam. per genera, cap. 1. prodidit, atque hoc etiam
memineritis quod combusti elotisque mordicatio quæ prius adfuit
edomatur ac interit : & quamvis *Galenus* locutus sit ibi de reme-
diis externis conferentibus vulneribus, & ulceribus putridis, exem-
pla tamen scripsit universalia quæ instituto nostro satisfaciunt, eo
magis cum paulo superius probatum fuerit locutum fuisse *Gale-*
nium 6. & 7. de compositione Pharmacorum secundum locos, de Phar-
macis interius assumendis compositis autem cum Atramentis : hæc
itaque unctione, & lotionem castigata mitiorem lepidioremque na-
turam acquirunt, adeo quod sine morfu munere suo funguntur,
quemadmodum asseruit *Galenus, lib. de Theriaca ad Pisonem,*
cap. 16. inquit enim multa in arte medicamenta quamdiu pristi-
nam suam naturam retinent acerrima esse, & nostris inimica cor-
poribus longus usus nos docuit, hæc domita ignis vi ad curatio-
nem sunt utilia, nam & Chalcis cruda corpus adurit, & crustas
facile excitat, combusta vero ulcera cicatrice concludit, nam multa
ignis commercio meliora redduntur : quæ luculenter exposuit
Avicenna, lib. 2. Tract. 1. cap. 5. asserens omnes quidem medici-
nas acutas si adurantur amittere acuitatem ac malitiam, resolvitur
enim ignea substantia quæ in eis erat infixæ, sicut Atramentum, &
Colcorar ; cuius contrarium accidit illis quæ sunt spissæ substantiæ,
nec in eis reperitur virtus calida, nec acuta, quæ tamen per adu-
sionem acquirunt virtutem urentem ceu lapides, ex quibus fit calx,
idem accidit de Tartaro, *Serapio* autem inquit omnia mineralia
per unctionem meliorari præterquam sal, scæx vini, nitrum, &
calx,

calx, atramentum omnia usta si laventur mordacitatis expertia fiunt, & quanto magis lavantur, tanto magis moderata redduntur, quæ absque mordacitate exsiccant: ejusdem sententiæ fuit *Oribasius lib. 15. pag. 639.* nostri præterea omnia usta ubi lota fuerint moderatiora minusque mordacia reddi: eadem asseruit *Galenus 9. de simplic. Medic. Facultat.* ubi tractavit de Chalciti, & de Calce, & capite de Metallicis medicamentis; ex prædictis igitur satis patet Atramenta per unctionem ac lotionem domata amittere vim igneam, corrosivam, at in universum moderata fieri adeo ut minime mordeant, quibus tamen virtus astringentia non penitus aboletur exsiccatoria, vero tuetur placida, & temperata, ita ut non modo utilia tuta, & salubria verum, & necessaria sunt prout medicamenta quæ interius exhibita adversus multas ægrotudines conferunt, veluti pluribus in locis explicatum fuit; sed præter alias ægrotudines, memini efficacia esse his qui sanguinem expuunt; atque si cum hermodactilis incorporata sub lingua detineantur, ranulam sanant: multaque alia commoda præstant, jam hucusque recensita plerisque testibus tam ex eis qui præcis sæculis dixerunt, quam qui inferiores atque nostro sæculo supersætes fuerunt, qui non frustra limitarunt Atramentorum vires ac differentias.

C A P. XXI.

In multis Cibariis percipitur qualitas, & natura Vitrioli quemadmodum, & in Atra bile in corporibus nostris superabundanti.

EX præhabitis conspicuum ratumque habetur requiri ordinem in rebus, quippe in dosi, & modo administrandi medicamenta, hoc etiam discrimine, veluti sint præparata vel ne perpendere licet: cum enim corpora nostra lædantur quandoque non modo à medicamentis, tum metallicis cum alterius generis, verum etiam à cibariis temere inordinateve assumptis; alioquin discrete usitata summo auxilio sunt: Verum enim consistit opus in distincta cognitione gradus qualitatis ipsius rei, & quocunque modo admini-

D d 3

stretur:

stretur : nam si corrosiva sit qualitas, contemperari tamen ratio persuadet, experientiaque docet ; at nonne plerisque utimur in condiendis cibis, escis atque potionibus quibus vescimur ad refarciendas vires, & ad vitam nostram tuendam, quæ tamen habent vim aliquam corrodendi, prout Saccharum, Mel, Sal, Acetum, Citria mala, Aurengia, Limones, & in vino Tartarum, & huiusmodi alia : etsi hæc nobis tanquam necessaria ac perutilia in frequentissimo usu habita sunt : nihilominus si intueamur ex saccharo, & melle, quanquam lauta sint, distillari aquam, quæ margaritas dissolvere potest, nec non auri ac pariter argenti folia aut eorum scobem : si melle etiam liniatur cuprum adeo corrodit eum quod facit viride æris : Veruntamen atque mel facile vertitur in sanguinem pari modo ut vinum, & caro, & lac, teste *Galeno lib. 3. de Temperamentis, cap. 4.* melli autem proximum est saccharum, ut placuit *Galeno, lib. 7. de Simplic. Medicam. Facultat.* ex his Julepi, Sirupi, Eclegmata, Electuaria, & alia medicamenta fiunt, quæ in corpus recepta affectibus medentur : alia vero condita parantur ad alimenta, & ad saporis gratiam, præter quod omnia quæ in his obruuntur diu quoque custodiuntur servanturque : verum atque sale communi quotidie utimur in cibis qui genus humanum sustentant, eis enim suavitatem quandam cum mordacitate inducit sal, quare epulas magis appetere agit rectamque coctionem efficit, ac prout balsamum à corruptione corpora tuetur : nihilominus corrodit & ipsum ferrum, æs, plumbum, stannum, cæteraque corpora solidiora, hominis corpore, præcipitatque argentum vivum : quamvis sal temperate administratum sit adeo naturæ gratum quod nil satius optari possit, ita ut absque eo esset fere imperfecta, idcirco *Galenus præ aliis locis, lib. 3. de Alimentorum Facultat. cap. 41.* scripsit salem condire cibos, & *lib. de Simplic. Medicaminib. ait,* salis virtus est quod omnibus cibis admixtus convenit, & orexim facit, fastidium avertit, & nauseam prohibet : Sequitur nunc animadvertamus esse limones, citrea, sive medica mala, auranciaque tam in convivii grata, & dapibus usitata : præterea Medicinæ usu inter salubria cordialiaque habentur ut puta Syrupum ex succo citri acido cum Julepo, id est Saccharo aqua dissoluta, & albumine ovi clarificato, huiusmodi Syrupus extinguit sitim, febribus pestilentibus summopere præstat, & omnibus à flava bile ortis, ut ascribit *Joannes Mesues, lib. 3. sect. 2. de Syrupis* : verum multis aliis

affe-

affectibus confert , quemadmodum & Syrupus de corticibus citri, syrupusque de limonibus, hæc affinitate congenera sunt præditaque existunt tenuitate , acetositate , & acredine, ita ut uniones, coralia, & quæ lapidea sunt , facile temporis spatio, & calore temperato dissolvant : nihilominus cibis assumpta citria , limones , & aurancia, quævis eorum cruda aut condita, & quovis modo esca tantum abest, ut obesse possint quam maxime profunt cum revera venenis adversari certum sit, ejusdem sententiæ legitur fuisse *Plinium lib. 23. cap. 6.* idcirco *Galenus, lib. 7. de simplic. Medicament. Facultat.* ait, Citrium editur ; & *lib. 2. de Alimentorum Facultatibus, cap. 37.* repetit edi citrium , & præsertim cum aceto , & garo , ut sapor excitetur ac facilius coquatur : proinde progreditur ipse *Galenus* approbare succum expressum è Citro , & medicamenti immixtum, quæ per os assumuntur, hæc autem omnia habemus experientia, & continuo usu ; præterea ex limonibus quibus nil sit diminutum sublimatur aqua per alembicum vitreum , quæ in potu hausta urinas ciet, calculosque solvit, frangit , & expellit, lumbricosque necat: exterius vero applicita faciei maculas tollit , & nitorem conciliat: Verumetiam ex floribus odoratis arancii elicitur aqua per organa vitrea quæ æpota sesqui-unciam pondo sudorem excitat , & adversus febres opitulatur, ut recte sensit *Rembertus Dodonæus, lib. de stirpium Historia* : Reliquum est disquirere de aceto , & tartaro, quæ ambo proveniunt ex vino , etsi ex utroque fiat tartarum , origo tamen, & fons eundem est vinum , id ipsum vero potestate sanguinem appellari, scripsit *Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 4.* eo quod facile fiat sanguis proprium vitæ fulcimen si sobrie hauriatur : ubi vero corrumpatur vinum accessit, quare *Galenus lib. 1. de simplic. Medic. Facult. cap. 17.* differens de aceto, asseruit esse vinum mortuum , amisit enim suavitatem vini atque ejus vigorem , & acquisivit acredinem, hinc alii nuncuparunt ipsum vinum acræ , quod vulgo indicat acurum ex qua voce mutato , v, in e, existimarunt quidam non ab re denominari acetum : in hoc magna percipitur acciditas cum acredine qualis cernitur in phlegmate sive spiritu dicas Vitrioli ita ut convenire videatur Vitriolum cum aceto , quamobrem in aceto spiritum Vitrioli latere placuit *Josepho Quercetano in lib. Tetras*, quod replicat in Pharmacopœa Dogmat. ubi aper tissime dixit inter omnia vegetabilia acetum proxime ad naturam Vitrioli accedit : tanta itaqueprehenditur in aceto aspe-

asperitas visque quod in tabem margaritas resolvere experientia habitum est, quemadmodum prodidit *Plinius lib. 9. cap. 35.* ubi attulit exemplum *Cleopatra Egypti* Reginae, quae duos immerfit uniones maximos in aceto mox solutos exhibuit *Antonio* in cœna qui joco absorbit eos; Aliud vulgatum celebrequè existit exemplum *An nibalis* Carthaginensium Ducis, qui Alpes sibi pervias ferventi aceto fecit ut expeditus trajiceret, & in Italiam venit: corrosiva enim ac penetrabili facultate pollet acetum dissolvere, & comminuere saxa, gemmas, metalla, & alia quaecunque corpora dura, quod præter experientiam, ratum habetur etiam ex *Galeni Scriptis, lib. 1. de simplic. Medic. Facult. cap. 20.* nempe acetum possidere facultatem secandi dividendique, quare erodit non modo animantium corpora, sed & grummos, callos, lapides, fictile, æs ferrum, plumbum, &c. tere ejusdem naturæ quippe aceti sunt, idemque operantur quæ acida, & acerba sunt, quemadmodum supra commemorata citria, & id genus alia, nihilominus aceto concinnantur herbarum, radices, fructus, carnes, pisces, ac quaecunque alia cibaria, præcipue in prima mensa cenæ, fiunt acetaria ad excitandum appetitum; idcirco *Galenus lib. de attenuante victus ratione, cap. 11.* scripsit acetum esse condituram ciborum: at præter usum victus plura quoque in medicina præstat: Unde *Galenus lib. 1. de Simplic. Medicam. Facult. cap. 29.* ait, æstivo tempore oxocrati potui quidam plane refrigerantur, hoc est posca, quæ fit aceto, & aqua ad invicem mistis, & coctis: & *lib. 10. Methodi Medendi, cap. 11.* de alimentis *Hausticorum*, eis exhibet puræ cremorem, cum sale, oleo, & aceto: inde progreditur, & lac asinum, cum melle, & sale: præterea ex aceto, aqua, & saccharo paratur Syrupus acetatus Mesues, vulgo dicitur acetosus, tum simplex, cum & compositus; pari modo fit oximel simplex, & compositum addito melle vice sacchari, oximel autem est acetum multum tantopere celebratum ab Antiquis & à Recentioribus atque hujus sæculi medicis clarissimis in multis diversisque affectibus: Nunc superest non ignorandum è vino tartarum concrecere instar crustæ, & cadorum lateribus adherere, quod Germani appellant lapidem vini. Hoc est, ad eo corrosivum quod argentum cuprum cæteraque metalla rodit: Veruntamen in cibis gratissimum gustui est vini tartarum, & in ferculis confert ut bulliat, nam ferculum reddit delectabile tum acetositate quadam, etsi in cibis usitatum tartarum molitum, ut ali-

aliquorum mos est pinguedinem extenuat : præter quod mite emol-
lit lubricatque ventrem , *Gabriel Frascasus, lib. 3. de aquis Retur-
bis, pag. 112.* consuevit ad leniendam alvum exhiberi tartari è vi-
no albo pulverizati dragmam cum cibus vel aliquo jusculo : at si as-
sumantur tartari moliti drachmæ tres , aut uncix dimidium , cum
melle rosato , aut cum oleo , pulvere masticis addito subducet al-
vum : idcirco *Antonius Guainerius in Comment. de passionibus sto-
machi, cap. 15. de cura generali corrupti appetitus,* descripsit pul-
verem solutivum ex tartaro : præterea addit exhibere de simplici
pulvere tartari à drachmis ternis , usque ad unciam unam , & per-
optime operabitur : hinc *Tract. 15. cap. 10. de evacuatione malan-
coniæ fecalis,* prodidit , pulverem solutivum in cujus compositio-
nem ingreditur tartarum : demum *Comment. de aggritudinibus ma-
tricis, cap. 22. de cura difficultatis impregnationis,* approbat na-
scale ex pulvere tartari , & succo millefolii quod mirabile succedit,
& *Bartholomæus Montagnana* vir celeberrimus in suis Consiliis as-
seruit tartarum intus assumptum ad multa conducere , & opitula-
ri , uti est legere , *Consil. 102. cap. 3.* Aliam compositionem cum
tartaro prodit , *Consil. 122. cap. 3.* & aliam compositionem *Consil.
131. quemadmodum, & Consil. 168. cap. 5.* nec non in Antido-
rario ipsius *Montagnanæ* aliam compositionem conspeximus : om-
nes tandem hujuscemodi compositiones cum tartaro descripsit as-
sumi per os pro lenitione ventris : quemadmodum egit etiam *Hie-
ronymus Calestannus, in lib. observationum artis Pharmaceuticæ.* Al-
ter autem modus præparandi tartarum magis approbatur à Spagi-
ricis quo ventris lenitivum efficacius aliorum evenit : ut si teratur
tartarum è vino albo potenti , mox aqua communi pluries lavetur,
ut ab omni immunditie exuatur, inde in fictili olla vitro obducta diu
ferveat opus est cum multa aqua , demum reponatur vas loco fri-
gido , & aliquo tueatur tegumento ab omni re extranea ; dum enim
refruxerit crySTALLINUS cremor concrefcit supernatans aquæ , qui alte-
ra die separatur cochleari perforato , exponiturque aeri ut exiccetur.
Hic in potu assumptus jusculo à dimidio drachmæ usque ad unam
drachmam placide subducit alvum absque nausea ; qui autem dul-
ci delectantur sapore commiscet tartari cremorem cum saccharo.
Cuncta igitur jam enarrata terminantur in hanc conclusionem quod
omnia obtemperari possint , exceptis deleteriis , quæ adeo huma-
næ naturæ adversantur ut nullam correctionem accipiant , at sem-

per in pejus usque ad necem operantur : Verum quæ corrigi, & temperari possunt proinde ordine, ac mensura administrari tutissima sunt prout cibaria pro nutritione corporum perfecta : ita & medicamenta præparatione sunt salubria adversus ægrotudines, quemadmodum demonstravimus de Vitriolo, & de cibis in quibus existunt Vitrioli qualitates, nihilominus dementes contemnunt, nam ignorant equidem huius medicamenti facultates, hoc quippe rite paratum est instar balsami æstimandum, non enim corpus interimit, verum multas tollit affectiones, non modo virilem ætatem agentium, sed etiam puerorum.

CAP. XXII.

Atramenta temperata conferunt, quemadmodum,
& Aquæ Thermales Atramentosæ, & Aluminosæ. Quales sunt Aquæ de balneis
volaterranis, & aliæ Villensis.

EX antecedentibus itaque liquido patere ubique potest tuto propinari Atramenta, ordine, & modo superius statuto, eis vero dubio procul consequitur æque magis tuto administrari posse, quæ eorum minus acria sunt, quale est atramentum sutorium, viz. Vitriolum, quod meminisse expedit pluries inter atramenta probatum est molle, verum etiam persuadet eadem ratio omnium magis tutum existere illud tertiæ differentiæ atramenti sutorii quod appellatur coctile, & vulgare est Vitriolum eo magis cum à veteribus non modo parvifactum seu aliorum vitius cum inutile quoque existimatum fuerit: idcirco nullum Medicinæ usum antiquitus habuisse ab eis assertum fuit, omnium enim hoc magis dilutum, ac imbecillius equidem est nihilominus singula atramenta quæcunque sint, aut metallicum, aut sutorium adeo temperari possunt, ut tato atque magna utilitate adversus multas affectiones propinari possint, quemadmodum è converso, neutrum eorum quantumvis imbecille non est temere administrandum absque aliquo temperamento, exemplum enim huiuscemodi temperamenti conspicuum nobis ostendit experientia habita ex aquis Thermalibus sive Metallicis, propriè appellatis, quibus succi minerales admixti sunt præfer-

sertim ubi Chalcanthi succus sit aquæ mistus, nam si in nimia quantitate erit succus, faciet aquam acrem nimium noxiam, & perniciosam, si vero in pauca quantitate erit succus Chalcanti mistus aquæ eam reddet acidam, astringentem cum quam minima acredine fere perceptibili, & ideo potabilem eamque appellant aquam balnei medicaram, & salubrem unde *Galenus* 1. de *simplic. Medic. Facult. cap. 7.* approbavit hujuscemodi aquas mistas, aut alumine, aut Chalcite, aut Sale, aut id genus alias, & inquit esse hujus conditionis aquas illas Italiæ quæ appellatæ erant albulæ, & prodidit idoneas esse desiccare ulcera, & maxime ea quæ fluxionibus tentantur, mox reprobavit ipse aquas, quæ sunt multum acres, air enim quocirca earum nonnulla ulcera quoque exasperant nempe quæ acres admodum sunt, & mordaces, quapropter reperii etiam *Georgium Agricola* distinxisse aquas atramentosas secundum magis, & minus, viz. in duas differentias, quarum quædam sunt potabiles, & salubres, aliæ vero perniciosæ, & lethales, unde *lib. 2. de Natura eorum qua effluunt ex terra*, pag. 108. scripsit, aquæ atramentosæ sive ipsum atramentum sutorium, sive Misi, sive Chalcitida, sive Sory, sive Melanteriam combiberunt easdem vires, ut aluminosæ habent multo tamen efficaciores, quod multa acrimonia cum astringendi, ut sit conjuncta, quare profunt ulceribus, quæ pascendo serpunt, sed si nimium fuerint acres necant, talis videtur fuisse aqua stygis fluvii Thessaliæ qua *Alexandrum* nuavit *Antipater*; præterea pag. 116. ejusdem libri de similibus discurrendo, dixit, equi sybarim potantes agitantur sternutamentis quas atramentosas esse ex eo perspicuum est, quod eadem nigros faciant, non tantum boves & oves, sed etiam hominum capillos nigros, duros, & crispas faciunt, *Agricola* autem appellavit Sybarim flumen in Thuriis, ex quo fluunt aquæ mistæ, cum atramentorum succo, nam acredine excitant sternutamenta, & acerbitate inducunt nigrorem, præterea asseruit aquas atramentosas balnearum non multum acres, sed temperatas conducere, mox atque detestatus est eas multum atramentosas, nam præ nimia quantitate succi atramentosi in illis aquis admisti acres admodum, & mordaces fiunt eadem, ut non modo corpora humana corrodere possint, cum etiam vasa ænea, & ferrea erodendo prorumpant; sed omiſſis aquis mineralibus perniciosis, de quibus non erat loqui hic meum institutum, nihilominus in earum ratiocinationem

necessario incidi admonitionis aliorum gratia, nam supradictis magis constabit modus dignoscendi aquas minerales pravas à bonis, quibus habitis revertam ad illas, quæ salubres, & medicatæ appellantur, nam ad profligandos corporum affectus maximè conducunt, eisque corporibus ægris salutem afferunt, sive in potu assumuntur, sive in ipsis aquis Thermalibus balneentur corpora ægra juxta occasionem, & ideo ab earum affectibus aquæ dicuntur balnearum, & medicatæ de quibus discurrens *Avicennas, lib. 1. Fens. 2. Doctr. 2. cap. 19.* commendavi magnopere aquas atramentosas, & aluminosas afferens eas suppressere hemoroidas; & menstrua, sanguinis sputamina cohibere, sudores superfluos compescere, egressionem ani, & abortum prohibere, & chachesium tollere: eadem insinuavit ipse *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 58.* mox ex recentioribus *Gabriel Frascatus Brixianus, lib. editis de aquis Re-turbii Ticinensibus*, probavit eas continere alumen, & Chalcanthum cum aliis Mineralibus, atque eas miris facultatibus præditas esse decantavit: nihilque venenosum inesse in eis asseruit, bona autem cuncta possidere eas probavit, & à malis omnibus carere, imò in potu assumptas multos gravissime ægrotantes curare ait; verum præter illas nonne adsunt aliæ aquæ Thermales, & salubres, quæ nobis sunt in frequentissimo usu pro plerisque morbis debellandis, quemadmodum aquæ villenses sunt in agro lucensi, quæ per totam Italiam, atque extra Italiam deferuntur, hæc in se mistum habent alumen, teste *Gabriele Falloppio, Tract. de Aquis Thermalibus*, nihilominus consuevere Medici majoris æstimationis in potu eas exhibere magna ægrotantium utilitate, sed alumen cognatum esse Chalcantho jam olim probatum fuit, quin vero melius excogitari potest, quam aqua fluens à sacro Monte in agro Valaterrano, & appellatur ægrotorum balneum, & ab Incolis vulgari idiomate nuncupatur *Bagno al morbo*, ipsius balnei aqua continet in se commistum succum Chalcanthi, & aliorum atramentorum attamen assumitur in potum, & ad alios plerisque usus adhibetur, & tantum abest, ut necer, cum ad paranda edulia maximè sit idonea, quemadmodum asseruit *Falloppius Tract. supracitato cap. 8. & altero cap. 32.* præterea cuncta docuit experientia, quæ in omnibus certiores nos reddit: Solent atque arte fieri aquæ metallicæ medicatæve exemplo Naturæ adeo similis illis ab eadem Natura productis, ut easdem quoque facul-

facultates obtineant, cum enim ars æmuletur ipsam Naturam, unde hæc etiam aquæ sunt fere naturales quàmobrem non recipiunt in se aliud extraneum præterquam si simplicia naturalia, ex mineralibus ad invicem arte conjungantur aqua simplici respective loquendo, eadem aqua fit mista, ut exempli gratia si alumen, aut vitriolum, vel atramentum dicere malis, vel aliud simile obruatur in aqua dulci, ut solvatur in ea, mox enim illius metallicæ vires, & qualitates remanent impressæ in aqua, quæ amplius non erit dulcis, sed mista, & à misto in ea prædominante existit alterata in odore, sapore, ac reliquis qualitatibus ipsius misti magis tamen, vel minus, juxta majorem, vel minorem quantitatem misti mineralis, hinc ab eodem misto denominatur aqua, quemadmodum ab alumine aqua aluminosa dicitur, & ab atramento appellatur atramentosa, & sic de singulis censendum est, sic evenit aquis balneorum naturalibus, quæ visceribus terræ mineralis fluunt, & per suos cuniculos lambentes metallica abradunt ea secumque mista deferunt, cum suis qualitatibus ad fontes balneorum à quibus tandem scatent eadem aquæ mistæ substantia minerali, hinc homines Naturam ducem prosequentes non dissimili ratione nixi fuerunt eam imitari, quapropter multiplici experientia observarunt aquam dulcem, fieri mineralem naturæ, & facultatis illius mineralis, quod in ea obrutum fuerit, hoc etiam propositum confirmavit *Galenus 1. de Simplic. Medicament. Facultat. fere in Calce, cap. 7.* ubi ait, imitari autem potes sicut marinam, sic altarum quarumlibet substantia, viz. admista, quæ in quaque vincere conspicitur, nam sulphure in aquam dulcem indito sulphureosam effeceris, Alumine aluminosam, ac eodem modo aliarum unamquamque; pro comperto itaque habemus aquas dulces fieri arte atramentosas, & potabiles pro usu Medicinæ, prout Thermales sunt, nempe si atramenta solvantur in eis, quapropter consequitur, ut interius turoque administrari possint atramenta de quibus non erit amplius, quod quis ambigat, dum ipsa correctæ propinentur, quemadmodum sæpe explicatum fuit; idcirco ne opus hoc de atramenti longius, quam justum sit, videatur, finem ei imponam, ut in posterum quoque Favente Omnipotente Deo aggredi possim descriptionem quartam, de atramento scriptorio.

QUARTA DESCRIPTIO
DE
ATRAMENTORUM
GENERE TERTIO,
Quod Librarium Scriptoriumve dicitur,

CAP. I.

Atramenti Scriptorii necessitas , & Origo,

Nihil proprius adhærere prædictis atramentis existimavimus quam Atramentum Scriptorium ; hoc æque subsequitur, nam ex atramento sutorio componitur, quanquam in compositione concurrant alia , quæ à Plantis vegetabilibus originem ducunt , cum etiam interdum à partibus animalium, ut tamen deducitur ab atramento sutorio , & ab eo caput esse, neque sine eo definiri potest ; quamobrem non immerito ejus expositioni intendimus ibi , post aliorum atramentorum descriptionem : Et si quibusdam vile forsitan videbitur subjectum, de quo agimus , cum nil vulgarius fere sit eo : nihilominus ubi meminerint ipsius atramenti scriptorii usum , non modo vetus , frequentissimumque , cum etiam summe necessarium , prout nobis indicat scripturarum auctoritas , in maximam æstimationem habebunt ipsum : Alia vero inutilia despiciant, ut sensu *Cicero lib. 2. de Offic.* contemnant, in quibus nihil virtutis putant : è diverso autem gratum est, quod auxilium ad nos redundat ; propterea *Cicero lib. 2. de finib. non minor*, inquit, Voluptas percipitur tam ex vilissimis rebus , quam ex prætiosissimis : rursus idem *§. Tusch*, quotidie nos ipsa natura monet, quam paucis, quam parvis rebus egeat, quam vilibus : Verum quo magis indigemus, quam atramento scriptorio, ipso enim scribimus, quod volumus, ut memorabile sit, idcirco scripturis illustratæ sunt scientiæ, ac leges celebratæ, actaque Heroum , & Principum gesta innotescunt, ob scripturam, itaque præterita , & absentia fiunt præsentia ; Schedæ , scriptaque registrantur per quæ credita,

credita, pasta, conventionelque servantur, & scribuntur testamenta, ut attestentur justam sententiam nostræ voluntatis, de eo, quod post mortem fieri voluerimus : quemadmodum, & in aliis scripta testificantur hominum voluntates, adeo ut scripturæ usû, & auxilio contineretur ætas ætati, eodemque usu studiosi incumbunt artibus, quæ scriptæ sunt, & in literarum studiis versantur per medium scripturæ, sine qua in oblivionem omnia essent : omnium itaque concessione licet præscribere atramentum scriptorium, ceteri omnibus emolumentum, quod veteres noverunt, tam commodum in multis conferre humanæ naturæ, ut eo freti non desierint opera, & labore perfectionem inquirere, eamque partim adepti sunt, quam Posteriores utroque pede nixi superiorum norma sunt consecuti, hac lege, quemadmodum semper fuit studium aliquid artibus addere, ut augerentur, ac utilissimè nec-non inventis perfectius, ut plurimum valeant : Et si Prisci varium servarunt ordinem in explicatione atramenti scriptorii, variumque locum ei constituerunt : Quidam enim exposuerunt ipsius historiam antequam alia prodiderint atramenta : Quidam etiam post alia descriperunt illud, quod parum refert, cum tamen concordēs fuerint omnes in demonstratione essentiae, & facultatum cujuscunque atramenti : nihilominus nos hac serie continuata progressi in contextu historię atramentorum incepimus à simplicibus, postmodum pervenimus ad composita, ut ipsa continuatione facile pateas eorum facultas sic ratio docet, quare à metallico primo atramentorum genere derivatur secundum, quod est atramentum sutorium, ex hoc inde componitur tertium Genus, hoc est atramentum librarium scriptoriumve dicas, de quo agimus in præsentī, ita quod habita eorum origine prima à pyrite, & subsequuta eorum derivatione comprehendantur annexa, & colligata : quemadmodum, igitur, simplicia origine fuerunt prima, sic compositis antecedere jure debent : Simplicia autem appellantur, quæ talia sunt natura, nec quicquam ex hominum industria assumpserunt, quemadmodum scripsit *Aristoteles, lib. 2. Physicorum*, ejusdem sententiæ fuit *Galen, lib. 5. & rursus 9. de Simpl. Medic. Facult.* ubi tractavit de Cadmia : eandem asseruit sententiam *lib. 1. de Elementis*, cum nullum exacte simplex, neque purum in Mundo reperiatur corpus, sed omne compositum est, ex diversis qualitatibus : nihilominus simplicia vocantur, quæ à natura producta sunt : Composita vero dicuntur ea, quæ ex plu-

pluribus ad invicem aggregatis, artis auxilio, reducuntur in compositionem, quæ illorum naturam participat, nam compositio sapit ex quibus facta est: etenim atramentum scriptorium compositum est, ex diversis partibus, quibus prædominatur mineralis pars atramenti furorii: hinc facile in hujus sermonem labi coactus fui, dummodo de aliis atramentis discurrerem, præter necessitatem exponendi illud: ne itaque laborem hunc subterfugere, & clam ab eo me præcipere viderer: at omnibus satisfacere potius enitens, quam potui magis, provinciam libenter aggressus sum hujus quoque tertii generis tractare historiam, eo magis agam hoc, cum etiam in medicina aliquid profuturum sit, & ideo ad ejus historiam me convertam: posteaquam de aliis explevi institutura meum, gratia Omnipotentis Dei, qui in Trinitate unus semper est laudandus.

C A P. II.

Plurimæ Atramenti Scriptorii sunt Differentiæ.

Multiplex Scriptorium est atramentum, nam diversis temporibus diversa quoque atramenta construxerunt homines: unum depræhenditur ab Antiquis habitum fuisse in usu scribendi; Alterum vero composuerunt qui paulo post secuti sunt veteres primos, eorum vestigia partim imitantes, atque partim ex suo sine alterantes compositionem prædicti atramenti scriptorii, additis aliis, prout melius succedere, experientia duce, eis visum fuit: his demum relictis, ab inferioribus tempore alia reperta fuerunt, & composita atramenta scriptoria, ex quibus unum pro Typorum usu exercuerunt, nempe in libris cudendis, quapropter Typographorum Chalcographorumve atramentum denominatum fuit illud ex nomine proprio eorum qui sunt literarum impressores. Modus autem imprimendi literarum characteres, fuit Antiquis ignotus, cum fere non sint adhuc centum quinquaginta anni, quod maxima industria reperierint eum Homines illius temporis sedulo inquirentes Naturæ arcana, quemadmodum scriptis prodiderunt *Polydorus Virgilius*, ubi tractat de multis inventis, & *Petrus Messia* in *Silva variarum lectionum*, & *Antonius Musa Brasavolus* in suo *Examine Terrarum*, hi omnes clarissimi magnæque æstimationis Scriptores, qui de tempore parum inter se dissenserunt,

runt, in reliquis concordēs asseruerunt inventum fuisse modum prædictum imprimendi literarum characteres in Moguntia Germaniæ Civitate à tribus sociis, eorum unus erat Gallus, alii vero Alemanni, qui unanimēs experientiam naſti libros cudendi Typo Romam tranſgreſſi fuerunt, & ibidem primi literas imprimere cæperunt, hinc parvo poſt tempore Venetiis exercitus fuit is Typi uſus, qui ſatis equidem pulcherrimus eſt inodus, ac multo magis utilis, potius enim expedit literarum characteres imprimere, quam ſcribere: quo uſu variam quoque fecerunt ipſius atramenti librarii aut Typographici dicæ compoſitionem, donec eam penitus perfecerint Neoterici, qui præter hoc Typographorum atramentum, alia pro ſcribendi uſu atramenta parant, variisq; modis, quorum alter tamen eſt magis communis, & vulgaris: Alia etiam atramenta ſcriptoria parant variis coloribus eduſtis, aut ex plantarum partibus, aut ex metallicis, quibus inde ſcribuntur literæ, tum nigræ, tum albæ, modoque violacæ, aut purpureæ, virides, azurræ, crocæ, rubræ, argenteæ, aureæ, ac tandem ſuat cujuſcunque coloris, quo atramentum ſcriptorium paratum fuerit, ſcribuntur literæ albæ in agro nigro, paginæ aut membranæ vel telæ, ſcribuntur atque albæ literæ in agro albo ipſius chartæ, quod admirationis dignum eſt: alioque differenti atramento inſcribuntur literæ in marmoris tabulis atque ligneis: quemadmodum, & aliis atramentis in tabulis argenteis, & aureis, & armis ferreis; in ovis auctore Africano, in perſicorum nucleis, & aliis fructibus, ut, in futuro Natura artem ſequi coacta videatur, quodammodo dicatur, tanta eſt hominum ſolertia, quamvis ars appelletur, ut equidem eſt diminuta natura: inſcribuntur etiam literæ aliquo membro humani corporis, quemadmodum vinſtis ſæpe Turcæ agere conſueverunt: aliaque literæ ſcribuntur in charta latentes. Harum quædam non cognoscuntur, neque legi poſſunt præterquam nocte: Alia vero niſi plenilunio comprehenduntur, teſte *Joanne Baptiſta Porta* Neapolitano, *lib. 2. de Mirabilibus Natura effectibus, cap. 17. de experimentis literarum*: Alia ſunt literæ quæ niſi obviam ſpeculo exponantur legi non poſſunt; aliaque literæ non apparent niſi pagina ſcripta ſubmergatur aqua; alias etiam igni lumini admoveſe legendi neceſſitas urget, alioquin eas oculis percurrere nemo poſſet: ſcribuntur etiam literæ aqua fontis in pagina alba quæ tamen illico nigræ

evadunt, ita ut facile conspici, & legi possint; quod enim evenit vi pulveris ad hoc munus compositi, quo prius asperso confricata fuit charta: huic similis est forma, substantia, & facultate pulvis ex quo fit Enchaustum, vulgo dictum pro scribendo portatile, in hac enim forma magis aptum est in perigrinatione: Aliud construi atramentum scriptorium docuit experientia, quo literæ scriptæ paucis diebus evanescunt, quamvis pluribus aliis modis deleri possint literæ quovis atramento scriptorio quantumvis bono scriptæ fuerint: vñ tamen illis qui fraude, & alterius damno fuerint usi huiusmodi enchaustis: verum è diverso ab his conducet aqua composita ad instaurandas literas, quæ præ vetustate sint fere perditæ: præterea ex artis usu tanta crevit hominum industria quod invenerunt modum tuendi scriptorium atramentum ab omni gelu immune hyemis tempore: prædicta tamen missa faciamus in præsentia; exactius enim de eis loquemur propriis locis, jam enim tempus est ut ulterius ad alia particularia progrediamur.

C A P. III.

Quale Antiquorum fuerit Scriptorium Atramentum.

Quatenus ergo pertinet ad hoc atramenti genus quod Scriptorium librariumve appellatur, referam posteritati scriptum reliquisse veteres prænominatos auctores, à Græcis vocari μέλαν, additumque fuit huic dictioni, quod melius, ac magis proprium videtur à *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medic. Facultat.* viz. appellatum fuisse atramentum hoc scriptorium à Græcis etiam γράφικον, nigrum enim indicat μέλαν, præcipue in compositione tanquam tinctura, γράφικον vero significat scriptorium, librarium atque pictorium, nam pictorum scriptorumque antiquitas utebatur eo tum ad pinguendum, cum etiam ad scribendum libros, ex quibus atramentum hoc consecutum est, non modo prædicta tria nomina verum, & alia acquisivit nomina quorum unum est, quod vulgus nominat Enchaustum, quamvis non adeo proprium sit, cum enchaustum significet materiam adustam ad picturam tantum aptam, nihilominus metaphoricè vocatur enchaustum quod primi auctores dixerunt magisque propriè atramentum scri-

scriptorium, at eo magis hodierno tempore abutuntur hoc nomine enchausti, ita ut vulgari idiomate dicatur inchiostro, alteroque nomine vulgarium quidam à similitudine, & ab effectu denominarunt tinctam, nempe hoc atramentum scriptorium, quod multiplici modo paratur: sed primum explicare expedit modum à Priscris in usum habitum, ipsi enim parabant atramentum scriptorium, ex atramento futorio, fuligine pictoria, id est furni, eam enim ex furnis colligere consueverunt antiqui Pictores, aliam vero præstantiorem, ac magis propriam ipsi approbarunt assumi ex officinis vitreariis, quæ ασβολη appellata fuit à Græcis, verum vice prædictarum sæpenumero quoque in usum habuerunt pro huiuscemodi negotio administrare fuliginem rasam, aut thedæ, prædictis tamen additis gummi, & glutine tauri adinvicem subactis construebant atramentum scriptorium, quemadmodum scriptis prodidit *Dioscorides lib. 5. de Medica Materia, cap. ult.* at multo magis distinctam ipsius descriptionem, tradidit *Oribasius, lib. 13.* hoc sequenti exemplo sumitur pictorum fuliginis mina, gummi sesquilibra, glutinis tauri uncia una, oboli duodecim, atramenti futorii denarius & oboli tres, hæc omnia simul componebant veteres, & ita suum constituiebant atramentum librarium, quo inde utebantur ipsi ad scribendum, & pingendum: præterea apud eos maximum in medicina usum habuisse deprehenditur, concorditer enim omnes asseruerunt præcipuum existere remedium adversus ignis combustionem, veluti legere est in *Dioscoridem*, cuius sententiam secuti sunt posteriores, hinc enim *Galenus* loco supracitato, ait, Atramentum quo scribimus admodum, & ipsum desiccatur aqua solutum ulcera autem igni ambusta protinus illitum juvat, at si aceti modicum habeat, multo magis confert, legitur atque in *Paulum Æginetam* idem succedere posca solutum, hæc autem constat aqua, & aceto: sed audiamus *Ætium Terrabilis 1. Serm. 2. cap. 63.* ubi inquit, Atramentum scriptorium abundè siccatur aqua dilutum, aut potius posca, & ambustis è vestigio illitum prodest, id ipsum quoque scriptis prodidit *Avicenna lib. 2. Tract. 2. cap. 689. de Atramento Scriptorio sic igitur*, ait, Tinctura illa quæ assumitur ex fumo ligni pini, cum gumma, ponitur super adustionem ignis donec cadat: verum ad alios, quoque morbos conducit hoc Atramentum Scriptorium; Teste *Aurelio Cornelio Celso, lib. 6. de re Medica, cap. 4. de Areis*, morbus est area in capitis cute distinctus in duo genera, viz. in Alopeciam,

ciam, & Ophiasum ambo sunt cum defluvio pilorum partim capitis, partimque barbae, ad utraque igitur genera arearum summo-
 pere conferre atramentum scriptorium asseruit, nam si cutis in-
 fecta radatur, & illiniatur prædicto medicamento pristinae sa-
 nitati reducitur, cæterum dum superius compositionem ipsius
 atramenti scriptorii explanarem, incidi in fuliginum mentionem,
 quæ in ipsa compositione ingrediuntur, unde consequenter non-
 nihil de eis, atque inferendum videtur, ut curiosis satisfacere-
 sed prolixitatem evitare cupio eo magis, cum hæc non fuerint
 de instituto meo, quare ea obiter tacta sufficere volui, ut de
 omnibus atramentis noticiam attulisse videar, præterea modum
 quo fiant fuligines, & colligantur adeo accurate, prodidit
Dioscorides diversis in locis, ut pudor atque dementia esset
 ejus diligentia partem operis addere, texare; idcirco *lib. 1.*
de Medica Materia, cap. 83. scripsit de fuligine agenda ex
 thure, ex mirra resina, stirace reliquisque lacrymis inde *cap.*
94. ejusd. libri, tractavit de fuligine liquidæ picis, ac tandem
lib. 5. cap. 173. tradidit de fuligine pictoria; præterea *Vitruius*
lib. 7. cap. 10. explicavit constructionem furni, quo collo-
 cata resina, aut pix, aut aliud simile uritur ignis vi, & cogitur
 fuliginem mittere, quam inde colligunt, & asserit servari pro
 duplici usu, nam si cum gummi subacta componatur præstat
 atramenti librarii usum, at si glutino admisceatur, Tectores ea
 in parietibus utuntur, ibidem quoque addit ipse *Vitruvius* fu-
 ligini resinæ, ubi deficeret ea succedere posse sarmentorum, vel
 thedæ carbones ex quibus, cum glutino in mortario tritis fit
 atramentum pro Tectoribus non invenustum, quod etiam præ-
 stat sex vini arefacta, & cocta in fornace, mox glutino parata
 tunc non modo atramentum vulgare facit, sed adeo pulchrum
 reddit eum, ut Indicum etiam æmuletur: idipsum assensit.
Plinius, lib. 35. cap. 6. verum de hoc fusius tractabitur alibi,
 nunc vero prosequemur historiam atramenti scriptorii nigri cu-
 juscunque generis, ut expleatur incæptum priusquam ad alia
 deveniamus: jam igitur expositum fuit paulo superius quale fue-
 rit atramentum librarium in usum ab Antiquis habitum pro
 scribendo, in sequenti vero conspicuum erit pro
 Typis tantum eo usum fuisse posteriores.

CAP.

C A P. IV.

Typographorum , Chalcographorumve Atramentum.

VOlventibus annis posteriores veterum vestigia prosequentes, solerteque, plurima primis ignota invenerunt, quæ nobis experientia duce prodiderunt: quemadmodum scripsit *Germanus lib. 14. Meth. Medend. cap. 17.* hæc autem eveniunt juxta vulgarem sententiam, nempe facile est inventis addere, quapropter Superiores nostri assumpserunt à priscis modum construendi atramentum librarium, ut supra ostensum fuit, deinceps pro scribendi usu omiserunt eum, quod ad Typorum usum solummodo applicarunt: mox vero aliud pro scribendo construxerunt prout inferius constabit, perinde igitur alio temporis decursu, prædicto penitus relicto successit aliud Typographicum atramentum, quod recensuit *Antonius Musa Brasavolus, lib. Examinis Terrarum*, inquit, enim fieri hoc sequens atramentum Chalcographorum, quod & Typographorum est idem, & constabat ex picis fuligine, & oleo: mox vero alii composuerunt pro Typis atramentum ex fumo, sive fuligine, dicas olei seminis lini, & cum eodem oleo lini adinvicem permixtis hoc atramentum fuliginis æqualius quidem est, nigerrimum præterea atque maxime hæret: nihilominus omnium Recentiores, qui literas cudunt imprimuntque omiſſis reliquis atramentis aliud composuerunt; quo hodierno tempore utuntur hoc quamvis aliis proximum atque ejusdem fere naturæ in aliqua parte videatur, atramentum satis distat ab eis; verum hoc etiam melius aliorum pro Typorum usu succedit, idcirco modum componendi eum referam: Qui magis prout dixi tritus est: Accipiunt ergo Vernicem liquidam communem ad pondus unius libræ, hæc autem constat ex sandaraca Arabum, quæ est gummæ Juniperi, & oleo seminis lini, ex his itaque ad invicem mixtis constituta est vernix, quæ liquida appellatur, huic vero addunt ipsius professores fuliginis rase unciam unam, olei ex semine lini, aut ex nucibus quantum sufficiat, ut omnia simul miscendo componantur, atque ut perfecte incorporentur, opus est ut leni igni bulliant, & coquantur, hoc enim modo fiet atramentum nigerrimum,

rimum, attamen animandvertere operæ-premium est, quod ætatis tempore magis crassum fieri convenis, hiemis vero magis liquidum quod evenire solet, ubi magis, vel minus coquatur, aut si major, vel minor olei quantitas, quam Vernicis commisceatur: hisque suum perficiunt atramentum, quo quam magis crasso utuntur ipsi literarum impressores, eo magis fiunt equidem literæ nigriores lucidioreſque, ac in omnibus pulchriores.

C A P. V.

Atramentum fere perpetuum Stuchum appellatum, quo fiunt literæ in Tabulis Marmoreis,

Aliud est atramentum in usum habitum pro inscribendis literis in marmoreis tabulis, quæ tamen scalpstro sunt prius incisæ exigat opus, aut acerrimo aliquo liquore excavatæ, mox atramento ad hoc munus parato obducuntur, quod fumo olei ex semine lini constat, & pice navali ad unum leni igni commistis: hoc artifices atramentum nominarunt perpetuum respectu loquendo, atque Stuchum vocarunt eum, fumi enim nigredo non mutatur, neque pix ab aqua aut vento corrumpitur, diu itaque perdurat adeo, ut perpetuum fere videatur esse quamvis omnia in hac totius universi machina Cœli ambitu contenta, corruptibilia sint, ob quatuor qualitatum repugnantiam ex quibus omnia composita sunt, & dicuntur elementa, quapropter ruunt omnia longo temporis decursu: sed cum huiusmodi atramentum tali facultate præditum sit, ut aliis magis perduret, ac præ cæteris diutissime tueri soleat, hinc etiam evenit ut aliorum respectu perpetuum vocare consueverint ipsius artifices, eo magis consequitur hoc eum literæ fiant in materia dura quemadmodum lapis est marmoreus ex quo formantur tabulæ in quibus literæ, & insignia lineantur excavanturque scalpstro veluti jam supra expositum fuit, aut acri aliquo liquore quemadmodum sunt acetum acerrimum, & aqua corrosiva quibus fabri Ferrarii cæterique utuntur in designandis gladiis, ensibus, pugillis, tormentisque bellicis, & huiusmodi armis bello, & ad præliandum aptis, eisdem modis aurifices incedunt ubi insignia, aut literas, characteres, figuras, & imagi-

imagines efficiunt in anulis, anulorum clipeis, aut tabulis, tum aureis cum & argenteis quemadmodum fabri æarii in tabulis æneis hæc omnia sculpunt; quod ut melius evadat opus muniunt agrum tabulæ marmoreæ vel armorum vernice, aut cera, aut sepo liquefactis quodcunque stilo, vel calamo scribere ac lineare licet, mox eis acetum natura acerrimum vel arte factum, aut aqua corrosiva per diem naturalem super effundatur, hoc enim debitum est temporis spatium quo operari possint, eoque elapso tempore detergatur ager à sepo, vel cera, & ab omni alia re, & apertissimum conspicietur excavatum quicquid designatum fuerit, quod deinceps superscripto atramento vel auro præparato, aut quovis alio obduci poterit: Marmoreis his tabulis Epitaphia inscribuntur ornanturque sepulchra in defunctorum laudem & memoriam quorum mos antiquus est, quemadmodum legimus apud *Virgilium* in *Daphnide*, atque in *Ovidium* in Epistola *Phyllidis*, præterea marmoreas tabulas armis quoque sicuti, & literis magnifice insignire consueverunt Principes, verum etiam eandem consuetudinem servant, qui hodierno sæculo existunt: hinc enim leges & insigni in postibus Aularum Domorum, aut Templorum, viarum Platearumque suspendunt juxta illud *Virgilii*, Armaque fixit Troja.

C A P. VI.

Neotericorum vulgare Atramentum Scriptorium nostro idornate dicitur Inchiostro.

JAm vero ab atramenti scriptorii exemplo non digressis nobis accessit occasio explicandi Recentiorum encaustum: vobis superius pollicitum, quod veterum atramenti librarii vicem gerit, in usu scribendi: Tantæque existimationis est hujus temporis vulgare atramentum scriptorium ut nullum antiquorum memoretur, hoc enim efficacius est magisque ad scribendum conducit quod Neotericorum aliqui à similitudine, & ab affectu appellarunt Tinctam; Cæteri vero vulgarium cuncti appellant Encaustum, quamvis improprie cum dictio hæc materiam adustam indicet ad picturam tantum aptam nihilominus hominibus hujus ætatis placuit eum vocare metaphorice Encaustum, & in opus Pandectarum *Mathei Silvatici* legitur Encastrum, quemadmodum etiam

etiam corrupto vocabulo communi lingua vernacula pronunciant inchiostro : hujus compositio à veteri usu satis diversa est , cum ea quoque à diversis multiplici modo paretur , prout atque diversa ingrediuntur in compositione pro materia ipsius nostratis atramenti scriptorii , quod tamen in posterum , ut plurimum recentiorum more Encaustum appellabimus , ut communem sequamur vocem : Materialia autem , quæ huic suppeditantur compositioni infra exponenda sunt , acerba nigrore enim facultatem inficiendi habent ipsa , ejusdem sententiæ fuit *Georgius Agricola, lib. 2. de Natura eorum quæ effluunt ex terra, pag. 116*, ubi affert exemplum atramenti sutorii : idem faciunt gallæ quercus fructus quæ elegantur illyricæ uti meliores aliarum sintque parvæ non perforatæ at solidæ ponderosæ , atque rugosæ his conditionibus habentur optimæ gallæ : cæteraque sunt gummi pellucidum quod vulgus appellat Arabicum Vitriolumque lucidum , & pulchri coloris , & licet quodcunque vitriolum ad hoc opus conducatur , quod tamen pulchrius est prævalet : quæ omnia vino , aut aqua componuntur : hæc igitur materialia magis communia sunt pro Encausti compositione , quamvis alii atque alia addant , vel ex his quædam in alia mutant , quæ in propatulo erunt inferius : nunc vero hæcenus recensita sufficiant , ea enim adinvicem composita constituunt Encaustum , quod ut optimum sit quatuor sequentibus conditionibus præditum esse operæ-premium censeo nempe fluxione corpulentia , nigredine , & splendore ; sit corpulentia à gummi ob pinguedinem , & viscositatem quam habet , inducit aliquem lentorem , qui facit continere Encaustum ne nimium disfluat , nigredo à vitriolo , ab utroque splendor inducitur , sed à galla nigredo augetur , & corpulentia moderaturque corpulentia à fluxione quæ producitur ab aqua , nisi enim fluere Encaustum non posset scribi , & nisi corpulentum ac lentum esset , non adhæreret chartæ neque literæ describi possent quæ pulchriores apparent quam magis splendidæ nigrioresque sint : omnia itaque modo & mensura obtemperantur , ut fiat Encaustum idoneum ad omnes partes , conservaturque plumbeo vase nam plumbum nigredinem fovet : servarique potest vitreo vase cum ab eo sordes elui possint absque detrimento , servatur , atque in vase figulino vitreato , aut in cucurbita per maturitatem dura lignea excavata , & ad hoc munus præparata , vas tamen quodcunque habeat intus Encaustum tueri

tueri debet clausum semper aut saltem contextum ut præservetur à pulvere , ab eo enim mirum in modum vitari solet.

CAP. VII.

Modus particularis, magisque tritus componendi Encaustum.

ET enim multa variaque Encausti exempla scripta , ac in lucem edita reperiuntur, incipiemus ab eo , quod magis commune est, quemadmodum vulgus proverbialiter ait, una, due, tre, & treuta, a far la buona tenta elucidationis tamen majoris gratia sic aperietur exemplum prædictis verbis vulgaribus demonstratum.

Capiunt ergo gallæ crispæ in frustra contractæ uncias tres, aquæ pluvialis uncias triginta calefaciunt aquam, & in eam obruunt gallam solique per duos dies exponunt quibus inde addunt vitrioli splendentis, & tenuissime trixi uncias duas optime miscendo, & agitando rudicula ficus, & in sole semper relinquunt hanc compositionem, aliis duobus diebus demum addunt gummi, vel gummi Arabicæ dicamus parum refert, idem enim & unum est, hæc splendida sit ac trita exigit opus , hujus itaque addunt unciam unam, & altera die soli demittunt, deinceps igni leni coquunt tantum ut momento ferveant, his omnibus peractis percolant & usui servant, nam sic constitutum est commune & perfectum Encaustum quod si dilutius adeo sit, ut nimium dissolvat gummi aliquid, si vero corpulentius quam par sit modicum lixivii super addatur.

CAP. VIII.

Alter modus est talis,

CApe gallæ contractæ libram, gummi Arabicæ baccarum ligustri quæ maturæ sint singularum libræ dimidium infundantur octo diebus in sex libris aquæ communis inde coquantur ut opus est donec aquæ tertia pars decrescat, tunc amoveantur ab igne, & adhuc ferventi aquæ addatur vitrioli libra, exinde omnia admisceantur agitenturque ligro donec frigescat compositio, quam mox quiescere sinunt decem dierum spatio, & tandem elapso tem-

G g

pore

pore linteo densiore coletur Encaustum, & servetur optimum enim erit, his tamen aliqui addunt cortices malorum puniceorum ad pondus unius uncie, verum integri cortices, aut in frusta saltem nulloque pacto triti infici debent ac prope finem dum componitur Encaustum, redditur enim ex corticibus granatorum magis splendidum, & nigrum: Alii omittunt gallam, at ejus vice granatorum corticibus prædictis utuntur hoc modo, viz. infundunt cortices granatorum seu malorum puniceorum dicas in aqua putei viginti quatuor horarum spatio mox igni mittunt, & decoquunt, donec decedat tertia pars deinde singule libræ ipsius decoctionis addunt binas uncias Vitrioli Romani, & unciam mediam gumme Arabicæ trite, & iterum coquunt tantummodo ut dissolvantur gumma, & Vitriolum, & perfectum erit Encaustum, & ideo coletur, & usui servetur: quod si tempore condensari contingat, fluidum reddetur si modicum urinae vini super addatur, aut aquæ marinæ, aut aquæ rosatæ, aut aceti, aut lixivii, aut alii simile. Alii vero gallam atque granatorum cortices adinvicem miscent, & hoc modo administrant, viz. capiunt gallæ libram, corticium granatorum uncias tres aquæ fontis, aut pluvialis ipsa enim ad hoc magis conducit libras triginta sex, hæc omnia simul decoquunt donec aquæ quarta pars evanescat, mox addunt Vitrioli uncias novem, & iterum decoquuntur altera quarta pars evaporetur demum intus ponunt gumme Arabicæ uncias sex, & adhuc tribus undis ebullire demittunt, quibus peractis ab igne tollunt, nam expletum est Encaustum quod tandem frige factum servant vale clauso vel saltem contexto, ut ab omni immundicie tueatur.

C A P. IX.

Quidam conficiunt Encausta cum aqua Sutorum, aut Coriariorum tinctura.

Perique etiam vice aquæ capiunt sutorum tincturam qua ipsi sutores uti solent ad inficiendas pelles nigro colore, hæc enim constat galla vitriolo, & aqua absque gumma, quapropter sat est in eandem tincturam obruere gummam Arabicam tritam quantum sufficiat, & vix pauxillum gallæ, & vitrioli, hæc omnia simul coquunt parumper: ita quod satis minori expensâ conficiunt

En-

Encaustum venditores ipsius, ut ita compendium lucrumque majus haurire possint.

Alii Sutorum tinctura alio modo utuntur, prædictæ enim tincturæ admiscet atrum liquorem sepia piscis marini, quem vocarunt etiam cruorem atrum quemadmodum, & aliis fel nigrum sepia appellare placuit: *Aristoteles* vero lib. 4. de *Natura Animalium*, cap. 1. atramentum nominavit eum sequenti sermone, viz. atrumque illum humorem, cui nomen atramentum quod plurimum in sepia est; idem assensit *Theodorus Gaza* interpres ipsius *Aristot.* idem asseruit *Plinius*, lib. 9. cap. 9. sic enim inquit atramentum sapius esse pro sanguine: hæc tamen nominum diversitas parvi est momenti, nobis itaque scire sufficit quod una est substantia sæpe nigra, quam commiscet pro sutorum tinctura, & sic parant Encaustum.

Relictis autem prædictis aquis, vice earum utuntur quidam coriariorum aqua, qua indurantur coria præsertim crassiora, eam vero concinnant coriarii dum in aqua dulci, id est communi, aut pluviae decoquunt igni calyces, aut cupulas dicamus quæ cavitate continent Robores glandes, & Cerri inter quorum genera majoribus Græcis *ὀμφαλῆς*, dicitur cavitas glandis, teste *Paulo Aeginete*, lib. 3. cap. 42. ubi asserit cavitatem cui inhaeret glans esse medicinæ utilem, & ad coria densanda accommodam quam hujus tempestatis homines appellant Valloniam à regione, ex qua deferitur, Vallonia enim vulgo dicta, est principalis Epiri Civitas à Latinis, teste *Strabone* *Apollonia* jam alias Corinthiorum Colonia optimis instituta legibus, nunc vero sub dictione Turcarum Imperatoris prædicta itaque aqua decoctionis valloniæ constituunt Encaustum addito modico Vitrioli, & gummae Arabicæ, quod pauci dispendii, verum multi lucri existit.

C A P. X.

De aliis Encausti Exemplis.

Capiatur gallæ optimæ in parva frustra contractæ libra, infundaturque in aqua pluviali, quæ sit ad pondus librarum sexaginta, ac soli duorum dierum spatio exponatur, rox ei addatur vitriolum tritum quantitate unciarum octo, & rudicula ficulnea admisceantur omnia soli ubi sic permaneant aliis duobus diebus,

Gg 2

qui-

quibus elapsis addere opus est gummae Arabicae uncias v. corticum malorum puniceorum, unc. iiii. cum dimidio, deinceps leni igni ebullire hoc mistum requiritur usque ad tertiæ evaporationem. tunc coletur, & perfectum erit encaustum quod scribendi usui communi servetur. Aliud est si capiatur gallæ fractæ, ut supra, ad pondus iiii. unciarum totidem vitrioli, gummi Arabicae unc. iiii. Cuncta hæc infundantur in libris iv. aquæ pluvialis hinc soli sub czeloque sereno decem diebus tueatur quotidie tamen compositum hoc rudicula agitur, quod si nimium condensari contingat modicum aceti immisceatur, & illico à sole tollatur, coletur, & servetur, perfectum enim erit Encaustum.

C A P. XI.

Vinum vice aquæ subministratur à plerisque in conficiendo Encausto.

Sunt qui omissis aquis cujuscunque generis, tum communi, cum & pluviali, aut curiariorum sutorumque tinctura, earum vice utuntur vino, ex eo enim nigrius lucidiusque evenit Encaustum, minusque hyemis tempore congelatur, in vino itaque eadem obruuntur materialia, viz. galla, vitriolum, & gumma, diversumode tamen ut infra constabit, unde primo incipiemus ab exemplo cujusdam incerti auctoris, quod sequentia carmina tradunt.

*Sic atramentum tu. Scriptor confice crudum
Vitrioli quarta, media sit uncia gummi,
Integra sit galla super addas octo salerni
Noctibus ista tribus confecta, sereno,
Sapius ista misce, demumque colata reponit.*

C A P. XII.

Sequitur aliud Encausti exemplum cum Multiplicatione.

Hoc modo, frangatur galla in frusta, deinde tortesiatur in saragine ferrea cum pauxillo olei olivarum, nunc modo capiatur prædictæ gallæ sic præparatæ libra, & ponatur in olla figulina

DE ATRAMENTO SCRIPTORIO. 237

figulina vitreata, cui affundatur vini albi quantitas quæ superet gallam altitudine unius palmi, mox additur gummiæ Arabicæ in pollinem redactæ dimidium libræ, hinc quoque addi vitrioli trituncias octo, exponaturque soli hoc compositum per aliquot dies quotidie cum rudicula agitando, tandem aliquantisper leni vulcano ferveat demum percoletur, serveturque pro usu scribendi, perfectissimum enim hoc erit Encaustum, quod si multiplicare volueris aliud iterum affundas vinum facibus, à quibus Encaustum fuit per colum extractum, atque iterum parumper bulliat, ac inde coletur, nam hoc etiam bonum erit Encaustum: verum equidem prædicta operatio affusionis reiteratæ vini alterius super facces perseverari debet, donec amplius vinum nigrore non inficiatur, quod autem erit infectum perperam bulliat ac inde coletur, & cum alio Encausto servetur, nam ex præscriptis quodlibet optimum erit: tunc vero facces prout inutiles abjiciantur.

C A P. XIII.

Aliud Melichii Aromatarii.

Annis parum superioribus fuit Venetiis aromatarius quidam nomine vocatus *Georgius Melichius*, patria Augustanus, signum ipsius Apothecæ erat Struthio camelus, scripsit ipse vulgari nostro idiomate librum de animadversionibus circa medicamentorum compositionem observandis, eo quoque libro prodidit Encausti ejus sequens exemplum, viz. Cape gallæ unc. iiii. Vitrioli Romani unc. ii. gummiæ Arabicæ dimidium unciz usque ad dragm. vi. vini albi unc. xxxiii. quo gallam infundi jubet octo dierum spatio, semel saltem singula die rudicula agitentur, eodem quoque tempore infundatur gummia separatim in aliqua portione ejusdem vini supra metiti, hinc elapso termino dierum præscripto, coletur vinum à galla, eidemque vino colato addatur altera pars vini in quo liquefacta est gummia admisceaturque eis vitriolum interdum agitando per quatuor dies longe à sole, & ab igne, tandem servetur, hoc enim bonum erit Encaustum.

Ecce ^{alia} Encausti exempla,

Gallæ uncias tres corticum recentium Orni, id est silvestris, montanive Fraxini corticumque malorum puniceorum siccorum æquali portione infundantur in uncis xxx. vini albi optimi, ut soli diebus sex macerentur, quo tempore septies singula die agitentur, mox addere operæ pretium est gummi Arabici uncias duas, & Vitrioli Romani unc. i. & sic mixta aliis quatuor diebus permaneant quibus peractis superest colare atque servare Encaustum.

Alio modo.

Gallæ unc. iii. corticum fraxini manipul. una vini albi clari lib. ii. cum dimidio, omnia igni leni misceantur, & cum ebullire incipiant, tollantur ab igne, & coeantur, & iterum colatura exponatur igni usque ad fervescitiam, tunc etiam deponatur ab igne cui obruantur gummi Arabici, & Vitrioli Romani singulorum unc. ii. & per medium horæ agitentur ligno hinc quatuor diebus quiescere permittit aliquando tamen ligno admiscere juvabit vase co-operto, tandem coeatur, & usui servetur vase clauso.

Aliter.

Gallæ lib. iiii. gummi lib. ii. vitrioli lib. i. vini albi lib. xl. misce incorporentur igni aut soli, quolibet modo evadet.

Aliter.

Vitrioli Romani unc. iii. Gallæ unc. ii. gummi Arabici unc. i. hæc omnia trita immisceantur in unc. xxx. vini albi, aut nigri, quod melius est, & igni bulliant donec dimidium decrescat, cæterum frigefieri mittatur, tunc infundatur in eo pugillum secundæ corticis ramorum recentium arboris nucis : & hoc modo constitutum erit optimum Encaustum.

Aliter.

Gallæ contractæ unc. ii. infundatur per dies decem in uncis viginti vini albi potentis reponendo omnia in vase terreo vitriato, & quotidie agitentur hinc coeatur vinum, & colaturæ addatur gummi Arabici unc. i. & sic iterum præmacerentur octo diebus quo tempore agitentur, ut antea atque inde coeatur, & iterum
adde

adde Vitrioli Romani triti unciam mediam , & sic quatuor diebus permaneant , tandem coletur , & servetur Encaustum.

Alioquin.

Vini albi lib. iiii. aceti acerrimi cyathus unus, gallæ fractæ unc. ii. admisceantur per quatuor dies, mox decoquantur vulcano usque ad evaporationem ipsius quartæ partis , tunc coentur, & colaturæ addere licet gummx Arabicæ tritæ unc. ii. & optimæ admiscendo exponatur igni, & bulliat tempore quo dicerentur tres pater noster, hinc tollatur ab igne , & addatur Vitrioli Romani triti unc. iiii. assidue ligno agitando donec sit fere frigidatum, deinde reponatur in cucurbita vitea, quæ optime clausa teneatur soli cæloque sereno per tres dies naturales, his expletis coletur atque servetur.

Duo sequuntur Encausta qua aliorum celerrima ex usu sunt.

Unum est ubi capias Vitrioli , gummx Arabicæ singulorum unciam, gallæ fractæ unciam cum dimidio obruantur omnia in decem uncias vini albi, aut aceti, & sic per horam omittantur quiescere, mox enim ab hinc elapsa commodum in usu erit Encaustum : Alterum succedit ex gallæ uncia semis, ac totidem gummx Arabicæ quibus commiscere oportet Vitrioli Romani drachmas octo , & omnia ad invicem malvatico immergere vino quantitate unciarum octo, inde parum calefacere exposcit opus, nam statim perfectum erit Encaustum ex usu.

C A P. XV.

Mathioli Encaustum.

Alterum modum Encausti conficiendi scriptis prodidit *Petrus Andreas Mathiolus in Commentariis editis, in Dioscoridem cap. de Galla*, quem modum si quis noscere cupiat, leget esse talem, ut sequitur.

Cape Gallæ contractæ uncias quinque, Vitrioli Romani uncias tres, gummx Arabicæ uncias duas, salis communis drachmam, attamen vice salis admisceri potest eadem quantitas aluminis, teste *Castore Durante* in suum Herbarium, quod penitus fere transcriptum fuisse ex *Mathiolo* de verbo ad verbum, cuiusque legenti innotescere poterit verum, quilibet eligat, quod si magis arridet mox omnia simul admisceri debent in olla figulina vitreata,
ac

ac super eorum Massam affundatur vinum album, potens, & calefactum ad pondus librarum quinque, inde obstruatur vas, quod exponatur soli quindecim dierum spatio, si æstivum erit tempus, quotidie vero virga, aut baculo ligneo admisceantur, & agitentur omnia, ac si hiemis tempus fuerit, reponatur vas in hipocausto, reliqua ad unguem observando, & fiet optimum Encaustum.

C A P. XVI.

Aliud Castoris Encaustum portatile densatum enim est, & absque Gallis, & Vitriolo componitur,

ENcaustum alterum scripsit *Castor* ipse fieri absque galla, & absque Vitriolo, hoc in peregrinatione aptum est, fit enim in forma misturæ densæ instar pastæ quapropter facilius secum deferri potest in omni itinere, & constat prout sequitur.

Cape mellis libram, lutea ovorum cruda, ac optimè agitata numero sint duo, quæ admisceantur melle, eisque addit gumma Arabicæ tenuissimè tritæ drachmas tres, & simul sæpe triduum misce aliquo ligno demum his adde Tiporum fumi, quantum sat sit densare misturam, quæ servatur in hac forma, ubi vero scribendi exigat occasio, solvatur portio aliqua ipsius misturæ ad libitum, vel quantum sufficere videbitur, cum aqua communi, aut cum lixivio.

C A P. XVII.

Aliud in forma Pulveris in peregrinatione aptum,

PAratur ex æqua portione gallæ, & vitrioli cum medica quantitate lachrimæ Arabicæ, ac parum sandaracæ Arabum, quam vulgus appellat vernicem scriptorum; ex his, itaque omnibus tritis, & ad invicem commissis fit tenuissimus pulvis, cujus est usus ubi urgeat scribendi occasio, ut digitis ducatur pulvis super chartam optime confricando, exinde super illam chartam pulvere infectam scribantur literæ, cum aqua, statim enim nigerrimæ evadent.

CAP.

C A P. XVIII.

Alter pulvis in itinere accommodus ad faciendum
statim Encaustum.

GALLÆ fractæ uncias decem, Vitrioli Romani uncias tres, aluminis rochæ, gummæ Arabicæ singulorum uncias binas, ex prædictis omnibus tritis fiat pulvis tenuissimus, qui ubique fieri, & ubicunque deferri potest, & ubi exigat ipsius usus occasio reponatur hujus pulveris pauxillum in aliquo cyatho cui modicum vini albi limpidi affundatur, nam illico fere, aut saltem ictu oculi nigrum evadet, & pulcherrimum. Alter conficitur pulvis aliorum satis majoris efficaciz, ipse enim facit Encaustum, quemadmodum & prænominati pulveres, atque in itinere ut ipsi aptus est, præterea hujus pulveris facultas est perficiendi quodcunque aliud Encaustum, quod ita idoneum non esset, nam pauxillum pulveris istius si in Encaustum imperfectum prout albescens, & nimium aquosum imitatur, illico præstat ei nigrorem, corporeitatem, luciditatem, & pulchritudinem, solvit in quocunque liquore pro scribendi usu, nempe aqua dulci communi, aut marina, aut vino, aut aceto frigidis, aut calidis quocunque modo evadit, cum calidis tamen melius succedit, nam melius constituit Encaustum iste pulvis, qui sic paratur.

Cape persicorum ossa, cum nucleis amigdalifve suis, & igni mittas ut comburantur, & in prunas vertantur, ac tandem carbones nigri remaneant, quorum assumes partem unam, cui adde fumi rasæ vitriolique singulorum alteram partem gallæ contractæ, & in oleo trictæ, atque exsiccata partes duas, gummæ Arabicæ partes quatuor, cuncta hæc tenuissimè molire oportet, ac simul admista per setacium transigere cogantur, ut ex omnibus unus fiat pulvis pertenuissimus, qui demum servetur in sacculo lineo densò, aut coriaco clauso sic enim melius conservatur, ac perficitur.

Nollem silentio præterire admirabilem sacchari candidi virtutem, quam experientia comprobavi in perficiendo Encausto, quod in probitate diminutum esset nigrorem enim ei, atque pulchritudinem, cum decenti fluxione præstat: modus autem usus ipsius est, ut pauxillus ipsius sacchari candidi teratur, ac immittatur in

H h

vase

vase atramentario quo scilicet atramentum scriptorium Encaustum vocatum existit, quamvis idoneum adeo non sit, eum tamen perficit, quod mirum equidem est in natura nempe ista operari rem candidam prout est saccharum.

Hæc omnia quoque præstat fuligo, quæ ex lucerna colligitur cujuslibet olei sit, quæ cum opus fuit dissolvatur, cum sappa liquida, aut cum urina viri, in eis tamen multo magis conducet aquæ gummatæ modicum admiscere.

Cardanus lib. 13. de rerum varietate, pag. 859. scripsit, pulverem in itinere equitanti satis commodum, qui supplet pro Encausto, ubi desit illud ejus enim vicem gerit pulvis iste componitur autem ex sandaracha Arabum, scilicet, & chalcantho, & solvitur cum vino, aut aceto, ubi scribendi opus sit.

Sed hætenus dicta sufficiant de Encaustis, quæ in itinere facile deferri possunt, ea enim in forma solida pastæ, aut pulveris existentia versari nequeunt, etsi verti accidat non diffuunt, non madefaciunt, nec inquinant, verum enim liquida Encausta magis vulgata sunt, & in frequentissimo usu habita, idcirco ad ea redire censeo.

C A P. XIX.

Encaustum nigrum quo pingi possunt imagines, atque literæ scribi in laneis pannis, telisque lineis, & vestimentis, quemadmodum, & in chartis, & consimilibus,

Modus construendi prædictum Encaustum erit, ut capiantur limaturæ Martis binæ uncæ, gallæ contractæ uncia, aceti acerrimi albi geminæ boccæ, hæc omnia simul admisceantur mox igni exponantur leni, ut bulliant sensim ad consummationem dimidii: reliquum vero coletur, & usui servetur: verumtamen huic negotio satis conducet admiscere modicum lachrymæ Arabicæ, quamvis absque ea satisfacere possit.

C A P. XX.

Ne congeletur Encaustum hiberno tempore.

ETenim memini quandoque congelari encaustum tempore hie-
mis, quocirca non omnino operam me luisse puto si reme-
dium scripserim, quo encaustum præservari tuerique possit à gelu,
at operæ-premium est scire prius fieri gelu terreo immisto concrefci
autem aqueo, quapropter si ea disquerere liceat, quæ encaustum
constituunt reperiemus, terrestre existere atramentum futorium,
quod vulgo appellatur Vitriolum, quemadmodum superius ex-
plicatum fuit; aqueum vero dicitur, quod ex aqua constat, & su-
perfluit, vel pura, vel mista, nam plurima quoque vina paucifera
natura sunt adeo, ut aqueitatis aliquid sapiant: alia vero sunt arte,
nempe admitione aquæ imbecillia, & aquosa facta, hæc itaque sunt,
quæ una cum gallis, & gumma faciunt encaustum gelu subjectum,
quod si prohibere voluerimus eadem ratione eligemus opposita,
quæ his adversandi facultatem habeant; & cum multa sint ad hoc
munus apta, quæ nobis tamen arrident magis administrabimus:
ea inter quæ hoc magis præstare possint efficacissimam percipimus
esse aquam ardentem, quam vitæ aquam vulgus appellat, præ-
sertim puram ex optimo vino distillatam, ea enim nec terreum
quicquam habet, nec aqueum, & ideo congelari non potest, ve-
rum ad hoc summo opere conducet fiat, igitur encaustum cum aqua
ardenti, aut ea superaddatur encausto jam facto; his equidem
observatis non congelabitur: reliqua vero quæ idem possunt tran-
seo brevitate gratia, atque ut aliis locum relinquam suum exer-
cendi ingenium.

C A P. XXI.

Ad instaurandas Literas ex antiquitate fere
abolitas.

CUmque persæpe videamus literas aboleri ex se, ac præ vetu-
state fere deperdi, multa enim temporis edacitate pereunt,
quapropter modum patefacere decrevi, quo instaurentur literæ
ferme deperditæ, atque adeo innoventur, ut optime facileque le-

Hh 2

gi

gi possint tanquam si essent recenter scriptæ, quod eveniet sequenti aqua stillatitia.

Cape gallam tritam quantumlibet, eamque infundas in vino albo per diem naturalem repositis omnibus in boccia vitrea, cujus orificium claudatur ne dissipari possit, & locetur in hypocaufto, mox elapso termino constituto aptetur ipsa boccia furno, cum alembico, cui vas recipiens conjungatur, stipenturque juncturæ, & supponatur ignis, ut moris est, distillabitur enim aqua ad prædictum munus efficax, quæ igitur colligatur, & usui servetur vase vitreo, hujus autem usus est, ut in ipsa aqua madefiat spongia, aut gossipii lanugo exinde, cum his madefiant literæ, nam adeo resarciuntur, ut antea legi poterint.

C A P. XXII.

Encaustum quo si scribantur literæ evanescent per tempus è chartis.

Nunc sequitur oppositum superscriptis, ibi namque modus explicabitur scribendi literas, quæ cito delirecunt ex se vitio encausti, quod eveniet si fiat encaustum humidis, & tenuioribus vaporosisque, quorum natura est celerrime evanescere, hoc itaque modo paratur: assumatur aceti albi acerrimi libra, aquæ corrosive divisoriaræ argenti ab auro uncias quatuor, his addere operæ-premium est resinæ, terebinthi, picis liquidæ, & fuliginis modicum omnium, quantum sufficiat aliquam asferre corpulentiam, cum nigrore nempe aceto, & aquæ, & postea per diem omittatur compositio in vase recto, inde super lapidem Porphyreum eam molire convenit, & sic constitutum erit encaustum, quale diximus sensim evanescere.

Quod sequitur summopere conducit ad hoc Gallæ fractæ bulliant in aqua forti aurificum decem, undis, mox addatur vitriolum, & iterum parum bulliant, & addatur salis armoniaci procul ab igne tandem eo soluto immisceatur gummæ Arabica: ex his eveniet nigerrimum encaustum, quod tempore quadraginta dierum evanescit.

Aliud simile encaustum quo literæ scriptæ paucis diebus, ut puta quadraginta evanescent componitur aqua vitæ, & caphura, quam

quam officinæ appellant camphoram, hæc autem in opere hujus encausti convenit, ut charta combusta, vel alio simili denegrata sit.

Aliud est compositum aqua vitæ, quæ ardens & halitua sit addito chalcanto in spiritum redacto, sit atramentum scriptorium sive encaustum dicamus hujus conditionis, ut si cum eo scribantur literæ postquam scriptæ fuerint sex mensibus ex toto evanescent & chartis.

C A P. XXIII.

Multiplex modus delendi literas,

Primus exequetur modus encausto sequenti, quod prorsus à chartis tolli potest, delenturque literæ, cum ipso scriptæ, aut statim, aut ubi libeat, adeo ut nullum in charta vestigium literæ appareat. Modus autem conficiendi eum talis est; assumatur lapis niger, qui appellatus fuit *Lydius à Theophrasto, lib. de Naura Lapidum*, & à *Plin. lib. 33. cap. 8. Corticula*: à Latinis vero Index, & vulgo Paragonius dictus est; ejus enim attritu aurum proditur, cujusmodi sit, & ideo utuntur eo aurifices, in eo ducunt, & confricant metalla, ea enim post confricationem impressa relinquunt in lapide vestigia coloris metalli ex quo agnoscunt aurifices perfecta ab imperfectis; teratur itaque lapis iste, ita ut in tenuissimum pollinem redigatur: cæterum est præparare liquorem, quo solvatur prædictus pulvis, paraturque hoc modo, peruratur tartarum optimum ex vino albo potenti, adeo ut reverberatione ignis fornacis vertatur in calcem, quæ mox obruatur in aquam communem mundam limpidamque ac calefactam in ipsa enim solvetur tartari, calx tunc percoletur hæc aqua tartarizata, & cum ea solvatur pulvis paratus ex lapide paragonio, & sic constituatur encaustum, quo scribantur literæ, & ubi eas delere volueris, confricabis cum medulla panis donec evanescant, quod facile, ac cito evenire conspicietur.

Alterumque modum delendi literas, penitusque tollendi encaustum à chartis explicabo, quo non modo particulare tollitur encaustum, prout supra tractatum fuit, verum etiam commune, aut quodcunque sit encaustum delitescere cogit. Hic autem modus erit, ut capias salis gemmei, salis communis, aluminis rochæ singulorum geminas uncias, salis ammoniaci uncias quatuor, cuncta

Hh 3;

hæc

hæc trita, & upita reponas in cucurbita vitrea stillatoria, quam inde furno locare debes, atque ei subicere ignem, & ut moris est, ex his aquam stillare urgeas, quam colliges vase vitreo satis amplo recipienti vocato, hoc optime conjunctum sit bociæ, cum juncturis stipatis: mox usus erit, ut ipsa aqua stillatitia madescias spongiam, qua eadem aqua imbuta leviter tangantur confri-centurque literæ donec madesfiant ipsæ, ac emoliantur, sic enim delirescent: hoc tamen negotium non ruditer tractetur.

Idem opus præstare poterit aqua stillata, ex sale nitro, vitriolo Romano, & lacryma larigna.

Alia ad hoc opus præstantissima aqua stillatur ex infra scriptis, viz. Vitrioli Romani libra, salis niri libris tribus, cinabaris uncis quatuor, aluminis jameni libris quinque, ex his omnibus tritis, & mixtis alembico vitreo stillatur duplex aqua: veruntamen prima quæ leviori igne emanat in hoc opere prævalet ea itaque balneentur literæ, & fricentur linteolo aspero, sic enim omnes tollentur literæ, mundaque, & alba remanebit charta tanquam intacta: præterea si calefiat aqua prædicta, mox super ejus vaporem exponatur pagina scripta statim literæ evenient veteres quemadmodum si jam decem, & plus annis scriptæ fuissent.

Idem præstat sequens aqua, stillata ex Vitrioli Romani libra cum dimidio, usitur uncis quatuor, aluminis jameni dimidium libræ, ex his colligitur prima aqua, & in ipsa madesfiat pannus aut spongia, & leviter tanguntur literæ, & illico abstergentur. Ad hoc opus gerendum satis accommodum, est oleum tartari quovis modo factum sit, nihilominus stillatum alembico efficacius est, nam si eo madesfiant literæ illico delentur, hoc enim oleum tollit nigredinem, & maculas abstergit.

Delentur atque literæ si liniantur sequenti pigmento, & sic omittantur exsiccati mox abstergantur panno, ac leniter abradantur aliquo tenuissimo gladiolo, hinc pagina remanebit alba, & munda; Pigmentum autem pollicitum fit ex polline ossis albi usti, & æquali portione gipsi tenuissimè triti, hi admiscantur pulveres, cum luteo ovi pro usu dicto.

Abradunt aliqui literas à charta tenuissimo gladio chalybeo, sed ut plurimum lacerant chartam, vel eam debilitant adeo, ut amplius scribi non possit in ipsa, quapropter talis omittendus est usus.

Alter

Alter est modus, qui sequitur, Cape cerussæ tenuissimæ, quantumlibet, & cum lacte ficus confice pastam, quam afficari permittas, tunc iterum mole eam atque lacte ficus pinsita afficetur, hæc autem cerussæ præparatio septies reiteretur, mox linteolum aqua imbutum, & expressum extendas super chartam scriptam, & sic omittatur donec literæ evaserint madidæ, tunc ab eis linteolum auferas, literas autem tege superscripto pulvere cerussæ jam præparato, & sic per noctem omittas exsiccari sequenti, vero mane conuectes paginam, & altero linteolo mundo, & sicco absterges eam percutiendo, cum digito medio manus, decident enim literæ, cum pulvere, ac quæcunque essent in pagina encausti signa adeo, quod remanebit alba, munda, & apta recipere novam literarum impressionem, at si casu alba non restituatur pagina ex hac operatione serael facta renovetur altera vice, nam optimè succedet juxta optatum.

Aqua quæ dolet literas ficum exmadefiant.

Cape salis nitri, calcis extinctæ veteris, vulgo dicitur calcinatio, quantumvis ab eis tritis æqua portione distillatur aqua vase vitreo retorto.

Idem præstat aqua distillata ex sale nitro, vitriolo romano, & menta.

Ad hoc etiam conducit aqua genistæ stillaritia: aut succus limonis, vel citri: in uno prædictorum itaque madefiat spongia, ac eadem madefiant literæ mox altera spongia sicca leviter, & paulatione fricentur donec aboleantur prorsus, & remaneat charta munda, & apta recipere novam scripturam.

Delentur quoque literæ si sequenti pigmento liniantur, & permittantur exsiccari, tunc postea percutiatur digitis e charta, ab ea enim literæ una cum pigmento prorsus decident, pigmentum autem constat ex cerussa soluta, cum succo rutæ, & ducta ad liniamenti formam.

Delentur atque literæ si confricentur, cum tenui pumicis scobe: aut pillulis sphaericis factis cum sale, & sulphure; aut pulvere aluminis rochæ triti, ac diu moliti, cum succo mali aurantii austeri, deinde omittantur exsiccari, ut fiat pulvis, quo confricentur literæ donec deleantur.

C A P. XXIV.

Ad refarciendum chartam ex suprascriptis operationibus imbecillem.

SI vero Charta præ sua nimia tenuitate relicta fuisset à prædictis Operationibus debilis adeo, ut videretur non posse amplius sustinere literarum impressionem, tunc redintegrari poterit, quemadmodum si nova esset, aqua glutinosa infra scribenda ea enim leviter oblitur utraque pagina Chartæ omittiturque afficari, sic enim fortis evadet pulchra & Alba: Aqua igitur glutinosa fiet hoc modo.

Cape glutinum Album, quod Græce vocatur *Συλοκολλα* & *ταυροκολλα*, quod scriptis prodiderunt *Dioscorides*, & *Paulus Aegineta*, & dissolvatur pauca ipsius quantitas, cum multa aqua limpida, ita ut modice fiat viscosa, alioquin si multum viscositatis contraheret, hoc mali ex ea eveniret, nam vel nigresceret, vel quodammodo rubesceret, sedulo itaque præparetur limpida, & pulchri coloris, demum huic aquæ immisceatur tantillum cerussæ, ut vix percipiatur, ne increpescat aqua, & sic optime parata erit corroborare paginas, quibus nova rescribi possint nihilominus u hæ illis saltem in extremo die Judicii qui temere, & magna fraude, odio majori digna audebunt his abuti modis, idcirco probis viris scriptum, ut sciant à maculis, & inquinamentis encausti abstergere paginas, aut etiam à literis malis depravatisque reparare eas: propterea unumquemque agere juxta proverbialem sententiam exhortamur, quæ indicat colligere rosas, & omittere spinas, hoc est bonum eligere, relinquere malum.

C A P. XXV.

Plerique modi scribendi literas latentes.

Superioribus jam explicatis, festinanter accedebat modus delendi literas cæteraque signa carni impressa, exinde vero eum expuli, locumque ipsi delegavi sequentem modum scribendi literas aliquo membro corporis humani, quemadmodum enim ei peculiariter illic recondere statui; ibi autem prosequar pandere modos multos,

multos, verumtamen inter se diversos, quibus scribuntur literæ latentes, quæ adeo occultantur, ut legi non possint nisi aquæ immerfæ, Aliæ igni expositæ, Aliæ noctu lumine stellæ, vel obviæ candelæ, Aliæque noctu absque ullo lumine leguntur quemadmodum, & diurno tempore in loco opaco per umbram aëre, & Sole carenti: scribuntur, atque aliæ literæ, quæ nigræ apparent, verum adeo intricatæ, ut nullo modo intelligi possint, quamvis sit clara dies, & eo minus nocte opaca, vel aliquo lumine clarescat non percipiuntur præterquam speculo, nam si obviæ ei ponatur Charta scripta, tunc apertissimè percipiuntur literæ; cum igitur prædictos modos declaraturus sim: incipiam propalare eum primum à nobis propositum, quo scribuntur literæ latentes, hæc enim palam non apparent, neque legi possunt nisi Charta scripta immergatur aquæ facie laterali supina: & talis est modus videlicet; Capiatur itaque aluminis rochæ quantum scribendi opus exigit, & teratur per quam tenuissimè, & aqua obruatur pauca adeo, ut scribi possint literæ, quæ ex se omittantur exsiccare: hæc nunquam in propatulo erunt, nisi Charta immergatur aqua, ea enim obscurat Chartam in aqua candicat lumen, tunc ergo apertissimè legi poterunt prout aliæ literæ.

Idipsum eveniet si scribantur literæ, cum aqua stillaticia gallarum, cui inde admistum sit, atque solutum vitriolum.

Sequitur modus scribendi literas, quæ obviæ igni tantum expositæ apparent, & legi possunt; alioquin prorsus latent: salis armoniaci vulgo dicti quantum libet assumatur, & in scobem redigatur tenuissimam, quæ mox aqua communi admisceatur, ut scribi possint literæ, quas exsiccatas semper latere experientia agnovimus præterquam igni, nam conspicuæ igni sunt, aperteque percipiuntur ipsæ.

Idem præstat succus limonis, si cum eo scribantur literæ, nec eo minus ad hoc munus conducit ceparum succus, his enim literæ scriptæ igni dumtaxat legi possunt, secus vero delitescunt: pariter atque modo sequenti scriptæ literæ occultantur sic, & igni obviæ expositæ leguntur. Cape ergo cæpam, salem & urinam cuncta hæc simul mole mox ab eis tuis exprime succum, quo literæ aperiuntur igni, & procul ab eo occultantur.

Idem succedet si cum sequenti scribantur literæ videlicet, succi radicis sambuci, fellis canis, & albuminis ovi, portione equali

quantum sufficiat ex omnibus fiat pigmentum , quo scribantur literæ , evadent enim , ut supra diximus. Aliæ latent literæ scriptæ , cum pigmento ex cerussa , & aqua guminata ; quæ mox aperiuntur optimeque leguntur dum obviam lumini stellæ , aut candelæ exponantur. Clam omnium oculis existunt literæ sequenti modo scriptæ , veruntamen patefiunt nocte obscura , & tenebrosa , aut interdiu loco opaco per umbram aere , & sole carenti : id est , Cape sellem ranæ , lignumque salicis fracidum , & piscis squammas , hæc omnia æqua parte adinvicem subacta , cum albumine ovi , fiunt forma pigmenti liquidi , quo scribuntur literæ , quæ leguntur nocte tenebrosa , aloquin prorsus latent.

Idem præstat quod sequitur : Cape chrystalli scobem , eumque mole cum pulvere ventriculorum blattarum lucificarum quas vulgus appellat luciolas , simulque admisceantur cum albumine ovi , & in formam fere liquidam reducantur , ita ut scribi possint literæ : quæ noctu percipiuntur nam ob chrystalli luciditatem , cum splendore luciolarum fiunt literæ tempore , atque locis opacis fulgentes : verum ut omnibus magis pateat quid sit blatta lucifica vel luciola referam esse genus moscarum , quæ noctu lucent ignis modo in parte posteriori , pennarum enim hiatu volitando refulgent , dum quoque pennas claudit obtenebratur corpus ejus parvum laterem , & clunium colorem habet , & apparet tempore magni æstus dicitur à Græcis λαμπυρίς , à Latinis vero noctiluca , & nitedula , quemadmodum *Hor. 4. Carm. Ode 6.*

*Ritè crescentem face noctilucam,
Prosperam frugum , celeremque pronos
Volvere menses.*

Et *Aristoteles. lib. 5. de Natura Animalium , cap. 19.* appellavit Cicindelam , ab ista assumpsit nomen lychnus pensilis vulgo dictus lampas , & cicindela , vel nostro idiomate elcesendelo , quæ tota nocte servatur accensa , ita ut lampiridis instar luceat : sed redeamus ad nostrum institutum , quidam capiunt illam partem corporis posteriorem , quæ noctu fulget dum noctiluca volat ex his multisque congestis in vase distillatorio vitreo eliciunt aquam , ut moris est , & eadem scribunt literas aut madefaciunt vasa , atque specilla ut resplendeant noctu.

Reliquum est explicare modum quo scribantur literæ adeo impli-

plicatz, ut intelligi non possint, hæc sunt in conspectu prout aliæ literæ verum distingui nullo modo possunt præterquam speculo: ideo ut consequamur hoc; primitium sic præparetur folium chartæ cujus facies prima atro carbone confricetur donec tota inficiatur, mox binis olei guttis tota illa facies chartæ infecta refrigeretur; ut vix linita videatur tenuiter saltem: hinc statim si alicui absentis epistolam mittere volueris, ipsaque contineat scripta, quæ uti arcana ab alio intelligi nolis præterquam ab amico conscio modi scribendi, operæpretium est, ut ponas aliam paginam novam mundam, & albam super infectam quam præparasti mox stillo ligneo, vel osseo non multum acuto, neque obruso, sed medio modo existenti, aut acu eburnea illius generis, quo utuntur mulieres plebæ ad sustinendas comas, lineentur literæque scribantur absque ullo pigmento, aut Encausto, sed duntaxat stylo, quemadmodum veteres Græci consuevere, quamobrem ipsi utebantur stylo ferreo, pro scribendo in tabulis cereis quem appellarunt *γγραφίον*, nos vero observabimus, quod supra statutum est, mox tollatur separaretur folium epistolæ scriptæ à pagina infecta, demum à tergo, id est, in opposita parte, sive dicamus facie ipsius epistolæ, rescribere opus est, cum penna, & vulgati encausto quodvis ludibrium: hoc enim diversum ab eo scripto, quod continetur in epistola obtenebrabit eam adeo, ut nullo modo intelligi poterit præterquam speculo, si enim obviam speculo ostendatur pagina scripta cum stylo illico conspiciuntur in speculo epistolæ ipsius literæ intelligibiles hujuscemodi scriptis multi contegunt arcana ne ab aliis percipiantur, insidias eorum metuentes.

C A P. XXVI.

Unus, & alter modus scribendi literas, atque imagines signandi in exteriori cortice ovi crudi, quæ mox interius appareant in facie albuminis, ubi coctum induratum, & decortiatum fuerit.

ID primum ostendam, ut capiatur aluminis rochæ quantum liber, teratur, & in acri aceto obruatur donec solvatur, hinc

eodem scribantur literæ in exteriori cortice ovi crudi, quod inde soli exponatur usque ad literarum exsiccationem, tunc postea immergatur ovum in aqua marina, aut alia optime salsa, sit modo natura talis, aut arte facta, aut in aceto immergatur triduo, vel quatrinduo deinde tollatur, & per se exsiccare permittatur, deinum igni coquatur ad indurationem usque postremo coctum decorticetur, tunc enim literæ, aut imagines, aut alia quæcunque signata fuerint in cortice deprehendentur in albumine indurato manifesta.

Alter vero modus est, ut ovum cera peroptimè, & crassè totam obtegatur hinc stylo, aut calamo æneo scribantur literæ in eadem cera usque ad corticem ovi dividendo ceram, lineenturque figuræ, quæcunque tamen fuerint signate ample aperiantur, mox impleantur rimæ aqua imbuta sale, & alumine, postmodum obruatur ovum sic præparatum in aceto per diem naturalem, quo elapso removeatur ab eo, & penitus à cera abstergatur, in ovo enim mundo pulcherrimæ apparebunt literæ, aliæ qualia signata fuerint.

CAP. XXVII.

Ut Persica, Amigdalæ, Chrysomela, & consimilia orientur cum literis inscriptis in eorum nucleis.

PRimo persicorum ossa cum nucleis illæsa plantentur in terra, & ubi aliquod fluxerit tempus, quo existimari possint reclusa existere ossa, solent enim aperiri ea, antequam germen à nucleis exeat, tunc ab ossibus apertis eliciantur nuclei, quibus inde literæ quælibet scribantur, aut quodvis aliud signetur in eis cum cinabrio soluta in aqua gummata, hæc autem leviter tractentur absque nucleorum læsione, ne prolifica eorum facultas pereat, mox levi temporis mora exsiccare permittantur hinc nuclei, ita signati reponantur in pristino naturalique eorum ossium vacuo, & humo priori sepeliantur, ex eis enim debito orientur tempore plantæ, quæ fructus, juxta promissa producent: Hæc & in aliis similibus semper evadent.

Alterum modum aliqua ex parte distantem à superiori prodidit *Joannes Baptista Birellus* Florentinus, lib. i 3. de *diversis Arcanis*, cap. 239. de Amigdalæ & consimilibus parandis, ut ex eis orientur plantæ

plantæ producturæ fructus literis sculptis in nucleis, quemadmodum ex suis verbis depromere possumus, scripsit enim ipse capere amigdalas, & in aqua emolliere eas donec recludi incipiant ossa, tunc ab eis elicit nucleum, in quo leviter cedendo cultro imaginem, aut literas efficit, hinc iterum reponit nucleum in suis testis filoque ligat eas, & ait virgineo filo, quod inane, & anile dictum cenleo, tandem terra plantat eas, nam ex his amygdalæ orientur cum literis sculptis, nihilominus scripturam actam cum penna, & atramento scriptorio cujuslibet coloris, in nucleis absque ulla ipsius læsione sufficere: imo sculptura magis tutum esse scripturam cenleo juxta primum propositum, cui favet *Palladius de Agricultura*, inquit enim ipse, Græci asserunt nasci amygdala scripta si aperta testa nucleum sanum tollas, & in eo quodlibet scribas, & iterum luto, & porcino stercore involutum reponas observetur itaque modus primus prout magis tutus uterque tamen effectuari potest in persicis, armeniis, quæ *Chrysomela* appellavit Columella, lib. 5. de *Agricultura*, cap. 10. pari modo fieri potest in amygdalis, ut dictum est in prunis, & consimilibus.

C A P. XXVIII.

Triplex modus scribendi literas indelebiles, aut figuras in membris corporis humani.

MOS fuit veteribus Tyrannibus, & infidelibus absque humanitate signare Mancupia instar belluarum, nempe caracteribus, aut literis in facie instrumentis ferreis candentibus igne, ut cognoscerentur ubique vincti; quamobrem ne fugam abriperent prout consueverunt Barbari, Turcæque falsi Mahumeti sequaces, hujuscemodi supplicio apud nos Christianos à Prætoribus qui jus in urbibus inter populos dicunt, quandoque fures sententia plectuntur, ut eorum scelerum pœnas luant, atque dedecori turpiori notentur: & quamvis prædictorum omnium mos male habitus fuerit, verumtamen pertransiit in ludicram consuetudinem juxta Æthiopum plurimos, qui actualiter signa in eorummet facie imprimunt, non modo ferreis instrumentis verum etiam argenteis, & aureis juxta eorum potestatem: non desunt apud nos alii vulga-

res plebeique propria sua libertate fruentes qui solatii, aut amoris gratia, aut fatuitate, aut aliqua memoria ducti signant literis vel figuris faciem, aut manum, aut brachium, aut aliam quamlibet partem ipsius corporis : verum hi discriminatim à superioribus procedunt, quemadmodum enim actuali igne superiores hæc operari consueverint, hi omisso actuali igne, sed aliis lepidioribus modis usi, quæcunque volunt in facie, aut alia quavis parte corporis signant, & scribunt : Prius itaque literas in membro scribunt encausto, aut aliquam signant imaginem, aut ipsius effigiem, hæc autem in hipocausto agunt, mox cultro, aut novacula, seu flebotomo quod tenuius instrumentum incisorium est incidunt, & dividunt summam cutim juxta literarum, aut imaginum figuras, & incessus, rimasque incisorio divisas implere opus est minio, aut ceruleo, aut fumo rasæ, aut carbone trito, aut alio quovis colore magis optato, tunc statim cutis ob hipocausti calorem concrescit coalescitque colore contracto. Quidam omisso etiam incisorio, cutim aperiunt acu punctim forando quodcunque volunt, & juxta scriptum signatumque fuerit hinc aliquo colore tenuissime trito confricant cutim descissam, ut obstruatur, hoc enim modo infracta colore concrescit, & ita perpetuum in cute remanet vestigium literarum aut imaginis, aut cujuscunque alterius rei designatæ. Tertio modo indebiles scribuntur literæ in cute, aut hujusmodi enarrata cum sequenti aqua, viz.

Cape aquæ divisoriz argenti ab auro cantharidum tritarum omnium portionem æqualem, & adinvicem commisceantur, ac ita pausare permittantur per viginti quatuor horas, hac inde aqua composita scribantur literæ in cute, aut quævis alia cum tenui penna, dum enim exsiccari videris, literas conspicias, atque eas vesicarum instar elevari, hæc inde sanantur, & relinquunt signata vestigia, quæ proculdubio deleri non possunt quamvis manibus, aut pannis licet asperis confricentur; nisi nova cruen-

taque fiant vulnera modis sequenti capite exponendis

fayente omnipotente Deo : à quo procedit

omne bonum,

C A P. XXIX.

Quibus modis tollantur literæ, characteres, cætera-
que signa carni impressa.

Impium, & ab ipsa humanitate alienum equidem est, Hominis faciem deturpare, facta enim fuit à Domino Deo nostro ad suam similitudinem: idcirco scripsit *Cicero* pro *Roscio Americo*, Monstro, feræque similis est qui humana figura aliquem privavit. Qui vero jus profitentur, legem pronunciant Imperatoris *Constantini A. Eumelia* 17. Si quis in metallum fuerit pro criminum deprehensorum qualitate damnatus, minime in ejus facie scribatur, cum & in manibus, & in furis possit pœna damnationis una inscriptione comprehendendi, quæ ad similitudinem pulchritudinis est cœlestis figurata minime maculetur, & in Codice de pœnis, titulo 47. Nemo est signandus in fronte, quia non debet facies hominis ad similitudinem Dei formata sordari, idem asseruerunt *Baldus*, & *Salycetus* viri gravissimi, in suis Commentariis: & ideo compator mehercule his, qui hujuscemodi signis, sordati moleste ferunt ea, assidueque jactantur animo, qualitercunque ipsa delere possent: iterum cum eadem sculpta carni, & cuti adeo sint, & fixa, ut lavacris tolli, frictione ve ulla deleri non possint, videntur penitus indelebilia esse: quapropter mœrore majori vexantur, quorum infelicitate dolorem animo suscipiens, moveor summa vi opem eis ferre, quod tribus modis agam, docendo eos tollere signa.

Primus est modus *Alexis Pedemontani*, qui docuit ut penitus characteris signum tollatur, cum incisione novumque vulnus fiat cruentum, hinc incisionis ipsius rima impleatur cerussa, aut farina frumentacea, ita enim coalescet abolitione signi characteris, qui jam erat in carne impressus adeo, ut facies, vel alia quævis pars libera, atque expers ab ipso characterè evaserit: sed de his satis quatenus, ad tollendos characteres igne factos: verum si cum pigmento signatus fuerit character incidatur, ut supra dictum fuit, præterea specilli cuspidem removeatur, quod infectum erit, atque lavetur posca donec optime abstergatur, mox cerussa obstruatur vulnus, ut coalescat: at prædicta sufficere censeo, ubi superficialis conveniat incisio, alioquin si concava fiat, indigebit carnis refractione, ut cuti con-

contiguæ æquetur, hinc sigilletur, hæc autem cuncta evadent, cum olibano, & sanguine draconis, omnibus tritis, & albumine ovi levigatis, & in compagem redactis; aut consequitur opus, cum unguento de pomo citri, quo pulchra fit cicatrix: Hoc tamen animadvertere licet, quod quamvis aboleatur quodcunque signum, cum characteris, cum & pigmenti relinquitur tamen cicatrix, quæ incisæ cuti, & deperditæ successit, hæc enim aliquantulum à naturali distare discernitur, cum ipsa non sit vera cutis, sed caro indurata, quæ cutis vicem gerit eamque æmulatur: veram enim cutis, omitto epidermidem, id est, exteriorem cuticulam, at ea quæ carni adhæret appellatur corium, & pellis spermatica est, viz. ex partibus, quæ non generantur nisi in ventre matris: sed hæcenus dicta de primo modo sufficiant.

Reliquum est recensere secundum, & tertium modum, quibus tolli possunt characteres, literæ, & alia quæcunque signa ferro, aut igne, aut quovis modo facta, modo sunt cum pigmentis, vel sine eis: hi autem modi leguntur in *Avic. lib. 2. Tract. 2. cap. 7. de stigmatibus*, recensuit remedium ad tollenda vestigia stigmatum, & sequitur, quod si illud non confert non erit excusatio, quin consequatur punctio vestigiorum alguassem: distillando anacardos, & ulcerent ea, & corrodant ipsa, præterea in *Bartholomæum Maggiam Bononiensem, Tract. de Vulnerum sclopetorum cura*, capite quibus modis pulveris sclopetarii granula carni infixæ removeantur.

Unus eorum exequitur ferro instar specilli formato, quo candenti ex igne sensim perforetur pars signata, & affecta nigrore, aut alio quovis colore donec tota urendo auferatur, usque ad partem in qua nullus sit extraneus pigmenti color, mox parti ustæ linteola applicentur ovi albugine, cum aqua rosacea imbuta, ut ignis caliditas mitescat, sequenti autem die butiro, vel alio simili præstetur ei cura, ut eschara decidat hinc unguento citrino, sive dicamus de pomo citri ad consolidationem devenire licet.

Alter est tertius, postremusque modus, quo literæ, characteres, signaque cum pigmentis, aut granulis pyrrichi pulveris, aut alia carni sculpta, & fixa tolluntur: & perficitur medicamento tantum sed adurente, & septico, quemadmodum est oleum chalcanti validum, aut causticum, quod paratur ex aqua prima saponis, quæ magistra, & capitellum appellatur: at horum efficacius est sepi-

septicum descriptum à prædicto *Maggio* mirabile ad dissecandam cutem absque dolore constat hoc ex septico concreto ex acriori capirello, quod inde ita concretum mittatur in Cellario, donec ex se vertatur in aquam, cui addatur quinta pars humanæ pinguedinis, ut penetret, aut vituli ea deficiente, cum exigua parte opii : hoc supra modum gratum, ac mite est, quo si uti acciderit specillum argenteum, aut ligneum buxum, vel oleaginum fabricetur parvum, vel exiguum, prout exiget magnitudo, vel parvitas maculæ, quam remove intendimus, deinde specilli cuspis intingatur in supra-scripto medicamento, & cum eo perfricetur locus maculæ, ita ut caustico afficiatur, ubi vero apparuerit cutis exsiccata lanceolæ cuspidem incidatur, quod absque dolore, ac toto fiet pars enim illa à medicamento septico usta, & mortificata remanet prorsus destituta sensu, quamobrem incisa abstergetur à pulvere, & pigmento in cute, in fracto si possibile erit, alioquin rursus specilli cuspidem in eodem septico madefacta locus refricetur, ut profundius aduratur, tamdiuque fiat hoc quoad macula aboleatur : hinc humidis crusta medeatur, ut decidat ipsa, quemadmodum paulo ante diximus demum unguento de pomo citri curam ei adhiberi opus est, usque ad omnimodam ipsius consolidationem quæ pulchra erit, verum tamen prædictorum primus magis approbatur modus, libentius enim faciliusque scindente ferro aperirem cutim juxta *Galenii* sententiam, & *Pauli* ; secundus vero modus locum habere medium persuadet ratio, approbatque experientia.

CAP. XXX.

Duplici modo literæ fiunt albæ in nigro paginæ agro.

PRædictis jure sequeretur modus scribendi literas in ferro, hæc enim indelebilibus connumerantur : verum quia talis exequitur modus aquis corrosivis, & metallicis, atque pigmentis metallicis diversicoloribus : hinc ergo inferius deducemus eum, ubi tractabimus de hujuscemodi atramentis scriptoriiis diversicoloribus compositis ex metallicis, ut recto ordine progrediamur institutum opus : ibi vero exponemus duplicatum modum quo scribantur literæ albæ, ut remaneant albæ in nigro paginæ agro, primo modo

K k

para-

paratur sequens compositio, viz. Collige ex cortice ramuli tenellis ficus, aut ex foliorum pediculis, aut ex immaturis ficibus vulneris liquorem acrem lacti similem, quem per medietatem horæ soli exponas inde eum dissolvas, cum aqua gummata forma convenienter liquida, ut scribi possint literæ quas exsiccare permittas mox paginam, ita scriptam coinquines omnino opus est atramento scriptorio vulgari quod nigrum est, ita ut pagina, id est, tota chartæ facies nigrore inficiatur, & ubi pagina fuerit exsiccata optime conficitur cum linteolo lineo decider enim gluten lactis ficus, & gummi, literæ autem plane apparebunt albæ ob virtutem lactis ficus, qui ab atramento scriptorio tuetur chartam, quæ alba, & munda remanet absque ullo pigmento tamē, sola enim charta remanet munda ab omni inquinamento, adeo ut spatium chartæ vacuum videatur formare literas quæ cum ex charta tantum existant necessario apparent albæ in agro nigro facta cum encausto in reliquo chartæ.

Secundo idipsum fieri potest si vice lactis ficus scribantur literæ cum luteo ovi soluto aqua gummata, in reliquis vero omnibus servetur superior ordo.

Præterea literæ quæ in agro nigro relictæ fuerunt albæ possunt aureari atque argenteari, quemadmodum & pagina alba fieri solent nempe argento ad hoc munus parato, aut auro, aut purpurina quæ auri colorem inducit, aut quovis alio modo, cum multi sint inferius explicandi.

Verum atque niger solet in pagina formari ager, pingiturque cum fumo lucernæ exinde super eum formant literas aureas cum auro foliato, & albumine ovi, aut aqua gummata, idem præstat atrum in tenuissimum pollinem paratum, & aqua gummata solutum, ut moris est, quod ex argento quoque fieri consuetum est, quemadmodum & aliis metallis quæ aurum, & argentum simulantur: sat est quod ex his scribuntur literæ quandoque in pagina alba, quandoque nigra vel diversi alterius coloris infecta prout viridis cærulei, rubei, purpureique, aut alii cujusque generis: verumtamen hæc omnia fusius exponentur propriis locis.

QUINTA DESCRIPTIO DE ATRAMENTIS SCRIPTORIIS DIVERSICOLORIBUS.

C A P. I.

Expositio Universalis.

Ostenfis omnibus Scriptorii Atramenti nigri differentiis, exigit occasio, ut de altero atramenti Scriptorii genere tractemus, quod est indicum *Dioscoridis*, hoc pigmenta comprehendit diversicolora quaecunque tinctoribus, & pictoribus, necnon scriptoribus in usum habita sunt: Pigmenta autem pictorum colores significant, quemadmodum asseruerunt *Plinius*, lib. 35. cap. 8. & *Cicero* 1. de *Divin.* præter *Dioscoridem*, & alios celeberrimos scriptores: etenim sympathia conveniunt scribere, & pingere; hinc contingit ut aliquando ponatur pingere pro describere, teste *Cic. ad Att. lib. 4.* Bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione? & *Plinius de Nicomaco* pictore, scripsit, & *Apolinam*, & *Dianam*, Deumque, *Martem in Leone* sedentem, & picturas legere dicimus. *Virg. 6. Æneid.*

Quin protinus omnia perlegerent oculis.

Nil itaque mirum est si pigmenta scriptoribus æque, & pictoribus facisfaciant, cum gerant atramenti scriptorii vicem: Quamobrem ea plerique merito appellarunt atramenta scriptoria, verum etiam addunt eis nomen coloris, quo prædita sunt, quemadmodum alba, nigra, rubea, sanguinea, purpurea, viridia, & lutea, saphirina, violacea, & alia cujuscunque coloris, saturave sint, aut diluta; principales autem colores sunt albus, croceus, purpureus, puniceus, viridis, ceruleus, & niger.

Tres tamen priores sunt albus, niger, & rubeus, nam alii no-

minantur per participationem prout medii, cum fiant atque mixtione diverſi colores, viz. ex albo, & nigro ſubſtituitur cinereus, plumbeus ac color, quemadmodum ex rubeo, & luteo ſortitur viridis, color, inde ex albo, rubeo, & cœleſti, fit pavonaceus, ita ex nigro, & rubeo rovanus, & ſic alii ex aliis ſupponuntur colores pro uſu atramentorum, ſat eſt igitur conſtaſſe, quod ſunt atramenta pleraque diverſicolora. Idcirco *Hieronymus Cardanus* Mediolanenſis haud mediocris exiſtimationis ſcriptor, *lib. 8. de Subtilitate Rerum*, recenſuit, atramentum ſcriptorium rubeum quomodo fiat, & paulo inferius prodidit fieri atramentum ſcriptorium aureum, atque alterum ceruleum; deinde *lib. 13. de Varietate Rerum*, ſcripſit, fieri atramentum viride pro uſu ſcribendi, etſi improprium alicui videbitur eſſe atramenti nomen, inconvenientique prædictis pigmentis diverſicoloribus, præterquam nigro, dictio enim atramenti indicat rem atri coloris, cui adverſantur alii colores: nihilominus ſi meminerimus non modo veteres, verum etiam poſteriores nomen atramenti attribuiſſe indico (hoc tamen eſt pavonacei coloris ad ceruleum vergens) & inter pigmenta deſcripſerunt eum, quemadmodum cinnabarim, hematitemque ſanguinem imitantes, ceruleum, lapidem, & armenum; & alia huiusmodi leguntur in *lib. 5. Medicinalis Hiſtoria Dioſcoridis*: Quare nos etiam concedere jure poſſumus inter atramenta ſcriptoria connumerari pigmenta cujuſlibet coloris. Verum tanquam peculiare nigro colori eſſe cenſeo hoc atramenti nomen; quanquam pro pigmentis ſcriptoriis ſingulis, & diverſicoloribus uſurpatum ſit. Præterea *Hieronymus Mercurialis 1. de Excrementis*, aſſerit *Iſatim*, & ceruleum lapidem nominari atri coloris. Hæc autem pigmenta ex triplici differentia ſubſtantiæ conſtituta ſunt: Quædam enim ex animalium partibus ſunt; alia vero ex Plantis, cæteraque ex metallicis componuntur: Partes animalium huic negotio congruæ ſunt, quemadmodum ovorum cortices præparati, ac in tenuiſſimam ſcobem candidiſſimamque redacti: Interdum ovi luteum huiusmodi provinciæ conducit, & quandoque ovi albumen, parvæ buccinæ, vulgo appellatæ porcellatæ, hæc advehuntur ex maritimis *Ægypti* locis, & in uſum habentur à ſcriptoribus, verum etiam à mulieribus ad faciem decorandam, prout eſt legere in *Commentariis Amati Leſicani in Dioſcoridem*, Enarratione 4. huiusmodi buccinam parvam voluit *Antonius Muſa Braſa*

Savolus, lib. de *Examine Rerum memorabilium*, esse an tale, quod ingreditur unguentum citrinum : ibi tamen intelligendum velim de buccinis parvis albis instar lactis, quæ proprie dicuntur porcellatæ, harum testæ præparatæ satisfaciunt mulieribus præter usum pingendi. Præterea ex Conchiliis sunt Murices, magnæque buccinæ, & purpureæ, ex quibus olim consueverunt *Prisci* elicere cruorem, quem appellarunt purpuram nomine ipsius Conchiliæ : Alia parva animaluncula ad nos transferebantur alias pro rubro colore serici conficiendo ; sed transeamus ad Plantas, quæ per plures diversæque extant, ex quibus diversi excipiuntur colores, variant enim colores, tum ob materiæ diversitatem, cum etiam ob varietatem modi constituendi ; verum aliquis eorum color à tota Planta habetur, prout Indicum glasto ; cum & alii colores ex plantarum partibus hauriantur, quemadmodum ex ligno Brasilio, sive Verzino dicamus, quod idem est ; aut ex radicibus veluti Rubæ tinctorum, & carota sanguinea coloris ; aut ex foliis prout Rutæ, & Yreos, aut ex floribus, quales sunt Rosæ, & Violæ, Papaverisque, Gariophyllorum, lini, Urios, & Croci fila : ex fructibus sunt bacca ebuli, & mirtilorum, bacca spinæ insectoriæ, vulgo dicitur spina cervina, & spina merla ; adsunt atque bacca grani insectorii, hoc appellarunt Græci Coccum Baphicum ex arbuscula Ilcis humilis : ex fructibus mori celsi, aut ex fructibus rubi, ex granis ficus Indicæ Mexicani, quæ prout semina sunt, eisque tinctorum pro Carbisno colore utuntur ; A Plantis distillant quoque lachrymæ, & gummi, quemadmodum lacca rubea, & splendens : alia est etiam quæ vocatur lachryma sanguinis Draconis ; alia dicitur gummæ Arabica, & hujuscemodi alia. Reliquum est recensere metallica, quæ præscribendi usu, præter picturam habentur, viz. cerussa, sandix vulgo minium, auripigmentum, cinaprium, ochra, viride ætis, lapis cyaneus lazuli vulgo dicitur : terra nigra, zaphara hydrargyrium chryssallum, Marchesitæ, atque metalla : Alia metallica factitia sunt ad hoc munus parata nempe picturæ, scripturæque quamvis alios habeant quoque usus metallica factitia tam ad bonum, quam ad malum, quemadmodum ad medelam humani corporis, ad adukeranda metalla, gemmasve, & ad venena qui jacturam maximam, mortemque immaturam inferunt ; hæc vero mælefica detestantur, vix illis, qui eis incumbunt, ad inferos enim miserrime degent nos itaque cogat amor proximi, ut unicum sit

sit nobis votum cunctis mortalibus prodesse, & his nunc omiſſis ad cætera quæ nostri sunt negotii pergamus: Prout purpurina, & azurrum alemaniz & huiuscemodi alia. Veruntamen prædictorum unusquisque color certior, vivacior, diuturnior, magisque durabilis produciſtur à metallicis potius quam à plantis; proprium est enim plantarum coloribus tempore mutari; Quapropter illico facti colores in usum admitti debent, cum alioquin puri non possint penitus diu ſervari. Plantarum enim materia est imbecillis, & humoris plena de facile corruptibilis. Verum è diverso evenit ex metallicis, in eis enim inest coloris firmitas, æqualitas, splendor, & densitas, pressus non dilutus color, firmus non caducus, æqualis non varius, ac obſoletus, splendidus, non obſcurus: Veruntamen neque metallica vitio carent, eis enim scribere non possumus, nisi prius ipsa aliquo humore dissolvamus, quemadmodum ovi candido longa agitatione ad aquæ speciem deducto: aut aqua gummi, sive lachryma Arabica, imbuta, at si humoris plurimum admisceas cum metallico colore, præ gravitate cito, facileque subsidet fundo, hinc evenit ut dilutior reddatur color, ni sedulo animadvertatur, per sæpe diuque humorem cum colore molendo commiscere, si vero parum humoris admisceatur, quo dissolvi solet præcipue tempore ipsius usus, ut optime incorporetur, celerime absumitur: metallica enim immodice siccantur, ita ut scribi nil possit; sed de his satis pro nunc, latius enim singulorum historia exponetur inferius. Quamobrem exordium erit ab atramento Indico, seu secundo atramenti scriptorii genere constituto, sub eo enim cætera referenda sunt pigmenta, quæ in usu scribendi sunt, vel ad huiuscemodi usum apta.

CAP. II.

De Atramento Indico.

Indicum est secundum genus atramenti scriptorii, quod inter pigmenta inseruit *Dioscorides, lib. 5. de Medicinali materia, cap. 98.* Verum enim ipsius textus inscriptio legitur in veteri exemplari Græco *Ἰνδικὸς λίθος*, viz. Indicus lapis, ista autem inscriptione caret postremum exemplar Latinum, quod magis vulgatum circumfertur; in hoc enim conspicitur tantummodo Indicum nomen; proinde spectari datur, cum prima inscriptio adverteſetur

setur textu , in eo enim duo Indici genera nobis tradidit *Dioscorides* , quæ non à lapide , sed à plantis ortum ducunt ; Quapropter argumento sunt depravatam fuisse inscriptionem ipsam ; idcirco consultius erit inscriptionem lapidis delere , & vice ejus inscribere , quod deest , & quod magis convenit inscriptioni utriusque exemplaris nempe cognomen , ei proprium quod ab eventu Indici desumi debet ; Iplius autem Indici eventus est inficere pannos , & alia colore cæruleo , purpureove , dicto pavonazzo , & cum videantur colores isti potius attri , æque ducti sunt scriptores Clarissimi appellare atramentum , hoc pigmentum à vegetabili planta deductum : indicumque denominarunt eum ex Regione Indiæ , ex qua advehitur ad nos ; fuerunt alii ejusdem sententiæ , ut *Gabriel Fallopius* , *Tract. de Fossilibus* , cap. 34. & *Amatus Lusitanus in Dioscoridem* , *Enarratione* 67. verum complures veterum etiam meminere atramentum Indicum , quemadmodum *Vitruvius lib. 7. sua Architectura* , cap. 4. & *Galenus lib. 5. de Compositione Medicamentorum per locos* , cap. 4. & cap. 7. atque *Paulus Aegineta* , lib. 7. ubi ipse ait melan Indicum , quod indicat atramentum Indicum ; his assensit *Avicennas* , lib. 2. *Tract. 2. cap. 689. de Atramento Librario* , ibi enim inter atramenta scriptoria nominavit Indicum ; quamvis non sit nigrum : hinc lib. 4. *Fen. 7. Tract. 1. cap. 19.* inquit , & Indicum quidem bonum indum est , velocioris tincturæ , sed est vehementius faciens colorem Pavonis , & flavitatem ; ex quibus expositis conspicuum deprehenditur voluisse veteres , atque Neotericos Indicum hoc nominari atramentum : Consequitur ergo , ut inscriptio fiat de atramento Indico , quod approbarunt tincturis idoneum , picturisque , ac scripturis commodum , verum cum duo atramenti Indici genere fuerint à *Dioscoride* constituta , eorum prodidit naturale , quod sponte ab arundinibus in Indiæ paludibus , instar spumæ vi solis exiens humor concrefcebat colore purpureo , quo tamen prorsus caremus. Alterum vero Iridici Genus scriptum nobis reliquit esse arte factum ; dum enim in Cortinis , hæc sunt vasa insectorum in quibus tingunt pannos , ebullit glastum , hæcve herba dicatur , & vulgo guado , tunc efflorescit , innatatque spumma purpurea , quam seduli artifices detrahunt , & siccant , eademque siccata constituit Indicum atramentum artificiale bonum , quod vulgus appellat Endego , corrupto vocabulo ; hoc à Mercatoribus defertur ex India Alexandriam

driam *Aegypti*, & in *Assyriam*, demum ex illis partibus in hanc *Venetiarum* Civitatem universi in undi Emporium advehitur; et si legitur in *Herbarium Castoris Durantis* fieri *Indicum* his temporibus in illa quoque parte *Italiæ*, quæ vocatur *Flaminia*, in ea feritur *Glastum*, ex quo inde producit *Indicum*: Legi apud *Cæsarem* consuevisse Britannos *glasto* herba faciem tingere, ut hoc colore hostes perterrere facerent; id ipsum meminit *Hieronymus Mercurialis*, lib. 1. de *Excrementis*, cap. 4. de *differentiis Urinarum*. Fit itaque *Indicum* ex spumina purpurea *glasti*, quæ eructata innatat *Caldariis* infectorum, quemadmodum supra expositum fuit: spumæ autem addunt *Incolæ* succum extractum ex *Corymbis* ebulorum maturis, & ad invicem molunt spumam, cum succo, & modico aceti, mox ipsam compositionem igni leni, aut *Soli* exsiccant; hoc itaque modo constituitur *Indicum*, quo tinctores, atque scriptores utuntur: Alii farinam amili admiscunt ad pondus unius uncie, cum triplicata portione spumina *glasti*, simulque omnia tenuissime molunt artifices cum urina, & aceto instar pastæ, ex qua formant placentulam, quam demum exsiccari dimittunt, & sic perfectum evadit *Indicum*, quod si pulchrioris coloris cupiunt eum, rursus idem conterunt, cui postea majorem quantitatem addunt spumina ipsius *glasti*, adeo ut in compagem placent compositionem; inde ex ea tabellas instar tesserarum formant, & poliunt, easque exsiccare demittunt. Alii vero assumunt *glastum* ita tritum, & præparatum, prout venditur; eumque solvunt cum urina in aliquo vase, & *Soli* exponunt eum ut diu maceretur, & putrescat, donec ex eo generentur *Vermes*, ex quibus exprimunt liquorem, quem percolant, & mox exsiccari sinunt in formulas, sive tesseras planas reducendo eum, quale est quod ex *India Alexandria*, & *Venetias* fertur: Optimum esse, inquit *Dioscorides*, quod *Cærulei* speciem præbet succosum, & lene, hoc etiam nostra ætate observatur; nam quod magis cæruleum est aliorum, tanto magis existimatur à pictoribus, & à scriptoribus: Quemadmodum è diverso, quod minus *Cæruleum* existit; adeo ut quodammodo albicet, vilius habetur, viliorique pretio venditur; utriusque materia est *Isatis* herba, quæ ante florem colligitur, & sub mola tunditur, & facto ex ipsa cumulo maceratur *Soli*, mox in magnos globos redacta, & sub tecto locata aspergitur aqua, ut magis, potiusque maceretur, tunc edit magnum fetorem, & nigrescit, & sic præ-

præparatio-Isatis, siue glasti dicatur idem est, perficitur ad tincturas: nam si inde bullierit in caldariis, cum aqua efficiet colorem azurum, quo inficiuntur panni, tingunturque lanæ, telæ lineæ, & hujuscemodi alia cæruleo colore, & in illa ebullitione eructatur spumma, ex qua collecta fit Indicum atramentum, quod apud veteres præstantissimum erat medicamentum leniter astringens, & exsicccans, inflammationes compescit, tumoresque laxos digerit, & partim reprimendo corroborat, & resolvit, ulceribus omnibus malignis, corrosivis, & cacoethis mirifice succurrit, ad ulcera oris præcipue præstat, neque refert in usu medicinæ si magis, vel minus cæruleum sit: nam utrunque æque bonum habetur, dummodo ex spumma glasti existat, quale descripsit *Dioscorides*, non autem adulteratum rebus contrariæ qualitatis, & temperaturæ, quemadmodum monuit, *Plinius* fieri tempore suo, scripsit enim *lib. 33. cap. 6.* quod deceptores tingeant vero Indico sterus columbinum, aut cretam selinusiam, aut anulariam, quorum fraus detegebatur igne, dum enim uritur Indicum bonum emittit flammam purpuream, odoremque maris; sed diversum accidit ex adulterato; nihilominus optimi etiam Indici usus in medicina omissus fuit à Neotericis, quod mirum est, cum à veteribus præstantissimum approbatum fuerit hoc medicamentum, usus igitur Indici est hodierno tempore tinctoribus, & scriptoribus: nam dissolvunt eum tinctores in caldariis cum lixivio, & aliis more suo, hæc tamen vos docere non est meum institutum: at in medica facultate, quæ prodesse possunt aperire incumbo; quamquam alia memorari obiter inciderim, ne quid intractum relinquatur; quamobrem explicare adhæsi Indici usum pro picturis esse, atque scripturis, qui hoc modo exequetur si dissolutum fuerit Indicum atramentum, cum albumine ovi optime agitato, aut aqua gummata, id est gumma Arabica imbuta, adeo quod redactum sit ad quandam mediocrem consistentiam, ut disfluere possit, atque usu tum pingendi, cum, & scribendi congruat, & commodum sit: Veruntamen varius est Indici usus; nam simplex quandoque hoc præstat Indicam, nonnunquam etiam aliis pigmentis diversicoloribus componi consuevit, ex quibus inde diversa in colore evadunt atramenta scriptoria: nam si exempli gratia, æquali portione auripigmenti componatur Indicum constituetur viridis coloris atramentum: Si vero Indici uncia commisceatur binis uncis cerussæ, fiet atramentum

azurri coloris : præterea ex cinaprii uncia, & tribus uncia partibus Indici simul molitis, & cum ovi albumine, aut aqua gummata levigatis, evenit atramentum pavonaceum : Verum cum in mentionem usus albuminis ovi, & aquæ gummatæ inciderim, operæpretium fore existimaui explicare modum quo præparentur, ut diu tueri possint, atque melius operari albumen ovi nempe, & aqua gummata.

C A P. III.

Modus parandi aquam gummatam, & albumen ovi ut à Corruptione præserventur.

PRimum si à cædido oxi exordium assumere liceat, neminem latere hoc existimo viscosum esse, & glutinis tenacissimi vim habere, ita quod si albumen ovi conquassatum calci vivæ admisceatur vitri fragmenta ferruminat, ac testacea : Idcirco ut facilius colores in eo infundi, ac dissolvi possint ; Vulgares equidem solent ad aquæ speciem longa agitatione deducere illum, & quidam eum concutunt pediculis fici minutim cæsimque ab uno capite divisis, ut citius in aquam vertatur, qua inde commiscent pigmenta illius coloris, quippe qui magis eis aridet, eumque molendo ducunt ad formam, qua scribere possint : Verum enim album ovi cum frigidum, & humidum sit, diu persistere non potest quin corrumpatur, & mucidum fiat : Quamobrem alii majori solertia nixi non desierunt inquirere modum, quo albumen ovi incorruptum servari possit, neque incassum laboraverunt ; nam reperierunt provoto succedere, quod inde maxima experientia comprobavit ad hoc conducere, ut sequitur, *viz.* integrum ex ovo albumen detrahunt, mox super eum integrum absque ulla concussione illico affundunt aceti albi acerrimi vix trigessimam partem, tunc postea sic permanere omittunt albumen ovi cum aceto horarum viginti quatuor spatio, quo elapso colant frusto telæ lineæ veteris, sedulo animadvertendo ne dirumpatur albumen, mox octo quoque diebus ita quiescere sinunt, atque iterum colant, demum hoc modo præparatum albumen servant in ampulla vitrea optime clausa pro usû dissolvendi pigmenta, quibus scribere intendimus : Alio modo servatur albumen ovi, si tantillum risigalli obruatur in

in eo: attamen hoc evenit incommo- dum ex albumine ovi, id enim quamquam absque mucore diu incorruptum servari possit, pigmentis vero mixtum citius faciliusque exsiccat, & ineptum, tunc redditur scribendi usu, nec amplius refici, neque in pristinum statum ullo liquore restitui potest: Quapropter cogimur toties ferme pigmentum solvere, cum alio albumine ovi, quotiescunque scribere volumus.

Reliquum est nunc pandere modum parandi aquam gummatam quæ magis convenit, quam albumen ovi, ut infra palam erit.

Cape lachrymæ, aut gummatæ dicere malis Arabicæ, unciam mediam aquæ fontis, aut rosacæ stillatitiæ uncias tres, in pollinem trituratione vertatur gumma, mox aqua commisceatur; & sic ad invicem mixta manere opus est, donec penitus gumma sit dissoluta, & in Crassata sit aqua, quod citius fiet, si aqua fuerit calefacta, priusquam gumma obruatur in eam: inde soluta percolatur, & servatur in vase vitreo, ac tandem, cum opus fuerit solvuntur, cum ipsa aqua gummata quicumque colores pro usu scribendi, aut pingendi, cum par sit ratio in omnibus, ac diligentia, tum usus: at si prædicta aqua bullierit, cum gumma saltem tribus undis, satis diu perdurabit, atque literæ magis servantur, etsi accidit exsiccare, facile tamen emolefcit modico aquæ communis, reficietur enim prout antea scripturæ congruum: Præterea plurimum confert commiscere pigmentis aqua gummatæ solutis, modicum aluminis rochæ, & omnia simul molire licet; Alumen enim est media colorum materia, & ideo tincturam illuminat, eamque splendere facit, & retinet, & firmat, diuque tuetur eam. Quidam etiam commiscere solent. Colores cum vernice liquida, & oleo è semine lini, aut è nucibus, omisiss ovi candido, & aqua gummata; Liquida enim Vernix atque olea melius in se continent colores ad invicem mixtos: ita quod magis ex his evadit atramentum picturæ summo opere Idoneum: hoc verò nullum scriptoribus usum præstat, unctuosæ enim chartæ ad-versantur: sed redeamus ad pigmenta, à quibus digressi paulo ante sumus.

CAP. IV.

Atramentum Cæruleum multiplex, quod ex Plantis deducitur.

CUm prolixitatem evitare cupiam, aliquot exempla cærulei coloris vobis proponere, videtur mihi sufficere, eis enim alia multa similia agere poteritis: ut puta à Plantis exordiar, si ex lini floribus ostendam elicere succum coloris cærulei, quales sunt flores ipsi, ut inde ipsorum succo constituatur atramentum scriptorium cæruleum, nonne statim accedent eis cicoreæ flores cærulei, atque condrillæ, verum etiam horum vivacioris coloris extant Cyani flores, hattisecola vulgo dicti, hi Cyani gemmæ colorem referunt; his consimiles sunt Hyacinthini flores, & anagalidis fœminæ cœlestini, tam etsi plerique hujuscemodi reperiuntur: Horum itaque vel consimilium colligantur qui magis arident, deinceps in mortario positi contundantur pistillo, inde ab eis prælo suppositis exprimatur succus, in quo parum aluminis rochæ solvatur, & serveretur ad usum scribendi, miniandique. Verum ubi exiget opus, addi poterit parum gummæ Arabicæ.

Aliter quidam exsiccare mittunt succum ita præparatum leni igni, aut soli, & hoc modo facilius servatur, mox cum scribendi opus fuerit solvant eum molendo cum aqua gummata.

Alii vero decoquunt succum cum modico aluminis Rochæ ad evaporationem quartæ partis ipsius succi, demum obruunt in eum frustula lintei, quæ prius urina fuerint madefacta, & siccata, eodem quoque modo ter succo imbuantur, & exsiccentur umbra, siccataque ferventur, quorum talis erit usus, ut eorum pars aliqua, id est, quantum operi sat est videatur, dissolvatur cum albumine ovi, aut aqua gummata in aliquo cyato vitreo, præterea, ut omnibus exactè satisfaciam in præsentî silero non possum modum omnium pulchriorem eliciendi tincturam, verumque colorem à singulis floribus; & modus est sequens, ut capiantur flores, qui magis arident, immerganturque per diem in succo limonis percolato, & limpido, eo enim temporis spatio detrahetur à floribus tinctura, ita ut flores proprio eorum colore exutos conspiciere poteritis, tunc color separatim colligendus est abijciendo flores, & succum

fuccum evaporando, hinc color leniter exsiccat, & usui servetur, fuccum enim tempore scribendi, aut miniandi solvitur color ille jam servatus cum aqua gummata, aut cum ovi candido paratis, modo superius exposito. E Flandria advehitur ad nos in corticibus, testisve tellinarum electum pulcherrimum quoddam pigmentum, quod vulgo eorum idiomate dicitur verdéls, ipsum vero ita parant, Iridis florum summitatem colligunt ante maturitatem perfectam, hæc est pars floris Lilii cœlestis saturata, quam tundunt in mortario lapideo cum pistillo ligneo, inde massam sic tusam recondunt in vitreum vas, & in cellario vel alio loco humidiori collocant per dies quindecim, ut digeratur, atque putrescat, quibus elapsis eliciunt materiam à vase, & linteo veteri percolant; nam versa erit ferè tota in liquorem, quem igni exponunt ollula vitrea, ut ferveat donec decrescar tertia pars, cui tunc additur aluminis rochæ modicum plus minusve donec dissolvatur magis clarescat, delecteturque color, qui experiri poterit, si in ipso liquore madefiat frustum albæ paginæ, & conspiciatur pulcherrimus color, qui servari potest in tellinarum testis juxta flandrorum morem.

C A P. V.

De Luteo, atque Virenti Colore.

Accedit duplex color exponendus, viz. viridis unus, & luteus alter, qui ambo diversi, & distincti colores juxta temporum diversitatem, eveniunt, ex baccis, fructibusve spinæ insectoriæ, alioquin dicitur spinæ cervina aut merula, aut spino guericio, Belgæ vero Galliæ populi fructum vocitant baccas rhenanas, & recentiores nominant rhamnum solutivum, nam instar rhamni spinosa sit frutex, quæ producit baccas amaras cum aliquali astrictione, ita, & calidæ, siccæque sunt ipsæ baccæ ordine secundo, & expurgandi facultatem habent crassam pituitam, & biliosos quoque humores educunt per alvum: idcirco baccarum pulvis exhibetur à drachma ad sesquidrachmam: Alii baccas exhibent numero quindecim, aut viginti, & plures robustioribus. Idem gerit baccarum decoctio in jure carnis, absque sale, inde potu assumpta minori enim molestia, ac paucioribus ventris torсионibus evacuat, etsi baccarum dosis aut numerus duplicatur pro decoctione agenda, quemadmodum docuit experientia, reprimitur

tur enim violentia medicamenti in elixatione, ut rectè demonstravit *Joannes Mesues, Theoremase 2. lib. 1. de correctione Medicamentorum* : Præterea fit electuarium ex prædictis baccis spinæ cervinæ, quod jejuno assumptum per os summo mane ab adultis ad pondus unius uncix, usque ad drachmas decem commodo, ac placide solvit alvum educens pituitam, & alios humores crassos, & glutinosos, atque biliolos. Quamobrem podagram patientibus subvenit ischiadem, paralysim, hydropem, luemque veneream, & alia multa præstat : quod ut fiat, recipit spinæ cervinæ baccas præmaturas, prout mense Novembris ad libras duas, & mundas contusasque reponit in ollam vitriatam, & in ipsam tegumento clausam quaternis diebus præmacerari demittunt loco potius calido, prout hypocausto vaporariove, inde ex eis prælo suppositis elicitur succus, cui addunt saccari sesquilibram mox leni igne coquunt ad syrupi consistentiam, tunc colo transmittunt, & ad colatum adjiciunt cinamomi ; zingiberis singulorum drachmas quatuor, gariophyllorum Orientalium drachmas duas, demum pharmacum hoc usui servant vase vitreo, aut figulino vitro obducto, & clauso, cui aliquando comisceri ipse jussu pulpæ tamarindorum unciam unam pro libra electuarii, & melius successit.

Insuper etiam duplici vase sublimatur aqua ex ipsis baccis, in qua si madefiant linteola, ac repida juncturis applicentur, earum dolores sedat, ac penitus delet : Quod efficacius agit oleum ex ipsis baccis more spagirico extractum.

Quatenus vero ad colores, quos baccarum succis, aut ipsarum decoctio præstat pictoribus, atque scriptoribus, dixi esse varios ob temporum varietatem, nam baccæ prædictæ si colligantur Octobris mense, tunc non adhuc sunt perfectæ maturæ, quæ si exsiccentur, inde contusæ dissolvantur aqua, luteum præbent colorem : at si maturæ legantur quemadmodum sunt mense Novembris faciunt colorem virentem : Idcirco à quibusdam exprimitur succus ex baccis maturis, qui cum modico aluminis decoctus in usu est pictoribus pro saturato virenti colore : Alioquin immaturas capiunt baccas, easque tundendo in mortario suffringunt, & lixivio per noctem infundunt ; inde bullire mittunt donec defuerit tertium, reliquum colo transeat, colatoque additur tantillum aluminis rochæ triti, & igni exponitur, ut incalescat succus, & liquescat alumen, prope ebullitionem, tunc auferatur ab igne, ac iterum

iterum percoletur, & usui servetur, ex hoc enim evenit luteus pulcherrimus color, quo lutoriarum chartarum tinguntur officinis, hic tamen color eo magis accenditur binis croci filis additis cum modico gummae Arabicæ.

Hujuscemodi coloribus inficiuntur panni lanei, lineique cum herba luto dicta à *Virgilio in Bucolicis Eglora 4.* eandem herbam *Plinius lib. 33. cap. 5.* nominavit luteam, quam *Vitruvius lib. 7.* vocavit luteum: sicca enim herba lutescit, & usum habet in tincturis tantum: Ideirco pannos candidos inficit colore luteo; & quæ ceruleo tincta sunt, Viridia efficit: hanc herbam *Ruellius* falso existimavit esse *Lisimachiam* quamvis satis ab ea distet, quemadmodum exacte demonstratum fuit à *Petro Andreo Matthiolo in Dioscoridem lib. 4. cap. de Lisimachia*, nec-non à *Dodoneo Pemptade 6. lib. 2. cap. de Genista*, ubi hanc herbam connumerans inter genistarum species appellavit genistam tinctoriam: Alii vero cerretam dixerunt, & alii bragliam; quidam etiam cosariam, & magis proprie vulgus vocat herbam tinctoriam, hæc est humilis herba longe tamen differens à loto arbore magna in Africa, de qua legitur apud *Homerum, lib. 9. Odyssea*; Perisimilem colorem luteum sive flavum præstat lignum fructicis, quæ cotinus coriaria dicitur à scriptoribus, vulgo autem scorinum, scotaniumve, & Roso, Idiomate nostro; hujus fructicis foliis, ac tenuibus virgultis densantur Coria, non minus quam cum Rhoë, Arabum Sumach, refrigerat; adstringit, & exsiccatur, ulcera oris sanat, & genitalium fluxusque omnes cohibet.

C A P. VI.

De Brazilio, Verzinove Ligno tinctorio.

Peragitur progressu coloris rubei à Brazilio ligno, quod & Verzinum dicitur, utrumque enim ipsius ligni nomen deducitur à Provincia Indiæ utriusque nominis, & colligitur Brasilium apud Tamasi urbem in Provincia Brasil dicta, & del Verzin, hoc lignum vetustate fit melius, rubescitque magis, leve est sub dulce adstringentisque saporis præclara igitur vis ipsius Brasiliæ ligni vulgaris nobis est pro tincturis, & adscribendum: multis autem modis paratur rubrum hoc atramentum: cum etiam ex eodem ligno plerique, & varii colores coquendo diutius, aut breviori tempore

ex-

excipi possint, ac eo magis alterius admixtione, ut infra demonstrabitur. Quidam tenuissime incidunt Verzinum, & per noctem infundunt in lixivio, mox intus obruunt modicum aluminis rochæ, & igni mittunt, ut ferveat donec decrescat tertia pars, inde colo transigat, & colatura adjiciatur tantillum gummi Arabici triti, & usui servant. Alter modus erit parandi atramentum rubeum, si lixivio potenti, & ferventi scobs Brasiliæ imitatur, sat erit ejus octava pars, addito modico aluminis rochæ inter cineres calidos per horam excoquitur; deinceps in usum admittitur. Aliter quidam parant lignum Brasiliæ in tenuissima fila incisum, & aquæ decuplo pondere infusum relinquunt horis saltem sex, aut octo, inde cum ligno excoquitur aqua, donec tres, ex quatuor partibus decedant, sic erit color rubeus, splendidus; at si paulo plus excoquatur, sanguineus ruber eveniet color, si etiam diutius decoquatur, cæruleus fiet: Alii Verzinum, sive Brasilium dicatur, ut supra infundunt in aqua frigida per horas duodecim, deinde igni exponunt ut ferveat, & decrescat dimidium, quod percoletur, tunc singulæ libræ colati additur uncia dimidium aluminis rochæ triti, & quarta pars uncie gummi Arabici, ac iterum bulliant, exigit ars, donec omnia penitus soluta sint, tandem coletur quod perfectum erit atramentum rubeum, eo enim miniari libri, literæque scribi commodè possunt. Alii vitro aut cultro abradunt tenuissime lignum Brasiliæ, cujus unciam capiunt, & affundunt ei acetum acerrimum quantum expleat dimidium poculi, & urinæ pueri, ac lixivii singulorum quartam partem poculi, & omnia in olla exposita mittunt igni, ut leviter ferveant, donec tertium decrescat; dum tamen bulliunt immisceatur eis paulatim dimidium uncie gummi Arabici, ac sæpe cum rudicula agitur; Ubi vero fuerit fere coctum atramentum, additur aluminis rochæ triti ad quantitatem Castanæ, & cavere opus est ne nimium ferveat, quia nigresceret, sæpe igitur extolle gutta ipsius tincturæ, eamque inspicias, ut rubea pulcherrima sit, tunc vas deponatur ab igne, & cum refrigerit, coletur, biduo, eam committendo in vase recluso, demum servatur donec opus erit; hoc enim optimum erit atramentum rubeum: Verum enim ex eodem Brasilio varii sortiuntur colores, prout varii sunt modi operandi eum, Idcirco offeram ibi normam omnium præter jam dicta, ut coram omnibus sit,

Cape

Cape Brasiliū, & decoquatur in aqua donec decreſcat tertium, aut donec rubefiat charta in prædicto decocto immerſa, & illico elevata, quod ſæpius experiri poteris, donec optimo colore rubeo infectum conſpicias, tunc inde in quatuor partes dividas decoctum; Cujus pars prima inficit colore roſato perpulchro abſque ulla alia additione; at ex ſecunda parte ubi tepeat, ſi modicum aquæ addas, in qua extincta ſit calſ, fiet atramentum pavonaceum: In tertia autem parte, ſi addatur lixivii fiet violaceum atramentum: Reliquum eſt, quod evenit ex quarta parte; nam ſi in ea diſſolvatur aluminis ſæcis vini modicum fiet atramentum leonatum.

Alii capiunt Verzini tenuiſſime incifi uncias ſex, eumque infundunt in libris tribus lixivii acris, deinde igni mittunt, ut ſerveant, donec relinquatur tertia pars, quam colo tranſmittunt, deinde colaturæ addunt modicum olei tartari, ac totidem aquæ gummatæ, eis enim atramentum evenit pavonaceum, & huiſcemodi color augetur, ſi magis olei affundatur, ſi vero plurimum olei è tartaro ſit immiſtum, fiet atramentum violaceum, lanthinumve: nihilo minus alioquin operatur oleum tartari, ubi ſolum abſque ſocietate alterius liquoris adminiſtretur; nam ſi in eo tantum imitatur ſcobs Braſilii abſque aqua, vel alio liquore illico conſtituet atramentum rubeum, quod plurimum ad ſcribendum conducit, & fuci vim præſtantiſſimam habet, quæ omnia agit ſua acredine, & tenuitate qua approximatur aquæ ardenti: Idcirco colorum materiam illico elicit. Præterea eodem Braſilio verzinove, diverſimode tamen, vel cum aliis adminiſtrato ſæpe fiunt fuci, quibus Mulieres vitia corporis præſertim faciei tegunt, & occultant; ut exemplum, experientiaque haberi poteſt ex ſequenti fuco, qui ruborem mirabilem inducit in faciem lividam, ac eam niſceſcere facit, & octo dies equidem perdurat, quibus diebus non oboletur ſudore, nec aqua.

Cape Verzini tenuiſſime abraſi, lima aut vitri fruſto uncias tres, infunde in libris ternis aquæ communis triduo, mox adde glutinis piſcium contuſi, & incifi drachmas ſex, & ſic omittas donec emoleſcat, inde exponatur igni addendo granzæ tinctorum optimæ, Karbiſinii vulgo Cremefe, ſingulorum binas uncias, aluminis rochæ unciam unam, chryſocolla, vulgo borafe drachmas tres, & ferveat donec dimidium decreſcat, tunc coletur,

Mm

&

& ampulla vitrea clausum per octo dies fervetur, antequam usui supradicto administretur.

Alter pulcherrimus fucus sequitur.

Cape Verzini uncias duas, Rubæ tinctorum unciam unam, granæ tinctorum dimidium unciz, infundantur omnia in vino albo potenti per quatuor dies, demum adjiciatur aluminis rochæ dimidium unciz, & bulliant usque ad diminutionem medietatis, inde filtro coletur, & usui fervetur; nam summa efficacia operatur.

Alter facilis valde pulcher fucus, qui rubore faciem inficit cum splendore, & pulchritudine.

Cape aluminis Rochæ, glutinis piscium singulorum unciam unam, Verzini ligni rubri uncias duas, infundantur triduo in aqua exinde coquantur, colentur, servanturque in vase vitreo ad libitum.

Pro usu fuci descripsit *Conradus Gesnerus*, aquam distillatam cum Brasilio, ut infra demonstrabitur, quæ faciem splendidam, & rubram efficit sine noxa, diu etiam permanet ipsius tinctura.

Brasilii optimi unciam unam, gariophyllos num. decem, totidemque grana minoris Cardamomi, cubearum grana quinque, lignum Brasilii in scobem, cæteraque in pollinem redigantur; inde omnia ad invicem mixta obruantur in libram unam aquæ ardentis ter distillatæ, & leni calore, vaseque diligenter occluso macerentur per diem naturalem; inde duplici vase, aut igne perexiguo distillantur, ut moris est, emanabit enim aqua limpida instar fontis, etsi actu non existeret colorata, potentia tamen tingere potest, hæc aqua innoxia est, ut potu assumi possit; Verum per scriptis normis aliæ excogitari aquæ, ac construi possunt.

C A P. VII.

De Atramento Scriptorio pavonaceo, Violatoque Purpureo.

ET enim hujuscemodi atramentum, ex pluribus, singulatim tamen tum floribus, tum etiam radicibus, cum & fructibus confici potest, cum singuliseorum sit propria tinctura. Quamobrem de pluribus singulatim in uno, ac eodem capite scribere decrevi,

ex-

exordium assumens à radice quadam esculenta apud nos satis copiosa, & vulgaris, quæ appellatur Carota, cujus differentia duplex est; una, viz. Lutea; altera vero purpurea sanguinosa vergens ad pavonaceum, utraque seritur æstate, colligiturque hyeme, & cocta pro obsonio editur, diversimode autem coquitur, tametsi quocunque modo cocta valet. Coquitur sub prunis, aut in aqua dulci elixatur, aut muria inde mundatur, conninnaturque aceto, & oleo guttatim instillato, prout alia acetaria condiuntur ad excitandum appetitum, conditur atque pro quadragesimali obsonio, præcipue purpurea una cum rapis in rotulis incisus in garo, veterum more, quod est muria, addunt atque sapam præter vinum nigrum potens, & mel: Alii quidam adjungunt his modicum acetii, Lutea vero radix paratur pro acetario, ut supra dictum fuit, præterea quidam coquunt eam cum jure pinguium carniū, & tanquam suave obsonium comedunt: neutra hujuscemodi carotæ radix ab ullo veterum, quem ego meminerim, recensita fuit: Veruntamen ex recentioribus *Rembertus Dodoneus, lib. de Stirpium historia*, inter pastinacæ species connumeravit carotas, cui prorsus adversatur *Andreas Mathiolus in Dioscoridem*: Præterea nos quoque experientia edocuit multum distare pastinacas à Carotis: Vorum lites omittendo, eo magis cum in medicina nullum habeant usum carotæ, accedam ad institutum meum, quod antea adimplere non poteram, nisi prius explicassem quid essent carotæ radices, & quæ earum magis congrua sit negotio construendi atramentum scriptorium pavonacei coloris, hic itaque color conspiciatur in carota ejusdem coloris pavonacei, quapropter ab ea elicendus est. Idcirco capiatur pars atra ipsius carotæ, tenuissimeque incidatur, & aceto acerrimo obruatur cum modico aluminis rochæ, mox igni exponatur, ut bulliat, evaporandoque decreascit donec remaneat quarta pars, tunc ab igne deponatur, & frigesfactum coletur, inde colatum omittatur inspissari, exiccarique ex se; ita enim constituetur massa coloris pavonacei, quam molire oportet, mox iterum molendo solvere cum aqua gummata, tandem coletur, & perfectum erit atramentum scriptorium pavonaceum pro usu miniandi, scribendique idoneum.

Hujusmodi coloris atramentum præstare constat succus extractus ex ebuli Corymbis rutilo nigricantibus ubi maturi sint; ipsi atque semina in ipsis contenta intus assumpta expurgant corpus

educendo pituitam, & aquosos humores quare adversus hydro-
pem conferunt; prius tamen corriguntur cum anisis, & aliis aro-
matis; sed ut fiat atramentum violaceum purpureum, capiuntur
grana matura ebuli, id est, humilis herbaceique Sambuci, con-
tundantur, & ab eis tuis, & prælo suppositis exprimatursuccus,
qui ad inficiendos capillos aptus, ac summe efficax est, juxta *Dio-
scoridis* sententiam; Verum si in ipso succo solvatur parum alumi-
nis rochæ inde coletur, magis illuminatur; alumen enim tincturam
splendere facit, ac retinet eam, & ideo alumen est media colorum
materia, sic itaque constituitur atramentum, quemadmodum supra
pollicitum fuit quod pro scribendi usu servetur.

Idem compertum est evenire, ex succo expresso è nigris myrti
baccis, est Myrtus arbor humilis notissima, & odorifera, tamen si
ex floribus stillatitius elicitor liquor suave redolens i. Veneri olim
Sacra dicata fuit myrtus, teste *Plinio, lib. 15. Naturalis Historia,*
cap. 29. Myrti quælibet pars astringit, & desiccatur, tam si foris ap-
plicetur, quam si intus assumatur, idcirco ex myrti baccis fit gene-
rosus obsonium, quod dicitur myrtatum saporis præcipui: elici-
tur succus ex baccis myrti, quem *Plinius* auctoritate *Catonis* Cen-
sorii appellavit Vinum Myrtinum, præterea dixit fieri nigrum vi-
num, ex baccis myrti albi addito vino mulso vel albo, vel nigro,
prout sunt baccæ vel albæ, vel nigræ.

Aliter vero tractavit *Dioscorides, de Vino Myrtite*, asserens ipse
fieri ex baccis nigris post maturitatem tuis, & organo expressis:
Aliud simile recensuit, sed coctum ad tertiæ partis evaporationem.
Tertiumque descripsit compositum cum vino veteri, & aqua dul-
ci: cuncta tamen vina hæc decantantur utilia stomacho. Ex succo
baccarum myrti fit syrupus cum saccharo ex descriptione *Joannis*
Mesues adversus fluorem alvi, & dysenteriam, sistit fluxum stoma-
chalem, & menses mulierum superfluos, confert cordis tremori,
eum enim corroborat; & omnia viscera, sedat tussim, ac sanguinis
sputum cohibet, vesicæ erosiones demulcet, tamen si provocat uri-
nam: hæc atque aliæ similes facultates procedunt ex myrtillorum
succo; præterea qui jejuno stomacho ante alia assumit succum
myrti tuetur ab ebrietate: exterius vero applicatus confert ad-
versus igni phalangii, & contra scorpionum puncturas, oculo-
rum inflammationes sedat, ac fistulas lachrymales curat; re-
ducit matricem relaxatam, & descendentem, & anum exeuntem
in-

introducitur, & retro firmatur, ulcuscula serpiginosa tam capitis, quam totius corporis sanat; prohibet diffusum capillorum, & denigrat eos; quippe tincturis aptum est myrti succum, asseruit *Plinius* loco supracitato, verum præparatur modo prædicto de succo granorum ebulli, sic enim æque evadet atramentum scriptorium ex succo myrtillo. Præterea violaceus deducitur color peculiaris à Viola, verum cum duo Violarum genera nos docuerint Græci in re media valere, quorum multæ sunt differentiæ in forma, colore, atque viribus distinctæ, quamobrem genera ipsa explicare cogor, ut magis pateat quod efficit colorem pavonaceum jam supra institutum. Unum itaque Violarum genus appellarunt Græci *ἰὼν*, alterum vero *λαιοῖον*; hoc Arabes nuncuparunt Cheiri, cujus ne una quidem species reperitur habere hujuscemodi colorem, prænominatum quare omisso hoc genere, accedam ad primum dictum non proprium Violæ, quæ à Græcis dicta fuit *ἰὼν αἰθρῆ*, quod est viola flos, ubi autem ipsius violæ colorem indicare voluerunt; *ἰὼν μέλαν*, *ἰὼν πορφύρεον*, pronuntiarunt: Latini vero exposuerunt Violam nigram, Violamque purpuream, & ab ista fieri vestem Janthinam, ac ita nominari retulit *Plinius*, male confundit *Servius* forte auctoritate *Apulei*, hunc florem cum hyacintho, & cum vaccinio: voluit enim *Apuleius* violam dici vaccinium à colore vaccæ, quod satis distat à veritate, etsi plerique sunt colores quibus insunt vaccæ, nullus tamen est violaceus pavonaceusve neque purpureus. Verum odoriferus flos iste appellatur, nostra distinctione Italica, Viola mammola, & Viola zotta, quæ principio veris, ut putamen se Martii oritur; hæc prout percipere potui, dicta fuit à quibusdam Viola, quasi minime violam, aut non violanda, aut ab olendi vi. Aliam rationem violæ ab his diversam, fabulosamque; præci divulgant Poëtæ: ipsi enim prodiderunt *Io* filiam *Inachi* fluvii adamatam fuisse à *Jove*, eumque ob interventum *Junonis* in juvencam transformavit *Jupiter*, ne agnosceretur, & pro ejus pabulo jussu *Jovis* creverunt in campo violæ, quæ à Juvenca, sive ut melius dicam à Vitula, idem est, assumpsērunt nomen. Violam enim quasi Vitulam ex trita litera & dixerunt Latini? Odorifera est Viola hæc; frigida, & humida in primo ordine somnifera, inflammationes extinguit, & ideo confert Cynanchæ, Vuæ, & pleuritidi, lenit enim asperam arteriam, & thoracem, comitialibus præsertim pueris auxiliatur, vim purgatricem habet, qua educit bilem quocunque modo assumatur

per os, ex flore enim Violæ pleraque fiunt medicamenta, viz. pulvis succus, aqua stillatitia, troscisci de Violis, conserva de Violis, saccharum candidum Violatum, infusio violarum, tum simplex, tum solutiva, inde ex infusionibus istis vel simplici, vel solutiva fiunt syrappo addito saccharo, viz. simplex, aut solutivus, prout est infusio. Verum si vice Sacchari componatur mel cum infusione, fiet mel violatum simplex, aut solutivum juxta vires infusionis, fit etiam Julepum violarum, acetum violatum, & oleum Violatum. Hæc omnia fuerunt descripta à *Joanne Mesue*, nihilominus neque Violaria herba inutilis est, celebrata satis fuit à *Dioscoride*, asserente valere eam appositam more Emplastri stomacho estuanti, oculorum inflammationibus, ac sedi excidenti. Sed revertamus ad florem Violæ, à quo deducitur color, quippe ab eo confuso exprimendo succum cum colore, aut per infusionem floris in succo limonis, quemadmodum superius expositum fuit, aut cum spiritu acido Vitrioli, inde præparata cum aqua gummata, & tantillo aluminis rochæ, ut perficiatur atramentum ad scribendum, miniandumque pulcherrimo colore violato.

Ex ligustri baccis præ maturitate nigris elicere consuevere succum coloris pavonacei purpurizantis superioribus consimilis. Verum enim alios quoque colores extrahi ab eodem frutice depressendi, operæpretium duxi explicare quicquid, & quomodo de eis innuerint Scriptores. Memoriam itaque nobis prodiderunt Græci, Latini, necnon Arabes auctores in usum habuisse ligustrum pro coloribus inducendis, diversimode tamen, Græci namque ligustrum appellarunt *κάρπον*, cujus foliis oleæ similibus, quamvis majoribus tritis utebantur ad capillos rufos efficiendos, teste *Dioscoride*. Ejusdem sententiæ fuit Arabs *Serapio*, *Tract. de Simplicibus ex Plantis*, cap. 110. ubi tractavit de Ligustro, sub nomine Alcannæ, asserens, succum foliorum efficere capillos rufos. Huius favet *Prosper Aspinus*, vir præstantis doctrinæ, summæque eruditionis, qui in facultate simplicium, felicitate studioque mehercule prosper fuit. Eam enim facultatem summa cum laude docens in almo Gymnasio Paravino multa variaque opera medicis, & Philosophis perutilia prospere edidit, & præ cæteris, locupletissimum de Plantis Ægypti maximæ utilitatis studiosus: Unde in ejus libri, cap. 13. recensuit Ligustri stirpem, asserens appellari ab Incolis Ægypti elhanne, seu tam aharendi. Præterea voluit *Alpinus* ipse esse

esse hæc proculdubio Alcanna *Avicenna*, & *Serapionis*; hinc de facultatibus ipsius discurrens, ait, ex foliis confici pulverem, quem appellant *Ægyptii* archenda; hæc eorum mulieres utuntur ornatus gratia, manus, ac pedes colore aureo tingentes; nam simplici aqua mixtus archendæ pulvis eam facit auream, quæ omnia inficit aureo colore: idcirco mulieres cum ipsa capillos aureare possunt; at Princeps *Avicen. lib. 4. fen. 7. Tract. 1. cap. 19. de tincturis capillorum*, explicavit radicem alcannæ inficere flavitate capillos, hinc Mauri suos inficiunt capillos radicibus alcannæ, quemadmodum etiam equorum crines juxta descriptionem *Amati Lusitani in Dioscoridem*. Præterea si denigrantibus componatur, & associetur radix ligustri, sive alcannæ dicamus nigrore capillos inficit, auctore *Avicenna* eodem in loco. Inde Latini usurparunt ligustri baccas per maturitatem nigras pro conficiendo atramento Scriptorio: Veruntamen *Avicenna* exemplo eas denigrantibus aliis commiscet, quemadmodum superius expositum fuit: Simples enim ligustri baccæ sunt plenæ purpureo succe; prout asseruit *Petrus Andreas Mathiolus in Dioscoridem*, ac prout melius experientia constat, nam colore purpureo violaceo coinquinat ipse baccarum ligustri succus, tamen *Virruvius Veronensis, lib. 7. de Architectura, cap. 14. de Purpureis coloribus*, meminit fieri purpuram elegantem, ubi ait, eadem ratione vaccinium temperantes, & lac miscentes purpuram faciunt, &c. sub nomine vaccinii disseruit de baccis ligustri, quas, & *Virgilius Maro* appellavit vaccinia, sic canens in Bucolico.

*Non ne fuit satius tristes Amaryllidis iras
Atque superbapati fastidia, non ne Menaleam,
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses,
O formose puer nimium ne crede colori
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.*

Carminum *Virgilii* sensus satis patet: hortatur enim Poëta ipsa puerum non confidere nimium ætati ejus viridi florentique, & pulchra quæ ceu instabilis, ac momentanea cito labitur cum omni pulchritudine, & transit ad senectam deformem ætatem, quæ album colorem efflorescentem amisit, quippe eo caret, verum atra, & rugosa fit senilis ætas. Quamobrem exemplis *Maro* suadet puerum animadvertere ex ligustro albos provenire flores pulchros
&c

&c odoratos, quos bonæ gratiosæque ætati æqui-paravit ; sed quum celeriter decidunt flosculi, sic florida ruit ætas, ipsisque flosculis albis deciduis succedunt fructus nigri, viz. Baccæ, quas vocavit vaccinia nigra, à baccis nigris mutata litera *b* in *n* ; hæc itaque baccinia sive vaccinia non sunt grata, quemadmodum flores, sed aspectu nigra, & terra, prout senecta ætas mala, & præceps habetur. Ex præhabitis igitur depræhenditur apertissime ostendisse *Virgilium* ligustri fructus esse vaccinia ; quamvis quidam male exponentes mentem Poëtæ sint nixi distrahere eam, non minus aliorum hanc in rem impegit. *Servius Grammaticus Virgilii Commentator*, cui ignoscemus tanquam cæco, Plantarum historia pœnitus ignaro : Verum eo magis redarguendi sunt, *Petrus Andreas Mathiolsus, Bellonius, Ruellius, Marcellus, Hermolans Barbarus*, &c alii, qui aberrantes existimarunt Vaccinia esse flores ; & alii, ut *Fuschius*, & *Dodonæus* decepti pro vacciniis, descripserunt fructus diversos à baccis ligustri ; ita quod prædictorum quidam aliqua ratione ducti sunt, alii quorundam auctoritate nixi, & alii diversis opinionibus imbuti, aut ex proprio sinu diversam protulerunt sententiam à veritate, & longe, à mente *Virgilii* : sæpe etiam contingit multis eandem sententiam diverse interpretari, quam non intellexerunt ; Idcirco si dixerit *Servius* vaccinium esse violam auctoritate *Virgilii*, respondetur male intellexisse *Virgilium*, ipse enim *Georgicorum* *Egloga* 10. distinxit Violam à Vacciniis, dicens,

Et nigra Viola sunt, & Vaccinia nigra.

Eadem differre apertissime ostendit *Vitruvius* loco ut supra, et si *Mathiolsus* non æque existimans vaccinium esse hyacinthum, attulit quandam frivolum opinionem nullius momenti, & à nemine probatam & auditam ; quatenus ad opinionem *Dodonæi* si perpendamus ipsius verba, facile percipiemus esse Vaccinia sua ex planta Boëmæ ab eo tantum excogitata, neque ab altero probata ; sed inter scriptores Vaccinii videtur magis probari *Fuschius*, adhæsit enim ipse Græcis, qui appellarunt *μωρόν βατόνον*, fructum ipsius Rubi ; nihilominus *Amatus Lusitanus* in hac re magis aliorum sensus apicem attingit mentisve ipsius poëtæ, qui voluit equidem intelligi de baccis ligustri, quæ aliquando dicuntur baccinia voce proxima dictioni Græcæ *βαλάνια* : Verum diversitatis opinionum causa

causa (me Judice) fuit; nam Græci dictionem hanc protulerunt, *πολυσμήν*, id est communem, & quæ multa significat: Hæc autem omitamus, ut accedamus ad explicationem facultatum lingultri, quæ præter tincturas, jam supra descriptas sunt astringentes, & exsiccantes; tamen *Avicennas lib. 2. Tract. 2. cap. 50.* inquit, Alcana frigida in primo, & sicca in secundo; & ideo ejus folia masticata ulceribus oris auxiliantur; si vero carbunculis, inflammationibusque applicentur summopere conferunt eorum decoctum igni ambustis medetur; ex ipsis foliis ligultri consuetum est *Ægyptiis* conficere pulverem, prout superius dixi auctoritate *Alpini* mox pulvere aqua multa parato utuntur ad humidos pedes fluxionibus obnoxios; ac multum exudantes, ferentes emplastri modo appposito per horam exiccat, & adstringit; tamen ad oris ulcera confert, gingivarum, & pudendorum maxime præstat, ex odoriferis ligultri floribus distillatur aqua per alembicum odorifera, quæ æquè refrigerat, & astringit: Idcirco easdem facultates possidet, & in potu assumpta vomitum sistit, dysenteriam compescit, & quoscunque alios fluxus, muliebria tum alba, cum & rubea superflua cohibet si bibatur, aut in ore matricis lintheola eadem aqua imbuta immittantur: assumpta aqua adversus sanguinis sputamina confert, exteriusque mulieres utuntur ea ad faciem decorandam, obthalmiæ succurrit, si ex ea fiat collyrium cum tutia prohibet enim humorem fluxum, atque lachrymas: Præterea ex floribus fit oleum Cyprinum cum aromatibus, quibus compositum est, & magnæ efficaciz ad multas ægrotudines juxta *Dioscoridis* traditionem, quam unusquisque legere poterit: hujus olei Cyprini compositi duplicem prodidit, & differentem descriptionem *Pavlus Aegineta, lib. 7. de Re Medica*: fit etiam oleum Cyprinum simplex recentiorum more ex floribus oleo tantummodo insolatis, hoc tollit vulnerum inflammationes, & capitis dolorem è bilioso vapore sedat. Aliud simplex oleum Cyprinum scriptum nobis reliquit *Mesues lib. 3.* constat autem ex floribus Cyprini uncis quatuor, coctis in olei veteris uncis decem, cum modico vino: Alterum simplex insinuat *Dioscorides*; Calefacit hoc oleum præsertim compositum, emollitque nervos, & alia multa operatur, ut est legere in *Dioscoridem*.

C A P. VIII.

De Purpura veterum, & ipsius differentiis.

Antiquitus purpura fuit insigne Romanorum Magistratum valde splendidum, exinde Imperatorum, & Regum vestes purpureo colore tingi consuetum fuit: Verum enim veterum purpuræ usus prorsus perijt, idcirco, alia (hoc ævo) illius vicem gerit, illa ex animalibus, nempe ex conchis marinis detrahebatur: hæc autem ex planta ortum ducit: Præterea cum habuerint præsci tot differentias coloris purpurei, hoc forte visum fuit omnibus mirum, quibus causis ignotæ fuerunt; appellarunt enim veteres auroram purpuream, teste *Ovidio, lib. 3. Metam.* & pronunciarunt Ver purpureum, atque Aërem purpureum, ut *Ovid. 6. lib. Metam.* & *Virgil. lib. 3. Aneid.* & Sanguinem purpureum scripsit *Homerus*, at nonne dictum fuit purpureum Indicum, quamvis pavonaceum sit, & *Dioscorides* ipse prodidit fieri Indicum ex spuma purpurea, quæ innatat cortinis, quibus bullit glastum, cujus facultas est cæruleo inficere colore. Verum atque Violam mamolam vocarunt purpuream, quam vulgus nominat pavonaceam, prout est equidem: Cælestinumque hyacinthi florem voluerunt scriptores nominari purpureum, & Mare asseruerunt purpureum esse veluti, *Virgilius lib. 4. Georg.* inquit,

In mare purpureum violentior influit amnis.

Unde *Cic. lib. 4. Acad.* Mare illud, quod nunc favonio nascente purpureum videtur. Idem quoque scripsit, *lib. 2. Acad.* dicens, quod mare nonne cæruleum, at ejus unda cum est pulsa remis purpurascit: nihilominus purpureus color est equidem niger rubore quodam admisto at rubeo clarius, qui nigricantis rosæ splendore subluceat omnium colorum gratissimus, & tingendis vestibus maxime expetitus est: hujuscemodi coloris prodiderunt scriptores fuisse vestes Tyrias, quæ tunc temporis appellabantur purpuræ, ac aliarum pulchriores existimabantur; nostra autem ætate hujuscemodi vestes vocantur scarlati quibus Venetiis Illustrissimi Senatores procedere conspiciuntur: verum cum prænarrata videantur à scriptoribus confusa, ea aperire ipsa conabor, & à conchyliis exordiar, ut veterum purpuram recenseam, ex conchyliis enim tanquam causa materiali tor evenerunt differentiæ: Murices itaque pur-

purpuræ & maris piscium quædam genera inter conchilia sunt connumerata, à quibus olim elici consuetudo erat sanguinem nobilem, succumve illum mediis eorum faucibus contentum: idcirco incolæ venabantur conchylia, eaque ferramentis scindebant, ex quibus purpureus liquor profluebat, quo inde tingebantur vestes purpureæ? Quamobrem liquor iste cruentosus à purpura concha marina extractus æque purpureus color denominatus fuit, & quandoq; dicitur purpura nomine conchylî, purpura Græcæ dicta fuit, hinc color porphyriacus, id est, purpureus, quem à conchylîis appellavit ostrum, *Vitruvius lib. 7. de Architectura, cap. 13.* ubi discurrendo distinxit plures, diversosque colores purpureos quorum differentias à locis ex temperamento solis oriri asseruit; nam locis ex propinquitate solis illustratis pulchriorem provenire liquorem & purpura experientiam habebant antiqui: quemadmodum margaritis evenit: Orientalis enim Margarita ex mari Indico, & sinu persico circa Arabiam advehitur ad nos candida cum diaphanitate in superficie, occidentalis vero margarita transportatur ex Mari Britannico coloris lividi, suffusci, & opaci. A sole itaque cuncta elementa illustrantur, sol enim est fax cœlestis, & naturæ gratia; & ideo *Vitruvius loco de Purpuris*, inquit, non in omnibus locis, quibus nascitur unius generis colorem, sed solis cursu temperatur; itaque ostrum quod legitur in Ponto, & Gallia, hæc sunt Regionēs septentrioni proximæ producit atrum, hoc est purpuræ liquor ater, ut ipse innuit, inter Septentrionem, & Occidentem lividum, sed ad Æquinoctialem Orientem, & Occidentem invenitur purpura, violaceo colore, quod vero Meridianis Regionibus excipitur rubra procreatur potestate, & ideo rubrum Rhodo Insula in Mari Carpathio inter ciclades creatur; electissimam purpuram rubram producebat Tyros Phœniciæ, prout legitur in *Plinium, lib. 5. cap. 19. & lib. 9. cap. 36. & 37.* in hac purpuræ historia prævaricatus est *Hieronymus Cardanus, lib. 7. de Rerum varietate* veluti unicuique legere est. Idcirco ex prædictis satis apertum unicuique esse existimo, tot fuisse purpurei coloris differentias, quot supra exposui, necnon purpureum rubrum esse decorum, atque alios colores excellere, huiusmodi purpuram fieri Insula Tyros cecinit *Virgil. lib. 4. Æneid.*

Tyrionque ardebit murice lana:

Quamobrem ubique, sed Venetiis præsertim maxime existimatur

purpura vulgari dictione dicta escaletum pro Illustrissimis Patriciis insigniendis, huic accedit purpura violacea, quæ vocatur pavonacea; hanc celebravit *Cornelius Nepos*, qui fuit tempore *Ciceronis*, obiitque principatu divi *Augusti*, & ait me juvene violacea purpura vigeat: ex quibus deprehenditur fuisse primam inventam purpuram violaceam, mox rubra Tarentina paulo post reperta fuit, inde Dibapha Tyria successit; idipsum asseruit *Plinius* locis supra citatis, nihilominus adeo crevit purpuræ rubræ existimatio ob suam pulchritudinem, quod non modo seu prima, verum etiam uti sola hæc purpura vulgo agnoscitur, nominaturque hodierno tempore scarlatum. Et quæ prima fuit inventa, nempe purpura violacea, amisit purpuræ nomen, cujus vice successit appellari *el Pavonazzo*. Reliquæ purpuræ differentię nullius ferè existimationis habentur, præterquam ab eruditis, & literarum latè versatis, alioquin enim vulgus omnes purpuræ differentias in scarlatum perstrinxit; quod magis conspicuum erit, nisi desistam referre purpuræ facultates præter tincturam, picturam, atque scripturam, quas antiqui magnificiebant, quamvis vanus mihi videatur labor explicandi eas, quibus caremus, quid enim eis operam navare juvat, nil mehercule, præterquam curiosis satisfacere, & ideo scriptis tradidit *Galenus*, lib. 7. *Methodi Medendi*, cap. 7. *de ratione curandi frigidam ventriculi intemperiem*, summopere conferre lanam, pannumve è purpura Tyria, quando, & adstringi ipsum modice, & cutis ejus meatus obstrui expedit; præterea si aër ambiens sit frigidus docet applicare ventriculo purpuram unguento nardino imbutam, & actu calefactam: nam calefacit stomachum actu, & virtute. Idem reperit, lib. 8. *Methodi Medendi*, cap. 5. *de Diarriis Febribus*, quæ superveniunt cruditatibus ciborum, ibi enim ait purpuram marinam præsertim Tyriam præstare, cum unguento nardino, quippe tenuiorem adstringendi vim habet, tum ea purpura, tum optima nardus, ita ut vis earum siccando, calefaciendo, ac robur inferendo in corpora, quæ circa ventriculum habentur alte penetrare possit. Præterea lib. 11. *de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ex aliorum potius opinione retulit, purpuræ testæ cinerem lotam, & mox aceto, aut oximelite in poru assumptam lyenes tumidos sanare, suffitam vero, uteri suffocationem tollere, & secundas retentas detrahare. Exterius autem applicitam asserit dentes illustrare confricando eos, & ulcera

ulcera humore flaccida exsiccat cinis prædicta, malignaque corro-
dentia, ac diuturna curat, putrida, cum oximelite aut oxicato
abstergit eorum cavitates explet, & ad cicatricem perducit. His
assensit *Ætius Tetrabibl.* 1. *Serm.* 2. *cap.* 187. ultra prædicta *Pau-
lus Aegineta*, lib. 7. *de Re Medica* descripsit oleum, in quo sit ca-
ro buccinæ vivæ excocta, quod si auribus instilletur, earum dolo-
res discutit. Sed de his prætereat sermo, cum, ut dixi, jam omis-
sus sit usus venandi hujuscemodi Conchyllia ob difficultatem capi-
endi ea, præter quod capiuntur in pauca quantitate latitant circa
Canis exortum tricenis diebus, quemadmodum placuit *Aristo-
teli*, lib. 1. *de historia Animalium*, & lib. 5. ejusdem Voluminis;
ei assensit *Plinius* loco ut supra: Capiebantur igitur post canis Or-
tum, aut ante Æquinoctium Vernum, reliquo fere tempore sunt
sterilia, aut humorem nimis liquidum nullius momenti habent.
Præterea vivas oportet capere purpuras: in mortuis enim liquor
optatus illico evanescit. Capæ autem vivunt extra mare quinquag-
entis diebus Saliva sua; si aquam dulcem gustare illis acciderit, il-
lico moriuntur. Verum alia inventa faciliora successerunt homi-
num industria, quæ eundem purpuræ colorem præstant, & prout
melius in sequenti constabunt.

C A P. IX.

De Recentiorum Purpura.

PRæter buccinas purpurasque recensuit alia duorum generum
animalia *Hieronimus Cardanus* volumine, *de Subtilitate Re-
rum*, lib. 9. *de Animalibus*, Dicens quod tempore suo advehebantur
ad nos ex aliis longinquis Regionibus, præsertim ex Germania
pro purpureo colore ferici conficiendo animalia quædam cimicibus
similia, à quibus sublata erant capita. Alia vero retulit esse vermicu-
los radici pimpinellæ, saxi fragiæ ad nascentes, ex quorum san-
guine olim purpura fiebat, & si ab eo dissensit *Petrus Andreas
Mathiols* in *Dioscoridem*, nullum enim ipse egit verbum de Ver-
miculis pimpinellæ saxifragiæ, quos sub silentio non obvoluisset;
si res ita se habuisset, sedulus adeo fuit ipse inquisitor rerum natu-
ralium, verum aliter constat res: prodidit enim *Mathiols* oriri
in radice pimpinellæ saxifragiæ pillulas, non autem vermiculos,
tunc illæ usum habebant ad inficiendos pannos colore carbisino, si-

sive dicamus, more vulgari, cremesino, qui tamen distat à purpureo colore : ejusdem sententiæ reperi fuisse Castorem Durantem in ejus herbario, *Mathioli* exemplo. His assensit *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem*, lib. 4. enarratione quinquagenaria prima : Purpura vera olim inventa periit nam. quæ nunc in usu est, talis est nomine solo. *Cardanus* autem confundit *Karbisini* coloris historiam cum purpura, quandoque recensendo coccum *Baphicum* purpureæ tincturæ proprium, ut lib. 13. de *Varietate Rerum*, cap. 87. quemadmodum etiam de globulis pillulis vera radici pimpinellæ adjacentibus tractavit ; quarum usus ante hac prorsus periit, de animalunculisque scripsit colore purpureo inficientibus, pro ut ipse dixit, cum tamen eis facultas sit peculiaris colore cremesino imbuerre omnia ; præterea addit idem agere grana ficus mexicani ; at de his demonstrandi locus non datur hic, quemadmodum in sequenti capite ; propterea ut rem purpuræ prosequamur relictis conchiliis, cæterisque animalibus cujuscunque generis, ac eisdem pillulis pimpinellæ ad alias plantas properare coacti sumus. Cum fiat hodierno tempore purpuræ tinctura ex quodam grano rubro puniceo, producto ex frutice *Ilicis* humilis, quæ coccifera vocatur, adhæretque granum ramulis absque pediculis erciliæ magnitudine ; non ubique oritur, sed in solis locis à ardore torrefactis : & Ideo *Rembertus Dodonæus*, lib. de *Stirpium Historia*, scripsit multis Equidem locis oriri, & crescere *Ilicem* arbusculam, non ubique tamen granum hoc gignere, sed potissimum locis opticis versus Mare Mediterraneum tendentibus quibus solis æstus viget, veluti in Galatia, Armenia, & Cilicia, quemadmodum prodidit *Dioscorides*. Idem asseruerunt alii, ut *Serapio*, lib. de *Simplicibus ex plantis*, cap. 321. & *Plinius*, de *Naturali historia*, lib. 16. cap. 8. Et si addidit produci etiam in Africa, & lib. 8. cap. 41. favet *Plinius* ipse opinioni *Amati Lusitani*, qui scripsit gigni hoc granum in *Lusitania* : Regio hæc est parsque ulterioris Hispaniæ quam nunc Portugalliam appellant, nihilominus inter alia, ultimum esse granum tinctorium Hispanicum inquit *Dioscorides*. Idem assensit *Serapio* : prodiditque *Pausanias*, lib. 10. oriri in Phocida Macedonia, præterea vero memini manibus meis sæpe collexisse hujuscemodi granum curiositatis gratia in agris Insulæ Cretæ, atque Cephæleniæ Insulæ Ionii maris olim Samos dicta, ubi indiginæ locupletem droventum accipiunt ex eo grano Coccifero, non est quoque in præsentī filere quod

DE ATRAM. DIVERSICOLORIBUS. 237

quod dixit *Petrus Andreas Matthiolus* contra omnes scriptores, asserens ipse Colligi granum prædictum ex quercu in Boemia, & Polonia regionibus frigidissimis, hoc appellatum fuit à Græcis κοκκὸς βαφικῆς, Latine vero Cocceum Baphicum, vel infectorium, & granum tinctorium, & nostro idiomate vulgari vocatur granada tinctori, quod populi Galli nominant vermillion, & *grainel'escarlare*, hoc indicat scarlatum, quemadmodum asseruit *Joannes Ruellius*: Arabes vero vocarunt eum chesmes, & chermes, quod male interpretatus est *Joannes*, lib. 1. de *Natura Stirpium*, cap. 88. ubi confundit chermes cum cremesino, quamvis inter se distent, sed granum hoc dum tempore exiccatur in duas dividitur partes, quarum altera est exterior, & corticola, quam *Plinius*, lib. 16. cap. 8. vocavit cusculium, & quisquilium. Altera vero pars interior, & medullaris est nobilior, quamvis hanc partem grani pulverem appellent, nihilominus majoris valoris existimatur; si forte autem acciderit corrumpi, & in vermiculum verti scoleton nuncupavit, *Plinius* lib. 24. cap. 4. quippe fullones hoc utuntur grano ad tingendas lanas purpureo colore, quem vulgo scarlatum vocant; mox ipse *Plinius*, lib. 21. cap. 8. asseruit animadvertisse tres esse principales colores, unum in Cocco, qui in rosas micat, gratus nil traditur aspectu, ut in purpuris, tyrias dibaphasque ac laconicas: ex hoc itaque grano tinctorio elicitur illæ color purpuræ præcipuus dictus coccinus à cocco baphico, quod idem est cum grano tinctorio, quo purpura nostra inficitur, nam si in aqua, aut lixivio decoquatur inde coletur & colatura exiccetur per evaporationem, residebit color, qui ad purpuram tingendam adhibetur: si vero solutus fuerit cum albumine ovi, aut aqua gummata, tunc eo minuari, pingique, ac scribi poterit ab hoc grano chermes juxta dictionem Arabicam assumpsit nomen Alchermes compositio celebris, quæ adversus cordis affectus commendatur, nempe tremorem, palpitationem, syncopem, ac melancolicas affectiones; nam recreare animum exhilarareque fertur; quemadmodum fusius legitur in *Joannem Mesurum*, lib. 3. de *Antidosis*, Ubi tractat de electario ex granis tinctoriis, est granum hoc astringens, simulque amarum, at citra morsum exicat, teste *Galeno*, lib. 7. de *Simplicium Medicamentorum facultatibus*: Proinde ad ingentia vulnera convenit, ac præsertim nervorum, ad vulnera capitis conducit cum mitra administratum, & magnum auxilium mulieribus præstat abortire solitis,

litis, si eis pari pondere thuris in ovæ recenti sorbendum propinetur, superfluosque menses cohibet.

CAP. X.

De Colore Cremesino,

Ortum est lolium inter scriptores vulgares, qui ob ruditatem delusi fuerunt à quadam affinitate Vocum, cum enim chermes appellarint Arabes granum tinctorium, quo fit escharlatum, pro ut antecedenti capite expositum fuit, hinc evenit, ut quidam incaute existimariant chermes Arabum esse vulgare chremese, quod Latini vocant Karbisinum sive cremesinum, eo enim efficitur color ruber floridus, & vividus verum satis inter se differunt colores ipsi, nempe carbisinum, & escharlatum, quemadmodum atque eorum materiarum inter se distant: fiebat olim cremesinus color ex granis quibusdam ortis circa radices saxifragiæ pimpinellæ similis, quemadmodum, & Olyræ Farraginis, ve, & parietariæ, & aliarum herbarum quæ colligebantur in Italia, Polonia, Germania, & aliis regionibus, veluti asseruerunt *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem*, & *Petrus Andreas Matthioli*: hæc autem grana erant magnitudine grani insectorii. Quamobrem quidam crediderunt granum saxifragiæ nominari coccum scolecion à *Plinio*, lib. 24. cap. 4. sed à toto cælo aberrarunt, quod exactius legendo animadvertere potuissent, nam coccum scolecion appellavit *Plinius* Coccum Baphicum, quando corrumpitur, & in vermiculum mutatur, quod facillime contingit: nisi aceto irroretur; at paucis inde annis omisus fuit, omnino usus granorum quæ radicibus pimpinellæ saxifragiæ, vel alterius herbæ colligi tunc temporis consuetum erat pro carbisino colore conficiendo, dimissaque fuerunt animaluncula superiori capite recensita cimicibus similia, nam aliud carbisinum majoris magisterii supremique coloris ab hinc paucos annos adjectum fuit ex Insulis Indicis in Hispaniam ac inde in Italiam, quemadmodum scriptis prodidit *Amatus Lusitanus*, ac pro ut quotidiana experientia ostendit: hoc autem carbisinum faciunt grano intus fructus ficus Indicæ Mexicani rubra: quamvis adhuc ceteri vulgus constare ea animaluncula jam prænarata, quemadmodum erucæ quæ ex virentibus foliis ficus Indicæ oriri dicunt, magnitudine milii, mox accrescunt hæc, non os, non aliud ex membris, quod con-

conspicuum sit possident. Præterea colligi asserunt ea cum forcipe, ac in scutellam cinere plenam demitti, hinc mortua eliciunt singularim, & ira præparata servant pro tincturis. vulgus autem Idiotarum à veritate divagatur, & à tota via errat, cujus error facile deprehenditur experientia: nam si Karbisinii grana usitata infundantur in aqua calida quæ jam exiccata erant, & rugosa intumescunt reassumpta humiditate, & pristinam formam acquirunt, quæ non est ullius animalunculi, at feminis sive grani fructus figuram refert. Quare hæc grana sunt ficus Indicæ rubra, & splendida ut sanguis, & in majori copia habentur ista, quam prædicta grana saxitragiæ pimpinellæ adnascencia: hiis itaque insectores sericum tingunt, & lanas: Verum Indicæ ficus duplex constituitur, genus à Hieronimo Cardano, lib. 13. de Varietate Rerum, cap. 67. de mat. color. odor. sapore; ubi utriusque generis Iconem aliquantisper inter se differre descripsit, etsi asseruit atque utrumque fructum convenire non in figura, sed in colore rubro; utriusque enim pulpa interior succosa existit rubicunda, & splendida; sanguineoque colore manus, veluti mora inficit, & multis diebus perdurat infectio, adeo ut vix detergi possit: Comeduntur hujuscemodi ficus, sunt enim suaves dulcisque saporis, sed urinam tingunt, ita ut sanguis exquisitissimus videatur, ex quo territi advenæ qui eos comederant, ludibrio Indis incolis erant: sed paulo post cum nil aliud mali evenisset certa experientia habuerunt, hujuscemodi ficus absque metu comedi posse. Unum eorum genus descripsit Cardanus auctoritate Theophrasti Græci, lib. 4. cap. 5. ubi asseruit hujuscemodi ficum appellari Pithaiam ab indis, de quo Tract. Plinius, lib. 12. cap. 5. & 6. oritur circa Acesinum Fluvium Persiæ qui in Indum amnem cadit, ejus folia ad instar amazonum peltæ sunt, & fructus parvi, & dulces; idem fere habemus à Strabone, lib. 15. de Geographia. Alterius autem generis ficum esse inquit toronatum, & appellari. Tunæ indica dictione, quod nobis indicat ficum Indiæ, cujus stirpem Incolæ vocarunt Nuchili, hæc autem absque caudice, & absque ramis arborefcit foliis tantum; nam folinum in terram plantatum radices agit, & alia folia emittet ex se; hinc tot succedunt in altum, & à lateribus folia, ut caudicem at; ramos excusent, quemadmodum ipsa ostendit Iron expressa è Mathiolo, & aliis plantarum historiæ scriptoribus, folia habet oblonga ad pedis magnitudinem, & lata ad palmi, crassa quantum digitus, eorum color viridis

dis admodum, aculeis validis tenuissimis, ac frequentibus cinerei ferme coloris, fructus optimi sunt suo initio candidi, post virides, inde varii coloris, demum lutrii; interior vero pulpa, utriusque rubea atque rubea, & splendida, excipiuntur semina, è quibus nobis delatis fit color carbisinus pro inficiendis sericis, & lanis, aut quibuslibet aliis. Eandem plantam descripsit *Plinius* sub nomine opuntiae. *l. 21. cap. 17.* ubi dixit oriri circa opuntem Civitatem Græciæ Phocidi proximæ, & asseruit esse homini dulcem, nec non mirum quomodo ex foliis oriatur, ex eis enim producuntur radices. Ecce quod *Plinii* verba referunt ad unguem hystoriam tunc ficus Indiciæ cuius plantam olim ipse conspexi prope menia arcis Lyefinæ Insulæ Dalmatiæ fructum proferentem in summitate foliorum, qui nunquam maturescebat, cum aerem exposceret calidiorem prout est in suo proprio climate, cui cælum faver: nam unicuique regioni suum proprium munus impertivit, & in ea tanquam specificam, naturam inferuit, ita quod diversis mundi partibus munera variæ expartivit. Quare, etsi in alias provincias ex India illatam huiusmodi stirpem ferunt scriptores, quibus interdum eam reperiri contingit, haudquaquam fructum producere neque perfici, præterea nullum in medicina usum habere proditum reperit, quod meminerim, præterquam à *Castore Durate*, ipse enim memoriæ reliquit in ejus herbario, quod præarrata stirpis folia per medium rescissa, mox calefacta ac pectoris percussione applicita, summopere conferunt, nec non articulorum doloribus præstant. Sed de his satis, cum parum juvet operam navare eis, quibus caremus, verum satis superque alia ad manus habemus medicamenta; quamobrem seminibus, granis ut dicamus ipsius Tuuæ juncti sufficit, prout jam institueram, nempe pro colore carbisino vulgo chremese conficiendo tinctoribus commodo, atq; scriptoribus apto, qui tamen diversimode præparari potest, quemadmodum de aliis coloribus ostensum fuit.

C A P. XI.

De Rubeo colore laccæ gummi naturalis.

L Accæ color æmulatur pulchritudine carbisinum colorem jam præarratum, quamobrem quidam deceptione, alii vero ob inertiam abusi sunt quandoque lacca pro carbisino ad inficienda serica, cum tamen inter se distent, naturalis enim lacca est gummi, lachry-

lachrymave rubea, & splendens : quæ tempore sponte fluit ex arbore ; absque ullo artificio ; etsi ex arbore sauciata citius emanat. Arbor autem oritur Insula Portus sancti , quæ prima est ab Hispania in Indiam tendentibus, fructum ferens ceraso persimilem, sed coloris cœrulei, quemadmodum retulit *Cardanus de subtilitate Rerum, lib. 8. de Plantis*, ubi existimavit Laccæ arborum esse ex genere cerasi ; sed regionum varietas efficit , ut illius lachryma , pro lacca in usu sit. *Cardani* autem opinioni resistit *Ampatus Lusitanus in lib. 1. Dioscoridis Enarratione 23.* negat enim ipsæ laccam esse gummi, neque assensit esse guttam, lachrymamve arboris , imo asserit esse potius formicarum alatarum stercus , Favaginemve tanquam apum in Regno Pegu , cujus sententiæ favet *Christophorus Acosta Africanus, Tract. de Historia Plantarum, Aromatumque Indiarum Orientalium*, nihilominus exponens historiam laccæ sermonem implicavit, tametsi in primis negat laccam esse gummi, aut lachrymam, *Lusitani* opinionem dentibus retinendo. Verumtamen in calce fere ipsius capituli obscene, incauteque fatetur formicas elicere ab arbore icorem tanquam materiam , nam coadunant eum succum , qui tandem concrescit in gummi, quod appellatur lacca ; ex quibus itaque deprehenditur formicas fauciare arborem , ex quo vulnerato fluit lachryma laccæ , imo fornicæ scalpendo , fugendoque , ut ita dicam, fluxionem materiæ ipsius laccæ accelerant, atque eam coadunant super arboris ramos , quæ in unum coacta exsiccatur in gummi rubeum, quod adhæret ramulis arboris ; quapropter consequitur non esse stercus, vel aliud simile formicarum excrementum, quod pro lacca usu habetur : Verum equidem arboris succum humoremve esse constat, qui superabundans profunditur ex se , & in gummi concrescit, quod hominum artificio quoque accelerari potest , quippe arboris corticem fauciando ferro, aut alia re dura, neque his repugnat si à formicis morfu faucietur arbor exinde distuat humor , mox incrassescat , & in gummi deveniat , in quo apparent aliquando formicarum alæ, possunt enim, & ipse eodem modo delectari, & inhærescere in ejus viscositate ; ita ut inviscate permaneant dum humor ille concrescit in gummi , aut etiam quia proprium est formicarum fugire terram aquarum alluvie inundatam , & ad humum siccum confugire, aut arbores ascendere, ex quibus si prorumpator laccæ in eo inviscantur , & sic in ipsomet concreto in gummi apparent : hujuscemodi gummi credidit *Andreas Mathiæus* esse

cancamum *Dioscoridis*, cui etiam assensit *Antonius Musa Brasavolus*, in examine *Gummi*, afferendo laccam *Serapionis* esseancamum *Dioscoridis*. Præterea idipsum videtur probare *Avicennas* auctoritate *Pauli Aegineta*. Veruntamen alii insurgunt, optima equidem ratione adversus prædictos, quemadmodum *Don Garzia* ab hortu, *Lusitanus lib. Simplicium*, *Aromatumque India Orient.* & *Carolus Clusius in Annotationibus libri Garzia*: Inde quoque *Brisotus Gallus* magna eruditione præditus: hi omnes celebres scriptores, ac aliorum recentiores assenserunt unanimes laccam esse aliud à Cancamo, præter quod odoriferum scripsit *Dioscorides* esseancamum; Verum enim lacca inodora est, nullumque pro sufficientis usum habet, deinde distant in colore, quiaancamum descripsit *Dioscorides* esse ferè coloris mirrhæ, ea vero non rubet, neque adeo splendet, prout lacca, quæ masticata tingit pulcherrimo colore rubeo: Idcirco coquitur pro tingendis pannis colore rubeo, mox ex ipsius reliquiis post tincturam panni conficitur Massa, quæ dicitur lacca artificialis, qua utuntur pictores: his vero ancamum inutile esse, cum neque Myrrha deserviat tincturis. Præterea hac tinctura laccæ gummi sæpe adulterant, effinguntque colorem carbisum, qui tamen longo tempore non permanet, sed deflorescit vividus ejus color: Verum tinguntur pelles rubeo colore, cum una parte laccæ, & altera urinæ fracidæ. Alii ex lacca trita, & pinsita formant virgulas rubeas longitudinis, & crassitie unius digiti, quas venundant nomine ceræ Hispanicæ ad sigillandas literas, nam facile liquefcit calore candelæ, & ipsius gutta tenaciter adhæret. Alii componunt ceram Hispanicam, ut sequitur.

Recipe Terbentinæ, Picis navalis singulorum drachmas sex, gummi laccæ, aut ejus vicæ, lachrymæ sanguinis Draconis drachmam, sulphuris Citrini drachmas binas; hæc omnia commisceantur igni, ut moris est, & formentur Virgæ. Alii capiunt gummi ederæ, gummi laccæ, sandaracæ Arabum, masticis, singulorum uncias duas, rasinæ uncias quatuor, terbentinæ dimidium uncia, cinaprii uncias binas, omnia ad invicem componunt in mortario aneo optime calefacto, inde formant Virgulas ad libitum. Alii capiunt gummi laccæ, masticis, singulorum unciam, lachrymæ sanguinis draconis uncias tres, cinaprii dimidium uncia, terbentinæ unciam, & omnia ad unum miscent. Recipe picis Græcæ lib. 1.

Masticis

Masticis albi, lib. 5. thuris uncias quinque, Cinaprii quantum sat sit inficere pastam colore rubro, verum primo exponunt igni picem, ut lique scat, mox addunt in pulverem redactos masticem, & thurem, ac tandem cinaprium solutum cum modico olei, & illico incorporata auferunt ab igne, & erit perfecta. Alii solent etiam inficere laccam, alii coloribus, prout magis rubeo, aut viridi, aut cæruleo, aut nigro, aut luteo, aut hujuscemodi aliis, inde formant Virgas coloris pastæ; Præterea ex lacca gummi præparant officinæ aromataria, compositionem quandam Dialaccam appellatam, ut est legere in *lib. 3. Joannis Mesue de antidotis*, ubi multas assignavit ei facultates, *viz.* ventriculū, & hepar robore, obstructions aperire, ejus scirrhum dissolvere, & ex his nascentem chachexiam, & hydropem sanat, urinas movet, lapidem renū & vesicæ frangit, cordis tremori confert, & obesos extenuat; Monachi vero exponentes antidotarium *Mesues*, alta mente cecutierunt, dicentes, in compositione Dialaccæ, si defecerit lacca, ejus loco injiciatur lachryma sanguinis Draconis, at quanto errore omnes norunt, quum lacca sit aperitiva, etenim menses provocat; sanguis vero Draconis tantum abest ut aperiat, ut potius miro modo constringat: Præterea uruntur pictores, atque scriptores prædicto gummi laccæ pro colore rubeo pulcherrimo, quem ita parant, quippe per diem naturalem infundunt gummi laccæ in lotium puerile, ut emoliat; inde igni exponunt, ut bulliat, donec pulcher appareat color rubeus, qui servatur. Ubi vero usus erit, solvi consuetum est cum aqua gummata. Etenim vero ex facibus laccæ naturalis relictis à tinctoribus post infectionem panni vel ferici extrahitur color cum lixivio instar pastæ, ex qua formantur tabellæ, aut globuli, pilæque rubæ, quas appellant laccam artificialem; eodem exemplo, ac modo conficiunt laccam ex brasilio verzinove dicto: Alia ex cocco refultat, & alia ex carbisino: Hæc omnes laccæ quemadmodum arte fiant inferius palam demonstrabitur, sic etiam ex earum materia denominantur, *viz.* lacca di verzino, lacca di grana, lacca di Cremese, his maxime pictores uruntur pro conficiendo colore, tum rubro obscuro, tum vivido claro, & sanguineo: Et si easdem pastas artificiales inepte admodum confundunt eum vera lacca naturali; quæ est gummi à natura productum: idcirco hodie quidam impudentissimo errore miscere audent hujuscemodi pigmenta arte facta in

compositione dialaccæ, pro: suis omittendo ipsum gummi lacæ; sed vch illis in extremo die Judicii supremi Numinis.

CAP. XII.

De Lacca Artificiali.

Explicata historia gummi lacæ naturalis, exurgit altera lacca arte facta instar pastæ, sub cujus vexillo aliæ accedunt lacæ artificiales, quæ hujuscemodi nomen sibi usurparunt ratione cujusdam similitudinis, quam in colore habent lacæ omnes, licet ex diversis factæ, hinc alia associantur eis nomina, quæ constituunt eisdem quoque differentias, quarum gratia, omnes singulæque distinguuntur, ut inferius plane demonstrabitur. Verum enim à lacca naturali nomen primum deduxerunt aliæ, quarum magis proxima magisque naturali peculiaris est, quæ procedit ab ipsa naturali, quanquam arte fiat, quamobrem persuadet ratio, ut exordiamur ab ista antequam ad alias procedamus.

Capæ lotium optime despumatum igni, ad pondus librarum sexdecim, & in eum obruatur unica libra gummi lacæ adjiçianturque uncia quinque aluminis rochæ triti, & simul ferveant, donec optime coloretur lotium, quantum sufficere videatur, quod experiri facile poterit, si linteum album immergatur in prædictam tincturam, mox illico extractum conspice, an tibi arrideat, alioquin ebullire perseveret, donec compos sis voti tui, tunc postea colo transmittatur, ac recipienti catino concrefcere omittatur: Demum iterum atque iterum coletur novo linteo, donec colatura clara, & absque colore videatur: tandem cum spatula lignea extrahatur è sacco lacca, quæ erit instar coaguli pulcherrima, ex qua formantur tabellæ parvulæ, aut globuli, & super lateres novos ponantur umbræ usque ad exsiccationem, & usui ferventur: duo tamen animadvertere velim, unum scilicet, quod lotii vicem gerit lixivium aëre factum ex cinere clavellato; præterea secundum inoneo, quod gummi lacæ excusat cimatura panni infecti lacca; adhuc etiam præstat pulvis coloratus, qui à pannis tinctis decedit: Quare à gummi, ut prius dictum est, aut à limatura, aut à pulvere prout residuo tincturæ elicitur pasta lacæ artificialis.

CAP.

C A P. XIII.

De Lacca escarlati, appellatur de Grana.

CApe cimaturæ escarlati libram quam obrues in lixivium arte in ollam figulinam novam existens igni, & ferveat; donec inficiatur lixivium colore escarlati, & colore exuti remaneat cimatura ipsa, tunc per sacculum coletur, & cum duplici ligno exprimendo cogitur colo egredi lixivium tinctura imbutum: Colligatur itaque colatura, ac rursus igni exponatur, sedulo animadvertendo ne ferveat, sed tantum incalescat, quod ita calidum confervetur: hoc interim propinetur igni ollula per quam parva aquæ plenæ; postquam fuerit calefacta, obruatur in ipsam alumen rochæ tritum ad pondus unciarum quinque, cum autem solum fuerit alumen, & in aquam versum, injiciatur ita calidum in lixivium colore excarlati imbutum, & calefactum, sed antea lixivium deponatur ab igne, mox commista illico versentur in sacculum, ut colo trajiciantur recipiendo aliquo vase colaturam, quæ si colore infecta è sacculo stillare conspiciatur, hoc eventu alia simplex affundatur aqua in sacculum, quæ sit calefacta, atque rursus in ipsum sacculum vertatur colatura, quod sæpius fiat, ita perseverando donec amplius à sacculo non descendat colorata; Verum transeat prorsus expers colore, quod equidem indicabit colorem penitus concretum residere in sacculo, tunc expedit quippe spatula lignea abradere ipsam substantiam coloratam escarlati à sacculo, ex qua exiguæ pilæ atque tabellæ parvæ formari consuetum est, & umbræ exsiccari, quæ tandem picturæ quemadmodum, & scripturæ usui servantur, denominanturque idiomate vulgati lacca de grana.

C A P. XIV.

De Lacca Karbifini, vulgo di Cremese,

NE multis verbis rem agam, quæ legentis animum, mentemque angore, ac tædio quandoque afficere solent, leviter transeam, ac tantummodo hæc cum antedictis breviter perstringam: ea enim comprehendunt ista, ac summam complectuntur hæc

hæc sub eadem norma, qua diximus fieri laccam artificialem ex proprio, naturalique gummi, aut alio ejus residuo, aut ut diximus aliam laccam nuncupatam de grana, sic fieri innuo de Carbisinio, eadem enim regula resolvitur hoc, aut in lotium, aut in lixivium, prosequendo, in omnibus, ut supra. Nam pigmentum pulcherrimum eveniet, ut de illis, servato ejus colore juxta suam differentiam: quippe enim consuetum est à quibusdam fieri laccam ex ipso Carbisinio, quemadmodum ab aliis ex cimatura panni infecti colore Carbisinio: Et ab aliis ex residuo scobis ipsius coloris, quæ decedit è serico, & à pannis infectis eodem colore. Prænarrata igitur arte resolvitur, ac reducitur ad coagulum laccæ, hinc manibus formantur tabellæ, aut parvulæ pilæ, ut moris est, demum super lateres novos, aut vasibus figulinis semi-coctis exponuntur usque ad exsiccationem, demum usui servantur,

C A P. XV.

De Modo construendi Laccam è Verzino.

Capiantur cimaturæ lanæ cujusunque generis libra, lixiviique sacris binæ situlæ, hæc ad invicem ponantur in vase æneo, & igni mitte, ut serveant donec cimatura in lixivio prorsus solvatur, ubi vero sit liquefacta effundatur in vas ligneum, aut figulinum vitreatum, & illico ei super addatur sensim libra una aluminis rochæ triti agitando rudicula lignea, ac peroptime commiscendo compositionem ipsam, cui aspergantur binæ aliæ situlæ aquæ fontis frigidæ, mox totum vertatur in sacculum, ut coletur, ac inde expedit è sacculo abradere corpus in ipso concretum, quod servatur in vase vitreato, abjiciaturque colatura ceu inutilis: Deinde verzini tenuissime incisi libra immergatur in lixivii situlam, & igni ferverescere mittatur vase æneo, donec per digitum deerescat, ac postea colo traficiatur, colaturaque recipienti vase collecta rursus igni exponatur, eique adjiciatur gummi Arabici tritæ unica uncia, ac ebullitione perseveret, ut per medium digitum diminuat: Tunc in ipsam colaturam obruatur corpus supra servatum, & cum rudicula optime commisceatur igni, hinc ab eo deponatur, ac rursus per sacculum coletur in eo enim concreset pasta laccæ ipsius verzini cum corpore lanæ prius soluto in lixivio; inde concreto, & infecto tinctura verzini; Idcirco igitur abradatur è sacculo præ-

DE ATRAM. DIVERSICOLORIBUS. 297
prædicta pasta rubea, ex qua formantur manibus globuli orbiculares : his vero umbræ exsiccantur , demum usui picturæ servantur nomine laccæ verzini.

CAP. XVI.

De lachryma Sanguinis Draconis, quæ est Dioscoridis Cinnabaris Indica.

M Erit pigmentorum numero habetur gummi, lacrymave, quæ nuncupatur sanguis Draconis, pulchritudine enim coloris sanguinei, & vivacitate præstat in picturis; & aliis facultatibus plurimum est medicinæ usu : Idcirco cum in ejus mentionem inciderim in præcedenti capite respectu abusus illorum qui sanguinem Draconis confundunt cum lacca ; etsi satis inter se distant. Quapropter jure consequitur, ut ibi perspicue tractemus de illo quemadmodum in colore proximus est laccæ : liquor iste sanguinis Draconis est naturalis humor, qui lachrymæ instar, lucidus, & rubricans defluit à quadam arbore procera, in Insulis Maderiæ, & Cannariæ, quæ olim Fortunatæ appellabantur à fructuum ubertate contra extremam Mauritaniam ad occidentem existentes, teste *Strabone lib. 3.* ob id scripsit *Dioscorides, lib. 5. Medicinalis materia*, deferri cinnabarim ex Aphrica, in hac enim regione continetur Mauritania, quare cinnabaris *Dioscoridis*, ac sanguis Draconis sunt unum & idem, quippe lachryma emanans ab arbore, quæ tandem concrevit in gummi, ut nos monuit *Dioscorides*, ubi redarguit eos, qui falso existimarunt hanc lachrymam esse minium, de quo uberius tractabimus loco suo proprio divinis faventibus gratiis, deluditque putantes nominari sanguinem Draconis, quia sit sanguis effusus ex Dracone animali eliso ab Elephante : In quem errorem lapsum esse *Plinium* deprehendimus *lib. 8. Naturalis Historia, cap. 12. de Solertia Animalium*, ubi scripiit, pugnam Draconis cum Elephante : eodem errore captum animadvertimus eum, *lib. 33. cap. 7. de Minio, & Cinnabari* ; Verum equidem huic lachrymæ inditum fuit nomen sanguis Draconis ab incolis, & à proximis Hispanis ; nam ipsi Draconem vocarunt arborem, quæ prædictum liquorem instar sanguinis rubrum emitit ; hinc à similitudine sanguinis in colore appellarunt eum sanguinem

nem Draconis arboris, etsi fatue credidit *Sorapio* succum herbæ *Achilleæ* Syderitis quartæ, quia rubescit, esse sanguinem Draconis; idipsum existimavit *Avicennas*, lib. 2. *Traët. 2. cap. 605.* cum tamen revera sit liquor effluxus à Draconariæ arboris corticæ, qui concrevit in gummi, ac facile dissolvitur, ut gummi in omni liquore, & cum eo si lineas, aut picturam, scripturamve duxeris colorem profundissimum sanguinis fieri conspicies; ita quod nullus color magis fingit sanguinem illo magisque perdurat quam laccæ color, ac magis sanguineus, & vividus est; quæcunque tamen pictura, scripturave, pigmento sanguinis Draconis ducta exsiccatæque madefiat aqua imbuta verzinò fiet violati coloris: Præterea rei medicæ plurimum prodesse asseruit *Dioscorides*, & vim hematitii lapilli scripsit habere prædictum sanguinem Draconis, atque efficaciorẽ, qua cohibet sanguinem à quacunque parte fluentem, tam si intus per os assumatur sanguis Draconis, quam si extra applicetur, Dysentericæ confert, & muliebria coërcet, ac sanguinis rejectionem sistit; oculorumque medicamentis præstat, & urinæ ardorem demulcet; vulnera recentia, & simplicia conglutinat, dentesque commotos confirmat, si vero cum cerato administretur ambustis igni confert, & papularum eruptionibus medetur: Adukeratur sanguis Draconis sequenti compositione; ita quod ullo discrimine eadem apparet lachryma, cum tamen easdem vires non æque possideat, detegiturque fraus aciditate aluminis, cujus compositio est, ut capiantur gummæ Arabicæ libra, aluminis rochæ binæ unciz, hæc tenuissime molita, dissolvantur in acri lixivio in quo decoctum sit Brasiliũ inde omnia ad invicem exacte decoquantur, demum immergantur in eo virgulæ, & frigesce permittantur, concrevit enim gummæ circa virgas colorata instar lacrymæ sanguinis Draconis. Alter sanguis Draconis adukeratus, & fictitius conspicitur appensus in officinis pharmacopularum in rotulas circumvolutus, qui componitur ex pseudo-bolo-armeno, rubea tinctorum resina, ac dragacantho simul mixtis; aut ex sanguine hircino, sorbis, ac laterum pulvere in unum redactis: hoc fallaces quidam pharmacopolæ affucti album pro nigro vendere, jam usi fuerunt, vice naturalis, & veri sanguinis Draconis: olim quoque barbitonfores nescientes bonum à malo feligere, hujuscemodi sanguine Draconis sophistico conficiebant malagmata, & fracturis ossium medendis imponebat, quemadmodum, & fabri rurales ad equos,

DE ATRAM. DIVERSICOLORIBUS. 299
equos, & boves medendos ab extra admoveere consueverunt. Verum hodierno tempore hujuscemodi rotulæ sanguinis Draconis falsi ab usu medicinæ sunt penitus explosæ. Idcirco in quibusdam officinis videntur potius ornamenti gratia, atque ut decantetur commune omnium verbum, viz. reperitur in officinis pharmacopolarum de quolibet genere musicorum.

C A P. XVII.

De Cinnabari, & Minio.

CONstat equidem dissenisse Veteres inter se de historia Cinnabaris, & Minii, quod nihilominus parum refert intelligentibus scriptorum mentes, quarum conceptus sententiæ facile percipitur, si studiose inspexerimus materiam quam disseruerunt ipsi, ac ejus facultates: & si apud *Dioscoridem* tantopere cinnabaris, & minium pigmenta fuerunt diversa nomina, & substantia patet enim corrumpere existimantes cinnabarim esse idem cum minio, quos *Dioscoridas* ipse deridet; Veruntamen, aliis antiquis scriptoribus celeberrimis fuerunt unum, & idem, quippe cinnabaris, & minium apud eos enim hæc duo synonyma communionem nominis indicantia constituunt pigmentum unum coloris rubei, sanguinei, quod vocarunt quandoque minium, & ullo discrimini quandoque cinnabarim appellarunt idem, quanquam ex pluribus differentiis existisset, cum plura etiam sint genera descripta ab eis sub uno, aut altero nomine, cinnabaris videlicet, aut minii: utrunque enim est cognatum, quod alterius vicem gerit. Quamobrem consequitur, atque plurivoca intelligenda esse, quandoque sub eodem nomine: nam pluribus eadem est appellatio, prout simili ratione, pleraque possemus adducere exempla: attamen brevitatis gratia sat nobis fore existimaui proponere exemplum Sandarachæ, quæ juxta Græcorum intentionem est mineralis auripigmenti, arsenicive ruber species; oritur enim cum eo in metallis teste *Dioscoride*, lib. 5. de *Medicinali materia*. Aliaque commemoratur Sandaracha à *Plinio*, lib. 35. cap. 6. quam factitiam, & adulterinam esse ait ex cerussa cocta, & in flammeum colorem versa cum æqua parte Rubricæ quanquam *Vitruvius* docuerit, lib. 7. cap. 12. fieri sandaracham ex cerussa absque rubrica in fornace tamen usta, ut asseruit, Gal. 9. de *Simpl. Med. facule*. Appellans eam sandicum,

aur sandicem, ut plurimi volunt, quam *Ætius* atque *Paulus* nominarunt secum, vulgo autem officinarum est minium rubicundissimi coloris. Verum si legere accidat apud Arabes Sandaracham, illico eligimus gummi Juniperi plantæ Vegetabilis, hoc autem gummi vulgus appellat Vernicem scriptorum quando in Pollinem paratur: Præterea ex eadem Vernice sicca si admisceatur oleo è semine lini fit liquida Vernix: Verum atque aliam sandaracham recensuit *Plinius*, lib. 11. cap. 7. de *Vocabulis operis apum in colligendo mel*, Cujus partem quandam mellis ceraginosi amari saporis dixit appellari sandaracham, & ab aliis cærinthum. Ecce quam dissimilia sunt istæc, non modo natura, verum atque materia, & facultate, quamquam eodem nomine vocentur. Quid mirum igitur ob tantam rerum varietatem labi homines tirunculos, præsertim ingenio rudi, & inexorabili, quibus ne amplius in hanc ruant foveam, mitto omnimodam explicationem omnium differentiarum minii, cinnabarisve; Iccirco animadvertere ita sane censeo cinnabarim apud *Dioscoridem* esse sanguinem draconis lachrymam, quæ emanat à dracone arbore, sive draconaria dicatur planta illa vegetabilis, prout superius expositum fuit, ubi *Dioscorides* improbat, qui cinnabarim suam productam à planta vegetabili confundunt cum minerali, quemadmodum est minium: Verum apud *Aristotelem* in calce, lib. 3. Meteorum, nec non prope *Theophrastum*, ac *Galenum*, lib. 6. de *Simpl. Medicam. fac.* quemadmodum etiam juxta *Plinii* descriptionem, lib. 33. cap. 7. & apud *Vitruvium*, lib. 7. de *Architectura*, cap. 8. & alios egregios viros pro cinnabari: miniove, quod idem est prope prædictos comprehenditur quid metallicum, diversimode tamen, nam *Theophrastus*, *Lesbius*, *Aristotelis* successor sub nonne cinnabasis disseruit triplex genus minii naturalis fossilisque, quod assumpsit nomen à minio Hispaniæ fluvio; nam prope cum colligebatur, tunc temporis hujusmodi pigmentum, hoc minium appellabant, & Græce ἀμμιον. Primum itaque genus minii naturalis est lapis concretus durus, qui effoditur ex fodinis argentariis, & dicitur cinnabaris mineralis; secundum genus decutiebatur sagittis, ex rupibus inaccessis prope colchos, ad quos ut ferunt, jam navigavit *Jason* Thessalus cum Argonautis ut vellus aureum raperet, hoc autem secundum genus minii naturalis hominum ignavia decessit ab usu, & commercio nostro quapropter nobis ignotum est. Tercium vero genus minii natu-

naturalis est forma pulveris colorati existentis in eisdem fodinis, & vocatus fuit ab *Aristotele* loco ut supra, cinis coloratus de quo *Galenus* intellexit cum aliis Græcis, idcirco ipse *Galenus* dixit habere vim erodentem, prout habent metallica. Præterea quantum genus minii naturalis fossilisque additur expresse meminisse *Cornelium Celsum*, lib. 4. de *Medicina*, cap. 15. de torminibus ex dysenteria, ubi prope finem capituli dixit, valensque est etiam adversus ulcera intestinorum minii gleba cum salis, &c. gleba vero indicat quodcunque corpus minerale, vel terrestre solidum ortum operæ naturæ, nullo concurrente hominum artificio. Quapropter minii gleba merito intelligitur esse minium naturale coloris rubri coccinei, quod à quibusdam cinnabaris dicebatur, ut Retulit, *Plin. lib. 33. cap. 7.* asseruit atque minium vocari *μῖλλον* à Græcis; hinc in memoriam redigo legisse jam in antiquum *Dioscoridis* Codicem Græcum capite, de *Rubrica Sinopica*, cujus inscriptio erat *μῖλλον σινωπικόν*: quod est minium interprete ipso *Plinio*. Prædicta autem rubrica jam Trojanis temporibus in summo erat honore, Homero teste, pro picturis, ac medicinæ usu, ubi opus erat refrigerare, exsiccare, & omnem fluxum cohibere, idcirco ab omnibus fere scriptoribus celeberrimis hujus ætatis existimatur esse communis, vulgarisque bolus Armenus coccinei coloris, qui non ex Armenia advehitur, verum ex Germania, atque ex mineris Italiæ effoditur præcipue ferri; cum tamen reperiatur etiam mineris argenteis, & aureis. Quintum vero minium naturale recensuit *Antonius Musa Brasavolus*, lib. *examiniis Metallorum*, ubi prodidit historiam lapidis antracis, qui est gleba, & propria vomica argenti vivi, ex qua fornacum igne faciebant minium, addit, quod gleba prædicta habet circa se pulverem rubrum à natura productum, pulcherrimumque pro picturis, quem ipse in fodinis argenti vivi, sed de his satis pro cognitione cinnabaris miniique dicamus naturalis, Accedunt enim aliæ differentiæ cinnabaris artificialis à veteribus descripti, quarum prima fiebat ex arena subrubra, & splendescente, quam colligebant ex cilbianis agris prope Ephesum Urbem *Ioniam* in Asia minori, & prædictæ arenæ auctorem fuisse Calliam Atheniensem asseruit *Theophrastus* Græcus, Callias enim magna spe ductus Conficiendi aurum, coquebat arenam ipsam subrubram, mox emollebat, eamque lavabat, & si tandem frustratus, & à spe faciendi aurum dejectus fecit minium, quod cinabarium est, aut cinnabaris dicatur pigmenti genus

adeo præstans : secundaque differentia cinnabaris factitiæ vocatur à *Plinio* loco supra citato minium secundarium , eo quod secundum locum præstantiæ obtineret , hoc autem antiquitus fiebat ex lapide plumbario exusto , & loto. Tertiam vero minii , cinnabarifve differentiam elicere consueverunt præsci ex lapide antrace coloris subrubri , ex quo vi ignis extrahebant hydrargyrum , id est argentum vivum , mox iterum vi ignis fornacum ex reliquo faciebant Veteres cinnabarim , quam sæpe appellantur minium , teste *Vitruvio* loco ut supra , de hoc quippe minio innuit *Dioscorides* acriter redarguens eos , qui minium existimarunt esse cinnabarim ; ibi tamen scire licet intellexisse *Dioscoridem* pro sua cinnabari , lachrymam sanguinis draconis , inde minii duas demonstravit differentias ; Unam vid. Minii quod fiebat ex lapide arenæ argenteæ permisto : qui reperiebatur in Hispaniis naturæ illius arenæ quam colligebant in cliavianlis , cilbianisve agris. Aliam vero ex antrace innuit elici differentiam ubi apertissime demonstrat signa propria, quæ proveniunt ex argento vivo ; quare ait eructare halitum stragulantem , præterea prodit modum ad huc observatum à fossoribus vomicæ argenti vivi , ex qua fit cinabrium , antiquorum minium : quamobrem immerito *Josephus Quercetanus* libro tetras vellicavit *Dioscoridem* , quia scripserit argentum vivum fieri ex minio , non vulgari tamen , cum intellexerit *Dioscorides* de antrace vomica argenti vivi , quam nominavit minium more antiquorum. Præterea *Dioscoridi* assensit *Amatus Lusitanus* in commentariis. Idipsum sensit *Antonius Brasavolus* examine metallorum dicens verum minium esse glebam in vivi argenti venis , quæ ἀντραξ nuncupatur , & circa se rubrum pulverem habet ab antiquis approbatum pro picturis , quod supra diximus esse nativum minium , eo enim *Iovennius* iniuriabant Triumphantes diebus festis ; Idcirco satis patet intuenti *Dioscoridem* non locutum esse hic de minio nostro vulgari , ut existimavit *Quercetanus* quod sit ex cerussa ad rubedinem combusta , quæ sandix dicebatur ab antiquis , & non minium ; quamquam his temporibus hoc sit in frequentissimo usu officinarum pro communi , & vulgari minium officinæ præterquam hoc ; Idcirco æque dicitur minium recentiorum , sed aliud novum emergit cinaprium chimistarum inventum quod à superiori minio satis distat in materia , facultate atque nomine , hoc enim non minium dicitur , sed distinctum ab eo cinaprium , & cinabrium , vice cinnabaris , arte equi-

equidem fit hoc adeo pulcherrimum , ac naturali cinnabari simile, ut difficile agnoscat unum ab altero ; nec aliud satius videtur optari posse. Veruntamen *Vitruvius lib. 7. cap. 9.* docuit nos modum dignoscendi, cum experimento ignis, cinabrium naturale à factitio, nam si quodcunque eorum ponatur super laminam ferream, & igni exponatur ut candescat, atrum eveniet cinabrium, tunc aufertur ab igne, quod si refrigeratum suum ostenderit pristinum colorem rubrum cinabrii sine vitio, & naturale se esse probabit; alioquin si nigrum retinuerit colorem contractum ab igne vitiatum, & factitium esse indicabit; factitium autem cinaprium huius temporis habitum in frequentissimo usu officinarum scriptis prodidit *Geber Part. 3. Summa Perfectionis, cap. 28.* ita dicens, Sulphur Mercurio associatur, & per sublimationem fit usifur, hoc est vocabulum corruptum, nam Arabice dicitur Zengiufer, quod indicat apud Latinos Cinaprium interprete *Andrea Bellunenfi in nova expositione operum Avicennae*. Idcirco parum distans *Bulchasis* vocavit cinaprium Zenzifur, docuit etiam fieri ex æqua portione argenti vivi, & sulphuris citrini; etsi quidam alii ponunt minus de sulphure. Idem sensit *Albertus Magnus, Tract. de Alchimia*, ubi asseruit cinaprium vocari Usifur, atque fieri ex argento vivo, & sulphure. Præterea ipse quoque variavit dosim dicens, Cape Mercurii partes duas, & sulphuris tertiam partem, contere ad modum Vermilionis, &c. Veruntamen hac voce Vermilionis tanquam nova, & impropria admirandi datur occasio, cum videatur propria tantummodo cocco Baphico, id est grano tinctorio, quod *Joannes Ruellius lib. 1. de natura stirpium*, dixit in Narbonensi Galliarum Provincia frequens esse, & à Rusticis appellari Vermilionem, quod repetit *lib. 3.* Verum enim *Ruellius* ipse ibidem discurrens fusius de hac voce asserit colorem rubeum appellari Vermelum à Gallis: hinc memini consuetum esse nobis etiam Itali rubeum colorem splendore rosæ nominare Vermilium, parum distans à voce vermelum, & vermilionum. Quamobrem existimo hac ratione ductos quosdam Transmontanos præsertim Gallos nominasse cinaprium ab ejus colore rubeo vermilionem metaphorice loquendo. Idcirco *Antonius Musa Brunsavolus* asseruit cinaprium nuncupari Vermylon à Gallis, sic etiam placuit *Diodoro Euchyonti lib. 4. de Polychymia*, fit itaque hoc recentiorum cinaprium vario pondere ingredientium, quod varie quoque operatur, prout varia est eorum mensura. Quidam enim

partem

partem æquam argenti vivi, & sulphuris commiscant igni, quo fit ut illico extingatur hydrargyron.

Alii vero capiunt argenti vivi uncias 9. & sulphuris citrini unc. 2. ex quibus mixtis igni ascendit ad summum aludel, id est vasis sublimatorii, inibique colligitur cinaprium, & alii unc. 3. addunt novenario ponderi argenti vivi, hoc quippe pondus ut plurimum observatur. Præterea alii extinguunt libram argenti vivi, cum unica sulphuris uncia, quemadmodum, & alii usi sunt mensuris aliis juxta eorum placita, & intentionem; hæc utcunque concinnata, & quovis pondere exaltant sublimatione, quam igne exequuntur omnes, excepto *Diodoro Euchionti, lib. 4. de lapid. Philosoph.* ipse enim diversum scripsit modum conficiendi cinaprium absque igne, atque dosi ingredientium, ab aliis diversa, prout sequitur exemplum, V. R. Sulphuristriti libras 2. & argenti vivi lib. 1. quæ omnia ad invicem conteritur juber super tabulam marmoream, donec adeo extingatur argentum vivum, ut nil amplius de eo appareat, præterquam pulvis, quem mox ita commixtum collocat in ampulla lutata, clauditque ejus os, inde soli exponit, ut exsiccet per septem dies, demum aperit ampullam in cujus fundo asserit reperiri cinerem, cinnabarim vero desuper circumquaque ampullam, at si extrahere nequeas aut, frange ampullam, nihilominus potior succedit conficiendi cinaprium modus, quicumque fit sublimatione vi ignis, at variæ quoque cinaprii operationes deducuntur, ex variis ponderibus ingredientium in compositione ipsius, nam ubi major sulphuris quantitas suggeritur in constrictione cinaprii, illud de magis accenditur colore sanguineo, picturisque magis conducit, sed quam minus de sulphure ingreditur in ejus compositionem, imo quanto magis exuperat argentum vivum, efficacius evadit in medicina; aliisque præstat. Modus autem peculiaris construendi cinaprium, & magis in usu receptus habetur duplex hodierno tempore: quippe unus est, quando argentum vivum ponunt in catinum figulinum, & vitriatum, situm in sabulo, quod undique circumdet eum, & superfundunt sulphur leni igne liquefactum, & rudicula, aut spatula ferrea agitant donec ambo vertantur in pulverem atrum, quo impletur quarta pars bociæ, quæ breve habeat collum, & amplum, quam locant igni cinerum levi ab initio, inde sensim augetur per decem horas, & sublimabit, tunc fortior vigoretur ignis per alios duodecim horas, etenim primo egredietur fumus niger, hinc luteus, tandem vero rubeus

rubeus indicans perfectionem cinaprii, tunc ignis subtrahatur ut boccia frigescat, quæ demum frangatur, & pulcherrimum erit cinaprium. Quidam vice boccia vitrea utuntur vase figulino vitriato, quod sustineat ignem, quod locant cum materia super tripodem, aut furnum, ita quod binæ partes saltem vasis vacuæ remaneant extra furnum, cui supponunt ignem lentum per dimidiam diem, demum vigoratur, ut affetur per integrum diem, vel donec conspicias superius exiri fumum rubeum, signum completi cinaprii. Alterque modus primo oppositus perficitur, dum in prioris sulphur in tartagine positum leni igne fundunt, fustumque ab igne tollunt, & super eum fustum exprimunt per lintecolum argentum vivum in eo ligatum, & cum altera manu commiscent cum rudicula argentum vivum, & sulphur liquefactum, donec refrigerentur, remanet enim mixtura nigra, quam tenuissime molunt inde eadem mixtura implent quartam partem boccia longæ luto sapientia munitæ, & fumo locant eam ore aperto, cui levem saliciunt ignem per duas, aut tres horas, quem postea sensim augent claudendo vasis orificium, ita ut prius intromittatur infundibulum per quod transeat rudicula usque ad imum fere ipsius vasis, ac extra infundibulum superet palmus. Verum necesse est, ut rudicula adhæreat globus luti, qui exiccatus opilet os infundibuli, adeo quod os boccia respirare nequeat: mox elapsus quinque horis aperiat extollendo rudiculam, tunc etiam superaddi possunt bina magna cochlearia prædictæ materiae paratæ ad conficiendum cinaprium, quæ assidue tueatur prope ignem, ut modice calida projiciatur in bocciam ne refrigeretur boccia, neque remoretur opus, sic autem augetur massa, quæ panis Cinaprii dicitur ad molem librarum centum, ac majoris quantitatis, addendo materiam singula hora, verum projecta materia claudatur. Vas rudiculae globo; nam absque rudicula obstrueretur orificium vasis, boccia ex sublimatione materiae, & perfringi facile posset. Præterea nova materia superaddi non posset, neque augeri panis cinaprii. Quare rudicula pateus servat os boccia ut nova possit intromitti materia, quæ sæpius affunditur, clauditque rudiculae globo ne evanescant spiritus: Denique vero ne relinquatur vacuum in massa panis Cinaprii, auferatur penitus rudicula, ac semel nova immittatur materia, ut ad summum compleatur Cinaprii massa; tunc itaque absque rudicula obstruatur os boccia, & quandiu perseveratur ignis, eo magis immassatur, solidescitque

citque atque rubescit cinaprium : hoc medici quidam empirici utuntur cum ligno aloes, cum Myrrha, & aliis aromatis, quibus suffiunt lue Venerea correptos, quos suffitu bis, ter, quater utuntur, donec copiosus promoveatur sputus, aut alui fluxus excitetur; hoc etiam pictores in usum habent, eodemque inficitur Cera rubro colore, qua literas sigillamus, ut docuit *Plinius lib. 33. cap. 7.* dum vero pictores rubrum sanguinei coloris velint atramentum hoc perficiunt cinaprio, quod tamen parant prius molendo siccum absque ullo liquore super lapidem porphyritem, inde bis, aut ter à qua conspersum, quibus peractis, madidum extendunt ipsum Cinaprium super lateres novos, ut exiccetur, tandem exigente occasione molunt cum aqua gummata, aut cum albumine ovi preparato, ac modico ficulnei lactis, tunc pro picturæ ac scripturæ usu paratum, & aptum est. Præterea ex cinaprio sternunt chimistæ solem, & lunam, planetas terrestres hæc nobiliora sunt metalla, quæ crucibulo clausa aut alio vase sigulino fornacibus urunt, ut in calcem vertantur, ac sua forma penitus exuantur, quam à Cinaprio assumptam existimant, & in eo repositam esse virtutem sui lapidis Phisici: quamquam in cinabrio factitio, prout est, frustra explorent ipsam nihilominus plerique utuntur eum reddere fixum, fusibileque arte spagirica. Alii vero incumbunt à cinaprio revocare argentum vivum dissociando eum à sulphure, ut retrogradiatur in pristinam formam, & naturam suam mobilem, & fluxilem, tersam, & sine forde mundiorē : hæc equidem est longe melior præparatio Mercurii, quam alia sit quæ multis modis fieri potest. Veruntamen ipsi reservantur exponendi *lib. de Sublimatione.* Quidam etiam cinaprium vertunt in oleum, & in aquam, & quandoque sublimant eum in tenuissimos capillos instar argenti albissimos, & alia multa operantur, quæ fufius alicubi scriptis, mittam, favente summo Numine Trino, & uno, sine quo nihil est factum.

C A P. XVIII.

De Azurro ultra marino, nec non de Viridi Azurro.

IN contextu, ordineque pigmentorum quæ satis super quæ magna celebritate famigerantur omnium ore, sunt Viride Azurrum,
nec

nec non. Azurrium transmarinum sive ultramarinum, vulgo dicatur, ambo sunt pigmenta congenera Videlicet simili genere compræhensa, nam ex duobus lapidibus metallicis unius generis; & substantiæ fere procedunt. Quorum unus, est lapis à Græcis dictus armenus à regione Armeniæ, ex qua advēhi solebat, licet nostro ævo habemus eum ex Germania non minoris efficaciz, quam sit armeniacus; quemadmodum asseruerunt *Petrus Andreas Mathiolas*, & *Amatus Lusitanus* in comment. *Dioscoridis*. Idem ab *Ætio Terribili* prima sermone tertio, cap. 32. appellatur lapis armutheus, ex quo fit pigmentum quod vulgo dicitur Viride Azurrium. Alter vero lapis Cæruleus, vel Cyaneus, est quippe colore cæli, ut prodidit *Hieronymus Cardanus*, lib. 5. de *Misyis*, cui assensit *Camilus Leonardus Pisarenensis* in calce lib. 2. qui speculum lapidum inscriptus est, ubi ait, lapis lazuli colore cæli, cum in maxima serenitate existit, non transparens aureisque crepusculis nitet, & ignem sustinet, qui à sua pulchritudine dicitur cælestis lapis, ex hoc fit color qui vocatur azurrium ultra-marinum: eadem asseruit *Joannes Mesues*, lib. 2. de *Medic. simplic.* Idcirco *Albertus* prodidit hunc lapidem cælo, sereno similem esse, hinc *Andreas Cæsalpinus*, lib. 2. de *Metallic.* cap. 34. dixit Cyanus probatur colore cæruleo, quem hodie lapidem lazuli vocant, & vulgari Idiomate pietra dell' *Azzurro*. Verum præter assertionem cæsalpini, semper habui à barbaris antiquitus cæruleum appellatum fuisse lapidem lazuli; hæc enim vox barbara indicat Cæruleum, quare legitur in *Scrapiōnem*, tract. de *Simplic. ex Mineral.* Hageralezoard, id est lapis lazuli, eligatur cujus color, est cælestis multum. Veruntamen scire licet quod ambo prædicti lapides, armenus videlicet, & lazuli sunt proximi, consimilesque naturæ, ac ejusdem substantiæ, hinc clarissimus inter scriptores nostri sæculi *Petrus Andreas Mathiolas* sensit evenire his binis lapidibus, quemadmodum fit ex Misy, Chalcity, & sory, istæc quamquam in tres differentias distinguantur, forma nihilominus sunt unum, dubio procul, & idem in substantia, quodcunque enim eorum commutatur in alterum; quapropter quodlibet appellatur atramentum metallicum, materiam ipsius calcant, hi sic itaque placuit ipsi *Mathiolo*, & jure equidem, lapidem armenum esse materiam lapis lazuli non adhuc exacte decoctam in visceribus terræ, ut vertatur in ipsum Lazuli, ambo enim prædicti lapides reperiuntur in mineris eisdem, tum auri,

cum etiam argenti, atque æris, ac proxime adhærent, imo per sepe in unum ad invicem conjuncti ambo fodiuntur lapides isti, ex quibus igitur conspicuum deprehenditur esse lapidem armenum in fieri lapidem lazuli; nam inter se conferunt, & ambo eandem possident facultatem expurgandi melancholiam, & si aliquis exorbitat stulte existimans prædictos lapides esse diversos, ac inter se dissidere: nam armenius Lapis Viridis obscurus, & opacus conspicitur ad cæruleum vergens, de quo fit viride azurrum pro pictoribus. Alter vero lapis dictus Lazuli est cælestini coloris intentionioris, & pulcherrimi; Cœli colore, intermicantibus aureis notis, maculis, crepusculisque fulget, ex hoc fit color, qui à Pictoribus dicitur azurrum ultra marinum, fortasse enim Maris aquæ colorem cælestinum superat purissimus, ac saturus color lazuli, aut quia ex ultra marina regione, prout Armenia antiquitus differebatur. Præterea *Mesues, lib. 2. de Medicamentis Simplic. Purgantib. cap. 13.* descripsit lapidem armenum esse friabilem, quia nondum ad lapideam duritiem pervenit, & ideo tactu lenis est. Inde discurrens de lapide Cyaneo, id est lazuli auctoritate *Alexandri Tralliani* dixit esse marmoris speciem, indicans habere duritiem marmoris, & sæpe reperitur cum marmore mixtus qui albescit; sed tanquam impurus reprobatur iste; & in facultatibus activis, & passivis, ac proprietatibus eis impressis à Cælo descripsit hunc quodammodo validiorem armeno; ex quibus videntur lapides isti inter se differre colore, fortitudine, & duritia. Veruntamen desinit omne dubium, & animus fluctuatione vacat illico, ubi intuiti erimus evenire lapidibus istis quemadmodum frugibus conspicimus, quæ dum acerbæ sunt, magis virescunt, ac molliores existunt: ubi vero maturescunt tempore acta naturali concoctione perficiuntur colore, sapore, cæterisque qualitatibus alteratis (secundum magis, & minus, ut diximus in explicatione differentiarum atramenti metallici: nam tory postremum est atramentum metallicum, & in tertia differentia Constitutum, quod ob majorem decoctionem magis aliorum congelatum; & ad lapidis duritiem pervenit. Sic etiam dicimus de materia lapidis lazuli ex qua producitur in primis lapis armenus lenis, & friabilis, demum indies magis exsiccat, ac sensum induratur donec perficiatur lazuli: Idcirco diutius teri sustinet lapis lazuli quam armeniacus, hic magis soluit aluum, lazuli vero soluit paulo, minus, sed magis urit aliqua stipticitate; Verum etiam

DE ATRAM. DIVERSICOLORIBUS. 309

etiam aliæ percipiuntur differentię in propria natura lapidis lazuli, prout maris, & fœminæ; idem habemus exemplum ex stibio, & aliis metallicis quemadmodum atque in plantis. Mas, Lazuli est qui colorem cæruleum magis saturatum possidet, fœmina vero dilutiorrem colorem habet. Alia quoque deprehenditur differentia in ipso lapide lazuli; nam ex præcepto *Mesues* eligitur lapis prædictus maculis aureis stellarum modo radiantibus splendens, purus, & gravis, cui assensit *Petrus Andreas Mathiolus* asserens hujuscemodi cæruleum cum lineis aureis reperiri tantum in fodinis auri; huic inferior est, qui deficit his notis aureis: foditur iste ex mineris argenti, & æris, expers lineis, maculisve aliis aureis: hæc tamen differentię nullum constituunt Cæruleum contrarium, & diversum à cæruleo, cum hujuscemodi lapides sint ejusdem generis, præter quod magis approbatur, qui puritate, & pulchritudine alterum excellit; sic inferri est de atramento cum lazuli, hæc enim differentię nullam habent diversitatem in eorum genere, quod est principium generationis respectu materiæ, & loci, cum ad unum, & ad se invicem quodammodo se habeant: Quamobrem definitur quod lapis armenus refertur ad cæruleum, & cognationem ejus in se habet, qua à reliquis distinguitur. Quapropter eorum colores ceu pigmenta congenera in uno eodemque capite posui, cum etiam in medicina easdem possideant facultates, uterque calefacit, & siccatur secundo ordine versus tertium cum levi acrimonia, & adstrictione, ut prodidit, *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facult.* Vim habet tergere, digerere, & resolvere. Præterea his addit *Mesues*, urit, ulcerat, putrefacit, incidit, & detrahit atram bilem, evacuat etiam ex cerebro tutius quam elleborus, hæc asseruit auctoritate *Alexandri Tralliani, lib. 1. cap. de Melancholicis jam inveteratis*: Vir iste fuit Græcus doctissimus, & primus qui expertus sit vim hujus medicamenti; expoluit ipse lapidem armeniacum efficaciter, & sine molestia, atque sine periculo purgare humores melancholicos, non modo infra per alvum, sed etiam supra per vomitum, cujus dosim retulit esse à ternis scrupulis usque ad sex plus minusve pro virium robore, & Copiæ humoris noxii ratione: Idem habetur ab *Ætio Terrabili* prima sermone tertio, cap. 32. quæ leguntur atque sermone 2. cap. 47. ubi dixit exhiberi tertium dragmæ pueris pectoris morbo infestatis, & facit eos removere, nam Vomitorium existit, & morbo sacro obnoxius,

ac furiosissimum decocto Centaurii minoris exhibetur sine periculo, adultis vero propinari consuevit, plus minus: quatuor scrupulos armurhei, quem Græci Armeniacum appellantur huiusmodi vomitorium ex lapide lazuli non præparato summis laudibus approbans *Bartholomæus Montagnana* Consilio, 236. de *Elephantia*, descripsit sequens; id est cape lapidis lazuli non præparati, polipodii, singulorum, ℥. ʒ. salis indi gran. vi. Cimini, anisi, sumacana gran. viii. Sacchari unc. ʒ. aceti unc. ʒ. aquæ-fortis repidæ unc. iii. misce omnia ad unum, & totum detur in potu, hoc enim vomendi vim præbet; ubi vero velit evacuare per aluum exhibet lapidem armenium, atque lapidem lazuli præparatos, juxta præceptum *Alexandri Tralliani*, qui docuit corrigere hoc pharmacum, ne vomitum inducat, hic enim lapis ex quo pharmacum fit cum naturam metallicam participet præcipuè æris, exinde vires aliqua ex parte maleficas habet; quamobrem necessarium existimavit pravam ejus noxiamque qualitatem emendare, quod agit lavando lapidem usque ad vices duodenas: tunc enim si paratus lapis iste, & Assumptus ad scrupulos quinque aut sex in potu, cum etiam in catapocia assumi possit cum hierapica aut aliis, quæ purgationem magis commovent minori molestia, & absque turbatione ventriculi educit atram bilem, & sine periculo purgat terrestrem humorem ustum quamobrem summopere approbavit eum pro ut tutum pharmacum absolutum ab omni venenosa qualitate: nam lotionem exiit ac omni insuavi, acri, & amara qualitate, calorem demittit, nec admodum exsiccat, prout asseruit *Jacobus Silvius* in Interpretationem *Mesues*, ita quod per imum ventrem solummodo evacuat vitiosum humorem crassum sanguini admixtum, Idcirco confert melancholicis, & elephantiasi correptis, renum affectionibus, & anhelosis, cum his consensit *Mesues*; & si *Alexander*, & *Ætius* videntur attribuisse has facultates armenio lapidi tantum, quas silentio præterierunt esse in Lazuli; nihilominus Arabes ascripserunt ea tanquam communes utrique lapidi vid. armenio, & cæruleo, & *Galenus* loco, ut supra Constituit eos proximos in facultatibus uti est legere; neque mirum est si Arabes reperierint lapidem lazuli easdem facultates armenii possidere, cum pleraque alia invenerint veteribus ignota, quæ tempore, & usu innotuerunt. Idcirco *Serapio*, & *Averoes* in uno capite ambos lapides confusos nobis prodiderunt indicantes ejusdem natu-

DE ATRAM. DIVERSICOLORIBUS. 311

naturæ existere illos, inde *Mesues* asseruit lapidem lazuli noxas habere cum armenio communes. Præterea utrique easdem vires præbuit expurgandi sanguinem ab omni crassitie, & subveniendi cardiacæ passioni, & omnibus melancholicis affectibus, prout mania, epilepsia, vertigini, cephalalgia, merori, syncopi, cor enim roborat, & letificat, ejus noxas aufert, animam exhilarat, corpus floridum diu tuetur, vitam reddit beatam, thoracem, & pulmonem crassis humoribus expurgat, asthmati, splenisque affectibus juvat: quartanas sanat, Cancrum, & Leporam, menstrua evocat tum potu assumptus, quam suppositus ut nascæ, atque hemorrhoidibus conducit, si vero lapis iste gestetur ab infantibus tollit timores, & facit yrtos capillos, teste *Serapione* loco ut supra, tritus lazuli, vel armenus cum aceto, & linctus curat morpheam, & baras, & adurit verucas, non, lotus aufert etiam pilos, verum si lavetur palpebrarum pilos gignit, absorbet enim abstergitque nimiam humiditatem extraneam propter quam cadunt pili, Meminit *Alexander Catapotia* ex armenio lapide prout est legere in ejus medicinæ, lib. 1. quæ postea descripsit *Mesues*, verum & aliam addidit ipse descriptionem catapotiorum lapidis lazuli, quorum usus major est quam ex armenio, ex hoc enim *Catapotia* imbecillius clementiusque purgant teste *Jacobo Silvio* interprete *Mesues*, quamquam *Manardus Ferrariensis* insinuet omissum esse usum *Catapotiorum* armenii, quia desideratur prædictus lapis, quod existimo evenire ex hominum hujus sæculi ignavia, sed de his satis quatenus vero ad pigmenta utriusque lapidis nobilia sunt ac cæteris prælata, præsertim Azurrum ultra marinum appellatum hoc aliis excellit, Idcirco Chioris, majorisque præti constat: nam majoris efficacæ pigmentum est nam igni, & aquæ resistit, & vix ulla vetustate vitatur, cujus causa creditur densitas substantiæ cum tenuitate facta à diuturna coctione naturali, & separatione partium inutilium: Hæc sunt tormenta, quæ non ab omnibus substinentur pigmentis, quorum parandi modus exponetur infra.

Modus eliciendi Azurrum ultra-marinum è lapide Lazuli.

PLures dubio procul, atque diversos colores Azurri habent Pictores, quos distinguere necessario licet (loquor tamen hic de mineralibus cum) adsint eorum quidam factitii, & alii quippe naturales. Verum enim præ aliis excellit transmarinum azurruum: Idcirco persuadet ratio, ut ab eo exordiamur; sed prius quam subijciamus labori conficiendi azurruum experiri Consulo, qualis lapis, & cujuscunque generis conveniat, & idoneus sit, ne incassum fiat opus: quamobrem ibi omnium beneficio propalatur norma. Eligatur igitur lapis lazuli orientalis, qui plurimum habeat coloris azurri cum notis aureis; quamvis ex ignobiliori inferiorique lapide lazuli, aut alio mediocri fieri possit azurruum, eodemque modo quo evocatur præstantius ultra marinum è lapide lazuli pulcherrimo; verum tamen eveniet azurruum simili ipsi lapidi, à quo evocatum fuerit, existunt enim eorum differentia ex probitate, puritateve, & impuritate lapidis lazuli, quæ ut magis innotescant diversimode experiri consuetum est, & in primis si made fiat sputo lapis lazuli electus, & obviam ei ponatur pannus albus laneus, pulchrum intus apparebit lumen coloris violati: alioquin vero conspicitur evenire ex lapide deteriori: Præterea alio modo experiri expedit, ut si lapis exponatur super prunas, & per horam foliis insufflando igniatur, deinde lapis ita candens auferatur ab igne, mox frigidus si levi confricatione digitis comprimendo confringatur ad instar terræ nil confert, neque recte succedit in opere azurri: è diverso autem approbatur lapis lazuli ubi post ignitionem, & refrigerationem permanferit fortis, durusque atque azurri colorem servaverit, hujuscemodi itaque lapis, qui post ignitionem suo colore permanferit, absque vitio, capiatur ad pondus unius libræ in frustula factus magnitudinis avellanæ, & per horam excandescat in crucibulo igne validiori, tunc vero obruatur in acetum album stillaticium, aut in urinam puerilem distillatam, ut extingatur, quamvis in hoc opere excellat acetum; verum septies reiteretur operatio igniendi, ac extingueri prædictum

Atum lapidem lazuli, ut exacte calcinetur, satiusque tritum pos-
sit; oblato autem aceto exsiccati omittatur ex se, ac postea pila
contundatur, demum sequenti aqua infra describenda tenuissime
molatur per horam, mox recolligi exposcitars, & in vase vitreo
lato, & plano sterui, deinde mittatur umbræ exsiccati procul à
Sole ne ipsi materiæ abripiat colorem; tunc postea redigatur iterum
in pollinem, qui linteo arcte vinciatur, & servetur donec paretur
pastillus, atque lixivium, quibus evocatur è lapide pulcherrimus
color azurrus; etsi in primis præcedere aquæ expositionem jam
supra pollicitam, æquum est, ea enim magis attenuatur pollis, &
abtergitur, ita quod magis adaptatur pastillo: Idcirco ipsius erit
exemplum ut sequitur.

Capias aquæ fontis limpidæ, ac filtro colatæ binas libras, mel-
lis albi optimi geminas uncias, mitte omnia simul in ollam vitro
obductam, & leni igni exponatur; dum vero fervens spumat, sedu-
lo detergatur, & postquam spumare desierit, omittatur frigesce-
re, demum ei commisceatur lachryma sanguinis Draconis ad quantita-
tem nucis muscatæ tenuissime prius molita cum modico ipsius
aquæ, inde cum reliquo aquæ mixta, ac peroptime temperata, tunc
coletur linteo albo in vas vitreum, ita quod aqua non nimis rubea
eveniat, neque nimis diluta sit, at potius vergat ad pavonaceum
clarum, ut azurrum assumat aliquid coloris violati: hac igitur
aqua molitur lapis lazuli, exsiccatumque ut diximus; tunc paratus
erit commisceri pastillo, qui fit ex resina è pinu alba, pice græca,
mastice, oleo, è semine lini, terebinthina & cera singulorum nempe
unciis duabus, & in primis liquefiat igni leni terebinthina in ollula;
cui paulatim super addatur resina è pinu, & postea colophonia in-
de mastix tribus vicibus injiciatur ac subsequenter minutim incisa
obruatur cerâ, & semper ab initio usque ad finem assidue agiturur
compositio hæc cum rudicula lignea donec perfecte commiscean-
tur omnia, ac tandem oleum è semine lini immisceatur, confestum
agitando usque ad perfectam cocturam, quod fiet per quartam ho-
ræ partem, vel paulo plus, quo temporis spatio videbitur fere au-
diri bullitionis quidam rumor: verum equidem innotescet coctu-
ræ perfectio, ubi ejusdem compositionis gutta pertractetur digitis
aqua madefactis, & non adhæreat eis, neque ipsos coinquinet:
aut si gutta ex rudicula decidens in aquam frigidam, limpidamque
non dividatur, neque dilatetur, imo unita, & contracta permaneat,

R r

hæc

hæc dubio procul perfectam indicant coctionem pastilli : quibus actis, deponatur ab igne ollula, & sic omittatur temporis spatio, quo dici possint duo pater noster, mox non adeo fervens coletur pastillus per sacculum panni cannabini duobus lignis bureis rotundis, & longis semibrachium, & crassitie unius digiti exprimendo vice præli in vas figulinum vitriatum, & immensum, pro ut catinum continens sirulam aquæ frigida, & lucida, ut quamdiu concreseat, teque ob aquæ frigiditatem potius indurescat: nam fervens nequit manibus pertractari, neque frigidus fuit pastillis per colum, crassius enim, & durus sit, quando frigescit, tandem extrahatur ab aqua, & peroptime manibus oleo lini perunctis pertractetur, quoad penitus expers aquæ remaneat pastillus, tunc etiam exsiccati permittatur, hic est pastillus perfectus: etsi alter paratur differenti dosi factus, ut puta cape Terebinthinæ pulchræ uncias quatuor, Resinæ è pinu uncias sex, picis græcæ colophonixve dicas uncias sex, masticis, ceræ novæ ana uncias tres, olei ex amigdalibus amaris, aut è semine lini purgati, nempe septies loti unicam unciam, aut unciam cum dimidio, in reliquis fiat ut supra, tunc pastillus existet fortis per decem annos duraturus, dummodo irrigetur aqua quotidie semel in æstate, quod sat erit in hyeme singulo mense semel observari.

Alii conficiunt pastillum magis tenem cum ipsis materialibus ac eodem pondere, excepto pondere olei lini, cujus pondus, & mensuram, faciunt tres partes unius uncix esse pro dosi aliorum nuper descripta, quæ omnia ad invicem, ut supra commiscuntur, & fit pastillus.

Alii vero præsertim Aromatarii, ut meminit *Georgius Melichius Augustanus* aromatarius signo struthio cameli in hac Venetiarum urbe, libi de *Animadversionibus in compos. Medicament. cap. de Electuar. Alchermes*. Assumunt Colophonix, masticis, terebinthinæ vulgaris, quæ dicitur laticina, tandem ceræ omnium portionem æqualem ex quibus fit pastillus instar pilæ. Verum adhuc calens coletur linteis, ut supra expositum fuit, & indatur in vas aqua frigida plenum, donec indurescat mox extrahatur ab aqua, permittaturque exsiccati, & perfectus erit pastillus.

Alii, colophonia & oleo olivarum construunt pastillum, quo evocatur azurum à lapide lazuli hoc sequenti modo, viz. lavetur pastillus aqua frigida, & dividatur in frustula, quæ vase æneo obducto

obducto stamno aut ollula madefacta fere fiant leni cinerum igne, tunc ne, frigat, injiciatur modicum olei è semine lini ad pondus unius unciae ad plus vel quantum sufficiat condire acetarium; ubi vero pastillus fuerit liquefactus, & fervefactus sedulo agitetur rudicula lincta oleo è amigdalidis amaris, aut è semine lini, & spatula ac paulatim obruatur pollis lapidis lazuli, jam ad hoc paratus, & reservatus optime commiscendo; alii suffundunt pastillum liquefactum pollini, demum auferatur ab igne cinerum, & permittatur aliquantisper remitti calor pastilli ita ut manibus oleo unctis pertractari possit, quod per duas horas fiat, ut optime incorporetur, & colore azurri infecta remaneat pasta, id est pastilli compositio, quæ in panem instar pilæ reducatur, inde in catinum aquæ frigidæ, & limpida plenum reponatur, ibique octo aut decem dierum spatio quiescat, & quanto plus, pulchrius evadit azurrum ac potius egreditur; quidam autem citra aquam servant pastillum per decem dies sic compositum cum polline lazuli. Ubi vero elicere velint azurrum affundunt pastillo aquam tepidam, & sensim manibus pertractant, donec egrediatur azurrum, alioquin cum non exiret, depellunt aquam, cujus vice utuntur lixivio calido è cinere vitis, & aqua facto, ut moris est, quandoque lene administratur lixivium, quandoque magis acre, & prout melius succedere videtur. Cum autem modica azurri quantitas exierit in aquam, vel lixivium effundatur, & fervetur pro primo azurro; tunc iterum pastillo novum affundatur lixivium, & æque manibus sæpe voluatur, ut supra, donec extra pastillum secundum emanet azurrum in lixivium; tunc sensim effundatur lixivium coloratum, & azurro imbutum, quod ex æquo fervetur; sic etiam elicitur tertium. Hæc tamen azurra omnia evocantur tempore horarum octo; quæ inde horis duodecim deorsum à lixivio cadunt, fundumque petunt tunc effundatur lixivium, & quodlibet azurrum aspergatur humore felis bovis, & optime manibus pertractetur, ut abstergetur à pastillo, & ab omni sæculentia, inde lixivio lavetur, & loco umbroso exsicceetur, deinde aspergatur aqua vitæ finæ, in qua jam in fustum fuerit modicum verzini sive brasiliæ dicas, & per se exsiccare permittas, quod tribus diebus continuis fiat, tandem exsicceetur, & quodcumque fervetur per se in sacculis è pelle hædina factis, primum azurrum omnium est optimum pulchritudine, & valore, primum hoc egreditur pondere quatuor, vel quinque unciarum.

Secundum vero egreditur ad uncias tres, licet primo inferius sit. Tertiumque aliorum infimum est azurrum tamen ad uncias tres emanet, ut plurimum, & quandoque in minori quantitate, juxta puritatem majorem, & minorem lapidis lazuli, qui ita paratus, & ab omni terrestreitate exutus fit medicinæ, atque picturæ idoneus: & enim diximus summe approbare lapidem lazuli crepusculis aureis plenum: utile satis fore existimavi, si modum eliciendi aurum à lapide docuerim: Quamobrem operæ pretium est assumere lapidem lazuli paratum igne, & in pollinem redactum, tunc ex eo fiat amalgama cum mercurio purgato, inde exhaletur ☿, & residet aurum finissimum in imo crucibuli fusorii, in quo deinceps funditur aurum cum Chrysocolle, ut moris est, etsi rursus redimi potest ☿ dum impellatur amalgama in phialam vitream, ex qua vi ignis urgeatur distillare argentum vivum, & utroque modo aurum residet fundo, quod tandem fustum projiciatur in Virgam. Quidam vero recentiorum potiori modo absque pastillo evocant è lapide lazuli colorem nempe azurrum ultramarinum: quapropter tenuissime molunt lapidem, quem postea obruunt in spiritum acetæ ter apprime distillati ita, ut quatuor digitis saltem super emineat pollini ipsius lazuli in boccia vitrea, quam mox super tineres tepidos locant donec satis imbuatur acetum colore azurro, tunc acetum jam cælestino colore infectum paulatim effundunt, quod clarum est, inde cinerum igne evaporare cogunt, vel apposito boccia capitulo recolligunt eum distillatione, residet enim imo color siccus, & pulcherrimus Saphirinus, quem azurrum ultramarinum appellant, hic est primus color, aliis excellit, & magis existimatur pulchritudine, & prætio.

Sequitur azurrum ultra marinum secundum, & dicitur medium probitate, pulchritudine, & prætio, quod fit, si extracto primo acetato colorato à polline lapidis lazuli, novum affundatur acetum stillatum super easdem fæces lapidis lazuli, & diu calefiat super cineres, donec coloretur acetum, quod inde evacuetur clarum juxta primum ordinem, mox evaporetur, aut distilletur, nam residet color azurri mediæ, eadem norma proceditur ad extrahendum tertium azurrum aliorum sui generis infimum, projiciunturque fæces terrestres, & exuta ab omni minerali virtute. Naturale autem azurrum, quod Alemaniæ dicitur, est fumositas quædam efflorescens è fodinis argenti, & super lapides residet coloris azurri,

&c

& ab eisdem lapidibus, quibus adheret colligitur abradendo eos, inde scobem jam abrasam tenuissime molunt, & lavant, mox eam exsiccant, & usui picturæ, & scripturæ servant, adhuc vero nullum in medicina usum habet; Terra quædam cærulea advehitur ex Hispania pauci momenti non intensi coloris, imo diluti, & vilis præstari habetur.

Recensuit *Dioscorides* cæruleum colorem floridum haberi ævo suo ex litorali arena sub cavatos specus; qui tamen desideratur.

Alii quoque colores azurri transmarino per similes construuntur arte, & omni proba perfectum evenit azurrum ex hydrargyro diversis præparato cujus norma plerisque demonstrabitur exemplis: Verumtamen omnia excellunt azurra, quæ ex Luna fiunt, ac eis magis ex Sole, sic autem dicuntur planetæ terrestres, indicantes metalla auri, & argenti, &c. Propterea quattuor constituuntur gradus infra recensendi, præter superiores. Primus autem referens azurrum fere simile ultramarino exequitur, ut infra.

Cape salis ammoniaci, vulgo armoniaci uncias tres, viridis æris uncias sex singula ter, mox ea ad invicem mole cum oleo tartari inde aliquot sic omittantur diebus, tandem in vase vitreo perlustrato reponatur pasta ex superscriptis composita, & in furno locetur, post extractionem panis, donec exiccetur, ita enim fiet azurrum. Alii vero prædicta materialia trita, & oleo tartari pinxita instar pulvis includunt in ampulla vitrea, quæ fimo circumlepitur per quinque dies, quibus elapsis omnia in azurrum pulcherrimum versa erunt. Aliud simile azurrum, ac mediocre habetur ex usu Turonico, quo equidem divitem factum esse agnovi alias mercatorem (Patria Veronensem) & honestissimum virum, cujus modus est; alembico distillare aquam erodentem ex libra una vitrioli, & libra media salis nitri cum tribus uncis cinaprii, hæc aqua distillatitia solvit omnia metalla; præterea si cum ipsa madescat frons equi illico pili evadent albi omnes cujuscunque coloris, sed redeamus ad rem inceptam, in ipsam aquam stillatitiam mergunt æs, aut auricalcum, ut solvantur, inde additur stannum calcinatum usque ad perfectam albedinem, & ita ex his commixtis triduo omittendo fiet azurrum mediocre: Verum aliud pulcherrimum sequitur azurrum. Cape acetii acerrimi, & distillati libram unicam, & in ipso aceto binæ solvantur uncie salis armoniaci triti, deinceps eodem dissolvatur libra calcis albiissimæ à corticibus ovorum factæ, atque uncia una

Rr 3

æris

æris limati, hæc autem compositio optime claudatur vase æneo cum tegumento æneo, ita ut ne spirare, neque exalare queat, tunc sub fimo locetur equino per mensem; quo elapso, factum erit azurrum optimum.

Sequitur exemplum construendi azurrum ex hydrargyro; videlicet, Cape vitrioli rubefacti partem unam, sulphuris vivi partes binas, & hydrargyri partes tres; hæc omnia trita commisceantur, & in boccia vitrea reponantur, mox ipsa clausa contegatur sub fimo per dies quadraginta, quibus elapsis extrahatur boccia; in ea enim conspicietur compositio versa in puerissimum azurrum. Alterum accedit, quod per sublimationem fit, ut puta, R. H unciam ∇ uncias tres. \ast uncias octo terantur omnia, ac permisceantur vase sublimatorio, & igne submisso in sublime exaltentur, ut moris est, donec appareat color azurrus. Alterum est, si assumantur Apyron sive Alchebrik unciaz quatuor; & Mercurii libra, ochab seu aquila volantis unciaz binæ, mox omnia usa commisceantur, & vase propriolenti igne sublimentur donec fumus egrediatur è boccia azurrus, vulgo dicitur Blavius, tunc auferatur ab igne, & usui servetur. Alterum habetur experientia optimum, & igni resistere, videlicet, Cape mercurii uncias binas, sulphuris uncias tres, salis armoniaci octavam partem [alii ponunt quatuor partes] omnia tenuissime molita commisceantur modico aque communis; inde compositio hæc reponatur in ampullam vitream igni remisso per tres aut quatuor horas, & sic ignis sedulo perseveretur, quousque egredi conspiciatur ab ore boccia fumus azurrus; quo viso, tollatur ab igne boccia, inde frigidata frangatur, nam azurrum reperies perfectum; Alii vero assumunt Mercurii sublimati uncias tres, sulphuris sublimati unciam unam, salis armoniaci octavam partem, hæc omnia molunt, concinnantque, & sublimant in vase vitreo, & idoneo donec fumus conspiciatur azurrus. Verum jam accedit norma construendi azurrum ex argento, & auro ut infra exponetur: Quidam enim solariatim sternunt argenti laminas sale armoniaco trito, & in vase figulino, claudunt, quod inde sub fimo calido contegunt per dies quadraginta quibus fit azurrum.

Alii in aceto acerrimo solvunt portionem parem salis gemmæ salis alchali, & aluminis rochæ, mox eo aceto madefaciunt laminas ipsius Lunæ argentine dicas, & vase figulino recondunt eas, ac si-

mo

mo, aut vinaceis humant per decem dies, hoc enim temporis spatium vertentur in azurrum.

Alii vero salis armoniaci uncias sex obruunt in libras sex aceti acerrimi; donec penitus liquecat sal, hinc super acetum ipsum in olla positum suspendunt argenti laminas ad pondus unciarum duarum, ita tamen ne tangant acetum, sed acri vapore ipsius tantum corrumpuntur; quod ut satius eveniat, obstruunt vas, & ab omni spiramine tuentur, & fumo calido sepeliunt per dies decem & septem, quibus elapsis, reperiuntur laminæ cum sale, & omnia in azurrum versa instar efflorescentiæ pulcherrimi azurri quod colligitur, & usui servatur; hoc nobile azurrum resistit igni, & cuicunque alio examine, ceu Azurrum ultramarinum ex lapide lazuli extractum approbatur, hoc tamen superatur ab azurro ex auto factum eodem ordine.

Alia fiunt atramenta cærulea, aut ex smalto, quemadmodum Veneriis fieri solet, aut ex zaphara, qua tingitur vitrum, hæc tamen longe aliis inferiora sunt.

Smaltum vitri genus videtur, quo aureæ Civitates implentur, ubi imagines sculpturæque cedendo fiunt in annullis, monilibus, ornamentisque omnibus aureis, quod fieri retulit *Cardanus* ex alumine, chalcantho, & lapidoso sale: Verum alii vitro colores metallicos commiscunt; nam omnis generis colores recipit vitrum; ita ut variato colore venustate eximia splendeat; quippe smaltum si azurrum cupiant, vitri tenuissime triti libram commiscunt cum binis uncis terræ cæuleæ, & aqua globulos effingunt, ac vase apto per noctem leni igni exponunt, inde ignem augment ad colliquationem, & sic azurrum eveniet smaltum, quemadmodum viride cum ætis cinere, vel album cum plumbo; prout talia eodem exemplo proprio Marte effingi possunt. Zaphara autem est minerale fossile, & ponderosum sic à natura productum, quo utuntur figuli atque vitriarii; tingit enim in modica quantitate colore azurro vitrum ustatum, vasaque figulina; nempe ex argilla facta: Idcirco huiusmodi minerali deceptores effingunt saphirum gemmam, etsi magna quantitate suggeratur, nigro colore inficit omnia. Præterea solet distillari aqua à lembico ex infra scriptis, qua scribuntur literæ azurræ finæ, viz. sulphur vivum, sal nitrum, sal ammoniacum, Rissigallum, calx viva, & oricellum omnia æqua portione parantur simul, & distillantur, ut moris est, demum usui servetur aqua

aqua in ampulla vitrea clausa cum cera, his vero omiſſis, quæ ob ſimilitudinem colorum fuerunt obiter aggregata, rediemus ad inceptum de lapide armeno congeneri lapidis lazuli, de quibus ſuperius tractavimus; Idcirco nunc ut ſequamur inſtitutum ſuper eſt exponere modum parandi viride azurrum lapidis armeni, tam medicinae quam picturae commodum.

C A P. XX.

Modus parandi viride azurrum Medicinæ, ac Picturae commodum.

FActu quippe facilis eſt modus parandi pigmentum ex lapide armeno, quod viride azurrum vulgo appellatur, minoriſque labore fit, quam azurrum ultramarinum, ſi ſequemur modum jam recensitum ab *Alexandro Tralliano*, ubi prodidit ſatis fore molire lapidem armenum, & ad pollinis levorem redigere eum, quem poſtea lymphâ limpida ſæpius lavare, ac expurgare requirit opus, deſum exſiccare docet, tunc uſui tum medicinae, cum etiam picturae, nec non ſcripturae cuſtoditur: eodem igitur modo paratur; nempe pro uſu utriuſque facultatis, inde neceſſitatis tempore adminiſtratur; nihilominus ſatius fore exiſtimavi ſegregare colorem à lapide, & ab omni terreſtreitate ac immunditie abſtergere eum, ut magis purus habeatur color: hinc enim in picturis per pulchrius efficit opus, & in medicina efficacius operabitur, quod ut fiat operæ-premium eſt lapidem tenuiſſime molire, & in ſcobem redactum obruere in ſpiritum aceti ſtillati, aut vini æque ſtillati, ut mos eſt, urrumque pollet, mox leni cinerum calore aut balnei maris maceretur donec penitus colore lapidis inſiciatur liquor ſupereminens, ut ſupra expoſitum fuit de lapide Lazuli, inde per inclinationem ſenſum evacuetur liquor, acetumve ſit imbutum viridi colore lapidis armeni, abjicianturque fæces terreſtres ipſius lapidis tanquam inutiles, deſum igni cinerum tepido evaporetur acetum, aut diſtilletur; nam reacquiritur acetum: inde color viridis purus à lapide ſegregatus reſidebit, qui tandem aqua frigida ablui poteſt, inde exſiccari, & medicinae, picturaeque uſui ſervari.

Alterum autem viride azurrum à natura produciſtur in æris fodina ubi exhalat, tanquam effloreſcentia æris ſuper lapides, quibus adhæret

DE ATRAM. DIVERSICOLORIBUS. 321

adhæret cum quadam miscela argenti, quemadmodum indicat duplex iste complicatus color: nam viridis evenit ex ære; alter vero color azurrus ex argento, & juxta quantitatem prædominantem aut ætis, aut argenti saturatur color unus, & remittitur alter; ita ut quandoque viridis color superet; interdum vero azurrus magis & minus, prout magis aut minus exuberat minera, ex qua fit exalatio prædicta, quæ colligitur, molitur, ac pluries lavatur, & ita perficitur absque pastili opere; ipsa enim efflorescentia producit a natura penitus munda à lapidea, & terrestri substantia: Quamobrem lavatur tantum, ut tenuissimus fiat color, ad postremum exiccatur, ac pro usu picturæ servatur; nam hujuscemodi pigmentum medicinæ nullum præstat auxilium.

Virideque aliud fit atramentum æris ærugine, quæ vulgo appellatur viride æris; paraturque pulchrum cum aqua gummata.

Aliudque paratur, dum Viride æris teritur cum succo rutæ, & modico crocinox aqua gummata solvatur; hisce addunt quidam luteum ovi cum modico aceti, ex quibus evenit pulcherrimum atramentum Viride. Alterum est, si viride æris pulchrum in pastillos cogatur cum aqua stillata ex gallis viridibus, & modico aceti inde pastilli siccantur, & cum usus exigat in consimili aqua gummata Arabica parata dissolvatur.

Aliud quoque constat ex æris ærugine litargyrio; & argento vivo, æquo singulorum pondere, ad invicem omnibus tenuissime subactis, ac tandem aqua gummata molitis & solutis.

Aliud efficitur atramentum instar aquæ viridis si capiatur acetum album acerrimum, & in eo dissolvatur viridis æris, succi rutæ, & modicum aluminis rochæ.

Verum etiam ex capparibus recentibus tritis, & in pulverem subactis distillatur aqua alembico, quæ reiterata distillatione rectificatur tantæ efficaciz, ut nil satius optari possit: nam Viridi colore smaragdino inficit omnia (teste *Cardano lib. 18. de Mirabilibus*, pag. 935.) & corpori humano salubris

est, nam si potu hauriatur omnes obstructions solvit.

De Pigmentis Mineralibus tum luteis Flavis, cum etiam aureis.

ET si partim demonstravi superius normam faciendi pigmentum luteum ex Vegetabilibus, prout ex fructibus spinæ insectoriæ, aut lutea herba, aut cotino ligno, & hujuscemodi aliis jam recensitis; Reliquum est in præsentii fusius ostendere alia pigmenta lutea, quæ ex mineralibus, metallicisque fiunt, quamvis cum admixtione alicujus succi vegetabilis quandoque, & animalium partibus interdum, verum enim horum multa sunt inter se conferentia, & proxima, quemadmodum color flavens cum luteo, & croceus cum citreo, aut aurantio; ac tandem omnes prædicti colores conveniunt cum aureo: Quapropter satius, ac commodum fore existimavi hujuscemodi omnia, seu unius in uno capite definire; exordiarque à terra lutea, quam *Dioscorides* scripsit nomine ochræ, ipsa utuntur pictores, & sarcinatores pro signandis pannis. Verum enim caremus ochra atica *Dioscoridis*: Alteratur ochra *Plinii* desideratur. Unde frustra est disserere de eis, quæ nos non habemus, satius vero expedit ad vulgaris ochræ descriptionem accedere: Ochra est terra lutea quæ nostro ævo defertur ex Germania, prout fidem faciunt *Petri Andrea Mathioli* scripta in *Dioscoridem*, & *Gabrielis Falloppii*; quippe duplex est ochra genus pigmenti lutei; una enim reperitur terra in fodina plumbi ex ipsius vaporibus infecta, luteo colore. Altera vero fit arte ex plumbo usto; hæc magis approbatur à pictoribus; etsi utraque ochra tam nativa fossilisque, quam factitia est lutea; attamen earum quælibet ustione rubescit; utraque etiam facultatem refrigerandi, & exiccandi habet, quanquam nullum habeat in medicina usum.

Sequitur de auro pigmento. Vox hæc indicat pigmentum coloris, nempe auri, usitatum à Pictoribus; quamobrem ab effectu, & similitudine coloris vocarunt ipsum Latini auripigmentum, quod Græci appellarunt *ἀργεννόν*, citrinum est micans aureo, & fissile existit laminosumve, ac fragile lapidis specularis more. Retulit *Plinius lib. 3. cap. 4. Caisum* Principem auri avidissimum spe captum fuisse, in aurum verti posse auripigmentum, ob ejus magnam simi-

similitudinem coloris cum auro. Quare jussit Princeps ipse excoqui magnum pondus auripigmenti ex quo equidem extraxit auri optimi portionem, sed adeo modicam, quod dispendium superabat lucrum. Auripigmenti genus duplex prodidit *Dioscorides*; unum est supradictum, alterum vero ait pallidum glandis effigie & colore sandaracham imitans glebosum. De auripigmento differens *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* ait arthenicum facultatis est causticæ, & carnem pilis denudat; eos enim decidere cogit, quod etiam patet experientia, ubi pars pilosa coinquinetur auripigmento mixto calce viva, & lixivio instar pultis (prout in consuetudinem habent barbitonfores) nam cito abstergitur cum pilis, alioquin si diutius inhæreat cutim urit ceu ignis, ut meminit *Galenus, lib. 2. de Arte Curativa de Glanc.* Idcirco *Dioscorides* asserit auripigmentum erodere, & inducere escharam absumereque excrescentias carnis, eas vero reprimit astringendo ac erodendo: Verum cum easdem dotes auripigmenti attribuerit sandarachæ, ac constituit secundum genus auripigmenti simile esse in colore sandarachæ; suspicor superflue additam fuisse ab inscio aliquo inscriptionem alterius capitis: auripigmentum enim, & sandaracha utrunque ceu unius ac ejusdem naturæ foditur ad invicem ex eadem minera: præterea conspeximus auripigmentum, quanquam flavum citrinumve sit, igni tamen nostro artificiali decoctum in vase figulino, aut boccia vitrea, facile acquisivisse colorem rubeum sandarachæ, & in ejus formam & naturam verum esse; quare animadvertimus ambo idem esse, neque differre, præterquam secundum majorem & minorem decoctionem unius vel alterius, sandaracha est ruffa, quippe instar cinnabaris, quia est magis decocta ac diutiori tempore elaborata à calore naturali vigenti in visceribus terræ; ac ideo tenuiorum partium existit: ejusdem sententiæ legitur in suis Commentariis fuisse *Petrum Andream Mathiolum*, & hujusmodi erat secundum genus auripigmenti descriptum à *Dioscoride* simile sandarachæ; Præterea addit utrunque pari modo comburi in testa nova super prunas ardentes; quibus assensit *Galenus* loco præcitato, tum esse sandaracham urentis facultatis ceu arsenicum, cum etiam fieri tenuiorum partium ustione, sed semper urit arsenicum ut ignis tam combustum, quam ustionis expers; arsenici vero unum prodidit genus, præterquam locutus est *Galenus de Sandaracha*

tanquam cognata ipsi arsenico : Idcirco *lib. 4. de Composit. Medicament. secund. loc.* dixit ad scabras in palpebris affectiones conferre sandaracham, & quod à veteribus Græcis arsenicum nostro ævo arsenicum appellatur, ac pleraque alias facultates ascripsit *Dioscoridos* Sandarachæ, ut unusquisque apud eum legere poterit : Verum ex præhabitis satis constat duplex fuisse genus arsenici fossilis, unum videlicet est auripigmentum de quo instituimus agere pro picturis flavis aureisque : Alterum genus est Sandaracha, hæc à pictoribus non usitata est : his accedunt alia duo arsenica arte facta, & à recentioribus inventa : nam veteribus prorsus ignota fuerunt : & primum est Arsenicum album vulgare, quod crystallinum ob luciditatem cum albedine, dicitur, hoc fit igne per sublimationem auripigmenti cum sale comuni : Alterum vero quod dicitur Risa-gallum est citrinum, & lucidum instar fere crystalli ; fit enim pariter per sublimationem ex arsenico crystallino, & auripigmento, ut moris est, sed jam exigit tempus ut redeamus ad institutum colorem auripigmenti, quod aureum referte videtur ; ita ut ipso scribi possint litteræ aureæ, aut saltem similes absque auro, quod ut consequaris. Cape succum ex foribus croci recentibus expressum, quippe ex filis aureis ipsius floris, aut deficientibus eis assumatur crocus siccus, & cum totidem auripigmenti aurei coloris pulcherrimi molite opus est cum fellæ capræ, aut lucii piscis fluviatilis, hæc inde mixtum immittatur in ampullam vitream, quæ optime clausa sepeliatur, per aliquod dies sub fimo, demum tollatur, & usui servetur.

Alii detrahunt externam partem croceam ex cortice malorum auranciorum, ac eam modico sulphuris citrini lucidique molunt, & in ampulla vitrea recondunt, ipsamque stipatam locant humidiori loco decem dierum spatio, demum tollunt ; exigenteque scribendi occasione calefaciunt prædictam compositionem pigmenti lutei, quo scribuntur litteræ pulcherrimi coloris lutei.

Aliud componitur ex auripigmento, aureo lucido, & folioso non terrestri opaco, cum æqua portione crystalli, hæc molita ad invicem miscentur cum albumine ovi, adeo ut scribi delineari, atque pingi possit.

Alioquin mole chrysellum cum aqua gummata ita ut scribi possint litteræ quæ mox exsiccantæ confricentur aureo anulo, aut lamina aurea, & illico fient litteræ coloris aurei, aut coloris alterius metalli eveniet litteræ cum quo fuerint confricatæ.

Aliter

DE ATRAM. DIVERSICOLORIBUS. 325

Aliter fit aqua à lembico, cum qua scribuntur literæ aureæ.

Ex polline auripigmenti pinſita cum aqua Roſmarini ſtillatitia reiterata diſtillatione elicitur aqua idonea ad ſupraſcriptum munus.

Alter fit liquor aureus etſi abſque auro fit, ad hoc tamen conducit, ut ſcribi poſſint literæ aureæ, necnon aureari poſſunt oſſa, ligna, ferrum, atque vitrum, & infra.

Capias ovum recens, & ab ejus vertice corticem frangas, ita ut ipſius fruſtulum eleves, & tollas, oriſiciūque facias, ac per eum evacues ovi ipſius albumen tantum, intra corticem vero omittas luteum ovi; mox hydrargiri partes duas admiſce cum una parte ſalis ammoniaci, & in compagem conſistentiamque reduceas ea; deinceps eadem compoſitione locum albuminis evacuatum reimpleas, atque ipſam cum luteo ovi; jam inſecta propria relictī optime commiſceas Virgula lignea, exinde teſte oriſiciū obſtrue cum ejuſdem corticis fruſtulo, & cera, vel alio glutine, quemadmodum ex ovi albumine, & calce viva, & obliniatur oriſiciū tegendo cum altero cortice ovi, ne aliud extranei ingredi poſſit, neque ex compoſitione quicquam egrediatur; tunc locetur in ſimo æquino, ita ut fractura ſita ſit in ſuperiori parte inſtar cacuminis, hinc totum co-operiatur ſimo, quo omittatur viginti quinque dierum ſpatio, quibus elapſis tollatur à ſimo & uſui ſervetur: pulcherriſſimus enim erit aureus liquor; qui, ſi forte evenerit tempore denſus, aqua gummata eum ſolvere præſtabit.

Aliud ſequitur pigmentum metallicum, quo effingi poſſunt literæ aureæ abſque auro. Cape Jovis uncias binas, & funde eum in Crucibulo, inde age amalgama cum uncia Mercurii, ut moris eſt, quod actum projicies ſuper lapidem marmoreum, & mole cum altera uncia ſulphuris vivi, & perfectum erit pigmentum; hoc inde ſolvitur cum albumine ovi, ubi erit occaſio ſcribendi litteras, quæ aureæ, & pulcherrimæ apparebunt.

Verum enim præ omnibus pigmentis, quæ referant colorem aureum celeberrimum eſt, & in frequentiori uſu, illud compoſitum arte ſumma exalratum, quod vulgo appellatur Purpurina, & aurum muſaicum, quo pingunt, atque ſcribunt colore aureo; nam aurum imitatur: ſi optima fuerit purpurina, hoc ſolo diſſert ab auro, quod non reſiſtit injuriis cœli, nec diuturna admodum eſt. Conſtat autem ex plumbi albi, quod vulgo dicitur ſtamnum,

Ss 3

argen-

argentique vivi paribus portionibus, salis rursus ammoniaci, & sulphuris paribus iterum inter se portionibus, & in primis funde stannum, cui adde hydrargyrum igni calefactum, & miscendo vitigula fiat amalgama, quod inde mole cum sale, & sulphure, & omnia simul trita ponantur in boccia sublimatoria luto sapientiae munita; omittatur tamen orificium apertum, & locatur furno sub dio ut exalet foetidus vapor ejus materiae, subjiciaturque ignis carbonum quatuor horarum spatio, eo enim tempore sublimabit ad collum bocciae purpurina coloris auri; tunc tollatur ignis ut frigescat boccia, demum frangatur, & extrahetur purpurina abijciendo faeces in imo residentes, & usui servetur: ubi vero exiget occasio operandi eo praeparetur sic eum digito, & melle mole ipsam, inde sepius lava cum aqua fontis, donec aqua egrediatur limpida, tandem solue eam cum aqua gummata, quidam vero addunt modicum croci, ut pulchrius effingatur pigmentum aureum, sed de suppositis sat est; ut me conferam ad explicationem aurei coloris sinceri, qui praescriptis prorsus opponitur ut verum falso; Verus quippe color aureus, & sincerus ex auro fit; falsus autem dicitur alienae rei commixtione adulteratus, & pro vero quadam similitudine substitutus; sed auri praeparatio, ut eo scribi, & pingi possit, multiplex habetur, ut palam demonstrabitur.

Prima praeparatio fit ubi eliminata scobs auri infundatur triduo in succo à foliis Juniperi expresso, eo enim temporis spatio solvetur aurum instar aquae, quae in colore, & substantia erit aurea, qua pingi, & scribi poterit sincero colore aureo, quod sequenti etiam aequae succedit. Cape folia auri, eaque cum sale communi optime mole super lapidem porphyritem, hinc saepius aqua calida lavetur, donec penitus à sale exuatur, mox aqua frigida mundetur, ac tandem exsicceatur, & usui servetur, quo tempore solvitur cum aqua gummata, ut moris est. Alioquin etiam praeparatur aurum pro scribendi usu.

In primis cum limpida aqua madescat poculum vitreum planum, & latum, in quo multa extendantur auri folia, quae digito sedulo mole, ac sensim continua, quandoque digitum aqua mode faciendo, ubi vero tenuissime molitum conspicias aurum, superfunde aquam, ut poculum fere impleatur, assiduo leviter molendo, mox quiescere permittatur, donec aurum subsideat fundo, tunc sensim effundatur aqua, neque aurum dispergatur, ac exsiccati omittetur, inde clausum servetur,

servetur, ut à pulvere extraneo, & ab omni sorde tueatur, cum ejus usu erit opus, dissolvitur aqua gummata.

Nec superioribus minus efficax erit sequens modus præparandi aurum in pollinem pro pingendi, deaurandi, scribendique usu. asfunde igitur mellis, aut sirupi de limonibus, quantum sufficere videatur proportioni auri super lapidem porphyritem expositum soli, ut incalcescat, tunc superponantur auri folia, quæ tenuissime molire requirit opus, cum ipso melle, aut sirupo, inde lavetur aqua calida, aut lixivio, quod satius erit, inde exsicceatur, & servetur usui. Id ipsum eveniet aurum præparari, ubi ipsius folia molita sint mucilagine tragacanthi gummi soluti aqua, inde laventur ut supra expositum fuit.

Soletque præparari aurum, dum una ejus pars amalgametur cum quatuor partibus mercurii more chimistarum quod amalgama optime lavetur, inde per corium cum expressione cogitur transire mercurius, & servetur, nam eo amalgamari potest aliud aurum; quod reliquum est ab expressione cum auro amalgatum, mole tum totidem sulphuris, & in crucibulo cooperto reconde, atque modico igni exponas, donec evaporet mercurius, & resideat aurum tenuissimum, quod lavatur, mox exsiccat, servatur pro usu scribendi.

His sequuntur argenteæ literæ quæ scribi possunt argento sincero ad hoc munus parato, possunt etiam effingi absque argento ut in præfentiarum demonstrabitur.

Cape marchesitæ stannæ quantum libet teratur, & lavetur ut munda sit exsicceatur, & in pollinem redacta servetur eveniente casu scribendi, solvatur aqua gummata, mox scribantur literæ quæ postea quam fuerint exsiccatæ, poliuntur dente lupi, aut bucina marina, vulgo dicitur porcelleta, hæc sunt instrumenta ab aurariis usitata ad expolienda eorum opera aureata, aut argento ornata.

Sequitur alia compositio, qua effingi possunt literæ argenteæ; fiat amalgama ex æqua portione stanni, & argenti vivi, juxta ritum auri fabrorum, quod tenuissime molire oportet, & aqua gummata solvere instar pigmenti quo, si scriptæ fuerint literæ apparebunt argenteæ.

Præterea potest præparari argentum eisdem modis, quibus paratur aurum, quo scribi possint literæ argenteæ sincerae, & non adulteratæ fiat amalgama; ex foliis argenti cum hydrargyro mundo inde molire

molire expedit lapide porphirite, acetoque acerrimo lavare demum exsiccare, ubi vero exigat opus dissolvitur cum aqua gummata. Reliquum est ostendere quomodo super laminas, vasaque aut aliud opus argenti, scribi possint literæ nigræ, & indelebiles, ut sequitur videlicet.

Cape plumbumustum, & tritum, quod incorporetur cum modico sulphuris, & aceto quantum sufficiat compompi pigmentum, quo scribantur literæ super vasa argentea, quæ exsiccati omittantur inde igni parum calefiant, & sic perficiuntur. Verum enim ut plurimum consuetum est scribi litteras in ferro, quemadmodum in armis, gladiis, scutis, lorica, Galea, & hujuscemodi aliis, quamobrem plane demonstrabitur modus, per quem facilis scribendi literas aureas in prædictis. Infundatur igitur per diem naturalem in aceto marchesita aurea in pollinem redacta, hinc committatur igni vase figulino Vitreato, & ferveat per diem alterum superaddendo aliud acetum, ubi per desiccationem deficiat, tandem deponatur ab igne, & alibi reponatur, ut per se reliquum desiccari possit, tunc alembico Vitreo immittatur, & leni igne distilletur liquor, quo scribantur literæ in quovis instrumento ferreo, & illico apparebunt nigræ nihilominus exsiccati permittantur, postmodum panno lineo si perficiuntur literæ evenient aureæ.

Liquor alter instar aquæ fortis usitatus est ad erosionem ferri, ita ut in eo appareant literæ, vel aliud insigne lineamentum quod designetur. Cape salis ammoniaci ℥ sublimati, Viridis æris ana quantumlibet, gallarum parum, & omnia solvantur in aceto acerrimo, & usui fervetur: Ubi vero accesserit occasio scribendi in ferro, requirit opus, ut muniatur ferrum sequenti pasta. Cape Cera novæ, Colophoniz, resæ pini, & terebentinæ singulorum parem portionem, hæc omnia igni liquefiant ad invicem, & optime mixta, crasse super inducatur ferro; cum vero frigesacta fuerit instar pastæ, in qua delineare, aut scribere poteris cum calamo, aut stilo ferreo acuto, ut pastam dividat, & penetret ad ferrum, inde vacuum linearum vel scriptum impleatur liquore supra-servato, & ita omittatur duodecim horarum spatio, quo tempore corrodetur ferrum, & remanebit vestigium literarum vel alterius lineamenti facti; quod si quis aureare cupiet in primis opus madefacere ferrum sequenti aqua cujus munus est, quod cogit amalgama aureum adhæretere ferro, & ita fit.

Cape

DE ATRAM. DIVERSICOLORIBUS. 329

Cape Viridis æris, tartari calcinati, & salis communis singulorum portio equalis, quæ omnia solvantur in aqua communi, inde hac madefit ferrum, & linitur amalgamate, & postmodum leni calore evaporatur argentum vivum, & remanet aurum super ferrum, quod permanet aureatum.

Qui vero vice amalgamatis utuntur foliis auri sinceris absque hydrargyro hoc agere nequeunt, nisi prius lineant ferrum, aut marmorem atramento vulgo Sisa appellato, quod autem constat bolo armeno tenuissime molito cum oleo nucum, ut moris est, aut aqua decoctionis atramenti Sutorii rubificati ut Colcotar.

C A P. XXII.

Modus conficiendi Pigmentum albiſſimum, quo ſcribuntur litteræ albæ in pagina alba.

Sequitur pigmentum per quam albiſſimum quod, eſſi atramenti ſcriptorii aut alterius cujuſvis coloris, vicem gerit; atramen à quocunque eorum proſus diverſum eſt in colore, præſertim à vulgari, illud enim nigrore inficit chartam albam, quemadmodum, & alia atro colore juxta eorum facultatem, hoc autem albedine inficit chartam albam, quemadmodum, & alia atro colore juxta eorum facultatem, hoc autem albedine inficit; imo ſuperat eam adeo, ut ſi hoc albiſſimo pigmento ſcribantur litteræ in charta quamvis albiſſima, optime diſcernuntur, & legi poſſunt: Idcirco albus color eſt directo opponitur atro qualicunque colori, quemadmodum, & candidus diſtat à nigro, nihilominus ſub nomine albi intelligitur candidus, quemadmodum, & niveus, atque lacteus, quanquam inter ſe aliquo modo differant, albus enim indicat livorem, palloremve qualis eſt in cæruſſa; candidus vero eſt cum ſplendore, pro ut candida terra, & ovorum cortices præparati, nec non gypſum, lacteus atque color conſpicitur in parvis buccinis albis, ſicut, & in calce niveus: ſcripſit de coloribus pigmentorum, *Plin. lib. 35. cap. 2.* ubi aſſeruit parethonium, & melinum pigmenta eſſe candida, quæ nobis deſciunt, inde accedens ipſe ad expoſitionem ceruſſæ, ait eandem eſſe tertium colorem. Præterea duplicis generis conſtituit eam, unam enim naturalem prodidit, quæ tyr-

Tt

tem.

temporis è plumbi metallis effodiebatur, alteram vero faciliorem esse meminit ex plumbo corrupto vapore aceti, ut docuit *Kermesinus, lib. 7. de Architectura, cap. 12. de Cerasia, &c.* & ante ipsam *Dioscorides, lib. de Medic. mater.* & alii innumeri scripserunt modum conficiendi cerassam. Verum expedit, ut horum aliquod afferam exemplum, quo parati possit pigmentum adeo candidissimum, ut facile consequamur quod supra pollicium fuit, hinc enim huiuscemodi alia comode assequi possunt. Assumuntur igitur, cortices ovorum recensium, & optime laventur tenuissime molendo super lapidem porphyreum, quod sæpe fiat reiterando cum aqua communi munda, & limpidi, tandem quiescere, ac residere permittantur, quibus actis effundatur aqua, residuumque soli exsicquetur, fiet enim pulvis albissimus, cui par non reperiatur: usus autem ejus est, ut solvatur cum infra scripto liquore; *viz.*

Cape gummi ammoniaci quantum sufficiat ad opus, munde-
tur à lignis, calculis, & ab omni sorde lavetur, mox infundatur
per noctem in aceto stillatitio, & tepido, ut dissolvatur gummam,
quæ inde coletur, & cum ista colatura, quæ albissima erit; solva-
tur supra-scriptus pulvis paratus ex corticibus ovorum, & ita per-
fectum erit pigmentum albissimum. Præterea silentio hoc ferre
nequeo, cum scitu dignum mihi videatur, nempe quod ex calce
corticum ovorum pinxita aqua gummata, & albumine ovi for-
mantur vasa; Imagines, & alia perpulcra, quæ soli exsicantur, ac
instar lapidis indurecunt, & alia ex his constitui possunt, quem-
admodum ex ligno multa fabricantur, quæ tamen industriæ ho-
minum relinquo.

C A P. XXIII.

Quomodo pagina uno ictu pingi, ac diversis colo-
ribus, variisque Figuris impleri possit.

DUm autem de diversis coloribus discusso, in mentem revoco
quandoque joco pinxisse chartas integras diversis coloribus,
atque figuris uno ictu tantum, quæ vage, ac ita jocundæ appa-
rebant, ut stupor cunctis, & admiratio summa esset. Quamob-
rem omnibus, ut satisfaciam, modum tam cito, ac variaz pingendi

di eas nodlico, hæc est potissima chartarum figuratio, variis coloribus ornata, quod ut consequatur opus, præparentur paginae aqua aluminosa; facilius enim satiusque coloribus inficiuntur; quamobrem madefiant cum spongia immersa in aquam aluminatam alumine rocha, inde exsiccati omittantur, tunc paratæ erunt suscipere omnes colores, ut sequitur infra.

Cape varios colores singulos tamen per se, ac tenuissime molitoros, eosque obrue in catinum magnum, & amplum aqua communis plenum, & unum post alterum colorem infundes aequali portione; hi vero omnes decident fundum, tunc super asperge fellem viruli, cum tantillo saponis soluti in aquam, & illico conspicies in aquam singulos elevati colores, qui distincti natate apparebunt; tunc paginas extends super ipsam aquam diversis coloribus imbutam, ut madefiant, mox statim ab aqua extolles eas, & depōnantur, ut exsiccentur: nam diversis coloribus, & figuris infectæ, pictæque remanebunt.

C A P. XXIV.

Elegans Industria ad pingendas, variis coloribus pilas vitreas Sphæricas, quamvis amplas cum ore angusto, quibus manus impelli neque penicilla pigmentis illita ubique duci nequeant,

CONSTRUATUR à vitreariis pila vitrea orbicularis cujuslibet magnitudinis cum orificio fistulari in summitate, quod transversali digito superemineat pilam, sitque oris angusti, ut vix periculum ingredi possit; quod admirationis causa est, quomodo tot diversi colores singuli distinctique per universam pilam induci possint; ubi manus cum penicillo ubique eos ducere nequeat; nihilominus admirari desinet unusquisque cum noverit hoc per pulchrum opus, quod sequenti modo optime succedit: Injiciatur itaque in prædictam pilam vitream modicum olei ex nucibus, mox eam circumvolvendo undique ducatur oleum, ut tota intus lineatur pila, & quod supererit olei, evacuetur; inde intromittatur penicillum illitum quovis colore aqua solutum, & digito medio al-

terius manus percutiatur ita , ut ex illo motu tremulo decidat à penicillo pigmentum diversis in locis, quo aspersa pila vitrea efficiantur in ea lineamenta pleraque puncta, hinc aliud introducatur penicillum in eandem pilam pigmento alterius coloris illitum, detracto tamen primo , ac digito percutiatur modo supra-dicto , quo sic prosequendo , multis aliis diversisque coloribus distinctis infici potest. Verum ut umbræ, figuræ, lineæ , & puncti , ac quæcunque alia ex diversis coloribus acta sint in phiala vitrea stabiliantur , & in longum perdurent, super ea recenter facta in phiala , pilave dicas , introducatur gypsum tenuissime tritum , & circumquaque vertatur , ut ubique adhæreat , & firmet ea picta , & colorata ; reliquum pulveris si quid superfuerit effundatur inferius volvendo , pilæ orificium , & ita perfectum evadet opus.

C A P. XXV.

Alterque modus est , quo unico colore cœlestino intus pinguntur pilæ vitreæ sphericæ, quibus montes cœli colore fereni apparent.

Capiatur pila vitrea ad hoc munus parata , quæ non obli- niatur oleo , neque alio liquore , at penicillum manu tantum intromittatur pigmento coloris cælestini illitum , tunc digito medio alterius manus prius flexo , & à pollice digito detento , ac inde adversus penicillum aliquo impetu relaxato percutiatur eum ita , ut diversis formis decidat ab eo fluidum pigmentum , & undiquaque aspergat ambitum pilæ internum , mox statim introducatur gypsum tenuissime molitum , & circumquaque vertatur , hoc enim adhæret , stabilemque colorem facit, pigmentum autem coloris cælestini paratur ex azurro transmarino, aut azurro Alemanicæ, aut smaltino Venetiis facto, aut ex prædictis aliis, quod magis arridet, dissolvaturque aqua gummata , & usui habeatur ad perficiendum superscriptum opus.

CAP.

C A P. XXVI.

Vernix qua effinguntur Coria aurata , inficit enim colore aureo folia argenti , & stamni super inducta pellibus coriisve pulcherrimum inventum.

UT perficiam pigmentorum descriptionem , & opus totum absolvam , memini super esse usum coriorum quibus versicoloribus pictis , & auratis magno apparatu vestiuntur parietes Aedium interiores : verum huiusmodi coria aurata decore pulchro visu , summoque splendore muris parietibusve applicant opibus abundantes atque lascivi , quorum usus equidem fastum indicat : quemadmodum , & tapeta praesertim sericea , auroque intexa , ut *Virgilius lib. 7.*

Instratos ostrò alipedes pictisque tapetis :

Similiter *Plantus* , neque Alexandrina beluata consuetaque tapetia : Sic arbitror caetera aulea attalica picta versicolori textura , be-luarumque spectabilia ; ne opus igitur deficiat gratia huic materia praecipua , exponetur modus parandi huiusmodi pigmentum vernicisquo pinguntur coria aureo colore.

Cape oleum lini ad pondus librarum trium , vernicis vulgo appellatur sandaracha arabum , picis brutiae singularum libra una , croci unciae dimidium ; si autem loco croci admisceatur liliorum semen , quod in mediis floribus est , melius erit : coquantur haec omnia simul mixta in olla vitreata , aut aheni instar pigmenti , animadvertendo , ne aduratur , ac satius erit in hoc pigmentum immergere gallinae pennam , ac ipsam illico extrahere , quae si usta videbitur , signum erit ejus cocturae , quamobrem vas deponatur ab igne , & in ipsum passim injiciatur aloes epatici electi , & in pollinem redacti libra una , assidue commiscendo rudicula , tunc iterum exponatur igni , ut optime coquatur , quod si vi ignis occurrat in bullas extolli fervere , cum requiratur temperatus ignis , ne id ipsum effluat pigmentum , deponatur ab igne donec sedetur fluctus , mitescatque fervor , & materia decidat , quibus actis rursus igni placido

Tt 3

do

do exponatur, semper miscendo donec ad unguem incorporetur, & percoquatur; demum prorsus auferatur ab igne, & ubi aliquantisper quieverit, panno lineo, aut cannabino sedulo coletur, & usui coniorum fervetur, donec opus erit aureandi ea, quæ in primis parantur, ut mos est, quippe eis ovi candido, vel aqua gummata argenti, aut stamni folia applicentur, ut æque adhereant, & poliantur, quibus pigmentum calidum superfunditur, inde foli exponuntur, & siccata tandem expolitaque eveniunt visu jucunda; gratia aloes, & croci, aut semine liliorum, ex quibus constat prædicta vernix cotinaria, eorum enim facultas est inducere colorem aureum, cum munus hoc non existat in vernice liquida vulgari, quæ componitur ex sandaracha Arabum, hæc est gummi Juniperi officinis recepta voce, vernix dicitur arida, ex hac igitur, & oleo lini fit vernix liquida atra, quæ tantum præstat ad tabulas depictas illustrandas, atque imagines, cum etiam ferro nitorem inducat, & à rubigine ipsum tueatur, etsi utraque vernix liquida fiat oleo lini, quandoque etiam oleo nucum utuntur vice oleo lini, utrumque luteum equidem videtur nullum tamen eorum aureum colorem inducere pollet; pro ut si adjiciantur aloes, & crocus. Verum utraque vernix succurrit ambustis, medeturque hæmorrhoidarum tumoribus, ac earum dolores demulcet, contusiones resolvit, & vulnera sanat, dum calida applicetur quotidie cum lincolis; at si per os assumatur singulo mane ad pondus unius uncie sanat hydropicos, & febrem quartanam expellit: pleraque alia præstare agnoscemus hoc pigmentum compositumve vernicis liquida cujuscunque, generis, si æque ipsius simplicia ingredientia disquiramus, & puta sandarachæ Arabum facultates, nec non dotes olei è semine leni.

Sandaracha Arabum igitur est lachrima emanans a Junipero, & in gummi concrefcit, quod dum recens est album lucidum, atque transparens, cum veterascit, autem ad rufum colorem inclinat, vulgo appellatur vernix scriptorum, ab effectu, in usum enim habent eam scriptores spargere super chartam, ne disfluat atramentum scriptorium, nam ipsa prout sicca, & tenuis absorbet humorem atramenti scriptorii, & sistit eum. Præterea in medicina usum habet, adeo quod adversus multas ægrotudines auxilium præstat, calida, & sicca est in primo ordine. Idcirco suffitu sistit catharrum à capite defluens, teste *Sorapione*, si intus per os assumatur quæcumque humiditates crudas phlegmaticasque stomiaci, intestinorumque

que compescit, enecatque cuiuscunque generis vermes, mensum fluxus, & hemorrhoidas sistit, tam si intus, quam extra administretur. spiritum sanguinis cohibet, dum potu assumatur, corroborat nervos à frigidis humoribus lesos, exsiccando: sinuosa ulcera, & fistulas inspersa desiccant, ac carne replet: Si fumus vernicis aspersus super prunas recipiatur in fumibulo usque ad dentem affectum, sedat ejus dolorem, si vero vernix arida, & in tenuissimum pollinem redacta albumine ovi subjiciatur, hinc liniatur frons, cohibet sanguinis fluxum à naribus, & cum oleo rosato permixta, inde limeantur ani ragadiæ, & rimæ consolidabit eas, idemque præstat pedum, & manuum fissuris à frigore ortis.

Oleum vero è semine lini expressum, est proximum oleo chamæmelino, & multiplicem usum habet; quibusdam est vice olei communis, & pro lucernis, diu enim resistit igni, & perdurat. Præterea usu venit pictoribus, murariis, sculptoribus, statuariisque, lignariis, ferrariis, aliisque artificibus expetitur: Verum atque medico usui conducit, nam adversus convulsionem præstantissimum est, quoscunque alios dolores illitum sopit, duricies omnes emollit, nervorum tensiones contractionesque laxat, matricis, & ani affectibus summopere confert, lotumque hoc oleum cum aqua rosa. Aut nimphææ prodest ambustis, & cauterii escaram tollit, & potu assumptum pleuriticis atque colicis auxiliatur, verum recens sit oportet, nam rancidam nauseam excitat, & plusquam conveniat calefacit. Quatenus oleum nucum non minus administratur oleo lini pro lucernis minoris dispendii gratia, hoc etiam satis resistit ne tam cito absumatur igne; Præterea idem usitatum est à Pictoribus, lignariis, & fabris, asserunt ipsi hoc excellere oleo lini in illustrandis picturis, eas enim satius tuetur, coloresque picturarum vividiores efficit. Hoc autem oleum quomodo fiat recensuit *Galenus*, lib 7. de *Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi discurrens de nuce ait, fructum esse oleosum tenueque. Idcirco duplicem modum nobis scriptum reliquit eliciendi oleum ab ipso fructu nucis, & primus modus est, ubi ipse dixit ex eo fructu inverterato exprimere licet oleum, hic est vulgaris modus, quo eliciuntur olea ab omnibus fructibus: Alter vero modus perficitur distillatione, quam apertissime exposuit eodem in loco *Galenus* his sequentibus verbis: Tunc sane admodum fit per halitum evaporatorium: etenim ista satis patent; missa faciamus, ut properemus ad

ad facultates ipsius olei, quas constituit ipse *Galenus* loco supracitato dicens. Itaque quidam eo gangrænas, & carbunculos, & egilopas, hæc sunt fistulæ lachrymales, sanant: ac non nulli ad neurotrota hæc sunt nervorum vulnera, utuntur, his assensit *Joannes Mesues*, verum etiam addit oleum ex nucibus regis flatus crassos dissipat, Idcirco probatum in dolore colico à flatibus, nam receptum per clistere oleum nucum cum vino potenti, aut sumptum per os, potenter flatus discutit, & dolorem tensivum sanat. Verum etiam recentiores hujus temporis Medici experientiam habent, quod oleum nucum haustum ad pondus quatuor unciarum resolvit dolores colicos, atque renales, illitumque tumores discutit puncturas nervorum, & attritum, & scabiem sanat, ac eo satius agit mixtum cum calce lora, & docuit *Galenus, lib. 6 Meth. Med. de Punctura Nerv.*: Ambo enim hæc sine morfu siccant, & digerunt.

De Aloe, & croco ne verbum dicam, tam enim abunde, ac studiose dissertum fuit à scriptoribus clarissimis cujuscunque sectæ, ac ætatis, ut ea repetere necesse non habeam: Verum si quis scire cupiateorum dotes, consulat *Dioscoridi, Galeno, Mesue*, & aliis, qui diffuse ipsas tradiderunt. Quamobrem ne tam diu in his immoror, cum ad sextam descriptionem jam properare coactus sim, tantummodo redeam ad vernicem aridam, sed paucis me expediam, nollem tamen in calamo retineri aliud pulcherrimum opus quod exequitur eadem vernice arida scriptorum; cujus uncia infunditur per diem naturalem in uncias quinque aquæ vitæ optimæ, & persistet aqua limpida; & quodammodo glutinosa infecta ex ipsa vernice: Idcirco idonea ad illustrandas omnes figuras per quam tenuissimas, siue sint in tabulis, aut in charta, aut foliis, aut quibuscunque aliis; quippe super eas penicillo ducitur ipsa vernicis aqua, & illico virtute propria facile excisicatur, quod pulchrum est, ac satis operi congruit. Idipsum præstat succus Cyrenæicus condensatus, qui vulgo dicitur Benzoi, alioquin Belzuinum, si vice vernicis tritum infundatur in aquam vitæ eodem tempore, ac modo ut supra, evadet enim odorifera aqua glutinosa, & lucida, pulchra, & idonea, in frequenti usu ad illustrandas quasunque figuras in charta, aut sericeis, prout superior agit, quanquam à quibusdam magis approbetur aqua infecta vernice arida scriptorum ex qua deductum est nomen, ac ea absolutus est terminus, & finis

impositus *Quinta Descriptioni.*

SEXTA

SEXTA DESCRIPTIO, DE OLEO VITRIOLI,

Nec non de ipsius quinta Essentia.

C A P. I.

De Ignavia quorundam Recentiorum.

Absolutis atramenti & aliis pertinentibus, hoc libro complexis, tempestivum jam esse memineram aggredi opus *Sextæ Descriptionis*; cujus præcipua basis sita est in distillatione aquæ, & olei à Vitriolo ac ipsius salis segregatione; Dum autem suscepti oneris curam exequi vellem, sæpius mente agitavi, hæc præ aliis medicamentis desuevisse recentiorum, inficiorumque quosdam hujus Regionis ac ætatis: quanquam eadem medicamenta veteribus innotuerint, immo ipsis consuetissima: & alibi etiam nostro ævo familiaria sunt, ac in frequentissimo usu habita; nihilominus hic hujuscemodi medicamentorum usum plerumque latere cum ipsis, non modo Pharmacopeos, verum atque medicos imperitos quosdam agnovi: quamvis de pharmacopeis parum referar, cum non sit hoc eorum munus, præterquam operari medici jussum, nil enim aliud percipiant pharmacopei quam coquatur & hisce incorporetur secundum artem, seu quocunque modo præcipiatur à medicis: nam instituerunt medici operationem Pharmacopeis, ceu indignam Medici Majestate, cujus est præscribere & non operari, cum etiam necessitas medicis incumbat visere ægrotantes eisque curam præstare, quibus occupatissimi excusantur ab aliis laboribus; quapropter reliquerunt operationem pharmacopeis, à quibus factoribus, & venditoribus publica habentur pharmacopolia, ordine tamen medici distribuenda: Etsi ex pharmacopeis reperiuntur quidam adeo audaces & sordidi, qui avaritia impuls

pulsi multa medicamenta temere & inconsulto citra medicum dispensant, ac sapissimæ quid pro quo usurpant, cum etiam quod, quantum, quibus, & quando exhiberi oporteat satis ignorent, hinc fel pro melle sapissime propinant: quamobrem satius esset ut speciales, pharmacopeive appellentur omnes parerent medicis tanquam suis ducibus, ut mos semper fuit, idemque persuadet ratio: nec putent pharmacopolæ se medicis anteferi impudenter enim vanam sibi compararent auctoritatem, nimiumque sibi tribuerent, quæ in eis non sunt: hujuscemodi homines arrogantes appellavit *Aristoteles in Ethicis*: Ubi præclara & ea quæ non insunt, & majora quam insunt sibi fingunt: idcirco *Galenus lib. 1. de diebus Decretoriis, cap. 11.* ex mente *Hippocratis*, appellavit Naturæ ministrum re vera Medicum non pharmacopolam quendam ex trivio, tantum enim hic à justa naturæ ministri appellatione abest, ut etiam maxime contrarium nomen ipsi magis conveniat, inimico videlicet naturæ, & ægotantium hosti jure appellato: ex his à *Galeno* expressis consequitur convinci speciales servire Medicis, eisque obsequi, rursus enim *Galenus lib. 6. Epidemiarum*, apertissime inquit, Servitores ipsius Medici sunt Herbarii, Confectarii, Emplastratores, Speciales, Barberii, &c. Vis itaque specialium Pharmacopeorumque, atque eorum fortunæ conditio abjecta cogit ipsos servare medicorum mandata, non enim decet eos extra Medicorum institutum iter deflectere, sic juris constitutio subjicitur, alioquin multa committent errata, quæ in scelera atque verti possent maximo ægotantium detrimento: quamvis hanc habeant consuetudinem, non omnes, sed flagitiosi tantum, & iniqui summa arrogantia cum avaritia ducti, quemadmodum attestatur *Lucretius, Poeta antiquissimus, lib. 3. de rerum natura*, ita dicens denique avarities & honorum cæca cupido, quæ miseros homines cogunt transcendere fines juris: & interdum socios scelerum atque ministros noctes atque dies niti præstante labore ad summas emergere opes: at de his fufius tractavit, *Joannes Antonius, Lodestus in Dialogo, de imposturis specialium pharmacopolarumve*, quæ omnia Omnipotens Deus immensa pietate avertat: hujusmodi vero pharmacopei sunt spurii nugivenduli, qui sæpe ridicula pleraque circumforaneorum more in admirationem insciolorum ostendunt; artis opera vera & propria omittendo, ita ut suam artem temere proficeantur: quamobrem ab his tanquam hostibus avidis & iniquis mercenariis, qui

qui spem in lucro & pompa collocant distent gentes, atque discedant: hæc ideo de impostoribus pharmacopeis dixisse velim non de candidis bonis & diligentibus pharmacopolis, quos Deus custodiat: Præterea vero omnia quæ ad pharmaciâ spectant æquum est noscere medicos, ut pharmacopolis præcipere sciant, si suo honori ac ægotantium salutî consultum velint: medicamenta autem atque eorum præparaciones negligunt quidam nescientes quid utilitatis, quinimo pauca respicientes verbis potius inanibus & cavillatoris abundant quam medicamentis, ita quod partem medicinæ utilioreni omittunt, de quo mirum fertur, quare silentio præterire non est eos, qui umbram potius & corticem præhenderunt quam essentiam & fructum verum: hujuscemodi lapsum contingere ejus quoque tempore conqueritur *Galenus*, veluti scripsit, *lib. 4. de Anatom. administrationibus, cap. 1.* Illic invisere solent ægotantes juxta aulicam, non medicam professionem, mos equidem fallax & phantasticus, nam tali apparentia gentes seducunt & in mortem adducunt sua sophistica medicina, cum veram ementiantur: veruntamen, sat eis videtur vulpina cauda sui blandi sermonis præ stupore sese insignire hoc seculo sed in alio apud Inferos degent: nihilominus veteri suæ pelli immori malunt quam prudentis serpentis imitatione nova assumpta senectam deponere: O bone Deus! quod isti immolant *Plutoni*, suis enim adulationibus ægotantes decipiunt; ut nummorum majorem copiam emungant, donec eorum crumenam evacuent præsidii tamen simulatione & inani ostentatione potius quam effectu, ignoranceni suam tegunt, quamobrem ægotantes magis perturbant & in gravius discrimen adducunt, ac sæpe eos cum morbo de medio tollunt: de hujuscemodi farinæ medicis conquestus est, *Galenus, lib. 1. Methodi Medendi cap. 1.* Ubi ait non optimum medicum sed familiarem & adulatorem in majori prætio haberi, qui instar mancipii morem gerit præcepto ægotantis, Idem insinuat ipse, *Galenus in lib. Hippocraticis de ratione viæ. aut. Comment. primo*: rursus primo *Method.* Ut supra vulgus non discernit meliorem medicorum à viliori sed qui ipsis maxime adulantur: hinc evenit ut cujuslibet generis homines ac mulierculæ in Medicinæ artis opera insiliant histriionum & circularum more: quapropter id ipsum agere attestatus est *Galenus* Sutores atque tinctores, fabrosque &c. qui citra rationem omnique experimento soluti sed adulatione tantum omnia promittunt:

nescientes quantum detestatus sit adulationem ceu perniciosam Divinus ille *Plato in Phædro*, ipsamque vocitavit bestiam humano generi pestilentem, quam Grammatici appellantur vicium Canum, nam corporis gesticulatione & caudæ motu nobis blandiuntur Canes, quod inde tractum ad homines quoque in consuetudine venit apud blaterones qui Medicæ arti sophistici sermonibus non operibus student: cum tamen medici opus non in sermone sed in cura positum sit, quamobrem hos velim apprehendere quod nobis scriptum reliquit, *Cornelius Celsus in proæmio, lib. de re medica*. Ubi animadvertit non eloquentia morbos sed remediis curari: quod antea prodidit, *Hippocrates, lib. de Medico*; quærit enim æger non ornatum sed auxilium: & *lib. de decenti Ornatu*; ait medicum opere esse oportet non sermone: præterea *Galenus* monuit nos experientiæ operam navare atque rationi tanquam altero pede nixos, ne in tam preclara medicina professione claudicemus; nihilominus ex stolidi huiusmodi medicorum turba pauci exacte sequuntur vestigia *Galenus* & si temere simulant ipsius *Galenus* animam tenere, attamen detegitur eorum fallacia, ubi citra *Galenus* doctrinam, immo absque iudicio latrant ac citra experientiam garrulant de medicamentis: O quam magna fatuitas ubi nequaquam audent adhibere medicamentum quod eis non videatur scriptum à *Galenus*, quamquam satis aperte fuerit scriptum ab ipso, verum enim stolidi non eum forte legerint, aut oculis carnis seu corporis vix tantum percurrerint ut proverbialiter dici consuetum est, nulla habita animadversione sensus nec mentis *Galenus* & vix literæ, nil mirum itaque si non æque perceperint ejus doctrinam; reprobant enim ipsi & abhorrent ea quæ *Galenus* maxime probavit & in usum habuit, & ideo immemores insciique se gerunt disciplinæ *Hippocratis* & *Galenus*: verum de his plurimum conquestus est *Galenus, lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 3*. Ait enim pueriliter decreto *Aesclepiadis* ad dictus est studio ambitionis ut dixi aspicere dissimulat: omniaque potius figmentis probabilibus conatur invenire, quam propriam cuiusque medicamenti facultatem vere consiteri, at si eis accidat quandoque novis vi medicamentis quæ nunquam fuerint à *Galenus* recensita, immo ipsi penitus ignota, ignorant tamen rudes rationem, qua ceu imperiti administrant ea & ad instar ovium insequuntur viam vulgarem & magis tritam, & ad voluptatem aliorum se gerunt more Populi.

CAP. II.

Prædictorum exempla.

MEmini namque medicum & philosophum quendam professorem ex cohorte medicorum urbis olim me invisisse puerum nobilem angina correptum cujus curam susceperam, ego jam quoque decreveram actis servatisque universalibus applicari circa guttur ipsius ægrotantis emplastrum ex Cassiæ Ægyptiæ medulla admixta oleo anigdalarum dulcium, quod tantopere approbatur ad demulcendum leniendumque dolorem & inflammationem sedandam : Ille autem medicus intelligentiæ & consilii inops advenit ad ægrotantem clam me animoque inverecundo suasit nugis familiares amovere emplastrum cassiæ & abjicere illud, asserendo frigidam percussivamque existere cassiam ita quod intrus repellere potuisset anginam, & obstringendo fauces intercludere spiritum ægrotumque suffocare, ex quibus deterriti Parentes cunctique familiares illico projecierunt emplastrum : at paulo post reversus ego ad ægrotantem, quem animadverti nudum habere guttur emplastroque destitutum, tunc anxius hujus eventus inopinati causam cum scire cuperem, penitus enim ordinationi à me jam constitutæ resistebat, mihi insinuarunt familiares talem fuisse intentionem ejusdem medici propinquæ domus, quem coram me vocare exoravi eos, exindeque accessit ipse animo iniquo ut si insectari me vellet, quæ sane conditio feræ potius est quam hominis, cui tamen quanta cum humanitate poteram sermonem contuli de cassiæ Ægyptiæ facultatibus, ipse autem medicus odiose repetit potius opinione populi, quam veritate, neque ulla peritiâ ductus asseruit audisse nempe cassiam siliquam esse frigidam, quia refrigerat idcirco consequenter repellit : ex quibus incaute prolatis novi hunc medicum adhærere populi vocibus maluisse nec didicisse articulum : rursus autem ei dixi, quorsum hæc tam inconsiderata, ne graviore verbo utar, si propugnâs tua opinione ei rationem suggerere teneris, ut docuit *Galenus lib. 3. de Atra Bile, cap. 8.* ubi redarguit *Erasistratum*, quia non addiderit rationem suæ sententiæ : at si tibi deficiat ratio afferas celebrem aliquam auctoritatem aut experientiam, hæc supplere possent, nam ipsis omnia probantur, ullam vero prædictarum probabilem asserre nequis

cum nulla adsit : cur igitur perstas in tua inani opinione, nollem te loqui de iis tam inscite, præterea invidiam relinquere te horror humanitateque judicare quod de salute & vita hujus nobilis pueri agitur : verum ne contentiose tecum rem agere velle videar tibi parumper, condono cassiam refrigerare posse inflammationesque sedare non tamen frigidam esse neque repercussivam, ut ullo modo intus repellere nequaquam possit materiam inflammationis assentitur : idcirco operæ-premium duco distinguere quod est actus, ab eo quod est in potentia, alterum quod est per se, & quod est ex accidente auctore *Galeno, lib. 1. de simplic. medic. facultat. cap. 9.* Idipsum habetur *lib. 11. Methodi Medendi* : id circo multa medicamenta calida sunt qualitate, quæ tamen proprietatem habent à Cælo quippe evacuandi humores ferventes, quibuseductis remanet corpus refrigeratum, quod ex accidente evenire dicitur, quemadmodum prodidit, *Galenus, lib. 3. de Temperamentis*, nec non libro quos purgare conveniat : sicigitur ex accidente refrigerat cassia nam quoquo modo sumpta educit humores biliosos, qui ferventissimi sunt, quamobrem inflammationes ab ipsis humoribus concitatas consequenter tollit quamvis qualitate calida & humida sit cassia uti palam est omnibus qui cassiæ temperamentum ponderare velint, quod à sapore dulci ipsius cassiæ deprehenditur nam omne dulce calidum est, ut est legere in *Galenum, lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus*, idem repetit libro nono asserens omnem succum provenire dulcem à temperato calore : rursus *lib. 5. de Simp. Med. Facult.* ait dulce concoquit, laxat & rarefacit : at si tibi non sufficiant rationes depromptæ à testimonio *Galeni* consule Arabes & Actuarium ex posterioribus Græcis licet primi fuerint Arabes qui in usum posuerunt cassiam solutivam & præ cæteris, *Joannes Mesue, lib. 2. de medicamentis Simplic. Purgantibus, cap. 6.* Ubi scripsit medullam cassiæ fistulæ, siliquæve, Ægyptiæ dicere malis esse dulcem nigram salutivam & humidam primo ordine, in calore autem parum medium temperarumque excedit, lenit & alvum clementer subducit bilem & pituitam à Ventriculo, educit febribus inde ortis, confert sitim phlegmonasque sedat & resolvit : Præterea *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 193.* de cassia solutiva inquit est resolutiva, lenitiva confert apostematibus calidis in visceribus & linitur super apostemata dura lanianturque ex ea juncturæ dolorosæ è podagra : ita quod cassia

castia tam intus hausta quam extra admota, & illita lenit & resolvit, acredinem tollit & inflammationes, delet resolvendo tamen & non repellendo, ut tu somniabas; repellunt enim, & astringunt, cogunt & densant quæ frigida sunt qualitate, teste *Galeno, lib. 9. de Simp. Med. Facult.* Idipsum jam scripserat, *lib. 5. ejusdem facultatis*: idem quoque legitur, *lib. 14. Methodi Medendi*; præterea, *lib. 6. de Composit. Medic. secund. loc.* Necnon tertio libro dixerat repellere tum austera tum acerba: oppositum autemprehenditur evenire ex *castia*: ea enim est dulcis mollis temperate calida & humida, cujus facultas est concoquere, lenire ac resolvere: rursus vero si quæ diximus parvi-facis, nam tibi videamur excurrere opinionis tuæ insanæ limites, quam tantum infregi ac in nihilum redegisti, nihilominus animum forsitan habes inflexum adhærere experientia, cui potius credis ut *Cicero, lib. 1. de Oras.* Scripsit, adiungatur usus frequens qui omnium magistrorum præcepta superat: intueri vero oportet fallacem & periculosa[m] esse experientiam quemadmodum *Hippocrates Medicina Oraculum, lib. 1. Aphorism.* Præsertim empiricam ut tua videtur sine judicio: Quamobrem requiritur methodica quippe non casu sed effectibus jugiter pateat cum ratione conjuncta ut altera cum altera comprobetur, idcirco ad nostri propositi confirmationem, nempe de *castia*, adducam atque consensum esse omnium medicorum nostri seculi, qui quam maximæ existimationis sint in literis ac etiam experimentis versati, noscunt quotidiana experientia *Castiam Egyptiam prædictam* existere donibus quas ei supra assignavimus: & ideo jam tot ictibus arietis nempe rationis & auctoritatis verum atque jugis experimenti concussus convictusque es deponere falsam tuam opinionem lubrico fundamento conceptam, ac veluti deridendam abjurare & respuere eamque cum hac veritate commutare coactus es: his auditis obmutuit stupidus ille medicus nec impudentiam effugere potuit, quin ægrotantis parentes ex domo expulerint contumeliis insulsum hunc medicum, inde rursus mihi curationem supplicationibus delegarunt, quam sedulo absolvi & sanus evasit puer tandemque parentes voti sui compotes fuerunt omnes. Aliud exemplum cujusdam ex cæto medicorum urbis ingenio rudis recensere mihi occurrit: dum enim vocatus accessi ego ad quendam civem strato jacentem ob gravissimæ ægitudinis causam mihi obviam venit lascivus quidam petulan[s]que medicus qui philosophiam profiteba-

tebatur, quamvis eam parum olfecerit, idcirco nequaquam re sed nomine-tantummodo philosophus opinatur derisione dignus, ignoravit enim ipse nil aliud esse philosophum quam Venatorem Sapientiæ quemadmodum scripsit D. *Nicolaus de Cusa Cardinalis* libello *de Venatione Sapientiæ* : sed ab ea fatis superque distabat iste, qui chachinando emphasi mihi dixit ab re vocarunt te familiares hujus honesti viri ut ei præstes aliquod remedium, ipsum enim magnopere ægrotare existimant, miror tamen ego cum agnoscam eum ab omni morbo immunem, ipsius enim pulsus percipio rarum & uno verbo dicam naturalem, caloremque carnis parvum, nec alio vitio affectum puto præterquam appetitus ablatione oppressum sensi : quare ei consului edere pisces salitos veluti sardinias ex fructibusque olivas conditas & cappares & alia salsa, nec non acetaria præsertim ex nasturcio cæteraque condita cum cinamomo, zingibere, & sinapi & aliis aromatis acutis cujuscunque generis, quæ appetitum excitare possunt, vvasque ac vinum dulce & generosum potensque calefacere ventriculum approbavi ac summatim omnia exhibui, quæ ei placere putabam ut comederet : sic nugabatur ille : familiaresque interim murmurando conquerebantur de incitua illius medici & ore rotundo dicebant incassum fuisse omnia ab eo statuta, nam in pejus semper versit æger, nostraque spes evanuit : & hac circumloquutione ad ægrotantem ingressi sumus, eique ut mos est salutem diximus, verum æger ipse lingua impeditus instar trauli acceptam salutationem quanquam nitetur reddere non potuit : quapropter cum ipsum non balbutire alias agnoverim admiratus inquirere cepi hujus difficultatis loquendi causam & persuasi ægrum ostendere linguam, quam nigram aridamque inspeximus asperam & rimosam doloreque ac ingenti siti torquebatur æger præ interno caumate licet algerent externa : præterea si ad pulsus me referam dum tenebam digitos arteriæ brachii applicatos nequaquam suspensos intermittentem comperii pulsus nempe ictum motumve dicas arteriæ occurrentem : cujus eventus erat ex morbo pravi moris non ætatis imbecillitate nec consuetudine, sed ex maligna affectione quam in corpore delitescere censeui : præterea inæqualem in motu persensu pulsus qui indicabat facultatis infirmitatem & instrumentorum validam opilationem, aut compressionem ex insigni humorum copia ut prodidit, *Galen. lib. 2. de Causis Pulsuum, cap. 3.* His notis suavi nescium illum

illum medicum ut ægri pulsum tangeret qui vix summisatibus duorum digitorum leviter tetigit brachium inferiori ejus parte citra locum arteriæ, & illico fere elevavit manum nullis dictis: ex quibus nunquam sum adductus ut crederem prædictum medicum percepisse pulsum neque ejus motum agnovisse, quippe ipse ignorabat quam ratione manus esset pulsui admovenda, hinc etiam novum ejus insulsum esse ad principia, ac veluti elementa artis non exercitatum, quare ipsum docui admovere manum digitosque omnes applicare arteriæ diuque per manum tenere, ac modo comprimere ut satius arteriæ ictum comprehenderet ac ejus intervallum sive quietem inter duos ictus: nam ex intervallo tres principales discernuntur pulsus, quorum unus creber est, qui breve quietis tempus habet: Alter dicitur rarus quia fit longo temporis spatio. Tertius vero utriusque medius fit cum distenditur arteria moderato tempore interposito: in hoc naturales pulsus continentur priores vero ambo præter naturales sunt à quibus reliquæ desumuntur pulsuum differentiæ, teste *Galeno, lib. de differentiis Pulsuum*, at sub differentia rari pulsus continentur deficiens & intermittens, qui inter se differre discernuntur ex prolixitate temporis in pulsu intermittenti diutius quiescit arteria quæ non movetur, & dicitur intermittens, pulsus aliorum periculosior, ex hoc enim major numerus ægrotantium perit, auctore *Galeno, lib. 2. Prasag. Puls.* indicatur enim cordis calorem extingui ac respiratione destitui: præterea cognito intermittenti pulsu ipsius ægrotantis cominus intuiti sumus ejus lottum malum perniciosumque, quippe lividum, & perturbatum erat quale jumentorum conspicitur, de quo legitur in *Comm. Galeni, in lib. 4. Aporism. Hippocrat. Aphorism. 71.* valdeque ferebat: his omnibus expositis torpido illi medico addidi ne sopita jaceat conscientia tua in posterum hæc cures majori diligentia animadvertere, nempe naturam morbi temperaturam ægrotantis vires ac consuetudinem à quibus assumitur indicatio medendi, alioquin innumeros imperitia tua deceptus ægrotantes enecabis, ceu gladio furiosi faciunt: exemplum tibi sit malus eventus, flebilisque calamitas hujus infelicitis ægri, qui ob tuam deceptionem exhalabit animam: quomodo nescis hunc virum non esse febre correptum, & lethali, cum vehementer conqueratur siti intensa imo interiori calore igneo fervet & uritur, ut patet ex ore ejus, palato, & lingua aridis, & nigris omnibus existentibus, exteriora-

que algent juxta *Aphorism. 48. Hippocrat. in lib. 4. Aphorism. in Febris non intermittens*, &c. Idem repetit *Galenus Comm. in pradiet. Puls.* Febris ardens lethalis interna torret, externaque vix exalfacit: verum tu ignoras calorem nativum consistere in symmetria calidi, frigidi, humidi & sicci, teste *Geleno; lib. 2. Comment. in primo Epidem.* & aliis pene innumeris locis: hæc equidem faciunt inappetentiam cujus causas ignorabas, idcirco satie existimabas eam abolere, excitareque appetitum exhibendo vinum dulce & generosum cibariaque salsa acia & urentia, quibus aucta est febris, ac eo magis destructus est appetitus edendi: ex adversoque egisti augendo ad extremum bibendi desiderium: præterea stupeo cur pulsum contempseris citra rationem parvifaciens eum quem supra explicavimus esse lethalem: rursus memineris urinam ipsius ægrotantis conturbatam, turbidam atque valde foetentem esse pernitiosam, ut scriptis, prodidit *Galenus Comm. 2. in lib. Hippocr. de Human. Nat.* quod etiam memoravit, *lib. Prasag.* Idem quoque asseruit *Comm. in lib. 3. Hippocrat. de vulg. Morb.* ubi assert exemplum musti: tandem facto cernimus ægrum immodice vigilare, ac delirare viribusque languidis existere, quibus omnibus perpensis prælagire licet mortem ei proximam: hanc vero admonitionem quanquam ægre ferre videretur insipiens ille medicus nihilominus convictus & rubore suffusus pudit, animique morsu suum mutavit placitum, & insententiam meam facile inductus fuit: denique vero ægrotantes familiares indignati insolentia illius medici depulerunt eum maximis opprobriis, imo fustibus lignisque; & saxis cedere volebant, nisi ego charitate ac ejus miseratione motus eis obstatissem.

Ex hujuscemodi meditorum grege alter provectioris ætatis nomine potius apud vulgum quam re vera medicus, levis quippe & inconstans demonstrabitur historia recensenda cujusdam mercatoris dyssenteria laborantis cum torminibus & febre, cui curationem adhibebat medicus iste, verum ut ipsi consulerem vocatus fui & dum secum colloquutionem agere volebam, visus est ipso medicus satis fidere meo consilio, nam citra ullam relationem non impartitus est quidquid hucusque operatus esset nulla igitur exposita informatione de natura morbi, de temperatura ægrotantis, & ipsius consuetudine, ut mos est fieri, & sic exposcit ratio, quod etiam asseruerunt veteres & novi scriptores per quam celebres: petiit à me extra ordinem, si aquam villentem in potum exhibendam censerem

pa-

patienti dyssenteriam cum torminibus & febre: cui illico satisfeci
 exponens regulas observandas antequam miseri ægrotantes re-
 legentur ad potum aquarum thermalium, & primam insinuaui quod
 operæ-premium sit intueri an potus aquæ medicatæ congruat natu-
 ræ morbi necne. Secundam vero an subjecti habitus consentiat
 vel repugnet potioni ipsius aquæ. Tertiam requiritur tempus
 aptum. Et in quarta, locus ut æque idoneus sit. Tandem in quin-
 ta regula consideratur, si purgatio conveniat, & qualis præcede-
 re debeat potum aquarum thermalium, his præmissis cum aliis
 requisitis, rursus perpendamus si dyssenteria hujus nostri patientis
 eveniat ex febre prout equidem eveniebat, nequaquam exhiben-
 da est aqua thermalis, pleraque alia inferre volebam, ubi medi-
 cus ille interpellavit me & conquerens, ipse de alio medico ante-
 riori dixit, heu mihi accidit vano alterius medici consilio exhibuisse
 aquam villensem huic misero patienti febrem cum dyssenteria nul-
 la excogitata ratione morbi, proinde ex eo tempore quo cepit as-
 sumere aquam medicatam semper in pejus versit, non animadver-
 timus enim causam malæ affectionis ipsius infirmi, cum à causæ
 abolitione inchoanda esset curatio, ut supra exposuisti: idcirco te
 exoramus ut sententiam tuam pronunties, nempe quid agendum
 sit, ut sublevetur patiens ab infestatione, tum febris, cum etiam
 dyssenteria quibus usque ad defectionem vitæ ferme ductus est:
 spem autem bonam in animo concepi, quippe hunc nostrum
 ægrotantem evadere posse suffragio tui consilii: cujus honestæ
 petitio inobtemperans, ego per quam potui opem ferre libenter
 nixus sum, idcirco multa ei exposui quæ summe conferre pote-
 rant quibus inde melius se habuit, æger per decem dies in circa iis
 vero elapsus recidit, imo in pejus relapsus fuit, quamobrem rur-
 sus vocarunt me, & tunc medicus ille mihi dixit faustum omem
 in te conficimus, & ideo æger rursus tuum implorat consilium:
 hinc ego petii ab illo medico an penitus absoluta fuissent jam
 altera vice proposita: proinde respondit partim quædam exe-
 cutioni mandata sunt, ubi vero vidimus ægrum in melius verge-
 re omisimus alia, veruntamen familiares colloquium interrup-
 tentes dixerunt coram ipso medico, nos semper suggessimus deco-
 ctum herbarum vulgarium vice syrupi jussu ipsius medici, nec aliud
 egimus idemq; vi factus est ipse medicus, qui correctione mea emen-
 datus sua pudit inconstantia, frustratus enim est expectationem,

quam habere visus erat in consilio, quod citra executionem nihil prodest : in varias igitur reprehensiones incurrit , dum enim unum genus concipit , aliud simul apprehendit : quare necum ipse sapius excogitavi prædictum medicum nihil facienda esse ingenii inopem infelicemque , qui tum uni, ac tam alteri opinioni adhaeret , non secus quam æquus freno coactus aut calcaribus pressus , & sæpe in æquivoco laborat cum nullam habeat rationem ægrotantis temperaturæ, ætatis, virium affectionis, & causæ temporumque morbi, & anni aëris cæterumque omnium quæ maxime necessaria sunt ad curationem recte insituendam, at nulla distinctione adhibita usus fuit decocto herbarum vulgarium in jure carnis quod magis facit ad culinam pinguefactionem, quam ipsimet medicinæ, etsi in hac urbe habentur usu frequentissimo à plerisque hypocritis, & ægrotantium coquis prout si uno calopodio velint omnes pedes calcari, idem enim omni morbo omni que humorem vitio indiscriminatim administrare non verentur, quam rudes ii se gerunt : rursus igitur consului ipsi medico, ut majori diligentia suppedicaret remedia à nobis proposita quibus tandem æger evasit, & ad pristinam sanitatem reductus fuit : etsi plura hujuscemodi errorum exempla adducere possem, nihilominus in hoc tertio consistere decrevi ; est enim numerus sacer divinus, & potentissimus, etsi impar est tamen perfectior pari nam illum comprehendit, & non comprehenditur ab eo, juxta mentem *Pythagoræ*, quem secuti sunt *Platonici*, & *Aristotelici*, qui voluerunt omnia perfici ex numeris Mathematicorumque initiis quorum ordine summe approbatur triada, ist est numerus ternarius tanquam summa perfectio quibus assensit *Plutarchus* necnon *D. Nicolaus de Cusa* Cardinalis, prodidit esse manifestissimam inquisitionem Sanctissimæ Trinitatis in Unitate, & Unitatis in Trinitate semper adorandæ : quapropter hic constitui nec longius me extendi patior, ne legentes tedio afficiantur, cum hujuscemodi alia comprehendere possint mente sua.

C A P. III.

Qui falso se putant Galeni Discipulos.

Magna enim est medicorum turba, qui inscite prorsus *Galenum* repugnant, & contradicunt quamvis inaniter jactent *Galenum* se esse sequaces : cum asseruerit *Galenus* ipse lib. 14. *Methodi*
Me-

Medendi, cap. 17. plurima suo tempore innotescere quæ majoribus suis ignota fuerant : nam tempore cuncta docuit experientia, teste ipsomet *Galeno, lib. 1. de Simplic. Medic. Facultat.* ex quibus patet assensisse *Galenum* tempore inveniri posse nova medicamenta ratione, tamen atque experientia, quamvis omnia non fuerint ab eo recensita, cum neque omnia *Galeno* cognita fuerint, neque aliis antiquis, quæ post facta secuta sunt ; idcirco inquit *Cicero lib. 11. Philip.* Non omnia semper florent, ætas succedit ætati; est enim ars longa quemadmodum indicavit *Hippocrates, lib. 1. Aphorism. pro comparatione vite brevis*, ut ibidem æque commentatus est *Galenus* : non est itaque medici munus negare medicamentum, quia tale non sit scriptum à *Galeno*, cum ipse dixerit, *lib. 2. de Sem. cap. 4.* neganda non sunt quorum causæ ignorantur, nam pleraque à Posteris fuerunt ratione inventa experimentoque comprobata inde nobis tradita, & in frequentissimo usu jure habita sunt ab optimis eruditisque medicis, quæ ignoravit *Galenus*, non enim omnia expertus fuit, ut ipse generose fateretur, ubi tractat de *Argento Vivo*, quamvis fuerit maximus Philosophus, homo tamen fuit aptusque errare : Idcirco *Cicero lib. 11. Philip.* ait, cuiusvis est hominis errare : veruntamen ipse præclari fuit ingenii, & doctrinæ singularis, nec in eum culpam rejicere possumus at ei gratia quoque habenda est, nobis enim semitam scientiæ aperuit, theorematum universalium promulgando, quorum causa, & ratione veram particulariam naturam exquirere ac scire possumus, cum scire sit per causam cognoscere juxta *Aristotelis* sententiam, *lib. 1. Posteriorum, Text. 4. & 5. & lib. 1. Physic. 49.* nec non *lib. 2. Physic. 27.* Idem *lib. 1. Metaphysic. Text. 1. & 2.* Scire dicimus unumquodque per causam, nempe arte universalium atque experientia quæ ad cognitionem particularium ducit : Verum omnia tempore evenire solent prout fert occasio : hinc longa docuit experientia evenire, quod scientiæ artesque magna, & inestimabilia incrementa tempore sumpserunt ; & præ cæteris, Medicina, cujus perfectio tam exquisita adhuc non est, quin in eam in dies quid addiscere opus habeamus : verum præ cæteris discere licet nullum medicamentum citra rationem esse admittendum, neque alterum citra demonstrationem tyrannico more esse dammandum, cujuscunque generis sit medicamentum : plura enim medicamenta summa pietate tribuit nobis Omnipotens Deus, tum ex

homine ipso, animalibusque brutis, cum etiam ex plantis, verum atque metallis mineralibus, quæ omnibus licet ad hæc postrema tanquam ad sacram anchoram confugimus, ubi cætera non prosint: scio tamen non de forte criticos aliquos censores, qui cum sint metallicorum hostes acerrimi ob conatus nostros candidos indignabuntur nosque reprehensione, & ignominia lacerare haud dubitabunt quanquam fatui sola opinione imbuti sint rationis expertes, experientiaque vacui negant medicamenta metallica quæ tantopere approbavit *Galenus*, *Comment. 4. in lib. 6. Hippocratis, de vulg. Morbis*, *Text. 19. de Materia Medicin.* ubi inquit, fit igitur interdum, ut corporibus ipsis sponte natis hæc sunt metallica ad curationem ac salubrem victus rationem utamur: nihilominus spreta quia sit eis ignota; *Galenus* sententia timent hujuscemodi medicamenta, eaque ob imperitiam abhorrent, cum non credant posse moderari vim operationemque medicamenti metallici quemadmodum ordine, & mensura temperabant veteres: præterea si *Galenus* confident ceu ipsius sequaces, cur renuunt medicamenta metallica, quæ *Galenus* commendavit, *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facult.* & aliis pluribus in locis, quemadmodum, & nos superius in *tertia Descriptione cap. 20.* satis diffuse demonstravimus metallicorum praxim ad utilitatem publicam ipsamque medendi facultatem plurimum conferre: verum consistit nimirum in distincta cognitione facultatum quibus metallica præcipue vitriola prædita sunt: ac quantis virtutibus polleant, necnon quam variis usibus sint apta medico pro plerisque morbis profligandis, quorum tamen usum si reproben timidi inexpectique medicastrum nullam eorum notitiam habentes quare obstrepunt mineralia nullam cum humana natura convenientiam habere hos relegavimus ad *Galenum*, & ad alios vetustiores auctores qui mineralia in variis morbis usurparunt magno ac scelici successu: hujuscemodi equidem remedia secundum exigentiam debite administrata à faucibus mortis infirmos sæpe tollunt, quanquam de iis in rerum metallicarum ignorance vasati admirentur ad instar muliercularum, & oculos in vitrum transmutatos habeant, ut solum videant ea quæ ad ornatum, & superficiale spectaculum pertinent faustum, & superbiam obliti exactius legere, & apprehendere *Galenus* opera, vix autem librorum cortices per transeam aspexerunt, & dedignati consulere doctos, & Senes, nam formica senio creat alas, in dubiis suis ignorantia contabuerunt; præterea quo excellentior

ars,

ars, ea pauciores habet cultores, plures vero contemptores, qui ut ignari non possunt abstinere injuria, ut asseruit *Cicero*, lib. 3. *Offic.* ubi insinuat: viasignarorum lubricas esse ad offensam, hinc ignari facti sunt, temerarii ac pessimi calumniatores medicamentorum, non modo quæ ex metallis mineralibusve depromuntur, verum etiam ex vegetabilibus, & animalibus, ubi Chymica arte Spagiricave parata sint ea superciliose reprobant, ac eorum præparationem dilacerant somniantes, & illusionem puerili delirantes immerito appellant illam facultatem præparandi medicamenta medicinam carbonariam, cum falso existiment nostrum *Galenum* non exercuisse metallicorum praxim quæ est Spagirica præparatio: constat tamen memoriæ prodidisse *Galenum* Medicamentorum cujuscunque generis correctionem, & usum quem pauci mente perceperunt, etenim hujuscemodi operationes à Neotericis peritis differuntur sub nomine Spagiricæ artis, vel Chymicæ ex quibus vocibus non omnibus consuetis neque perceptis ortum est lolium fabulosum ob vulgi stupidorum ruditatem, qui garriunt, & tanquam crabrones susurrant adnidentes laniare doctrinam chymicam Spagiricanve: se ipsosque methodicos impie nominantes, nesciunt enim esse munus methodici servare rationem artis, qua ad peritiam evadere opus est, eam vero non norunt, & sic imperiti delinquuntur, quamobrem amethodi, & ausi potius nominari merentur cum rationem, & viam discendi, & docendi abhorreant, nesciuntque *Galen*i doctrinam: nil mirum igitur hujuscemodi amethodos repugnare Spagiricis si qui dicuntur methodici dissentiant à methodicis imò ipsi à se ipsis, ut si eorum ars esset Turris Babel, quæ dicitur confusionum: nihilominus ad aures meas perveniens rumor Sufurronum qui maledicunt ac dissensionem moliri nituntur, & cum eorum aculeos timerem aut saltem fortunæ iniquitatem quæ sæpe omnia omnium studia superat, deteritum me ab hoc munere quamvis honestissimo ac maxime fructuoso alienaverat: Post modum vero scientes intimi mei quanta diligentia, & longis studiorum laboribus atque multis impensis naturam, & facultates hujuscemodi generis medicamentorum exquisiverim rursus, ut antea imò sæpius me efflagitarunt, ut relictis à tergo malevolis, & ignaris perseverarem in lucem proferre quid de vitriolis ceu metallicis sentirem, ac de oleis eorum, aquis, sale, & quinta essentia: quæ in publicam utilitatem refluens, sic enim jubent

leges

leges proximo, ut commodum : hæc quippe novi edocentur medentes parum exercitati quæ, & scientibus non nocebunt.

C A P. IV.

Medicamenta Chymica Spagyricave constant eadem cum Galenicis quanquam diversis vocibus distare videantur.

ENixi sunt veteres summo studeo exquirere cujuscunque medicamenti præparationem, ut illud recte præparatum commodius, citius, tutius, atque jocundius morbos curaret, quemadmodum palam prodidit *Hippocrates* Medicorum maximus, cujus vestigia natu posteriores admirari heroicam suam virtutem subsequuti sunt ac ipsum merito coluerunt tanquam Medicinæ Oraculum, & præ cæteris *Galenus* ejusdem sectæ miro explanavit ingenio *Hippocratis* scripta, ac ceu sedulus rerum naturalium inquisitor, diffuse egit de medicamentorum correctione unico tamen nomine, quippe præparationis præscripsit ea : quanquam plures instituerit modos præparandi medicamenta : videlicet aut compositione hoc est cum admittance alterius præsertim odoriferi quod ventriculum corroboraret : aut quod qualitatibus oppositis medicamenti qualitates intentas remittat, prout docuit *lib. de Compos. Medicament. & lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 5.* necnon *Comment. de Humor.* rursus autem docuit corrigere medicamenta cum combustione, & lotionem : aut cum separatione tenuiarum partium à crassioribus, ipsa depurare voluit eorumque vitia tollere, ut ita præparata ægris utilia essent : modo fiat coctione, aut infusione, & maceratione aut distillatione, aut sublimatione, aut alia quavis præparatione segregari possint partes puræ ab impuris, tenuesque à crassis, ubi est legere in *Comment. de Morb. vulg. & aliis pluribus in locis.* parum tamen curavit *Galenus* nominum multipliciter : hujusce modique normam nobis reliquit sat esse rei intentionem habere : id ipsumque pluribus in locis suorum operum assertit : præterea *lib. 5. de Simplic. Medic. facult. cap. 25.* conqueritur *Galenus* de inani nominum usurpatione, & consulit incumbere veris operibus artis, & omittere res frivolas : rursus, *lib. 1. de Differentiis pulsuum cap. 1.* docet quod debemus inhærere rerum scientiæ non u-
sui

huius vocum : qui enim nominibus tantum consistunt in operibus artis interim imperitissimi sunt, idem asseruit, *lib. 4. de Composit. Medicam. per Gener. cap. 1.* Inde *lib. 1. de Antidotis, cap. 9.* inquit nulla enim noxa ex medicamento afferetur quoquo nomine utaris, modo ne in eo conficiendo erres : nihilominus *Galenus* animadvertit, *lib. 3. de Simplic. Medic. facult. cap. 5.* Philosophorum verba decipere eos qui homonymiam non percipiunt, homonyma insinuat *Galenus* res diversas intelligi uno & eodem nomine, ceu æquivoca, ut exempli gratia. Taurus indicat montem Asiæ : & bovem masculum : ac signum Cœleste in circulo Zodiaci. Idem dicimus de Ariete cujus appellatio plurivocum est, nam pluribus accommodatur quandoque nomine Arietis vocatur machinamentum quo muri urbium expugnantur : interdumque sidus in Cœlo indicatur : ac eodem nomine animal in terris dicitur Aries. Idem asseruit Ammonius in Porphyrium in explicatione generis & speciei ait nominis ambiguitas plerumque etiam errorem creat, quare ne eveniat error, enumerandæ sunt omnes nominis differentiæ, ut puta canis de quo attulit exemplum hoc modo distinguens huius nominis canis significationes, Canis alius cœlestis, alius terrenus, & alius marinus, & *Averroes* in *Aristotelem lib. de Prædicamentis, cap. de Equivocis*, idem assensit : sic dicendum de cancro, nam ejus nomine intelligitur aut piscis crustaceus, aut Signum cœleste, aut morbus cancri : sic æque dicendum de formica : hæc omnia, & hujuscemodi alia appellarunt Græci *ὑπονομία* quæ multa significant sub una voce : his opposita sunt synonyma, quæ sub diversis vocibus unum idemque referunt, ut Ensis, Mucro, Gladius : aut dicimus Atramentum Sutorium, Chalcanthum, Vitriolum : quatenus autem ad morbos multa sunt nomina quæ unum indicant morbum, ut epilepsia, yeranoſon, id est passio sacra, pedieon, morbus caducus, lunaticus, comitialis, herculeus, & mater puerorum, & divinatio : singula hæc nomina unum indicant morbum spasmosum quo contrahuntur nervi cum lesione mentis, sensuum, & motuum, qua lesione corpus oppressum destituitur suis operationibus ita quod cadere cogitur : sic intelligendum censeo de nominibus correctionis medicamentorum quæ memoratur correctio ab antiquis, ut plurimum præsertim à *Galeno* præparationis nomine : Interdum vero de Medicamentorum correctione meminerunt Recentiores sub Alchymicæ Spagyricæve artis nomine : Verum abu-

ius nominum ignaros decipit quemadmodum, *cap. 12. lib. 3. de Simplic. Medicament. Facult.* scripsit ipse *Galenus* perturbatam confusumque nominum usum rerum quoque una confundere notitiam, rursus scripsit *Galenum*, *lib. 4. Methodi Medendi*, *cap. 3.* abusum vocabuli appellari Græcis *προφύλαξις*, et si consequitur ex diverso vocabulorum significationes ex longo usu deprehendi teste *Galeno*, *lib. 2. de Locis Affectis*, *cap. 8.* Equidem vero si nomen significata æque distinguantur, maximam vim præbent ad rerum cognitionem perfecte adipiscendam : quamobrem nos urget occasio quandoque imitari stoicos qui studiose exquirunt unde nomina sint ducta : Etenim plerique Clarissimi Philosophi variis usi sunt nominibus spagyricis alchymicisve quæ nil aliud sane indicant præterquam medicamentorum præparationes, quamobrem eorum operationibus congrua equidem sunt prædicta nomina, & apud multos consueta, eisdem enim construuntur medicamenta methodica, & saluberrima quanquam falso existimentur empirica ab ignaris, quæ nesciunt, neque intelligunt quod ipsimet dicunt, cum inscie fatueque stupeant, non modo ubi legunt verum, æque si tantummodo audiant loqui de Alchymia Spagyricave, & distillandi arte, & tanquam eis nova hujus medicæ facultatis nomina cum stupore quodam admirantur ac fere immobiles ceu saxa sunt, magis quam si *Medusa* caput vidissent : cuius admirationis causa est, equidem ignoratio ut æque scripsit *Cicero* *lib. 2. de Divin.* Idem habemus ab *Aristotele*, *lib. 1. Metaphisic.* nempe qui dubitat & admiratur, ignorare se arbitratur : inde ex ignorantia oritur discordia, ut puta ex scientia, & veritatis intuitionem concordia : idcirco *Levinus Lemnius* *lib. 4. de Occultis Naturæ miraculis in calce fere*, *cap. 13.* ait ignorantia veri parit errores : Idem habetur ab *Horatio*, *lib. 2. Serm.* Etenim Alchymia versatur circa corpus mistum, non modo pro metallorum transmutatione depurationeque, & lapidis Philosophorum sive elixiris voce Arabum constructione, in qua plerique vacillant, sed pro medicamentorum præparatione, ut suavia, salubria, ac tuta jocundaque fiant corporibus humanis : idcirco *Theophrastus Paracelsus* in *Paragrano* hoc est, de quatuor medicinæ columnis inter quas connumerat Alchymiam, ipsamque asseruit esse disciplinam præparandi res medicinales, nam Alchymia enucleat ea, quæ Natura excrementis involverat, cum nihil pari nobis dederit ipsa, sed omnia permixtis miscuit impuritatibus : quam-

quāmobrem *Theophrastus* appellavit Alchymiam perfectionem præparationis medicamenti, ac inde capite de alchymia ait eam esse tertium medicinæ *Theophrastica* fundamentum, de quo factanter gloriatur licet de re aliena, cum fuerit superiorum disciplina, ipse tamen novam instituere sectam enixus est cujus plerique fuerunt consecranci, attamen eorum quidam æque egerunt colligendo rosas, omiserunt spinas, assumpserunt enim ab eo tantummodo quæ secundum rationem videbantur : Alii vero adhærentes nimirum quilibet *Theophrastica* opinioni in hæresim maximam lapsi sunt cum derisione, nam si aliquid boni scripsit ipse *Theophrastus* multa quoque sordida mendacia immiscuit cum magicis superstitionisque phantasiis, quibus sui ipsius opera defœdavit : idcirco non admittuntur præterquam nonnulla methodica quæ pertinent medicamentorum præparationibus : hæc inscie tandem fassus est ipse *Theophrastus* assumpsisse ab aliis, sed tanquam artis publicator ac preco veterum inventa divulgavit : quæ tamen veritati rationique consentanea seorsum collegerunt ac scriptis approbarunt ea Clarissimi viri optimique medici, & Philosophi tempore inferiores, cætera correctioni omittendo : quemadmodum *Alexander Arodisæus*, *Arnaldus Villanovanus*, *Antonius Guainerius Papiensis*, *Benedictus Victorinus Faventinus*, *Petrus Bonus Ferrariensis*, *Levinus Lemnius*, *Morsilius Ficinus*, *Philippus Ulstadus*, in *Andreas Libavins*, *Jacobus Væcherus*, & alii innumeri egregii ac præstantissimi philosophi qui summopere approbaruntque celebrarunt alchymiam ; esse scientiam perfecti magisterii ; imo Divinum quoddam Dei Omnipotentis munus pro auxilio humano concessum ; discant igitur omnes alchymiam esse veram medicam Philosophicamque facultatem, & antiquissimam quam in usum habuit *Galenus* in componendis præparandisque medicamentis, omissis tot variis nominibus ; at solo præparationis nomine satisfieri visum

fuit : morborum enim recta curatio non ex nomine sed ex recto rerum cognitione fit, ut

primo *Meth. cap. 7. Galenus* asseruit.

C A P. V.

Alchymia demonstratur vera Medicinæ
præparatio.

O Peræpretium duco exactius exponere in præmis quid sit Alchymia spagyricave & distillandi ars, quid huiusmodi voces indicent, si plures sint facultates, ut videntur nominari, an una juxta earum significatum: earumque nomina à quibus ducantur, & qua ratione ita denominentur, quis etiam sit exitus & finis prædictarum facultatum, ut facilius perpendamus, an *Galenus* usus sit eis in præparationibus medicamentorum, an similes vel eadem sint operationes, aut si distent ab eis saltem deprehendere possimus: Jam equidem decreveram de his fusius agere, prout quoque assequar, *lib. de Distillationibus & de quinta Essentia*, quem vobis polliceor, nisi morte præreptus sim, cum res mortalium verantur brevi momento, at si Deus mihi vitam protogarit majora in propatulo exequar: etsi hic non sit proprius locus, nihilominus ibidem aliquid obiter dicere coactus sum, hoc enim exposcit occasio necessitatis prænunciandi præparationem olei è Vitriolo & aliorum, quæ ex Vitriolo eliciuntur, atque demonstrandi antiquitatem & usum Alchymix prope *Galenum* & quoscunque alios medicos methodicos cujuscunque ætatis: ne amplius extet lis, sed quælibet aboleatur, controversia orta ex nominum diversitate quæ homines imperitos efficit sophistas ambiguos & discordes: alioquin eis contingeret si à rebus non à nominibus initium assumerent, ut docuit *Galenus, lib. 14. Method. Medendi, cap. 2.* quapropter qui vult Naturæ secreta exacte contemplari, innitatur restangere, & cernere ut melius intelligat, teste *Galeno, lib. de Usu partium*: attendite igitur animum ut percipiat quid sit Alchymia, omitto tamen sophisticam illam vulgatam notham inconstantem & adulterinam nugacibus deceptoribusque Alchymistis abusive dictis, eo potius appellandis Salamandarum combustoribus, qui alios ditare volunt cum ipsi continuo non obscuram gerant egestatem, ego autem quod medici est, tracto, reliquum in suo valore relinquatur: loquor igitur de legitima Alchymia Philosophicaque medicina, nec juxta *Platonis* sententiam in *Phædro* recenseri meretur inter

inter magnas artes & facultates omnes, quæ methodo tractantur Philosophicaque acquiruntur, quibus afferuit easdem perfici posse, ubi exemplum attulit de Oratoria & Medica: commutentur vero Alchymia Spagyrica & distillandi ars, una enim adequatur alteri, adeo quod unam pro altera usurpant professores periti ob maximam earum convenientiam, singula enim earum ad unum communem finem operatur & sic cognationem inter se habent ipsæ in præparandis medicamentis: etiam plaecit aliis distinguere easdem facultates seu differentias relatas generi nominis inventoris earum, qui fuit *Hermes* appellatus *Mercurius Trimegistus*, *Sapiensque Ægyptius*, & *Summus Philosophus* atque *Sacerdos*: à quo denominarunt cunctas unico nomine artem *Hermeticam* quemadmodum & alia ei inservientia prout vas *Hermetis* id est *Pelicanus Avis Hermetis*, *Sigillum Hermetis*: & apud *Mesium* leguntur pilulæ *Hermetis*, hiera *Aermetis*, &c. hanc igitur cum aliis artibus liberalibus insculptam in tabulis smaragdinis reperiisse *Hermesem* post *Diluvium*, creditur inde eis posteris exscripsisse, hujus vero artis arcana figuris ac mysticis obsignavit ipse, ne in vulgus enunciarentur: ob id Philosophi appellarunt hanc disciplinam hermeticam acroaticam atque reconditam: est enim omnium scientiarum ingeniosissima perutilis ac summe necessaria: præterea cum à multis seculis jam exculta edoctaque Alchymia pure etiam antiquissima habetur: probatur quoque Alchymie antiquitas plurimis scriptorum auctoritatibus præsertim, *Ovidii*, lib. 7. *Met.* ubi memorie prodidit *Jasonem Thesalum* cum argonautis navigasse in Colchos, ut vellus aureum raperet, quod fuit ante bellum Trojanum, velus autem erat libere chartis pergamenis quibus aurifera ars, quæ chymia vocatur scripta erat: hinc *Snidas* attestatus est *Diocletianum* Romanorum Imperatorem, lib. de *Alchymia*, auri argenticque Ægyptiorum cremasse, præterea *Julius Firmicus* qui fuit tempore *Constantini* Imperatoris, lib. 3. *Mashefæ* ad *Mavortium Lollianum*, cap. 15. alchymie meminit: sed memorabile chymicum opus scripsit, *Arist.* lib. 1. *Physic. text.* 63. ubi egit de subtractione mercurii à lapide: deinde alchymia mentionem facit, *Plin.* lib. 33. cap. 4. ubi recensuit *Cajum Principem* ex auripigmento aurum fecisse: meminisseque licet *Democritum Abderitam* coævum *Hippocratis* qui librum edidit de arte magna ut

puta de rebus naturalibus : & *Hippocrates* initio *lib. Prognosticorum*, scripsit medicum noscere opus, si quid divini in morbis sit : & alia diligenter intucunda dixit, quæ huic negotio congruunt quod eo magis *lib. 1. de Natura Humana insinuat* ; præterea *Galenus* eodem *lib. Hippocratis. Comment. 38.* sensit terram depuratam adamante duriorem evadere : id ipsum innuere, videtur, *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facult.* Ex in Licum : ac *lib. 9. Meth. Meden. etfi, lib. 3. Meth. cap. 4.* inquit utinam solennis veterum medicina nunc esset in usu, de puris simplicibusque materiis intelligens : Verum & in sacris litteris plurima habemus exempla tum de auri conflagratione & destructione, cum etiam de ejus constructione, nam qui nescit eum destruere, utque construere sciet : legitur equidem *Mossem* Hebreorum Ducem destruxisse eorum Idolum ex auro factum forma vituli, & alia extante *Salomone* eorum Rege sapientissimo : ne tamen à Medicinæ proposito discedamus, meminisse velim *Hippocratem, lib. 1. de Dieta*, scripsisse de auri portabilis præparatione, quæ dubio procul cum alchymix arte exequitur, cujus nomen existimarunt quidam esse deductum ab Alchymo quodam antiquissimo metallorum fusore, licet alii Cadmaum crediderint ejus inventorem : Nihilominus aliis effectū ductis magis arridet hanc appellare artem fusoriam, omisissis tot auctorum nominibus, verumtamen utcunque res se habeat visum est aliis, qui animi discursu rationeque magis investigarunt Alchymix nomen derivare à Græco, quod indicat salis fusionem, idcirco metalla, & illis affinia, sales, scilicet, alumina, atramenta, Vitriolave, cæteraque alia quæ in igne fluunt, hac arte potissimum tractantur, quemadmodum aloës, mirrha, mastix, resina, cera, mel, adeps, sepum & metallica : ab his enim tribus familiis, nempe Mineralibus cunctisque corporibus terrestribus, necnon ex Animalibus, atque ex Vegetabilibus capiuntur medicamenta, teste *Galeno, lib. 6. de Simplic. Medicam. Facultat.* necnon *lib. 3. de Composit. Medicam. per gener. cap. 2.* præterea ab eisdem medicamentis cujusvis generis, quandoque salem, scilicet partem terræ puriorem elici opus expolcit cæteraque elementa seungi, ut pura ab impuris segregentur, homogenia ab heterogeniis, & tenuia à crassis, cruda concoquuntur, amara dulcorantur, acida, que & acria contemperantur : hæc omnia fieri nequeunt absque munere Alchymix, ea enim sola est impuri separatio à substantia puriore

puriorē ita, qui ex quolibet mixto secernit essentias succos substantiasque purissimas ab impuriis, ut præstantiores materię sinceritate viribus effectūque fiant; hæc igitur est ars physica depurandi conficiendique medicamenta tam corporibus humanis perferendis, quam metallicis ad summam perfectionem perducendis accommodata: quo fit ut Chymicus naturas rerum inquirat, & observet, recta artis ratione, modum separandi, resolvendi, exalrandi, & graduandi, sublimandive ut dicunt substantias à quibus præstantem commodamque medicamentorum materiam extrahit, quæ commodis hominum variis, & sanitati quam maxime inservire possit: his itaque definitur Alchymia dissimiles partes separat nobilitatemque medicamenti addit, quatenus à fœculentia segregat ea, ita quod imperfecta perficit, & corruptilibus prope incorruptibilia reddit, & cœlestibus fere similia.

Percepta ratione nominis Alchymię vel Chymię modo quandoque dicant brevitatē gratia, quod idem refert: cæterum est demonstrare eandem existere facultatem quam Spagyricam appellare, ducti sunt Clarissimi doctrina viri, nam Σπαγυρική, vox Græca indicat extractionem cujus effectus usum diximus haberi ex Alchymia, quæ separationis ars dicitur: idcirco *Alexander à Suchten, lib. de Secretis Antimonii*, æque vocavit Alchymiam præparationis artem, nam ipsius ope extrahitur, & separatur purum ab impuro, ita quod plures nomine videntur facultates, nempe Alchymia & Spagyry re tamen & effectū sunt una: ut supra diximus de Synonymis, quæ sub diversis nominibus unum & idem referunt. His equidem succedit ars distillandi, quæ est Spagyricæ æquatio, si exposcat occasio, hæc enim absolvit, quæ incepit Spagyrica, ubi ipsa terit, digerit, putrefaciendo corrumpit materiam & distillationi præparat eam: distillare enim est paulatim fluere, ubi caloris vi attenuata materia distillanda in humorem funditur, transmutatur elevaturque quem guttatim emittit alembicus prout si instar succi, extraheretur, quare separat tenue & purum à crasso impuro ita, quod Alchymia, Spagyri, & Distillatio sunt omnes inter se nexæ & jugatæ, ut cunctas dicamus unam eandemque esse qua segregantur elementa ab invicem nempe, unum ab altero sive omnes substantiæ, una ab altera, & ita liquores eliciuntur à corporibus, veluti tenuiores partes à crassioribus, terrestribus, & fœculentis, inde fœces comburuntur donec in cinerem vertantur, demum ex cinere

cinere & aqua si decoquantur fit lixivium, quod excolatum more mulierum ac evaporetur igni in salem concrefcit, qui liquefieri ac fundi aptus est: ex prænaratis effectibus consequitur in unam desinere omnes prædictas facultates quælibet enim alteri inferuit: adeo quod professores consuevere hac medicas operationes nominare quandoque nomine Alchymiz, & interdum Spagyricæ artis aut distillandi modo aut Hermeticæ sive præparationis nomine more *Galen*i ad libitum, & quo madis arridet ei, appellant, sat est dummodo præparentur medicamenta superflua demendo, absentiaque supplendo sive diminuta addendo, donec ad perfectionem præparationis perveniant: Tunc remedia innoxia, & ruta sunt, modo dicantur Alchymica sive Spagyrica aut methodica, Galenicæ appellare mavis, nisi ex accidenti imprudenter administrentur, in manu stultorum equidem omnia sunt periculosa: verum hac arte plura fiunt magisteria, quæ ordine sequuntur, viz, infusio, maceratio, digestio, concoctio, solutio, distillatio, descensio, sublimatio, circulatio, fermentatio, coagulatio, calcinatio, fixatio, & ceratio, &c. hæc igitur concurrunt operationes in administratione Alchymiz, ex quibus omnium corporum compositiones ac dissolutiones fiunt, quas hominum vulgo non communicabant veteres, neque ratio suadet omnia in vulgus profunderet: idcirco hanc artem fateri oportet quippe esse medicinæ laudem & gloriam, dum eam apprime calleant medici; eadem enim arte ac mediante beneficio ipsius præparationis non modo metallica, verum & animalia, atque vegetabilia prout herbæ, flores, fructus, radices, succi, arborum lachrymæ, ligna, cortices; imo lapides, & silices ipsi, vitrum, mineraliaque cuncta deduci possunt in oleum, in aquam, in salem, in tenuissimosque spiritus, & in quintam essentiam, qua legitur *Medeam* restituisse *Æsonem* socerum decrepitem firmiori valetudini ac fere juventæ, hujuscemodique medicina *Æsculapi*us suscitabat ferme mortuos: ex quibus facile unusquisque comprehendere potest remedia Chymica fuisse ante *Galenum*, præterea ipsismet usum fuisse *Galenum* demonstrabimus inferius: at post *Galenum* de magis floruerunt, & cum ingeniis creverunt: alii clarissimi Medici & Philosophi quamobrem maxima censetur temeritas de novitate accusare Chymica remedia tam celeberrima notissimaque, nam in ore omnium sapientium versantur, neque ullis ob novitatem postponi possunt, prout falso

falso Idiotæ quidam & populares existimant, quorum improbi-
vanitas est incusare Chymica, quia sint furiosæ operationis, quem-
admodum diximus contingere sæpe operantium impetitia, tum
etiam ministrantium inconsideratione: è diverso autem evenit
si recte parentur, prudenterque administrentur, tam enim benigna
sua peragunt munia, quam manna tamarindi, & cassia Ægyptia,
quamvis & ista præparentur, quod fieri nequit absque auxilio ar-
tis Chymicæ, eam enim diximus esse medicinæ præparationem,
quorum fides expertis, prudentiaque provectis adhibenda est, ca-
lumniatoribus vero mentientibus os contrundendum, ne amplius
mendacius crimina falsa intendant adversus tam celeberrimam di-
vinamque disciplinam, quam delectatione pluitimum coluerunt
Duces Maximique Reges & Imperatores, ac plerique alii Heroës.

CAP. VI.

Demonstratur auctoritate Galeni Medicamento-
rum præparationem fieri per separationem
Elementorum.

Fuit hæc præclara medicina à primis mundi seculis summæ cu-
ræ antiquis Philosophis, qui summis ingeniis, maximisque stu-
diis arcanæ prædictæ facultatis Chymicæ noverunt, ac inde nobis
scripta reliquerunt ea, quæ tamen assequi non possumus, nisi eo-
rum mandata faciamus de quibus opera voluminaque condide-
runt fide digna maximique momenti: verum Philosophice, & non
casu dissestuerunt veteres ipsi de hac facultate, incipientes ab ele-
mentis tanquam à principis rerum naturalium: quemadmodum
asseruit *Galenus*, ne discedam ab eo omnium methodicorum Co-
rypheo, in *lib. Hippocratis, de Humorib. Comment. 1.* ex mente
Hippocratis, quatuor esse elementa, ut quatuor humores,
aut quatuor qualitates esse Naturæ materiam, quæ mutuo
inter se agunt & ab ipsis, quæ ortum interitumque nancis-
cuntur, omnia fiunt & corrumpuntur: Idem legitur *lib. de Sper-
mate*, & *lib. de Marcere*, & in *lib. Hippocrat. de Natura Humana*,
& 1. necnon 3. *de Complex.* ubi attestatus est naturam generare
mixtione elementorum: hæc autem sunt principia corporum na-
turalium aut remota, aut proxima, scripsit *Galenus*, pro remotis
quatuor

quatuor elementa, sive quatuor qualitates: proxima vero & sensibilia tria, prodidit *Aristoteles*, scilicet materiam, formam, & privationem; quas Chymici juniores appellant Mercurium, sulphur, & sal non vulgaria tamen sed per hypallagen intelligenda: ex his omnia sunt composita, idcirco *Galen. lib. 9. de Simplic. Medic. Facult. loco de Cadmia*, ait, simplex exacte nullum reperitur corpus: Idem repetit ipse *lib. 1. de Elementis*, ita exponens quare jam manifestum est quod nequaquam sumus ex ulla simplici uniformique substantia constituti: constat igitur ex sententia *Galen*i nil puri reperiri in mundo: idem asserit *Aristoteles lib. 3. Metaph.* omnia corpora composita constituuntur ex aqua, terra, aëre, & igne: rursus *lib. 1. Physic.* inquit, Elementa quatuor sunt mixta per contrarietatem: ex quibus consequitur nobis tribuisse naturam nihil puri, sed omnia per multis miscuisse impuritatibus: hinc *Galenus in lib. Hippocratis, de Natura Humana, Comment. 1.* ait, si enim unum simplexque elementum esset non corrumpereetur, nec dissoliturum esset corpus quod ex eo constaret, nam aliud nihil esset reliquum quod agere in ipsum posset, neque à se ipsum pati potest: eadem fuit *Aristotelis* opinio: Etsi quæ oriuntur vel à natura producuntur absque artis adminiculo videntur simplicia, revera tamen prout elementa, aut elementata composita sunt, & contrariis genita, & ideo corruptibilia quæ & in partes simpliciores segregari possunt, teste ipso *Galeno, lib. 5. de Simplic. Medic. Facultat. & lib. 2. de Elementis, cap. 2.* ex quibus constat igitur ad invicem omnia per viam compositionis generari, & ad invicem separari, & alterari, sicut evenit de Elementis per ingressum unius naturæ in aliam: idcirco subtiliora crassioribus præcellere sensit in opere *de Simplic. Medicament.* quare nil profecto mirum est substantiarum concretarum resolutionem fieri distillatione, aut sublimatione, aut decoctione, aut calcinatione, quando omnia composita resolubilia sunt: præterea voluit *Galenus* demonstrare rationem quinimo necessitatem, ob quam coacti sumus segregare partes crassas à tenuioribus, nam *lib. 1. de Simplic. Medic. Facult. cap. 12.* ait, non exalfaciunt corpora humana ea, quæ crassa adhibentur etiam si natura sint calida, sic æque intelligi voluit de frigidis in facultate nisi ad unguem comminuantur extenuenturque: exemplum enim attulit de pipere, & de mandragora, hæc opposita sunt qualitate: idcirco *cap. 17. ejusdem libri* recensuit, lac, acetum, vinum, &

& oleum, quorum exemplo probare nixus est cætera omnia constare partibus contrariis, & cuncta ab invicem sejungi, quemadmodum lactis partes caseosas à serosis conspiciamus; & *lib. 3. ejusdem Facult.* inquit *Galennus* ipse, in aloë mixtam inesse facultatem, ac si quod ex ea purgat, ab eo quod non purgat, segregari possit; sicuti in lacte facimus & brassica aliisque per multis: hinc asserit idipsum contingere omnibus liquoribus quos exprimendis fructibus faciunt: rursus *lib. 4. Simplic. Medic. Facult. cap. 3.* memoravit eandem esse recrementum naturam tum in oleo, cum in lacte, in vino, & in aliis omnibus succis multoque magis in totis Plantis; & omnibus Metallicis: mox *cap. 17. ejusdem lib. 4.* exposuit lac constare ex tribus diversis substantiis, ex crassa enim fit caseus ex pingui butyrum, & ex aqua serum: Idem prodidit *lib. 10. ejusdem Facultat. & lib. 3. de Aliment. Facultat. cap. 15.* quod antea scripserat *Hippocrates, lib. 4. de Morbis*; ejusdem sententiæ legitur *Averroes in lib. 4. Meteorum Aristotelis*, ubi demonstravit separationem elementorum quæ existunt in lacte, prout & in sanguine, & in sale: quibus assensit *Oribasius lib. 15.* præterea *Galennus Comment. 4. in lib. Hippocratis, de ratione victus acutorum*, docuit modum separandi serum à caseo: alioquin præter elementorum lactis divisionem; Prisci reliquerunt nobis efficaces præparationes: *Hippocrates enim lib. 7. de Popul. Morb.* exhibebat in potu patienti dysenteriam cum febre, lac aut serum in quibus silex excandefacta esset extincta: inde *Galennus lib. 10. de Simplic. Medic. Facult.* ubi lactis & seri præparationem conferre discurret, quam assumpserunt à lapidibus ignitis: veruntamen meliorem invenisse asseruit in cylindris ferreis candentibus injectis in lac vel in serum, nam ferrum prout visum fuit *Galeno* adstringentis facultatis est particeps: verum si vobis non sufficerent recensitæ superiorum operationes, quæ procul dubio sunt propriæ disciplinæ Chymicæ, insuper alias demonstrabimus, ut palam sit quantopere præsertim *Galennus* incubuerit Chymicæ, nam satis attestantur, quæ scripsit in *lib. 1. de Simplic. Medic. Facult.* loco de aceto, quippe non multum abesse omnia pericula subire, si quam machinam aut artem invenire queam, sicut in lacte contrariarum partium separationis, ita hic quoque ex his deprehenditur equidem minime sibi obtemperasse *Galennum*, imo maxima cupiditate ac toto spiritu fuisse intentum scire artem, & instrumentum secernendi ab invicem contrarias partes committas,

itas, hæc sunt qualitates & elementa : quorum separationis artem valde perutilem existimavit profitentibus medicinam : quamobrem maximo ordine progrediens unamquamque operationem loco suo instruit : & ideo *lib. 9. de Usu Partium, cap. 4.* inquit non fieri transmutationem sine concoctione qua separantur excrementosa : concoctio autem est una ex primis operationibus nuper supra expositis observandisque in ordine spagyrico medicove dicamus idem refert : mox *Galenus, libro de Aquis, cap. 4. & 5.* ex Athenæo prodidit diversimode purgari aquam nam quandoque stillatur etsi interdum pura excipitur aqua colis : nihilominus apertissime asseruit *Galenus* purissimam ab omni sorde haberi aquam stillatione magis, quam alio quovis modo, stillatione enim perfecte separatur elementum ab alio ; alia *Galenus* verba propria adducere possem quæ idem referunt ea, tamen omitto brevitatis gratia, cum liceat omnibus legere ea ; quibus assensit *Avicenna, lib. 8. Fen. 2. Doctr. 2. cap. 16. de Dispositionibus* aquarum, ubi ait sublimatio præterea & distillatio aquas rectificat malas ; rursus vero *Galenus, Comment. 4. in lib. 6. Hippocratis, de Vulgar. Morb.* scripsit modum refrigerandi depurandique aquam Alexandriæ & tota Ægypto usitatum ; & *Oribasius, lib. 5. cap. 1.* paucis se expedit dicens elixari aquam ut segregentur partes impuræ ; & *Aristoteles, lib. 2. Meteorum, cap. 1.* Recensuit fieri potabilem aquam salis si formetur vas cereum sphericum non solidum sed vacuum ore clauso ac stipato, ita quod non possit ingredi mare, ponatur vero vas in mare, nam ingreditur per cereos parietes aqua digesta ac subtilissima potabilis delectabilisque, relinquens, quod est indigestum terrestre falsum & amarum, mox repetit ex calefactione à sole attenuatur, sursumque elevatur à terra humida & à mare quod est aquæ dulcissimum, & asserit exemplum aquæ ferventis igne, quæ per evaporationem elevatur dum vero in superiori loco constat, ut puta capitellum cum rostro, ut innuit sequentibus, rursus propter infrigidationem deorsum descendit : mox iterum addit vinum verum in aquam, & omnes humores quicunque vaporantes iterum in humidum cum confixerint aquæ fiunt : Idem asseruit *Galenus* loco supra citato : & *lib. 2. Simplic. Medic. Facult.* inquit cum aqua solvitur à calore efficitur aer mox mutatur in frigidam, & in sensilem aquam vertitur : his tum *Aristotelis* tum etiam *Galenus* habetur modus distillationis apertissimus, præterea libro ejusdem facultatis primo,

primo, & *cap. 4.* de aquæ facultate usus est *Galenus* sequentibus verbis propriis, ubi per bituminosa sulphureosa nitrosa aut aluminosa distillat, rursus ex mente *Aristotelis* exposuit non solum vapores aqueos ascendere per venas quasdam ad crepidinem montium inferneque inde distillare: & *Com. 6.* in *lib. 6. Hipp. de Vulg. Morb.* locutus est, de resinis sponte distillantibus, pulcherrimum vero exemplum distillationis habetur ab *Hippocrate*, *lib. de Flatibus*, *pag. 147.* ubi explicat fieri sudorem in corpore ex sanguine abundante, & accenso qui à natura attenuatus elevatur in spiritum, & in aquam transmutatur quæ per meatus penetrans extra prorumpit in sudorem eodem plane modo quo à ferventibus aquis in lebe- te vapor elevatus, si obstaculum habeat ad quod impingere oportet pinguescit, ac condensatur guttæque distillant: his propriis vocibus distillationem expressit *Hippocrates*: prætereo autem plerisque alios locos *Hippocratis* atque *Galenii* quibus meminere de distillationibus quadam similitudine occurrentibus corporibus humanis: ut ad medicamenta quæ præparantur modo Spagyrico, ut dici consuetum est, à junioribus properemus: & præ cæteris locis *Galenus*, *lib. 2. de Simplific. Medic. Facult. cap. 18.* docuit pluribus modis purificare oleum, & primo in fervente sole latioris vasculo olei pleno deposito, conchis in altum sublatis, subinde id cum strepitu desuper conturbant: aut calidos vasculis oleum continentibus cineres subijciunt solarem quam fieri possit maxime calorem imitati: majorem enim vitant qui ipsum in qualitate alteret, prompteque fumum excitet: aut nucleos olivarum aut frumentum circumcirca apponunt: aut medicamenta quædam vasis ipsis injiciunt: in summa quod aqueum est, exigunt atque consumunt, reliquum autem servant: hoc dulce candidumque est, minime mordax: his videtur *Galenus* innuere oleum posuisse in vasculum veluti bocciam aut aucurbitam vitream quam in furnellum ponunt super cineres stratos, & ignem subaccendunt lenem imitantes solarem calorem absque fumo, & pro conchis quas in altum afferri inquit ratio persuadet intellexisse obstaculum in summitate cucurbitæ junctum, quod alembici capitellum dicitur, in quo densatur vapor in liquorem, inde fluit descendendo in aliud vas superpositum quod Recipiens appellant: idcirco *Galenus lib. 7. de Usu partium, cap. 13.* ait tenuis aqueusque humor in vapores dispersus exiguo spatio temporis facile in nihilum abire ac repente defluit, præ-

sertum cum declivis meatus sit , qui vero tenax , & pinguis longo curriculo perdurat : ibi autem animadvertatur declivis meatus id est rostrum fistulosum ipsius capitelli alembici ; rursus *Galenus, lib. 2. de Differ. Febr. cap. 11.* Ostendit quo modo segregentur partes contrariæ , dicens si elixare volueris oleum aut vinum parvum aliquid terrestre relinques reliquum , vero omne extenuatum in aerem ac in vaporem resolvetur : præterea , *lib. de Pueri Epileptico* , docuit extrahere succum è scilla , hoc equidem modo comminuit manibus scillæ laminas mox eas conjicit in vas à quo extractum fuerit mel , & operculo idoneo obturat , cum pelleque extrinsecus circumvolvitur , & soli meridiem versus collocaat per quas draginta dies tempore caniculæ , quibus elapsis reperietur scilla ceu elixa , ex qua succus sensim defluxus erit ad fundum vasis quem melle concinnare jubet , demum hujus cochleate exhiberi singulis diebus patientibus morbum comitalem , veruntamen pueris minus , adultis vero majus ; hæc si animadvertatur præparatio succi scillæ est , propria distillatio ipsius succi qui guttatim à scilla defluxit vi caloris solaris expressus , & segregatus à crassioribus partibus ; verum solaris caloris vice ars intenta prosequi naturæ vestigia didicit uti igne materiali ; cujus exemplum depromitur à *Ga. l. 7. de Simpl. Medic. Facult.* ubi supra cedream dum igni ferverescens coquitur suspendit lanas pro obstaculo quo concrevit quod pinguisimum , & oleosum est , ipsius cedreæ tunc illud expressione excipitur à lanis , & colligitur ; eodem quoque modo fit ex pice nigra oleum quod vocatur picinum , & pisseleon proximum in caliditate cedrino teste *Galeno, lib. 6.* ejusdem facultatis loco de oleis , de quibus antea scripsit *Dioscorides, lib. 1. Medicinalis Materie* ; Idem de pisseleo prodidit *Oribasius, lib. 12.* & *Paulus Aegineta, lib. 7. de re medica* , ait picinum oleum ex liquida fit Pice : inde *Avicenna lib. 2. Tract. 2. c. 539. de Pice* , inquit , oleum picis fit ut distilletur ejus humidum , ubi decoquitur , ut desiccetur , aut suspendatur lana , & madefiet , ex vapote tunc exprimatur , cum tamen melius sit ut distilletur in cucurbita , & alembico , hoc magis servatur quod sublimatur ; ex quibus patet separari vi ignis quod tenue est à crasso , & in halitum verti , inde in sublime evaporat , dispergitur , in nihilumque abit , nisi retineatur obstaculo alicujus organi instrumentive distillatorii prout est , cucurbita aut flexa , aut recta , & longa , cui annexitur capitellum , aut suspenditur lana quæ vapore humescit mox repleta

exprimitur in aliud vas, etsi obstaculum ex lana supra corpus liquidum picis, aut cedreæ suspensa supplere potest cucurbitam distillatoriam, nihilominus non adeo exacte lana succedet, ut concurbitæ obstaculum cum pileo vitreo, vulgo dicitur boccia distillatoria, hæc est instrumentum densioris substantiæ magis aptum detinere spiritus qui potius densantur, & distillare coguntur: quamobrem *Galenus*, lib. 7. de *Simplic. Medic. Facultat.* loco de *Cæria*, id est *Nuce*, inquit, ex ea inveterata tusa, ac diutius recondita ad macerationem facile exprimitur oleum, hinc prosequitur dicere tunc sane admodum fit per halitum evaporatorium: hæc *Galenus* verba postrema indicant, equidem distillationem cum propriis organis Chymistarum more; ex prædictis igitur facile deprehendetur *Galenum* exposuisse duplicem modum eliciendi oleum à Nuce: viz. uno modo cum expressione prælo facta? Altero autem modo fieri per halitum evaporatorium minime dubio expressit: nam quæcunque materia in vase distillatorio posita vi ignis incalescit, attenuaturque ejus humiditas in halitum, qui evaporando sublimem locum ascendit, summitatemque vasis distillatoriæ, in quo obstaculo densatur halitus, ac iterum descendit instar olei aut aquæ, & colligitur supposito aliquo vase recipienti.

C A P. VII.

**Instrumentis operationibusque Chymicis omnibus
usos fuisse veteres Medicos constat.**

Quatenus vero *Galenus* usus sit cucurbitis vitreis, ollis testaceis, furnis fornacibusque, & aliis Chymicæ, distillationique spectantibus Instrumentis, depromitur ex eis quæ dixit lib. de *Causis Morborum*, cap. 3. viz. si etiam, qui flammæ circumfunditur aërem stipaveris, aut nimium rarefeceris, sic quoque flammam decrescere ac periclitari, ne penitus extinguatur inspicias: stipatur autem si cucurbitam, quæ medici utuntur, vel furnulum aut tale aliquod aliud circumponas, quod etiam continget, si fornacium foramina clauderis: id ipsum repetit paulo inferius dicens si extrinsecam flammam à communicatu circumfusi aëris separe interjectu furnuli, vel cucurbitæ, vel alterius rei similis statim extinxeris: verum ne aliquis decipiatur hoc nomine cucurbitæ scire licet hoc æquivocum, quod Græci vocant *σφονδυλον*; diversa indicans quo sæpe usus est

est *Galenus* quamobrem animadvertere operæ-premium duco Verborum seriem *Galenus*, ut percipiamus quo ipse pergat, & quid innuat eis, ut exempli gratia *Galenus* ipse *lib. 2. de Alimentorum Facultatibus*, *cap. 3.* dixit, de cucurbita, cruda quidem, & insuavis est stomachumque ledit: rursus *lib. 1. de Arte Curativa ad Glauconem*, *cap. 9. de curatione Febris Tertianæ exquisitæ*, pro cibis exhibet ex oleribus cucurbitam lactucam, &c. Idem assensit *lib. 2. ejusdem intentionis*, & nominis, *cap. 10. de Curatione Elephantiasis*: his patet intelligi voluisse *Galenum de cucurbita esculenta*. Alioquin autem *lib. 4. Methodi Medendi*, *cap. 7.* inquit, Cucurbita est instrumentum ad violentum attractum à medicis excogitatum, quod etiam asserit *lib. 14. Meth. Medend. cap. 7.* Cucurbita magna bis terve sine incisione medio ventri affixi, præterea aliis pluribus in locis docet affigere cucurbitulas cum scarificatione, & sic diminutive interdum nominavit eas, utrunque tamen nomen innotescit esse instrumentum Chirurgicum: E diverso postea ubi fuit sermo de furnulis, & cucurbita, tunc enim intelligi voluit de cucurbita boccia distillatoria qua furnulo collocata distillatur pulpa carix, id est Nucis: præterea audite *Galenum* ipsum, *lib. de Remediis paratu facilibus*, *pag. 259.* ad genarum papulas ferrum candens paliuri ligno imposito acceptumque qui ex hoc defluit humorem illinito: hæc equidem est à ligno humoris distillatio: & ipsius collectio cum cucurbita: ibidem recensuit alterum modum eliciendi oleum à tritico, sic dicens ad menti impetigines acceptum magna copia triticum incudi impone, cui deinde applicato candentem laminam æream, &c. legenti in proparulo sunt: sed prædicta sufficiant demonstrasse *Galenum* usum fuisse distillatione, & organis ei pertinentibus Chymicorum more: præterea atque sublimationem exercuisse explicabitur, primum vero meminisse oportet quæ edidit *lib. 9. de Simplic. Medicam. Facultat.* agens de Cadmia, ubi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra ex qua æs generatur in altum egerente velut fuliginem quampiam aut favillam, utcunque appellare libuerit: ex his constat nil aliud sane esse cadmiam præterquam tenuiorem essentiam æris, terræque metallicæ in fuliginem ignis vi sublimatam, nil enim differt dicere in altum, & sublimem locum elevatam, ut recensuit *Galenus* ipse in *Licum*, *cap. 5.* Idem jam prodidit *Dioscorides*, *lib. 5. de Medic. Mat.* gignitur Cadmia ex ære in fornacibus candente fuligine egesta statu, & lateri-

rebus tamenque fornacum applicata : camera erat incurva nusquam perforata, sed integra, quæ egestam ab usta cadmia favillam excipiebat : sed attendite quales sublimationem butiri, quam scripsit *lib. 2.* sub nomine *fuliginis pro medicamentis ocularum*, hoc modo dicens ; butirum in lucernam ingestum accenditur fictilique operculato quod superne in siphunculum desinat, & sub pedibus euphylos olivani modo habeat, dum vero crematur elevatur fumus fuligone dicatur, quæ coacervatur in sublimiori loco, & adhæret summitati ac lateribus ipsius operculi, quæ deinceps penna deraditur, & ad usum medicinæ servatur : sic æque egit *lib. 1.* loco de fuligine picis liquidæ, quemadmodum, & mirrhæ atque ex thure, ac ex styrace : postmodum de his omnibus singulatim, & fuisse tractavit *Galenus lib. 7. de Fucina. Semplic. Medus.* sequens *Dioscoridis* ordinem, inquit, fieri fuliginem ustione thuris, aut terebinthine, aut mirrhæ, aut styracis, aut picis liquidæ, aut cedræ : mos fuit antiquus colligere fuligines : Priscienim ante Tiporuth inventum in usum habebant construere encaustum scriptorium cum fuligine pictoria, quod ex vitariis officinis tunc colligi solebat, aut cretina, quod vulgo dicitur fumus ratis : istæ autem fuligines à *Dioscoride*, & à *Galeno* descriptæ nonne sunt protul dubio recentiorum sublimationes : fit enim quælibet sublimatio, quando spiritus ex ignis calefactione resolvitur in vaporem, & fumum, qui postea detinetur in cacumine vasis, & percussus frigiditate capitelli condensatur, ita ut recolligi possit : alioquin vero contingit si vice capitelli adhibeatur operculum planum in medio perforatum, ita quod non retineatur fumus fuligone, quæ coacervari possit, evanescit autem vapor, & in aëram abit perforamen operculi, tunc enim residet corpus ustum, prout legitur in *Dioscoridem, lib. 1. de Medic. Mater. cap. de Hebeno*, ubi dixit, uritur Hebenus in fictili novo donec in carbones redigatur, & lavatur plumbi modo : idem habemus in *Galenum, lib. 4. de Composit. Pharmac. sec. loc. cap. 5.* ubi prædixit modum urendi lapidem phrigium in ollulam novam conjectum, quæ operculo perforato in vertice, vel in aliis plures partes, ut fuliginosæ exhalationes efferantur munita, ac luto forinsecus circumlita sit, mox jubet in butiro extinguere lapidem ustum : sic rursus lapidis usti fragmenta in ollulam conjecta urere prunis candefactis, & cum igniti fuerint lapides, & nulla amplius fuligo efferatur, tunc eximit, & vino salerno extinguit : & iterum

iterum tertia vice excandefacit , & in melle extinguit : demum hoc approbat inter remedia ocularia : hac igitur præparatione , quæ igne urendo fit , uſi ſæpe ſunt veteres , ut exquiſita , & majoris efficaciz eſſent ipſa remedia : etſi eandem præparationem uſurpant juniores ſub nomine autem calcinationis , nil tamen in re differunt : quam æque referunt nomina licet ſtupidis videantur voces diverſæ : hæc equidem operatio tota Chymica eſt : verum ulterius progrediamur , nam *lib. 6. de Compoſiq. Pharmas. ſecundum locos*, ex *Æſclepiadi*, ſcripſit *Galenus* modum urendi hirundines , dicens , pullos ipſos ſale conſperſos una cum pennis in fictile conjicimus , obturatumque prunis imponimus , & *lib. 4. de Compoſitione Medicamentorum per genera*, *cap. 1.* diſcurrens de præparatione Metallorum , ait , incipiam à metallicis ; quibus etiam terræ adnumerantur , meminertiſ quod combuſtis , elotiſque mordicatio edomatur : ibidem tractat de *Ærugine combuſta*, de *Vitro combuſto*, de *Buccinorum*, teſtis *Concrematis*, *Pupurarum*, ac *Oſteorum*, de *Chalcitry*, & *plumbo uſtiſ*, de *Oſſibus combuſtiſ*, de *Cornu Cervi*, & *Capræ uſtiſ*, & *Lotiſ*, de *Cancris fluvialibus combuſtiſ*, quorum cinerem cum cerato imposito ulceribus Cancroſiſ , ait , conſtat equidem quodcunque uritur in cinerem verti , proinde *Galenus lib. 9. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, inquit, Cinis uſtorum corporum reliquiæ ſunt ſive Lapidea , ſive Arborum animaliumve partes , Idcirco *lib. 2. de Differentiis Febrium*, *cap. 11.* reliquiæ quæ ſuperſunt ex lignis combuſtiſ Cineres appellantur : Idipſum repetit *lib. 8. de Simplicium Medicament Facult.* ubi proſequitur aſſerere calcem eſſe cineris quandam ſpeciem : ex cinere , & aqua , fit lixivium , teſte *Galeno*, *lib. 4.* & *9.* ejuſdem *Facultas. Simplic. Medicament.* de quo tractavit : deinde *lib. 2. de Arte Curativa*, ad *Glauconem*, *capit. 3.* de *Ædemate*, quatenus convenit lixivium diſtillatum , quod à Græciſ coma ſtaſſe nominatur *Ἰτακτὴ* enim prope Græcos dicitur ſtilla , quæ guttae nominis fluxit licet per linguam ſiltri , aut lanæ , quemadmodum & per organum diſtillatorium fieri poſſit : quamobrem *Dioſcorides Σταλακτικόν* , appellavit chalcanthon primam atramenti ſutorii differentiam , nam præ humiditate minerali ſtillat in antro inſtar lachrymæ ſive guttæ , & in ſtiriam concreſcit , prout ſuperius ſatis expoſitum fuit , ruruſ *Gal. lib. 11.* ejuſdem *Fac.* approbat cinerem cochlearum cum galliſ , adverſus dyſenteriam :
eandem

eadem leguntur in *Oribasium lib. 15.* præterea vero prodidit de lana combusta, & de ungula caprina uſta, nec non de ungula asinina combusta : ibidem dixit ſal uritur ſicili diligenter operto ne exiliat conditoque prunis donec igni candelſcat : multa ac varia proponit medicamenta *Ætius Tetrabili 1. Serm. 2.* quæ præparat calcinatione & in cineres reductione quibus calcinatis uti vulgo ſolebant : & *Paulus Aegineta, lib. 7.* ſcripſit concremari hydrargyrum, quod eſt argentum vivum & in cinerem verti, mox aliis mixtum & potu aſſumptum colicis & iliacis præſtare, quem ſecuti ſunt *Joannes de Vigo, & Nicolaus Maſſa, &* alii innumeri medici Clariffimi, qui in diverſa præparatione argenti vivi inſudarunt, aut calcinando præcipitando, aut ſublimando, aut in ſalem, aquam, & oleum reducendo eum : ſed revertamus ad *Galen, libro de Theriaca, ad Piſonem*, ubi aſſeruit cinerem ſpongiæ combuſtæ fluxiones ſanguinis cohibere : & *lib. 1. de Antidotis, cap. 15. tract. de Fuſione*, & uſtione chalcitidis in ollam ignitis carbonibus ut cuiſlibet legere licet, chalcitis enim in primis liqueſcit igni, id eſt funditur quod eſt proprium alchymię munus, quo utebatur *Galenus* : rurfus vero, *libro de Theriaca*, docuit comburere viperas ac ex earum cinere conficere ſalem, qui dicitur theriacalis, ſiunt atque troſciſci, paſtillive ex viperis, & ſi vipera eſt venenatiſſima beſtia, nihilominus rite præparata, habetur pro theriacæ baſi alexipharmaco univerſali : immo *lib. 11. de Simplic. Medic. Facult.* inquit viperarum carnes nutriunt & facultatem habent medicamenti, & condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo ſale, anetho, porro, & aqua : in primis tamen præcidere opus eſt capita & caudas earum, inde reliquum corpus exemptis inteſtinis pelleque detracta aqua perlues in ollam conjicies, &c. ſic docuit *Galenus, lib. 1. de Antidotis*, ſuperiorum auctoritate ductus, quos ſæpe citavit ut *Aſclepiadem, Miſthridatem Regem Ponti, Andromachum cretenſem Imperatorem Rom. medicum &* theriacæ inventorem; *Mene-cratem, Damocratem &* alios innumeros : verum præter viperas nonne pluribus veſcimur piſcibus, qui nobis cibi ſunt lauti, dum tamen optime præparentur ſegregenturque ab eis exitiales ſpinæ, quibus armati ſunt ut puta *Draconem* marinum, qui piſcis eſt araneus dictus hic in dorſo veneficam habet ſpinam : præterea *Paſtinaca* marina, & *Torpedo* marina hæc in cauda pernicioſam huiusmodi habent ſpinam, *Scorpius* autem nec non *Scorpena* congeri at-

æque marini pisces post aures tenent binas pravissimas spinas, quibus tamen abjectis mundantur squammis pelle & intestinis eluuntur coquuntur & condiuntur, ceteri alii pisces tandem suavitè acti et eduntur : Negotium itaque totum consistit in præparatione, quæ non modo medicamentis, verum etiam cibariis necessario adhibenda est : Etenim medicamenta educuntur non modo à familia animalium, vegetabilumque verum atque mineralium, eadem igitur ratione & beneficio metalla, cunctaque fossilia ad eam medicocritatis naturam reduci possunt, utile ab inutili eligendo, venenum à mumia salutare, nucleum & medullam à corticibus ita quod amplius adversa non sint naturæ humanæ sed ei omnino subveniant, & auxilium ei præbeant, ac cetera remedia apta morbos quam deploratissimos debellare possint : his affixus fuit *Galenus* nempe elicere balsamum fixum à mineralibus spiritusque potentissimos in eis conclusos qui corruptioni magis resistunt : prout fusc attestatus est *libro de Theriaca*, ad *Pisonem*, cap. 16. dicens multa ignis commercio meliora redduntur, & latens rerum natura in apertum ab igne profertur, cui alludit *Adesius*, asserens Chymicos manifestare occulta, & in apertum latitantes vires trahere, rursus vero *Galenus* ibidem prosequitur. Idem etiam quædam ad eos quos volumus usus accommodata nobis parat : Aurum enim igne probamus, & adulteratum igne deprehenditur quodque accurate est igne purgatum id esse probum videtur : ferrum quoque igne candens mollescit & flexum à nobis ad multos vitæ usus aptum redditur : nonne etiam plurima eorum, quibus vescimur, &c. & prosequitur *Galenus* de præparatione panis, vini, carniū & aliorum in universali innuens cibaria innoxia non esse absque præparatione, quemadmodum, & medicamenta præsertim metallica ea enim quamvis acerrima, & nostris corporibus inimica, domita tamen ignis vi ad curationem fiunt utilia ; hoc autem discursu *Galenus* desinit in Chalcitry Atramento metallico à quo oritur sutorium ; sed quid dicam de industriis mulierculis, quæ parat agrotantibus contusa ex carnibus, colaturas, gelatina, & consumata, liquoresque restaurativos stillationis aut prælo expressos & alia huiusmodi extracta, segregando tenuiora à crassioribus & laudabiliora, quæ de magis ægrotis conducunt ; idem de medicamentis agendum consulit *Galenus* loco supracitato ; præterea, *lib. 1. de Antidosis*, cap. 2. plane monstrat exercuisse metallica medicamenta ; rursus, *lib. 9. de Simplic. Medic.*

Medic. Facult. ubi ipse propriâ manibus præparasse scoriâ ferri pro medicamento asseruit; ibidem quoque prodidit differentias terræ esse lapidem, saxa & gemmas interea; inde terram quæ colitur & corpus metallicum prout æs, stannum, plumbum, aurum & argentum, hæc fundi possunt, nam igni admota liquecunt, constant enim aqua magis quam terra: Inde addit ex qualibet terra vel arena non colligitur argentum, aut aurum, aut æs, aut ferrum, aut stannum, &c. ibidem recensuit de fornacibus ac sumptibus in eis instruendis, quemadmodum eruditissimus experimentisque ductus memoriæ prodidit alchymicam disciplinam laborasse, ut verbis Recentiorum peculiaribus utar: eandem vero disciplinam coluit methodicus ille *Hippocrates* medicinæ Princeps & Oraculum si bene advertimus, *lib. 1. de Dieta pag. 158.* præstantiorem scripsit Auri præparationem, quæ fieri possit ut aptum sit tueri vitam nostram sic dicens Aurum operantes tundunt, lavant, igne molli liquant, forti autem non conflatur & ubi elaboraverunt utuntur ab omni: ibi paucis equidem & strictum jusjurandum suum observans auri potabilis modum assignat *Hippocrates* ipse, nec non ignis gradus in opere: quem ignis ordinem magni æstimavit *Galenus*, ut pluribus asseruit in locis præcipue in *Licum, cap. 5.* inquit atque ignem ex paleis accensum quo in primis uti solent ii, qui aurum faciunt ab eo, qui ex alia materia excitatur nihil diversum existimari: Ignis non differt ab igni nisi majore vi ac minore: infirmissimus, qui ex paleis est, quare ad flandum aurum accommodatum est: quod absumatur ac diffluat si validiorem flammam sentiat, &c. prædicta *Hippocratis* & *Galeni* verba dubio procul arguunt alchymiam non puduisse eos quamvis sub voce non alchyriæ sed præparationis ei operam impenderint, nimirum *Ramondius Lullius*, hanc artem *Hippocrati* notam fuisse censuit, præterea *Jacobus Antonius, Cortusius Patricius patavinus de medica materia* optime meritus fuit, in hac sententia non modo *Hippocratem* sed etiam *Platonem, Aristotelem & Galenum* novisse quintam essentiam hæc autem fieri nequit præterquam, alchymia, auxilio de qua *Galenus* edidit volumen titulo de ramopomi congelati, quod arte fecit ne ab omnibus intelligeretur nisi à dilectis filiis artis: hujus testimonium habetur ex libro supplementi chronicarum fratris *Jacobi Philippi Bergomensis* Religionis heremitarum *Divi Augustini* in quo legitur floruisse Romæ *Galenum* medicum celeberrimum anno

Salutis Domini nostri Jesu Christi 147. *Olimp.* 119. tempore *Antonini* cognomento *Pii* Romanorum Imperatoris post *Adriani* Imperium : ac tempore *Pii* Papæ : & tradunt Græci edidisse *Galenum* ad centum quinquaginta volumina, quæ in eisdem chronicis recensentur, etsi eorum multa desiderantur : alii equidem variis vocibus non adeo vulgaribus usi sunt, nil tamen refert si linguis videantur dissonis, re autem & uno sensu omnes sapientes eandem signant rem ; quam facile unusquisque deprehendere poterit, si rei essentiam exitumque perpenderit, nil enim differt dicere more *Galen*i præparetur pharmacum, aut idem nominare voce alchymica cum omnia terminentur eodem fine præparationis nec dissentiant effectu præterquam voce alchymicæ, quæ tantum indicat medicinæ præparationem : si vero fatuus aliquis objiceret dicens *Galenum* non fuisse locutum de præparatione pharmacorum cum distillatione, qua sæpe absolvitur alchymia : responderetur se ipsum hallucinari, & ideo delegari ad ea, quæ supra demonstravimus ex mente *Galen*i verumtamen illum animadvertere velim, ne legendo alterum pro altero aspiciat, neque literaliter percurrit oculis, sed inquirat sensum verborum *Galen*i ut abstrusiores actionesque disciplinæ partes percipiat : unum saltem exemplum præ aliis in mentem revocare velim cæteraque jam dicta omitto, ne prolixus videat exponere quæ constant : *Galenus, lib. 9. de Fac. Simpl. Medic.* apertissime protulit, quæ sequuntur de Caria id est nuce : Quamobrem oleum ex eo scilicet fructu inveterato exprimere liceat, hic definit cum puncto, post autem pausam rursus prosequitur ibidem sic : Tunc sane admodum fit per halitum evaporatorium, deinceps accedit referre facultates ipsius olei : hac igitur sermonis divisione, ac verborum diversitate deprehenditur palam constituisse duplicem modum eliciendi oleum à nuce : Primo modo fieri ait via expressionis veluti cum prælo : secundo autem modo fit cum organo distillatorio, in quo ignis vi excalefacta substantia nucis attenuatur in halitum, qui elevatur ad culmen organi ac uti evaporatorium dispergeretur, & in nihilum abiret nisi clausum retineretur instrumento artis in quo densatur in oleum, quod inde distillat, & fluit in aliud vas suppositum in quo colligitur oleum ut intelligi voluit *Galenus* ubi dixit tunc sane, &c. evenit enim oleum redacta materia nucis in halitum evaporantem ad verticem, id est pileum vasis in quo clauso ceu obstaculo impulsus halitus à frigido densatur in oleum

oleum alioquin recluso patefactoque vertice dispergeretur halitus, qui ad summitatem evaporans absque retinaculo evanesceret, & in aurum abiret & non fieret oleum uti recensuit *Galenus*, verum admirari est brevitatem sermonis ipsius *Galenus* in hoc discursu, quare noluit more vulgare exprimeret verbum distillationis neque alembici ne in vulgi sermonem transferretur solemter equidem obtegit vulgo ea, quæ filiis doctrinæ aperuit ut cuncti consuevere Philosophi: eadem ratione dicendum de calcinatione de qua egit *Galenus* sub nomine combustionis ubi aliquid comburere voluit in fornace ut in cinerem vel in calcem verteretur, quod ignis vi extrema fit: nihil tamen differt effectus si quodcunque eodem modo comburitur à recentioribus alchymistis appelletur vulgari, & consueto sermone incinerari aut calcinari, aut reverberari, aut fulminari; id est comburi in fornace qua ignis reverberat & fulminat, quod comburitur donec in cinerem vel calcem penitus vertatur, hoc etiam circa fornacem fieret si parvum esset corpus urendum, nam foculare coquinæ aut prunis ardentibus quovis modo uratur: his omnibus operatus est *Galenus* ubi exposcebat occasio: nil ergo differunt cum terminentur uno eodemque fine: Idem existimandum puto de sublimatione, quam supra demonstravimus exercuisse *Galenum*, quod adeo patet ut dementiæ proximum sit repetere jam dicta: ex quibus ratum certumve habemus, quod medici methodici ex præscripto artis medicæ & ex physica pronunciant ipsimet adherent spagyrici quamvis parabolice: Idcirco *Bernardus, Temisianus. lib. 2. de Morbo Gallico* asseruit medicamenta sublimata in usu fuisse per omnia tempora:

C A P. VIII.

De ratione modoque ignium.

Reliquum est disserere de igne seu præcipuo Medicinæ instrumento, quo nullum habilius reperitur, & eoque versatur medicina ac perficitur in operæ præparationis medicamentorum: etsi quandoque præparantur medicamenta calore solis, ut memoriæ prodidit *Galenus, lib. 2. de Facult. Simplic. Medic. cap. 18.* ubi purificat oleum in fervente sole; rursus *lib. de pueri Epileptico*, elicit succum à scilla calore solis tempore caniculæ: cujus vicem garie

Ars naturæ æmula, nobis enim suppeditat multiplicem modum

ex-

excitati di calorem citra solem, ac citra ignem materialem. Ut puta ventrē equi, id est, simo calido, aut vindemia, aut calce horum quilibet appellatur ignis sapientum, ut apud multos egregios scriptores legimus, veruntamen aliud esse calorem, & aliud esse ignem, neque eos confundere licet: idcirco veteribus assensit præ aliis *Joannes de Rapescissa lib. de quinta Essentia, cap. 7.* ubi huiusmodi calorem proponit operari instar ignis, idcirco appellavit eum ignem sine igne: his vero deficientibus supplet ignis, qui ab arte suggeritur, ea enim Naturæ deficienti opitularur; varius tamen firignis, prout varia est operatio præparationis medicamentorum cum non differat ignis ab igne præterquam maiore vi aut minore auctore, *Galeno lib. adversus Lycum, cap. 5.* ubi docuit fieri ignem per gradus plures: Ignis enim interdum fit igne validior, interdum quoque fit adeo lenis, ut vix percipiatur, quem *Hippocrates lib. 1. de Dieta,* appellavit *Mollem*: inde *Galenus* ejus sequax dixit loco ut supra infimissimum esse ignem ex paleis cuius oppositum consequitur fortem fieri ignem ex carbonibus, & lignis ac eo magis & minus juxta maiorem vel minorem quantitatem; & duritiem lignorum, etsi ex aliis variis rebus fieri possit: quamobrem ignibus variis adinovendis maxima requiritur industria, nam difficile mensurari potest ignis, quin errare contingat, nisi quis usus, & detritus sit quare plurimum facere in medicina videtur ratio ignium, quæ tali symmetria observatur, qualis erit materia præparanda: consuetum est autem ut plurimum fieri ignem ex carbonibus, aut lignis, aut mollibus, aut duris, ut magis vel minus perduret ignis: quorum viridia, & humida improbantur præcipue à *Galeno, lib. de Marcove, cap. 3.* ait enim è lignis humidis flamma obruitur ac fete extinguitur fumosave turbida, & caliginosa fit exigua, & imbecillis: præterea ex prævis carbonibus etiam excitatur fumus non modo abominosus cum etiam periculofus, idcirco execratur à *Galeno, lib. de Utilitate Respirationis, cap. 4.* Idem est detestatus, *lib. 7. de Usu Partium, cap. 8.* ubi asserit, quod ex malo carbonum odore, & fumo extinguuntur, & pereunt homines; præterea inficiuntur medicamenta ac deturpantur, & ideo *lib. 1. de Composit. Medicament. per gener. cap. 5.* admonuit in coctione medicamentorum ne moliamur ligna humida, neque carbonēs peruri incipientes, nam fumus facile nigredinem concitat: *mox lib. 6. de Composit. Pharmas. secund, loc. utrobatur* caca-

cacabo igne molli, & non fumante, nam fumi nulla est utilitas, quare evitandus est fumus quantum sit possibile, rursus idem repetit *cap. 12. ejusdem libri*, ut penitus fumida evitemus: id ipsum hortatur nos animadvertere *lib. 1. de Antidotis, cap. 8.* quo docuit pastillos ex viperis confici, inquit, in ollam conjici corpus mundum, & aquam puram affundere, & subicere ignitos carbonibus, aut arida ligna, quæ fumi expertia vocantur, vel quod erit etiam melius vitium sarmenta itaque decoques: sed revertamus ad quintum caput *lib. 1. de Composit. Medicament. per gen.* in calce fere sic prosequitur, perustis igitur antea carbonibus cum exacte ardent tunc coctionem auspicare, quod si illam per hos absolvi, non licuerit in alio foco simili modo carbonibus præparatis cacabum superponito: inde *cap. 12.* ait, hujuscemodi nigrescere cum largius coctum fuerit præsertim lignis: his equidem deprehendere possumus ignem è carbonibus potius arridere *Galeno*, quam è lignis: inæqualis enim est lignorum ignis, nam sua tarditate consumit, aut nimia celeritate urit, & absumit, ac fumo quem fere semper emittit magnum vitiat decoctiones, odoreque malo inficit aquas stillatitias, & omnes præparationes corrumpit ejus inæqualitas: è diverso autem carbonum ignis est clarus, & fumi expertus, aut vix percipitur verum æqualis habetur, nam indefinendo ardendo æqualis perdurat, ita ne invalescat, neque imbecillior deficiat: ignis igitur è carbonibus æqualis succedit, quo fiunt omnia odoratiora, eoque medicamentorum præparatio melior evenit; quapropter in distillationibus, & in arte Pharmacopolarum in majori usu, & frequentiori habentur carbonibus quam ligna: teste *Galeno lib. 11. de Simplic. Medic. Facult.* tractans de Ovis, præ aliis ait, porro in aceto coctum ovum, si edatur fluxiones ventris, desiccet ibidem docuit coquere ovum in igne modico, fumique experte qualis est qui ex prunis constat, prunæ autem sunt carbonibus ardentes, ut sæpe exposuit *Galenus* ipse præsertim *lib. de Antidotis*; ubi docuit comburere chalcitum ignitis carbonibus; & *lib. 3. de Composit. Medic. per. gen. cap. 5.* palam est ignem fovere prunis: & *lib. 7. ejusdem Facultatis, cap. 12. de Acopis ex Æsclepiade* incumbit coquere medicamenta super prunas: ex quibus conspicuum est quam pueriliter delirent, qui carbonariam medicinam appellarunt Spagyricam deridendo, nescientes quid dicant, sua autem peccant culpa, nam ipsi repugnant *Galeno*, qui carbonum ignem

elexit potius quam alterius generis cujus diversis gradibus est usus ratione materię elaborandę, quędam enim ignem exposcit acrem, & vehementem aliaque vehementissimum, quędam vero medio-crem, quędam etiam ignem valde remissum, ita ut quatuor constituantur discrimina gradus ignis juxta quatuor complexionēs, aut qualitates, ut asseruit *Avicenna*: tum diversitate furni, cum etiam diversitate vasorum, & materię preparandę, & carbonum quantitate: veruntamen primus gradus ignis est lenis, qualis percipitur ex Balneo tactu tolerabilis, & mitis hujuscemodi ignis normam prodidit *Galenus lib. 4. de tuenda Sanitate, cap. 8. de Acopis*, ubi docuit coquere olea in duplici vase, hoc fit cum in lebe- te aqua sit calida inferitur exiguum vasculum, in quod fundi oleum debet; quare ait coques in duplici vase commodius, aut certe igni lento qualis prunarum est, quętamen nec ipsę multę esse de- bent: Idem rerulit modum balnei nomine duplicis vasis, *cap. 5. & 8. lib. 3. de Compos. Medicament. per gener.* verum *lib. 7. ejus- dem nominis, cap. 14.* in calce fere dixit ad triginta dies duplici vase super prunas duas, vel tres fervere unguentum permitten- dum est, deinde *lib. 5. de Compos. Pharmac. secund. loc. cap. 9.* de- scripsit modum calefaciendi oleum in duplici vase, sic dicens, imponatur autem vasculum in quo calefit lentiscinum, in aliud ma- jus vas, quod satis aquę calidę complectatur: idipsum asseruit *lib. 6. & 7. ejusdem Facultatis, & lib. 1. cap. 2. de defluvio capillorum*, jam dixerat ladanum vero in duplo vase liquefacito, interdum quo- que dixit in diplomate pro duplici vase, *Δίπλωμα* enim vox Grę- ca indicat duplex vas, quod recentiores vocant Balnea Marię, & à quibusdam balneum maris dicitur: quamobrem loquendi mo- dus ipsius *Galen*i differre videtur à junioribus, cum tamen re con- cordes constituent omnes unam ac eandem operationem balnei pro primo gradu ignis, qui tamen intendi, ac remitti potest, atque in quatuor gradus distingui, quemadmodum evenire censeo de aliis tribus infra scribendis à quibus ut me expediam secundum gradum aggrediar, qui cinerum ignis dicitur, lenis est, sed inten- sior primo, hic equidem magis validus est aliquantulum, etfi adhuc ferendus: hujus exemplum habemus à *Galen. lib. 4. de Com- pos. Medic. per gener. cap. 13.* ita dicente omnia in vas æreum con- jicito, super cinerem molliusculum coquito, movens donec &c. mox *cap. 14.* discurrens de Emplastris, descriptis ab *Hera*, ait, leni

leni igne coquito donec infervescere incipiat ; hujuscemodi igne
 ait , scillam cinere obruito velut cucurbitam , cumque mollis
 fiat exprimito , deinde ad succum oleo , &c. & 6. de *Composit.*
Pharmac. secund. loc. docuit conficere sapam ex musto decocto ,
 donec tertium supersit , vel usque ad perfectam compagem mel-
 leam , tunc Græci appellant *ἰσχυρά* , & 1. de *Composit. Medicam-*
ment. per gener. cap. 12. scripsit modum albificandi ceram : inde
 lib. 7. de *Composit. Pharmac. secund. loc.* tradidit exemplum confi-
 ciendi Diacodion medicamentum , ex mente *Crisonis* , *Hera* , *An-*
dromachi , *Damocratis* , *Sorani* , & *Themisonis* , qui primus com-
 posuit hoc pharmacum ad tussim humidam , dolorem thoracis ar-
 teriæ , & gulæ fluxum tenuem , & vigilias , & distillationem ca-
 tharri , hanc autem confectionem probant veteres ex succo colo-
 expresso è capitibus papaveris præmaceratis biduo in aqua , &
 decoctis cui addebant ad medietatem mellis , aut sapæ , aut alterius
 juxta eorum intentionem , ut est legere in *Galenum* , ac iterum co-
 quebant leni igne usque ad consistentiam mellis , inde refrigeratam
 confectionem servabant vase vitreo , ut sonant *Damocratis* car-
 mina : Inde Posteriores ceperunt parare pharmacum ex prædicto
 succo cum penidiis loco mellis , vel sapæ , & alii postea cum sac-
 charo in forma solida , quod appellant Diacodion in tabulis , teste
Mesue lib. 3. de Eclegmaris : vetustiores equidem eam copiam sac-
 chari , neque id in tanto usu habuere , nos autem , hoc seculo adeo
 vulgatum in dies fruimur saccharum , ut in cibis quoque usitemur
 eo : hac commoditate ductus aromatarius quidam paucis abhinc
 annis succos omnes condiebat saccaro ad formam solidam , ut Dia-
 codion in rotulis , & abs re sibi arrogabat alienum pharmacum , hoc
 ceu novum propriumque ipsius inventum , quod dedecore in vul-
 gus proferebat , sub nomine ficto sirupi solidi non animadvertens
 sirupum esse vocem Arabicam , quæ indicat potionem , præterea , ut
 uberrimum questum adipisceretur hac novitate seduxit medicos
 quosdam ei fautores ipsi enim simularunt vanum pharmacopolæ
 placitum nescientes , quantum veritate repugnarent , necnon *Galeno*
 aliorumque veterum sententiæ cujus immemores assimulantur ,
 prout in Evangelio cecus , qui cecum ducit , ambo in foveam ca-
 dunt , se ipsos accusantes inopis atque infelicitis ingenii esse ita libere
 fateor : nam *Galeni* sententia penitus delet pharmacopolæ decre-
 tum ; cum vetus fuerit mos extrahere succos , atque condensare eos :

quemadmodum legitur in *Galenus* : *lib. de Virtute Centaurea, cap. 3.* ubi docuit modum extrahendi succum ab ea, quem igne molli coquit donec condensetur; extrahitur atque saccharum decoctione arundinum suarum, & depuratum condensant artifices, & in metæ formam redigunt, verum quid aliud est licium præterquam succus decoctione ramorum radicumque pixacanthæ extractus, & condensatus, idem fit de Hypocistide, & de Acacia, Aloë, Meconio, & Opio : præterea habemus condita esculenta diversa ex succis cum saccharo condensatis ad formam solidam, ut Diacidonium : & hujuscemodi alia plurima sunt, quorum vetus est mos : his exemplis omnium extracta faciunt Alchymistæ nostri sæculi, ex quibus facile deprehendere possumus esse unam ac eandem artem, & veritatem Methodici, & Spagyrici; idemque assensit *Petrus Vegenus*, Serenissimi Ducis Sabaudia Medicus celeberrimus, qui librum edidit, cujus titulus est *Pax Methodicorum cum Spagyrice* : & enim prædicta exequuntur ignis gradibus, quorum primum atque secundum exposuimus, quibus subsequitur tertius, hic major est cum ferri non possit absque dolore locatur in arena : Veruntamen quilibet gradus moderari ac commensurari potest, tum remittendo minuendoque ignem, cum etiam quandoque augendo ita, ut principium unius proxineretur fini alterius, ut sæpe exemplum egit *Galenus* in Stillationibus, Sublimationibus, Decoctionibus, Digestionibus, Infusionibus, & Macerationibus, tot in locis demonstratis, nam primo levioribus, & paucis prunis fit ignis remissus, & lenis. Demum vero fortioribus, & majori copia intenditur, & de his diserte locutus est *Galenus, lib. 4. de Tuenda Sanitate, cap. 8. de Acopis*, ubi contundit semina mox ea infundit in oleo quo diu macerat, inde percolat humidum linteo, & ait coques in duplici vase commodius : aut certe igni lento qualis prunarum est, quæ tamen nec ipsæ multæ esse debent. Quartus postremusque gradus sequitur aliorum intensissimus, est enim ignis nudus sive flamma nuda absque ullo interposito, neque balnei, neque cineris, neque arenae cum destructione conjunctus, qui consumit, & in cinerem vertit; hoc autem igne luculento, & flagrante uruntur reverberantes fornacarii : præterea follibus fabrorum vi motus concitatur ignis vehementissimus, cujus celeritate, & penetratione liquecunt, metalla, à parvo enim igni non liquecunt, etsi à vehementi absque follibus fieri possit cum detrimento tamen eveniet,

magna

magna enim pars metallorum exurituri prius quam liquecant, de foliis locutus est *Galenus lib. 6. de Usu Partium, cap. 15.* Ubi discurret quomodo folles attrahant aerem, & quomodo elichniorum flamma attrahat oleum, ibidem tractat de *Lampade, & Lucerna*, sic etiam in usu est candela, idcirco ex prænarratis satis conspicuum habemus *Galenum* usum fuisse omnibus operibus Alchymicis pro medicamentorum præparatione, nam Alchymia Spagyricave ars propria suppeditat medicamenta præparata, & magis tuta *Hippocratica, & Galenica* Medicinæ, eique maximam refluit utilitatem præparationis Chymicæ ars: imo absque ea concideret medicina, hinc necessitate præparationis medicinæ ducti summo pere commendarunt eam *Hippocrates, & Galenus*, & alii innumeri Clarissimi Viri, licet nomine præparationis cujus munus proprium est Alchymicæ, quam ignari censores ignominia vice præmii laniare incumbunt, ô ingratum pecus, qui vobis sunt mores, non æquimehercle, cum exclusos existere videam vos à *Galenica* methodicaque secta, absunt enim à vobis quæ ostendere simulatis, at si *Galen*i doctrinæ estis Religiosi Discipuli, & in ipsam stricte jurasti, cur non erubescitis damnare artem quam *Galenus* summo decore aperitissime professus fuit: eandemque coluerunt Arabes, ut scripta invaluerunt *Avicenna, Serapionis, Mesues, & Albuchasis*, & aliorum: Verum novimur ex *Albuchasi*, libro quem inscripsit *Servitorem*, Reges Abarach plurimum delectatos fuisse de Distillationis arte: ipsamque callebant Reges Damasci: deinde his accesserunt Latini, qui ampliarunt eam cum dies ipsa multa invenerit, fama igitur, & gloria extulerunt eam usque ad sidera ceu præcones nobilissimi, & præ cæteris, *Rubertus* Rex Neapolis, *Odoardus* Angliæ Rex; Principes Austriaci; *Cosmus Med.* Dux magnus Etruriæ; *Hercules, & Alphonfus* Estenses Ferrariæ Duces Serenissimi, & alii Galliæ Reges præsertim *Franciscus Valesius Henrici* Regis frater: *Octavianus Languscius* vir nobilitate generis, ac doctrina insignis: *Joannes Franciscus Gonzaga* primus Mantuæ, Marchio, omisso pleorolque alios viros principes, & potentes qui pro tuenda valetudine, ac vita proroganda hanc artem egerunt, quæ perpetua serie floruit: ex Medicis Clarissimis nomine, & re qui huic arti operam navarint innumeri extiterunt, præ aliis vero *Joannes Baptista Montanus* Veronensis, qui edidit librum de *Distillatione*: & *Antonius Fumanellus*, ejus patriæ Medicus clarissimus scripsit de *Di-*

stillatione, & Gentilis Fulginas in Avicennam, Hermolaus Barbarus, Joannes Fernelius, Hieronymus Fracastorius, Joannes Manardus, Jacobus Silvius in Mesuem, Michael Savonarola, Antonius à Scarperia, Jacobus Parmensis, Thomas Erastus, Victor Trincavellius, Mundinus, Evonymus Philastrus, Thadens Florentinus, Bernardus Gordonius, Bartholomeus Montagnana, Antonius Musa Brasavolus, Nicolaus Massa, Petrus Andreas Mathialis, Gabriel Falloppius, Franciscus Frizimelica, Patavinus, Tract. de Morbo Gallico, scripsit de oleo sulphuris distillato, de oleo masticino, de oleo terebintinæ, & de oleo picis liquidæ distillatis: Petrus Aponus dictus, Conciliator different. 193. loquitur de Medicina occulta juxta illud Hermetis, & Bernardus Tomitanus Patavinus, lib. 2. de Morbo Gallico, scripsit medicamenta sublimata in usu fuisse per omnia tempora: Verum non est, quod longioribus profusquamur posteaquam tot auctoritatibus paruisse potuit præstantia nobilitasque Alchymia quamvis sat esset solum Galeni testimonium, etiam si nil aliud attulissem dum egit de medicina præparatione quæ est propria Alchymia cuilibet arti utilis ac summe necessaria, ea enim in lucem extulit eximia multa, & sublimia arcana, invenitque modum eliciendi vitrum ab arena, & lapidibus, ac inde eum elaborare, ut ducere in lineas, in vasa, & imitari gemmas, præterea vitrum ipsum comburere, ex quo præparatur pulvis tam efficax in medicina, & Caphuram purgare ostendit, boracem, metalla miscere, & ex eis facere vitrum obsidianum, Sericum fumo Sulphuris dealbare, ex linteamine papyrus, ex pellibus seu cortis gluten, ex herba sodæ cinis, ex quo Sal, ex eo liquor, rursus ex cinere, & aqua lixivium, & addita calce capitellum, inde oleo, & capitello fit sapo: desinam tamen alia recensere, ne tempus conteram, cum infinita sint, ut ita dicam, nulla enim ars absque Alchymia perfici potest, neque dapes quæ ad victum spectant; parari possunt sine ea, neque medicina, ejus enim præsidia parabat Galenus Alchymica arte in qua plerique fatui detractores gloriæ hujus facultatis hesitarunt, idcirco quanta laborent in Charybdi hodie pharmacopei ac medicorum plerique sua opera demonstravimus Illustrum Scriptorum auctoritatibus, qui de Spagyricis medicamentis prodiderunt, ne quid novi introducere viderer in medicinam: Ut in posterum percepta veritate pedem referant à pristina sua falsa opinione eamque deponant, & cum veritate commutent eam:

eam : alioquin eam in Anticyram delegabimus , ut veratro utantur ad abolendas imaginationes vanas , quas adversus venerabilem Alchymicam , Spagyricamve artem temere conceperunt, mox autem ab omni mentis vitio exuti fateantur Alchymiam esse legitimam veram, & propriam medicamentorum præparationem quam hucusque nescierunt : hinc reminiscantur quæ apertissime asseruerunt *Hippocrates*, *Galenus*, cæterique veteres , necnon posteriores , & qui sunt nostro ævo superstites medici philosophique celeberrimi de medicamentorum præparatione , quæ est propria Alchymia Spagyrica, ut diffuse, & non ab re expositum fuit, ut facilius innotescerent quæ Chymici ratione ; atque infallibili experientia ducti, singulares vitrioli proprietates in eo delitescentes eruere norunt, quibus animadversus nescii fient docti, & de his mirari desinent , nec eorum amplius verebuntur.

CAP. IX.

De segregatione Elementorum Vitrioli, ac de nominibus quæ ex ipsius antome fortiuntur.

MEmineritis demonstratum sæpius fuisse vitriolum subjectum hujus operis, cujus virtus pervulgata est mirabilis in modum, tum pro corporibus humanis, cum etiam metallicis : In primis vero agnoscî debet quod vitriolum magis efficax sit ac de magis conducit : nam præ cæteris approbatur naturale Vitriolum, nempe quod in minera produxit natura in lapillos coloris , ut olim jam expositum fuit , præterea optimum æque existimatur, ubi in aquam solutum sit, in ejusdem sæcibus conspiciuntur quædam ad instar squamulæ aureæ, argenteæque, mercurii, & lapillorum, qui saphirum æmulantur atque smaragdi apparent granatæ, rubinique: & alii colores, præterea vitriolum priusquam distillatione urgeamus, operæpretium erit detergere, ipsumque depurare, quod equidem fiet ubi liquecat aqua munda , Inde solum cura , ut per filtri lingulas transeat , aut per chartam emporeticam percoletur demum cineribus tepidis congeletur , ter autem præscripto modo depurari vitriolum expedit ut magis aptum sit divisioni elementorum, quæ more spagyrico, ut dicere consueverunt Neoterici, proliciuntur à vitriolo ceu Chaos , terraque virginea , & primo ente , quippe
initio

initio materiæ metallicæ , nam in ventre suo continet omnia metalla , Alumen , Sulphur , & Salem , Mercurium album & rubrum , Marem & Feminam , quæ debita proportione ab ipsa Natura Verustissima rerum dispensatrice mixta sunt : in Vitriolo enim sunt Principia radicalia ac quinta essentia mineralis. Spiritusve quintæ essentiæ lapidis philosophici qui ab eadem radice educitur & unitur cum corporibus æquatis Sagacitate artificis : in hac igitur quinta essentia fundata est tota Philosophorum intentio ; qui appellarunt Vitriolum analoge aquam siccam , aquam vitæ , Salem metallicum , primam materiam , leonem Viridem idest sulphur viride quippe æs , nostrum lapidem , qui dicitur Rebus continens bina feminaria ; Videlicet maris & feminæ , mas enim est ignis & Sulphur philosophorum forma & agens in materiam : Femina Vero est materia ac prout aqua idest argentum Vivum philosophorum in quo reconditus later Spiritus aureus peculiarisque cuius eximia Vis admirandaque potior ac certior est quam in auro : & ideo prædictum Spiritum aureum dubio procul habent Spagirici pro auro potabili philosophorum , qui ænigmaticæ loquendo velarunt eum : nimirum igitur ab isto minerali quod à Chymicis vocatur primum ens minerarum tanquam à Centro emanant ad instar linearum elementa , inde in varias Species & formas proprias secundum meritum materiæ consequuntur juxta Platonis mentem , tempore autem & ordine aut naturæ aut philosophico perfectionem nanciscuntur : circulari dispositione ars deficienti naturæ subvenit : In primis itaque segregantur elementa nempe Aqua , Aer , Ignis , & Terra , quæ reducuntur ad Spiritum , Animam , & Corpus : Ut puta ad Mercurium , Sulphur & Sal Vitrumve metallicum , hæc tamen non sunt Vulgi sed elementaria principia quæ sic inter se distant , nam aqua vicem phlegmatis gerit , insipida est alba & clara , Ut ei perculiaris est : Aer vero spiritus mercurialis est qui adhæret aquæ idcirco dicitur aqua secunda & spiritus aquæ , existit medius inter aquam & ignem , forma est instar olei albi , acidi saporis , quare dicitur acetum minerale & philosophicum : præterea oleum album nuncupatur oleum vitæ , aurum potabile : Lac Virginis , Aqua ☿ 2. Spiritus albus , quinta essentia , & prout femina materia medicinæ , succus Lunaræ emissus è lacerta viridi leoneve viridi & dividitur arte & natura : hoc elapso mox fluit elementum ignis Spiritus nempe rubeus Sulphureus , forma olei acris cum aliquali aciditate , quod appel-

appellatur Anima, & sinctura, sanguis hydræ idest sanguis terræ vitrioli & sanguis Leonis rubei & forma agens, & aqua permanens, Aqua secreta Philosophorum quæ solvit omnia, hoc oleum rubeum est, licet aliud atrum & aliud aureum expuretur, Verum diversimode juxta intentionem & diligentiam artificis demum ab eodem Vitriolo seu terra marie antiqua metallica post stillationem ad rubedinem usque, Vi ignis, redacto quod Chymici Tranimontani per quam docti appellant colcothar, alioquin caput mortuum prout communius hoc est calx ipsius Vitrioli usi ironice vero Bonum heinricum rubeum vocavit Paracelsus in derisionem quorundam Chirurgicorum, ut legitur in suo dictionario, & in dictionario Martinii Rulandi, at si aqua phlegmatica à Vitriolo distillata rursus ei reasfundatur & sæpius cohobando abstrahatur donec amplius nulla fluat humiditas, tunc dicunt Serpentem seu lacertam viridem devorasse propriam caudam & factam esse lacertam rubeam, Leonemque rubeum & Vitriolum fixum, ab ipso expullular ærugo crocea quæ in Cellario solvitur & citra stillationem emittit oleum croceum, diluta vero ærugo ipsa reddit aquam rubeam ad instar sanguinis: Verum etiam ab ipso distillatur oleum colcotharinum & Spiritus rubeus quemadmodum à lacerta viridi Spiritus albus qui est Volatilitas ipsius Vitrioli elicitur atque Spiritus cum suo virore, Acidula sive acetosa mineralis: etenim Vitriolum in se habet acetum terrestre sedemque omnium Spirituum metallicorum, ut puta sedem Spiritus aurificati Solarisve, Lunaris, Venerei, Martialisque, &c. diversimode autem se junguntur quanquam maximo consensu juncti sunt in Vitriolo: evocantur igitur Spiritus aerei humidi ex leone viridi, quemadmodum & Spiritus ignei sulphurei sicque proliciuntur à leone rubeo, id est Colcothare; ex his etiam duplex elicitur tinctura, viz. Viridis, & altera rubea, licet diverso tempore, suntque lapilli chrySTALLINI virides, & adeo pelligendi, ut smaragdose elegancia æquent: qui mox vertantur in oleum, ex quo addito spiritu Vitrioli resilit magisterium suavissimum, à quo distat illud *Paracelsi*, quod appellavit monarchiam: præterea ut prosequamur institutum nostrum, ex Vitrioli calce nempe capite mortuo elevarunt per sublimationem flores colcotharis, & inter sublimandum distillat aqua quæ permixta floribus sublimatis, & per deliquium, solutis reducitur una cum ipsis, & ad invicem coagulantur in salem volatilem: Alter vero sal fixus elicitur à colcothare

thare ope aquæ phlegmatis, & reducitur in alkali; hic est sal metastil-
 leus corpus totius massæ metallicæ, etsi terrestres substantiæ videtur,
 nihilominus sancta equidem est: nam adeo depuratur sal iste quod
 sine terra videtur immo apparet aqua congelata instar chrystalli,
 quam *Geber* nominavit aquam siccam, aquam vitæ, salem ani-
 matum: Neoterici vero appellarunt ipsam terram magicam, &
 Firmamentum, Cælumque magicum: hæc enim terra est mater pri-
 mi Cœli, ac ejus sponsa, in qua est sanguis terræ, pinguedo, li-
 musque terræ ruber, ut in agro Damasceno, qui dubio procul ru-
 bor est, & ideo lingua Hebraica interpretatur terra sanguinis, ex
 qua Omnipotens Deus formavit *Adam*, primum genitorem no-
 strum, ipsumque nomen *Adam* indicat rubrum, ex terra enim ru-
 bra conspersa factus est *Adam*, teste *Josepho*, Hebreorum Scriptore
 celeberrimo, lib. 1. de *Antiquitatibus*, & *Bellis Judaicis*, ca. 2. Idipsum
 nomen Analogice attribuerunt Chymici materiæ lapidis Physici,
 idcirco eadem materia nominatur *ἐνθρονος*, ut homo ab humo,
 & *μικροκόσμος*, id est, Parvus Mundus: Forma autem primi Cœli
 est purior Cœlestis, & aquea extracta à Chaos terra virginea, ex
 qua evenit prædictus Sal: unde post salis extractionem relinqui-
 tur terra mortua & damnata nullius fere momenti: Sal autem spi-
 ritu addito ad invicem exaltatur via sublimationis in aquilam cœ-
 lestem omni Talco & Unione pellucidiorum quam vocant salem
 armoniacum, seu Mercurium Philosophorum, qui si Philosophica
 mensura imbibatur cum suo proprio glutine Sulphureo, tunc tria-
 des in unitatem, & matrimonium resultat, quod recentiores vocant
 Clissum: mox si coitione idonea leniter coquatur in Toro furni Se-
 creti, atque dicti à Philosophis, donec appareant omnes colores de-
 finantque in purpureum radiantem, tunc erit elixir, lapis, seu medi-
 cina universalis fluens in igne, nec superatur ab eo, immo tan-
 quam Salamandra fixa permanens ac penetrans conspicitur: Ex
 prædictis unusquisque deprehendere poterit, quemadmodum Na-
 tura producit omnia contrariis qualitatibus mixta, ars autem natu-
 ræ æmula sejungit ea ut depurentur, quibus inde singulatim uti pos-
 sumus, aut ea mundiora facta ad unitatem priori perfectiorem du-
 cere: verum ex varia divisione partium Vitrioli variisque operatio-
 nibus varii eveniunt effectus, & usus prout salis & olei substantia
 magis crassa confert ad abstergendum, & vacuandum ventriculum
 visceraq; adversus ægrotudines tartareas à materia crassiori genitas:

Spi-

Spiritus autem mercurialis præstat morbis astralibus, ut Apoplexiæ, & Epilepsiæ, quemadmodum asseruit *Paracelsus*, summum esse arcanum pro caduco in Spiritu aereo volatili ipsius Vitrioli, quod non est in oleo igneo spiritu Sulphureo, quanquam si idem uniatur cum spiritu Mercuriali in pellicano cum circulatione acquiratur naturam volatilem ac ejus proprietatem: nimirum igitur ex tot variis operationibus tot varia sortiri beneficia variaque haberi non ruina sciri digna imo summe necessaria ut sciamus quid, & per quod operemur in examine Vitrioli, & agnoscamus ejus signaturam, & differentias partium ac earum divisionem, & iteratam unitatem ipsarum, & præter varias alias partes connumerantur aquæ variæ, cum una sit alba clara; Aliaque viridis, & alia rubea, atque alia crocea: his succedunt olea, & varia prout oleum calcanthi; Aliud colcotharinum oleum, Aliud vero oleum solutivum Solis & Lunæ terrestris, hoc est menstrum dissolvens utrumque luminare; Aliud dicitur oleum vitæ, & aliud oleum Vitrioli aurificatum seu solificatum, quod fit ubi auro dulcoratum sit artificiose; præterea oleum benedictum, & oleum acre, & aliud oleum dulcificatum: Purgativum specificum vel essentia specifica; reliquum est scire summam Vitrioli præparationem, quid sit Vitrioli cardonium, quid tinctura viridis, quid rubra, & altera crocea, quid sales, quid lapilli, & quid pruinosa glacialisque concretio, quid vitrioli creta, quid dulcedo, balsamus atque mumia, quid Vitriolum liquefactum, quid sulphur Vitriolatum, quid ochra Vitrioli præsertim ciprii in qua conclusum habetur semen auri: Heu mihi vereor aperuisse portam horti Hesperidum ne more aurifero pretiosi cum nollem ignaris stupidisque liberum præbere auditum, quem tolis sapientibus ceu Musarum cultoribus apertum esse decet.

CAP. X.

Syncera Praxis dividendi Elementa
Vitrioli.

IN præcedenti expositum fuit generaliter multas occultari species; & substantias diversas detineri in carcere corporis terrestris impurique ipsius Leonis viridis, cui corium detrahunt spagyrici, ubi

Ccc 2

Vitrio-

Vitriolum intelligitur à corticibus, scilicet facibus imperis detegit, ut hydra magica substantia, superius exposita habeatur ex divinatione elementorum, exinde alia eveniunt: Quamobrem proponitur occasio ut singula ab invicem segregemus ac speciatim colligamus ea, verum qua ratione ac methodo exequatur discretus ordo distributioque fiat hujus subiecti in tot partes palam facere animo, & opera enitemur: elementum est ex quo primo, & simplicissimo facta sunt omnia, & in quod simplicissimum cuncta resolvuntur, teste Galeno, lib. de Medicina definitione, respectu tamen assumenda est Galeni sententia, cum non absolute simplex habeatur, nullumque purum datur elementum, neque elementatum resolvitur in elementa adeo simplicia, resolutio enim ad simplex pertingere nequit: sed respective dicuntur simplicia, quia ad naturam magis simplicem approximantur, idcirco Galenus lib. 1. de Simplic. Medicament. Facultas. cap. 5. de Aqua, prodidit, nec aqua sincera, nec aliud. Elementorum sensibilibus, sed ut ad sensum, & usum sincera est, & in lib. Hippocratis, de Natura Humana, Comment. 1. Sentent. 38. repetit, purum verò elementum potius intelligentia percipitur, quam ut sit, caret itaque elementum simplex: Elementa enim constituit Deus Omnipotens hoc ordine, ut mutuo inter se commutentur, noluit tamen unum in alterum penitus resolvi, verum permixtio eorum semper sit ne Mundi machina pereat: idcirco ambiens aer tuetur aerem permixtum aquæ, ac eum impedit in aquam omnino veri, & sic de singulis censendum argumento sunt prædicta: quamobrem elementorum distinctionem ex generali discretiva figuræ capiemus: Elementorum autem primum quod citius faciliusque fluat est aqua, teste Galeno, Comment. 1. in lib. Hippocratis, de Humoribus. Ita asserente pervulgata quatuor elementa quorum longe principem esse aquam statuimus: etenim elementa sunt quatuor, quæ proportionem respondent humoribus, ut ipse Galenus assensit loco nuper supracitato, & lib. 1. de Naturalibus Facultat. cap. 6. ait, Elementares facultates sunt humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas, ita analogice assimilantur aquæ, aeri, igni, & terræ; ex quibus dictus deprehendimus aquam æquiparari phlegmati ambo frigida sunt & humida, veluti in quarta ætate senum, in his calor, & humor miniuntur, quemadmodum voluit Galenus lib. de Humoribus; sed revertamus ad institutum nostrum, ubi Chaos metallicæ terræ in singula elementa resol-

resolvendum sit; in primis extillabit phlegma gradu ignis primo, prout balneo maris; ceteraque per alios gradus diversos eliciuntur, quemadmodum exposcit eorum natura diversa, horum quippe ratio nobis faveret, atque auctoritas celeberrimorum scriptorum, quæ omnia approbat experientia stillationis hujus, nempe chalcanthi esse hunc terminum, ut primo fluat phlegma humor adæquatus elemento sive qualitati aquæ, hoc autem sequenti exemplo apertissimum erit: Eligatur itaque Ciprium, aut Romanum, aut Hungarum, aut alterius generis Vitriolum, quod magis aridet magisque commodum sit, cum omnia sint unius naturæ; vel parum inter se distent, nihilominus prænominata aliis excellunt: paretur autem quod præ manibus est tenuissime molendo ipsum, mox intromittatur in vesicam vitream flexam, ejus vicem gerere poterit boccia recta in prima, & secunda distillatione, quævis in lebetæ balnei maris constituatur furnoque mox ei lenem subijci ignem opus requirit, ut continuato calore refudet exurgatque vapor, qui vertitur in aquam, & fluit in aliud vas vitreum, recipiens eam quam appellat phlegma tanquam elementum aquæ, & primum in ordine hoc unum extillat hujuscemodi calore molli sit itaque antecedit alia, quæ elevari nequeunt eodem primo caloris gradu, maximo autem calore extillarent omnia, quæ apta sunt, confunderenturque ad invicem eodem tempore cuncta fluendo: servetur itaque norma per gradus caloris congrui seorsim colligendo phlegma ad suos usus loco, & tempore recensendos; idcirco perseveretur distillatio donec prorsus fluxum sit phlegma, & desinere conspiciatur, quod instar aquæ insipidum erit, & clarum, verum rectificari rursus distillando opus est, cum plerique septies peragant hoc, mox servetur in ampulla vitrea clausum, & ad reliqua convertamus; si vero distillare non desierit, sed præ calore intenso magis quam par sit perseveret, tunc guttarum saporem explorare decet, ut æque innotescat an sit absoluta distillatio phlegmatis, aut aliud sit elementum, quod extillat, qualitates sensibus deprehenduntur, ut lingua sapor, oculis color, naribus odor, & tactu, ut lene aut asperum: quare omnia judicat sensus, ut *Cicero 2. de finib.* præterea stiris per alembicum distributis indicatur exitus, cui succedit distillatio spiritus humidi volatici aëris, nempe mercurialis, qui subtilissimus est albus, & acidus; quamobrem acetum philosophicum, & minerale appellarunt hanc partem medicam,

verum ut seorsum excipiamus subsequenter aciditatem mutandum est receptaculum : vasque retortum sive rectum, qualecunque sit continens materiam distillandam transferatur de balneo in catinum cinerarium, tunc quoque calor cineribus intendatur : præterea effluxo spiritu volatili si progredi velimus ad extractionem olei, quod refert qualitatem elementi ignis, operæ-premium est locare in bocciam curvam, at si recta esset inflectatur lateri ad instar retortæ, quam leutum dicunt idiomate vulgari, in arenam artis atque ignem augere opus donec prorsus extillet oleum rubrum, & acre, hoc Chymici vocant ignem elementare sulphur metallicum, sanguinem Vitrioli, & sanguinem terræ, atque sanguinem Leonis rubei, animam & tincturam, spiritumque siccum rubeum, & fixum solvens solem Lunam cæteraque silentia à Poëtis dicta : tunc enim dicitur aqua permanens : Præterea fœces Vitrioli, quæ immo boccia resident rubificatæ ab igne post distillationes appellantur caput mortuum, & colcothar terrænaque substantia, ut supra explicatum fuit, ex qua elicitur sal dum in pollinem redigatur colcothar ipsum mox in ferventem aquam putei, aut potius in aquam phlegmatis ipsius chaos, tanquam ei peculiarem, infundatur & digeratur per diem, vel donec omnem faldedinem à capite mortuo contraxerit aqua ; & ita per ipsam diffusus sal permaneat, gustu enim percipitur salsa, deinceps ubi refrixerit aqua sensum effundatur, ac filtri lingua extillet, ut munda pellucidaque fiat, inde collecta in matulam vitream constituatur furno cinerum ut molli calore evaporetur, aqua in ejus enim exhalatione concrefcit sal abstractus à colcothare, & diffusus erat per ipsam aquam, residebit itaque sal quem Spagyrici appellant terram Magicam : retroque dimittitur colcotharis sæx excrementumve exutum sale experisque colore, & sapore, & Vitrioli forma penitus destitutum, ita ut terra damnata mortuaque abjiciatur, quæ vulgo dicitur Vitrioli Creta, & dulcedo nullius fere momenti : præterquam ulcera prava desiccant absque mordacitate, verum magis efficax evenit ex
 Vitriolo Veneris.

C A P. XI.

Modus alius diversus segregandi Elementa.

Quidam præproperantia impulsu distillant à chalcantho elementa omnia in unum confusa, quod unica vice agunt deinde, quod distillatum est, & in confusum habet omnes partes qualitatesve dicas, tot inter se contrarias prout elementa segregant, & in singulas ipsius distillati partes rectificatione distinguunt. In primis itaque recondunt chalcanthum contritum, absque alia præparatione crudum appellant, in vesicam vitream curvam aut in cucurbitam si satius ardeat in latus reclinatam, etsi calore molli fluit aqua ac facile sublimatur spiritus aquæ, attamen non nisi magno elevatur calore oleum seu pinguedo ipsius Vitrioli, quare in catinum arenæ locant bocciam subjiciuntque ignem ab initio mollem, majori enim calore haud dubie citra distillationem exundaret materia cruda liquefacta, & prorsus destrueretur opus: sensim vero exordiuntur, & per gradus successive adaugent ignem donec penitus fluat quicquid distillare possit à primo liquore ad extremum in uno ac eodem vase recipienti, in hoc igitur resident ad invicem confusa cuncta vitrioli elementa præterquam terra, quæ adhuc latet in sæcibus, quare ab eis elicietur, ut infra demonstrabitur: Hoc autem primum absolvunt opus horis octo aut duodecim juxta diligentiam operantis: Etsi quibusdam labor est trium dierum nihilominus sunt, qui diutius, & qui citius se expediunt, nam distillationis opus varie terminatur juxta peritiam, & animum operantis quemadmodum attestatur. *Ovidius lib. 4. de Remed. cap. 2.*

Nam cum variant animi variabimus Artes.

Idcirco ne hallucinetur operator, & obstupefiat alterum pro altero aspiciens, cum partium divisionem perficere velit, ad unguem observare debet singulas qualitates humoris distillantis, jam supra expositas, diligenterque inueatur dispositionem vasis recipientis, quod præ nimia copia spirituum ex igne supra modum excitatorum ad instar nubium obscuratur: solent enim apparere albi vapores, & ab ipsis inficitur vas receptaculum colore vario, nam quandoque albescit prout dictum est, & interdum maximo rubore inflammatum con-

conspicitur, & quod magis refert sæpe in frustra dissilire cogitur, nisi magna animadversione rucatur, prout si sensim progrediatur igne, & non repente, aut locetur receptaculum in alterum vas frigida plenum, sit tamen receptaculum plumbeo circulo annexum, ne extollatur ab aqua, aut refrigeretur linteolis frigida madidis, aut instillatione ex epistomio seu gutturnio: aut exhibeatur cautela, ut paulisper expiret junctura, verum in hoc maxima requiritur diligentia primo, ne nimia clausura dissiliat vas ex impetu spirituum: præterea evitandum est, ne adeo patefiat junctura, ut exinaniantur spiritus, nam invalidum eveniret opus, quapropter medium requiritur, nempe ex una parte, ut frænctur spirituum imperus ita, ut à fractione teneatur vas, quod ex facili succedet, si perforetur lutum glurenve juncturae Vasis stylo ferreo, donec aliquid spirituum expiret, illico enim vaporum vis exhalatione sedabitur: verum ex altera parte studiose curare enitemur, ne spiritus vaneant, quod dubio procul ex multa assiduaque expiratione accideret, & ita incassum elaboremus, è converso autem sine labore, vel fere nullo eveniet, si acta aliquali respiratione, ut puta quantum sufficere videatur vas receptaculum ab omni periculo fractionis custodire, tunc sedulo obtureretur foramen vinitæ, aut bacillo, sive cono ligneo: in quibus perficiendis igitur observetur quantitas nubium, ac vasis calor, ne quid nimis, vel in remissione, vel intensione, sed cuncta æquali lance librata, de qua hac symmetria prosequatur distillatio donec frigescat vas receptaculum, quod semper accidit frigescere in exitu distillationis, quamvis assiduus perseveret ignis, nihilominus tunc ignem desinere conducit, emissæ enim omni humiditate effluxique vaporibus, è quibus incalefcebat, relinquitur duntaxat, ut frigefactis omnibus se ponatur liquor dividendus in singulas partes, ut infra.

Nunc modo ut ab invicem se jungantur elementa in receptaculo vase confusa, operæ pretium est inprimis solvere receptaculi juncturam commissuramve dicas, & quicquid existit in eo distillatum effundere in bocciam rectam: Inde ab ipso stillatio liquore evocare licet calore tamen leni phlegma elementum aquæ; Mox ut aëris elementum efluat quod instar humoris acidi subsequi solet peritio res Spagyrici transferunt cucurbitam unam, cum liquore distillando in catinum cinerarium, ut aucto calore secundi gradus extiller aciditas, nempe spiritus aquæ mercurialis in quo est quinta essentia,

essentia, & residet fundo cucurbitæ oleum rubrum, quod est tertium elementum, & analogice dicitur ignis, sulphur, scilicet metallicum, anima, & tinctura distillatque igne arenæ quippe tertii gradus, & boccia flexa, & declivi, nam ascendere nequit oleum sua pinguitudine: præterea unumquodque rectificari debet reiterata distillatione, & calore gradus peculiaris, & ita reiteretur tribus, vel quatuor vicibus quamvis quidam reiterent vices septem singulaque seorsum servari possunt, quatenus vero uniri rursus possint inferius exponendum decrevi: in præsentiarum enim expedit caput mortuum, quod indicat fæces relictas à distillatione, & pro terræ elemento habetur absolvere, ut eliciatur sal dum infundantur fæces in aquam communem stillantiâ ferventem per diem naturalem, aut in aquam phlegmatis proprii, in utramque ingreditur sal reditque per coagulationem, & in reliquis progredi opus præstat, ut in præcedenti statutum fuit.

C A P. XII

Accedit tertius variusque modus dividendi Elementa Vitrioli.

Perique variant equidem ordinem dividendi partes vitrioli, quare multiplex verum modus ex tot relatis à scriptoribus, verum ne ab incepto desistere videar, multifarios aliorum ritus ac comprobatam illorum consuetudinem habitam in distillatione Vitrioli exponere persequar: exordiensque à simplicioribus explebo atque composita recensere, ita ut omnium animo satisfaciam: proinde unusquisque eligat quod sibi magis arridet: veruntamen omnibus persuasum velim fieri ubi ratio præsit: Quidam igitur præ aliis contritum collocant Vitriolum crudum absque alia præparatione in cucurbitam rectam figulinam, aut vitream luto sapientiæ obductam, sic nominant lutum quo consuevit ars munire vasa, & loricare ea ut igni resistant, præsertim reverberii: præterea indito Vitriolo in vas artis distillatorium imponunt capitellum alembici aut absque alembico sat erit inflectere bocciam, quamvis recta esset, lateri ad instar retortæ boccia vel leuti, ut dici solet ejusque vicem geret, hæc sunt vasa obtorti colli: ubi vero situm erit vas in furnulo, opus est ut retortæ collum è fornace promineat

D d d

ad

ad sex digitos cui conjungatur vas recipiens vitreum amplissimum-
 que ac obturentur commissuræ glutine è farina, & albumine ovi,
 ne dissint spiritus Vitrioli, quibus expiratis illico, quælibet ipsius
 Vitrioli vis evanesceret, nostraque operatio in nihilum redacta va-
 na esset, quare ne hoc eveniat æque stipentur juncturæ, & undiqua-
 que fornacis latus occludatur luto sapientiæ, quo etiam retortæ boc-
 ciæ cornu incrustetur, & ita muniatur ne flamma vel fervor exire
 possit; Mox omittantur omnia per diem exsiccari; quibus inde
 peractis supponunt prunarum ignem initio mollem ut passim extil-
 let phlegma, quo elapso eximunt Vitriolum conteruntque atque in
 aliam bocciam immittunt, ac suo phlegmate perfundunt eum, quod
 rursus rectificatione evocant, id est distillatione, & sæpius hoc re-
 petunt, quoad amplius nihil phlegmatis emanet, & spiritus, id est
 fumi, foras emitti videantur, quos effluere prohibent ab igne se-
 movendo, & fracto vase assumunt Vitriolum, in calcem rubicun-
 dam præ calore ignis conversum, quod in pulverem tenuissimum
 molendo redigunt, inde rursus in retortam bocciam imponunt,
 quidam prædictam pulverem Vitrioli solum ita semi-ustum à supra
 scripta præparatione tot distillationibus phlegmatis facta, quidam
 vero laterum frustula adjiciunt, & vas recipiens copulant amplum,
 juncturisque rite commissis, & obturatis ignem secundum leges
 excitant die nocteque adeo urgent vapores vitrioli in liquorem ver-
 ti, & olei formam nancisci quod in receptaculum suppositum effluit,
 hoc tamen in quinque diebus, & noctibus perficiunt, verum ubi
 distillare desierit ignem flammeum ad summum augent, quoad ex-
 candescat cucurbita albique profluant vapores, & ita perseverant
 usque ad eorum desitum, clarescantque spiritus in recipienti, & ubi
 omnia reflexerint totum eximunt liquorem distillatum, alterique
 vesicæ vitreæ flexa affundunt ipsum, mox aliis distillationibus gra-
 duatis secundum leges rectificant primum distinguendo aquam
 phlegmaticam inspidam; deinceps volatilem spiritum acidum:
 ac denique spiritum acrem, quem oleum appellant ab omni se-
 dimento expurgatum hujus autem olei uncias tres cum dimidio
 eliciunt ex qualibet libra, Vitrioli rubificati si rite operentur: præ-
 terea hoc oleum quamvis acre edulcant dum sæpius phlegmate per-
 fundunt suo inhumant, & distillant, donec deposita omni acredi-
 ne edulcescat, & suave eveniat hoc ita paratum magnopere adver-
 satur apoplexiæ, paralyfi, epilepsiæ, febribus ardentibus, pestilen-
 tiisque,

ribusque, sicut, penitus sedat, Ventrículum bile æstuosum corroborat, morbos uterinos propellit, aliosque innumeros fugat potu assumptum aliqua aqua, decoctove vino aut alio conveniente liquore ad tres aut quatuor guttas.

C A P. XIII

Modus quoque alius cum præparatione chalanthi.

HUcque differuimus plures modus segregandi singulas partes à rudi materia, quæ juxta *Lucanum*, lib. 2. refert Chaos primum, quod assensit *Hesiodus* Poëta celeberrimus, Omerique coëta-neus, nempe terram esse primum Principium corporum: in terra est aqua prior aëre, quemadmodum aër prior igne, teste *Aristotele* lib. 1. *Metaphysic. Text. 13. 14. & 15.* Idemque meminit ex mente *Anaxagora*: quæ Omnipotens Deus ordine instruxit: Hæc itaque materia rudis est terra, & mineralis est prima metallorum omnium Genealogia, in ea enim est quinta essentia mineralis cum quatuor elementis, quæ permixta comprehenduntur, & ad invicem confusa, quatuorve qualitates appellare libuit, quas singulatim seungi demonstravimus per varios ignis gradus, attamen à materia cruda citra ullam præparationem mundationis vel digestionis cum cohobatione vel solutione, at sola distillatione, quæ sufficit consumere virulentiam corporis terrestris pro correctione: In distillatione, autem prior aëre fluit aqua phlegmatica; insipida & clara, ita enim prior est in ordine naturæ ac facile primo ignis gradu distillat, qui mollis lenisque est, prout aquæ convenit fluxilis naturæ: Mox subsequitur Aër & si instar aquæ distillat, nihilominus spiritualis acidusque innotescit, quamobrem spiritus aquæ mercurialis appellatur analogice, ut superius jam explicatum fuit; Hic autem liquor aëris distillare nequit primo ignis gradu, immo nisi secundo urgeatur gradu caloris: præterea ambo prædicta elementa nempe Aqua, & Aër conveniunt ratione organi distillatorii, hoc est vas quod commune congruumque habent, ex matula enim aut alia boccia recta distillant ambo cum alembico, etsi commode faciliusque descendunt, & fluunt è boccia proclivi, & flexa ita quod utroque modo tum per ascensum cum per descensum

constat distillare posse prænominatos liquores, qui primi binique sunt, veruntamen distincti ordine ignis, cum unusquisque liquor habeat suum proprium, & differentem gradum caloris: verum à prædictis de magis distat liquor olei, quod appellant elementum ignis, abest enim ordine temporis, gradu ignis, instrumento, & substantia: nam oleum est pingue, & ineptum adeo ut alte ascendere nequeat, idcirco distillant hoc oleum tantummodo à boccia flexa, & proclivi ad latus præter, quod nisi magno elevatur calore postremæque fluit cum tertius sit liquor: hinc Spagyrici provecta prudentia ducti suppeditant calorem arenæ, hic tertius caloris gradus dicitur, quo distillare consuetum est, alioquin minori calore non emanaret oleum satius autem à majore impellitur: nimirum alii usi sunt calore limaturæ ☿, vice cinerum, & arenæ magis enim ignescit limatura usque ad quartum gradum eumque supplet, & flammæ calorem fere æquat: verum quamplurimis longo usu exercitatis visum est satius expedire ignem flammæ vel prunarum nam plurimis aut paucis rursus parvis vel magnis intenditur ignis vel remittitur ad libitum, & iudicium operantis, quem detectum nudumve appellant nulla enim interceptione catini percutit ignis reverberatque bocciam, luto tamen obductam, ipsa enim loricata luto sapientiæ resistit igni, & perdurat donec perficiatur opus distillationis: Tandem residet fundo colcothar Vitrioli id est sæx ejus versa in terram rubeam reverberatione ignis combustam talem reperimus post retractionem trium elementorum, quæ in hoc sale minerali ceu in altissima radice defixa existebant, & vi organi distillatorii in liquores versa defluxaque sunt, reliquum est rursus reverberare terram, mox aqua immiscere ignique exponere ut ferveat donec fiat lixivium, ut mos est, ex quo percolato atque ad exsiccationem evaporato remanet sal: ex quibus deprehenditur non adeo calcinari posse reverberatione sæces ut totum in calcem vertatur, & in nihilum redigatur, servatur enim ex sua propria natura humiditas salis glutinans, id est humidum salis primigenium, quod nulla calcinatione perit, neve absimitur, immo reverberatione reducit in actum, quod demum ablutione cum aqua separatur: & ita degetur igne quod occultum erat, idcirco *Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 16.* ait latens rerum natura in apertum ab igne profertur: ibique exemplum attulit de Auro, de Ferro, de Chalcytide, & de sale Theriaco: quapropter hucusque recensita repe-

repetere novimus, equidem summe necessarium, sermo enim sermonem aperit duplici de causa, & prima est ubi è nodis evolvimus, quæ olim calamo relicta adjecimus ac fufius aperuimus, ut legentibus conspicua sint: secunda autem causa est ambiguitas, quæ emergit ex distillatione chalcantli cum præparatione ipsius præcedente, quamobrem operæ pretium censeo ut revertamus ad initium distillationis à quo nuper discessimus, ut dubium si quid sit discutiamus captiosumque, & discorde aboleamus.

Quidam enim aberrantes existimarunt duos distillare spiritus aereos albos acidosque à Chalcantho præter suum phlegma nempe initio distillationis quamvis unus tantum sit spiritus acidus, qui non dividitur neque duplicatur, & ipse fluere post phlegma solet: verum præ cæteris. *Andreas Libavius* etsi doctissimus & magnæ existimationis vir, prodidit ex mente Josephi Quercetani si vitriolum optime præparetur sapius solvendo & coagulando interposita maceratione in Cella: & digestionem vase vitreo obrutato ne fiat spirituum jactura & dissipatio: his enim operationibus segregantur partes attenuanturque & halituosæ fiunt ita quod interdum subtilissimus Vitrioli spiritus acidus præcedit phlegma in distillatione mox post phlegma alter sequitur spiritus qui fluit acidus, ut primus ita quod phlegma intermeat duos spiritus acidos, imò videtur *Libavius* interficindere spiritum ipsum acetosum in duas partes quibus interponit phlegma, quod dubio procul improprium est & accidens, ac potius existimandum casu aut fortuna evenisse: præterea prosequitur *Libavius* sic dicere cum duos habeas spiritus acidos eos conjunge, & in pelicano mitte, ut circulentur donec odor violaceus expiret, post modum distilla in balneo, vel cineribus, & moderato igni elicies spiritum verum, in quo est quinta essentia, reliquum quod in cucurbita remansit est oleum vitrioli dulce ita, quod habes phlegma spiritum duplicem oleum dulce, & aliud oleum acre, quod remansit prius, hoc itidem exaltari potest salem in capite mortuo superstitem habes, quem cum aqua phlegmatis elicies, &c: ex quibus videtur sex partes excipere è vitriolo; & antea ex Turqueti mente septem recensuit quemadmodum & alii potius imaginatione plurima scripserunt, ut equidem tot agglomerasse opposita videantur, non ne autem assensit olim *Libavius* quatuor elementa esse initia omnium rerum à quibus omnia assuntunt incre mentum atque in ea resolvuntur: hoc quippe versa-

tur axiomata , & in communi sensu est prope philosophos, idcirco. Cicero 1. *Tusc.* ait, *Aristotelem esse complexum quatuor illa genera principiorum, è quibus omnia oriuntur, & quintam quandam naturam censur.* Et si aliqui interdum usi sunt aliis vicissim nominibus, quæ tamen ceu affinia eis adhærent, quare similiter prodiderunt tria esse Principia in quovis genere prima quamvis analogæ, quæ tamen ab elementis deducuntur imò, & cum ipsis semper existunt cum eadem sint, nemine adversante, & si tria dicuntur principia nihilominus deprehendemus ea continere quartum elementum, & ideo vos animadvertete velim, ne verborum magnificentia alicujus scriptoris delusi, numeretis quatuor elementa, & tria principia hæc enim omnia constituerent numerum septenarium, quod esset extra institutum iter deflectere, non est itaque necesse toties eadem numerare, neque numerum operationum omnium metiri: verum, ut res magis pateat in exemplum adducam elementa, quæ sunt quatuor, videlicet Terra, Aqua, Aer, & Ignis hæc palam constituunt quaternum; præterea quæ dicuntur tria principia sunt Mercurius, sal, & sulphur: verum deprehenditur aqua pro mercurio: & terra habetur pro sale nomineque essentiali dicitur Alkali analogicè: Demum pro sulphure constitutum est oleum æereum, & igneum, ita quod facile colligitur referri hæc tria principia in eundem quaternum numerum elementorum, cum duo existant elementa in hoc tertio principio, quod appellatur sulphur, aut oleum in quo continentur aer & ignis: quæ si connuenerentur cum aqua, & terra referunt quatuor, eademque elementa sunt: consequitur itaque perperam, & abusive tria illa phantastica substitui principia pro communibus elementis, teste, *Palmario in libro de lapide Philosophico adversus Andreæ Libavium*, hæc in singulas quatuor partes prout elementa sejungi possunt, quamvis non desint qui abusive pro partibus propriis omnes transumunt frivolas per angusta, & lubrica viarum flectentes: at satius utileque consilium fore censeo vias privatas, & inutiles deferere, & per alterutram ex duabus primis demonstratis incedere, quæ binæ publicæ ac tutæ sunt; prima autem via est regia ac pervulgata per quam superius incessimus capite decimo hujus sextæ descriptioni; sic veritate decorati, quemadmodum noster est mos gressi sumus per hanc latam, & certam viam: Alteraque via capite undecimo prodita adhæret primæ eique germana est, & in consuetudinem habitæ; ve-

runt.

runtamen quavis via segregentur elementa debito modo diminuerantur quatuor, neque plura numero comprehenduntur nec divid. in plura assensit, *Galenus in lib. Hippocratis de natura humana, Commentario 1. pag. 2.* ita dicens qui quatuor elementa naturæ statuerunt quæ in ortu interituque versantur naturalis scientiæ principia esse voluerunt neque jam singula in multas dividi species queant. Inde sequenti textu prosequitur sic & si vicissim mutantur ignem ipsum in duo corpora dividere nunquam poteris nisi cogitatione minimam particulam; idem est intelligere de aere; & sic de singulis, ut *Galenus* sententiam sequar, ex ipsa enim consequitur non distillare ex vitriolo duplicem spiritum acidum, qui unus est, nec dividitur more *Quercetani*, neque interfecatur à phlegmate, cum non sit hoc proprium neque secundum naturam vitrioli: at sensu fuisse operantis fallaciam arbitror: idcirco pari studio veritus est *Libavions* ambigens de sententia *Quercetani* quamvis clarissimi nominis: ubi conqueritur quænam sit vera præparatio ad eliciendum spiritum gentium ab ipso minerali: cum videatur *Quercetanus* implicare sententiam suam cum argento vivo sublimato, quod est medicamentum summe perniciosum: præterea abbi se vertere ac detorquere interdum velle videtur, denique vero omnibus comprehensis proponit immutare proprietatem ipsius vitrioli quadam sua præparatione non expressa, quod fieri nequit cum singularum rerum singulæ sint proprietates, ut sensit, *Cicero in Acad.* quas omnibus rebus natura indidit teste *Platone*, idcirco atque *Galenus, lib. 7. de Decretis Hippocratis, & Platonis, cap. 5.* inquit Natura enim ita comparatum est, ut substantiarum proprietates, facultatum etiam sibi convenientium proprietates secum habeant: idem est legere in librum *Præparatorum Hippoc. Com. 1. præpag. 5. Gal.* ait unum de *Hippocratis* decretis est, ut non solum de communi omnium natura, sed etiam cuius propria considerentur: rursus *lib. de Thoracis ad Pis. cap. 3. & cap. 4.* id ipsum asseruit plurimis aliis in locis, quos toties recensere me piget: verum revertar ad inceptum: Proprium enim est ex Aqua fieri Aerem, ut voluit *Aristoteles lib. 4. Physic. Text. 63.* quod magis proprium inesse in vitriolo docet quotidiana experientia: Quamobrem vitrioli partes quatuor seu elementa segregantur in distillatione hac proprietate à natura ei attributa, ut primum distillet phlegma id est aqua vitrioli insipida, quam sequitur aer, qui est spiritus acidus atque elementum medium inter alia: qua-

quapropter nulla obstat præparatio, quin primum fluat phlegma adeo quod cum præparatione, vel absque præparatione utroque modo primum semper fluit phlegma nempe initio distillationis à vitriolo phlegmati autem subsequitur aer, Mox pro tertio extillat oleum acre hoc appellatur ignis elementum; postremoque sal extrahitur à facibus: memini namque legisse eundem distillandi modum descriptum à *Crolio* viro eximio literisque bene merito, citato à *Libavio*, lib. 8. *Extract, Essen. & Elix. cap. 16.* asserente hanc esse præparationem *Crolianam* ubi distillatione in balneo elicit phlegma, inde secundo ordine per cineres spiritum acidum, & tertio ordine graduque per arenam oleum acre, & sic habetur sententia à peritioribus secundum legem apertissime pronuntiata, diutinaque experientia collecta, neque huic objicit casus alicujus festinati, qui neglecto ordine graduum ignis forte subijerit majorem, & operi inconvenientem: quid mirum igitur si præ flagrantia agitatus cæperit distillare spiritus acidus, non simplex tamen, neque purus fuit, sed aliis partibus confusus, cum omnes liquores Vitriolique partes unica vice, & in unum confusæ immodico confluere urgeantur ab igne, ut supra demonstravimus: quapropter verendum est ne una cum spiritu acido confusa pars phlegmatis distillaverit: reliquum vero phlegmatis forsân solum distillare poterit paulo post exitum spiritus acidi, dum autem diminui omittatur ignis, adeo ut vix leni tepore languecat, mox verosî accidat: rursus incuria roborari ignem, rursus quoque spiritus distillabit, variat enim distillatio prout ignis inæqualitate variat: negotium igitur totum consistit in igne, qui accurate per gradum exequitur, ut legis ratio exposcit: præter quod scire expedit naturam, dispositionemve rerum, tam etsi reperiuntur subiecta apta antemittere spiritum in distillatione, mox posterius propellere phlegma quemadmodum alia quoque è diverso, ut in opposito apparet oppositum, cujus exemplum conspiciamus vino, ex eo enim distillat spiritus ante phlegma, sed oppositum deprehenditur aceto in ejus, distillatione enim in primis effluit phlegma, postremo autem emittitur spiritus: Id ipsum asseruit *Philippus Ulstadins*, lib. *Cœli Philosophorum*, cap. 21. hinc itaque consequitur ex variis naturis sortiri varias operationes, absque ulla tamen partium intersecatione, nam una assequitur alteram juxta ordinem ad quem Natura dux in omnibus inclinat, seu quibuslibet suum proprium: idcirco *Galenus* in lib. *Præfag.*

Hippoc.

Hippocras, *Comment.* 1. inquit unum de *Hippoc.* decretis est, ut non solum de communi omnium natura, sed etiam cujus propria considerentur: Idem voluit *lib. 2. de Decretis*, & *lib. de Theriaca*, ad *Pison.* cap. 3. & 4. magnificat proprietatem naturamve rerum: & *lib. 4. de Simplic. Medic. Facultat.* cap. 7. & *lib. 11.* ejusdem *Facultatis*, ubi tractat de *Canceris fluxuilibus*, & *lib. 3. Method. Medend.* cap. 3. hortatur nos perdiscere proprietates Medicamentorum: Idem constat *lib. de Informas. Med. Emp. extra ord. Class.* cap. 6. legitur, ut proprium à communi distinguatur: & *lib. 3. de Temperament. capit. 4.* enunciavit diligenter observandam esse propriam cujusque naturam: Præterea *Porphyrus* in *Aristotelem* magnificat cum aliis vocem proprii, dum hortatur *Chrysaoricum*, cæterosque discipulos, admonet necessarium noscere quinque voces sub quibus omnia quæ sunt continentur: prout Genus, Species differentia, Proprium, & Accidens; hæc enim ad decem summa genera *Aristotelis* conferant, & ad Logicam Philosophiæ universæ Instrumentum, spectant: idcirco qui ab hoc ordine digredietur operam ludet: nihilominus non reprobamus præparationem quæ profecto perficitur solutione, depurationeque materiæ digestionē, maceratione, & concoctione: hæc utiles habenter operationes ad imitationem Naturæ, ipsa enim utitur iisdem ad maturandos fructus resque quas producit universas: nos quoque novimus in hac facultate distillandi Vitriolum, cum separatione cujuscunque elementi præparationes attenuare materiam rudem, & crudam, & ejus singulas partes satius disponere separationi, ac inde promptius accelerare fluxioni distillationis: hoc ordine tamen naturæ in suis primordiis statuto evenit, ut aqua prior aere fluat ex hoc ente minerali: quapropter consequitur præparationem non destruere naturæ ordinem primigenium etenim eum confundere nequit, neque ejus proprietatem tollere, imo in melius conducit non unam, sed æque omnes partes, pro naturæ beneficio: quæ tamen omnia supplet distillatio solaque æquat: ipsa quoque segregat tenue à crasso purumque ab impuro, & homogeneous ab heterogenio si debito modo fiat:

Præterea etiam si concedatur Oleum dulce residere post circulationem, ut voluit *Quercetanus*, quid tum postea erit, ne aliud quam reliquæ spiritus acidi alterati, ac refracti, tum ab aqua phlegmaticis permixti cum ipso spiritu, cum etiam à circulatione, his enim

Ecc

remitt-

remittitur aciditas, ac penitus mitescit, acredoque si adesset admittitur ac quolibet ejus vehementia languet, hinc dulcescere dicunt quamvis verendum sit de operatione extraordinaria: Cautio itaque adhibenda ne quis in gradu ignis error admittatur, verum etiam animadvertere licet non esse profecto dulce, ut mel, aut saccharum, aut hujuscemodi aliud, in eodem enim sensu non accipitur: Verum scriptores sæpe abuti consuevere hoc adjectivo dulce subdulceque utroque indicantes omne quod est insipidum & farum, more Martialis scribentis, ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ: memini quoque *Galenum* pluribus in locis aquam communem appellasse dulcem, quamvis omni sapore expers sit, sed respectu aquæ marinæ, vel alterius mineralis aquæ, prout *lib. 1. de Temperament. cap. 2.* ait, quemadmodum balnea dulcium aquarum: & *lib. 1. de Simplic. Medicament. Facult. cap. 25.* repetit aptissima sunt dulcium aquarum lavacra: & *lib. 10. Methodi Medendi, cap. 10.* inquit, in Hæctica Febre valere dulcis aquæ balneum: ac inde *lib. 11. Methodi Medendi, cap. 9. de Curandis putridis Febris*, approbat temperatum dulcis aquæ lavacrum: rursus *Galenus*, libro in quo probatur animi mores corporis temperaturam sequi *cap. 3.* adduxit *Zenonis* auctoritatem, qui dicere solebat, quemadmodum Lupini amari cum aqua macerantur dulcescunt: hi tamen fatui saporis sentiuntur postquam deposuerunt amaritudinem abstractam ab aqua: præterea dulce nominavit *Galenus* quod pingue est, prout legitur *lib. 4. de Simplic. Medicament. Facultas. cap. 10.* Verum etiam superius *cap. 6.* ejusdem libri, vocitavit oleum dulce, quod est commune oleum ex olivis maturis expressum: quamobrem ex recensitis hucusque constat non peculiariter dici dulce æqualius, vero consonat suave dicere quod allicit gustum, qui est sensus ex omnibus maxime voluptuarius: Verum de his tantum dixisse volo cum cætera ex habitis aperta sint, jam enim opportunum esse videtur, ut explanemus quibus participant qualitatibus singulæ partes à Vitriolo divisæ, nedum qua vi & facultate polleant: Verum enim his obviam egredi Sycophantam percepi qui sibi vacuum arrogabat modum distillandi aliorum detrimento; hinc prius quam in alios hujuscemodi morbosum diffunderet solium constitui certam proferre sententiam in sequenti; demum pollicita solvere.

CAP. XIV.

Sophisticus Imaginosusque modus Præstigiatorum.

Quidam per somnia conceperunt mente, quæ me hercule fieri nequeunt, ac potius inquam umbram novi modi segregandi elementa omnia distillatione una cujus repens fumosaque Imaguncula est relicta, ceu vagina ipsius vanitatis, quam animo turbulento, & arrogantia tumido cogitarunt verbosi omni ratione inanes: hi unica distillatione nugantur effluere elementa quatuor inter se distincta liquorum forma, ac singula per se eodem tempore, & modo nulloque ignis discrimine: asserunt enim hoc evenire factu, & opere unius organi distillationarii: ut si in ipso organo vase uno consistere ars tantumque negotium distillandi quæque elementa separatim eadem tamen distillatione unica: quamobrem suum proponentes phantasma instituunt magisterium artificiumve sequenti ordine absolvere, & in primis chalcanthum, vel aliud distillandum mens eis est immittere in bocciam rectam, & longam sive altam dicere mavis, quam mox pileo vitreo sive capitello turbinato naribus rostrisve quatuor munito tegunt ad hoc munus singulare facto, hac serie, ut æque quadripartiantur spatia locaque corporis ipsius pilei, ita ut unum in suprema fere parte insertum sit rostrum alembici longum, & fistulosum magnitudinis consuetæ in arte, alii appellant nasum, & in Chymicis Cornu Cervi dicitur, ut in dictionario Martini Rulandi, qui à summo eminentior, & ab imo deductior est: Alterum vero rostrum prope infimam oppositamque partem pilei situm: Cæteraque duo rostra sint locis mediis fixa ac æquæ distincta, quæ supplere dicunt quatuor distillationis gradus, idcirco ipsis Rostris singula supponunt vasa, quæ recipiant, & colligant liquores quatuor quos ab invicem distinctos distillare putant, eosque nominant elementa, hac equidem novitate delectantur imperiti, veruntamen decipiuntur, cum nequaquam simul, ut semel uno, & eodem tempore effluere possint cuncta quatuor elementa per quatuor rostra alembici distincta, eoque minus singula per se ab invicem dividuntur unica distillatione, cum potius confundantur: nihilominus pertinaces

ipſi delirant nescio quo ſyllogiſmo docti, aut qua demonstratione perſuaſi, adeo, ut temere proferant omnia diſtillare modo prædicto vaſis gratia, ſed ſacra Numina teſtor meras eſſe eriponum nugas: cum vaſe enim minime concurrit ratio ordinis gerendorum ex cauſa veniendum: Idcirco expedit naturali ſpeculatione aſſucto cauſas diſquirere, ut prodidit *Ariſtoteles, lib. 1. Phyſicorum, Text. 1.* Tunc enim opinamur cognoscere unumquodque; cum cauſas primas cognoscimus, & principia prima, & uſque ad elementa: mox *Text. 3.* proſequitur ex univerſalibus in ſingularia oportet procedere, ut ad certiora, & notiora naturæ veniamus: idem, *lib. 1. Metaph. cap. 1. & 2.* præterea abſolute egit, *Philosoph. de cauſis lib. 2. Phyſic. Text. 20.* ita dicens, quum cauſæ quatuor ſunt de omnibus erit phyſici cognoscere ſcilicet materiam, & formam, & Motorem, & propter quid: ex his palam eſt inſtruiſſe Philoſophum quatuor cauſarum genera: quarum, prima eſt materialis cauſa, quæ ne à propoſito egrediamur in chalcantho conſiſtit, hoc enim eſt ſubjectum, ex cujus ſubſtantia eliciuntur, quatuor elementa: ſecundam vero cauſam aſſeruit eſſe formalem, quam in ipſa materia exiſtere patet, cum apud Dialecticos axioma ſit, & in communi ſenſu verſatur formam eſſe in materia: Efficientemque cauſam pro tertia ſenſit Philoſophus illam à qua fit aliquid circa materiam, ut moveatur ad aliquid, quemadmodum legitur, *lib. 1. Phyſicorum Text. 73.* aut ens agit aliquid aut patitur, ſed patitur ab igne, ut alteretur, & tranſmutetur in quatuor elementa diſtincta huic, *Galenus lib. 3. de Simpl. Medic. Facult. cap. 4.* quicquam ex ſpecie in ſpeciem mutari nequit citra excalcationem &c. quamobrem moveri agitarique nequit materia chalcanti niſi ſubjiciatur pati ab igne, ut incalcſcat alteretur, & in vapores attenuetur tranſmuteturque ſecundum materiam: peculiare enim eſt calidi fundere atque liquare materiam ſubjectam quemadmodum frigidi condenſare, teſte *Galenus lib. 4. de Simpl. Medic. Facult. cap. 3.* idipſum repetit, *cap. 16. ejuſdem lib.* nempe natura calidi eſt celeriter alterare atque in aliam ſpeciem mutare: Demum quartam ſcripſit Philoſophus eſſe cauſam finalem propter quid, id eſt cujus gratia aliquid fit hæc eſt diſtillatio, quæ tamen aſcribitur operanti, qui diſtillatione elementa ſegregare conatur hinc, dicitur cauſa, quæ id efficit cujus eſt cauſa, ut *Cicero de ſato.* Veruntamen omnium rerum Opificem Deum, & cauſam cauſarum eſſe concluſerunt

om-

omnes Philosophi : ex prædictis itaque conspicuum est errare à toto Cælo, qui putant vas esse in ulla prædictarum causa, cum sit diversum vas ab omni causarum ratione. Quinimmo ridiculum videtur si demonstrare velimus, utrum vas sit, vel ne ex natura prædictarum causarum : nihilominus, ut feram rudibus opem, recensere me persuasum habeo, quemadmodum *Aristoteles lib.*

4. *Physicorum*, diffuse disseruit de multiplici loco, quanquam omnia ad duo majoris momenti perstringere magis referat ; nempe aut locus est in re : aut locus est extra rem : Si locus est in re, est pars locati in quo est materia, & forma, & ita locus non separatur à locato, cum contineat illud, quod est in eo. Sed corrumpitur per corruptionem ejus, ut commemoravit Philosophus loco præcitato, in ipso enim ente est locus transmutationis, ut in materia, & forma : ex quibus consequitur locum in re nullum intelligi vas : Verum si consideretur locus extra rem, non communis est materiæ, sed alterum est à materia, ut boccia sive vas est locus translatus, & separabilis à materia tanquam accidens in subiecto, & res est in loco sicut aqua in vase, nihil enim est vas ejus, quod est in ipso, idipsum sæpius repetit Philosophus, quod amphora, vel dolium non est vinum neque vinum est vas, sed notabile legitur, *Text. 11. ejusd. l.* locus non est entibus causa aliquo modo quatuor, quoniam non est materia, neque forma, neque finis, neque motor : Constat igitur inaniter nugari eos, qui inter causas distillationis connumerant vas, fundus enim vasis nullam habet facultatem abigendi materiam ad summitatem, sicuti neque summitas, quæ pileus nuncupatur, & vulgo Capitellum turbina tum attrahit eam : neque calefit materia à vase, quanquam in eo, eeu instrumento contineatur : summe tamen necessarium est incallescere materiam, ut moveatur, & in vaporem elevetur, si extillare debeat : Incalcescit autem ab igne agente externo, qui materiæ internum movet proprium ingenitumque calorem, eundem operatur sol, ignis cælestis, quemadmodum, *Aristoteles lib. 1. Meteororum, cap. 4. de pluvia*, ipsa enim fit ex vaporibus elevatis à terra calefacta à Sole : Idcirco hujus exemplo supplere conspeximus ignem materiale, quemadmodum satis demonstravimus superiori, *cap. 8.* ubi egimus de ratione ignium auctoritate *Galeni* : Ignis vi sua est causa calefactionis materiæ, ac ipsius attenuationis, ut demum transmutetur materia in vapores, & in pluviam, quæ

distillatione habetur. Ignis igitur ardoris causa agit materiam, & ab imo vasis impellit ipsius materiae partes, quae in vapores attenuari, & verti aptae sunt; praeterea vapores praedictos ad instar nubium sursum ducit ignis ad cacumen bocciae; ubi rursus coacti condensantur, & distillando corruunt ad fundum recipientis: Verum atque diversus requiritur ignis calor ad opera diversa, quibus suppeditari potest gradus suus, ut docet ratio, cui consentire aequum est experimentoque rationi, nexo fidem praestare cogimur: dubio procul consuetum conspeximus uno quippe gradu ignis minimo, prout balneo maris fluere elementum aquae, ceu aliorum magis fluxile, & aptum, hoc enim ignis gradu primo unum elementum emanat, quod magis aptum est proportionem agentis, vim enim non habet gradus iste omnia propellere, neque majora urgere, nisi augeatur ipsius agentis gradus, ita ut ipsius proportio visque peraequetur aptitudini materiae: ubi vero agens ad summum vigorem augetur, & multiplicetur, nulla proportione habita aptitudini materiae, omnia dubio procul confusa, & ad invicem mixta, ac perturbata impellet, quae tamen apta sunt elevari: Quapropter elementum quantum analogum terrae fluere nequit, neque ascendere aptum est ullo ignis gradu, quanquam extremo eoque minus gradu minimo: gradus autem ubi opus sit, accommodari debet ad scopum artificis periti, & non cerebrosi, nec non fiat secundum materiae elaborandae naturam, ut fusius in conspectu omnium erit inferius. Idcirco si ordine methodico procedatur juxta materiae aptitudinem, & agentis vires, ut requirit ratio experimento fulcita, succedet optato: alioquin exitus non eveniet speratus; rursus vero revertam ad gradus ignis, ut exemplis agam, quorum gratia res magis pateat: nam supra exposito primo ignis gradu accedit: Itaque secundus, qui est cinerum calor, quo effluit aeris elementum, hoc est acidus vitrioli spiritus: Praeterea tertio, & quarto, ignis gradu distillat oleum vitrioli, vulgo dicitur elementum ignis, & tertium elementum, ut antea expositum fuit: Hoc equidem elementum ob ejus substantiam pinguem, & oleosam, nequaquam ascendere poterit cacumen alembici, neque per pilei rostra transire: hoc enim peculiare est tum oleis cumque generis, cum etiam pinguibus, & crassis omnibus descendere: idcirco olea, pinguique omnia eliciuntur per bocciam humilem declivem, & flexam: alioquin enim altiora ascendere nequeunt,

hinc

hinc cum effectus sint contrarii, consequitur nequaquam posse ab uno eodemque gradu ignis transmutari, neque uno, eodemque vase regi ob diversas qualitates ipsius materiæ, juxta commune Philosophorum dogma: jam vero demonstravimus qua ratione perficiantur, quod animadvertere operæ-premium est ea mente, quam ratio, veritasque præscribit: Etsi homines exempla malunt, quam verba, quia loqui facile, præstare difficile, ut *Quintilianus, lib. 3. cap. 8.* ait, quia facillimè ad consentiendum homines ducuntur experientis: Veruntamen opus perficere nemo poterit, nisi, qui utriusque facultatis conscius erit, quamobrem rememorari fas est, quod Theorica scrutamur veritatem, cujus practicam exequimur opere, ut sensit *Aristoteles, lib. 2. Metaphysica, Text. 2. 3. & 4.* Reliquum expedit nunc disquirere, an quartum elementum aliquo artificio elevari, ac sursum duci ad capitellum, inde distillare possit, vel ne, ita ut transeat per quartum alembicum, sive dicere mavis per quartum alembici rostrum, aut si per descensum, aut nequaquam emanet, quod ut satius assequamur in primis scire licet in vasis fundo consistere fæces ustas relictas post distillationem olei è Vitriolo, & cujuscumque liquoris humiditatisve, ut puta Aquæ, Aëris, & Ignis; hæc sunt tria Elementa, quæ effluunt, non uno vase, neque una distillatione segregata, nisi confusa: alioquin dividuntur diversis suis proportionatis gradibus ignis, ac diversis organis; fæces igitur in summo siccatae, & ab igne artefactæ relinquuntur sine humore instar terræ, cum omne humidum absumat combustio; teste *Galeno, lib. 1. de Elementis*: præterea discurrens ipse de terra sicca, *lib. 2. de Temperamentis, cap. 5.* ait, sicuti fieri non potest, ut in terra sicca herbæ nascantur, nutriantur, & incrementum capiant, &c. Rursus *lib. 3. ejusdem Facultatis de Temperamentis, cap. 1.* ait, Terra, vel terrea re aliqua accensa fit pruna: ex quibus colligitur consistere in fundo reliquiam vitrioli exusti, quæ refert terrenam substantiam cum empyreumate, sic ab *Aristotele* vocato, ex qua substantia emissâ est humiditas, quæ apta erat egredi, effluxique sunt vapores; quare ad instar terræ exusta constitit fundo vasis præ gravitate, quod peculiare est terræ, quæ est universi pars ignobilior, teste *Galeno, lib. 17. de Usu Partium, cap. 1.* Præterea memini dixisse *Aristotelem, lib. 1. Meteororum*, quatuor autem existentibus his; igne, & aëre, & aqua, & terra; omnibus quidem his subistere terram asseruit:

idcirco

idcirco patet humidum perire corporis uisione, teste *Galeno, lib. 1. de Elementis, cap. 6.* nihilominus permanet humidum primigenium igni resistens, quod est in sale terræ exustæ: fit enim saliedo ex terrestritate exusta: ut docet *Aristoteles* loco præcitato, disserens causam salsedinis Maris esse exhalationem fumosam combustam, quæ accidit ex parte terræ, adeo quod salum manet subtus deorsumve dicamus propter gravedinem, quemadmodum dulce, & potabile sursum ducitur propter levitatem; consider igitur terra cum empyreumate, id est igneitate, prout est natura Sallis, teste *Plinio, lib. 31. Naturalis Historia*: Separatur autem Sal à terra, & ab omni re combusta, non distillatione extrahitur, at si laveretur aqua dulci imbuatur Sale, ut docuit *Galennus, lib. 9. de Simplic. Medic. Facultat.* hoc ubi per lotionem ablutum ac semotum fuerit aqua, in qua medicamen ablutum est, calidam adscivit facultatem, quare si evaporetur aqua imbuta salsedine concrevit sal, quod appellant terram magicam: postremo à solutione salsedinis acta cum aqua, & colo sejuncta relinquitur terra limosa, quæ frigida est, & citra mordacitatem desiccare potens, prout est natura terræ simplicis: hanc terram appellavit *Libavius*, dulcedinem *Victrioli, lib. 2. Alchymia, Tract. 2. de Extractis, pag. 173.* prædicta equidem argumento sunt, quantum elementum nempe terra, nullo gradus ignis, nulloque vase opus esse ut distillet: nequit enim terra elevari sursum ad ullum vas, quantumvis etiam humile, coque minus ad capitellum rostratum, sed permanet fundo: nil mirum igitur, si evanida spe frustrentur, inconstantiaque norantur, qui declinant à dogmate Peripatetico, & à veritate, veraque ratione, cuius magna vis fictas hominum insidias non admittit, verum per seipsam tuetur, & unde quaque sibi viam parat, hinc cum inventa sit clarissime eluceffit, cui adherere expedit, erroresque & præstigiatores cavere, qui dolosis promissis vitam sustinent, ut legitur in *lib. 1. Metamorph. Ovidii*,

Privatur ex raptu, non hospes ab hospite tutus.

Ex his itaque hucusque recensitis, ac optime perpenſis, in promptu est cognoscere superflua, & absque causa esse tot rostra, cum unum sufficiat emungere quamlibet humiditatem, quæ apta sit ascendere ad capitellum nasurum, cujus obstaculo verritur in aquam, hæc inde descendit, effluitque per orificium nasi, fit modo unum, aut
plura

plura nil refert, à pluribus enim orificis non separantur: differentes humiditates, veluti aquæ, & aëris, hæ enim solæ aptæ sunt elevari, & alte ascendere, ubi urgeantur ab igne, cum solus sit agens qui magna vi impellat omnia, licet confusa, si vero per gradus temptatur ignis, tunc separatim singula urget ordine, separantur enim ab igne tantum, & non à naribus valis: quamobrem prætereamus hujuscemodi vasa tot nasus intricata, nam incongrua sunt: omittamusque eorum auctores nasutos, & dicaces, qui naribus in rugam contractis Rhinocerotis more, alios sublannare solent; idcirco *Perfius Satyra* 3.

Ingeminat tremulos Naso crispante cachinnos.

C A P. XV.

Per quam vana existimatio eorum, qui male sentiunt de Oleo Vitrioli.

Verum priusquam enarrare prosequar facultates singularum partium, quas segregate à Vitriolo demonstravi, operæpretium duxi recensere diversas opiniones, quæ conceptæ sunt de ipso oleo Vitrioli, ne ullum relinqueretur ambiguum, quod dissidio everti possit, at ne hoc eveniat, distinguere licet æquum, & integrum, ab eo quod diverse declinat: Quidam enim summis laudibus ad sidera extulerunt ipsum oleum, asserentes, quod ex Vitriolo multa egregia educuntur omnis generis remedia, adeo ut in hoc metallico individuo exquisitè præparato existat integra Medicinæ officina, nam liquor Vitrioli humores præparat omnibus modis, cum tartarea, & crassa attenuet, tenuiaque obtemperat, impura expurgat, supervacanea vero per urinas, sudoresque, per alvi excretionem, & per vomitum evacuat, obstructa aperit, doloresque omnes sedat anodina sua facultate, venena, humoresque venenosos expellit, & omnes inflammationes, ac febriles ardores extinguit, & quod magis refert, calorem naturalem instaurat, ac summatim si in elixirem fixetur vim renovandi, instaurandique habet: est enim purgativum specificum omnium humorum, confert phthisi, ac verminationi, mania, omnibus oculorum affectibus, calculo, asthma, icteris, scirrhis, lienis, & hæpatis, imbecillitati

cillitati, atque dolori stomachi : Idem legitur in *lib. 3. Gabrielis Frascari, de Aquis Rerubii, pag. 83.* ubi consuluit pro tollenda ventriculi frigiditate assumere potu jejuno stomacho guttulas duas olei sulphuris. chalcantive cum vino cretico : verum antea *lib. 2.* dixerat in usum esse apud Medicos Hispanos propinare febrientibus aquam frigidam cum tribus vel quatuor guttis olei Vitrioli ad majorem penetrationem, quod maximè cum sælici successu illis contingit, nam per urinam, & alvum egregie purgat ; præterea *Petrus Andreas Mathiolas* splendidi nominis auctor, laudat usum olei Vitrioli, asseritque necessarium esse in morbis altas fibras agentibus : Inde *Gesnerus* tot adscripsit dotes oleo Vitrioli, ut vix medici persona dignum existimet, qui eo carere vult ; easdem facultates inesse oleo Vitrioli abundè plerique, ac ferè innumeri commemorati sunt ; ac præ aliis *Philippus Mullerus, Joannes Baptista Zaapata, Gabriel Fallopius, Hieronymus Rubens Ravennas*, vir iste celeberrimus hac nostra ætate, & paucis ab hinc annis, è vita decessit, ipse in medica facultate benemeritus edidit *lib. de Distillatione*, in quo descripsit modum eliciendi oleum à Vitriolo, atque vires ejus fusè recensuit : summopere quoque prædictum oleum Vitrioli approbavit *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem*, insinuans si una, vel altera gutta in aquis cordialibus mersa, quas acetosas cum stipticitate reddit, intus assumatur per os conferre adversus febres pestilentes : huic proposito refert proportionem exemplum, proditum ab *Horatio Augenio, lib. quem edidit de modo præcavenda Pestilentia*, ubi testatur admirabili successu juvare oleum sulphuris assumptum cum aliqua potione convenienti adversus distillationes catharrales, putredinosasque infectiones pestilenciales, atque plurimas alias passiones præsertim thoracis vitia, Verum enim sulphuris oleum, & Vitrioli oleum congenera sunt analoga, ac ferè ejusdem naturæ, de quibus non modo verstiores, cum etiam Neoterici quam celeberrimi tractarunt comparatione utrumque horum mineralium ad invicem plurimum se conferre : Sulphur enim est in Vitriolo, & in Sulphure Vitriolum, quemadmodum demonstravimus *Descriptione 3. de Attramento Sutorio* ; neminem ergo, qui medendi rationem callet, admiratio teneat, tot audire optima, maximaque de oleo Vitrioli decantata ab innumeris clarissimis Scriptoribus. Hoc autem medicamentum seipsum approbat, necnon experimentum laudes ejus canit : veruntamen in
opposito

opposito alii dissentiunt à prædictis, quamvis invida, mentiente-
que opinione censeant inania pro gravibus, cum persuasum sit eis
respuere usum olei Vitrioli, triplici de causa; una est, quia virofa
vi, quam habet corpus terrestre crudum, prout è minera im-
mundum, noxium sit. Secunda autem causa est, quia oleum sit aci-
dum, idcirco aciditate infestum sit nervis, paribusque nervosis.
Tertia quoque causa reprobant oleum Vitrioli, quia sit valde acre,
quod indicat vim adurentem, & causticam, hincprehenditur,
quod tuto propinari nequeat febrientibus. His igitur in medium
prolatis obstrepunt, & obviam laudibus Vitrioli resistere nituntur.
Aliud vero diversum ab his persuadet ratio, quæ omnia præpol-
let, & est causa, quæ demonstrat verum, discutit, & distinguit
omnia: Idcirco *Seneca* eximius Philosophus, insignisque Poëta,
scriptis prodidit, quod ratio est naturæ imitatio, ea enim sequi-
tur naturam, quare bonum sine ratione nullum est, neque virtus
aliud est, quam recta ratio, ipsam vero Græci appellarunt *Μερόδος*,
eadem enim quam celerrimè ad peritiam, & cognitionem adve-
nimus, nempe distinguendi graduum differentias omnium rerum,
sed præsertim cujuscunque liquoris effluxi à Vitriolo. Ut propo-
situm requirit, ne quidem omittamus quod, & quantum faciat
præparatio perfecta in distillatione, segregationeque elementorum,
& in liquorem reductione, mundum, exutumque ab omni terre-
stri, virofaque vi Vitrioli; deposita enim ea relinquitur in facibus
ipsius corporis terrestris, in quo erat, adeo ut facillimè, ac tuto
citra molestiam, & ad multa perutilis propinari possit, quamobrem
soluta est primæ causæ dubitatio. Quatenus vero ad secundam
causam aciditati spectantem, facile respondetur objectioni, quod
si oleum Vitrioli obesset aciditate, non uteremur aceto, ompha-
cio, oxalide, citreis, auranciis, & limonibus, cidoniis, cerasis,
prunis, punicisque, acacia, & Tamarindis, ac hujusmodi aliis aci-
dis, quæ sapissime assumimus, tum cibariis, tum etiam medi-
camentis maximo gustu, & beneficio, quibus similitudo, & sapor
est idem, ut in oleo acido Vitrioli, ut palato percipitur, præterea
Galenus summopere commendavit facultatem aceti incidentem, &
attenuantem, cujus exempla plura prodidit *lib. 14. Methodi Me-*
dendi, cap. 5. nec non *lib. 2. de Arte Curat. ad Glauconem, cap. 4.*
ubi usus est aceto acerrimo cum emollientibus mixto in curatione
tumoris scirrhusi in tendonibus, & ligamentis; hæ sunt partes

nervosa, quibus tamen acetum non simplex, neque putum admo-
vetur, quemadmodum neque succus limonum merus corporibus
ingeritur, neque aliud consimile merum habetur in usu; permi-
xtum autem alio convenienti, quod cum retundat, & contem-
peret: suave, ac delectabile evenit, emolumentoque confert. Re-
liquum verò de tertia causa differere decet, & in primis inquam
empirici imposteres improbe agunt, qui audacissime in omni
tempore, indiscriminatimque quodvis oleum Vitrioli acre merum,
que propinant, hoc est oleum rubeum, vel atrum igneum, & cor-
rosivum, quod nunquam in corpus immitti, neque in usum fe-
brium curandarum haberi debet: Et si plerique theórica, expe-
rientiaque clarissimi auctores usi sunt hoc oleo, veruntamen conve-
nientibus admixto, quibus remittitur ejus vis: Tunc enim retu-
sum per suum bedoar, quod est ei contrarium præter, quod omni
malignitate vacat, non exedit metalla, neque corpus humanum,
& vix ventriculum pertingit, nisi quantum sufficiat humiditates
extraneas abstergere: ita quod alioquin ineptum, & noxium est,
mixture tamen alterius medicamenti fit utile, & nostro scopo satis-
facit, quod fieri posse persuadet ratio, docetque experientia, idem
etiam asseruit *Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 2. & 3.* cum
neque minima ignis favilla comburat, quamvis suapte natura com-
burendi facultatem habeat: rursus id ipsum assensit *Galenus lib. 3. de
Simpl. Medic. Facult. cap. 23.* opus est enim, ut quidquid agat, etiam
si sit valentissimum, aliquantam tamen, & magnitudinem habeat:
quando nimium, & ignis ipse si prorsus minimus sit præterquam,
quod non uret, nec calcaciet quidem: quippe cum & centesima scin-
tillæ partiuncula sensu nobis imperceptibilis sit: idcirco *Gentilis de
Pulgineo in Expositione. 5. Canonis Avicenna*, judicium apte pronun-
ciavit, asserens medicinam validam, quarti gradus corrigi posse adeò
ut fiat secundi gradus per admixtionem aliarum medicinarum: ve-
rum etiam nos ad primum, minimumque gradum descendere senti-
mus eadem ratione Gentilis. Dum autem in hoc immoror discursu,
memini de his fufè expositum fuisse descriptione tertia: quan-
tum attinet corpori ipsius atramenti Sutorii, ut in memoriam re-
vocem, quæ jam recensita fuerunt, quippe inter corrosiva existe-
re corporalia magis periculosa, ac eò magis ubi à minera nondum
sunt depurata. In præsentiarum autem ulterius progredi aggressus
sum ad distillata ista, namque absque læsione transeunt,

fi

si modo aliis liquoribus permixta fuerint : ut tamen quilibet excutiat intelligentiam suam meminisse expedit expositam fuisse segregationem partium cum distillatione , tum ut depurentur , cum etiam ut singulas earum simplices præbere liceat nulla contrarietate qualitatum repugnante , ut si nobis occurrat refrigerandi necessitas , eligemus non oleum rubeum , & acre corrosivum , sed potius spiritum album , clarum , & acidum , quem alioquin dicunt spiritum aquæ , & aquam Vitrioli secundam , quam exhibere possumus cum aquis Cicoræ , endiviæ , scariolæ graminis , vel aliis convenientibus : erit enim hoc remedium tutum delectabileque , & secundum rationem factum , quod extinguit calorem febrilem à putredine ortum , infringit namque omnem putredinem , & sic omni molestia exoneratur natura , & in triumphum ducitur : nemo itaque audebit objicere huic liquori simplici acido cum pars sit talis , non tamen quale est totum , neque eadem est ratio acidi liquoris frigidi , quæ habetur olei acris , & urentis , cum neque singula pars habeat totius vires , singula vero singulis morbis ex natura sua conducunt , quapropter charus est medicis simplex Vitrioli spiritus acidus , hic est albus clarus , & volatilis absque ulla corrosione , idcirco corpori humano apprime commodat , nihil enim noxiæ infert corpori , plus autem auxilii præbet : nil agit cum vehementia , non perturbat , neque vomitum ciet , immo corroborat ventriculum , calorem extraneum non inducit , immo compescit eum refrigerans , teste *Galeno lib. 4. de Simpl. Medic. Facult. cap. 7.* acida tenuitate pollent corporis , sed perinde ut adstringentia refrigerant : ex frigido enim subtili fit acida qualitas , quare penitus opposita est acris qualitati , ut voluit *Galenus lib. 5. de Simpl. Medic. Facult. cap. 26.* nam quod acidum est , palam refrigerat , alioquin verò omne acre excalfacit : idcirco oleum acre , & corrosivum Vitrioli , hoc est rubeum , aut atrum , quod appellant spiritum fixum distinguere expedit , à spiritu albo perspicuo , & acido , quem plerisque placuit nuncupare aquam secundam , & oleum album Vitrioli , quo nil tutius administrari potest ad tollendam quamcunque obstructionem ac putredinem delendam , utrique , & calorem febrilem putredinis effectum qui sublati causis persistere nequit : memini *Galenum lib. 11. Meth. Med.* exhibere oximel in febribus , non modo , ut refrigeraret , verum ut deobstrueret , & putredinem abstergeret , quæ omnia efficacissime agit oleum Vitrioli , apparet enim at-

nuat, abstergit, atque refrigerat, ut acetum: sed eo magis præcellere patet.

CAP. XVI.

De facultatibus singularum partium Vitrioli, ex
ordiando à phlegmate humore aqueo,
& primo.

JAm diximus singulas partes ex natura sua, non omnibus conducere, singulæ verò singulis tantum morbis conferunt, cum neque pars habeat vires totius: quamobrem juxta inceprum de singulis describere expedit: præterea, ut decus conservemus, quod primum fuit in distillatione, æque ipsum primo ordine collocabitur, prout fit in acie: phlegma autem elementum aquæ distillat primum à Vitriolo gradu ignis primo, quam leni, idcirco sine spiritu, & sine sapore, inodorumque fuit, quare frigidum insipidumque, album, & clarum, ut aqua percipitur: cujus facultates sunt nigrefaciendi capillos, ubi in ipsa Vitrioli aqua madefiant; præterea cutem, atque ejus tumores, pustulasque applicita purgat, & cuncta oris vitia: Et ad Vitriolum ipsum purgandum, cæteraque ejus elementa præstat, nam si sæpius phlegma superfundatur spiritui Mercuriali ipsius Vitrioli, & ab eo distillando rectificetur, suaviorem odore efficit eum, saporeque dulcem cum aciditate spirituali absque ulla sensibili corrosione in lingua, & austeritate tarda. Idem evenit oleo acri, nempe spiritui sulphureo, si super eum distillando septies transeat phlegma rectificatum edulcoratur oleum, & omni acredine exuitur spiritus quamvis igneus, ob phlegmatis frigiditatem: quamvis in hoc peragendo quidam, vice phlegmatis, utantur spiritu vini, vulgo appellatur aqua vitæ, hac ratione ducti, quod spiritus vini, cum sit sulphureus, & oleosus, trahit ad se per vim suam magneticam, quod est ei simile, veluti est Chalcanti sulphur existens in oleo, ita ut distracto sulphure edulcescat oleum consequitur: sic persuasum est Joanni Baptista Porta, lib. 10. *Magia*, & antea Evonimo filatro, Raimundo Lulio, Theophrasto Paracelso, & Scaligero; Alii vero suggerunt acerrimum stillaticium, quemadmodum, & alii aquam dulcem stillaticiam, verun-

runtamen phlegma proprium vitrioli efficacius est, & aliis prævaler: præterea cum ipso phlegmate extrahitur sal à Vitriolo combusto, ut artis est; si autem phlegma simplex exhibeatur potu, ut aqua, febres ardentes, & pestíferas extinguere pollet; propinatur infantibus dosi unius drachmæ, adultis autem cocleare unum vel duo ad summum: rursus si aqua ipsa, quam phlegma nominavimus, rectificetur distillatione mox ubi opus sit per os assumpta faciem ciet vomitum citra vim ullam, & noxam minimam, ita ut facile, ac scilicissimo successu propinari possit: Antiquitati mos fuit utilis, & familiaris, quippe evacuare corpora per vomitum in curatione plurium variorumque morborum, cum non modo adultis, verum etiam infantibus lactantibus Epilepsia correptis exhiberent vomitoria, & summopere commendabant ea, quæ hodierno tempore clamoribus execrantur medici quidam inscii, qui citra rationem, sed adulatione subscribunt voluptatibus ægotantium, & adversantur *Hippocras. lib. 2. Epidemiarum, Sect. 5.* ubi vomitum excitare docuit in Epidemicis morbis: exinde *Galenus* observantissimus doctrinæ *Hippocratis*, omniumque superiorum veneratione, inquit *lib. 5. de Usu Partium, cap. 4.* rectè igitur veteres Medici, ut alia omittam salutaria præcepta, vomitus à cibis in singulos menses repeti præcipiebant, alii quidem semel, alii verò bis: & *lib. de Remediis paratis facilibus, ad Capitis dolorem ex Ventriculi cruditate*, approbat Vomitum: rursus prope calcem ejusdem libri, ait ipse *Galenus*, ad coxendi cum dolore affectos vomitus, quam alvi dejectio juvat magis: ibidem prosequitur *de curatione symptomatum ex letalibus medicamentis* jubet, ut evomant, epoto prius hydreleo: præterea *lib. 10. de Composit. Pharmac. sec. loc. cap. 2.* ait, auxiliantur etiam vomitus ipsis ischiadicis magis utique, quam evacuatione, infernæ per ventrem: ac inde *lib. 2. de Arte Curativa ad Glauconem, cap. 2.* sic inquit, laborans ventriculum per vomitum expurgandum: superius quoque *lib. 1. ejusdem Facultatis, cap. 10. de Curatione Tertiana Nothæ in calce*, dixit, Vomitus autem post cibum adeo his, quibus hæc febris perduraverit, utilis est, ut multos sciam, solis vomitibus statim prorsus fuisse curatos: mox *cap. 14. ejusdem libri*, repetit, qui vero ex vitiosis humoribus os ventriculi mordicantibus, dissolvuntur hos post aquæ calidæ, aut hydrelei potum fac evomere: Verum *cap. 11.* prodidit, utendum autem, & vomitibus post cibum, tunc continue, etsi nihil prohibuerit, elle-

elleborum album est exhibendum : Ex his palam est , *Hippocratem*, *Galenum* totamque antiquitatem habuisse in usum vomitoria cuiuscunque generis , à levioribusque exordiando ascenderunt ad fortiora , ut puta ad elleborum album licet natura sit convulsivum , nihilominus familiariter , ac felicissimo cum successu Veteres administrabant eum. Verum quo magis tutè , præmissis universalibus , quemadmodum docuit *Galenus* , lib. 13. *Method. Medend.* nec non primo , ac secundo , de *Arte Curat. ad Glaucon.* & aliis pluribus in locis suppeditari valet aqua phlegmatis ipsius Vitrioli , de qua eousque dicta sufficiant.

C A P. XVII.

De viribus Spiritus Acidi , volatilisque Vitrioli , qui pro Aeris Elemento constituitur , quintam essentiam continente , & in ipsam perficitur , & pro oleo primo habetur quod album est.

Secundus vero humor distillatione emissus , est nomine secundi Elementi , quippe natura aeris , forma autem liquoris aquei albi perspicui , ut aqua chrySTALLINA , quare secunda dicitur aqua Vitrioli : quæ satis distat à primo humore aqueo , phlegmate nuncupato , in odore , sapore , & valore : Hic enim est spiritus volatilis Vitrioli chrySTALLINUS , qui medius ambigit inter aquam , & oleum , etsi ab eis differt , nam odore suavis percipitur spiritus iste volatilis , sapore autem dulcis cum aciditate spiritali absque ulla sensibili corrosione , veruntamen cum aliquali tarda austeritate corroborat : demum valore volatilitas ista excellit non modo humorem aqueum phlegmatis , verum etiam oleum corrosivum , scilicet spiritum secundum igneum fixum , rubeum , & acrem , causis supra expositis : hic est itaque spiritus volatilis aquæ Vitrioli , acidus , tenuissimus , penetratissimisque , totius enim corporis habitum permeat , unoque momento fertur ejus virtus ad Cerebrum , ad Cor ad Renes , & ad omnia viscera : ipse primus spiritus appellatur , & humidus , respectu spiritus ignei ; etenim primus ex spiritibus distillatione effluit : præterea prædictum spiritum primum acidum , & volati-

volatilem nuncupantur, quidam oleum album, aquosum tamen est, quod satis distat ab oleo rubeo corrosivo, cum tamen proprium intelligatur oleum, humor, qui tertius effluxit coloris rubei, attri, & pinguioris, id est oleosioris: ex spiritibus vero secundis igneus, acris, & fixus, quem jure dicunt esse oleum corrosivum. Hæc omnia scitu digna, ac summopere utilia fore admonui, ne quispiam ab re capiat unum pro altero, ut puta acidum pro corrosivo, neque phlegma insipidum, neque spiritum nimium dilutum. Revertamus autem quo digressi sumus; Spiritus itaque primus albus, acidus, & volatilis est in officinis medicis avis rara, cujus eximia virtus jam adeo innoruit Clarissimis diversarum regionum Medicis, hujus sæculi præsertim, ut summe approbatus sit adversus innumeras contumaces ægritudines, nec amplius ignari possint quicquam detrudere laudi ipsius spiritus acidi, nam odoratu solo celeriter sternutamentum movet, & caput expurgat; idcirco pro arcano habetur ad expellendam Epilepsiam, Apoplexiam, Paralyticum; Suffocationem matricis, cæterosque omnes uterinos morbos, & cordis palpitationem, Cordis enim, & Cerebri spiritus corroborat, ac tandem efficacissimum, singulareque remedium est ad extinguendas omnes febres, quamvis ardentes, earumque sitim sedat, præterea pestilentibus optime conducit: cum succo violarum, & sirupo de Buglossa quartanam pellit, & quotidianam, & alia plurima præstat, dum tamen à medico suppeditetur methodico, & non empirico: assumitur potu ab adultis dosi scrupuli dimidii usque ad integrum cum aliquo liquore, aut conserva idonea: pueris verò sat est exhibere duas, aut tres guttas: ac grandioribus natu quinque, usque ad sex: eadem triplici medicamentorum dosi processus est *Galenus lib. 7. Methodi Medendi, cap. 11.* de curanda ventriculi intemperie, ubi proponit summam dosim, & prope aliam minimam dosim mox inter utramque constituit mediam dosim, ut omnibus est legere, Verum atque ratio persuadet ipsas differentias: omnes enim uno calopodio claccari nequeunt, cum aut uni pedem nimis arcte comprimant, aut alteri nimis laxè diffugiant: ita neque victus, vel usus medicamentorum ratio omnibus æque convenit: & ideo non puero, ut viro, neque debili, ut robusto, tantam quantitatem propinare possumus: idcirco neque parvo, exilique corpori, ut magno, cum neque dolia pusilla lavamus, si opus sit, eadem quantitate aquæ,

Ggg

ut

ut magna, sed copiosiore utimur in amplis, minore autem in gracilibus, & angustis: quæ omnia animadvertere expedit: rursus itaque, si æquæ administretur spiritus acidus vitrioli, omnibus fere corporis præpurgati affectibus medetur, putredinem enim aciditate arceret, ac summa partium tenuitate obstructions pellit, sanguinemque impurum reficit, humiditates superfluas absumit: sitim cuiusque febris extinguit, inflammationem, & pravitatem pestilentem delet, hæmorrhagias cohibet, & calorem nativum instaurat, spiritus corporis nostri consopitos excitat, & innovat, hinc mirifice præstat his, qui sese à morbo reficiunt, imbecillesque senes refocillat: Veruntamen progrediendo membratim, exordiar à capite, quod si sit imbecille corroborat, cephalalgia, atque emigranæ confert spiritus acidus vitrioli vigilias aufert, conciliatque somnum: at si una cum spiritu vini assumatur jejune, memoriam labilem firmat, & cum aqua amaraci sanat vertiginem, melancholiam, apostemata capitis, epilepsiam, apoplexiam, paralysem, convulsionem ex repletionem, lethargiam, phrenesim, & tremorem sanat, visum debilem recreat, catharos abstergit, & curat omne reuma, surditatem, guttam roseam faciei, ac ejus pustulas, anginam, dentiumque dolorem, & pectoris vitia corrigit, nam blande purgat eum, atque pulmonem ab omni catharro, idcirco tussim demulcet, & astma curat, sanguinis sputum cohibet, & syncopen tollit, lassus subvenit, victericis, & febre quartana correptis, ventriculum bile æstuantem sanat, & corroborat, ejus fastidium aufert perturbationem, nausæamve, immo potius violentas vomitiones mirifice compescit, appetentiamque cibi excitat, caninum autem appetitum removel, ac penitus abolet, intrinseca apostemata destruit, dysenteriam, diarrheamque, ac quoscumque alios fluxus ventris omnes sanat, & dolorem alvi tollit, adversatur venenis, moribusque venenosis, passionem collicam sanat, & hydropem, viscera corroborat, calculum dissipat, lotiumque mover, idcirco inflationem ventris, chachesiæque resolvit: hæmorrhoidibus confert; gutta arthetica, sciatica, & prodagæ, pediculos, & vermes interficit, præterea procuratione lepræ est summum remedium, nempe spiritus iste volatilis vitrioli, præter quod morbum venerum diluit, In hoc equidem spiritu metallico vitrioli, delitescit quinta essentia, & magnetica virtus adversus acidos melancholicos, ac vitriolicos animalis spiritus: præsertim si plures rectificetur, ac tan-

tandem circuletur spiritus iste , acquirit enim odorem violæ suavem , & quintæ essentia dignitatem , & saporem dulcem cum aciditate : nimirum igitur hunc spiritum appellarunt Philosophi analogicè , aurum portabile , atque celidonium , quæ pellit ægritudines fere omnes , & incolumitati restituit ; potu autem assumitur cum aliqua aqua stillatitia , aut vino , aut vini spiritu , aut jure carnis , aut Julepo , aut alio liquore congruo , commiscetur , atque conservis , aut sirupis juxta intentionem medici , floridum enim colorem in eis , vividiorumque excitat , præterea cum sit gustui acceptus liquor iste acidus vitrioli , ac magno voluptatis sensu percipiatur , sicut etiam alia cujuscunque generis medicamenta , sive purgantia sint , sive alterantia , sive corroborantia , quibus immiscetur suaviora reddit : præservatque præter quod præparat ea , ac eorum vires adauget : nam si aliquot injiciantur guttulæ spiritus aciduli Vitrioli in infusionem rosarum aut violarum , aut in earum sirupos absolute præparatos quibus mox aqua quævis stillatitia addatur , rubicundi vini colorem rubino pulchriorem , acquirent , ac præter virium præstantiam longe majorem ad ipsum corpus purgandum , gratissimum , suavissimumque induens saporem sirupi acetosi , aut de succo acetosæ , aut acetositis citri , de Granatis , aut de Limonibus , de Ribes , de Agresta , & hujuscemodi aliis aptis extinguere febres , inflammationesque internas , atque corruptiones delere , & ut paucis multa complectar , universale est remedium , quod maxime ad omnia fere conducit , quare aliis variisque suggeritur : fiunt enim rotulæ , vel tabellæ ex saccharo cum minima portiuncula spiritus Vitrioli , in majori enim quantitate lentescit saccharum : præterea vero fit quoque saccharum candidum vitriolatum , quod spagyrici recentiores vocant Saccharum Lunæ , ut si una pars spiritus Vitrioli obruatur in decem , & octo partes sacchari candidi chrySTALLINI , & pulverizati , & plures si esset valde acidus , gustus sit judex ; hæc compositio in ore contenta ecligmatis more medicis consuetu suspiriosis , & siticulosis confert virtute , & gratia ipsius aciduli spiritus Vitrioli , qui si displiceret tam acidus , injiciantur in eum laminæ chalybis , ac sæpe mutantur , nam spiritum acidum refrangunt , & dulcem faciunt : cum ipso spiritu sit crocus ferri , ubi limatura ferri munda irroretur spiritu Vitrioli , mox per noctem ita macerari omittatur , deinceps obruatur in aquam fontis tepidam , ut plurimum enim solvetur si quiescere relinquatur , donec frigeat ,

Ggg 2

tunc

tunc colo trajiciatur , quemadmodum per chartam bibulam , inde igni leni evaporetur aqua , & subsidet crocos ferri , qui facile solvitur quocunque liquore , exhibetur adversus hepatis , lienis , & ventriculi affectus : præterea spiritus Vitrioli albus interficit argentum vivum , precipitat , & fixat eum , ita quod amplius fluere nequit , immo in pulverem redigitur , edulcoraturque aqua ovorum : tunc à *Theophrasto Paracelso* dicitur turpetum minerale : rursus si spiritus ipse Vitrioli injiciatur in aquam quantitate , ut acefcat aqua in qua infusa sint aromata , quævis sint , prout garyophilli , aut nux myristica , cinnamomum , mastix , myrrha , & hujuscemodi alia , mox distillantur , major equidem copia olei effluet ex eis : si vero acidulus spiritus Vitrioli affundatur quantitate unius uncie in dolium cadumne vini , ab omni corruptione præservat eum , corruptumque integritati restituit , & turbidum illustrat : ipse Vitrioli spiritus bis , terve rectificatus ab omni terrestreitate dissolvit corallios , atque unguines ex quibus efficax fit medicamentum quod maximè conducit ad fluxus hepaticos , lientericos , & dysentericos , & confestim corroborat hepar , & stomachum , ex quibus deprehenditur acidum Vitrioli esse menstruum dissolvens ; quod vicem supplet aceti , aut limonum , aut berberi , nam æque , uti ipsi succi , è quolibet corpore , sive lapideo , aut metallico , cum etiam è vegetabili educit tincturam ut infra palam erit : quodvis corpus ex recensitis comminutum infunditur in hoc Vitrioli spiritu acido dicto menstruo dissolvente , & digeritur quousque inficiatur tinctura , nempe colore corporis infusi , quod exutum suo peculiari colore , derelinquitur instar cadaveris absque anima , ab eoque sejungitur menstruum tinctura Imbutum , si vase inflexo , sensim evacuetur , mox eidem menstruo affunditur guttatim tertia pars aquæ pluvialis stillatitiæ , nam exigui temporis spatio decidet tinctura , imo boccix , tincturæ autem nova affunditur aqua stillatitia , quoad dulcescat , & ab omni falsedine menstrui mundetur , demum separatur aqua sensimque per inclinationem effunditur aut colo , aut distillatione , & ita deorsum residet tinctura , verum ex prædictis satis constat , varias dici posse tincturas spiritu Vitrioli , ceu menstruo , aut ex floribus , seminibus , & radicibus vegetabilium omnium , quemadmodum : & ex metallicis , ac lapidibus.

CAP. XVIII.

De vero Oleo Vitrioli analogice dicto elemento ignis, ac de dotibus ipsius.

Duplicem demonstravimus spiritum emitti à Vitriolo, primus scilicet spiritus est, qui post phlegmatis distillationem effluit à chalcantho non usto hic est mercurialis spiritus aëreus, humidus, volatilis, albus, & acidus de quo satis in præcedenti egimus: In præsentiarum vero accidit secundus spiritus, hic equidem rubeus est sulphureus igneus, acris, & fixus potestatem siccus terrestretatem enim participat cum emphyreumate. Urgetur liquor iste vi ignis vehementissimi, ex colcothare, hoc est vitriolum ustum rube factumque ab igne: quare sæpe ejus liquorem appellant oleum colcotharinum accerrimum: lignumque suæ fortitudinis est, si injecto ligno excitet funum, ac si exureret eum; hoc est verum singulareque vitrioli oleum corrosivum, quo utuntur Alchimistæ ad solutiones, tincturas, & alia varia, solvit enim aurum, argentum, ferrum, cæteraque, si adhibeatur industria: eodem quoque modo fit crocus, ut diximus in præcedenti: optime præcipitat hydrargyrum lorum prius & mundum at si commisceatur his acredo ligni guajaci, mox præcipitatum edulcescat cum aqua rosarum, vel acetosæ, vel melissæ, inde sublimetur, in florem eveniet præstantissimum medicamentum gallicis: ipsum autem oleum corrosivum externe suggerunt Chirurgi ad ulcera putrida, gangrenasque, & carnem luxuriantem delet, hæmorrhagias cohibet, & inflammationes compescit, porros, verrucasque, & acrochordones evellit, & sanat, callosque tollit cujuscunque generis: Idcirco *Bartholomæus Maggins* scripsit, *lib. de Vulneribus Sclopetorum*, pag. 96. conducere oleum chalcanthi ad removenda granula pulveris Pyrici, id est sclopetorum, in vulneribus fixa, si specillo in ipso oleo corrosivo intincto madefiant: rursus *Alexander Trajanus Petronius*, *lib. 7. de Morbo Gallico*, commendat oleum Vitrioli ad ulcera faucium, & consulit, ut specillo involuto lana vel gossipio, vel spongia, & infuso in Vitrioli oleo, veluti expedit, ulcera madefiant, &c. quamobrem corrosivum hoc minime convenit interius exhiberi, cum satis molesta sit ejus vehementia: veruntamen

nitescit ex industria, ita ut interius tuto assumi possit, quemadmodum si esset spiritus primus, ubi adimatur ejus acrimonia quousque edulcescat, quod plurifariam exequi datur : in primis vero remittitur acredo olei, si alio congruo liquore commisceatur, quemadmodum alias expositum fuit : Alioquin refrangitur ipsa olei acredo à phlegmate proprio Vitrioli, si ad invicem admisceantur, nempe phlegma, & oleum, mox saepius ab oleo rectificatione separatur phlegma, donec edulcescat oleum : eodem modo demonstravimus edulcescere spiritum acidum : præter quod si oleum corrosivum permisceatur cum spiritu acido una cum phlegmate, mox decies urgeantur distillare ab oleo phlegma, atque spiritus volatilis, acidusve dicatur idem refert, rursus vero prædictos liquores abstractos conducit super oleum affundere, ac toties retrahendo segregare, tunc enim oleum corrosivum, id est spiritus secundus, & fixus acquireret naturam volatilem à spiritu primo, & dulcedinem à phlegmate : Nonnulli vero dulce efficiunt oleum corrosivum affundendo ei spiritum vini, inde digestionem, & circulationem parant, ac demum distillatione sejungunt : Alii vice spiritus vini suggerunt aquam pluviam stillatitiam ad duplum : Quamvis in hoc sit efficacius phlegma ipsius Vitrioli, tanquam ei peculiare : utcumque fiat longa circulatione temperatur, efficaciusque viribus evenit : præterea dulcissimum quoque fit oleum Vitrioli quantumvis acerrimum, evenitque potabile, si ei admisceatur olei Tartari aliquid, & opportune digeratur, tametsi utrumque sit acre ; nihilominus digestio comtemperat omnia, cum sufficiat sola digestio facta per mensem balneo maris acridinem demere, præter quod deprehensum habemus experientia duo acria jugulare se mutuo, & agere, ut erumpat tertium mite : Præterea dulcescit atque oleum, amittitque omnem acridinem si in ipsum intromittatur unionum pulvis, hic enim decidere facit spiritus sulphurei acridinem, salisque corpus ex oleo rubro ad imum ruit, ita quod ad instar aquæ retusæ remanet, quam appellant oleum dulce : id ipsum evenit spiritui acido, amittit enim aciditatem ob pulveris prædicti commixtionem, Idem eveniet si vice pulveris unionum, adjiciatur pulvis lapidum cancri, aut cornu cervi iusti, & simillium, ex quorum commixtione effervesceat oleum ejusque spiritus acris abscedit : Verum etiam edulcescit oleum Vitrioli corrosivum, si cum glarea mixtum rectificetur ; consequitur, atque dulce fieri tum ex acido,

cum

cum ex acri, si in quodvis eorum injiciantur chalybis laminæ, ac sæpe mutantur, nam ipsæ utrumque spiritum refrangunt: Mox vero utcunque præparatum fuerit oleum Vitrioli corrosivum, dum tamen edulcoratum sit, tunc dubio procul poterit interius ac tuto suggeri; accommodum enim admodum medicamentum erit naturæ humanæ; ipso enim dulci assumpto delectatur, teste *Galeno*, commode ratione *vict. acut.* erit itaque delectabile, minimeque molestum, idcirco *Galenus, lib. 1. de Simplic. Medicamentis, Facult. cap. 3.* & *de propriis sensus cujusque*, sensorii ait ex mente *Platonis*, omniaque quam maxime ad naturæ statum reducit, quicquid ejusmodi est, jucundum, suaveque, & cognatum est omnibus, violentarumque passionum remedium ac medela, nominaturque dulce: Idem voluit *lib. 4. ejusdem Facultatis, cap. 18.* & *cap. 22.* rursus atque *lib. 2. de loc. affect. cap. 6.* ex quibus facile quisque percipere poterit oleum Vitrioli dulcificatum medicamentum esse opportunum, atque ejus usum haberi tutissimum corporibus melancholicis, magis vero phlegmaticis humidioribusque, ut aquosis, & ideo conducit febri quartanæ, & quotidianæ catharro, colicæ passioni, hydropi, podagræ, arthriti, matricis passionibus, & cachæsiæ, & id genus aliis adhibita prius universali purgatione: ac congrua victus ratione.

CAP. XIX.

De Sale, Elementove terræ Vitrioli.

Superest explicare vires salis Vitrioli, de quo simplici unicove differere mihi persuaseram: ubi vero animadverti multifarium esse salem ipsius Vitrioli: nam sæpe oculorum intuitu conspexi ex varia Vitrioli elaboratione, plures, atque varios sortiri sales è Vitriolo; quamobrem placitum mutavi, & in hanc deveni sententiam, quippe satius fore singulos distinguere sales Vitrioli, ne confundatur eorum historia, nihilque omittatur in decusum: Sal igitur Vitrioli communiter est ipsius propria essentia relicta in corpore calcinato, hæc enim incombustibilis est, comburitur autem corpus Vitrioli vase clauso quoad rubeum fiat instar sinopidis rubricæ, hoc spagyrici Transmontani appellant colcothar, & caput mortuum, ut alias diximus, quare in hac reverberatione corporis

poris mediante distillatione, vel absque ea dum combūritur, abscedunt vapores, spiritusque humidi, & sicci omnes, & permanet humidum radicale salis glutinans, hoc est primigenium, quod non absumitur igne, immo producitur in actum salis, quod succedente ablutione separatur, & in propatulo evenit sal: nam corpus ustum, & contritum perfunditur irrigaturque aqua pluvia, aut stillatitia dulci, aut phlegmate suo proprio, ut elixetur, ac una aliquandiu coquatur, deinde sedimento in quiete facto eveniet humor clarus, qui colatur filtri, singulis, aut charta emporctica, bibulave, vel alio quovis modo, & in cucurbitam vitream transfunditur, rursus fæces exsiccentur, ac reverberentur inde perfundantur aqua, quod sæpius repetitur, ut totus ab eis fæcibus proliciatur sal: tandem extractiones aquæ, omnes collectæ, & ad invicem mixtæ coagulantur igni in salem, quem ab effectu dicunt artificialem alioquin à materia colcotharis, appellant colcotharinum, & universali nomine Vitrioli salem, sequitur enim naturam sui corporis nempe Vitrioli, quamobrem colcothar sexies reverberetur ad minus, & semper acquireret falsedinem, quæ extrahitur elixatione cum aqua: rursus prædictum salem artificialem solvunt Spagyrici aqua ei propria jam ab ipso corpore distillata, ut tota salis essentia eliciatur, inde aquam revocant usque ad residuas tertias demum relinquunt loco frigido ex se coagulare, quamvis etiam per alembicum sive per retortam propelli possit, ac summe attenuari, ut indicavit Osualdus Crollius hunc itaque salem appellant essentialem; præterea si quinquies aut septies resolvatur prædictus sal ope aquæ phlegmatis, ac toties coaguletur in pulcherrimos lapillos albos reducetur sal relicta omni impuritate corporis: tunc vero appellatur Alkali Vitrioli, & sal metallicus: quanquam consuetum sit appellari Alkali omne, quod more lixivii elixatione extrahitur à cineribus, aut calce cujuscunque materiæ, verum magis proprie dicitur Alkali sal è cinere kali herbæ aliter vitri: sicuti proprium nomen dicitur sal Vitrioli de quo in presenti agitur: Hic est sal fixus ex colcothare extractus, & in imo permanens: Ex hoc fit sal ammoniacus philosophorum ubi sale extracto à colcothare, addatur spiritus ejus ac inde sublimatione exaltetur in aquilam cœlestem, quam nuncupant salem ammoniacum philosophorum, & parum refert si ammoniacum proferat ignobile vulgus: at si retroducere liceat, ac rursus colcotharis sermonem præferre, cum sal colcotharis

vola-

volaticus, five volatilis dicatur, derelinqui quæritans instanter me revocet, ut in propatulo conferam ipsum salem volatilem vitrioli elici per sublimationem è colcothare, nempe capite mortuo vitrioli non eluto: ex eo quippe exprimitur igne, & ad instar florum sublimare, in altumque tolli cogitur vi sulphuris ipsius socii: ob id flores colcotharis æque dicuntur, aqua vero inter sublimandum distillat in qua solvuntur flores per deliquium, ac rursus coagulantur in salem volatilem: Præterea si colcothar tritum, ac duplo salis armoniaci vulgaris mixtum sæpius in sublime vehatur, saltem quoad amplius elevari nequeat, at potius subsideat colcothar croceum hoc est vitriolum jam per unctionem rubificatum, demum sublimatione croceum est factum, quod in cellaria, vel alio quovis loco frigido, & humido expositum solvitur in oleum coloris aurei, quod lunam eodem colore inficere asserunt: verum habetur quoque sal alter ex oleo rubro, dum levi calore distilletur ad spissitudinem efflorescit in salem, quamvis, & alter compositus eveniat sal, dum enim ipsi oleo infundas quartam partem olei Tartari, illico fervere una, mox Tartari oleum demittit suum salem, & in præceptis deorsum deficit salem olei rubri nempe colcotharis, ita quod sales ambo Tartari scilicet, & colcotharis in unum coagulantur sedimentum, quod salem vocant; oleumque relinquatur instar aquæ retusæ, quam appellant oleum dulce: prædictum salem compositum approbant adversus renum obstructions, & calculum absumptum cum aqua alkekengi: Alioquin etiam abscedit spiritus acris olei rubri colcotharini, si, ipsi vice Tartari salis vel olei adjiciantur unionum scobs, aut lapides cancri, aut cornu Cervi usti, hujusmodi alia ex quorum commixtione effervesceat oleum, & concresecit, ita quod alter colligitur sal compositus, ac penitus idem evenit, quod supra demonstravimus: quibus habitis, ne verbis nimis abundare videamur, hic consistemus, sat enim erit ad præsens generales omnium salium Vitrioli summas exposuisse, cum tempus urgeat rem perstringere, & institutum nostrum prosequi, sermonem itaque convertemus ad salem fixum colcotharis, cujus nomen universale indicat crassiorem partem substantiæ Vitrioli, quæ habet naturam terrestrem, cum empyreumate. Porro sal omnes digerit, adstringit, calefacit, siccatur, abstergit, resolvit, humidumque superfluum consumit, & dissipat: Præterea vero experientia habemus salem colcotharis, alios excellere in medicina, etsi variè

H h h

operatus:

operatus: Per vomitum enim facilem exonerat ventriculum onustum ex quacumque causa dolentem sanat, chronicos, letalesque morbos curat, adversus febres, dysenteriam, & anginam confert, epilepsiam tollit, si assumatur per os prædictus sal colcotharis vitrioli rite præparatus ad grana septem, octo, vel decem, juxta ægrotantis vires, dissolutus autem vino haurire expedit, aut cum saccharo candido, ac demum aqua feniculi dissolutum, & calide propinatum aut aqua cum melle, aut jusculo carnis, aliove convenienti humore liquido, leni facileque vomitu, & parva immo vix perceptibili, noxia minori quam diximus, expurgat radicitus mineras mali: quamobrem utile ac præstantissimum est vomitivum, & præ omnibus singulare subsidium evenit ex hoc sale in affectibus Epilepsiæ, si propinetur una cum sirupo, vel oximele scyllitico: Præterea pueris præstat adversus lumbricos, si quatuor, vel quinque grana ipsius salis colcotharis exhibeantur in cohleari vini malvatici: rursus si prædictus sal naribus insuffletur, sternutamenta egregie excitat, & adeo facile, ut citra noxam cerebrum excrementis, tum serosis, cum etiam aliis infractum, innocentius, alio quovis sternutatorio medicamento mire repurgat: Præterea per sedem operatur, si aqua polipodii propinetur: & per urinam cum aqua Alkekengi: atque per sudorem cum aqua feniculi, aut Apii: Aliæ equidem multæ existunt dotes egregiæ in hoc sale metallico pro usu tum medicinæ corporis humani, cum etiam usu corporis metallici: nam præterquam quod præcipitat amalgama metalli factum cum hydrargiro, si eo commisceatur sal iste, ac tenuissime ad invicem terantur omnia in pulverem enim vertentur ad unguem, satis quoque utile conferre spondent archodumix professores, quemadmodum si lunæ terrestres laminis fiat stratum, ac more cæmenti solariatum alterum construatur ex scobe salis Vitrioli commixti una cum æquali pondere salis fuliginis, quæ caminis adhæret: hoc igitur pulvere laminas humare oportet, mox clauso vase ne difflare possit, torqueantur igne per viginti quatuor horas, demum extrahantur lamine à cemento, fulminenturque cinericio: luna autem ipsa malleo rursus in brachteas plicabiles attenuetur, quæ novitia scobe sternantur, ita ut reiretur superior operatio, ac quater idem exequatur ordo, ac tandem aqua stygia examinatur luna, hoc enim supplicio magnum pollicentur questum haberi ex luna, nam ejus pars fixatur in solem, ut saltem decem pro centenario lucrentur: Industriæ operando, alioquin evanescit opus.

CAP.

De Clyffo, unitateve elementorum Vitrioli.

ET si hucusque animum direximus intentum explicare simplicia, quæ à corporibus, natura compositis tantum, elicere consuevit ars, divisione partium elementarium, prout diximus de Vitriolo. Quippe duplici de causa: primam equidem dicam fuisse causam dividendi partes, qualitatesque Vitrioli diversas, ut singula earum quæ magis arrideat administrari possit absque dubio contrarietatis: Huic proxima accedit secunda causa segregationis elementorum, ut partes ipsæ in segregatione elaboratæ, & à superfuitatibus sæculentis depuratæ, omnes rursus artis adminiculo conjungantur, ita ut unitatem in Triade conjunctam constituent priorum perfectiorem: simplicibus itaque expeditis consequens duxi ea prosequi, quæ composita dicuntur, etenim ea in duplici differentia sunt constituta: Primamque differentiam esse censeo supra expressam, ubi corpora qualia à natura producta absque hominum artificio dicuntur respectivè simplicia, quanquam ab ipsa natura sint composita ex variis contrariisque partibus elementariis; quæ in diversas partes segregantur arte, ac seorsim elaborantur, ut demum abjectis tæcibus expurgatæ remaneant partes, & sicuti ab una substantia deductæ sunt, sic etiam rursus quicquid in eis essentialiale est ad unum redigitur compositum: quod unitas Trithemii appellatur à *Martino Rulando* in Dictionario Alchemistico: id ipsum proditur à Paracelso, videlicet Ternarii in unionem reducto, at Neotericorum vulgus nominat Clyffum id est compositum ex appendicibus, quippe ejusdem rei partibus seorsim elaboratis, demum omnibus simul complexis in totum includit partium rei substantiam, ita quod renovatur ens primum, veruntamen majoris Energix: sit enim extractione subtilitatis omnium entis partium, quarum fit unitas, & revivificatio in unum esse commune coiens. Quare Quercetanus, & alii Philosophi Clarissimi assenserunt prænominatis scriptoribus qui concordēs asseruerunt omnes Clyffum esse virtutem occultam, quæ ad plures partes pergit, mox revocat eas ad rem primam, ex qua exierunt, eam vero efficaciorē reddunt, quemadmodum conspiciamus radices herbarum in caulem transire, ac reliqua, quæ surgunt ex eis, ac denique in easdem

radices redeunt post autumnum, ac in eis hyeme delitescunt usque ad ver, ac æstatem: Idipsum perhibetur exemplum Vitrioli, ex quo palam est evenire Clyssum, nam ejus substantia tanquam radix, plantaque ferax in germina tumet, & in caulem assurgit multiplicesque ramos spargit, folia, flores, ac denique fructus emitit: dum enim Vitrioli substantia, cœu radix in vapores elevatur, distillatione transit in phlegma, mox in spiritum volatilem, cui succedit spiritus fixus, quem appellant Spagyrici oleum, tandem vero sal ab ipso corpore Vitrioli combusto elicitur per ablationem, & irrigationem ejus cum aqua, fæcesque terreæ abijciuntur: quibus peractis rursus uniuntur prædictæ partes depuratæ, adeo quod revertuntur ad suam radicem, & reassumunt vultum suum splendidiorem hoc sequenti modo, videlicet sal imbibitur oleo, exinde nutritur spiritu, demum phlegmati circulato immiscetur omnia, digeruntur, & concoquuntur ad concretionem usque, & ita sanè perficitur Clyssus Vitriolatus, qui ad omnes morbos specificum est remedium purgans per alvum, per vomitum, urinas, & sudores: Cum præterea partibus nobilibus recreandis, summopere confertur: etenim hæc absoluta est prima compositum differentia nomine Clyssi, unitative, quæ constituitur ex unius rei, ut puta Vitrioli, partibus seorsim elaboratis, ut earum ens primum renovetur efficacius: Altera igitur, secundave sequitur differentia de compositis non unius rei partibus tantum, prout suis appendicibus, verum alienis rebus, & variis constituta, licet quandoque una res, cum etiam interdum plura adjiciantur industria, & prout late exponetur inferius: Nunc itaque sat erit conclusisse Clyssum esse coadunationem, qua uniuntur tria Vitrioli principia, jam prius distillatione disgregata, Mercurius nempe, & spiritus à suo oleo sulphureo, & sale. His tamen quatuor comprehendi elementa, atque eadem esse principia constat, quæ superius si memineritis, quantum opus erat demonstravimus, quamobrem ad alia properandum censeo, quæ depurationis via absolvuntur, extractione lapillorum Vitrioli à quibus elicitur tinctura: Inde ejus magisterium perficitur, atque demum lapis, & medicina construitur universalis, etenim componuntur hæc, ut prima elementa, & appendices unius rei, videlicet Vitrioli, merito collocantur sub prima differentia Clyssi.

CAP. XXI.

De glacie, ac de lapillis conficiendis, ex Vitrioli
coleotare, coloris cujuscunque fuerit prius Vitrio-
lum: ubi quoque recensetur quomodo in
bolum opacum evenire possint.

Post divisionis explicationem principiorum Vitrioli, ac æque
eorum conjunctionis in unitatem & Clyffum: expedit recense-
re lapillos Vitrioli, eatenus eorum natura perfectius sortitur:
quamobrem succedit, ut referamus quomodo lapilli concrefcant ex
humore essentiali puro, & ab omni sorde mundo à colcotare Vi-
trioli extracto, modo ut infra: primum vero operæpretium est
animadvertere humorem solum esse medium extractionis essentia-
lis, cujus humiditas si dissipetur leni calore, mox interveniat fri-
gidum, temporis tractu coagulatur, evaporando enim igni secedit
humor aqueus, & consistit succus congelabilis, qui denique citra
calorem, quin potius sub dio, saltem autem loco frigido coagula-
tur in glaciei formam, lapillive pellucidi ut crystallus. Alioquin ve-
ro majori calore perseverante, penitus tota absumitur humiditas, &
in bolum opacum ad instar luti condensatur: adeo ut inter se di-
stare bolum & lapillum, ratione eorum substantiæ, palam sit: bo-
lus enim ex humore spissiori coagulatur, lapillus autem ex dilutio-
ri humore naturæ vitæ, & fragilis concrefcit. Præterea lapillus
ipse satis superque abest à lapillo extracto, & concreto ex simplici,
& rudi Vitriolo, jam constituto descriptione tertia, capitæ de pri-
ma Vitrioli diffetentia, quam coparolam appellant ubi conscribi-
tur modus repurgandi Vitrioli, ac omni diligentia emundandi
eum, quod tamen semper est idem Vitriolum, veruntamen præ-
stantius, quam prius erat, cum enim magis mundum à terrestrei-
tate priori existat, jure quoque magis approbatur: prout est non
tamen puritate, tenuitateque æquiparatur huic lapillo de quo nunc
agimus, neque viribus æquipollet, ut ipse hujus enim ratio agendi
congruit separationi elementorum per alembicum, ita ut subtilior,
ac efficacior evadat lapillus præsens; Etsi alter ex rudi; & simplici
modo faciliorque constructus affinis est, nam ex una ac eadem ra-

die deducitur uterque, nihilominus infimus est ille minus elaboratus, minorisque efficaciz in omnibus existit, idcirco consequitur cæteris excellere præsentem lapillum, quem ut agas expedit immittere chalcantum in bocciam vitream, eamque alembico, & vase recipienti connectere, mox stipatis juncturis quicquid elici poterit distillatione tum phlegmatis, cum etiam spiritus primi educatur igne cinerum; postmodum collectæ humiditatis pars rursus affundatur subsidenti colchotari tenuissime attrito quartum supereminet altitudine quatuor digitorum: novaque boccia includitur pulvis, & aqua, inde aëri frigido exponere bocciam opus est per aliquod dies sæpius commovendo, quod colore Vitrioli inficiatur aqua, ipse enim ceu menstruum analogum attrahit tincturam, & virtutem cum essentiali parte chalcanti, tunc sensim effunditur aqua imbuta colore chalcanti, cujuscunque generis fuerit, & coloris: cum equidem reperiatur fossilis chalcantus, & factitius varii coloris, aut ex metallis variis retroversis: veruntamen è Venere, aut Marte magis approbatur, præterea nobilior, atque efficacior est horum lapillus cum ipsa tinctura sive sit cærulea, sive lutea, sive viridis, aut quævis alia, quamvis *Josepho Quercetano Medico Galliarum Regis* videatur viridis magis arridere, quemadmodum legitur ejus, *lib. Tetras*, ubi asseruit distillare Vitriolum *Cyprium* vel *Ungaricum* viridissimi coloris, ac rursus humiditatem ab eo distillatam reddit colcotari, quod est ipsius Vitrioli corpus præ distillatione usum, hanc vero commixtionem indigestione tuetur per aliquot dies, sæpius concutiendo, donec aqua smaragdinum virorem contraxerit, mox ipsa paulatim absque turbatione depleatur; ac iterum sæcibus menstruum novum ipsius aquæ affunditur ordine præscripto per dies digerendo, ac sæpius commovendo, donec reliquum tincturæ proliciat, si quid fuerit: tunc unitas extractiones omnes virore imbutas distillare oportet lœni igne quousque tertia pars, aut saltem quarta retro maneat, hæc enim residet ad instar consistentiæ mellitæ, quæ demum in cellarjo, locovè frigido servata concresecet in lapillos virides pellucidos, ac adeo elegantes, ut smaragdos emulentur ipsi sapore acidissimo, quod procul dubio æque succedet, dum proliciantur lapilli ex Vitriolo viridituncunque sit, vel *Cyprium*, vel *Ungaricum*, vel ex Agott agri bellunensis: Alioquin vero evenient lapilli alterius coloris cujuscunque fuerit Vitriolum, prout ex cæruleo Vitriolo deducuntur lapilli

lapilli cærulei Saphirum æmulantes, & sic de singulis sensendum persuadet ratio, experientiaque comprobatur; idipsum sensit *Andreas Libavius*, vir magnæ æstimationis, lib. 8. de *Extract. Essent.* & *Elitæ*, ubi in exemplo prodit extrahere lapillos cæruleos, ex Vitriolo cæruleo, more ut supra expositum fuit, in quo tamen negotio absolvendo suppeditat acetum stillaticium, vice aquæ ipsius Vitrioli, hoc enim acetum gerit vicem cujuscunque menstrui solventis quemadmodum, & spiritus urinæ, & supplet ad extractionem essentia Vitrioli cum ejus tinctura, quale fuerit illud ut inde in lapillos æque tinctos vertatur, qui plurimum præstant in medicinam, efficaciores enim sunt sale à capite mortuo Vitrioli, præter quod si solvantur ipsi lapilli spiritu acido Vitrioli, & per dies circulentur, eveniet liquor eximie potestatis, nam assumptus dosi unius scrupuli, usque ad drachmam semis, omnes ferè morbos expellit. Hic vero consistere congruit omissis ex transcurso dictis, ut pergam ad rationem eliciendi tincturam à cholchotare per stillationem, de qua mihi est scopus differere.

CAP. XXII.

De Vitrioli Tinctura Essentiali.

Rerum omnium Tincturam, tum Vegetabilium, cum etiam Mineralium, & Animalium, omniumque universim ex quatuor Elementis ortum habentium, celebrarunt Clarissimi Philosophi pro arcano specifico, quo essentiam, qualitatesque rerum formales, atque summam earum colorem extrahunt, ita ut ab effectu tincturam tuncuparint essentiam extractam cum rei colore, quamobrem hujusmodi potestatem ei ascripserunt, ut suo colore penetret, & in sui similem naturam tingere valeat corpora omnia, quemadmodum agere inspicimus crocum in aquam infusum: cujus extractionis modus frequentissimus est, nempe in aliquo congruo menstruo infundere ea, quæ tincturam habent, & digerere oportet saltem per horas sex, donec menstruum extraxerit colorem rei infusæ; tunc sensum inclinato vase depleatur liquor colore rei infectus, & servetur: novumque aliud menstruum ejusdem generis affundatur corpori, & digestionem reponatur, quod sæpius ita procedendo fiat, donec tincturam penitus elicuerit relicto corpore decolore; demum omnes infusiones tinctura imbutæ, & à col-

colchoti evaporatione segregata, uniantur, & distillantur usque ad consistentiam mellitam, ut juxta morem vertantur in lapillos coloratos, de quibus ad unguem commemoratum fuit superiori capite: Verum ex his conspicuum est lapillis priorem existere tincturam, quæ elicitur equidem infusione rei colorata in menstruo facta, demum præscripta artis industria operatur, ut in lapillos concreascet ipsa tinctura, ita ut una eademque operatione fere hæc omnia evenire videntur: nihilominus hæc non est adhuc nostra tinctura perfecta quam cupimus; Veruntamen ab ea tinctura corporali, & in lapillos concreta deducitur nostra tinctura essentialis cum distillatione; quare attenuatione efficacior, & majoris energię evenit.

Capiantur itaque lapilli jam coagulati cum ipsa tinctura, perspicui chrySTALLINI, ac sapore acidissimi, qui abluti exiccantur, inde in matulam vitream amplam humilem vero, & brevem reponantur, & addito alembico distillantur, ut moris est, effluet enim oleum, essentia ve tenuissima coloris ejusdem Vitrioli, hæc est tinctura essentialis: Etenim constat, duplicem esse tincturam essentialem, unam habemus apertam; Alteram vero productam idcirco eas recensere satis opportunum fore excogitavi: Tinctura igitur aperta est, quæ in superficie se offert sponte naturæ, etsi quandoque partim artis auxilio attenuata in essentiam retrahatur, ea tamen extracta evenit semper natura talis in colore, qualis jam fuerat in superficie substantia ejus prima. Quemadmodum huic similem supra præscripsimus, more *Andrea Libavii, lib. 8. de Extract. Essent. & Elixir*: Ubi egit de oleo Vitrioli cæruleo eliciendo, ibique ab eis locis mundis, ac exiccatis per matulam humilem distillat oleum cæruleum quemadmodum supra, in primis à colchotare chrystALLOS extrahit cum aceto distillatio demum ab eis. Aliud simile legitur apud *Osualdum Cröllium*, quanquam subviride, nam ex quolibet colore evenit tinctura similis: superest altera tinctura producta, quæ in opposito primæ penitus agit, à centrō enim ad superficiem, quod occultum erat producit in propatulo, exteriusque elicit, quod erat interius & producit ad actum, quod erat in potentia: prout exempli gratia conspicimus Vitriolum propalam viride, quod si uratur, tunc evocatur color rubeus internus, & palam producit ad extra tinctura rubea, quæ occulta erat: & hujuscemodi exemplum habemus à *Galeo*, si mentem aspergi feceritis Domini methodici, ut olfaciatis veritatem, mē-

mineritis hoc Spagyricum docuisse *Galenum lib. de Theriaca ad Pisinem*, ubi *cap. 16.* inquit, Multa ignis commercio meliora redduntur, & latens rerum natura in apertum ab igne profertur: rursus, & antea *lib. 1. de Antidotis, cap. 15.* demonstravit chalcitum fieri flavam, & rufam ustione, cum antea esset chalcitis candida, cuius testimonium præbet carmen 19. in *cap. 17.* ejusdem *lib. 1. de Antidotis Galen. ex Democratis* sententia, ubi pro Epigrammate legitur Descriptio Theriaces Exametro versu; quapropter tinctura ruffa, quæ occulta erat in candida chalciti, ignis vi producitur ad extra hinc ab effectu sic dicitur color, vel tinctura producta: præterea si in mentem revocetis jam demonstrasse chalcitum esse atramentum metallicum, patrem, & effectorem atramenti Sutorii, id est, Vitrioli; palam quoque erit Vitriolum habere tincturam in propatulo viridem, aut luteam, aut cæruleam, ut plurimum, quæ in occulto existit rubea, ipsa enim ad extra producitur rubea ignis vi, & ducitur in essentiam forma liquida olei cum tinctura rubea ipsius Vitrioli, quamobrem pudeat vos execrari Spagyricam veram medicinæ præparationem, ne obsistatis veritati, ipse *Galeno*, & omnibus Clarissimis Medicis cujuscunque ætatis: Verum redeamus quo digressi sumus, videlicet, ad tincturam productam, quæ ut fiat, construantur lapilli, ut supra demonstravimus, ipsique immittantur in Pellicanum vas vitreum, mox eis satis affundatur vini spiritus, demum hermetice claudatur vas, & per dies leni calore circulari licet, inde alembico vitreo, arena locato, suggeratur ignis gradatim, donec vitrioli spiritus exillet cum spiritu vini, & rursus residenti colchotari attrito immittere oportet spiritus ipsos in boccia flexa luto sapientiæ munita, & igni aperto per quatuor dies evocare eos una cum oleo: Inde vini spiritus excipiat balnei calore, postmodum subsequetur cinerum calore, spiritus Vitrioli, nam fundo denique residebit oleum instar sanguinis rubicundissimum, & dulce cum acido suavissimum, nempe tinctura essentialis producta, cui admirandas tribuit dotes Spagyricorum schola, at præ aliis gravissimi nominis scriptor *Josephus Quercetanus, lib. Tetras, cap. 30.* cujus Epigramma est de interna Vitrioli signatura.

De Magisterio Vitrioli,

Quanquam plura, variaque extent magisteria, prout equidem multa, ac varia sunt opera in artibus; nam opera sunt finis magisterii, ut sensit *Aristoteles*, Magisteriumque est, ipsa magistri functio, & dignitas: Unde consequitur magisterii nomen, deductum fuisse à magistro, quod non est nuper excogitatum, neque à *Paracelso* inventum, licet de ipso diffuse meminerit *lib. 2. de vita longa*, & in *6. Archidoxorum*, quibus in locis citat perfecti magisterii titulum, non sua, sed veterum inventione: hinc constat ab altiore auctoritate deductum, & perquam antiquum esse magisterii nomen; quemadmodum est legere apud *Mesium*, de perfecto Magisterio in oleo Philosophorum, quod, & sapientiæ dicitur: idipsum facile unusquisque percurrere poterit in *Aristotelem*, de *perfecto Magisterio*, & *Arnaldi Villanovam*, *lib. Perfectionis Magisterii*: *Gebri* Arabis summi Philosophi, *lib. Summa Perfectionis*, siue *Perfecti Magisterii*: *Gulielmum Gratarolum*, ex Neotericis vero, *Osualdum Crolum*, *Joan. Jacobum Vuchernum*, *Josephum Quercetanum*, *Andream Libavium*, præter alios innumeros, qui de variis tractarunt Magisteriis, & adeo accurate, ut pudor atque dementia esset eorum diligentiam partem operis addere, ut si solem facibus illustrare vellemus: quibus igitur ommissis tum liberalibus, tum etiam fordidis, & mechanicis, omnibus denique cusscunque generis Magisteriis, & artibus, nobis sufficit institutum prosequi magisterium Vitrioli: Hoc spagyricè constituitur non ex rudibus confusis, sed mixtione plurium essentiarum liquidarum, quæ jam fuerint extractæ à Vitriolo, & attenuatione elaboratæ, demum ad unam perfectiorem formam reductæ: idcirco exempli gratia expedit oleum, nempe tincturam productam, quam antecedenti capite demonstravimus, jam solerti perspicacique distillatione segregare, ut tincturam consequeremur à spiritu Mercuriali divisam: inde vero, si ipsam tincturam cupierimus in magisterium reducere; rursus eam spiritui suo copulare exigit opus, & ambos liquores prædictos in Pellicano vase Hermetico conclusos circulari ad plures dies, donec unus eveniat liquor dulcis, atque suavis, qui mire prodest adversus Epilepsiam, sanatque Apoplexiam, Paralysem, Vertiginem,

nem, Maniam, & Sincopen : corroborat ventriculum, expellitque chachesium : ac plerisque aliis morbis resistit maxima sua virtute : assumiturque dosi unius, vel alterius guttæ, cum aliquo liquore congruo ; At majoris ænergiz subsidium erit, ubi in prædicto magisterio resolutum sit aurum physice calcinatum, ut moris est.

C A P. XXIV.

De Lapide Salamandrico Elixireve Medicina
Universali,

Postquam vela contraximus à Vitrioli Magisterio nuper exposito, exigit nunc occasionis necessitas, ut properemus ad summum reducere omnia quæ hucusque divisimus à Chaos nostri subiecti prout matre antiqua, licet hæc imperfecta sit terra, ab ea tamen extraximus hydram, & cum analoga ipsius paludis lympa in lapillos retraximus, à quibus inde essentiali tincturam industriosa distillatione recepimus, atque Magisterium circulatione spiritus utriusque construximus, nempe volatilis spiritus atque alterius spiritus fixi quorum unus Mercurialis habetur, & alter existit pro tinctura sulphurea ; Veruntamen ambo ex viridi Leone *Riplai* excoriato deducuntur : quibus abitis demum si ad perfectionis apicem velimus prænominata ducere, quemadmodum ad finem extremumque terminum probitatis omnium operationum præciosissimæ : in primis suum cuique modum esse opus animadvertere, ut ordine aggrediamur rationem conficiendi Spagyricæ Medicinam universalem, & incomparabilem qua à radicali metallorum humore dependet, hæc enim balsami facultates præstat ad tuendam valetudinem, vitamque prorogandam, quippe in longiora tempora eam proferre : ac morbos quoscunque expellere valet, instaurat enim, & augeat vitæ Spiritum sine quo nemo vivit ; nunquid mirius hac medicina universali, qua veteres Philosophi imperfecta metalla ad perfectionem ducere connixi sunt, & corpora humana à morbis omnibus vindicabant : jure itaque appellarunt ipsam medicinam universalem, alioquin elixirem, idem enim refert, aut lapidem ironia referentes medicinam fixam, quæ igni præliatur eaque permanet, & absque ulla evaporatione resistit : præterea lapidem

dem Philosophorum nominarunt tanquam eorum inventum, atque lapidem non lapidem dixerunt, nam in virtute & efficacia eminet lapis iste aliis quibuslibet geminis; veruntamen non lapis dicitur etiam quia non est in substantia lapis proprius præterquam similitudine: at si forte aliquis objiceret non esse hunc lapidem Philosophorum, neque ab eis excogitatum cum varii cespitantes existiment materiam lapidis variam, undique sunt responsiones: quibus unusquisque eligere potest, quod ei magis arridet, vel juxta sensum suum in quo abundat, licet in ipso plerique decipiantur, ne tamen Tirunculus more Talpæ vagetur amore, ut ipsi proximo debeo, & conditione, (ut in Sacris Literis) consulo inspicere sedulo opera nostra, ex eis enim facile percipiet nos satis demonstrasse lapidem nostrum metallicum esse originem omnium minerarum, in ipso enim ceu androgyno, sive hermaphrodito vigent Mercurius & Sulphur metallorum seminaria, ex quibus construitur lapis: quamobrem cum ipsam noverit veritatem deosculatur eam, atque ejus semitam sequatur, ut ducem naturam habeat materiamque operi idoneam, & naturæ familiarem, ac magis propinquam profususmodi negotio: Idcirco itaque assumatur leontis rubei caput mortuum post separationem sanguinis & spiritus in stumulo bociæ relictum, quod in furno reverberetur, donec in calcem penitus vertatur, quæ mox in proprium phlegma, id est, in Lympham, jam initio effluxam artis auxilio à chaos materia prima obruatur, quibusque sale exuatur, inde phlegma sale corporis exusti imbutum colo trahatur, & vesica vitrea leni calore coaguletur, ac iterum solvatur ut artis est, filtretur deitum infirmo calore curatur concreseat, sæpius ad perfectionem depurationem, consistet enim sal terræ instar aquæ congelatæ in lapidem crystallinum firmamentum operis è terra magica deductum, quare à quibusdam Cælum secundum magicumque à quo ortum est cælum primum in substantiam aqueam magis puram: saltem autem quippe aquam siccam Gebri quatenus est corpus terrestre depuratum pro matre & sponsa primi Cæli habent Philosophi: Idem vocarunt ipsi Infantem ex Virginea terra matre antiqua Chaos ortum, qui nutriti exposcit suo lacte jam liquoris forma distillatione extracti à primo ente, ex quo formatus est Adam: hinc Sal firmamentumve dicatur humore mercuriale exutum præ nimia siti appetit humectari suo analogo humore, exinde finierunt Poetæ præ-

prædictum more vulturis vociferari petens pro ope ablatum liquorem sibi restitui quo denique alius opem ferre queat : quamobrem salem suo spiritu reservato ad duos digitos irrigare operæ pretium est ac æque digerere & distillare, mox rursus novum spiritum eademque mensura servata affundere exigit opus ac eodem ordine perseverandum censeo quousque pars volatilis superet partem fixi, adeo ut omne sit aptum abire sublime ac usque ad sidera extolli tunc itaque Vase sublimatorio includunt ipsum & igne ut artis est ad cacumen vasis locum sublimiorem ut puta Cælum Vasis evolare cogunt, quod ironice proferunt in aquilam cælestem exaltari, quæ talem & quamlibet unionem orientalem luciditate excellit ; idcirco prædictum salem cognominant armoniacum alioquin etiam mercurium philosophorum, cui ubi inferre velint formam tincturam & animam adjiciunt gluten sulphureum tanquam agens, in quo sunt tinctura, forma & anima, hoc igitur glutine liquoroso prout fermento incerare incumbunt salem exaltatum in Φ philosophorum ipsam quoque reiterant imbibitionem pondere & mensura philosophica, idcirco audite sapientissimum *Salomonem Regem Hierusalem lib. 11. sapientie, omnia disposuit Deus in numero, pondere & mensura* : memineritis expositum fuisse superius, *cap. 20. de Clysso*, in triadem uniri, videlicet corpus, spiritum & animam hæc sunt tria principia sapius cognominata sal mercurius & sulphur quæ nunc amplexu matrimonii collocavimus strato tori furni secreti, veris Philosophis noto, ut perfecte coquatur Triades unita tempore congruo, nec non calore analogo naturali fixetur, quod innotescet ubi omnibus elapsis coloribus mundi fulgeat denique purpureo tam optato. Tunc orta erit Salamandra fixa perpetuans, in igne fluida & penetrans quæ dicitur elixir lapis vera ac universalis medicina, quæ per os assumpta dosi unius grani sanat corpora humana & ab omnibus morbis quamvis deploratissimis liberat & redintegrat ea : operaturque instar balsami, qui vitam spiritum hominum recreat, custodit & auget, præterea cum deprehensum sit experientia adversari venenis consequitur atque cognitionem virium lapidis bezoar habere, quamobrem merito à quibusdam communicatur ei nomen lapidis bezoar ipsius : ita ut medicina spagitice parata plurimum valeat reficere vitam nostram valida sua virtute cælesti, nam omnia membra, sanguinem spiritum, & calorem naturalem more vegetum instaurat, cujus beneficio

ut in tot annos vitam producere queamus, quod Nestor aut Moë, ac æque discedere valeamus, ut Cræsus : Quam maximum beneficium præter alia infinita nobis largitum est gratis ab Omnipotenti Domino Deo nostro, velatum tamen diversis simulationum involucris, ne ab hominibus pravæ voluntatis raperetur perperam, neque idiotis palam esset, ipsi enim aliis inutiles, sed pro seipsis tantum ortos putant : viris autem evangelicis contaxat qui pro omnibus sunt, permixtum est sublimibusque ingenijs atque Murn cultoribus reservatum, quamobrem superiores Philosophi à consueto loquendi usu recedentes annexi sunt sub diversis aspectibus simulatisque affectibus occultare arcanum ac ipsius fructus tam præciosos exemplum assumentes à Natura sagaci, quæ triticum producit munitum tegumento aristæ, ut sub tutela spicæ, à morfu avium taceatur : studiose itaque intueri oportet synonyma magica seu astrata, symbolaque omnia, ænigmata, allegorias, figuras, & questionibus obscuris quibus usi sunt ipsi Philosophi omissa plana sermonis serie : ubi abdiderunt opificium nostrum magicum fabula Thesei qui ab Atheniensibus sorte missus fuit Cretam à Minotauro devorandus labyrintho, at Theseus consilio *Ariadna*, & ope occidit Minotaurum, & in primis coneludit ei os cum tribus pilis à sale chalcantli cuius eximia facultas est constringere os leonum, Urforum atque Taurorum, ita ut mordere nequeant : Demum filo duce accepto ab *Ariadna* evasit labyrintho : nam pro filo intelligitur ratio qua vestigia rexit ambagesque resolvit ; præterea pro tribus pilis non picis, sed indicantur poma tria aurea propter quæ Atlas id est liquor seu aqua mercurialis velocissima cursu coacta constitit vi salis magici nempe æris nostri, sulphurisve philosophici, his deprehenditur concurrere materiam Mercurii pro subiecto generationis ac principio primo in quo imprimenda est forma, cum mercurius sit liquor unctuosus vaporosus velocissimus in cursu naturæ aqueæ cui induciatur forma, & vix à sulphure agente, & balsamo naturæ, quare principium formativum dicitur hoc æthereum, & igneum est, præter quod naturæ æthereæ participat : & postea materiæ proximum est principium terreum salis coagulat enim & conservat unitam materiam cum forma in corpus absolutum quod perficitur ut terminatum fuit binis operationibus universalibus, quæ tamen inter se distant diversæ operantes cum quælibet earum oppositum alterius agat : quamobrem Philosophorum quidam æqui-

aequipararunt ipsas operationes columnis *Herculeis*, quæ sunt Montes duo oppositi, unus in littore Africa, & alter oppositus est in littore Europæ: Alii vero consimili ratione ducti comparare visi sunt predictas operationes Polis Mundi cælestis, hi sunt cardines nempe partes Cæli duæ immobiles sibi mutuo oppositæ, quarum altera est ad septentrionem, & alter ad Austrum: his vero quemadmodum circumvolvitur sphaera mundi, sic etiam arcantum opificium vertitur illis binis operationibus oppositis, quarum prima est quæ solvit congelatum in primam materiam, & in spiritum attenuat eum: Altera oppositum agit, nam sistit, & concrescit, quod solutum est congelat, liquidum & fixat quod est volatile, idcirco singulis his operationibus prosequitur opus alternatim usque ad finem, in quo peragendo summa adhibenda est diligentia, ne peccatum in defectu neque in excessu committatur: præ aliis vero Deum implorare decet, ut propitiæ nos, & illuminet corda nostra; nam sine ipso factum est nihil, & juxta, *Psal. Nisi Dominus adificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificant eam.*

C A P. XXV.

Praxis olei è Vitriolo compositi ac de Monarchia Theophrasti Paracelsi,

Oportunum est aggredi modum eliciendi oleum à Vitriolo cum alienis compositum, licet quandoque uno aut altero, interdum quoque pluribus, & variis admixtum: variis enim variæ fiunt, quæ constituta existunt sub secunda differentia compositorum commemorata, *cap. 20. de Glyss*: & si compositionis medicamento- rum duplex est causa, quam *Galenus* exposuit auctoritate *Hippocrasis lib. 1. de compos. medicam. per Gen. cap. 3.* ita dicens cui tamen nonnulla adpicimus aliquando virium ipsius vehementiæ obtundendæ, interim in suavitate mitigandæ gratia quemadmodum *Hippocrates* in libro de victus ratione in morbis acutis: ex quibus facile deprehenditur fieri structuram cum alienis, quæ valeant remittere vim noxiam, & nauseam quoque eximere, ut eveniat medicamentum lene tutum atque suave: nihilominus præter hanc sententiam docet ratio comprobaturque experientia adijci quandoque alia posse, quæ in opposito agant adeo ut medicamenti vires intenduntur

tendantur ubi opus exposcat exterius administrari, aut tenuissima eveniant quousque per alembicum potissime transeant, idcirco *Virgilius in Buc.* scripsit *sic parvis componere magna solebam*: de his vero singulatim ac fusa agetur ubi offeretur occasio; cum occurrat in præsentiarum pro exordio compositorum recensere armoniam sive monarchiam *Theophrasti Paracelsi, quam* prodidit *libro aurore Philosophorum*, alioquin *Gerardus Dorneus* ipsius interpres vocavit Congeriem *Paracelsi de arcano Vitrioli* rubeaque tinctura ex eo prolicienda citra calcinationem, nec non citra vehementem distillationem detestatus est enim *Paracelsus* extremum ignem asserens exuere oleum chalcanti sua propria tinctura, atque omni dulcedine, & fragrantia, quapropter intendit *Paracelsus* leni igne elicere succum Vitrioli ac oleum nobile, & fragrantissimum cum tinctura, & dulcedine: at longe se res habet immo à ratione alienum hoc pace tanti viri prorsus censeo cum enim tinctura sit in oleo sive in parte oleaginosa, quæ centro corporis residet tenacique substantia adheret parti terræ, quamobrem fortioris ignis gradum requirit, ut segregari enuclearique possit, idipsum experientia docuit nempe vehementissimo igne distillari oleum à Vitriolo prius ad rubedinem usque calcinato ita, quod reverberii igne aut saltem extremo exequuntur prædicta, præterea his faver auctoritas celeberrum scriptorum: nihilominus modum à *Paracelso* descriptum recensere non omitam: in primis itaque jubet vitriolum purificare à luteis viscosisque ipsius terræ, imperfectionibus solvendo ipsum, cum sua tinctura in aqua communi, quæ mox colo transmissa committitur igni, quam leni, ut ad exsiccationem levem evaporetur aqua residuebitque Vitriolum magis mundum, verum animadvertit in evaporatione aquæ chalcantio imbutæ penitus solem evitare ne tincturam cum arcano absorbeat sol, quare periret arcanum: rursus vero æque, ut primo aditu solvatur vitriolum in aqua dulci, inde per filtri lingulam transeat, & levi igne exsiccetur, quod sæpius rectificando reiteretur expresse decrevit donec omnem terream impuritatem amittat vitriolum, innotescit autem, hoc ubi amplius non conspiciantur faeces, quod demum vase vitreo colligatur sic ad unguem depuratum, deinceps calido hipocasto servetur vas peroptime clausum ne halitus efflentur, ibi vero digeratur Vitriolum mensium aliquot spatio, quo varii apparebunt colores, ac tandem in supremam rubedinem desinent; rursus vero, ut latius repurgetur Vitriolum

Vitriolum in rubedinem physicam versum demergatur aceto, ubi vero solutum fuerit opus est filtro, aut charta emporctica, aut alio quovis modo percoletur deijciendo faeces, quæ dissolvi nequeunt, percolatumque evaporatione leniter exsicceatur, aut distillatione detrahatur acetum ne amittatur, quod priori efficacius eveniet; toties vero solutionem Vitrioli in aceto reiterare expedit quoad prorsus à facibus mundum & rectificatum ab omni terreo inquinamento evadat, demum illud depuratum Vitriolum boccia vitrea concludatur, cui alembicus superponatur, stipenturque commissuræ ne spiritus diffilare neque exhalatione evanescere queant, ut *Theophrasti Paracelsi* verbis utar, tunc igne lento suaviq; distillatione è Vitriolo proliciendus est Olei spiritus, hoc autem appellavit oleum benedictum asserens carere omni acredine imò dulcius quocunque, alio balsamo, & quovis aromatico delectabilius esse: rursus verò emergit ibi ambiguum, utrum si per alembicum distillari possit oleum, vel ne, cum nil aliud sit alembicus, præterquam cacumen, & summitas regens bocciam rectam, & altam adeo, ut necesse sit in altum ascendere, quæ distillantur per alembicum quate æque dicuntur distillari per ascensum: In opposito autem constat oleum ac omne pingue descendere potius per vas declive, quod dicunt descensorium, videtur itaque consequi summe errasse *Paracelsum* quamvis excusandum sentiam, ut objectum crimen ab eo repellatur operæ pretium est animadvertere Vitriolum adeo tenuissimum, & spirituale factum esse tot operationibus, ut facile in sublime elevari queat, & per ascensum distillare, nec quisquam in posterum vereatur: rursus vero, ut redeamus ad arcanum *Theophrasti Paracelsi* decerpere memineritis terram foliatam albißimam nitidamque nivis instar, quæ imò boccia resedit post hanc postremam distillationem, inde, ut construamus magisterium expedit phiala excipi terram ipsam prout ipsius magisterii corpus cui sensim affundatur oleum suum in quo sunt anima, & spiritus Vitrioli, hinc momento oleum amplectitur corpus suum, quemadmodum anima solet maximo desiderio copulari corpore ejusque amplexu magnopere delectari, quamobrem prædictorum copulationem *Analoge Paracelsus* appellavit Matrimonium, quod in furno secreto Philosophorum reponit ibique per quadraginta dies continet, quibus absolutis perfectissimum habebis oleum admirandæ virtutis, quo Mercurius, & silentia imperfecta in solum perfectissimum vertuntur:

tur: præterea ipsius medicinæ multiplicationem hoc modo habebis, sume Mercurii corporalis partes duas olei benedicti, partes tres ad invicem permisceantur, & quadraginta diebus in digestione permaneant; & sic in infinitum multiplicari potest: quatenus vero sit medicinæ tribuendum curat omnes agnitudines mundi, quæ corpori humano accidere solent, nimirum omnis generis remedia prodit Vitriolum: quæ tamen omnia unusquisque experiri poterit, ut ait Apostolus, *Probare, quæ bona sunt tenete.*

C A P. XXVI.

Divisio Elementorum Vitrioli aliorum Ope, & Miscelo,

EXpositis singularibus modis segregandi elementa Vitrioli, qui tamen modi unicum complectuntur ens nimirum per se, vel seorsum citra ullius miscellam: expedit ulterius progredi ad ea, quæ aliorum accessione assequuntur compositorum nomina de quibus memineritis prædictum fuisse, *cap. de Clyffe*: quare huiusmodi alia hic addam, quæ negotio nostro congruunt: videlicet de modis, qui plura comprehendunt: in primis vero à paucioribus exordiendo instituemus, quemadmodum compluria commiscuntur ut eorum ope magis attenuetur substantia Vitrioli, & cum eis dissolvatur, ita ut potissime in quaslibet partes entis elementave dividatur, ex quibus jam compositum erat à natura: hinc eadem ratione ad majora ascendere præstat, quare plures constant modi, quibus essentia, & olea Vitrioli varie composita eduntur, quemadmodum paulo ante indicavimus: in posterum vero per exempla imitanda late constabunt.

Capiatur itaque Vitriolum Romanum, vel aliud cujuscunque generis, deligatur tamen melius inde commolitur reponatur in catino eique affundatur acetum acerrimum distillatum, & calefactum, quod rudicula, id est, spatula lignea agitur usque ad dissolutionem, solutumque solo filtri trajiciatur, mox ipsum cucurbita excipiat vitrea, cui superponatur alembicus jungaturque vas recipiens, demum omnibus connexis atque rimis, & juncturis glutine occlusis balneo maris locetur, & ignis gradatim suppeditetur, quousque humiditas distillet usque ad spissitudinem cremoris hordei

hordei tunc remotis alembico, & recipienti occludatur, & fimo equino calido circumsepriatur, ut materia digeratur, quindecim dierum spatium, quibus elapsis transferatur cucurbita in diplomate rursus munita alembico, & recipienti mollisque supponatur ignis ut distillet, quod effluere aptum erit huiusmodi caloris gradu, prodidit enim elementum aquæ, quod custodiatur: Reliquum vero in alteram bocciam vitream luto sapientum oblitam reponatur, & secundo ignis gradu, qui est cinerum, ut moris est evocetur stillatim spiritus acidus, id est, aëris pars: eadem ratione procedendum est ad distillationem olei elementi ignis, nempe tertio ignis gradu, qui est arenæ, cuncta tamen possent unica vice, quamvis ad invicem confusa evocari acerrimo igne, quæ postea sejunguntur singula sua proportionato igne: de his autem non est cur multa dicamus, parantur enim hæc eodem modo, quo sæpius recensuimus jam cap. 9. 10. 11. & 12. neque inter se distant præterquam mista sint quædam ex pluribus, aut alia simplicia singulariave dicas: superest parare terram ex fæcibus relictis post distillationes, & fundo vasis residens, facile autem paratur terra si in scobem redactæ fæces reponantur in vas figulinum vitro oblitum semiplenum, & clausum lutoque obductum exponatur fornaci, ubi horis sex saltem reverberetur, ita ut tenuissimus fiat pulvis, quem imbibere cum elemento aquæ, deinde molli igne urgeatur distillare, quod septies reiteretur singula vice calcinando terram mox eam imbuendo humore, ut supra, & distillando, tunc enim elementum aquæ purificatum erit, quod seorsum custodiatur: præterea eodem ordine, & cum ipsa terra purificantur cætera elementa, quæ singulatim segregata, & depurata, rursus omnia ad invicem copulari unisque possunt, ut fiat unitas, & Monarchia supra commemorata & mente Theophrasti, huic enim adhæret: terram inde magicam à fæcibus segregatam molire oportet, & cum ignis elemento trito, & rubefacto copulare, & rursus una terere super lapidem porphyritem, his vero aquæ elementum molendo reddatur mox subsequenter addatur imbuendo aëris elementum adeo ut rursus uniantur, quatuor elementa in ampulla vitrea, & optime opilata contegatur fimo equino quoad penitus solvantur omnia, & liquecant deinceps solum recondatur soli vel cineribus tepidis donec siccescat, nam lapis evadet durus, cujus pars cadit super centum ℥ mundi, & purificati, dum tamen in tigillo calefiat super ignem projicitur lapis iste

tritum, nam illico vertet Φ in Ψ : quatenus vero ad medicinam corporis humani mira operatur.

CAP. XXVII

Abditum senis Experimentum.

Memini Senem Clarissimum patriam meum Medicum non vulgarem, imo *Apollinea* Disciplinæ eruditissimum, Qui longa experientia ductus capiebat lib. 12. Vitrioli Romani stala-tici, quod tritum dissolvebat lymphâ calida, eamque frigesactam colo traniebat filtro, rursus vero Vitrioli residuum alia mergebat ferventi lymphâ, & percolabat, ut primum, ter quaterve cunctas abijciendo fæces; præterea solutiones ambas inferebat in matulam vitream, aut in ollam fictilem devitreatam, quam leni igni exposebat, quoad evaporasset aqua, & iterum Vitrioli corpus concreveret fundo coloris citrini, sed dimidiâ diminutione, reliquum enim defecit in desiccatione per solutionem acta. Tunc Vitriolum ab omni sorde ita depuratum conterebat, atque tripartiebatur ipsum mox in tres retortas indebat, quas luto artis loricatas exsiccatasque locabat furno venti cum suis recipientibus vasis arte annexis inde furno testæ subiciebat ignem trium carbonum, qui accensi erant hoc lenis ignis gradu perseverabat, quousque fluxisset phlegma cætero aridis prosequiebatur ignem sensim adaugere lignis, donec fumi apparerent albi in recipientibus vasis, ipsi enim sunt Vitrioli spiritus tunc eo magis ignem ciebat, ut ad extremum ignescerent vasa, donec penitus defierint fumi omnesque vapores, ita ut vasa exacte claruerint: hoc termino distillationis consequebatur aquam gloriosam, quam excipiebat, ac seorsim custodiebat vesica vitrea optime clausa.

Deinceps è retortis fractis excipiebat cadaver, ac tenuissime moli-
bat ipsum, idem aqua communi fervida mergebat, ut cadaveris sa-
lem extraheret, in aquam enimmersum solvitur usti corporis sal,
quare ut separaretur, expedit aquam sale prædicto imbutam segre-
gare à capite mortuæ & usto, inde eam filtro rer saltem exillare de-
mum matula vitrea affundere, ac igne leni congelare, nam in salem
albissimum concreveret.

Præterea prædicti salis uncias binas molire expedit, quam tenuis-
sime idipsumque ampulla vitrea immittere, mox quoque super
eum

eum aspergere aquam gloriosam jam supra servatam, ut digito uno tantum supermineat evitando superfluum ne pereat opus : demum fimo calido inferebat ampullam, ac circumspiciebat præter os ipsius ampullæ, quod supra finum eminere constituēbat, clauso tamen ore ipsius ampullæ cum antinotorio, & glutine è farina volatili calce, & albumine ovi, ibique octiduo consistere dimittebat, hoc enim termino consuetum est solvi salem in aquam, idcirco elapso ipso tempore extollebat vas à fimo, & inclinato vasis ore sensim effundebat, quod solum erat in alteram ampullam, & in ipsam æque clausam custodietur liquor, præter quod ex se commutabitur in lapillos pro usu, ut infra.

Rursus vero super residuum salis non soluti novam affundebat aquam gloriosam, & benedictam quantum supereminet digito uno, inde tecto clausoque ore vasis vitrei, ut supra locabat fimo octiduo : quibus actis detegebat vas, & reclinato ore ejus effundebat, quod solum erat in aliam ampullam, & per se custodiendum transfundebat.

Tandem, quod insolutum retro manserat, ceu nullius valoris abjiciebat, aut exiccabat, ac demum igne validiori, quamlibet absorberebat humiditatem, Inde si quid pulveris residisset ponderabat nulla alia sane de causa præterquam, ut sciret ad unguem quantum lapillorum solutum fuisset.

Ne per inania nubila subeamus, æquali lance libretur statutum opus, & ubi defierit sal, qui solvi nequirit insolutum, abjiciebat bonus senex, & supplebat novo sale, hoc enim ordine servato æquabat dosim propositam, vice deficientis igitur toridem salis novi ingererat in matulam vitream, & super aspergebat aquam gloriosam, quantitate, & ordine, ut supra expositum fuit de prima solutione salis.

Cum vero existimasset binas uncias salis solutas in pluribus, aquarum gloriosarum portionibus, ac in lapillos concrevisse ad invicem, omnes in matula vitrea conjungebat una cum vase recipienti, stipabatque juncturas ne dislaret, & diplomate distillabat phlegma ab eis, ita ut lapilli residerent forma massæ salis cum spiritibus aquarum tantum.

Rursusque sali immittebat novam aquam gloriosam quantum saturaret vix tegere salem, biduoque vas stabat ventre equi in digestionem, mox duplici vase exaltare nitebatur donec effluerit phleg-

ma, ac idipsum repetebat opus supra recensitum, nempe novam affundendo salis aquam, & digerendo, ac æque distillando phlegma, quod sæpius reiteretur, quoad materia salis nostri fiat ad instar Camphoræ, quod procul dubio evenire consuevit, quinta aut sexta saltem vice juxta probitatem magis vel minus lapidis nostri metallici.

Tandem si altera vice resumatur opus distillandi phlegma residebit, imo vasis materia salis penitus phlegmate immunis verum ad instar butiri clari, quod expedit ingeri in ovo philosophico longi colli inde hermetice clauso,

Præterea ipsamque immensa medicina, ut perficiatur recta indiget coctione, quæ per gradus caloris varios absolvitur, in primo enim gradu constituitur ovum philosophicum medicinam continens, furno cinerum, cui subaccendatur lucerna munita oleo, & thryalli quinque filorum, ut calorem perquam lenem inducat, quo tantum excitentur spiritus materiæ medicinalis, adeo ut circa ejus massam videantur circulari; cum vero desierint, augendus est calor ut accedamus, usque ad secundum gradum, quapropter conducit multiplicare fila thryallis, ut altius circulari queant spiritus supraque eminere, quorum desitus expetet, atque augeri calorem ad tertium gradum, hic æque exequitur si filis ampliatur ellychnium, ac successive semper magis unaque cum oleo tueatur lucerna, ita ut spiritus circulando ascendant sublimiora, quoad fixi constiterint, tunc extinguatur lucerna, mox frigidatum ovum philosophicum lorietur luto sapientum, muniatur itaque ut prunarum igni resistere queat, hic erit quartus gradus caloris, ac omnimodæ perfectionis supplementum.

Exinde aptetur ovum inter quatuor lateres circuitum agentes medium vero circuitus, nempe, eorum vacuum repleatur prunis, quibus circumscripiatur ovum undique, ac supra tueatur per diem naturalem, eoque elapso, & vase frigidato, reperitur eliciturque medicina fusibilis ut cera, colorisque rubea ut sanguis, & dicitur sulphur extractum à lapide nostro metallico conferens ad rubeum, nam si hujus medicinæ pars projiciatur super octo partes lunæ fusæ fixabit eam, & vertet in solem obrizum colore, substantia, & pondere, & in omni examine probum,

Quamvis præscriptæ Medicinæ facultas præcipua sit fixare, atque tingere, nihilominus summa energia conducit, si soli per Metamorpho-

morphosim jam transmutato, ac rursus fuso annexeris portionem sextam *Apollinis* mineralis, referet enim vicem fermenti, cuius proprium est ducere de potentia ad actum, constabiletur itaque ut æquum omne exactumque iudicium sustineat.

Quapropter ex proposito fermento ducimur ad multiplicationem medicinæ, ut infra. Cape hydrargyri depurati, & fervefacti aceto, & sale, mox per corium transacti, cui additur *Apollinis* in elimatam scobem, aut in folia tenuissima redacti uncia, & optime agitur, quod amalgama fiat cui tandem alteram commisce unciam præscriptæ medicinæ, & in pulverem deveniet: Quem ovo philosophico reconde, sigilloque *Hermetis* claude ipsum mox cinerum clibano caloris gradu primo reponere ubi trium dierum naturalium spatio consistat hoc expedito auge calorem, usque ad secundum gradum, quem prosequere aliis tribus diebus: Demum ascendens tertium gradum, & persevera quousque novendium absque ulla interceptione compleveris: Postremo expedit ovum ipsum luto artis munire exiccatumque locare in laterum circuitu prunis pleno, ut supra constitutum fuit ac eodem ordine succedet consequi medicinam, cuius portio cadit super octo lunæ, ut in *Apollinem* vertatur optimum absque alia societate.

C A P. XXVIII.

De aliis modis evocandi oleum à Vitriolo aliorum ope, verum absque Elementorum divisione exordiens à liquidis prout menstruis,

Plerique habentur equidem modi ad evocationem olei à vitriolo præsertim alterius auxilio prout aquæ tantum, aut aquæ mox aceti, aut loci puerilis depurati, aut capitelli, id est, lixivii, aut aquæ vitæ ardentis, aut cum aliis liquidis, ad hoc munus aptis, quæ menstrua dicuntur, prout inferius palam erit, verum enim huiusmodi modi fere omnes continuata serie exequuntur, eodemque propemodum ordine, vel parum inter se distant, ita ut ipso stylo conditi videantur omnes, quamobrem ne prolixitate labamur, quæ tedio legentes afficiantur, eadem sæpius repetendo, cum tamen neque ipsa penitus omitemus: prædictos itaque modos uno concludemus capite, quam breviori sermone fieri poterit: & præ aliis sequens

sequeus occurrit : Dissolvitur vitriolum in aqua communi limpida, acetepida, inde solutio ipsa frigesacta segregatur à facibus colo per filtrum proprium, aut per filtrum chyanicum quadruplicis chartæ substrato setacco, quod sæpius fiat donec absque sedimento relinquantur pars liquidior, quæ vase vitreo ampli oris transfundatur, ut matula vitrea est, cui subijciatur ignis, ut evaporet aqua, ac denique coaguletur, nempe in corpus suum pristinum concresecat vitriolum magis equidem mundum, cujus margini superiore annascitur flos chalcanti subcæruleus, aut viridis, prout erit vitrioli tinctura admodum tenet, sed in usu pro floræ tincturæ esse potest præterea vitriolum, hoc jam solutum, ac prope colatum, & concretum extendunt soli, quoad albescat, tunc ipsum molire expedit, & in leutum vitreum vas distillatorium, sive in vesicam flexam vitream luto sapientium munitam recondere : mox eam Reverberii furno locare eique vas recipiens annectere, ac igne duodecim horarum distillare cogitur oleum chalcanti, una cum aqua : quo ita mixto utuntur Spagirici interius exhibere, sic enim mixtum evadit temperatum, quare alterius aquæ mixtionem excusat peculiaris ipsius aqua : Sin aliter hoc immittunt oleum ita confusum, cum phlegmate in matulam vitream, & cinerum igni committunt ore matulæ detecto, ut evaneat aqua præ calore magis minusve quantum libuerit oleum acrius, aut mitius ; quamvis alia aqua, vel liquore congruo dulcescere queat : Alii quoque industrie solvunt Vitriolum Romanum vendibile, tritum enim tantum obruunt in aquam communem fontis, vel putei mox, quod solutum est, colo trajiciunt, ac demum exsicant dum tepidis cineribus mittunt, donec evaporatione penitus evanescat aqua : rursusque concretum imo vasis residat vitriolum tenuioris tamen substantiæ, quam antea præterea ipsius vitrioli solutionem reiterant nova fontis aqua eadem ratione percolando, & congelando, quod quater perficiunt solvendo, colando, & congelando nullis exceptis : Idem denuo subsequitur opus reiterari, ac toties pari ordine solvendo vitriolum ipsum ex aqua concretum rursus in aceto, vice aquæ mox percolare expedit inde igni congelare, quod residet tandem validiori igne cremant donec synopidis instar rubescat, deinceps sub dio sive Jove Sereno exponunt per duas noctes, vel quod humescat, tunc aqua ardenti irrorant eum leuorque vitreo, luto artis obducto, excipiunt, & furno reverberii locant, ac igne supposito distillare cogunt

obgunt aquam ardentem una cum aqua phlegmatica vitrioli seorsum colligendo, & novo vase recipienti mutato, ac igne ad summum vigorem adaucto oleum exsudare cogunt, quod tribus horis distillabit potentissimum ad abscessus incidendos: idem quoque oleum vicem aquæ corrosivæ supplet, satius enim hoc corrumpit hydrargyrum, & in præcipitatum album vertit eum.

C A P. XXIX.

Oleum vitrioli compositum Scriptum à Bernardo Penoto Aquitano.

Affunditur colchotari tuso Vinum album generosum sufficienti quantitate, mox igni ferveant pixide opus est, usque ad siccitatem, inde rursus molitum colchotar indatur retorta loricata cui annectatur conceptaculum: idcirco igne semisopito urgeatur passim augendo, ut moris est, in primis effluet aqua limpida mox vero mutato conceptaculo colligitur oleum rubeum, quod emanat instar sanguinis, præterea commisceantur oleum, & aqua, ac sæpius ad invicem rectificentur, ut in unum redigantur, cui additur totidem optimi spiritus vini, & mixta digerantur atque in pellicano circulari expedit, donec acquisierit odorem fragantissimum quintæ essentia: Tunc ipsius circulati excipias patina libram unam cui admisceas camphuræ drachmæ dimidium, ac totidem unicornu, spodii drachmas duas, rasuræ cranii hominis, omnium sandalorum singulorum unciam unam, succi coralli scrupulus duos, visci quercini, seminum, & radicum peoniæ singulorum unciam unam, Moschi, & Ambari singulorum scrupulum Unum: hæc omnia ad invicem mixta in phiola vitrea elausaque omittantur digeri, nam liquor eveniet saluberrimus adversus omnes ægritudines quamvis contumaces atque rebelles.

Alii septies dissolvunt vitriolum quale est venale in aceto simplici aut aceto distillatione excepto, solumque excolant liateis linguis, deinde in corpus aceto in halitus emisso, vel distillatione levi detracto redigunt: hoc tandem intra prunas aut furno reverberii exurunt quousque ad rubedinem consistenterit: demum in bocciam flexam reponunt ac igne validiori urgent distillare oleum rubeum.

Qui verò vice aceti utuntur capitello, ex cinere, calce, & aqua facto

facto, aut puerorum Urina despumata, ac filtro transacta ad solvendum vitriolum, quod inde filtrant ac exsiccant, eodem tamen ordine ad unguem servato prout de aceto assertum fuit, nihilominus magis augent pondus vitrioli dissoluti in capitulo aut lotio, quam aceto ob eorum sales: præterea, quod lotio solutum quater erit exsiccatumque mox ad rubedinem ustum appellant vitrioli crocum à similitudine, hoc omnes medicinas suo colore inficit si eo commisceantur præsertim sales, & præ aliis ammoniacum dum equali pondere ter sublimare cogantur, ut moris est, hoc denique sublinatum tritum super lapidem porphiridem loco frigido, & humido, aut clauso vitro sub fimo equino sex dierum spatio solvetur in liquorem nuncupatum à Spagyricis oleum de croco vitrioli compositum: ut ærugo crocea vitrioli, vel sanguis terræ, quo si imbibatur calx **D** transit in calcem solarem quæ in Apollinem facile commutatur: ut Exurunt tamen quidam vitriolum in olla cohoperculo causâ ac luto artis oblita relicto tamen parvo foramine in vertice, ut fuliginosæ exhalationes, quæ animalibus, & plantis perniciosæ sunt, penitus efferantur igne prunarum aut furno reverberi donec assertur, usque ad rubedinem, quod equidem dimi-
 • nuir per medietatem, id ipsum vitriolum simpliciter rubificatum appellant vitrioli crocum simplex, alii facem vitrioli collocant vitriolum fixum, quod si lavetur elicitur sal, mox si reliquum in pollinem siccam reducatur, dicitur terra damnata, quæ dulcis est, id est, citra saporem facultatem habet ulcera siccare sine morfu, cicatricem inducere eis, confert tumoribus aquosis, hæmorrhagiisque vulnerum sistit: idem operatur aqua fontis in qua bullierint facces, vitrioli combusti, curat ulcera, quamvis prava, cancrenas compescit, resolvit herniam varicosam ejusque dolorem demulcet, & facit detumescere testes, custodiat tamen interula ne madefiat illa aqua, nam si exinde lavaretur lixivio, illico inficeretur colore luteo inseparabili: quidam pro arcano utuntur ipsa aqua decoctionis vitrioli rubificati dum ipsa clarificata, & acris sit longa ebullitione, ubi velint arma, vel alia ferramenta deaurare prius optime absterfa madefaciunt penna, vel gossipio, & aqua ipsa croci vitrioli, illico enim arma colorem æris emulantur, tunc amalgama ex auro fino, cum hydrargyro factum adherabit armis si obli-
 niantur stilo, vel æris penna, vel quovis alio instrumento arti idoneo, quibus aurifices utuntur cuspidè aliquantisper obtusa, & si arma hoc amal-

amalgamate infecta apparebunt argentei coloris ob Veruntamen postquam sub cineribus calidis sepeliantur citra prunas donec evanescat hidrargirus, ut paulo post intuendum erit, si tenaculis detegantur, ubi aureus apparuerit color, tunc modico ceræ linire oportet ea eliquescet enim tanquam oleum, ut satius liniantur, quæ rursus sub cineribus tegere expedit, nam breviori temporis spatio detracta optime deaurata erunt.

Sed redeamus unde digressi sumus; Colchotar perfundatur aceto stillatitia triplo pondere ac novendio continuato agitetur quotidiè, mox lente per alembicum pellatur si vero non rubeat acetum stillatum quantum requirit opus rursus ipsum refundatur acetum colchotari rûso, ut satius attenuetur, ac tandem vi ignis evocetur, quod color rubeus arrideat pulcherrimus quare jure dicitur sanguis terræ, qui vitrioli propria est tinctura, Alioquin acetum Philosophorum ubi vitriolum combustum, id est colchotar sexies aceto solvunt inde per retortam in arena proliciunt, quod tincturæ vicem gerit: & in usu solutionis lapidum atque metallorum: Quidam commiscent arenam præsertim marinam, cum colchotate præparato ut supra expositum est.

Aliter colchotar infundunt in aquam pluvialem stillatitiam quoad colchotaris rubedine inficiatur aqua, operam tamen ludunt, qui phlegma suum peculiare omittunt pro pluviali aqua, mox per lacinias abstracta evaporetur, & concresecet tinctura, idcirco ritus ipse septies perficiatur, aut quousque coalescat in duriciem lapidis, qui ad motus linguæ summam dulcedinem referat, cujus facultas est; delere syrones serpiginosos, ac ulcera graviora sanare: verum enim hoc est potius sal colchotaris ex cujus libra consuevit distillare unciam semis olei per leutum vitrium si libuerit.

Quidam asserunt construere oleum vitrioli fixum, ut infra patet, conspergunt aceto stillatitio vitriolum romanum vendibile, & in cucurbita digeri permittunt, mox ad siccitatem usque distillare urgente igne blando deinceps fracta boccia extrahunt vitriolum tundunt, & reverberari mittunt in olla clausum ne efflare queat horis duodecim: inde refrigeratum emittunt, & molunt ac rursus in alteram bocciam immittunt eique affundunt ipsum acetum, quod prius à vitriolo distillatum fuit: quibus actis macerare permittunt, demum rursus distillare igne leni quoad nulli amplius ascendant spiritus tunc capiunt illud vitriolum, quod erit rubificatum, & mundum

ac duplo salis ammoniaci commiscetur in cucurbita, & sublimare cogunt, mox terunt, quod erit sublimatum, rursus quoque ipsum sublimare innituntur quod etiam tertia vice repetunt: deliquio tandem solvi ac commutari in aquam ex se relinquunt, quam eundem appellant fixum vitrioli oleum, ei enim attribuitur cinabaris fixandi facultas.

Præterea accedit distillatio vitrioli soluti in urina puerili, menstruo præ aliâ jam pollicito; Capiatur itaque libra vitrioli usque ad albedinem exsiccati quod vulgo dicitur Sfeumaturn dum vero ad hoc caleat illico obruatur in urinae puerilis octiduanae libris quatuor, & amplo vase coquatur per quatuor horas, deinceps hypocausto maceretur octiduo bis in die commovendo, quibus vero elapsis colo filtri trajiciatur liquor qui tandem alembico septies evocetur: Tunc enim podagræ conducit, pthisi, & aliis morbis præter quod metalla resolvit.

Alii obruunt vitrioli libram in urinae puerilis optime expurgatæ, ut moris est, libram semis, & ad invicem urnula vitrea collocare expedit duplici vase tepido, ut octiduo digerantur, quibus elapsis apponunt ei capitellum vitreum jungunt receptaculum, & stipatis juncturis augent diplomatis calorem usque ad fervorem, distillabit enim insignis aqua obtalmica, mox secunda effluet aqua priori paulo acrior, quæ dolores podagræ tollit, si tepida cum linteolis applicetur, ita vero pergunt sensim urgendo calorem balnei aut per cineres graduatos donec materia imo alembici resideat ad instar mellis, quam postea transmittunt in fideliâ ferream igni expositam rudiculaque ferrea continuo agitant materiam ne vasi adhæreat, ac ita perseverant eousque omnis humiditas exhalaret, & tantummodo resideat sal vitrioli una cum sale urinae instar massæ densæ ac siccæ quam in scobem comminuunt, & in retortam lutomunitam immittunt, connexoque amplo recipienti, ac optime obsignato, ne spiritus exhalare possint ignem subjiciunt per gradus, donec ad summum perveniat, ut moris est, videtur enim recipientis impleri spiritus albidis, undique qui in ipso fervore, prout in aeris nubibus concreverunt in glacies, undique laterum vasis recipientis pendentes, saltem enim referunt glaciale compositum ex duplici substantia: nempe Vitrioli, & Lotii, hujus autem salis scrupulus, vel ejus dimidium si vino exhibeatur, aut jusculo, aut quovis alio liquore condecienti ingens erit auxilium ad omnes obstru-

obstructiones jecoris, atque splenis, & proculdubio calculum dissolvit urinamque citius præterea si glacies ipsa exponatur cellario facile solvetur in aquam, quæ linteis administrata illico compescit inflammationes, & gangrænas.

CAP. XXX.

Oleum Vitrioli absque Distillatione.

EX facili Vitriolum liquefcit, & vertitur in formam olei, atque citra distillationem, at sola solutione in aceto obrutum acerrimo, dum ipso immersum leni ferveat igni trium horarum spatio, quod inde filtro transactum, rursus congelari expedit igni juxta artis consuetudinem, & quod trigesies solvendo ordine primo, colloque depurando eum, ac demum condensando exequatur, ita enim dubio procul in oleum versum residebit Vitriolum: cujus usus atque facultas est potius fixare confectionem amalgama, dictam ex apolline, & hgdargyro adjectis octo partibus salis aquilæ separati, & fixi, ut infra palam erit, quæ omnia ad invicem coërcita in cucurbita vitrea, superaffundatur modicum olei præscripti inde cucurbita Hermetice figillata exponatur calori pro coctione sufficienti tribus annis Philosophicis, aut usque quo fixetur in medicinam perfectam, cujus pars projicitur super centum sibiris servi fugitivi expurgati, & vertetur in electum: Dum vero medicina elixatur supposita lucerna, ex porrecta quadragenis diebus quibus nigrescit: sexagenis autem albescit, inde octogenis rubescere incipit: nonagiesque rubea constituta erit: tunc augetur ei calor subjiendo Vulcanum carbonarium, nam recidivabit albedo, ac denique rubicundissima eveniet vigente Vulcano ad summum fusilisque ut cera erit medicina penetrabilis atque: verum cum in hoc opere absolvendo concurrat sal cognominatus aquila volans fixatus expedit ejus præparationem, ut fixetur exponere, ne ullum relinquatur intactum quod desiderari possit: quamobrem superest, ut omnibus satisfaciam expresse explicare, ut inhumetur sal ammonius solariatim scobe corticum ovorum in olla luto munita: hoc autem cemento exponatur olla in rota carbonum qui circuli more accensi circumquaque ollam reverberent gradatim duodecim horis: hinc refrigerata obruatur massa ollæ in aquam communem ferventem, ut segregetur sal ab omni terrestreitate inde refrigerata

aqua saltem per decem horas quibus imbuta ac penitus condita existet sale, quare depurationis gratia trajicitur colo postmodum condensetur evaporatione aquæ igni expedita, ita ut concresecat sal quod nuperrimi congelare dicunt: præterea sal ipse condensatus rursus cementetur scobe nova corticum ovorum reverbereturque inde solvatur, & percoletur, ac denique in salem condensetur quod sæpius fiat primo ordine ad unguem servato, quousq; sal super laminam æream ignitamque projectus liquecat, & fluat absq; fumo, tunc optime paratus erit, & adeo fixus, ut congruat superscripto arcano.

Alter est modus quo vitriolum liquecit, & olei formam sola solutione contrahit absque distillatione, quare opus non est alembico, neque alio organo distillatorio veluti retorta aut leuto: veruntamen aliorum miscello, & ope perficitur oleum, quamobrem inter composita situm est quod sequenti educitur exemplo: Capiantur itaque Vitrioli Romani, viridis æris singulorum uncia sex, Mercurii sublimati Unciæ binæ; mox conterantur omnia atque commisceantur ad invicem in olla figulina vitreata, quæ igni exponatur donec compositum liquecat, inde liquefactum fustumque effundi expedit super lapidem marmoreum, tunc enim frigescens concresecit quod rursus molire operæ-premium est, mox cellario expositum humescere, ac olei instar liquecit, quod vase vitreo supposito excipiat pro Chymiaæ usu, quo plurimum præstat præsertim pro tincturis.

Sin autem singulare comburatur Vitriolum ad rubedinem usque mox quam tenuissime tusum immittatur in vesicam suillam vel salem bubulam, quæ in balneo maris sita sit donec præ humiditate solvatur Vitriolum ad instar aquæ.

C A P. XXXI.

Triplex oleum una Distillatione factum.

AD distillationem reversi perspeximus alios reverberatione ignis trium dierum adeo Vitriolum urere, quod post die rubificatum extrahunt tundunt moxque super tabulam ligneam & mundam prosternunt & spiritu vini irrorant, ac in umbra exsiccant, inde rursus irrorant ac exsiccant, quod pari modo tertia vice repetunt: tandem vero Vitriolum exsiccatum, & tusum excipiunt cucurbita curya aut leuto incrustato sapientia luto, & igni rever-

reverberationis quatuor dierum termino exponunt, nam secunda die reverberationis effluet stillatione è Vitriolo ita præparato, oleum rubeum limpidum : Tertia autem die egredietur oleum rubeum opacum, præterea quod in quarta die prodibit oleum erit nigrum; idcirco omnia ad invicem divisa olea colligunt his incumbentes & ampullis peroptime sigillatis usui servant : quorum debilius est primum aliis tamen intus per os assumendis præferendum : cæteraque acriora sunt, quamobrem exterius sunt potius administranda : ni diplomate eliciatur pars lepidior ac suavior, quæ ut primum potabilis est, quod autem omnium residet imo boccia cum distillare nequeat, hoc ignis gradu, sed majoris egeat, quare hoc postremum ac validius pro exteriori usu seorsum servabitur.

Alii opere exiguo & labore minori incumbunt prædicto tamen exemplo persuasi excipere cucurbita Vitriolum rubificatum, cui aquam ardentem è vino, affundunt, ita ut per quatuor digitos supernatet, hinc die naturali præmacerare dimittunt quo elapso cogunt distillare, ut moris est, oleum & aquam, mox ipsam diplomatiscalore segregant; subsidet enim Vitrioli oleum rubeum; in quo si adhuc aliqua portio aquæ inesse existimarint inter duo vasa vitrea reponunt & stipatis commissuris exponunt Soli : nam aqua excalefacta sole elevatur, ac summitati adhæret, tunc sedulo disjunctis vasis evacuant oleum aqua immune suaveque quod usui medicinæ custodiunt : hoc est evonomi filarii.

Alii quoque capiunt Vitrioli ex igne rubentis libram aquæ vitæ omni phlegmate expertis & solutæ libr. 4. mox prædicta commiscunt ac tribus diebus in duplici vase digerunt, demum igne cinerum molli distillare aquam operam navant tandem auctiori igne horis sex oleum eliciunt.

Aliique rubificatum Vitriolum infundunt in aceto eoque macerari demittunt diebus octo, ut magis attenuetur, ac satius distillare queat, propterea post aceti distillationem relinquitur quoque Vitriolum rubefactum, cui affundunt spiritum vini ad pondus librarum quatuor pro singula libra colchotaræ, inde per quatuor dies quiescere sinunt, postmodum igne per gradus distillare urgent opilatis juncturis quousque penitus transferint spiritus instar fumi : demum fæces molitas conspergunt liquore ab ipsis jam extracto, donex prorsus imbibatur, mox ut aptea tum digerere, cum

cum etiam distillare perseverant, ac sæpius idem agunt, quoad amplius furni ascendere nequeant: demum omnibus distillatis segregant aquam calore duplicis vasis, ut moris est, oleum namque Vasis imo rubicundum subsidet: hujus autem unciz si altera admisceatur apollinis soluti aqua ardenti vegetabili, & alembico transacti fortietur medicina, quæ sistit mercurium, & in naturam metallicam fixam: præter quod corporis humani ægritudines miræ delet omnes.

Distillatione sunt qui à Leon^o Irindi educunt phlegma, quo etiam roties imbuunt colcothar, ut prorsus absumatur quibus peractis adjiciunt optimi vini spiritum quantum digitis ternis superemineat, mox uno aut altero die digeratur, ut moris est, inde vase nitreo luto firmissime loricato distillare urgent omnia in recipiens Vas rûdo & simplici igne gradatim adaucto donec spiritus omnes nempe humidi & sicci egrediantur & in liquorem resolvantur quem rursus digerunt in diplomate ut à spiritibus sex seu quoddam sedimentum segregetur: demum Theriacalis aquæ camphoratæ quartâ parte addita rursus distillare ter omnia eunt: sic enim remedium construitur admirandæ protestatis, quod paroxismo epilepsiz ad ægrum excitandum exhibetur: & ad morbi præcautionem per idoneum temporis intervallum propinatur dosi scrupuli semis cum aliquo liquore congruo: Interdum vero ipsi spiritui adjiciunt Apollinis folia quæ in eo solvi solent ubi optime parentur nam spiritum supremæ efficaciz ita concinnant aurificatum eidem morbo utique congruentissimum.

Quidam commiscunt libram aquæ vitæ optime cum libris trinis chalcanti exsiccati ad albedinem usque & in scobem redacti mox tela vel scirpe vel candela vel alia re ignita tangatur nam facile accendetur aqua vitæ & comburetur ad ejus consumptionem tunc ex se perit ignis: & relinquitur Vitriolum extinctum, quod reponatur in ampullam curvam luto artis loricatam, cui nectatur recipiens Vas cum glutine, hinc igne supposito effluet distillatione oleum aureum in colore & valore: assumptum enim cum julapio violato vel syrupo acetoso tempore pestis curat atque tueretur ab ea.

Alii comburunt Vitriolum romanum igne reverberii ut sinopidis rubricæ colorem in propatulo ostendat quem in occulto tenebat, tunc molitum commiscunt ipsum cum dimidio salis ammoniaci electi & Vase aludel constituunt ut inde triplici sublimatione exalte-

Exaltetur cinerum calore, demum rursus molitum immergunt spiritu vini & diplomatis calore aptant quoad colorem citrinum contrahat aqua, tunc sensim depleatur ipsa ac seorsim custodiatur in phiola clausa, rursus vero Vitrioli fœcibus alia superaddatur aqua vitæ halitus ipsa, digeraturque ut supra, quod perseverandum opus exacte volunt quousque nullo amplius colore inficiatur aqua. Tunc inde uniantur aquæ omnes colore citrino imbutæ & ad invicem commistæ unum referat colorem aureum in quo si **D**obruatur fusa illico apollinis colore inficietur : eo autem satius eveniet dum liquor sive aqua vitæ colore citrino infecta argeatur diplomate effluere donec tenuissima vitrioli essentia coloris citrini pulcherrimi resideat imo matulæ quæ sola exponatur divo, ut humiditate aëris præsertim noctis liquecat, rursus vero leni cinerum calore concrecere ac condensari conantur atque iterum divo mittunt concretum ut liquecat, quod septies exequendum asserunt nihilominus in liquoris formam desinendum, nam si in ipsum liquorem **D**projiciatur fusa dubio procul vertetur in Apollinem.

Alii capiunt vitriolum romanum chalcanthumve dicas quod sit combustum, & molitum ad libras duas, & sacchari fini nec non aquæ vitæ ardentis omni phlegmatica humiditate exutæ singulorum libram, quæ omnia ad invicem commiscunt in Vesicam flexam vitream ac luto loricatam, & furno locatam cum Recipienti vase annexam, ut moris est, inde subjiçunt ignem, ut distillet aqua, eaque effluxa ad portionem aquæ vitæ subtrahatur recipiens, Alterum vero subjungatur aucto igne nam oleum emanabit coloris vini malvatici nempe aurei pulcherrimi saporisque, & odoris suavissimi, hoc est præstantissimum adversus quascunque febres ardentes pestiferalesque ac pravæ naturæ : sic perhibetur à *Lisavio* : præterea potu haustum dosi unius scrupuli alvum solvit absque noxa.

Hujuscemodi aliud probatissimum habet, ut sequitur, Cape vitriolum ungarum, quod est cærulei coloris, & commisce cum calce silicis lapidis, mox hoc composito impleas ollam ad medium, vel paulo plus, quam claude, & luto inde exsiccatam loca furno reverberatorio, demum extracta materia combusta immittatur in retortam bocciam cui affundatur spiritus vini ardentis, & circulati, ut modice excedat parumque super emineat, & furno venti leni igne supposito cogatur distillare spiritus ardens vini magisque augeatur

M m m

ignis

ignis quoad omnes transferint spiritus : ipsum autem liquorem distillatione collectum transfundere expedit in Alembicum cæcum, & diplomate maceretur per dies octo, quibus cura, ut leviter ferveat aqua, & aquositas tantum ascendat, oleum vero resideat in imo, quod triduo fiet, nihilominus si adhuc quidquam aquositatis mixtum conspiciatur operæ-premium erit rursus phlegma sejungere : reliquum enim perfectum erit, oleum suavissimum atque rubicundissimum cujus processus elliciendi vitrioli oleum præ aliis magis approbatur ac pro arcano habetur.

Quidam vero tundunt vitriolum ustione rubificatum, mox eisdem admiscunt lutea ovorum gallinarum elixata usque ad duritiem pondere æquali, inde omnia sic commixta rursus contundunt in mortario, ut in consistentem compagem reducantur, quam boccia curva immisam igne valido distillare urgent, nam effluet oleum rubeum in quo alii consueverunt demergere salis armoniaci portionem in ampullam vitream, quam ore obturato circumsepiunt fimo equino calido, & sic contegunt per quindecim dies, quibus elapsis reponunt ipsam furno distillationis rursusque eliciunt oleum rubeum, quod pro tincturis custodiunt.

Alioquin alii compaginant cum colchotari ovorum lutea quæ tamen elixatione induruerint prius, mox horum compagem pondere æquali in bociam vitream includunt, ac ipsam fimo calido contegunt quousque putrescat materia, & in aquam solvatur rubeam cujus summa facultas est rubore inficere quæcunque irrigantur ab ipsa : ac eo magis succedit, ubi pastæ prædictæ associetur æqualis portio salis ammoniaci in ampullam vitream, quam demum fimo calido quindecim diebus inferunt, quibus equidem solvetur in oleum tingitivum.

Pari studio Colchotar cum sale ammoniaco concorporant urina vaccæ, mox igni exponunt compositum quoad sensim absorbeatur quicquid humidi exisset reliquum vero molunt cujus scobis uncia si projiciatur super decem saturni igne fusi inficietur solis rubore intus, & extra.

Non desunt qui sublimare cogunt salem ammoniacum ad duplum vitrioli rubificati quinquies : mox cellario locant, aut fimo donec in oleum verratur quod fixum putant.

Verum hujusmodi vice alii tundunt colchotar mox ipsum super lapidem porphiritem levigant cum aqua salis ammoniaci quod inde

ex-

exsiccare permittunt idem vere tribus vicibus repetunt, postmodum loco humido reponunt donec humefcat ac penitus solvatur :

Capiuntque alii Vitrioli igne rubentis quantumlibet & cum melle molunt & instar pastæ commiscunt, mox distillatione aquam detrahunt maxime commodam sinuosis malignisque ulceribus si recte adhibeatur :

Præ aliis vero accedit hoc oleum colchotarinum, quod aliis ut constituatur cum sale vulgari præparato, ut artis est molire expedit colchotar, & vino commiscere inde in bocciam flexam immittere ac furno locare demum igne urgere, donec ex his distillet oleum rubrum obscurum in quo si folia Orizontis immergantur, nec non quodam temporis intervallo digerantur, dubio procul eveniet orizontis solutio quæ dicitur Colchotarinum oleum solificatum :

Alii solvunt chalcanthum in aceto, mox filtro excolant exsiccant & urunt ad rubedinem usque quod rursus solvunt in sequenti aqua corrosiva quæ Vulgo dicitur fortis.

Capiunt salis ammoniaci, salis nitri, vitrioli romani singulorum dimidium libræ, Cinaprii uncias tres, favi mellis quantum sat sit, ut omnia in compagem reducantur, inde in boccia flexa distillantur, & in ipsa distillatione solvunt superscriptum vitriolum rubificatum, ac iterum congelant distillatione detrahendo aquam, subsidet enim vitriolum hinc ab eo sublimare ter saltem cogunt salem ammoniacum : præterea omnia in ampulla includunt, & sub fimo equino calido diebus decem locant, ut in oleum solvantur quod tandem circulatum concrecet in pollinem, cui rursus affunditur spiritus aquæ vitæ, demum distillatione detrahunt ipsum quamobrem oleum Vitrioli subsidet fixum :

Alii superficiunt aquam fortem communem calcantho usto, & sic macerare omittunt quattuordecim diebus inde distillare cogunt igne per gradus postmodum rectificant distillationem leni tamen igne, quo efflant phlegma aquæ fortis resideatque fundo oleum :

Aliter vero radiis facis cælestis sternunt chalcanthum tritum, quosque siccefcet ad albedinem, quod equidem indicat multum amisisse humiditatis, tunc rursus molire eum expedit, & in figulinam ollulam reponere ad tertias duas plenam ac super prunas accensas ore recluso sensim rudicula lignea operæ-pretium est agitare chalcanthum, donec penitus exhalent fumialbique vapores, & in colchotar deveniat colore rubricæ sinopidis, hoc erit perfectæ

calcinationis indicium : mox autem ipsius colchotaris libra tenuissime moliti obruatur in recurvam bocciam ita ut dimidium bociæ impleatur colchotaris polline , cui affundant aquæ stygiæ uncias quatuor , leviterque quassant bocciam undiquaque ut adinvicem omnia commisceantur ; Demum furnulo aptetur boccia loricata , ut artis est , eique additur vas recipiens , & juncturæ stipentur ne disflare queant ; nam illico absque igne , verum ex se distillare incipiet liquor , quamobrem ita omittere expedit per horas duodecim , quibus elapsis incumbant subjicere ignem ex carbonibus accensis sensim augendo eum per gradus , & ita sedulo perseverant , quoad expleatur distillatio , tandem evaporetur aqua stygia , tum phlegma chalcanti si quid sit cinerum calore , & custodiatur oleum .

Compaginant alii libras binas Vitrioli Romani , quale venditur absque ulla præparatione , præterquam quod molunt ipsum cum libra aluminis specularis aliquantisper assati , quod vulgo dicitur scaliola , hujuscemodi alumen tantæ videtur efficaciz , quod urget Vitriolum emittere citius aquam , idem quoque præstat vitrum tritum , cû ex vitro ac eo minus ex alumine scaliola effluere nequit humiditas ulla , hæc tamen pellunt ipsam Vitrioli aquam , idcirco excipiunt boccia curva loricata compositum pulverem ex Vitriolo , & alumine scaliola , mox altero vase recipiente conjugato recte stipant juncturas inde lenis ignis , quatuor horis subdatur eo enim tempore distillabit aqua , demum sensim augeatur perseverans ad summum , quousque exstillare desinet nec amplius fumosi spiritus conspiciantur in vase recipiente imo ipsum evaserit clarum , & lucidum omniumque exhalationum immune , quod horis septem evenire consuetum est ; quibus peractis omittuntur ex se refrigerari vasa mox à recipienti excipiat aqua distillata custodienda ampulla clausa , hujus enim facultates novimus rubificare oleum sibi præterea si in prædicta aqua extingatur ferrum quater ignitum dulcescit adeo , ut maleabile ac instar plumbi ductile evadet . Rursus vero fæces molire expedit , & loco subterraneo humido , prout cellario exponere quatuor diebus , ut humescant , tunc in vas figulinum vitro obductum conjiciunt , & acetum stillatium super affundunt rudicula lignea commovendo , quatuor horis , nam rubescit acetum , quod sensim evacuetur , ac filtro excoletur ; rursus vero novum affundunt aliud acetum stillatium super fæces

faeces, servato ordine primo, & perseverandum est hoc, donec amplius aceta nullo inficiantur colore colorata vero quæ sunt metalla, aut alia, quavis boccia excipiantur, & diplomate distillare cogantur in aliquod vas recipiens: subsidet enim tincturæ Vitrioli essentia in consistentiam niellitam, quæ mox igni cinerum leni exsiccabitur: idcirco ipsam à vase extrahere expedit, & super tabulam marmoream molire, ac demum cellaria, vel alio loco frigido, & humido omittere, quoad solvatur in oleum, quod fixum appellant, nam si gutta ipsius affundatur in cyathum, aquæ non admiscetur ei imo fundum petit, neque amplius concrevit igni: quamobrem hoc ad sidera extollunt pro tincturis metallicis.

Aliter usum chalcanthum, & tusum claudunt in vesicam vitream una cum spiritu aquæ vitæ superfluo, & furno locant conjunctoque receptaculo ac stipatis juncturis accendunt circumquaque ignem infra, nempe, & supra, effluet enim aqua una cum oleo ru-beo ad instar sanguinis.

Sunt qui irrorant chalcanthum usum, & tritum cum spiritu aquæ vitæ, ut humescat mox in bocciam curvam immittunt eum, ac furno cum recipienti constituunt: demum subjiciunt ignem per gradus tribus diebus, quibus penitus omnes desierint fumi: his vero peractis expedit seorsum, aquam distrahare ab oleo: quod assumitur potu modo sequenti.

Capiunt Julep Violati libram, ac totidem aquæ vitæ optimæ, aquæ rosarum uncias tres, moschi grana octo, olei è Vitriolo drachmam unam, omnia commiscant ad invicem, hujus autem compositionis exhibetur potu ad dosim cochlearii adversus febres ardentes, refrigerat enim, & restaurat, sputamina cruentosa coeret, dysenteriam compescit, & catharrum absolvit.

Verum alia proponitur compositio majoris efficacæ, cujus exemplum ita sequitur. Capiunt sacchari fini libras quatuor, Rhapontici libram, Reubarbari unciam, florum mercurialis libram, spiritus aquæ vitæ libras quatuor, uniantur omnia, ac fimo macerentur diebus sex, mox duplici vase distillare cogantur: reliquum est torculo exprimere faeces: ac seorsum singula omnia custodire: rursus atque faeces irrigentur, & laventur aquis Buglossæ, fumiteræ, & scabiosæ, è singulis ad uncias sex, quæ postmodum prælo, atque colo transeant, demum hæc cum superscriptis commisceantur, cunctaque fiant unum, cui pro singula libra compositi,

M m m 3

additur

additur olei de Vitriolo scrupuli dimidium : Si vero hujus compositi ~~humiditas~~ potu medieta uncia , actu frigidi , ante prandium quatuor horis , stomachum roborat , splenis duritiem , & inflammationem sedat , ac ejus obstructions aperit , & tollit , & capitis dolorem demulcet , atque dentium , reumaeque sanat , & senibus vigorem reddit , eosque tuetur , praeterea sanitati restituit omnes : nihilominus oleum absque suprascriptis compositionibus exhiberi potest vino dosi quatuor granorum , aut mensura septem guttarum , bis , vel ter in hebdomada , consumit bilem , instauratque naturam , abstergit renes , refrigerat hepar , & sanguinem expurgat , & quascunque febres solvit : & obstructions aperit , lapidem , & calculum comminuit , & expellit : at si exhibeatur eum aqua fumariz , & mirabolanis sanat scabiem , quemadmodum cum aqua endiviae hominem roborat , ac juventuti fere restituit ipsum renovando , praeterea cum spiritu aquae confert omnibus aegritudinibus , dum praecesserit universalis purgatio corporis.

Verum cum praesentum jam fuerit caput hoc de oleis chalcanthi variis , & compositis cum liquidis , ad calcem produci , ut inde aliud paremus de compositis cum aridis : festinavit ad hoc accedere , ac in ipso includi voluit , cea superioribus cohærens , quod sequitur oleum ex colchotare , & olivarum oleo , summo opere efficax , ac maxime conducens podagrae , ipsiusque dolores demulcendo abolet , & nervos contractos sanat , nodos , gummataque dissolvit , scabiem , cuncta quoque cutis vitia curat , & ulceribus pravis commodum est : quæmòbrem ut hujuscemodi emolumenta assequamur , colchotar expedit in compagem reducere cum oleo olivarum , mox in retortam luto obductam immittere , at ei rursus affundere oleum aliud olivarum , quantitate ut quatuor digitis emineat : praeterea annexo recipienti , obstructisque commissuris , omittere opus exposcit tribus diebus macerari , deinceps retortæ subjicitur ignis immediatæ nudus lenis tamen : donec omnino distillaverit oleum , demum augetur ignis quarti gradus , ut totum exprimatur , ac effluant spiritus omnes , tandem vero frigefactis organis effundatur liquor olei , & clausa ampulla custodiatur ad usum ; at si in prædicto oleo quater infundantur hyperici folia floresque , vulneribus præstare expertum est.

C A P. XXXII.

De aliis Oleis eductis è Vitriolo una cum aridis,
absque ulla elementorum divisione.

ETenim plurimi sunt modi evocandi olea è Vitriolo variaque
fortiuntur prout commiscuntur varia cum Vitriolo, quæ hic
recensenda excogitavi commoda, à paucioribus, facilioribusque
exordiens, Hoc primum erit è Vitriolo Romano, & sale commu-
ni præparato, ut artis est, elicere alembico aquam, in qua si os, aut
Ebur, aut Ambra, aut aliud simile quodcunque obruatur ita, ut
maceretur, dubio procul mollescet.

Quidam vero commiscunt silices crudos, at comminutos, cum
colchotare, & in retortam immittunt, furnuloque locant cum
recipiente, atque ut moris est, igne violentissimo, trium dierum
spatio eliciunt distillatione oleum rubeum ferventissimum: quod
dulcificari potest circulatione acta cum vini spiritu: vel aliis pleris-
que modis, alibi expositis: alioquin citra dulcorationem acerri-
mum est.

Anthydropicum Muffetti.

CAp. Vitrioli Ungarici perusti libras quatuor, Tartari calcina-
ti, libram unam, Silicum Fluvialium alborum, ac lucidorum
qui prius sint calcinati, inde ad pondus librarum sex, ex his omni-
bus singulatim tritis, inde commixtis fiat pulvis unus, qui exten-
datur marmori humefacto, ibique omitti voluit quindecim diebus,
quibus elapsis aliquantisper humefieri appareat mox cucurbita cum
alembico congeratur, & vase cinerum annexoque excipulo, sup-
ponatur ignis, & distillando ter propellatur semper facibus reddend-
i distillatum: Tandem per retortam distilletur: de quo exhibetur
choclear cum oximelle, vel alio quovis congruo liquore, singulis
auroris educit aquas per alvum, & urinam, & obstructions
aperit.

Alioquin agit *Philippus Mullerus, lib. de Miraculis Chemicis,*
cap. 3. de spiritu Vitrioli verò, & oleo vitrioli secretissimo.

Capit Ungaricum vitriolum, hoc est, coloris cærulei, quod unit
cum

cum lapidibus siliceis tritis hinc igne reverberii redigit in calcem, cui affundit spiritum vini circulatum, ut medicina supernatet, mox è retorta per distillationem detrahit spiritum ardentem, demum acto igne propellit oleum, & spiritus omnes, præterea liquorem circular octiduo in alembico cæco calore balnei, ferventis, opera ut ita, ut absumat aquositas, & resideat oleum suavissimum & rubicundissimum.

Alii exponunt igni ollam vitrioli Romani, semiplenam ad libras quatuor quousque liquecat, tunc ei liquido miscent viridis æris libram, quam compositionem postea frigesactam terunt, inde leuto distillare urgent, ut exposcit ars, emanat enim oleum tincturis commodum.

Alii assumunt vitrioli recentis libram smyris lapidis, sive smyrilli, de quo egit *Galenus lib. 9. de Simpl. Med. Fac. loco de Lapid.* hujus itaque dimidium libræ, molunt, & commiscunt ambo ad invicem, ex qua compositione juxta artis peritiam distillare conspeximus aquam, & oleum, quibus utuntur non modo pro metallorum tincturis, cum etiam ad inficiendos viridi colore pilos crines, plumas, & alia cujuscunque generis.

Consuevere alii commiscere sulphur vivum cum vitriolo æquali portione, & retorta lutata, ac cinere coperta, & emanat oleum pro tinctura metalli.

Alii ex colchotaris libra, & olei sulphuris unc. 6. per campanam stillati, mox per retortam distillant oleum rubeum, quod fixat ac tingit metalla: præter, quod plurimum fert Medicinæ opem, multis enim confert, præsertim adversus cancerum ulcus tam perniciosum, nam si hoc oleo madefiat ulcus cancerosum sistit eum, ac illiço interficit, idcirco commodum est, applicare lintheum lini vetus ipso oleo imbutum, cadet enim carcinoma cum lintheo, inde ad cicatricem ducitur Unguento de minio.

Alii assumunt chalcanti Romani libras sex, salis ammoniaci sulphuris Cinaprii, auripigmenti, aluminis rochæ chrySTALLINI singulorum uncias sex, quæ omnia molunt, & commiscunt, postmodum in ollam recondunt, & super prunas exurunt usque ad Rubedinem: Tunc iterum terunt mox boccia curva excipiunt, quam furno reverberii locant, inde sub ipsa ignem succendunt, & sensim vigorando eum accendunt ad quartum gradum caloris, ita etiam spatio dierum sex distillabit oleum tantæ acridinis, & vehementiæ,

ut

ut si ipso intincta virgula oleagina signentur, abscessus, ac quævis durissima caro illico secantur absque ulla sanguinis fluxione immo cauterizata remanent: hujuscemodi aliud cauterizans oleum literis tradidit: *Alexander Trajanus Petronius, lib. 7. de labe Gallica*, cujus verba sunt: Accipe Vitrioli Romani uncias duas, Arsenici unciam unam cum dimidio, Mercurii sublimati unciam semis, cantharidarum tritarum drachmas binas, succi vitis albæ uncias sex, omnia commiscent, & vase distillatorio ac igne, ut moris est, liquorem olei forma, eliciunt: cujus gutta una aut altera, aut tertia saltem cauterizat carnem absque dolore.

Alii quoque capiunt colchotaris libras octo, arenæ marinæ mundæ exiccataeque libras tres, hæc trita & mixta excipiunt retorta, quam furno reverberi locant, mox ignem succendunt viginti quatuor horis, hoc enim temporis spatium extrahunt olei limpidi, & acerrimi uncias quatuordecim vi spiritus arenæ salfuginosi, qui cogit exire oleum, & in majori quantitate effluere, præterquam efficit illud adeo validissimum, ut ipso incidantur abscessus:

Aliter si colchotaris binas libras, salis ammoniaci unciam, & Tartari calcinati semiunciam commixta omnia excipiantur retorta, quæ locatur vase arenæ, inde supposito igne bidui spatium distillabit oleum vehementissimum.

Sunt qui compaginant Vitriolum ad pondus librarum sex cum sale communi portione libræ cum dimidio, quæ cruda omnia prout vulgaria venaliaque sunt, trita, & commixta in olla sigulina exponunt igni quousque ad rubedinem urantur, Tunc in calcem versa, & trita in pollinem distribuunt tribus bocciis flexis luto munitis, postmodum igni sex diebus nulla intermissione cogunt distillare oleum causticæ facultatis, quo inquinant virgulam ligneam cujusvis generis, inde ipsa delinunt abscessus, & membra, quæ sensim abscindere volunt, ubi enim præ timore abhorreant volvellam, vel scalprium, hoc sepius contenti, & compotes voti sui facti sunt; id ipsum oleum cum arnoglossi succo aut barbæ silvæ, aut scabiozæ, aut hujuscemodi alio administratum, abstergit ulcera putrida, sistitque Gangrenas, ac omnem corruptionem reprimat.

Alii assument colchotaris libram, salis communis decrepitati uncias quatuor, conterunt omni, & commixta immittunt in vesicam vitream curvam luto obductam, quam furno collocant, hinc lignorum dulcium, & aridorum igne urgent distillare demum decem

N n n

hōra-

horarum intervallo , citius quoque effluit oleum Vitrioli expulsum ab acuitate salis, & ita compositum emanat ad pondus duarum unciarum pro singula libra Vitrioli.

Alii capiunt Vitrioli separata , id est colchotatis, libram , salis vulgaris separati, id est assii, vel decrepitati uncias duas, salis nitri unciam, conterunt omnia & ad invicem mista in vase proportionato distillare oleum incumbunt.

Præterea alioquin comburunt calcandum, hoc inde commiscunt cum æquali pondere salis assii, & præparati, compositumque hoc recondunt in olla figulina vitro oblita, quæ fundum habeat plerisque foraminibus pertulatum, cui aliam supponunt ollam integram, citra foramina, adeo ut fovea terræ acta conjungantur, ita ut superioris fundus inferioris os ingressa per duos digitos luto, & terra contegatur, reliquumque corporis ollæ superioris super terram omittatur, & clauso orificio cum aliquo cooperculo, ne distillare queat, mox circumquaque, ac supra ollam succendatur ignis, quoad oleum distillet in ollam inferiorem, quamobrem per descensorium hoc est distillare.

At præ aliis singulare potissimumque oleum Vitrioli compositum, quod sine dolore cauterizat carnem, & sine pari abscindit apostemata, & scrofulas evellit, atque verrucas, scripsit *Nicolaus Massa lib. de Morbo Gallico, Tract. 6. cap. 4. de modo aperiendi apostemata dura prout gummas.* Caput igitur vitrioli Romani, aut Ciprii uncias triginta, salis nitri, Aluminis rochæ, singulorum uncias quatuor, cuncta molit, compaginat atque urit, mox calcem eorum immittit in bociam curvam luto loricatam, & furnulo succendit ignem, & sensim augendo colligit tam mirabile oleum in vas recipiens magnum, & optime annexum, ne dehiscant commissuræ.

Idipsum præstat aqua descripta à *Leonardo Berra pallia lib. de Ulceribus, cap. 10. de Fistula, ac ejus curatione,* ubi prodidit, Cape Salis nitri, Vitrioli Romani aluminis rochæ singulorum libra, quæ singula per se molire docuit, mox ad invicem compaginare cuncta, ac etiam in Alembicum immittere, furnoque cinerum locare, ac leni igni cogere, ut distillet aqua, donec fere incipiat rubescere alembici capitellum, tunc remove, & abijce illam primam aquam, nihil enim valet, sed alterum annecte receptaculum, ut colligatur secunda aqua, omni alia aqua mundi fortior, quare
auge

auge ignem, ut omnino rubescat alembicum, & reduc cineres altius usque ad collum alembici, ut fortius excandescat, protrudanturque furni, & spiritus vaporosi, quibus elapsis, & frige factis vas effundatur aqua secunda; rursus si in ipsam projeceris aliquid Mercurii, ut dissolvatur dubio procul eveniet fortissima, ut ignis; Hæc enim si tangat carnem cauterizat eam ad instar ferri igniti, quod tamen citra dolorem ullum evenit præterea mortificat omnes Fistulas, & cancos, & carbunculos.

Altera sequitur aqua corrosiva ejusdem auctoris, loco ut supra, alas vero omittemus, brevitate gratia, cum multæ reperiantur descriptiones in conspectu legentium à diversis scriptoribus editæ. Huic igitur, ut inhæreamus, assumere conducit Chalcantum Romanum, salem niterum, & calcem vivam recentem æquali portione omnia trita, & mixta ponantur in alembicum, & igne, ut moris est, distillare urgeantur, nam prima effluet aqua alba, quæ præstat ad lentigines delendas, cui subsequitur inde secunda aqua rubea, quæ præstantissime sanat fistulas, porrosque, evellit veruscas, atque callos tollit.

His pluribus satis expeditis tum causticæ, cum etiam septicæ facultatis, quæ exterius administrantur, opportunum jam erit ab eis recedere, & ad ea, quæ interius potu nempe, ac tuto assumi comoda sunt, revertere, ut infra.

Commisceatur colchotar cum æquali portione rubricæ fabrilis, quæ vulgo dicitur terra rubea alioquin emborum, quamvis ex Idiotis quidam non æque appellarunt bolum armenum crassum, licet hic magis congruat synopidi, nobis tamen sufficiet sub nomine terræ rubeæ, id ipsum enim indicat rubrica, qua utuntur fabri lignarii ad tingenda ligna, & funiculum quo lineant ligna, quæ in tabulas ferra dividere volunt; hujus terræ usus antiquissimus fuit, teste *Homero lib. 2. Illiad.* ubi inquit, illum sequebantur duodecim naves, quæ habebant genas rubrica infectas, verum revertamur ad propositum nostrum de composito ex colchotare, & emboro quod immittatur in retortam, vel in leutum vas distillatorium, & humile, & collocetur furnulo cum recipienti annexo, & subijciatur ignis, nam extillabit oleum tempore decem horarum coloris aurei.

Alii aqua communi fervescere extrahunt salem à colchotare, mox ipsum compaginant cum æquali portione embori, & vase ar-

tis, ac igne apto, ut moris est, effluent distillatione undæ quatuor olei ex singula libra salis colchotar.

Præterea ex *Andernaco* viro erudito constat, distillare aquam & Vitriolo recenti organo artis, rursus ipsam aquam affundit suis siccibus, ac redistillare incumbit, ita ut ad siccum vertantur fœces quippe in colchotar, quod tulum ex retorta boccia vitrea propellitur emittere oleum.

Alioquin, ut citius, ac satius, se expediat operator, sedulo compaginat colchotar cum laterum grumis, & in pomum distillatorium immittit, mox igne sensum emanere oleum cogit, quod demum rectificat; sæpius, ab eo abstrahendo phlegma.

Non desunt qui colchotari affundunt vini spiritum, digerunt, & coquunt, hinc colo trajciunt, mox novum suffundunt colchotari spiritum, ut prius agendo in omnibus, ac sæpius per omnia, quoad nil aliud tincturæ à colchotare extrahere queat menstruum spiritus vini prædicti, & priori suo calore destitutum, subsideat colchotar, hoc instar cretæ insipidæ projiciatur: menstrua autem, spiritusve vini quibus colchotar dimisit suam essentiam, quam distillare operam navant per curvam bocciam, eliciuntque separatim oleum, quod vini oleum vitriolatum appellant: In quo si macerentur auri folia, aut ipsius auri calx, solificarum esse oleum asserunt: Verum jure magis congruit nomen solificati, ubi oleum colchotar tantum soluerit aurum, prout inferius constabit.

Alii eliciunt distillatione oleum ex saccharo, & colchotare, quod summopere confert febribus malignis.

Aliud accedit oleum, ex compositis, Præstantissimum adversus epilepsiam, quod distillatione effluit, hac ratione capiunt Vitrioli exsiccati, libram, stibii dimidium libræ, hæc conterunt, & commixta reponunt in retortam, & furnulo cum igne juxta artem distare urgent oleum, quod inde super cranium contrusum affundere, macerareque per diem naturalem, demum retorta boccia rectificare expedit: hujus autem olei exhibetur dosis drachmæ semis, ac usque

ad drachmam ascendunt, cum sirupo aut conserva idonea prout anthos, aut peoniæ, majoranæ, betonicæ, aut hujuscemodi aliis, quæ capiti conferunt.

CAP. XXXIIL

De aquis distillatis , è Vitriolo, aliorum miscello.

ETenim indecens videretur sub silentio præterire aquas , quæ educuntur distillatione ex ipso Vitrioli corpore aliis mixto, idcirco ne defectu labamur, de eis quoque agemus , semel tamen, ac simul, cum unum , & idem ferè sint, ac eodem modo eliciantur, præ quibus accersitur aqua potabilis & palato grata , gustuive præ aciditate delectabilis , quæ refrigerat, ita quod febrium ardentium extinguit æstum, & abstergit putredinem arcetque ab ipsa, quam obrem febris pestilenti conducit, sitimque delet, cæliacos affectus, ventriculi ex bile subversiones, & fastidia tollit, idcirco appetentiam excitat, vermes enecat, scorpionum quoque ictus compescit, sanguinem spuentibus præstat, quemlibet fluxum cohibet, præ sua tenuitate incidit, humores lentos , obstructions aperit , & menses commovet, jecinoris calorem contemperat, ictericam sanat, calculos , & arenulas dissipat, ac educit: præterea corroborat cor: verum ad extra si madefiat corpus sanat scabiem, impetiginem, & strumas: hujus autem aquæ descriptio sequitur talis, ut capiantur foliorum oxalidis binæ libræ, Vitrioli Romani libræ dimidium, inde omnia quæque separatim tusa, mox ad invicem commixta imitantur in cucurbitam rectam vitream, quam pileo cum rostro tegere, ac ei recipiens vas annectere expedit, demum cinerum calore distillationem impellere, effluet enim aqua ad prædicta efficax, quæ clausa vitro custodiatur.

Alia vero mirabilis appropinquatur aqua, summo opere conducens lippitudini , quemadmodum æque scripsit de ipsa , *Joannes Quercetanus, Medicus* Galliarum Regis in sua *Dogmatica Pharmacopœa* loco, de *assa Ophthalmica*, nam si stilla hujus aqua indatur in oculum inflammatione vexatum mirificam feret opem: ejus autem conficiendæ rationem prodidit ut infra: Cap. succi eufragiæ, Chelidoniz, ana libræ dimidium, lactis caprini libra , Zinziberis, macis singulorum uncia , Aloës uncia semis, Vitrioli leucodjon unciæ tres, crassæ concutiantur quæ apta sunt , inde cum humidis, & liquidis adinvicem commisceantur , ac digerantur quin-

que diebus, quibus peractis materialia impelluntur distillare aquam vapore balnei excalescentia; postremo incumbentes operi adjungunt prædictæ aquæ distillatæ drachmas binas tuthiæ præparatæ, ut artis est, sic igitur parata erit aqua Ophtalmica, quæ remedium est, dubio procul, singulare adversus oculorum inflammationem.

Ejuldem naturæ, & facultatis approbatur sequens: Cape urinæ puerilis opportune defæcatæ binas libras, vitrioli Romani, tuthiæ ana uncias quatuor, ex his omnibus mixtis, maceratisque impletur boccia recta usque ad medium, & Alembico muniatur, ac recipienti vase, mox cineribus furnulo locare expedit, ac ignem ordine, & mensura subicere, ut excalescentia materia compositionis attenuetur cum evaporatione ad cacumen, inde distillet aqua Ophtalmica.

Alia satis efficax habetur aqua Ophtalmica ex *Gerardo Dornico* in praxi chymistici artificii, quæ colligitur aqua distillatione herbarum recentium, immo rore cælesti madentium, prout colligitur ante solis ortum in vere: Hæc autem aqua perficitur cum aqua nostri lapilli metallici, ut exemplo patet: Assumuntur igitur herbæ pilosellæ manipuli decem, chelidoniæ manipuli tres, foniculi manipuli duo, simul omnes contunduntur herbæ, ac cito ita rore madidæ quibus commistis affunde aquæ primæ & chalcantho distillatæ uncias tres, & gummi aloës unciam semis, inde boccia, ac furno constituantur cinerum calore, idcirco operam naves ex eis distillare aquam limpida, qua si laventur oculi sanantur ab omni dolore, & inflammatione, præter quod acuitur oculi acies.

CAP. XXXIV.

Rememoratio distillationis cum divisione elementorum verumtamen è compositis.

Cogit ordo institutus, ut redeamus ad distillationem, quæ dividitur in aquam phlegmatis, in liquorem acetosum, & in oleum usque ad colchotar, quemadmodum arrisit *Paracelsus*: non tamen de simplicibus censetur hic, quæ jam alibi demonstravimus, verum de compositis ex variis, prout ex sequenti exemplo conspicuum erit: nam vitriolum romanum, seu ungatum ad pondus librarum quindecim compaginat *Paracelsus* una cum liquore pæoniæ, camphoræ, ebore,

ebore, limā à braso, & cum spodio, dosi uncie semis pro singulis eorum, hinc ad instar pastæ in boeciam immittit compositum, ac ut moris est, cogit in liquorem distillare: de quo resumit libras tres, cui adjicit alcool vini correcti, aquarum mellissæ, valerianæ ana libram semis colectoris mollii libram, hæc omnia ad invicem cogit in retortam, ac distillare navat: rursus liquoris ex composito effluxi recipit libram, colectorisque recentis binas libras & in cucurbitam flexam mixta distillare urget, una enim effluent, nempe phlegma, liquor, & oleum, ad invicem confusa, quæ postea arte se jungit operatur, ut puta calore diplomatis in primis incumbit distillare phlegma: postmodum per cineres elicit liquorem, seu mercurialem spiritum, dicere mavis, postremo autem cum fortiori igne prout per arenam evocat oleum: horum autem facultates præstantissimus esse asseruit *Theophrastus Patatelsus*, adversus Epilepsiam distribuens phlegma infantibus ante paroxysmum ad dosim drachmæ: Præterea exhibet liquorem mercurialem adultis ad scrupuli quantitatem: propinatque viris quadragenariis, & supra, in senectute, videlicet guttas tres olei cum aqua chelidonis, vel majoranæ.

C A P. XXXV.

E viridi chalchantho, licet cum aliis misto, educitur spiritus cum virore, remedium præstantissimum adversus Epilepsiam.

CElebre aliud antepilepticum è vitriolo recensuit, *Jo. Quercetanus, lib. Terras*, ubi primitus educit distillatione phlegma ab hac terra metallica ungaria viridi, perseveratque distillare, ac phlegma colligere, gradu caloris proportionato, quoad appareant spiritus: Tunc seponit vas recipiens in quo collectum est phlegma, & alterum novum vas vinculis annectit, quod seorsim recipiat spiritus omnes: Præterea sæpe resumit opus distillationis novæ recentisve materiæ, ita ut phlegmatis libras prolicuerit saltem duas: ac inde totidem liquoris spirituum, seorsim quæ adaucto igne, ut exigit opus, extraxerit distillatione: separatus itaque spiritus custodiatur donec opus erit, in phlegmate autem immergit hiperici semina, atque peoniar, viscum quernum, flores lilii convallii, Tilis, calen-

calendulæ, roris marini, cornu cervinum, cranium humanum ad arbitrium, & omni simul constituit in diplomate macerari quatuor, aut quinque diebus, quibus actis colo trajicit cum expressione phlegma, quod postea distillatione rectificat, ipsique distillato commiscet tres libras quatuorve chalcanti ungatici recentis, rursus quoque distillare cogit duplici vase quinquies cohobando, huic tandem distillato restituit spiritum ipsum in primis asservatum commiscendo omnia in amplo matraccio vitreo longi colli instar tubæ cui imponatur alembicus cum recipienti, & in balneo maris ferventi, ut exstillet spiritus cum virore, tenuissimus cujus exhibet guttas quindecim cum aliqua theriacali aqua tum ad expugnandum epilepsiam, cum etiam ad venturam arcendam.

CAP. XXXVI.

De oleo vulgari è simplici Vitrioli usto unica distillatione, evocando.

EXcussa ratione divisionis partim chalcanti, nempe lapilli metallici cum distillatione, arque ipsarum partium unitate prosecuta, usque ad perfectam medicinam elixiris, ac ejus proprietate expressa, quæ ab oleo, seu radicali metallorum humore dependet; præterea habitis variis modis constructionis olei ipsius chalcanti, prout varia fert hominum opinio, præsertim aliorum medicamentorum additione, & ad unum commistione, ita ut composita appellentur olea: rationibusque adductis quantum sufficere possint, ac eis acquiescere: Reliquum est transire ad commemorationem olei vulgaris, quod è simplici Vitriolo alioquin chalcantho, usto elicere consueverunt distillatione: & in communi usu habent spagirici, tam pro corporibus humanis, quam etiam metallicis conferre sentiunt: Quamobrem hi omissa divisione elementorum, ac omni compositione relicta, operam navant oleum igneum extra, here vehementiori distillatione à Vitriolo simplici, ut plurimum, perusto, in quo peragendo, plerique assument cujuscunque generis Vitriolum; alii quoque eligunt Romanum, falso existimantes ipsum acrius, ac validius esse, cum tamen in opposito constet equidem lepidius, ob societatem ferri, quo magis participat, & minus ære, tali enim compositione à natura productum fuit: quemadmodum

modum è diverso constare cætera Vitriola demonstravi descriptione tertia, ut puta Germanicum Ungarum, ex Agort agri Bellunensis Italiæ, & hujuscemodi alia innumera, quæ magis abundant ære quapropter æque acriora sunt, idcirca tincturis metallorum magis apta: Spagirici itaque parant Vitriolum qualecunque urendo igne, donec in calcem rubeam vertatur, quemadmodum docuit Albucasis: nam ustione absimitur aquosa humiditas, unde diminuitur dimidium ponderis, atque moles corporis Vitrioli decrescit, ita ut minor quantitas substantiæ corporis relicta sit, in qua existit major copia olei acrioris, dempta enim fuit evaporatione aquositas, cujus facultas est hebetem olei acredinem agere, è diverso igitur ubi oleum expers sit aqua, jure atque validius percipitur, præter quod major quantitas corporis usti colligitur vase distillatorio in minori mole, ut major quantitas olei distillet: alioquin eveniret, si crudum immitteretur Vitriolum in bocciam proclivem, nam liqueceret igne Vitriolum, & illico exundaret substantia corporea absque ulla separatione olei à corpore, quod distillare ita facile nequit, præterquam longa mora, & patientia, quod sensim fieri consuetum est, verum si eliciatur ex corpore usto acerrimum evenit oleum, nempe facultatis causticæ, urit enim luxuriantem carnem ulcerum, & quamvis durissimam porros, acrocordonas, callos scinditque abscessus, membraque secat, & instar ignis mortificat atracem, gangrænam, carcinoma, fistulam, & ulcera cuncta prava curat, si tangantur lana, aut gossipio involuto virgulæ, aut gladiolo ex ligno oleæ, aut alio ligno duro, intincto inde hoc oleo, juxta mentem *Gabrielis Fallopii, Tractatu de Canceriis*, cui assensit *Hieronimus Rubens lib. de distillatione*: Ubi vero per os assumi velint tuto, ac suave hujuscemodi oleum adversus multas corporis humani ægritudines, quibus opem ferre noverunt multis experimentis, temperant ipsum oleum, modo, & ordine eorum, quæ demulcent olei acrimoniam, hæc infra in conspectu, & oculis omnium erunt: verum expedit prius aperire modum evocandi oleum à Vitriolo, ustione præparato: urunt ipsum quidam vase figulino ore recluso, & patenti prunis accensis, & sic conflagrare sinunt usque ad rubedinem: Alioquin implent alii ad medium usque ollam figulinam Vitriolo, mox luto artis clausam exsiccare sinunt, hanc furno figulorum locant eam per noctem, elapsaque extrahunt ollam, ac ubi refrixerit, frangunt

& ad ea excipiunt Vitriolum ustum, quod rubefactum totum erit instar sinopidis, miniæ, hoc tusum obruunt in bocciam flexam, & proclivem, figulinam, aut vitream luto tamen artis, sapientumve dicas, loricatam, ut moris est, postmodum exsiccatam, ut ignis vehementiæ resistat locant furno reverberatorio existente sub dio loco frigido, & humido potius, ita ut collum parum deorsum vergat, & annexo recipiente vase stipatisque commissuris ne spiritus diffilare queant: subjiciatur ignis ex carbonibus initio parvis, & paucis atque siccis: aut ex lignis siccis primo tenuioribus, mox solidioribus, crassioribusque, ita ut sensum augeatur ignis, donec penitus oleum, ac spiritus omnes exierint, ubi vero vererentur, ne nimio incendio disiliant vasa expedit linteis frigida madidis tegere recipientis vas, ac sæpius linteis refrigerare ipsum, aut initio commodum erit locare ipsum recipientis solio, vel situlo, frigida pleno considere, quamvis omnibus sufficeret immo satius esset furnum constituere cum vase distillatorio loco frigido, & humido, ac eo magis sub dio: Tandem cum effluxerit oleum, ac penitus deserint fummi, reffixeritque vas, indicium erit exitus distillationis, qui biduo quandoque contingit, interdum triduo, & quatrduo, alioquin spatio horarum octo, quemadmodum aliis evenit horis decem, & octo, & aliis viginti quatuor, plus minusve juxta operantis solertiam: Tunc subtrahendus est ignis, vasque disjungere expedit, ut colligatur oleum ampulla vitrea, quæ sedulo claudatur cera, tucaturque, ne vis olei evanescat: præterea fæces è quibus distillavit oleum, si rursus biduo extendantur dio, contrahent equidem aëris humiditatem, quæ rursus urgetur distillatione emanare è quibus forma, ac virtute olei acrioris primo; quod bis, atque ter repetere confert: ubi vero exigat opus intus assumere prædictum oleum igneum, ac ita corrosivum expedit addere oleo, quæ ipsius acredinem refrangere, ac demulcere possunt, prout aquæ stillatiæ, quæ variæ sunt variis morbis conferentes, quandoque vinum congruit, aut jus pulli, aut vituli, aut hujuscemodi aliis, quibus efferbuerint herbæ idoneæ morbo, cujus ratio habenda est, quemadmodum, atque temperaturæ ægotantis: idcirco duo exempla recensere mihi occurrunt, quamvis pleraque alia his proxima adsint imitanda, quæ aliorum prudentiæ mittam.

Cape olei à Vitriolo semi-scrupulum, Julepi violati, aut Rosati, aut aquæ in qua dissolutum sit saccharum ad libram unam, aquæ rosæ

rosarum stillatiæ uncias binas, omnia commixta faciunt portionem mirifice refrigerantem adversus quascunque febres, excepta ephimera, confert putridis ardentibus, ac pestilentibus, & aliis ægritudinibus calidis, idcirco summopere satisfacit æstate cujus dosis est assumere potu drachmas binas usque ad quatuor: Tempore autem hyberno satius conducit sequens forma, videlicet.

Cape Julepi, aut ipsius vice, Aquæ saccharatæ libram unam, Aquæ vitæ semilibram, moschi grana quatuor, olei de Vitriolo drachmam unam, cuncta ad invicem commiscere opus exigit: ex hac portione composita, exhibetur jejuno ad pondus drachmæ cuilibet patienti morbum frigidum, catharrum, dolores quoscunque, præsertim capitis, ut emicranæ, vertiginis, scotomiæ, lethargiæ, apoplexiæ, paralisis, melancholiæ, convulsionis, & tremoris: Confert tussi, astmati, pleuresi, sputo sanguinis, sincopi, cordis palpitationi, & affectibus stomachi, & matricis, promovet sudorem, atque lotium, expellit vermes, obstructionesque aperit, putredini resistit, & renum affectibus prodest: abstergitque dentes, si linteo madido hoc oleo confricentur.

C A P. XXXVII.

Oleum è Vitriolo Causticum.

Qui pro usu chirurgiæ, ut in morbis exterioribus, & pravis intenti sunt validioribus præsiidiis curationem adhibere, administrationem olei escarotici è Vitriolo gerunt: idcirco, ut juxta eorum votum eveniat, Vitriolum qualecunque, ac per quam validum capiunt, & more Albucasis in calcem rubeam prunis conflagrant, quod frigefactum tundunt, inde in leutum injiciunt, furnoque cum amplo recipienti annectunt, nam igne supposito distillabit aqua rubea: Demum vero apparentibus fumis illico mutetur recipiens vas, fasciculisque, & glutine è farina, & ovi albumine adeo committantur juncturæ, ne difflare queant, præter quod si ruetur recipiens alveolo ligneo aqua frigida pleno, in quo inconcuisse confideat, ut vas rueatur, unianturque spiritus, proinde augeatur ignis ad summum, ac ita horis sex perseverare expedit, hoc enim termino nigerrimum distillabit oleum, præter quod acerrimum erit, adeo ut pennam immissam perurat, quamobrem ampulla crassioris vitri stabiliq; claudunt cera, & custodiunt: hoc est oleum causticum exterius usitatum.

Ooo 2

Aliud

Aliud vero simile ferventiſſimum oleum prodidit colcothar, ubi ſimplex è retorta pellatur igne triduo vehementiſſimo : præterea quidam tribus vicibus rectificant eum à ſæcibuſ ter eis affundendo oleum, ac totidem ab eis evocando ipſum, poſthac ſolum diſtillare ſexies urgent.

Sunt qui per nonum alembicum rectificant ſpiritum fixum, ſingula enim vice ipſum affundunt capiti mortuo, à quo ſemper idem pellunt acrius: poſtremoque circulationi octiduo committunt ipſum ſpiritum, quem ad multa perutilem commendant : reprobatum tamen ad internos corporis humani uſus hujuſcemodi oleum corroſivum, niſi ſua exuatur acrimonia, quod induſtriæ fieri exponetur inferius.

Alioquin vero alii implent ollam ad tertias duas chalcantho, & luto claudunt omittendo in ſummitate tegumenti parvulum oriſcium, mox luto reſiccato, exponunt initio leni, quem ſenſum augent, donec quælibet aquoſa humiditas exhaſet, ac denique in calcem vertatur, quæ cum refrixerit rurfus ab olla extrahunt, & conterunt, præterea vaſe æneo immittunt ipſum, & aquam communem ſuper affundunt ei, & igne curam adhibent, ut ſerveat ad exhalationem tertii, quod frigefactum trajiciunt colo, reliquum vero ſæcum, rurfus nova infundunt aqua, ac æque incumbunt, ut ſerveat, ac ſæpius idem agunt, quouſque guſtu deprehenderint chalcanthum penitus ſale exutum, ſal enim arcte retinet oleum, idcirco ablato ſale, potius fluit oleum: quare rurfus excipiunt chalcanthum nuper, exutum ſuo ſale, vi aquæ, ac ſedulo exſiccari curant, exſiccatumque immittunt in leutum leuto munitum, ac reliquis ſervatis diſtillare cogunt, nam ſex horarum ſpatio fluet oleum, quantitate dimidii unciz pro ſingula libra chalcanthi; veruntamen decem diebus oleum hoc circulare expedit duplici vaſe, tunc enim ſi ipſius olei pars unica affundatur ſupra ſex partes lunæ fixæ, verteret in ſolem verum.

Andreas Libavius lib. 8. Syntagmatis arcanorum Chymicorum, meminit ſpiritum oleumve ſimile ex ſicciffimo colcothare extractum, in vitro creſcere, ac rurfus quandoque decreſcere: quod lunæ Dominio referunt, vel aëris depoſitioni: nihilominus curioſus relinquo.

Alii per deſcenſum pellunt è Vitriolo oleum viride vehementiſſimo igne: Alii retorta ſæpius rectificant, aut quouſque albedo ad

ad instar lactis eveniat, quamobrem analogice, Mercurii lactem appellarunt, & balsamo æquipararunt ipsum.

Alii quoque ex ære construunt Vitriolum, artis auxilio, quemadmodum alias expositum fuit, nempe quodlibet metallum verti in Vitriolum, & in ipsum commutari, è quo originem duxit, quamobrem æque ducunt oleum distillatione rubeum, è Vitriolo æris, quod è materia denominant oleum Veneris maximæ efficaciz, pro ut balsamum, adversus phagedenas, cancrum, fistulas, & alios morbos externos, nam corrosivum minimeque idoneum est intus assumi.

C A P. XXXVIII.

Oleum Vitrioli solutivum auri, ubi vero solutum sit, dicitur solificatum.

QUæ metalla præsertim aurum solvere cupiunt, plurimum in usu habent Vitrioli oleum, omiſſis aquis ſtigijs, & alijs corroſivis, quæ vice ſalutis, perniciem inferre poſſunt corporibus humanis, verum ex Vitriolis eligunt, quod nullam æris tincturam relinquunt ferro, ſi confricetur cum eo prius humefacto una cum ſputo, quale Romanum eſt, hoc enim non inſicit ferrum colore æris, quamobrem ipſum magis approbant, quatenus enim exiſtit aliorum lepidius, mitiusve pro corporibus humanis, cum magis huiusmodi Vitriolum abundet ferro, quod facile deprehenditur ex confricatione ipſius, nam lividum vix ſignat veſtigium, hoc ferri analogum eſt, & non æris; conſequitur itaque hoc optimum eſſe: idcirco Romanum Vitriolum comburunt ad rubedinem uſque, ut quælibet evaneſcat aquoſitas, quam negligunt: cum ſat eis videatur elicere oleum, in colchotare relictum abſque aquoſitate, quare acrius eſt, ac ſolvere promptius eſt, hoc itaque excipiunt colcothar, & tenuiſſime molunt, inde tuſum immittunt reſorta, aut pono vitreo, luto ſapientiæ obduſto, mox eum reſiccatum furno locant cum recipienti annexo, ac juncturis ſtipatis ne ſpiritus expirare queant, alioquin incaſſum omnia eſſent, his vero actis ad unguem ſubjiciunt ignem, & paſſim augendo ad ſummum triduo perſeſverant, quo enim effluet oleum ex colcothare acerrimum, quod rurfus affundunt parti colcotharis ruſi, ac leuto re-

O o o 3

ponunt,

ponunt, inde distillando oleum rectificant, ac iterum novo colcothari idem præbent oleum, & distillando rectificant, ut prius, quod repetunt æque tertio supra suum caput mortuum, sic spiritus fixus exasperatur proprio sale per tria cohobia, quibus adeo validum evenit oleum, ut diu uno nequeat contineri vase vitreo: hujus facultas est brevi solveri aurum foliatum tam efficaciter, ut amplius nequeat in pristinum corpus reverti: nihilominus alii, vice foliorum auri infundunt sulphur solis in spiritum fixum, digerunt Pelicano, urgentque postremo emanare per alembicum ad instar liquoris sanguinei: sit autem sulphur per extractionem tincturæ ex auri calce, assumpto spiritu vini alkalizato: præ cæteris, hoc supremum existimant arcanum.

C A P. XXXIX.

Oleum Vitrioli Rubeum, superiore suavius, quod tuto assumitur interius adversus morbum Caducum, è Theophrasto Paracelso,

NOn omne Vitriolum æque conducit Medicinæ internæ, Quamobrem optimum eligendum est, quod careat ærofa tinctura, ut virulentia quoque distet, qua magis affluit ærosum: Et si quodlibet corrigi possit prout sæpius demonstravimus plerisque modis, & locis, nihilominus satius est optimum eligere Vitriolum, quemadmodum novimus, quod aureæ substantiæ præditum est, vel saltem ferreæ magis sapiat, hujuscemodi enim mioris existunt, ac tutioris qualitatis, qualia sunt Ciprium unum, & alterum Romanum: præterea Vitriolum, neque calcinare expedit; Integrum vero crudumve, ac recens prout è minera educitur, selectum tamen à rudi terra, ac immunditie, & ideo, ut reperitur in apothecis mercatorum capit *Theophrastus Paracelsus*, & in bocciam figulinam, quæ ignis vi resistere valeat, quousque tertia impleatur pars, & in *Athavor*, Philosopherum furnum, constituit eam cum alembico, & receptaculo, ac commissuras exquisitè obturat, postmodum glutine exsiccato, succendit ignem initio lenem, & sensim pro artistarum more, augeat perseveranter absque ulla intermissione, diebus plerumque duobus naturalibus, quo tempore transient spiritus, & stillæ: idcirco cuncta observat signa dedita universæ aquositate

ratis distillatæ : rursus eximi caput mortuum , runditque eum , & indit in alteram bocciam , supergeritque jam prius distillatum , mox altera vice distillatæ urget igne vehementissimo , ita ut omne vitrum fere colliqueſcat ; Tandem ſeparat duplici vaſe Phlegma , relicto oleo in fundo , rubini , igniſve inſtar , quod appellat arcanum Vitrioli adverſus Epilepſiam.

Alii exhauriunt à Vitriolo recenti phlegma , & oleum ad invicem confuſa artis ſpagiricæ auxilio , demum cuncta à ſuis ſacibus rectificant una , ac toties gradu caloris arenæ , quoad oleum in ſpiritum exaltetur rubicundum , ac quælibet abſumatur humiditas phlegmatica , quod decima rectificatione evenire conſuevit , non deſunt qui in aqua communi ſtillatitia toties immergunt colcothar tenuiſſime tuſum ac duplici vaſe digerunt per diem naturalem , ut attrahat ejus ſalem , inde percolant aquam , & ſeorſim coſtodiunt eam , rursus vero nova aqua ſtillatitia immergunt ipſum colcothar , quod ſæpius repetunt , donec colcothar decoloretur uſque ad albedinem , quibus actis congregant infuſiones omnes percolatas , & una decoquunt omnes , adeo ut ſalem deponant evaporatione aquæ , hinc ſalem rursus diſſolvunt per ſe deliquio , nempe , ſcoloque trajiciunt , ac ſolutum demum calore blando in ſalem , ut ſupra concreſcere curant , ac toties repetunt , nempe ſolvere , & congelare ſalem , quouſque ſal eveniat albus , tandem vero ſalem ipſum molire expedit , proprioque ſuo ſpiritali oleo rubro irrigare , præterea irrigatum exſiccare demittunt , & iterum perfundunt oleo , ac toties ita perfeverant , donec duplum in pondere conſiſtere videatur , tunc in diplomate maceretur uſque ad ipſius ſolutionem , denſant inde ſolutum tempore cinerum ita , ut ſenſum concreſcat : Ter quoque repetunt ſolutionem , & congelationem , ut perficiatur medicina , more fere Clyſſi , quæ aſſumpta per os doſi unius ſcrupuli exonerat ventrem , & confert fere omnibus morbis , præter quod ſi ſuperfundatur amalgamæ fixat eum triduo.

C A P. XL.

Oleum Vitrioli potabile ex Zapata.

QUamvis triplicem modum ediderit Zapata eliciendi oleum à Vitriolo , primo autem modo evocat oleum cauſticum ex vitriolo

triolo combusto, ac præ vehementi incendio, rubefacto: nihilominus in præsentī omittam eum, cum satis, ac late de eo discusserim in superioribus: quatenus ad alios duos modos extrahendi oleum portabile, ac suave æque dicuntur lepidiores, prout equidem sunt, nam citra combustionem vitrioli exequentur extractione olei una cum aqua propria, quæ contemperat ipsum, horum vero unum edidi capite vigesimo septimo præsentis Descriptionis: Reliquum est igitur, ut tertiam tantum referam: ubi excipit vitriolum, quod optimum sit, quemadmodum est Romanum,¹ aut *Cyprium*, aut ex Agort agri Bellunensis refinatum cum fragmentis ferri, prout Venetiis præparatur, hoc enim vitriolum ita paratum accedit ad temperaturam vitrioli Romani, cum equidem deposuerit acrem substantiam æris, ut exigit ars, quodlibet excipiat, dum crudum sit, ut venale citra ullam præparationem, & indit ipsum in retortam luto artis, obductam, ut igni perduret, quare furno committit eam cum receptaculo vase vitreo, & amplo, succenditque ignem initio lenem, quo effluet aqua insipida phlegmatica, quam rejicit, demum sensum auget ignem, quousque exstillet oleum una cum alia aqua, sive spiritu aquæ cum aciditate, quæ dubio procul eveniet spatio duodecim horarum: Rursus oleum jam distillatum, una cum spiritu acido affundit in matulam vitream, & ipsam cineribus fervidis committit ore recluso, quousque humiditas evaporet aquosa, solumque subsideat oleum, veruntamen hoc animadvertere operæ pretium est, ut magis aut minus ferverescere mittas quantum libuerit, ut decreſcat aqua, aut quantum validius tibi arriserit oleum: aqua enim temperat oleum, ac hebetat ipsum, custodiendum ampulla vitrea optime clausa cum cera, quo ad necessitatis urgebit occasio.

Alter fere similis modus distillationis proditur à *Philippo Mulle-
ro, lib. de Mirac. Chymic.*

Urget Vitriolum venale, prout reperitur experts omni præparatione, in cucurbitam figulinam rectam, quam tegit, & claudit capitulo, annexo receptaculo & supposito igne, auctoque, ut moris est, donec phlegma, & aër una effluerint cum vaporibus albis, residuebit Vitriolum in cucurbita calcinatum: phlegma segregat à spiritu calore diplomatis: colchotar autem molitum & in bocciam flexam situm exponit igni validiori, quo effluet oleum per se custodiendum: præterea prodit corrigere spiritum, ut omni fátore exuat,ur,

eruat, & odoratissimus fiat : si spiritu imbuatur colchotar ejus tritum, ac parumper maceratum, inde leni calore stillatim detrahatur, succedet odoratissimus.

C A P. XLI.

Oleum Vitrioli coagulat, & fixat oleum Tartari, eodemque tempore dulcet oleum Vitrioli.

NAm sapius experimento conspeximus duo acria adinvicem confusa se mutuo jugulare, quare deducitur ex eis tertium mite, cæteris quoque relictis alteratis, & & refractis, idcirco cœu axioma versatur hoc in communi conceptu : cujus est videre exemplum, si solvatur deliquio in aëre Tartarum, nempe calculus vini lateribus vasorum adhærens, mox combustum, & in calcem versum, liquefcit in liquorem, quem oleum Tartari appellant, inde ipsum filtri lingulis trajiciunt demum idipsum cyatho vitreo, calore cinerum exsiccant, ac rursus dio reponunt ut solvatur, atque mox leni calore exsiccet evaporatione superflua humiditatis, quod repetere ter expedit, tandem vero liquefcere demittatur humido : cujus percolati olei tartari libram affundunt in cucurbitam vitream amplam, & luto artis loricatam, cui postea adjiciunt sensim uncias quinque parum plus vel minus circum circa olei è vitriolo rectificati, nempe guttam post guttam, alioquin facile accenditur, & confringit vas : si vero sensim infundatur Vitrioli oleum cogit oleum Tartari concrefcere in coagulum albissimum lactis instar, quod illico ad imum tendit, ubi residebit materia salis Tartari colore albissimo quæ proprie nuncupatur Tartarum album fixum, etenim adhuc ei supernatat oleum vitrioli retusum, quod segregari expedit, prout inclinato vase effundere, aut distillatione acta balneo maris elicere quamlibet humiditatem, usque ad siccitatem salis tartari albissimi & fixi, qui dejicit alvum, commode exonerat per inferiora, & per sudorem, hidropem sanat, comminuit calculum, & expellit podagram, & pestem, assumitur cum melle rosato, vel sirupo, cum aqua cardi benedicti, aut scabiosæ, aut galegæ, sive rutæ capraræ, aut scorzonæræ, tragoponis species, forma potabili : In forma autem solida exhibetur cum theriaca, & fit bolus, aut pillula, dosis ipsius Tartari fixi est scrupulus semis usque ad unum.

P p p

Bre-

Breviori modo, & minori quantitate alter se expediebat, in instanti enim hac diversitate mensuræ commiscebat sensum olei Vitrioli drachmas duas cum dimidio drachmæ olei Tartari, & illico ex his eveniebat materia lactea, quæ concrefcebat in salem albißimum, & fixum, qui renum obstructions liberat, & calculum tum renum, cum vesicæ expellit, & commode abstergit, ac purgat, dum potu assumatur sequenti ordine, & dosi prout. Cape suprascripti salis drachmæ, dimidium, Julepii rosati uncias binas, Aquæ cinamomi unciam semis, commisceantur omnia adinvicem, & potu exhibeatur adversus omnes in corpore putredines, confert pessi, pleuritidi, tussi, peripneumoniz, empyemati, contra calculum, & vesicæ, & renum exulcerationes.

Componunt quidam essentiam specificam purgativam, assumendo magisterii Tartari, Magisteriique vitrioli æqualem portionem, quæ ambo ad invicem compaginant, inde composito adjiciunt totidem essentiz croci, & in pellicano per mensem circulant calore arenæ: Demum sedulo custodiunt pharmacum hoc æquivalens, nullo discrimine complexionum, purgare quodlibet corpus præter quod animantia, atque vegetabilia ipsa vegetare facit sapias enim visum fuit instaurari florem anthos arentem, & in pristinum virorem restituï, præsertim cum Vitrioli magisterio.

CAP. XLII.

Quomodo demulceri, ac dulcorari possit oleum Vitrioli, quantumvis igneum, & corrosivum sit.

IUre equidem apprehensum est, omnium conceptu, oleum Vitrioli corrosivum non æque conducere internis corporis humani usibus: nisi prius detrahatur ejus acrimonia, vel quovis modo aboleatur adeo, ut mite, dulceque evadat: propterea salubre tunc eveniet, ac tutum remedium, egregiumque præsidium interius assumendum: nostræ itaque industriæ interest morem gerere, quot modis hujuscemodi oleum dulce succedere queat, ut vori nostri compotes simus: Idcirco dum philosophorum dicta meminerim, moreque, ac gesta eorum contemplarer, ac simul per plura experimento acta perscrutatus sim, dubio procul novi multiplicem esse modum

modum edulcorandi oleum Vitrioli, quamvis corrosivum : primum itaque ut ad actum demonstrationis accedam, equidem assero, sæpius intueri hoc oleum corrosivum dulcescere, ubi eo commisceatur pulvis unionum, aut lapidum oculorumve Cancri fluviatilis, aut pulvis cornu cervi usti, & huiusmodi aliorum, sat est, ut quodlibet eorum immissum in Vitrioli oleum effervescentiam excitet, in qua acris spiritus oleo abscedit, & ad imum vasis præcipitat, ut nihil relinquatur, præterquam aqua Vitrioli retusa, quam nuperrimi appellant oleum dulce, quamobrem fallit eorum opinio.

Alterum vero ministerium accedit, non minus efficax dulcorare ipsum oleum corrosivum, quemadmodum, & acidum spiritum contemperare æquivalet, quod si consequi velimus, operæpretium est laminas injicere chalybeas in ipsum oleum, ac eas sæpe mutare expedit, illas enim conspeximus utrumque spiritum acidum nempe, & corrosivum refrangere, ac simul ex se sulphur conferunt.

Memineritis atque, quod recensitum fuit superiori capite de oleo Vitrioli permixtis præ aliis modis præcipuum esse, ut dulcoretur. Præterea videtur persuasum *Raimundo Lullio*, *Theophrasto Paracelso*, necnon *Scaligero*, quintam essentiam Vini, magnetica vi sua, si admisceatur cum oleo Vitrioli illico attrahere quintam essentiam olei vitrioli, spiritumve sulphureum oleosum, adeo, aut sulphura utriusque spiritus, nempe vini, & Vitrioli ambo sese amplectantur vinculo naturæ similis, quod satius evenit dum per mensëm circulantur diplomate, circulatorioque vase vitreo optime clauso, demum per retortam segregare exigir ars.

Verum aliorum satius commodum eveniet proprium Vitrioli phlegma, si sæpius cum eo rectificetur oleum, ac demum separatur more artis, eveniet dulce.

Potissimum est in hoc, quemadmodum universim in omnibus, Naturæ instrumentum, nempe digestio, quæ si alludatur ad stomachi digestionem, in quo decoquitur cibariorum materia, ubi separatur purum ab impuro, hæc contemperat omnia, quare sufficit demulcere vehementiam, & acridinem ipsius olei Vitrioli, idcirco digestionem opportune facta, dulcissimum, & potabile fiet, quemadmodum experientia docuit: Dulce quoque educitur Vitrioli oleum, ubi ejus tinctura eliciatur aceto stillatio, ac iterum

distillare urgeatur usque ad oleosiratem, deinceps ipsi oleosirati addere conducit glareæ manipulos duos, ac optime commiscere, hinc retortæ, ut distillentur cogere, nam oleum effluet dulce, & idoneum.

Alterum Vitrioli oleum dulce instar mellis prodidit *Gerardus Dornus*, cum ipse ex colchotare optime exsiccato expellit oleum per bocciam retortam, deinceps oleo frigefacto affundit guttas tres de spiritu salis nitri, & guttas quinque olei de sarmentis, ex quibus omnibus adinvicem commixtis distillare cogit oleum mixtum in unum, dulce, delectabile, & saluberrimum, quod summopere prestat mania, melancholia omnis generis, asthma, phthysi imbecillitati, & doloribus stomachi, icteris, scirrhis, lienis, & hepatis, calculis comminuendis, & id genus aliis.

Alioquin opionionem potius animo concepit *Libavius* edulcescere oleum Vitrioli corrosivum, ubi ipsi oleo immisceatur sal colchotarum, unde bis distillare urgeatur, nam in secunda distillatione, prout existimavit *Libavius* ipse effluit oleum pulchrum, clarum, ac dulce instar sacchari, quod à multis quæsitum, & à paucis inventum: sed nunquam adductus sum, ut credam hoc, nulla enim persuadet ratio, immo ex opposito conspicuum sæpius habui oleum mixtum cum sale analogo emanare validius: ne tamen quispiam putet meipsum implicare sermonem, meminerit quæ antea dixi, deinde experiri operam nãvat, sola enim experientia est omnium rerum vera judicatrix.

C A P. XLIII.

De artificiali rubificatione Vitrioli, ac omni alia præparatione ipsius.

Reliquum est nunc prosequi, qua ratione præparetur Vitriolum, priusquam distillationi subjiciatur, vel alio quovis usui constituatur, cum enim Prisci, tum etiam Neoterici consenserint omnes, operæpretium esse, ut sedulo expurgeretur Vitriolum à sua quadam virulentia adeo ut ea experts, mundumque evadat, ac inde exutum omni pernicio Vitriolum consequatur esse salubre, & tutum corporibus humanis, quibus noxam inferre nequeat, immo versa vice maximum eis præbere auxilium, etsi variis in locis

locis partim commemoraverim obiter varias præparationes ipsius mineralis, nihilominus sufficere non mihi videtur, nisi progrediar ad summum, quamobrem hic attentiore cura exponam plurifariam parari Vitriolum, idcirco quamplurimi in hoc stadium descendunt, incambentes tantummodo elicere oleum corrosivum à Vitriolo, ubi penitus negligunt omnem Vitrioli aquositatem, quæ oleum reprimere, ac contemperare valet, sed in opposito, ut acrius, validiusque effluat oleum istud metallicum enituntur ab ipso metallo absumere prius igne prunarum quamlibet aquositatem non æque existimantes superfluum, & inanem ipsam, omitunt itaque cætera elementa, verum hac serie continuataque progressionem evocandi oleum tantum comburunt Vitriolum immisum in olla testacea ore recluso, usque ad rubedinem, quemadmodum plane prodiderunt tum Dioscorides, *lib. 5. de Medici- nali Materia*, cum etiam *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facult.* & præ aliis *Bulcasis lib. Servitoris*; sic igitur præparant Vitriolum urendo prunarum ardentium vi, ut absumatur aquosa ejus humiditas, existimantes eam superfluum esse, sine qua validius, acriusque evenit oleum, & majori copia effluit, diminuitur enim corpus dum uritur, & aquositas absumitur, corpus vero oleosum residet tantum cum analogo sale in minori mole ipsius facis terrestris, ita quod cohibetur ad pondus medietatis corporis, quapropter major quantitas olei effluere consequatur una distillatione; præterea alterum evenit beneficium maximi momenti, nam ex combustionem ipsius chalcanthi evanescit vapor, atque ipsius perniciofa virulentia, quæ hominibus, cæterisque animalibus noxia, frugibus, cunctisque arboribus exitium affert, quamobrem longius ab his, sub dio, & vase aperto prunis ardentibus exposito comburant, ut penitus exhalet omnis virulentia, diminuatque corporis moles, prævalet tamen hæc secunda intentio juxta votum Spagyricorum vulgarium, qui ut empirici parum aliud animadvertunt quam lucrum, cui tantum intenti sunt; præterea meminere alias expositum fuisse, hoc metallicum corpus præ unctione rubefactum appellari à Transmontanis colchotar, quod denique ita præparatum in retortam induunt, ac distillare urgent validiori igne oleum corrosivum, quod intus quoque assumendum, administrant cum aquis stillatitiis, aut liquoribus, decoctisve congruis aut jure carnis, aut vino, aut vini spiritu, quamvis satius

succedat analogia ipsius metallici aqua, cum saccharo, aut Julepo, modis, ut sæpius diximus.

Novi alios includentes chalcanthum in ollam figulinam devitratam, quam luto clausam, ac optime obstructam ne exundet, cum liquefcerit igne prout consuevit, ac ita fert ejus natura, neque expirare permittunt, dispergerentur enim chalcanthi spiritus, quod incassum esset opus ob id clausum, & luto exsiccato locant furno calido reverberii per diem naturalem, ut in calcem rubeam vertatur, quam excipiunt, & in alteram ollam recondunt, ut in prima, ac igni calcinant, idem tertia repetunt: demum dum adhuc calet sedulo immergunt in modicum spiritus vini, & igni omittunt sensim exhalare, ut penitus exuatur omni virulentia, quanquam satis discesserit in triplicata calcinatione, denique calcem ipsius chalcanthi molunt pro expleta præparatione, tum ad distillationem, cum etiam ad quamcunque aliam operationem.

Ex hoc cholchotare alii eliciunt quintam ejus essentiam, hoc sequenti modo: Clavi quinque martis excandefacti, sexies extinguuntur in substantia ignea aceti ter distillati demum in ipso aceto immergatur colchotar, & hipocausto tueatur donec rubore inficiatur acetum, quod inde sensim effundatur, & custodiatur: rursus vero alterum colchotari affundatur acetum, ut prius præparatum, cura quoque ut antea maceretur, quoad rubefiat, tunc depleatur, ut antea, & ita perseverandum, ut tota eliceatur essentia tenuissima à colchotari, tandem cuncta commiscuntur aceta colorata imbuitione essentiae colchotaris, & in matulam vitream clausa digerantur calore pepansi triduo, mox antinotorio, in capitellum mutato, urgeatur distillare acetum diplomate usque ad oleosiratem residet enim liquor tenuissimus quintæ essentiae instar olei.

Et aliis arsit soli exsiccare chalcanthum, donec in albedinem mutetur, ulterius alii progrediuntur, nam igne leni torrefaciunt lapidem hunc metallicum, quoad albescat usque ad citrinitatem, & nihil ultra faciunt, ne amittant partem illam mercurialem, in qua viget quinta essentia, quare non immerito magnificiunt Philosophi Spagirici partem illam chalcanthi,

Alii solvunt lapidem ipsum, nempe chalcanthum in aquam communem, & percolant, inde congelant, quemadmodum alii id ipsum agent cum aceto, & alii cum vino, cujus vice alii magis utuntur spiritu vini: Verum denique omnes excellit præparationes, quæ

quæ perficiuntur digestionē, distillatione, & circulatione, & in Phisicum lapidem concretionē.

C A P. XLIV.

**Sulphureum Oleum Chalcanti, ut album eveniat,
quod solvit metallorum calces.**

QUamvis de oleo chalcanti albo superius aliquid obiter commotum fuerit, idcirco conscribi prorsus hic recensere modum agendi eum, ut ad unguem impleantur promissa: quæ piorum voluptati, & usui sint, quapropter igitur opportunitatem rei bene gerendæ non prætermittam: Indatur in vesicam vitream chalcantus venalis, & crudus, claudaturque phiala cum capitello, ut moris est, lenique igne in primis, inde passim fortiori urgeatur distillare aqua, effluit enim per ascensum alba, imo perlucida, quæ seorsim custodiatur: Reliquum vero sæcum est chalcanti cadaver, ad instar Rubricæ, quod è primo vase excipere expedit, mox conterere, & in leutum vitreum, luto artis munitum, ingerere: præterea igne per quam acerrimo, juxta artem, distillare oleum requirit opus: quod rursus in bocciam altam immittatur, & super eum affundatur aqua jam supra servata, quæ rursus distillatione evocetur, Idipsum sæpius distillando reiterari expedit, quo ad imo vasis conspiciatur oleum album quanquam antea fuerit nigrum aut rubeum, est enim pars ignea tertii elementi, quæ consuevit, dum simpliciter propellatur à suo lapillo, effigiem habere ignis, veruntamen, artis industria, deponit ipsam, atque mitescit: hæc enim succedunt ope ipsius aquæ analogæ, cujus peculiare est lavare, abstergere, & mundare oleum, nimirum itaque relinquere oleum, post crebras distillationes aquæ ab ipso, mundum album, & lucidum, præter quod suave percipitur, nam lotionē cum aqua remittitur acredo olei, verum enim vero attenuatur ita, ut halitu suo penetrandi, solvendi que facultatem habeat metallorum calces: prout in propatulo eveniet procul dubio cuilibet operanti experientiam ager: dum sedulo incumbat operi, ne ignavia evaneat spes, & consequenter operam ludat.

Aliud

**Aliud Oleum Menstruumve Minerale è Vitriolo
tantum prolectum , quod Metalla cuncta sol-
vit Physice.**

Varii animi industrie variant artes , idcirco varii sunt usus, quos tamen jure præcedunt exercitationis actus, his reperta est experientia , & proprie singularium , quemadmodum ars universalium ; teste *Aristotele, lib. Met.* Hoc igitur exemplo novimus sequentem modum commodum , labore , & opera assequendum : Comburit enim Vitriolum Romanum , more Albucalis, ad libr. decem, inde molitum custoditur donec opus erit.

Rursus vero Cape alterius vitrioli novi Romani , quod stalacticum est eo melius, naturale enim habetur, dosi totidem , ut antea: quod in retortam flexamve vesicam vitream immittas, exinde , ut moris est , propellatur aqua, atque spiritus vehementiori igne : præterea expedit bis rectificare ipsam , ut magis depuretur, attenueturque aqua una cum spiritu, mox vero in ipsa immergatur vitriolum supra ustum molitum , & custoditum ad hoc , ut ita infusum quattriduo maceretur , hinc depleatur quod erit clarum , projicianturque fæces, & colo filtri trajiciatur aqua , & reponatur matula vitrea , quæ furnulo aptetur cum capitello , ac recipienti vase, omnibusque rite annexis , stipatis, atque juncturis commissurisve , ut spagirici solent, supponatur ignis adeo lenis, quantum sufficiat stillatim emanare aquam , nam vasis imo residet sal Vitrioli optime præparatum : Quod indatur retorta luto munita , mox supra ipsum salem affundatur sequens aqua.

Itaq; Cape Vitrioli Romani recentis libr. decem, & modo supra scripto, viz. vasis, & igne consuetis eliciatur nova aqua cum spiritu, quæ rursus septies rectificetur , ut tenuissima eveniat, & halituosa, mox ipsa perfundatur sali ipsius Vitrioli supra recensito , & in retorta custodita, demum addita aqua ipsi sali claudatur os retortæ , quæ hipocausto locari expedit, ut digeratur materia salis cum aqua, per dies quinque : postmodum furnulo situetur, ac igne perquam valido urgeatur distillare , effluet enim aqua cum sale soluto in spiritum ; Residuum vero nigrum è fæcibus abjiciatur, est enim nullius momenti, verum custodiatur aqua, quæ dicitur Menstruum Mine-

Minerale animatum, quod reducit metalla in primam materiam, ex qua originem duxerunt.

CAP. XLV.

Experimenta hujus generis penitiora totum concludunt opus.

Prodidit præ cæteris, egregius vir *Joan. Beguinus*, in suo *Tyro-rocino Chymico*, vitriolum sapere naturam salium, aluminum & sulphurum, adeo ut constet parte aquea terrea, & intermedia, quæ teste *Ripley* in *Papilla Alchymia*, à suis extremitatibus, viz. aquea, & terrea distrahi nequit præterquam Mercurio, hic enim, ut sensit *Geber*, retinet quod est ejus naturæ, alienumque respuit: præterea ipsa inter media substantia diaphana per sublimationem elevatur in candorem niveum, in quo sulphureum semen latet rubicundissimum: proinde in turba legimus satis admiratos esse Philosophos rubedinem conspexisse in tanta albedine. Idcirco de hoc sulphure inquit *Geber*, cap. 28. *Summa Perfectæ*. Per Deum altissimum idipsum illuminat, & rectificat omne corpus, nam est alumen, & tinctura, quæ appellatur aqua vitæ, aqua sicca, quæ manus non madefacit, & aqua viva, id est, argentum vivum non vulgare, & spiritus foetens, quem aliter sulphur nominarunt philosophi non vulgare, sed substantia quædam naturalis creata à Deo, quæ virtualiter habet in se essentiam sulphuris, & mercurii, præterea dicitur aqua congelata, & sal animatus, de quo *Raimundus* post *Alphidinum*, ait, Sal non est nisi igni, nec igni præterquam sulphur, neque sulphur præterquam argentum vivum reductum in illam prætiosam substantiam cœlestem incorruptibilem, quam vocant lapidem nostrum.

Expedit itaque, ut ad actum perducamus tam eximium negotium, celeberrimumque remedium, seligere prædictam aquam congelatam, quæ sit modo Cypria, Romanave, aut Hungarica non adulterata, sed genuina, pondere vero ad libitum; inde olla figulina devitreata exponatur igni prunarum moderato, donec superflua humiditas abscedat, tunc enim ejus substantia refidebit, hac vulgari calcinatione alba cum subcitrinitate; cum protulduo evitare debeamus validum ardentemque ignem, ne rubificetur, nam

Qq9

spiritus

spiritus noster gloriosus amitteretur, atque evanesceret una cum ejus quinta essentia; sat itaque erit ad albedinem, vel saltem ad subcitrinitatem, moderata calcinatione, ducere prædictum lapillum quem molire opus erit cum portione septimæ partis testæ ejusdem, demum horum pollinem in retortam loricatam artis luto immittas, ita ut testia pars relinquatur vacua, eamque in furnulum reverberii constitue, & receptaculum annecte amplum, juncturisque rite stipatis succendatur ignis, & sensim augeatur per horas viginti, vel quousque spiritus omnes egressi fuerint, & postridie sejunctis vasis depleatur oleum, quod diplomate segregetur à phlegmate, & usui custodiatur: quamvis non desint qui super corallios triros spiritum rectificanc ex arena: verum equidem pleræ sunt facultates ipsius spiritus, haustus enim aquis idoneis confert adversus febres ardentes, nam refrigerat, & sitim compescit, putredinem abstergit, & absorbit, ac deobstruendo promovet urinas, atque sudores, & incidendo phlegma, omnesque crassos humores consumit, deficientem appetitum roborat, ac pulcherrimo colore inficit succos omnes florum tum rosarum, cum etiam violarum, vel aliorum cujuscunque generis.

C A P. XLVI.

Elegans figura arcani, filio missi à sene
Philosopho.

DUm filium hortatur senex servare mandata sua juxta ritum reconditæ philosophiæ matre omnium artium, ut votum suum consequatur: primo erudit ipsum principia hujus famosæ scientiæ eadem esse, quæ & naturalia in metallis, quorum materia est aqua viva, & spiritus fætens in una substantia naturali, ex qua deducitur essentia subtilis fumosa cum visciditate in visceribus terræ & mineralibus venis, ubi virtus mineralis decoctione temperata, unit & congelat ipsam secundam substantiam in metalla, tum perfectæ, cum & imperfectæ juxta puritatem, & impuritatem ipsius substantiæ, ac juxta ipsius perfectam vel imperfectam digestionem: idcirco præter sententias, & rationes, quas filio exposuit sapientissimus senex, nempe speculativas, ad cognitionem rerum universalium spectantes, nititur ad exitum se expedire, ut actu particu-
lare

lare proficiat, in hoc enim existit finis operis philosophici, ut perficiatur : Cum vero exposcat ars eandem materiam pro-constructione lapidis nostri gloriosi, nihilominus nequit ars agere substantiam primam sulphuris, & mercurii, verum inquit ars ubi sit, & reperit hæc omnia esse creata à Natura in lapillo nostro nempe leone viridi, quamobrem senex ille Philosophus instruxit filium supplere Naturæ mundificatione, conjunctione & decoctione unius rei, quemadmodum *Geber* ait, quippe lapis unus, materia una, cui nihil additur extraneum, nec minuitur præterquam demitur superfluum: quibus consensit *Hermes* pater philosophorum, prout ipsius verba sonant, verum verissimum sine mendacio, quod est superius, est sicut inferius ad perpetranda miracula rei unius, & non plurium : Hæc vero, ut habemus ab *Aristotele* ad *Alexandrum*, continent in se tres superiores virtutes, scilicet vegetabilem, Animalem, & Mineralem : Ex prædictis itaque patet operationem ipsius medicinæ esse naturalem, teste *Arnaldo de Villa nova*, in *Rosario novo*, medicina enim composita est ex natura : exempli gratia, omne procedit ex eo, in quod resolvitur, conspiciamus enim gelu verti in aquam, ut prius erat : Etenim Natura nequit mundare materiam primam, neque potuit operationem suam complere sicut in metallis, quare reliquit eam immundam, cui indigenti opem ferre nititur ars, ubi naturæ supplet, & operatione auxiliatur ei in mundificatione primæ substantiæ, in conjunctione, ac decoctione : ubi vero senex accedit ad Praxim, assumit lapidem nostrum benedictum, gloriosum, & incombustibilem, occultatum ab omnibus Philosophis : nimirum igitur quod senex ipse prodiderit præparationem lapidis nostri sub ænigmatica figura nam ita consulit rudem detrahare pellem à Leone viridi, leni tamen calore agitato, ne cruore rubescat præ nimio æstu, ac moderato prout infert *Apollo* ætatis initio, sat enim erit albescente, aut saltem subflavescat cum albedine, ne pereat opus exinanitione spiritus quintæ essentiæ gloriosus, ac superflua tantum exhaletur humiditas vulgari calcinatione, Hoc erit primum leonis viridis supplicium : Rursus leonis corpus fractum, ac tenuissime molitum includitur seorsum in cubili vitreo curvo, cui alterum annectitur cubile recipiens spiritum mercurialem, & animam sulphuream igneam, exhalentes è Chaos nostri lapidis benedicti ; quamobrem observentur, stipatis commissuris ;

ne expirent spiritus, requirit opus & occasio; mox itaque torquetur leo à fabro Deorum, supposito, qui sedulo flagret, ac semper de magis furiat, quousque percitus luctu solvatur ipsius leonis vita, velleque lugubri, dolorem testetur, nam præ nimio astu rugit, fumos eructat albos, & lacrymas profundit, quousque languescant viræ, atque vitam relinquat, post autem occasum deposito luctu, desinitque lacrymis, consederint fumi cubile recipienti; Tunc ad extremum intendatur Vulcanus per aliam hotam, ut mos est, in expressione aquæ stygiæ, sic igitur summo cruciatu debeat, ut si quæ pars ignea ponderosa extiterit exocetur, adeo ut effluere cogatur: quibus absolutis inspicias residere aquam preciosam, benedictam, & secretam in imo cubili recipientis, ex sudore, & lacrymis Leonis ortam, quæ tribus constat elementis, videlicet Aqua, Aëre, & igne: in ipsa aqua est secretum secretorum maximum: idcirco sapientes Philosophi, vocarunt eam omnibus mundi nominibus, est enim verus Philosophorum Mercurius, menstruum cœlicum Raimundi, acutum acerrimum, lac virginis, menstruum minerale, Vegetabile, & Animale, aqua propria, aqua permanens, aqua serenans, aqua vitæ, stella orientalis, fons vivus, sulphur invisibile, pleraque alia nomina attribuerunt ei, quæ tamen omnia sunt unum, & idem: O liquor benedictus! incomparabilis thesaurus mundi, qui interficis corpus tuum, ac iterum suscitæ, ut reviviscat, præterea dealbas ipsum, atque rubefacis; custodias itaque fili charissime aquam ipsam, quousque tempore exhibere valeas corpori suo mundo redacto in terram magicam, quam ut agas, memineris è tumulo primi cubilis elicere cadaver, quippe corpus defunctum, & in cinerem rubicundissimum versum ad instar terræ Damascenæ ex qua factus fuit *Adam*: & post obitum reversus est in terram incineratam: Demum ex ipsa educitur lavacro corpus simplex, exsiccaturque physica calcinatione, adeo ut existat splendidum, & album, naturæ salis hoc est fulcimen nostri lapidis, & mater omnium elementorum, alioquin terra magica, & fixa, quæ conjugatur in matrimonio cum aqua, hac portione ut pondus unum terræ fixæ, in pollinem redactæ, copuletur cum quatuor ponderibus aquæ vitæ philosophorum in boccia rectæ lati oris, & duplici vase locabis eam octiduo fili charissime, quibus dissolvetur corpus, inde spiritus concrefcet eum corpore, & tali conjunctione exequitur matrimonium, agit enim masculus in femina, videlicet aqua in terram solvendo, & spiritum cum ipsa coagu-

coagulando, sic igitur ascendit è terra in cœlum, mox vice versa è cœlo in terram descendit, nam consequitur acquirere vim superiorem, atque inferiorem, digerendo, distillando, coagulando, & sublimando: Verum elapsis octiduo antinotorium deponere expedit, cujus vice, copulatur alembicus, eodemque calore duplicis vasis distillabit humiditas quædam superabundans, & inanis, quamobrem projicitur ipsa humiditas distillata, nam remanebit tantummodo spiritus cum corpore fixus: quare hoc innuerunt Philosophi, quippe quod exivit ab eo, reducatur super eum, donec figatur cum eo, & non separetur in æternum, natura enim natura lætatur: Præterea ipsam operationem appellavit *Raimundus* Conceptionem; ubi terra incœpit secum retinere de argento vivo, id est, de spiritu nostro Mercuriali; Rursus terram balneo exsiccata elice, & libra mox vitreo mortario molire expedit, inde in urinale suum immittere super affundendo æquale pondus aquæ nostræ gloriosæ, & diplomate constituatur, ibique per diem naturalem digeratur, quo elapso transferatur vas ad stratum cinerum, tunc autem deponatur antinotorium, & claudatur alembico, demum ei supponatur ignis lenis, ut stillatim effluat quicquid poterit, leviterque terra exsicceetur absque ulla vitrificatione, alioquin totum destrueretur opus: idcirco prædictam imbibitionem cum inhumatione, ac distillatione peragere opus est, usque adeo terra imbiberit quinquagesimam partem sui: aut experimento conspicias, si modicum ipsius exponatur super laminam ignitam, & evolaverit, perfectum esse opus indicabit: sin autem oppositum occurrerit, reitera easdem operationes, donec consequaris optatum: memineris vero, quod in secunda, ac tertia imbibitione eveniet materia in colore nigra saturni, alioquin frustra esset operatio in lapide nostro: spiritus enim terra nostra cõseritur, & illico corrumpitur, hæc est putrefactio necessaria, cum sit corruptio unius generatio alterius, & per decoctionem caloris crescit, & multiplicatur: O! Natura benedicta geminare facis diversa cum viriditate, ut legitur in Evangelio, *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert*: idcirco successive multi, & varii apparebunt colores, priusquam terra biberit pondus suum debitum, postterius vero acquireret albedinem, seu citrinitatem, ita quod terra facta est gravida, & tempore sui partus nascetur filius dissimilis a parentibus: præterea ad reliqua pergamus, terram matula colli

longi immiffam rorefcere cura aqua noſtra , atque eam excita cinerum calore , ut exſiccetur terra , tunc ignem auge uſque ad tertium gradum , nam aſcendet ſulphur naturæ ad ſublime culmen vaſis : hoc eſt ſulphur noſtrum glorioſum , & incorruptibile exaltatum in terram foliatam , ſive in ſalem , mirabilem theſaurum , quo nil dignius & gemma ſapientum eſt , venenum , Arſenicum ſublimatum , buſo congelans Mercurium , draco omnia vorans , & ad ſui naturam convertens , quem omnes Philoſophi in turba clamant , honorate regem noſtrum ex igne venientem , diademate coronatum , cujus pater eſt Sol , mater vero Luna , nutriendus eſt lacte ſuo uſque ad perfectam ætatem , ut fixetur , & fluat , ut cera , nec amplius evolet ; Reliquum eſt fermentare ipſum ſequenti magiſterio , quod ut fiat ſumere expedit aquam noſtram miraculoſam , quam veſica vitrea reconde , ac diplomate extillare coge , rurfus idem ac ſæpius agas , totiesque perfevera , donec amplius diſtillare nequeat : demum refrigerato vaſe conſpiciſſimo ejus , rem rubicundiſſimam , & glorioſam , quam erue ab eo , & in alterum ſterne vaſ cineribus copioſum , cui anneſce alembicum , poſtmodum acerrimum ſubde ignem , ut materia tota diſtillet , alioquin enim diſtillare nequit , hanc autem ſepties rectificare ſufficiet , ne digitum quidem progredi poſſeſt , cum neque per annum amplius minimum extillaret : imo forma olei perfeverat in igne , ac ei reſiſtit , ut Salamandra , hoc eſt verum fermentum Philoſophorum , quamvis plerique falſo exiſtiment ſulphur noſtrum cum corporibus fermentare , verum à toto cœlo errant neſcientes penitus alienum eſſe à principiis naturalibus , nam lapis noſter ſeipſum calcinat , ſeipſum ſolvit , ſeipſum interficit , ſeipſum vivificat , ſeipſum deſponſat , nutrit , & cibat , ac ſeipſum fermentat cum re , quæ nata ſit ab eo : quamobrem expedit immittere ſulphur noſtrum in cœlo exaltatum , in Urinali nitido , & terſo , cui ſuper affundas quartam partem ſui de oleo , quod ſupra dixi fermentum , & fiet ſubſtantia una , quæ hipocauſto ſicco ſita digeratur , & fixetur , cum vero ſicca apparebit , feſtina eam cibare lacte ſuo , pondere ac ordine præſcripto : quod æque proſequaris ad completam fixationem , nempe donec abſque fumigatione fluat , ut cera : his actis compos eris voti tui , nam hujus medicinæ pondus ſi proſiceris ſuper decem pondera Solis fuſi , totum fiet medicina facilis fuſionis , idcirco facile penetra-

metrat metalla, ac perficit ea, & morbos humani corporis omnes curat: cujus gratiam habemus Omnipotenti Deo.

CAP. XLVII.

**Aurigera Minera, Natura, & Arte constructa in
eui cubilibus artis, quemadmodum in terræ
cuniculis ab Archeo.**

Rubea eruitur lacerta, Naturæ ope orta, è Monte Dondosolæ supra Comi urbem prope Latium lacum Italiæ, Atramenti metallici rubei genus est, quod aliis in hoc opère prævalet: verum, ut exacte perficiatur, expedit in aceto acerrimo stillatio dissolvi, mox ipsum filtri lingua transigere, inde cineribus tepidis concrefcere opus, quod ter reiterare debet, viz, ter solvere, percolare, ac æque coagulare toties, demum ei exsiccato, & in pollinem molito adjicitur modica chrysocollæ portio, & ita permixta servantur, donec reliqua ingredientia parentur: superest præparare oleum è Tartaro vini, calculove, qui eligatur albus lucidus, & crassus, ex optimo, & generoso vino ductus: idcirco in unica libra olei, ex ipso calculo facti, ut moris est, obruitur totidem usifur vulgaris ipsum appellant Galli vermillionem, prius tamen comminuat in frustula, ad instar fabarum, quæ in matula vitrea recondere sequitur, cum oleo ad invicem, & indulgenti Vulcano committere, ut una ferveant, quousque olei aquositas evanescat: Reliquum vero substantiæ olei concrefcet in salem, qui residuebit imo vasis: Tunc feligatur ab eo usifur tantum, eruatur itaque, & custodiatur.

Præterea urget occasio formare crucibulum, nempe vas fusorium singulare, quod igni fusionis, diu perdurare queat, etsi complura hujuscemodi vasa ad aliquanda metalla sint vulgaria, non desunt enim ex terra equidem igni contumacissima forma triangulati, vel rotunda, quæ plebi venditaria sunt, hæc tamen vix bis terve igni resistunt fusionis: quare industriæ collegimus summe commodum esse crucibulum sculptum in lapide molari, quam molli, hoc sæpius novi diutissime, imo per annum repugnare igni: quibus peractis congruum erit, ut properemus ad actum constituendi mæram: quamobrem expedit in crucibulum lapidis molaris immit-

immittere unciam solis terrestris, ac totidem Lunæ terrestris, ut ad invicem æquali portione conflato igne furno fusorio liquecant, quibus fuis projiciatur uncia atramenti rubei, chrysocolla parati, & statim tegatur vas fusorium analogo suo tegmine, quod claudat ipsum intervallo temporis quo dici possit, *Psalmus Miserere mei Deus*, &c. mox rursus detecto vase adjiciatur uncia usifur præparata, ut antea, & statim operiatur vas incumbendo, ut perseveret ignis absque ulla remissione, adeo, ut semper fufum fervensque tueatur metallum, elapsis inde viginti quatuor horis, rursus opus est patefacere vas, & alteram adjicere unciam solis, ac totidem Lunæ, deinde lacertæ rubæ unciam, ac tandem usifur alteram: quod tertia vice peragendum est effluxa vigesima quarta hora, ter enim tantummodo mergitur sol cum luna, & reliquis in crucibulo. In posterum sat erit fundere Lunam cum lacerta rubea, & usifur, omisso Sole, in reliquis idem refricatur ordo singula vigesima quarta hora, ut supra expositum fuit, aperiatur crucibulum, & immittatur lunæ uncia una, & liquefcere permittatur mox obruatur atramentum rubeum, demum usifur: Hac igitur norma prosequendum est opus usque ad trigessimum diem: assidue vero expedit perseverare ignem, & in vigore fusionis tueri adhuc per duos dies præter triginta, & omnibus elapsis auferatur ignis, ut omnia frigescant, luna enim versa erit rota in solem obrizum: totaque operis massa constituit molem pondere triginta trium unciarum: ubi vero esset optio perennem construere mineram, oportet ulla intermissione perseverare ignem, & cum præterierint triginta dies ab incæpto, incipies sequenti prima die elicere è crucibulo unciam unam metalli fusi, erit enim obrizum, cujus vice suggerenda est uncia lunæ in crucibulum ipsum & operam navare opus est, ut liquefcet cum cæteris ad invicem, mox super addatur atramentum rubeum præparatum: ac inde subsequenter usifur, postmodum crucibulum operire opus requirit, ac sedulo tueri ignem, & præterita singula hora vigesima quarta idem peragere expedit, auferendo prius à crucibulo unciam unam illius, quod erit fufum, & vice ipsius suppeditando lunæ unicam unciam, ut fundatur, post liquefacta immittatur lacerta rubea, ac subsequenter usifur præparatum, mox operiatur vas, & ita singula vigesima quarta hora reintegratur ordo ipse usque ad infinitum, duo tamen animadvertere æquum erit, unum videlicet pura, ne unum antepohatur aliis: verum exequatur norma supra assignata; alte-

alterum est, virgulam ferream immittere in crucibulum, qua frangatur cuticula dura, quæ evenit ex metallicis ad instar crustæ, idcirco quater, & sexies si opus erit inter diem, & noctem singula die frangatur crusta, virgula ferrea, ut lique scat, & commisceatur, nam ita fiet juxta votum.

CAP. XLVIII.

Medicina spagirica, & communis tam metallis, quam corporibus humanis.

L Apillum metallicum, quem nominant aquam conjetatam, & aquam siccam, more Gebri, ingerunt olla figulina, & vulcano urgent, flagrantis muricis vultum extra producere, quem intus occultum habeat, præterea Leonem, præ æstu rubeum, inde molitum leuto ingerunt, & rursus vulcano graduato torquent quosque sanguinem, & spiritum ad invicem exsudet corpus in liquorem unum præciosum, & maximæ efficaciz custodiendum deorsum in thalamo vitreo clauso ne difflet: Reliquum corporis in cinerem rubrum versi immittitur in lympham communem, & dulcem, quemadmodum docuit, *Aristoteles lib. 2. Meteororum de sale terra*, ubi ablutione calcium, & cinerum combustionem sejuncta humiditate sal existit: veruntamen ut res magis pateat, descendemus ad actum exercitationis, quæ in ipsa actione consistit: Colcothar itaque, terram damascenam æmulans, indatur in matulam vitream ampli oris una cum lymphâ stillatitia, ut igni ad invicem fervéant, fiet enim lixivium, quod frigefactum expedit transigere colo, vel filtri lingulis, inde si rursus hoc committatur igni vase recluso, quoad evaporatione evaneat, aut distillationis organo transeat, quod tenue & aquosum erit, subsidebit crassum, & in salem concresecet, qui sæpius solvendus est unda stillatitia, ac filtro ut supra, transire, ac demum cogere exposcit: hoc quater saltem, aut quinque exequatur, nam residebit sal albißimus, ac optime paratus.

Quibus peractis superest corpori spiritum suum reddere sensum, & sanguinem, ut rursus uniantur: in primis vero molire oportet corporis ipsius salis partes binas, & in cucurbitulam vitream collocare, mox ei superfundere olei liquorisve præscripti partem unam, ac æque commiscere licet rudicula vitrea, inde altera cucurbitula tegere primam, ita ut clausa tueatur, & levi calore cinerum lucerna

R r r

ex-

exsiccat, tunc rursus extrahatur è cucurbitula corpus exsiccatum, & in pollinem redigatur, hinc cucurbitula reconditum irroretur altera parte sui liquoris, ut prius constat, ac pepans coquatur usque ad siccitatem, verum toties suo perfundatur liquore, eademque norma præscripta toties leviter exsiccat, quousque corporis moles aucta sit ad duplum ponderis prioris, quod trutina indicabit: Demum in mortario vitreo molitum recondatur rursus in pila vitrea cum æquali portione roris ipsius, ut æquali lance librata, & sigillo Hermetis claudatur pila, & diplomate collocetur, ubi octiduo digeratur, vel quoad solvatur, ac ibidem liquecat, postmodum vero cineribus tepidis concreset tempore quindecim dierum vel parum supra, in medicinam efficacem, quæ maxime conducit fixatione amalgamæ, ut infra.

Construatur amalgama, ut moris est, ex semi uncia apollinis cum tripulo udrogiros cera purgati, indaturque phiala vitrea, & super amalgama ipsum immittatur pulveris præscriptæ medicinæ dosi quantum sit sat tegere idem, mox Hermetis sigillo occludatur phiala, ac cinerum catillo locetur, cui succendatur lucerna quindecim dierum spatio, quibus elapsis, residuebit amalgama concretum, quod igni liquefieri expedit cum saturno terrestri, ac tandem fulmine repurgentur, abscedet enim H_2 & relinquetur obrizum cum uberissimo quæstu. Quatenus subveniat corporibus humanis adversus quoscunque morbos, mirum in modum est in conspectu omnium.

C A P. XLIX.

Transformatio Saturni planetæ terrestris in Apollinem fulgentem.

Non arroganter præsumam hic recensere *Ovidii* *Metamorphoseos*, neq; alterius Poëtæ fabulosa monstra, quod vaniloquium esset, ac satis ab instituto meo alienum: Quid jam de supernaturalibus, nempe Divinis, & admirandis sacri numinis operibus dicam, nil aliud equidem, præter quod censeo magis credenda, atq; colenda: Verum naturalia tantum tractare onus suscepi: Etenim quædam fiunt à Natura, quæ omnibus inserta est, & alia quædam à Natura, & Arte, quemadmodum in hoc proposito prospere eveniet: Ubi Elixir fiat ex materia apta ad hoc, ac æque parata more

Hæ-

Hermetis, ipse enim docuit in tabula Smaragdina, quippe quod est inferius, fiat sicut quod est superius, & sic è converso, &c.

Cape itaq; gummi cupri quippe Leonis viridis ad libitum ex quo per retortam cura, ut fluat aqua competenti Vulcano, ut moris est, inde in ipsam calidam immergatur antiquorum sandix, & rudicula commisceatur mox per diem naturalem quiescere expedit, postmodum depleatur unda supernatans limpida, & custodiatur, mox alia nova unda ejusdem generis, & naturæ rursus affundatur fæcibus sandicis relictis ab infusione, ac toties eadem reiteretur operatio, quamdiu imo alvei fere nihil Sandicis remanserit, tandem omnes macula vitrea excipiantur, unde sandice imbutæ, & calidis cineribus evaneant, incumbere aut distillatione transeant, nam utroque modo residebit Sal ipsius Sandicis, qui custodiatur. Interim cape colcotharis partes tres: salis petraë partem unam, hæc molita concludantur una in vesicam vitream flexam, & loricatam luto artis, ut Vulcano resistat, quo validiore urgeatur emanare aquam corrosivam: præterea mitte in crucibulum, ut liquecat unica uncia lunæ fulminatæ cum quarta parte unciaë obrizi inde fusa ad invicem effunde in granula, quæ submergantur in uncias quinque præscriptæ aquæ corrosivæ tepentis, ut moris est, ita ut solvatur luna in aquam, imo autem phialæ decident obrizi paliolæ quas segregare oportet, & aqua dulci lavare, mox super testam reponere furno reverberatorio, quoad fiant coloris cinerei, tunc redigantur in pulverem qui sedulo custodiatur: præterea cape ℥ unc. quatuor, & mitte, ut solvatur in præscriptam aquam erodentem quantum sufficiat, inde commisceantur aquæ, nempe solutiones ambæ tum lunæ, cum etiam Mercurii in phiala, & leni cinerum igni committatur commistio donec evaneat aqua, nam residebit pulvis D & ℥ ad invicem, qui lavari exposcit aqua dulci tepida, ut penitus exuatur ab omni acredine aquæ corrosivæ tunc exsicceatur, mox adjiciatur ei pulvis obrizi jam supra servati, demum his omnibus mistis, adde parem portionem salis Sandicis præterea immittatur compositio ipsa in parvo aludel vitreo, sphericoque, ita tamen, ut vix medietatem expleat, hoc autem vas Hermetice clausum sepeliatur fimo equino decem dierum spatio, aut quousque medicina liquecat, & in oleum vertatur, quod inde rursus levi Athanoris calore sicceatur, visisque prius variis coloribus concreascit in pulverem adhærentem lateribus vasibus, & conservantem auriferum colorem, ac potius vergat ad

rubedinem rubini prætiosi, de hoc autem elixire, si partem unam procectis super novem partes $\frac{1}{2}$ fuli mox transfundes in canalem testaceum, vel ferreum, concreſcet metallum inſtar squammarum $\frac{1}{2}$ aduſti; hujus vero metalli squammoſi pars cadit ſuper novem $\frac{1}{2}$ fuli, inde effuſum in foveam, aut in canalem eveniet coloris rubini, ruruſ hoc metallum procectum ſuper novem alterius novi $\frac{1}{2}$ fiet coloris auri adhuc multiplicabile, nam ipſius pars ſuper novem $\frac{1}{2}$ ſi ſi vertit eum in obrizum verum, & omni examine perfectiſſimum.

C A P. L.

De Oleo Benedicto ex lapillo minerali educto.

IN nixi ſunt Philoſophi perpetrare miracula unius rei, quæ exiſtit in Androgyno, in eo enim viget utrunque ſemen, atque ex ipſo procedit ſoboles genealogiæ metallicæ, idcirco appellatur, per metalepſim, teſtudo utriuſque naturæ, nempe Rubæ, & Albæ, Maris & ſcæminæ, nam inter ſe vicibus coëunt: res eſt, quam terra producit, & reperitur ubi eſt: diverſiſque vocibus Philoſophi nominarunt eam, ne deprehendatur ab improbis pravæ voluntatis, nihilominus unam, ac eandem rem ſignant, ita ut verbis tantum diſſidere fere videantur, veruntamen conſpicuum eſt re conſiſtere: præter quod omnes aſſerunt unanimis materiam unam communem eſſe naturæ, & arti: Verum enim ipſam nobis prodit natura rudem ob id cogitur ars mundare eam, ac præparare mox coquere pepaſi ad perfectionem uſque, quod celerius agit ars, quam natura, quamobrem ars incubuit huic negotio, præparando ipſam materiam ſedulo veſtigia naturæ ducis ſequendo: Etſi per varios uſus incedere videntur Philoſophi, prout natura inclinât, attamen ad unum finem referuntur ipſi: totum igitur opus conſiſtit in præparatione materiæ, nam qualis erit præparatio, talis erit generatio, etſi frequenter huculque tractavi variis modis de præparatione, veruntamen alias celebres adicio, prout in conſpectu ad libitum omnium prodo in exemplum.

Aſſumatur prænominatus hermaphroditus electus, & ſolvatur in unda communi tepida, mox ſolutus omittatur quieſcere ut ſubſideant fæces, tunc omne clarum ſuperne depleatur, relictis fæcibus abjiciendis, reliquum vero congelandum ingeratur in vas vitreum locatum arena, aut cineribus ſuper balneum maris, in hoc autem perfeverandum eſt, donec pellicula ſuperveniat unde ipſaque viſa de-

deponatur vas triduo, hoc interim frigescet, & concresecet substantia in lapillos insignes chrySTALLINOS coloris smaragdini optimi, eximantur autem prædicti lapilli virides, & ferventer in pusillis pateris viereis: etiamnum humiditas, quæ relicta est in testa, vel alio vase vitreo, evaporetur igni ordine superiori, donec rursus appareat vellus pelliculae dicatur, tunc rursus frigescere triduo omitatur, nam alii producentur lapilli pulcherrimi, ut priores servantur, mox ut prius proseguendum, donec omnis substantia soluta versa sit in lapillos, quos omnes tam primos, quam postremos, cum aliis inclusis in pateram ingerere expedit, quæ duplici vase locanda, hinc supponatur ignis qualis est Solis ingressi in Cancrum, nam simili calore lapilli vertentur in pulverem album, quem rursus solvere unda stillatitia exposcit opus, ut defæcetur, clarumque diffundatur in testam vitro obductam, & mundam, ac denuo committe ad congelandum donec appareat superficialis cuticula, tunc deponatur vas, ut triduo quiescat frigido, nam concresecant lapilli, more consueto, qui etiamnum mundiorem, ac lucidiores prioribus, his equidem vividior vigeat color viridis, quo pulchrior nunquam visus fuit in mundo: Idcirco *Geber*, & *Hermes* asserunt viriditatem tuam serva, nam si eam amittas, operam ludis: nam amisisti quintam ejus essentiam, in qua latet tenuissimus spiritus: humidum rursus evaporationi expose, donec pellicula operiatur: sic in omnibus proseguendo ad unguem normam, & ordinem jam institutum sæpe fiat quippe crebra reiteratio, donec amplius non conspiciantur faeces, tunc indicium erit materiam medicinæ esse rite præparatam, quæ multum temporis exigit: veruntamen sensim, solerterque procedatur, nam festinantia est de arte Diaboli; mirum autem quantum prænominati lapilli fiant smaragdini humiditate imbuti, cum etiam è converso si in hipocaufto exsiccantur in album pulverem verti conspiciamus, ita enim viriditas regitur albedine, at si rursus humiditatem reassumant, ut evenit in solutione, denuo viriditatem produnt, ac penitus ipsam ostendunt, idcirco exterius ejus intus, ac interius foris evolvendum est retinere animam, spiritum vitam, ac quintam essentiam; O maximum arcanum hujus medicinæ quæ continet in se quatuor elementa perfecta! O maxima clementia omnipotentis Dei, qui nobis largitus est tam magnum thesaurum reconditum in hoc corpore metallico, quod evenit rubrum insigne ex præparatione, quæ perficitur, ac integratur si lapillos albificatos in exsiccatione hip-

pocaufti, indideris in phialam oblongi colli, muniaturque sigillo *Hermetis* ne ullus spiritus, aër-ve expiret, neque ingredi valeat, hinc testa cum cineribus cribratis situetur super furnulum, cui lampas subjiçatur ardens cum parvo ellychnio, ut calorem excitet qualem agit Sol ingressus in Arietem: in hoc autem caloris gradu perseverare expedit, donec materia flavescat, inde ruffa eveniat: tunc augeatur calor majori ellychnio donec rubeat intenso, ut rosa, atque rubinus, adhuc continua per dies decem, ut rubore stabiliatur, nam in æternum fixabitur rubor: eadem ratione metalla cuncta fiunt rubra, & in oleum reduci possunt, ubi prius in aqua forti soluta sint, ac præcipitata, inde calx eorum lota solutione, & congelatione omittendo faeces: idipsum censeo de Mercurio, necnon de stibio: Rursus exine essentiam lapillorum rubentem, & in urceolo vitreo obruas, cui affundatur abunde acetum stillaticium, & operiatur, hinc Vulcano leni exponatur, ut ferveat quatuor diebus continuis, quater etiam singula die commisceatur rudicula agitando, his actis frigescat finito, mox effundatur clarum, & custodias, at facibus novum affundas acetum stillaticium modis omnibus, ut supra, ac ita tertia vice fiat: tunc abjiciantur faeces, Acetaque collecta, & infecta coge alembico distillare, donec imo vasis resideat materia sicca, cui rursus affunde acetum, & distilla, nam post exitum aceti effluent spiritus crocei, tum albi cum oleo rubro, quod ubi refrixerint vasa, haurire opus, & clausum custodire hoc est verum oleum benedictum, quo nutritur sal infra residens candidus instar nivis, lucidusque, ut chrystallus, est enim magica terra, à facibus exura, & rectificata, quam tenuissime molire incumbere, demum suo analogo oleo benedicto irrigare, & in phialam immittere, ipsamque suspende in tripode ad quadragenarium diem calore temperato, eo enim concresecet in lapidem philosophicum, qui imperfecta à poetis, silentia sunt dicta, perficit: De his vero satis hætenus esse dictum puto, quare consistam hic, & operi ipsi coronidem imponiam, ceu absoluto, quam longo ab aliis tentato tantum, quod haud inutile, & gratum studiosis fore spero, præsertim inexpertis, qui solent nunquam in his etiam, qua facilia sunt hæsitare: Quos Deus Omnipotens Trinus, & unus pietate inspiret veritatem percipere, ut nomen Dei sanctissimum, & gloriosum laudent in æternum.

F I N I S.

